Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця

№ 1

Електронний журнал

січень 2018

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця

№ 1

січень 2018

Електронний журнал

Виходить раз на місяць

Засновник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Видавець – ФОП Лібуркіна Л. М.

Затверджено на засіданні вченої ради університету № 5 від 29.01.2018 р.

Періодичність – щомісяця
Мова видання – українська, російська, англійська, французька, німецька

Засновано в січні 2015 року згідно з рішенням вченої ради

Редакційна колегія
Пономаренко В. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ імені Семена Кузнеця (головний редактор)

Афанасьєв М. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Внукова Н. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Гонтарева І. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця ***(науковий редактор)***
Дікань Л. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Дороніна М. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Дорохов О. В. – канд. техн. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Іванов Ю. Б. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України
Кизим М. О. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України
Клебанова Т. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Малярець Л. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Назарова Г. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Орлов П. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Пилипенко А. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця ***(заступник головного редактора)***
Попов О. Є. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Пушкар О. І. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Ястремська О. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Поштова адреса засновника:

61166, Україна, м. Харків, пр. Науки, 9а, ***Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця***

Головний редактор – ***Пономаренко В. С.*** *Конт. телефон: (057)702-03-04*

Поштова адреса редакції:
61166, Україна, м. Харків,
пров. Інженерний, 1а, 1 під'їзд
Тел.: *(057)702-07-38, 702-07-28*
E-mail: *vydav@hneu.edu.ua*

Поштова адреса видавця:
61001, Україна, м. Харків, а/с 870

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.
Рішення про розміщення статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.
Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

У разі копіювання чи передрукування матеріалів посилання на електронний журнал обов'язкове.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 4853 від 20.02.2015 р.

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2018

ЗМІСТ

Авраменко Т. І. Особливості переходу українських підприємств на міжнародні стандарти фінансової звітності 10

Айметова О. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами на підприємстві 12

Александрова А. І. Проблема вибору методу оцінювання вибуття запасів на підприємствах 14

Алоев Д. Р. Предоставление недостоверной информации в потребительском кредитовании 17

Алоєв Д. Р. Розробка системи винагородження персоналу 20

Андреєва К. О. Аналіз методів управлінського обліку 23

Бабешко Т. В. Використання знань з психології у менеджменті 25

Банченко О. С. Основні проблеми нормативного гарантування розвитку фінансового забезпечення інноваційного підприємства 28

Башина А. Є. Особливості конфліктів на підприємстві 31

Башина А. Є. Особливості преміювання в системі стимулювання персоналу 34

Білокудря А. В. Дослідження методичних підходів до оцінювання персоналу підприємства 36

Бобро М. К. Использование психофизиогномики для верификации информации при вербальном и невербальном общении в различных сферах человеческой деятельности 40

Бовтрук А. О. Особливості формування фінансового результату підприємства 43

Богомол Д. О. Аналіз внутрішньоорганізаційних факторів і резервів підвищення продуктивності праці суб'єкта підприємництва 45

Буйністрович З. В. Проблеми оцінювання нематеріальних активів 48

Бондаренко А. І. Особливості обліку торговельної націнки на підприємствах роздрібної торгівлі 50

Бондаренко А. Р. Проблеми розробки соціальних веб-сервісів 52

Бондарь М. С. Використання стрес-тестування для вдосконалення управління операційним ризиком банку 55

Бондарь М. С., Літвінова С. О. Оцінювання сучасного стану розвитку безготівкових розрахунків 57

Боровок О. В. Вітчизняний і зарубіжний досвід оцінювання персоналу підприємства 60

Бородін С. В. Оцінювання рівня розвитку іпотечного кредитування в Україні 63

Бунчикова Т. С. Соціально-психологічні методи управління персоналом 67

Бураханова Р. Е. Перспективи співробітництва у галузі освітнього туризму між Україною і Казахстаном 69

Вайленко Т. О. Порівняння вимог до складання фінансової звітності за національними та міжнародними стандартами 73

Варгасова Д. В. Залучення екологічних технологій до готельного господарства 76

Вежичаніна М. А. Правове регулювання електронної комерції в Україні 79

Вергун Т. В. Особливості оподаткування сільськогосподарського підприємства 82

Вергун Т. В. Специфіка експортування сільськогосподарської продукції 84

Вівчар Т. М. Особливості комунікаційної політики студентських профспілкових організацій 86

Власова А. А. Бухгалтерський баланс підприємства 88

Ворона Т. А. Формування обліково-аналітичного забезпечення 91

Воронін І. О. Управління якістю та конкурентоспроможністю продукції сучасного підприємства 93

Воротинцева Р. В. Трансформація Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) у формат МСФЗ 96

Вустянова Ю. Ю. Сучасні підходи до визначення конкурентоспроможності суб'єктів підприємництва 99

Гаврилюк Ю. В. Заборона «1С» в Україні: проблеми використання та шляхи їх вирішення 101

Гаспарова А. Е. Проблеми правового регулювання працевлаштування неповнолітніх 103

Гнеда К. В. Банкрутство: генезис і сутність поняття за умов сьогодення 105

Голубцов Є. І. Грошові потоки підприємств туристичного бізнесу 108

Горячий Ю. М. Інвестиційне страхування життя 110

Грабенко М. О. Психологія продажу туристичного продукту 112

Дронов М. Є. Застосування аутсорсингу у підприємницькій діяльності 115

Гривенко Т. М. Роль бюджетування у фінансовому плануванні діяльності підприємств 119

Гриценко Д. В. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні та шляхи їх подолання 122

Грінченко А. О. Статус біженця в міжнародному праві 124

Губарева М. О. Проблема политической культуры украинцев 127

Гура М. В. Організація документообігу в бухгалтерському обліку 130

V. Devon. Luxury Strategy in Marketing and Hospitality Services Providing 132

Думбрава О. В. Процес інвентаризації основних засобів 135

Єкатериненко К. В. Ціннісно-мотиваційна сфера особистості та формування корпоративної культури в організації 138

Єнь Л. Ю. Принцип безперервності за міжнародними стандартами фінансової звітності.....140

Жидкова Д. А. Развитие творческого мышления и креативности в процессе обучения в заведениях высшего образования 143

Заболотня В. Ю. Соціологічна рефлексія стереотипів поведінки сучасної молоді.....145

Заїченко Є. С. Підходи до відображення запасів у обліку за П(С)БО та МСФЗ.....148

Звягінцев П. А., Цяпка І. І. Напруженість на ринку праці України.....150

Зеленєва Є. О. Методи управління кредитним ризиком у банківському ризик-менеджменті.....153

Зінченко Є. В. Аналіз моделей бухгалтерського обліку 156

Золотайко К. С. Особливості обліку сільськогосподарських земель і земельних відносин в Україні.....159

Ільїна О. В. Вплив аудиторського висновку щодо діяльності фінансової установи на рішення клієнтів (підприємців) про одержання в ній фінансових послуг.....161

Ісаєва Г. В. Особливості аудиту в туризмі.....165

Калинів О. І. Автоматизація процесу оцінювання персоналу.....167

Гресь М. С. Напрями активізації фінансування банками малого та середнього бізнесу.....170

Капусник К. С. Особенности учета в фермерских хозяйствах.....172

Карцева Д. А. Взаємозв'язок характеру та темпераменту людини.....175

Кислов А. В. Визначення сутності поняття «власний капітал банку» 177

Кімнатна А. Д. Проблеми проведення інвентаризації основних засобів на підприємстві 180

Клименко О. В. Аудит у комерційному банку та його інспектування.....182

Коваленко М. В. Особливості організації волонтерського туризму.....186

Ковальчук М. М. Система матеріального стимулювання як сучасний інструмент мотивації ефективної праці персоналу (на прикладі зарубіжних країн).....189

Ковальчук М. М. Напрями підвищення конкурентоспроможності персоналу підприємства.....191

Ковальчук М. М. Шляхи вдосконалення механізму державного регулювання ринку праці в Україні 194

Кодацька І. М. Особливості оподаткування нерухомості в Україні 196

Козлова А. О. Сучасні методи оптимізації витрат на персонал за умов економічної нестабільності 199

Коломієць Н. І. Порівняльна характеристика матеріальних і нематеріальних активів 202

Комар О. В. Напрями фінансування малого та середнього бізнесу в Україні з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу.....205

Комарова І. О. Вплив рівня домагань на академічну успішність студентів.....208

Король М. В. Моніторинг соціально-трудової сфери як інструмент регулювання й удосконалення соціально-трудових відносин.....210

Король М. В. Розвиток та особливості антимонопольної політики в Україні.....213

Корота А. В. Визначення факторів впливу на ефективність валютних операцій банківської установи.....218

Кравець Т. В. Аналіз розрахунку податкової соціальної пільги з податку на доходи фізичних осіб в Україні.....222

Кримі Г. О. Особливості первинної документації поточних біологічних активів тваринництва.....224

Кругляк В. В. Особливості утворення ренти в туризмі.....228

Кужель А. Є. Порівняльний аспект регулювання прав споживачів на отримання достовірної інформації.....230

Куниця Т. С. Аналіз організації обліку оплати праці на сільськогосподарських підприємствах.....233

Курбанов М. Х. Аналіз можливостей клієнтської мови програмування JavaScript.....236

Курбанов М. Х. Аналіз можливостей каскадних таблиць стилів CSS.....238

Курбанов М. Х. Розробка методики створення інтернет-магазину одягу.....239

Ладухін В. А. Упровадження інноваційних інструментів логістики в підприємницькій діяльності.....242

Левіцька О. В. Порівняльна характеристика бухгалтерського обліку у Швеції та в Україні.....244

Легка І. В. Вплив сприйняття кольорів на формування професійних якостей людини.....247

Леонова О. Ю. Порівняльний аналіз національних і міжнародних стандартів обліку основних засобів.....250

Ликова К. В. Податкові різниці як механізм узгодження податкового та фінансового обліку.....253

Лисенко В. М. Фінансування малого та середнього підприємництва.....256

Лисичкіна А. О. Розвиток уваги як передумова ефективної навчальної діяльності.....258

Листопад А. В. Договор счета условного хранения (эскроу) в гражданском праве Украины.....261

Листопад А. В., Медяник А. В. Мотивация и стимулирование трудовой деятельности.....263

Литинська Ю. О. Стан доходів державного бюджету України.....266

Ліщенко Ю. О. Система збалансованих показників як інструмент стимулювання працівників на виконання стратегічних цілей.....269

Лобас Ю. Ю. Психологія мислення: феноменологія, процес і детермінанти 272

Лозова К. В. Порівняльна характеристика доходів і витрат підприємств за міжнародними та національними стандартами 274

Мадика В. В. Проблеми та перспективи розвитку нормування праці в Україні 277

Макарик Я. Т., Селезень К. В. Організація бухгалтерського обліку за сучасних умов 280

Максимовська А. О. Порівняльний аналіз термінології МСБО 16 і П(С)БО 7 283

Максимовська А. О. Проблеми обліку господарської діяльності будівельних підприємств 285

Малигіна Є. Ю. Проблеми практичного застосування режиму найбільшого сприяння у міжнародних торговельно-економічних договорах 288

Мамай О. В. Теоретичні аспекти проведення інвентаризації на підприємстві 291

Мелєх А. С. Облік витрат за міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку.....295

Михалюк О. М. Інвентаризація нематеріальних активів 298

Мілінтєєва Р. Є. Теоретичні аспекти відображення в обліку розрахунків з виплат працівникам за МСФЗ та П(С)БО 301

Мороз А. П. Сучасний погляд на психологічні особливості підприємців України ..303

Москальченко А. О. Порівняльна характеристика визнання й оцінки витрат як елемента фінансової звітності у національній та міжнародній практиці 307

Неменуща М. О. Перспективи інтеграції туристичної галузі України у світову економіку.....310

Нестерова Ю. О. Особливості формування облікової політики підприємства щодо обліку дебіторської заборгованості 313

Нікіфорова А. О. Бюджетування як напрямок удосконалення системи управління діяльністю підприємств.....316

Новік С. О. Маніпуляція як інструмент впливу на свідомість людини 318

Новосєльцева В. І. Ґендерна рівність і міжнародне право 320

Омельчук Є. П. Аналіз стану міжнародної трудової міграції для України: правовий аспект 324

Осадчая В. В. Проблемы страхования сельскохозяйственных рисков, их учет и пути решения.....327

Осіпова Ю. С. Аутсорсинг як засіб управління бухгалтерськими ризиками 330

Остапенко К. В. Особливості оцінки спеціалізованого устаткування на підприємстві 333

Павліченко П. В. Знос основних засобів в Україні: сучасний стан і тенденції 336

Павлова Т. Ю. Удосконалення технології виробництва ПП «ЧЗВМ».....338

Партола А. С. Порівняння національного та міжнародного стандартів обліку основних засобів 342

Пискун К. Р. Сутність необоротних активів, утримуваних для продажу, та шляхи вдосконалення методики їх обліку.....345

Погребняк О. В. Оцінка впливу якості контенту інтерактивного навчального посібника на ефективність засвоєння інформації студентами при вивченні мови C# 347

Погромська В. О. Переваги та недоліки функціонування спрощеної системи оподаткування в Україні 351

Подкуйко А. В. Анализ нормативно-правовой базы, заполнение первичных документов.....353

Помазан А. В. Проблема вибору методу оцінки вибуття виробничих запасів та його вплив на фінансовий результат діяльності підприємств за П(С)БО та МСФЗ.....356

Пономаренко Д. А. Дослідження основних проблем мотивації робітників на українських підприємствах та методів їх розв'язання.....359

Пономаренко І. Є. Особливості формування податку на майно в Україні.....361

Рєпіна М. О. Методичні аспекти розкриття інформації про фінансові результати у фінансовій звітності за міжнародними та національними стандартами.....364

Рєпіна Ю. О. Трансформація української звітності задля наближення її до міжнародних стандартів 366

Рибчінська К. І. Роль бухгалтерського обліку в системі управління підприємством 368

Різуненко Ю. О. Особливості четвертої групи спрощеної системи оподаткування.....371

Роговец И. С. Роль программного и информационного обеспечения в управлении персоналом 373

Руденко В. О. Відображення відпускних виплат у бухгалтерському обліку 377

Русінова А. О. Дослідження проблем охорони праці в Україні.....379

Слобода А.С. Сучасний стан розвитку скотарства в Україні 382

Соловйова Г. А. Права і обов'язки людини та їх реалізація в Україні.....385

Степанов Д. О. Сравнительный анализ трастового законодательства Украины и США 388

Стрєльцова А. В. Причини трудових конфліктів на підприємствах і шляхи їх розв'язання 393

Супрун А. О. Аналіз теорії психоаналізу Зигмунда Фрейда.....395

Татаренко Ю. А. Проблемы власти в Украине.....398

Теличко Б. І. Особливості реалізації програмно-цільових методів планування державних і місцевих бюджетів.....401

Тишкевич С. С. Порівняльна характеристика обліку власного капіталу за національними та міжнародними стандартами 404

Тищенко В. І. Психологія UX: як працює увага 407

Томіна А. І. Управління корпоративною культурою підприємницької діяльності 408

Тройнікова О. В. Переваги і недоліки переходу на спрощену систему оподаткування....411

Тройнікова О. В. Порівняльна характеристика побудови систем калькулювання й управління витратами за цільовим підходом....413

Фёдорова В. А. Методы повышения производительности и эффективности труда сотрудников, взаимодействующих с другими людьми....416

Фірсова О. О. Порівняльна характеристика оподаткування фізичних осіб в Україні та в країнах ЄС. Прогресивне оподаткування 422

Хажиєв А. А. Дослідження стану ринку операцій РЕПО в Україні....424

Харитонова М. С. Соотношение между аффилированными и дочерними предприятиями....427

Хлипенко І. В. Порядок виплати премії за підсумками роботи та 13-ї заробітної плати в Україні та у інших країнах 430

Чепченко Я. С. Визначення тенденції розвитку недержавних пенсійних фондів 433

Чефранова К. Р. Вплив засобів масової інформації на психоемоційний стан дітей....435

Чечоткіна Г. О. Облік результатів діяльності торговельних підприємств....438

Шевченко Є. О. Аналіз депозитних банківських операцій....440

Шевченко Є. А. Особливості мотивації студентів до навчальної діяльності в сучасному світі 444

Шкрябіль Л. В. Наукове обґрунтування переваг застосування інформаційних технологій в бухгалтерському обліку в Україні 446

Щепілова О. І. Особливості та реалії прописаних у законодавстві прав і привілеїв громадян на прикладі пенсійного забезпечення 449

Щепілова О. І. Проблеми бухгалтерського обліку дебіторської заборгованності 452

Щепілова О. І. Соціально-економічні фактори впливу на трудову міграцію населення України....454

Щербина Д. І. Процес самопізнання та його роль у становленні особистості студента....456

Юрченко А. В. Адаптація підприємств України до міжнародних стандартів складання фінансової звітності 458

Юшкевич Р. А. Порівняльний аспект обліку дебіторської заборгованості підприємства за національними та міжнародними стандартами 461

Янієва Д. Д. Динаміка показників виробничого травматизму у вугільній промисловості України....463

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕХОДУ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

УДК 336.502:622

Авраменко Т. І.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено особливості впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні. Визначено передумови переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності, розглянуто переваги такого переходу. Деталізовано проблеми на шляху впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності, запропоновано напрями їх ефективного розв'язання.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, облік, звітність, фінансова звітність, бухгалтерський облік, національні стандарти бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти фінансової звітності.*

Аннотация. *Исследованы особенности внедрения международных стандартов финансовой отчетности в Украине. Определены предпосылки перехода на международные стандарты финансовой отчетности, рассмотрены преимущества такого перехода. Детализированы проблемы на пути внедрения международных стандартов финансовой отчетности, предложены направления их эффективного решения.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, учет, отчетность, финансовая отчетность, бухгалтерский учет, национальные стандарты бухгалтерского учета, международные стандарты финансовой отчетности.*

Annotation. *The features of the implementation of international financial reporting standards in Ukraine are investigated. The prerequisites of the transition to international financial reporting standards are identified, the advantages of such a transition are considered. Detailed problems in the way of the implementation of international financial reporting standards, proposed directions for their effective solution.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, accounting, reporting, financial reporting, national accounting standards, international financial reporting standards.*

Активна політика України щодо євроінтеграції та впевнений крок на міжнародну арену вимагають певних змін у веденні бухгалтерського обліку та складанні фінансової звітності. Упровадження міжнародних стандартів фінансової звітності до практики національних підприємств є зумовленим необхідністю формування в країні сприятливих умов для співпраці з іноземними інвесторами та виходу на міжнародні товарні та фінансові ринки.

Дослідженням питань переходу вітчизняних підприємств до міжнародних стандартів фінансової звітності займалися і займаються Бутинець Ф., Голов С., Костюченко В. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, єдиного підходу до впровадження міжнародних стандартів не існує.

Метою написання статті є аналіз особливостей переходу вітчизняних підприємств на міжнародні стандарти фінансової звітності.

Нещодавно прийнятий законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 05.11.2017 р. розроблено відповідно до Угоди про Асоціацію України з Європейським Союзом. Ним передбачено розширення сфери застосування міжнародних стандартів фінансової звітності шляхом законодавчого закріплення їх обов'язкового застосування великими підприємствами та підприємствами, які здійснюють видобуток корисних копалин загальнодержавного значення. Отже, за сучасних умов дослідження питання переходу вітчизняних підприємств до застосування міжнародних стандартів фінансової звітності є дуже важливим.

Розглянемо основні передумови переходу до застосування міжнародних стандартів фінансової звітності.

1. Компанії, які складають звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності за дотримання певних вимог можуть розраховувати на іноземні інвестиції.

2. Для користувачів фінансова звітність, складена відповідно до міжнародних стандартів, відрізняється високим рівнем корисності та інформативності.

© Авраменко Т. І., 2018

3. На вітчизняному ринку функціонує велика кількість дочірніх компаній з іноземними інвестиціями, яким міжнародна звітність необхідна для залучення до консолідованої звітності материнських компаній.

4. Перехід до міжнародних стандартів фінансової звітності дозволить уникнути облікового хаосу, коли одне підприємство формує звітність одночасно згідно з національними та міжнародними стандартами, що призводить до ускладнення розуміння інформації її користувачами [2].

Упровадження міжнародних стандартів фінансової звітності до практики діяльності вітчизняних компаній має певні переваги та недоліки.

Розглянемо основні переваги переходу вітчизняних компаній до міжнародних стандартів фінансової звітності.

1. Основною метою міжнародних стандартів фінансової звітності є одержання найдостовірнішої інформації про стан компанії, необхідної інвесторам для коректного оцінювання та складання прогнозів.

2. Застосування міжнародних стандартів фінансової звітності надає змогу об'єктивно оцінити фінансовий стан, ліквідність і платоспроможність компанії, дозволяють зрозуміти реальний стан справ на підприємстві.

3. Складання звітності за міжнародними стандартами дає змогу керівникам приймати ефективні управлінські рішення.

4. Облік за міжнародними стандартами фінансової звітності здійснюється не тільки заради забезпечення господарських операцій, майна підприємства, він надає змогу контролювати виконання підприємством зобов'язань, наявність і рух майна, ефективність використання матеріальних і фінансових ресурсів.

5. Забезпечення порівнянності показників звітності з показниками інших суб'єктів господарювання, незалежно від того, на якій території здійснюється господарська діяльність [3].

Незважаючи на існування суттєвих переваг, упровадження міжнародних стандартів фінансової звітності на вітчизняних підприємствах пов'язане із проблемами, з якими стикаються компанії. Однією з основних проблем при впровадженні міжнародних стандартів є кадрова: міжнародні стандарти фінансової звітності відрізняються від вітчизняних стандартів бухгалтерського обліку й вимагають від бухгалтерів професійної підготовки та знань. Фахівці, що мають кваліфікацію щодо застосування міжнародних стандартів фінансової звітності та досвід роботи, коштують дуже дорого, і не кожне підприємство може собі дозволити їх найняти.

Крім кадрової проблеми, при переході до застосування міжнародних стандартів фінансової звітності суттєву увагу слід приділити мовному бар'єру. Оскільки офіційною мовою міжнародних стандартів є англійська, це значно ускладнює роботу з нововведеннями в стандартах і своєчасністю їх застосування [4].

У процесі переходу до складання фінансової звітності за міжнародними стандартами виділяють три періоди: підготовчий, перехідний і перший звітний. Кожний із цих періодів має свої часові межі з установленими контрольними датами, за винятком підготовчого.

На підготовчому етапі підприємство стикається з процедурами вибору реалізації переходу на складання звітності за міжнародними стандартами. На цьому етапі ухвалюють рішення про дату переходу, якщо її не визначено законодавством, розробляють положення про організацію обліку за міжнародними стандартами та наказ про облікову політику.

Перехідний і перший звітний період переходу на складання фінансової звітності за міжнародними стандартами регламентовані МСФЗ 1 «Перше застосування міжнародних стандартів фінансової звітності». Ці етапи тривають два річні звітні періоди [5].

Перехід до складання фінансової звітності за міжнародними стандартами може спричинити як позитивні, так і негативні наслідки для компаній. Серед позитивних – підвищення прозорості, поліпшення порівнянності показників, збільшення можливостей для аналізу їхньої діяльності. Однак, сама по собі звітність не гарантує припливу інвестицій. Крім того, перехід до застосування міжнародних стандартів фінансової звітності вимагатиме від компаній додаткових трудових і фінансових витрат, а оцінити позитивні економічні наслідки від нововведення на початковому етапі досить важко.

Використання основних принципів міжнародних стандартів фінансової звітності буде корисним для різних вітчизняних компаній. Однак, необхідно встановити різні вимоги до об'єкта розкриття інформації у фінансовій звітності для різних груп компаній.

Для вирішення проблем важливо на рівні держави розробити норми, методики та рекомендації щодо застосування міжнародних стандартів фінансової звітності на вітчизняних підприємствах, залучати відповідних спеціалістів для підвищення кваліфікації бухгалтерів.

Таким чином, у процесі гармонізації фінансової звітності вітчизняних підприємств слід урахувати досвід розвинених країн Європейського Союзу. Перехід до застосування міжнародних стандартів фінансової звітності має носити не декларативний характер, а за наявності відповідного інституційного механізму бути поступальним процесом.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пасенко Н. С.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **2.** Чирко Д. М. МСФЗ як елемент виходу на валютний ринок. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2009. № 3. С. 332–345. **3.** Трачова Д. М., Сахно Л. А. Перехід на міжнародні стандарти обліку і звітності: проблеми і перспективи. Мелітополь : Люкс, 2012. 286 с. **4.** Мисака Г. В., Бабинець О. В. Позитивні та негативні наслідки переходу українських підприємств на МСФЗ. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/22886/1/2-Babynets-7-8.pdf. **5.** Міжнародні стандарти фінансової звітності / Міністерство фінансів України. URL: https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/mizhnarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti?icon=1.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 657:330.123.3

Айметова О. В.

Магістрант 2 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено економічну сутність виробничих запасів, а також передумови для формування та організації обліку запасів на вітчизняних підприємствах. Проведено дослідження основних позитивних і негативних аспектів обліково-аналітичного забезпечення управління рухом виробничих запасів на вітчизняних підприємствах.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, облік, запаси, виробничі запаси, управління, обліково-аналітичне забезпечення, інформаційне забезпечення.*

Аннотация. *Определена экономическая сущность производственных запасов, а также предпосылки для формирования и организации учета запасов на отечественных предприятиях. Проведено исследование основных положительных и отрицательных сторон учетно-аналитического обеспечения управления движением производственных запасов на отечественных предприятиях.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, учет, запасы, производственные запасы, управление, учетно-аналитическое обеспечение, информационное обеспечение.*

Annotation. *The economic essence of inventories is determined, as well as the prerequisites for the formation and organization of inventory accounting in domestic enterprises. The study of the main positive and negative aspects of accounting and analytical support for the management of inventory at domestic enterprises.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, accounting, stocks, production stocks, management, accounting and analytical support, information support.*

За сучасних умов розвитку бухгалтерського обліку існує потреба інтеграції його організаційно-методичних інструментів із новими методами управління ресурсами підприємства, передусім виробничими запасами.

Реформацією вітчизняної системи обліку задля наближення її до міжнародних стандартів зумовлено суттєві зміни в організації та методології обліку виробничих запасів. Сучасним підприємствам надано право самостійного вибору облікової політики запасів. За умов перенасичення ринку зарубіжними товарами, складності процесу виготовлення продукції, умов жорсткої конкуренції та необхідності успішного вирішення стратегічних завдань слід орієнтувати облік запасів на оперативне отримання інформації за витратами підприємства, що надаватиме різнорівневим керівникам змогу приймати оперативні рішення задля ефективного управління підприємством.

© Айметова О. В., 2018

Дослідженням проблемних питань управління запасами на підприємстві та окремо їх обліково-аналітичного забезпечення займалися і займаються Бутинець Ф. Ф., Пушкар М. С., Барановська Т. В., Кулик В. А., Добрянська М. В., Савченко В. Я., Головацька Л. І., Герасимович А. М. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

Метою написання статті є аналіз та обґрунтування теоретично-методологічних основ, а також розробка рекомендацій щодо подальшого вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення виробничих запасів, а саме облікових, аналітичних і контролюючих методів, для подальшого вдосконалення процесу управління підприємством.

Сучасні ринкові умови вимагають розробки раціональних методів для поліпшення управління виробничими запасами на підприємствах. Вони є безпосередньо пов'язаними з отриманням обліково-аналітичної інформації. У П(С)БО 9 запаси визначають як активи, що утримуються для подальшого продажу або для переробки під час виробничого процесу і будуть продані після переробки як готовий продукт виробництва чи використані в управлінні підприємством [1]. За міжнародними стандартами фінансової звітності для малих і середніх підприємств незалежно від права власності запаси визначають як активи і обліковують на балансі підприємства [2].

Виробничі запаси є однією з найважливіших умов забезпечення процесів виробництва, а також одним із елементів обігових активів підприємства. Нині питання ефективного управління посідають особливе місце та потребують пильної уваги. Запаси є об'єктом управління на різних етапах виробничо-фінансової діяльності: з одного боку, вони є однією зі складових системи «підприємство–зовнішнє середовище», а з іншого – базою для витрат під час усього виробничого циклу, починаючи з відпуску сировини і до передачі товару на склад. Отже, виробничі запаси є однією з багатьох складових майна на підприємстві, що є необхідною для здійснення його нормальної та розширеної діяльності.

Для організації обліку запасів необхідно передусім визначити, коли, звідки, скільки запасів надійшло та на яку суму було надходження, як проводилось постачання, коли та якої кількості надходження, як здійснюється впровадження до виробництва, які наявні на підприємстві залишки та яких саме запасів.

Передумовами правильної організації обліку запасів є:

- раціональна організація складського господарювання;
- дотримання інструкцій з обліку виробничих запасів;
- розробка номенклатурних запасів;
- класифікація запасів;
- норми витрачання запасів [3].

У процесі опрацювання наукових робіт виявлено фактори негативного впливу на облік й оцінювання виробничих запасів, притаманні обліково-аналітичній роботі з виробничими запасами:

- складність процесу визначення справедливої вартості;
- використання застарілих нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку й аналізу виробничих запасів;
- низький рівень інформаційного забезпечення виробничих запасів;
- відсутність поєднання даних усіх видів обліку для забезпечення керівництва необхідною інформацією;
- низький рівень контролю (іноді відсутність контролю) та оперативного регулювання процесів створення запасів;
- виявлення причин створення понаднормативних запасів та їх політики реалізації [4; 5].

За врахування цих негативних моментів можна окреслити такі напрямки вдосконалення управління виробничими запасами на вітчизняних підприємствах:

- підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами, що забезпечуватиметься впровадженням інформаційних технологій обробки інформації;
- узгодження механізмів бухгалтерського та податкового обліку виробничих запасів;
- чітка організація обліково-контрольних процедур за рухом запасів на підприємстві (застосування прийомів обліку за центром відповідальності заходів контролю й оперативного регулювання процесів утворення запасів) [5].

Бухгалтерський облік є однією зі складових управлінської інформаційної системи, що є тісним пов'язаною з нею. Зв'язок полягає в тому, що облік є засобом відображення операцій, які проводяться з виробничими запасами. Водночас бухгалтерським обліком надається інформація, яка надалі використовуватиметься як основа для прийняття всіх логістичних рішень, які, у свою чергу, є основою здійснення господарських операцій на підприємстві.

Таким чином, виробничим запасам відведено важливу роль. Вони посідають місце у складі майна та домінуючі позиції в структурних підрозділах витрат на підприємствах різних сфер підприємницької діяльності. Запропоновані вдосконалення за їх реалізації допоможуть підприємствам істотно підвищити результативність фінансово-економічної діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Клімов А. В.

Література: 1. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Закон України від 20.10.1999 № 246 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99. **2.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2) : Міжнародний документ від 01.01.2012. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021. **3.** П'яткіна Е. В. Особливості обліку запасів за вітчизняними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. *Управління розвитком*. 2013. № 11 (151). С. 153–156 **4.** Постернак Д. О. Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами. *Проблеми інтеграції облікових підсистем фінансового, податкового, управлінського і статистичного обліку в Україні відповідно до вимог європейських стандартів*. 2017. № 3. С. 104–107. **5.** Головацька Л. І., Бурдейна Л. В. Особливості обліку та оцінки виробничих запасів підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2015. № 5. С. 973–976.

ПРОБЛЕМА ВИБОРУ МЕТОДУ ОЦІНЮВАННЯ ВИБУТТЯ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

УДК 657.421

Александрова А. І.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості застосування різних методів оцінювання вибуття запасів за сучасних умов господарювання. Виявлено переваги та недоліки кожного з методів оцінювання. Проведено критичний аналіз проблем, що виникають у процесі їх вибору.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, облік, запаси, виробничі запаси, собівартість, методи оцінювання вибуття запасів, фінансовий результат, прибуток.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности применения различных методов оценки выбытия запасов в современных условиях хозяйствования. Выявлены преимущества и недостатки каждого из методов оценки. Проведен критический анализ проблем, возникающих в процессе их выбора.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, учет, запасы, производственные запасы, себестоимость, методы оценки выбытия запасов, финансовый результат, прибыль.*

Annotation. *The features of the application of various methods for assessing the disposal of stocks in modern economic conditions are considered. The advantages and disadvantages of each assessment method are revealed. Conducted a critical analysis of the problems arising in the process of their choice.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, accounting, stocks, production stocks, cost, methods of estimating the disposal of stocks, financial result, profit.*

Виробничі запаси є складовою активів підприємства, що суттєво впливає на фінансові результати його господарської діяльності, становить значну частку в структурі витрат підприємств більшості галузей виробництва.

© Александрова А. І., 2018

Надзвичайно важливим питанням у процесі обліку матеріально-виробничих запасів є їх оцінювання при відпуску у виробництво та в інших випадках вибуття. Різні методи оцінювання застосовують для отримання відповіді на комплекс питань: якою є вартість залишку запасів на складі на кінець звітного періоду, яку вартісну величину слід списати на незавершене виробництво при відпуску запасів у виробництво або на собівартість продажів при продажу готової продукції (товарів). Зауважимо, що вирішення цих питань істотно впливає на визначення величини прибутку від продажів і вартісне оцінювання активів підприємства.

Дослідженням проблемних питань щодо вибору методу оцінювання займалися Голов С., Зонова А., Горячих С., Ляшенко М., Попович В., Пушкар М. та ін. Однак, у наукових роботах недостатньо повно відображено сучасні проблеми вибору методу оцінювання вибуття запасів.

Метою написання статті є критичний аналіз методів оцінювання вибуття запасів, а також виявлення їх переваг і недоліків.

Основоположним нормативним документом, що визначає методологічні засади формування в обліку інформації про запаси, є П(С)БО 9 [1].

У п. 16 П(С)БО 9 визначено, що для оцінювання запасів при їх вибутті застосовують такі методи:

- ідентифікованої собівартості;
- середньозваженої собівартості;
- собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО);
- нормативних витрат;
- ціни продажу [1].

Для запасів, що мають однакове призначення й однакові умови використання, підприємству слід обрати і застосовувати один із цих методів, що необхідно вказати в розпорядчому документі про облікову політику на підприємстві [2].

Метод оцінювання запасів слід обирати залежно від особливостей управління ними на підприємстві. Для цілей оподаткування той чи інший метод оцінювання матеріалів застосовують для оптимізації оподаткування, зокрема для зменшення платежів з податку на прибуток за умови вибору методу, що передбачає списання на зменшення податкової бази максимальних із можливих витрат [3].

Так, відповідно до п. 17 П(С)БО 9 відпускаються запаси і послуги, що виконуються для спеціальних замовлень і проектів, а також запаси, які не замінюють один одного, оцінюються за ідентифікованою собівартістю. Цей метод доцільно застосовувати за нагальної потреби їх ідентифікувати. Порівняно з іншими методами оцінювання вибуття запасів метод ідентифікованої собівартості є найточнішим з арифметичної точки зору. Однак, за застосування цього методу у підприємств, що здійснюють операції з однорідними товарами, виникають додаткові організаційні витрати.

Метод середньозваженої собівартості може оцінюватися двома способами: за щомісячною середньозваженою собівартістю запасів і за періодичною середньозваженою собівартістю запасів.

Метод за щомісячною середньозваженою собівартістю запасів кожної одиниці запасів передбачає розподіл сумарної вартості залишку запасів на початок звітного місяця та вартості запасів, отриманих у звітному місяці, на сумарну кількість запасів на початок звітного місяця і одержаних у звітному місяці запасів. Визначивши в такий спосіб вартість (ціну) одиниці запасів, її потрібно застосувати при відображенні вибуття всіх запасів протягом звітного місяця.

На практиці у багатьох випадках вартість залишку запасів на кінець місяця не збігатиметься за застосування цих двох методів розрахунків.

Розглянутий метод є найкориснішим за досить великої номенклатури списуваних запасів і за великих обсягів кожного найменування цих запасів за умови незначного коливання їх ціни протягом звітного періоду [3].

Застосування методу середньозваженої собівартості має певні недоліки: це стосується випадків, коли документи щодо надходження поступають до бухгалтерії із запізненням, коли всі розрахунки зі списання вже завершені і результати проведені за відповідними регістрами (табл. 1) [4].

Отже, за постійно зростаючих цін метод FIFO дає найвищий показник валового прибутку. Якщо ще взяти до уваги, що за загального зростання цін будь-яке підприємство прагне підвищити ціни на свої товари, то за застосування методу FIFO до оцінювання запасів при їх вибутті показник валового прибутку є завищеним невиправдано. І навпаки, за постійного зниження цін спостерігається зворотний процес: показник валового прибутку за застосування методу FIFO до оцінювання запасів за їх вибуття та вимушеного зниження відпускних цін на реалізовані товари виходить невиправдано заниженим.

Особливість і специфіка методу FIFO в тому, що товари і матеріальні цінності реального виробництва не можуть витрачатися в один момент. Списання ресурсів є здійснюваним у різні часові проміжки, із урахуванням

собівартості товарів і матеріалів. За основу беруть лише час надходження на склад. Облік завжди розпочинається з матеріалів, які надійшли на склад у першу чергу.

Таблиця 1

Вплив зовнішніх факторів на показники фінансової звітності за застосування методу FIFO

Зовнішні фактори впливу	Недоліки	Переваги
Інфляція	– завищений показник валового прибутку у звіті про фінансові результати	– балансова оцінка запасів є максимально близькою до їх реальної (поточної) вартості; – результати аналізу фінансового стану виглядають привабливими для інвесторів і кредиторів
Дефляція	– занижений показник валового прибутку у звіті про фінансові результати	– балансова оцінка запасів є максимально близькою до їх реальної (поточної) вартості

Метод нормативних витрат є застосовуваним переважно на виробничих підприємствах із невеликою номенклатурою продукції. Його успішно застосовують на підприємствах легкої, харчової та меблевої промисловості, а також у ресторанному господарстві [6].

Особливістю цього методу є те, що для кожного виду виготовлюваної на підприємстві продукції розробляють і затверджують норми використання певних складових. Оцінювання за нормативними витратами полягає у застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), які встановлені підприємством із урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і чинних цін. Для забезпечення максимального наближення нормативних витрат до фактичних норм витрат ціни мають регулярно в нормативній базі перевірятися і переглядатися.

Метод ціни продажу полягає у застосуванні середнього відсотка торговельної націнки товарів. Його можуть застосовувати підприємства, що мають значну і постійно змінювану номенклатуру товарів із приблизно однаковим рівнем торговельної націнки.

На практиці метод ціни продажу є застосовуваним в основному підприємствами роздрібної торгівлі. Але якщо роздрібне підприємство має незначну номенклатуру товарів і на ці товари встановлено різні рівні торговельної націнки, у бухгалтерському обліку при визначенні собівартості реалізованих товарів можна застосовувати й інші методи вибуття товарів, а торговельну націнку відображати тільки в оперативному обліку як засіб контролю за вибуттям товарів [6].

Таким чином, для вибору найкращого методу для застосування при формуванні облікової політики для списання запасів необхідно зробити розрахунок списання одних і тих самих запасів різними методами задля визначення найдоцільнішого для підприємства методу. Кожний із методів має свої переваги і недоліки, тому важливо вибрати метод, що дозволятиме провести найточніше оцінювання з урахуванням інтересів власників підприємства та специфіки виробничої діяльності. У бухгалтерському обліку важливою є не кількість методів оцінювання запасів, а їх безперечно позитивний вплив при прийнятті рішень щодо ціноутворення на вироблену продукцію й оцінювання фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання. Неправильний вибір методу може спричинити фінансовий крах підприємства або за рахунок «вимивання» оборотних коштів у податки і банкрутства за рахунок постійної покупки сировини за ціною, що перевищує вартість готової продукції, або за рахунок збільшення ціни до рівня, що перевищує конкурентоспроможність продукції і платіжний попит

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Писарчук О. В.

Література: 1. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Закон України від 20.10.1999 №246 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99. **2.** Бухгалтерская компания «Запад-Сервис Плюс». URL: http://www.vs.com.ua/index.php?pageid=13. **3.** Методи оцінки запасів при їх вибутті. URL: https://posibnyky.vntu.edu.ua/buh_ob/buhg_1/72.htm. **4.** Дебет-Кредит. Украинский бухгалтерський портал. URL: http://dtkt.com.ua/show/1cid13071.html. **5.** Зонова А. В., Бачуринская И. Н., Горячих С. П. Бухгалтерский финансовый учет : учебное пособие. СПб. : Питер, 2011. 480 с. **6.** Лытнева Н. А. Бухгалтерский учет и анализ : учебное пособие. Ростов-на-Дону : Феникс, 2011. 604 с.

ПРЕДОСТАВЛЕНИЕ НЕДОСТОВЕРНОЙ ИНФОРМАЦИИ В ПОТРЕБИТЕЛЬСКОМ КРЕДИТОВАНИИ

УДК 336.77(477)

Алоев Д. Р.

Студент 3 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Проведен анализ ситуации в сфере потребительского кредитования в Украине. Рассмотрены проблемные вопросы предоставления недостоверной информации об условиях кредита. Выявлены изъяны в механизме наказания за нарушение прав потребителей. Определены условия и принципы совершенствования законов, регулирующих потребительское кредитование.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, банковская система, кредит, кредитование, потребительское кредитование, реклама, информирование, недостоверная информация, законодательное регулирование, права потребителей.*

Анотація. *Проведено аналіз ситуації у сфері споживчого кредитування в Україні. Розглянуто проблемні питання надання недостовірної інформації про умови кредиту. Виявлено вади у механізмі покарання за порушення прав споживачів. Визначено умови та принципи вдосконалення законів, що регулюють споживче кредитування.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, банківська система, кредит, кредитування, споживче кредитування, реклама, інформування, недостовірна інформація, законодавче регулювання, права споживачів.*

Annotation. *The analysis of the situation in the field of consumer lending in Ukraine. Considered problematic issues of providing inaccurate information about the conditions of the loan. Identified flaws in the mechanism of punishment for violating the rights of consumers. The conditions and principles for improving the laws governing consumer lending are defined.*

Keywords: *bank, banking institution, banking system, credit, lending, consumer lending, advertising, informing, false information, legislative regulation, consumer rights.*

Правовое регулирование потребительского кредита и обеспечение надлежащего уровня защиты потребителей имеют большое значение для успешного развития рынка предоставления финансовых услуг и обеспечения стабильности финансового сектора. Потребительское кредитование пользуется популярностью среди населения и имеет потенциал развития. По данным Национального банка Украины, по состоянию на октябрь 2017 г. объем потребительских кредитов, предоставленных субъектам хозяйствования, составил 83 млрд грн [1]. Однако, существуют барьеры, препятствующие развитию сферы потребительского кредитования. Одним из наиболее весомых является предоставление недостоверной информации или нераскрытие всей информации, значений эффективной процентной ставки, что приводит к увеличению количества нарушений прав потребителей финансовых услуг; зачастую это делается с использованием обманчивой рекламы.

Исследованием вопросов правового регулирования потребительского кредитования занимались и занимаются Безклубый И., Волкова Н., Лепех С., Шемшученко Г., Торубка Л., Мороз А., Смовженко Т., Савлук М., Сердюк Л. и др.

В Украине финансовые учреждения зачастую не раскрывают значений эффективной процентной ставки в рекламной продукции. Согласно ст. 24 Закона Украины «О рекламе» реклама услуг (банковских, страховых, инвестиционных и др.), связанных с привлечением средств населения, или лиц, которые их предоставляют, разрешается только при наличии специальной лицензии – разрешения, подтверждающего право на осуществление этого вида деятельности. Реклама содержит номер разрешения, лицензии, дату их выдачи и наименование органа, выдавшего это разрешение [4].

В законодательстве Европейского Союза детальнее прописаны требования к рекламе потребительского кредита, акцент сделан на том, что она должна отражать эффективную процентную ставку и общую стоимость кредита, включая услуги третьих лиц [5]. Если стоимость услуг последних невозможно определить заранее, потребитель должен быть, по крайней мере, предупрежден в четкой форме о необходимости их получения. Общеевропейской практикой предполагается, что кредитору известна стоимость дополнительных услуг, за исключением случаев, когда такая стоимость зависит от конкретной ситуации потребителя. Поэтому немало нарушений прав потребителей финансовых услуг происходит именно из-за обманчивой рекламы. Предпосылкой эффективной защиты является

© Алоев Д. Р., 2018

раскрытие информации. Сведения об условиях кредитования должны быть четкими, подробными, сравнимыми, тогда потребитель может сделать осознанный выбор.

Требования законодательства Украины в части раскрытия информации перед заключением договора о потребительском кредите изложены довольно подробно. Данные, которые финансовое учреждение должно предоставлять клиенту до заключения договора, определены ст. 12 Закона Украины «О финансовых услугах и государственном регулировании рынков финансовых услуг» [6]. Это требование касается всех финансовых учреждений и видов финансовых услуг. В соответствии со ст. 56 Закона Украины «О банках и банковской деятельности» банки обязаны по требованию клиента предоставить информацию о цене банковских услуг, другие сведения и консультацию по вопросам предоставления банковских услуг [7]. Что касается конкретно потребительского кредита, то согласно ч. 2 ст. 11 Закона Украины «О защите прав потребителей» перед заключением договора о предоставлении кредита кредитор обязан сообщить потребителю в письменной форме об условиях кредитования, в т. ч. ориентировочную совокупную стоимость кредита (в процентном значении и денежном выражении) с учетом процентной ставки по кредиту и стоимости всех услуг (регистратора, нотариуса, страховщика, оценщика и др.), связанных с получением кредита и заключением договора о предоставлении потребительского кредита; варианты возвращения кредита, включая количество платежей, их частоту и объемы; преимущества и недостатки предлагаемых схем кредитования [8]. В Постановлении Национального банка Украины от 10.05.2007 г. № 168 детализированы эти требования и установлено, что банки обязаны получить письменное подтверждение потребителя об ознакомлении с вышеприведенной информацией [9]. В случае, если отдельные условия кредитования будут действовать на протяжении не всего срока пользования кредитом, банк обязан ознакомить потребителя (заемщика) с условиями, а также со сроком, в течение которого будут действовать такие условия, и с порядком информирования потребителя об их смене. К сожалению, аналогичные детальные требования для небанковского финансового сектора отсутствуют.

Следует отметить, что принципов защиты прав потребителей и раскрытия информации придерживаются не так много финансовых учреждений. Главная проблема – отсутствие информации об эффективной (реальной) процентной ставке из-за распространенной практики использования дополнительных и скрытых комиссий, платежей за сопутствующие услуги [10]. Неосведомленность заемщика об уровне эффективной процентной ставки делает невозможным точный расчет финансовых возможностей, соответственно, увеличивает риски невозврата, что может повлиять на вкладчиков банка, предоставляющего кредит [11]. Последствия непредоставления потребителю полной, достоверной и своевременной информации должны быть четко определены. Согласно ч. 2 ст. 11 Закона Украины «О защите прав потребителей» в случае непредоставления информации субъект хозяйствования, который должен ее предоставить, несет ответственность, установленную ст. 15 и 23 этого Закона, – штраф в размере 30 % стоимости полученной для реализации партии товара, выполненной работы, предоставленной услуги, но не менее пяти необлагаемых налогом минимумов доходов граждан. На практике такую ответственность сложно применить к финансовым услугам, в частности к потребительскому кредиту, поскольку названный Закон квалифицирует потребительский кредит, прежде всего, как средства, а не услугу. В случае нарушения законодательства или договора с финансовым учреждением потребители могут понести уголовную и гражданскую ответственность. Уголовная ответственность наступает за предоставление заведомо ложной информации банкам или другим кредиторам с целью получения кредитов и за незаконные действия с заложенным имуществом (ст. 222, 388 Уголовного кодекса Украины) [12]. Гражданская ответственность состоит в возмещении кредитору убытков, уплате неустойки или потере залога.

Можно сделать вывод, что вопрос ответственности финансовых учреждений за нарушение прав потребителей в сфере потребительского кредитования в Украине должным образом не урегулирован. Фактически, у потребителя остаются лишь общие средства защиты, а именно уплата неустойки, возмещение убытков в соответствии с Гражданским кодексом Украины [13]. Специальных средств защиты в отечественном законодательстве не предусмотрено: не установлены ни административная ответственность, ни финансовые санкции за нарушение прав потребителей в сфере потребительского кредитования. В законодательстве стран Европейского Союза предусмотрено применение комплекса мер воздействия публичного и гражданско-правового характера. Гражданско-правовые меры воздействия можно разделить на две группы. Это общие меры воздействия за любое нарушение нормативно-правовых актов о потребительском кредитовании и конкретные меры воздействия, касающиеся определенных нарушений нормативных актов, регулирующих потребительское кредитование. Отдельную группу составляют административно-правовые санкции: штрафы, принудительное приостановление деятельности кредитного учреждения и возвращение незаконно полученных средств или мониторинг условий договора. В странах Европейского Союза используют различные законодательные меры для наложения административных санкций в зависимости от степени конкретизации соответствующих норм в их правовых системах. Некоторые страны Европейского Союза отделяют административные санкции от норм по потребительскому кредитованию, прописывая санкции в административных кодексах (законах), тогда как другие включают их в специальные законы о потребительском кредитовании.

Существуют два законодательных пути урегулирования вопросов потребительского кредитования: внесение изменений в действующие законы и принятие отдельного закона с возможностью внесения изменений в другие законы. Следует отметить, что большинство европейских стран шли именно путем разработки отдельного законодательного акта, который регулирует потребительское кредитование: Австрия, Болгария, Хорватия, Чехия, Латвия, Польша, Португалия, Словакия и Испания.

Таким образом, в национальном законодательстве необходимы изменения с целью повышения спроса на потребительский кредит. В первую очередь, это повышение требований к рекламе и раскрытие информации об условиях кредитования, в частности, в пункте указания эффективной процентной ставки и общей стоимости кредита. Информация, предоставляемая потребителям финансовых услуг до, при заключении договоров и во время их выполнения, очень важна для понимания потребителями условий этих договоров и оценки возможности выплаты кредита. Также необходимо принятие эффективных, пропорциональных и превентивных мер воздействия за нарушение прав потребителей в сфере потребительского кредитования.

Научный руководитель – канд. юрид. наук, профессор Сергиенко В. В.

Литература: 1. Нові кредити, надані домашнім господарствам і нефінансовим корпораціям // Грошово-кредитна та фінансова статистика Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65833. **2.** Лепех С. М. Кредитний договір : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Львів, 2004. 19 с. **3.** Шемшученко Г. Ю. Фінансово-правове регулювання банківського кредитування : монографія. Київ : Юридична думка, 2006. 264 с. **4.** Про рекламу : Закон України від 03.07.1996 № 270/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80. **5.** Директива № 2008/48/ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС про договори споживчого кредитування і відміну Директиви Ради ЄС 87/102/ЄЕС : Міжнародний документ від 23.04.2008. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b19. **6.** Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 № 2664-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80/ed20010620. **7.** Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14. **8.** Про захист прав споживачів : Закон України від 01.01.2016 № 1023-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/ed20160101. **9.** Про затвердження Правил надання банками України інформації споживачу про умови кредитування та сукупну вартість кредиту : Постанова Правління Національного банку України від 10.05.2007 № 168 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0541-07/ed20071112. **10.** Куценко О. Аналіз сучасного стану умов споживчого кредитування в Україні. *Ефективна економіка.* 2013. № 5. С. 22–25. **11.** Торубка Л. В. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан та напрямки розвитку. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України.* 2011. № 3. С. 227–230. **12.** Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14. **13.** Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

РОЗРОБКА СИСТЕМИ ВИНАГОРОДЖЕННЯ ПЕРСОНАЛУ

УДК 005.66

Алоєв Д. Р.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні поняття та структуру системи винагородження. Виявлено закономірності й особливості розробки системи винагородження з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів. Розроблено оптимальну систему винагороди для менеджерів. Конкретизовано умови та принципи вдосконалення системи винагород.*

Ключові слова: *організація, персонал, управління персоналом, заохочення, мотивація, винагорода, система винагородження, внутрішні фактори, зовнішні фактори.*

Аннотация. *Рассмотрены основные понятия и структура системы вознаграждения. Выявлены закономерности и особенности разработки системы вознаграждения с учетом внутренних и внешних факторов. Разработана оптимальная система вознаграждения для менеджеров. Конкретизированы условия и принципы совершенствования системы вознаграждения.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, учет, отчетность, финансовая отчетность, бухгалтерский учет, национальные стандарты бухгалтерского учета, международные стандарты финансовой отчетности.*

Annotation. *The basic concepts and structure of the reward system are considered. Regularities and features of the development of a reward system taking into account internal and external factors are revealed. An optimal reward system for managers has been developed. The conditions and principles for improving the remuneration system are specified.*

Keywords: *organization, personnel, personnel management, encouragement, motivation, reward, reward system, internal factors, external factors.*

За сучасних економічних умов чимало компаній зіштовхуються з проблемою розробки й упровадження ефективної систем винагород, що робить це питання актуальним. Існують певні бар'єри на шляху забезпечення ефективності систем винагород, що є пов'язаним із типом, характером і технологічним рівнем виробництва, положенням компанії на ринку, особливостями трудових процесів і сприйняттям працівниками винагород залежно від структури їх потреб, цінностей та інтересів, а також їх реального економічного стану. Для формування ефективної системи винагород слід ураховувати специфічні риси самої організації, її зовнішнього оточення та внутрішнього середовища. Але слід пам'ятати про найбільш загальні закономірності, які сприятимуть забезпеченню найвищої ефективності побудованої системи винагород.

Метою написання статті є аналіз проблемних питань щодо розробки й упровадження оптимальної системи винагород.

Дослідженням питань розробки ефективної системи винагород займалися Девіс К., Сінк С., Одегов Ю., Кондратенко Н., Баєва О., Беляев С., Дигун О., Гонтарева І. та ін.

Розгляд основних закономірностей розпочнемо з визначення сутності та структури винагороди. Сінк С. стверджує, що винагорода складається з грошових виплат та умов праці [5]. Одегов Ю. і Журавльов П. винагородою персоналу вважають усі витрати, які несе роботодавець на підставі трудового договору. Водночас ті самі автори визначають, що винагородою є все, що людина вважає цінним для себе. Оцінка різних видів винагород у кожної людини інша, оскільки поняття «цінності» є дуже специфічним [6].

Отже, винагородою є все, що людина вважатиме для себе цінним; іноді це поняття трактують як частину витрат роботодавця на персонал. Розглядаючи нематеріальні способи винагороди (наприклад моральний), можна помітити, що наведені трактування певною мірою суперечать один одному: вони не вимагають від роботодавця ніяких витрат, але при цьому можуть становити для працівника певну цінність.

Поняття винагороди у вузькому розумінні є пов'язаним із реалізацією стимулюючої (мотиваційної) функції оплати праці; часто його асоціюють із заохоченням. Винагороду виплачують за досягнення певних результатів праці, це можуть бути додаткові соціальні виплати і пільги. У широкому розумінні винагорода – це тип стимулів, усі форми зовнішніх інструментальних впливів, що стимулюють працівників до збільшення трудової віддачі,

© Алоєв Д. Р., 2018

реалізації необхідної для організації трудової поведінки. Тоді формами винагороди є не тільки заробітна плата, премії, але і підвищення на посаді, моральне заохочення тощо.

Однією з особливостей винагороди є застосування не тільки позитивних, але і негативних стимулів, тобто не лише різних форм заохочення, а й покарання за дії та вчинки, що суперечать організаційним вимогам. Отже, винагородою є механізм комплексного застосування інструментальних, зовнішніх по відношенню до процесу праці позитивних і негативних стимулів, своєрідний механізм маніпулювання трудовою поведінкою працівників для досягнення цілей організації.

Традиційно виділяють дві форми винагород: зовнішню (підвищення заробітної плати, просування службовою драбиною) та внутрішню (можливість самовираження, відчуття успіху). Науковці Девіс К. і Мур У. виділяють три види винагород: винагорода, що забезпечує існування і комфорт; винагорода для задоволення схильностей працівників і винагорода, що позитивно впливає на почуття власної гідності [4].

Економічні винагороди мають не тільки переваги, але і певні недоліки. Перевагами економічного характеру є те, що рівновага між трудовим внеском і винагородою забезпечує працівникам відчуття справедливості винагороди; грошова винагорода найбільше відповідає принципам теорії підкріплення: за позитивної валентності грошей їх мотивуюча роль зростає. Підвищенню бажання робітників отримати винагороду сприятиме дія системи чітких об'єктивних критеріїв її оцінювання.

Недоліками економічних винагород є можливе нераціональне збільшення витрат на підтримання необхідного контролю; «звикання» працівників до рівня грошових стимулів, тож для досягнення стимулюючих рівнів результативності вже потрібною стане більша грошова винагорода; додаткові витрати (наприклад, збільшення трудового навантаження), що є пов'язаними з додатковою винагородою, можуть бути негативно оцінені працівниками. Але найбільшою значущою проблемою є вибір адекватних критеріїв оцінювання для різних підрозділів і груп працівників. Політика винагород має враховувати реальну вартість життя. Доцільно розробити систему розподілу заробітку з адекватною оцінкою й урахуванням трудового внеску, але вони не стимулюватимуть працівника, якщо рівень заробітку не забезпечує гідні умови існування [7].

До винагород соціального типу можна віднести, наприклад, дозвіл на участь у важливих засіданнях, пропозицію виступити на важливій конференції тощо.

Узагальнено метою формування системи винагород є створення та розвиток конкурентоспроможного мотивованого персоналу, здатного реалізувати стратегічні цілі організації [8].

Розрізняють такі цілі розробки системи програм винагород: досягнення високого рівня індивідуальних (групових, організаційних) показників діяльності, мотивування співробітників до продуктивнішої праці, залучення та збереження кваліфікованого конкурентоспроможного персоналу, задоволення потреб робітників, формування лояльності працівників, їх прихильності до роботи [9].

На рівні підприємства (організації) система винагород має враховувати також особливості технології та організації виробництва і праці. Специфіка системи винагород залежить від продукту та галузі господарства [10]. Зовнішнім фактором формування системи винагород є загальний рівень розвитку соціально-трудових відносин, наявність галузевих і регіональних тарифних стандартів, а внутрішнім – характер колективно-договірного регулювання в організації структури [11]. Вартість споживчого кошика, динаміка цін на споживчі товари та послуги, специфіка регіонального ринку праці, а також специфіка господарства регіону є факторами, що впливають на систему формування винагород.

За сферою формування фактори розподіляють на зовнішні та внутрішні, а за механізмом формування – на ринкові та неринкові. Зовнішніми ринковими факторами є попит і пропозиція на ринку праці, товарів і послуг, цільовому ринку, динаміка цін, а зовнішніми неринковими – державне регулювання заробітної плати, розвиток соціально-трудових відносин, співвідношення сил соціальних партнерів. Внутрішніми ринковими факторами є гранична продуктивність, можливість взаємозамінності ресурсів, положення організації в конкурентному середовищі, а внутрішніми неринковими – особливості технології виробництва, організація праці та управління, колективно-договірне регулювання.

Проектування системи винагород є складним процесом, що потребує багато часу [12]. Дуже важливо враховувати особливості та специфіку компанії чи посади, для якої розробляють систему винагородження.

З урахуванням усіх факторів та особливостей наведемо приклад послідовності процесу проектування системи винагороди для менеджера організації (рис. 1) [8–12].

Таким чином, система винагород організації формується як з урахуванням факторів зовнішнього середовища, що визначають цілі організації, так і з урахуванням внутрішніх можливостей. Дуже важливим фактором, який слід ураховувати при формуванні політики винагород, є врахування потреб та інтересів працівників. Політика винагород через використання різноманітних стимулів покликана гармонізувати інтереси робітника і роботодавця, оскільки лише за таких умов система буде ефективною. У роботі досліджено процес проектування оптимальної системи винагороди для менеджера організації з урахування зовнішніх і внутрішніх факторів. Доведено, що

ця система є найважливішим механізмом узгодження інтересів найманого персоналу та роботодавця, складним у проектуванні та розробці. Надалі будуть нові дослідження, оскільки проектування системи винагород завжди є актуальним питання через те, що суспільні цінності та інтереси людей є істотно відмінними й постійно змінюваними.

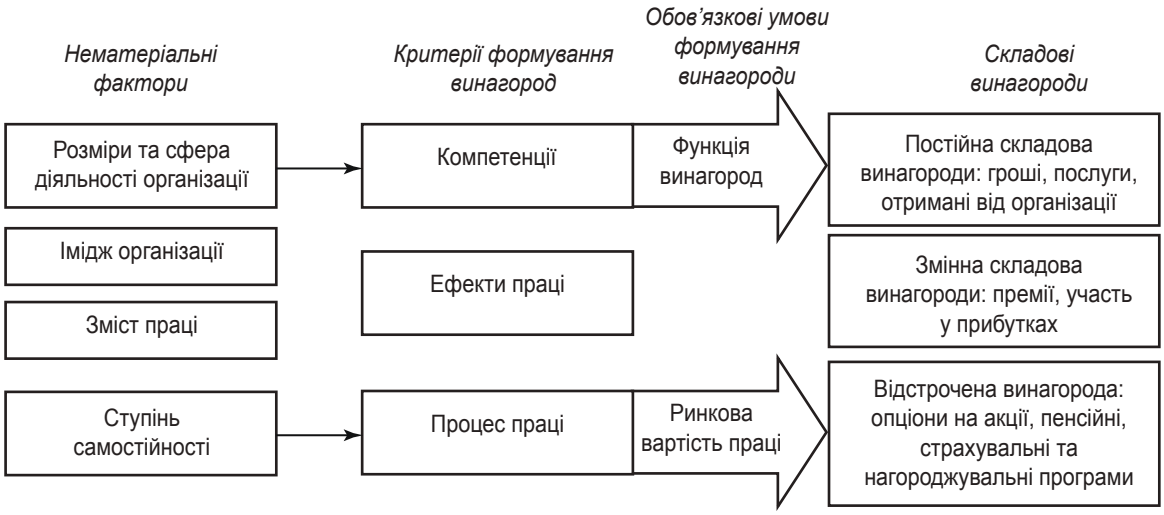

Рис. 1. **Процес проектування системи винагороди для менеджера організації**

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Аграмакова Н. В.

Література: 1. Баева О. Індивідуально-типологічний підхід у виявленні потреб людини як базисна основа мотивації. *Персонал*. 2005. № 9. С. 81–84. **2.** Беляева С. Что мотивирует украинских менеджеров? *Управление персоналом.* 2005. № 11. С. 63–64. **3.** Дигун О. Современные реалии мотивации. *Управление персоналом.* 2007. № 7. С. 72–73. **4.** Davis K., Moore W. Some Principles of Stratification. *Amer. Sociol.* Rev. 1945. Vol. 10. № 4. P. 242–249. **5.** Синк Д. С. Управление производительностью: планирование, измерение и оценка, контроль и повышение / пер. с англ. М. : Прогресс, 1989. 528 с. **6.** Одегов Ю. Г., Журавлев П. В. Управление персоналом : учебное пособие. М. : Финстатинформ, 2001. 408 с. **7.** Маякова Г. В. Якість управління в контексті сучасної економіко-управлінської парадигми. *Економічний часопис-XXI.* 2016. № 157. С. 75–78. **8.** Резник С. Д., Игошина И. А., Кухарев К. М. Управление персоналом : практикум. М. : Инфра-М, 2007. 560 с. **9.** Многогрешнов А. И., Гук А. И., Самохвалова С. М. Системы вознаграждения персонала как фактор формирования трудового потенциала предприятия. *Актуальные проблемы авиации и космонавтики.* 2015. № 11. С. 17–28. **10.** Валькович О. Н., Соколова Т. Э. Современные подходы к построению системы оплаты труда персонала. *Символ науки*. 2017. № 7. С. 63–67. **11.** Чуланова О. Л. Применение компетентностного подхода при разработке системы оплаты труда персонала. *Науковедение*. 2014. № 6. С. 25–26. **12.** Мусаева А. З., Амирова Э. А., Алиева А. С. Современные подходы к разработке системы вознаграждения персонала организации. *Вопросы структуризации экономики*. 2013. № 3. С. 34–39.

АНАЛІЗ МЕТОДІВ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

УДК 65.011.56

Андреєва К. О.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні методи обліку витрат та управління ними, застосовувані в практиці промислових підприємств. Конкретизовано їх переваги та недоліки, обґрунтовано доцільність застосування за тих чи інших виробничих умов. Запропоновано класифікацію на підставі розподілу методів управлінського обліку та стратегічного управління витратами.*

Ключові слова: *витрати, управління, управління витратами, управління собівартістю, стратегічне управління, фактична калькуляція, планова калькуляція, контроль, регулювання, стимулювання економії.*

Аннотация. *Рассмотрены основные методы учета затрат и управления ими, применяемые в практике промышленных предприятий. Конкретизированы их преимущества и недостатки, обоснована целесообразность применения в тех или иных производственных условиях. Предложена классификация на основании распределения методов управленческого учета и стратегического управления затратами.*

Ключевые слова: *затраты, управление, управление затратами, управление себестоимостью, стратегическое управление, фактическая калькуляция, плановая калькуляция, контроль, регулирование, стимулирование экономии.*

Annotation. *The main methods of cost accounting and management, which are used in the practice of industrial enterprises, are considered. Their advantages and disadvantages have been specified, the expediency of using them in various production conditions has been substantiated. A classification is proposed based on the distribution of management accounting methods and strategic cost management.*

Keywords: *costs, management, cost management, strategic management, actual costing, planned costing, control, regulation, stimulation of savings.*

Основним завданням будь-якої облікової діяльності є забезпечення управлінського персоналу підприємства своєчасною і повною інформацією для прийняття управлінських рішень. У вузькому розумінні управлінський облік розглядають як облік і контроль витрат і доходів, що є пов'язаними з діяльністю підприємства. У вітчизняній практиці частіше управлінський облік розглядають у широкому розумінні, як систему, що у межах однієї організації забезпечує управлінський персонал інформацією, використовуваної для планування, управління та контролю за діяльністю організації.

Проблема управління витратами є однією з найскладніших і найважливіших у економіці. З'являються нові методи управління собівартістю продукції, метою яких є не мінімізація витрат і визначення їх рівня, а управління затратами та їх оптимізація. Крім того, чимало методів дозволяють не тільки визначати рівень витрат, але й оцінювати конкурентну позицію підприємства, його продукції, орієнтуватися на вимоги ринку, своєчасно реагувати на ринкові зміни.

Методи обліку й управління витратами розподіляють на дві великі групи: методи управлінського обліку та методи стратегічного управління витратами. Стратегічне управління відрізняється передусім розглядом зовнішнього оточення організації, контролем та адаптацією до змін у ньому [2].

Стратегічне управління витратами є динамічним процесом, що передбачає управлінські дії прямого та зворотного зв'язку, метою яких є досягнення високого економічного результату діяльності підприємства. Розглянемо методи, які є найбільш адаптованими до вимог ринку. Цю групу можна розподілити на три підгрупи: методи управління за стадіями життєвого циклу, ринково орієнтовані методи та методи управління вартістю (табл. 1) [2–5].

Проведений аналіз може бути корисним для підприємств усіх галузей промисловості, діяльність яких є спрямованою на підвищення ефективності виробництва і зростання конкурентоспроможності як основи для перегляду існуючої або впровадження нової системи управління витратами.

© Андреєва К. О., 2018

Таблиця 1

Методи обліку й управління витратами, їх переваги, недоліки й умови застосування

Назва	Переваги	Недоліки	Умови застосування
1	2	3	4
Фактичної калькуляції	Простота розрахунків	Відсутність нормативів для контролю, трудомісткість розрахунку вартості ресурсів, необхідність розрахунку собівартості кожної партії виробів	Доцільним є застосування за умов одиничного та серійного виробництва
Планової калькуляції	Обґрунтованість планових величин, точність прогнозів, сприяння зростанню ефективності контролю	Складність застосування, планові витрати є заснованими не на досягненому рівні, а на прогнозі на майбутнє	За різних умов виробництва, розробляють на планований період
Кошторисної калькуляції	Обґрунтованість планових величин, сприяння зростанню ефективності контролю	Складність застосування,планові витрати є заснованими не на досягненому рівні, а на прогнозі на майбутнє	Розробляють на нову продукцію, необхідним є розрахунок для визначення капітальних вкладень і впровадження нової техніки
Standart Costing	– Сприяє підвищенню продуктивності праці, мотивує дотримуватися стандартів; – забезпечує стабільнішу собівартість продукції; можливість прогнозування витрат; – спрощення процедури оцінювання запасів; – дає змогу оцінити, якими були витрати і якими вони мали бути	– Відхилення не є пов'язаними із технологічними ділянками, окремими замовленнями або партіями продукції; – стандарти є застосовуваними лише до нетривалого часу; – увагу зосереджено на мінімізації витрат, а не на підвищенні якості продукції; зростання трудомісткості обліково-розрахункових робіт	– Доцільним є застосування за умов масового та серійного виробництва на підприємствах обробних галузей промисловості, у машинобудуванні, на підприємствах легкої промисловості; – до продукції з тривалим життєвим циклом
Absorbtion Costing (AC)	Рекомендованою є система Jobon-Order Costing (JOC)	Точний прогноз параметрів є можливим лише за добре поставленої системи обліку; виникають перерозподілені та недорозподілені витрати; як прогнозовані, так і фактичні накладні витрати мають фіксовану складову	Для підприємств із великим асортиментом індивідуалізованої продукції. Є застосовуваним на машинобудівних підприємствах дрібносерійного й одиничного виробництв
Absorbtion Costing (AC) Direct Costing	Процесна система – Process Costing (PrC) – Для обліку конкретних виробничих витрат; – дає змогу здійснювати аналіз беззбитковості, гнучкого ціноутворення; – дає змогу проводити демпінгову політику, вибирати різні комбінації ціни на товар та обсяги його реалізації	– Точний прогноз параметрів є можливим лише за добре поставленої системи обліку; – виникають перерозподілені та недорозподілені витрати; – як прогнозовані, так і фактичні накладні витрати мають фіксовану складову. – Собівартість запасів незавершеного виробництва виявляється заниженою; – відсутній розрахунок повної собівартості; – складність у розмежуванні асортименту;	Для підприємств із великим асортиментом індивідуалізованої продукції. Є застосовуваним на машинобудівних підприємствах дрібносерійного й одиничного виробництв. Для підприємств, що є пов'язаними з виробництвом однорідної продукції; є застосовуваним у цехах із послідовною обробкою вихідної сировини
Activity Based Costing (ABC)	– Гнучке управління витратами; – дозволяє планувати економію витрат; – процес калькулювання є обґрунтованішим; – легкість побудови систем мотивації; – може слугувати системою операційного втілення стратегічних справ компанії	– значні витрати часу, зусиль задля навчання персоналу, збору даних; – система є обтяжливою для фірм із тривалими і складними виробничими – ланцюгами	– Різноманіття продукції підприємства; – висока частка накладних витрат; – значна різниця в обсягах продажів окремих видів продукції; – бажання керівництва глибше розібратися в структурі собівартості; – застосування є можливим не тільки на виробничих підприємствах, але й у організаціях торгівлі та сфери послуг

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
Life Cycle Costing	– Визначає вартість повного життєвого циклу виробу; – дає змогу знизити виробничі витрати, скоротити терміни розробок, зменшити витрати на експлуатацію	Точний прогноз параметрів є можливим лише за добре поставленої системи обліку та планування	У межах державних проектів у оборонній галузі; для продукції з нетривалим життєвим циклом

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. Гусєва І. Б. Управління цільовими витратами. *Фінанси і кредит.* 2005. № 34. С. 186–194. **2.** Горфинкель В. Я., Мамонтов Н. П. Снижение себестоимости продукции. М. : Знание, 1985. 64 с. **3.** Шанк Д., Говиндараджан В. Стратегическое управление затратами / пер. с англ. СПб. : Бизнес-Микро, 1999. 288 с. **4.** Ерижев М. К. Развитие методов управления затратами, учета и калькулирования себестоимости. *Менеджмент в России и за рубежом.* 2003. № 6. С. 3–12. **5.** Зимакова Л. А. Управление затратами: как его осуществить. *Экономический анализ: теория и практика.* 2004. № 12. С. 28–32. **6.** Керимов С. Э., Петрищев Ф. А., Селиванов П. В. Методы управления затратами и качеством продукции : учебное пособие. Тамбов : Изд-во Тамбовского государственного технического университета, 2006. 108 с.

ВИКОРИСТАННЯ ЗНАНЬ З ПСИХОЛОГІЇ У МЕНЕДЖМЕНТІ

УДК 005.32

Бабешко Т. В.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано необхідність використання знань з психології у менеджменті. Розглянуто приклади використання результатів психологічних експериментів у процесі управління організацією.*

Ключові слова: *організація, відданість організації, мотивація, психологія, психологічні знання, експеримент, менеджмент, менеджер, психологія управління.*

Аннотация. *Обоснована необходимость использования знаний по психологии в менеджменте. Рассмотрены примеры использования результатов психологических экспериментов в процессе управления организацией.*

Ключевые слова: *организация, преданность организации, мотивация, психология, психологические знания, эксперимент, менеджмент, менеджер, психология управления.*

Annotation. *The necessity of using knowledge of psychology in management is grounded. Examples of the use of the results of psychological experiments in the management of an organization are considered.*

Keywords: *organization, organization dedication, motivation, psychology, psychological knowledge, experiment, management, manager, management psychology.*

© Бабешко Т. В., 2018

Менеджмент – це процес, у ході якого професійно підготовлені фахівці (менеджери) формують організації, управляють ними, ставлять цілі і розробляють плани щодо їх досягнення [2]. Психологія є наукою про людину, людські спільноти, їхнє життя та діяльність, що вивчає закономірності, механізми, умови, фактори й особливості розвитку та функціонування психіки, її взаємодію із внутрішнім і зовнішнім психічним, а також сутність і зміст останніх. Психологія є різнобічною наукою, оскільки охоплює всі сфери людського життя, включаючи економіку, маркетинг і менеджмент [1].

Без засад психології важко говорити про успішну організацію будь-якого виду діяльності. Тому сформувалася окрема галузь психологічної науки – психологія управління, що вивчає психологічні аспекти управління системами, які охоплюють людину [3]. У цій дисципліні поєднано різні напрями психології: загальну, соціальну, практичну, вікову, економічну та психологію особистості. Знання цієї науки є необхідним для будь-якої людини, яка хоче успішно займатися управлінням [4].

Одним із найкращих і найточніших методів вивчення психіки людей, їх поведінки та формування думок є експеримент – один із методів наукового дослідження, у якому вивчення явищ відбувається за умов, що забезпечують появу саме тих процесів, спостереження яких є необхідним для встановлення певних закономірностей. Розрізняють такі основні види експериментів: лабораторний, природний і польовий. Результатом експерименту є підтвердження або спростування гіпотези. Розглянемо деякі показові експерименти, результати яких доцільно використовувати у менеджменті (табл. 1) [5–7].

Таблиця 1

Психологічні експерименти та використання їх результатів у менеджменті

Назва експерименту	Основні задачі	Приклад використання результатів у менеджменті
«Третя хвиля»	Відтворити менталітет німців періоду війни задля розуміння того, як легко люди підпадають під вплив маніпуляцій, ідей єдності, переваги одних над іншими	У процесі створення брендів менеджери керуються бажанням людей бути кращими за інших, почуватися належними до певної категорії людей (наприклад, бренд Dolce & Gabbana – забезпечені люди)
Експеримент Рінгельмана	Дослідження індивідуального внеску учасників залежно від кількості людей у групі	У процесі формування команди цей ефект дає змогу менеджерам створювати умови для підвищення продуктивності праці
«Жахливий експеримент»	Дослідження впливу психологічного тиску на мовлення дітей	Керівники, які прагнуть успіху, не використовують психологічний тиск у процесі управління командою

«Третя хвиля» – психологічний експеримент, що був проведений 1967 р. Роном Джонсом, учителем історії американської середньої школи. Одного разу на уроці, присвяченому вивченню історії нацистської Німеччини, учень запитав у вчителя, як могли жителі Німеччини стверджувати, що вони не знали про масові вбивства євреїв, як вони могли прикидатися, що нічого не відали про концтабори та винищення людей. Викладач не знав, що відповісти, і вирішив дослідити це питання.

У понеділок Рон Джонс пояснив учням силу дисципліни. Він наказав підліткам сісти «струнко», бо це сприяє навчанню. Потім наказав кілька разів піднятися та сісти в нове положення. Джонс всіляко тренував їх, навчав дисципліни, усі учні із цікавістю виконували накази.

У вівторок школярі без нагадування слідували правилам понеділка, тож викладач пояснив силу спільноти. Джонс наказав учням спільно скандувати: «Сила в дисципліні, сила в спільноті». Школярі із натхненням виконували всі накази. Також учитель вигадав привітання, яке мало використовуватися у межах спільноти – салют Третьої хвилі. Учні активно вітали один одного всі наступні дні.

У середу вчитель розповів про силу дії. До спільноти приєдналося 13 осіб, тому Джонс видав членські квитки і доручив учням різні завдання: розробити прапор Третьої хвилі, переконати двадцять дітей із сусідньої школи у необхідності сидіти «струнко» і назвати по одному надійному школяру, який міг би приєднатися до спільноти. Троє учнів отримали завдання доносити на тих, хто не додержується правил і критикує експеримент, однак, доносами зайнялося значно більше школярів – близько двадцяти.

У четвер Джонс пояснив учням силу гордині та розповів, що всі присутні є частиною загальнонаціональної молодіжної політичної програми, що працює на благо народу. Він додав, що по всій території країни створено кілька сотень відділень Третьої хвилі, і що у п'ятницю їх лідер – новий кандидат на президентський пост – оголосить по телебаченню про новий рух.

Наступного дня близько двох сотень учнів сиділи у кабінеті, дивлячись на екран телевізора, однак, нічого не з'явилося. Джонс зізнався, що руху не існує, що це був експеримент, який показав, як швидко учні відмовилися від власних думок на користь спільних ідей, як легко вони піддалися маніпуляціям. Їх дії дуже нагадували дії німецького народу у період війни.

Отже, завдяки експерименту Джонсу вдалося відтворити німецький менталітет, тим самим він дав змогу всім присутнім відповісти на поставлене питання самостійно.

Експеримент Рінгельмана – експеримент, проведений Максом Рінгельманом 1913 р. [7]. Ефект Рінгельмана полягає у тому, що зі збільшенням кількості членів групи відбувається зменшення середнього індивідуального внеску у групову роботу. На прикладі підняття ваги окремою людиною та групою людей науковець дослідив, що, якщо продуктивність однієї людини дорівнює 100 %, то продуктивність двох людей становитиме 186 % (замість 200 %), тобто по 93 % на людину, три людини матимуть сумарну продуктивність ще меншу – 255 %, тобто по 85 %, і так далі. У такий спосіб Рінгельман вивів формулу для визначення середнього індивідуального внеску учасників у групах різної величини: С = 100 – 7 Х (К–1), де С – середній індивідуальний внесок учасників, К – кількість членів групи.

Цим експериментом доведено, що чим більше людей у групі, тим більшою є соціальна лінь, тобто значення середнього індивідуального внеску учасників у групах є обернено пропорційним до кількості членів групи. Цей експеримент є наочним прикладом для людей, які займаються менеджментом.

«Жахливий експеримент» є експериментальним дослідженням впливу психологічного тиску на мовлення дітей [6]. У 1939 р. науковець Уенделл Джонсон і його аспірантка Мері Тюдор вирішили провести психологічний експеримент щодо мовленнєвого розвитку. До експерименту було залучено 22 дитини-сироти. У процесі проведення експерименту дітей поділили на дві групи: експериментальну та контрольну. Першій групі постійно казали, що вони розмовляють правильно та чисто, другій – протилежне. Аспірантка відкрито знущалася над дітьми з другої групи, висміювала всі, навіть найменші, недоліки їх мовлення. Як результат, у піддослідних дітей з другої групи сформувалися помітні симптоми заїкання, навіть у тих, у кого ніколи раніше проблем із мовленням не було. Цим жахливим експериментом Джонсон довів, що психологічний тиск викликає затримку мовлення у дітей і навіть призводить до заїкання.

Як не дивно, знання цього експерименту також може виявитися корисним і необхідним для менеджерів, оскільки показує, до чого призводять оцінювальні судження. Керівники мають розуміти, що психологічний тиск не є кращим засобом управління людьми.

Таким чином, запорукою успішного розвитку будь-якого проекту є компетентність керівника, його обізнаність у різних сферах. Як переконують ці приклади, психологічне знання у менеджменті відіграє не останню роль. Результати всіх трьох експериментів слід мати на увазі тим, хто керує людьми, проектами, установами. Психологічне знання можна використовувати у багатьох інших сферах: економіці, маркетингу, педагогіці. Психологічний підхід є значущим у процесі управління, оскільки без знань про психіку, закономірності поведінки людей, міжлюдські стосунки менеджмент не можуть існувати.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Наумік-Гладка К. Г.

Література: 1. Варій М. Й. Загальна психологія : підручник. Київ : Центр навч. літ., 2009. 1007 с. **2.** Виноградська О. М., Виноградська Н. С., Шевченко В. С. Менеджмент : навч. посіб. Харків : ХНАМГ, 2008. 160 с. **3.** Ходаківський Є. І., Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. Психологія управління : підручник. Київ : Центр навч. літ, 2011. 664 с. **4.** Слободянюк А. В., Андрущенко Н. О. Психологія управління та конфліктологія : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2010. 120 с. **5.** Пайнс Э., Маслач К. Практикум по социальной психологии. СПб. : Питер, 2000. 528 с. **6.** Чудовищный эксперимент. URL: https://psychologyc.ru/chudovischniy-eksperiment. **7.** Эффект Рингельмана (Ringelmann effect), эффект социальной лени. URL: https://www.mental-skills.ru/dict/effekt-ringelmana-ringelmann-effect-effekt-sotsialnoy-leni.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОГО ГАРАНТУВАННЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

УДК 338

Банченко О. С.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Доведено, що в сучасній світовій економіці впровадження у виробництво новітніх досягнень науки і техніки набуває особливого значення. Обґрунтовано, що за сучасних умов світової економічної кризи конкурентоспроможними є підприємства та галузі, які активно впроваджують та використовують інноваційні технології.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, фінансування, інновації, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність.*

Аннотация. *Доказано, что в современной мировой экономике внедрение в производство новейших достижений науки и техники приобретает особое значение. Обосновано, что в современных условиях мирового экономического кризиса конкурентоспособными являются предприятия и отрасли, активно внедряющие и использующие инновационные технологии.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, финансирование, инновации, инновационное развитие, инновационная деятельность.*

Annotation. *It is proved that in the modern world economy the introduction of the latest achievements of science and technology into production is of particular importance. It has been substantiated that in the current conditions of the global economic crisis, enterprises and industries that actively introduce and use innovative technologies are competitive.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, financing, innovation, innovative development, innovative activity.*

Актуальність цієї роботи є зумовленою пошуком вирішення проблем інноваційного розвитку малого підприємництва. Освоєння інноваційних процесів у малому підприємництві є перспективним і необхідним напрямом у контексті сучасної ситуації, націленої на посилення розвитку малого бізнесу в Україні за запровадження стандартів Європейського Союзу.

Метою написання статті є визначення й аналіз основних проблем нормативного гарантування розвитку фінансового забезпечення інноваційного підприємства.

Екстенсивним економічним розвитком зумовлено постійне посилення уваги до пошуку нових факторів прискорення економічної динаміки, тотожних сучасному стану розвитку світової економіки. Запровадження в Україні інвестиційно-інноваційної моделі економічного зростання з політичної мети перетворюється на об'єктивну необхідність, альтернативою якій є пошук напрямів розвитку національної економіки.

Обов'язковими складовими інноваційної діяльності є проведення науково-дослідницьких і дослідно-конструкторських робіт, створення інновацій, комерціалізація інновацій. Упровадження кожної з них обумовлює наявність фінансових, трудових, матеріальних, виробничих і технологічних ресурсів. Часто саме відсутність належного фінансового забезпечення не дозволяє реалізувати на практиці цікаві інноваційні ідеї. Інноваційна діяльність є нерозривно пов'язаною з інвестиційною діяльністю. Особливістю інновації є те, що вона несе в собі ризик.

Система фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємства, розроблена Почтовюком А. Б., відображає головні аспекти організації процесу фінансування інноваційної діяльності на підприємствах, які необхідно враховувати під час здійснення такої діяльності. Основними її принципами мають стати чітка цільова орієнтація, а також використання максимальної кількості технічних, технологічних і організаційних складових організаційної структури. Виокремлюють такі форми фінансового забезпечення промислових підприємств: самофінансування, бюджетне фінансування, банківське кредитування та інвестування. В Україні джерелами фінансової підтримки інноваційної діяльності є кошти державного бюджету України, кошти місцевих бюджетів, власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ, власні чи запозичені кошти суб'єктів

© Банченко О. С., 2018

інноваційної діяльності, кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб, інші джерела, не заборонені законодавством України [2].

Проведений аналіз динаміки та структури джерел фінансування дає підстави констатувати, що вітчизняним підприємствам для вирішення питань інноваційного розвитку доводиться розраховувати передусім на власні кошти, основою яких є прибуток (табл. 1) [4].

Таблиця 1

Динаміка джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств

Рік	Загальна сума витрат, млн грн	У тому числі за рахунок коштів, млн грн			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3
2014	7695,9	6540,3	344,1	138,7	672,8
2015	13813,7	13427,0	55,1	58,6	273,0
2016	23229,5	22036,0	179,0	23,4	991,1

Аналіз даних табл. 1 дає підстави стверджувати, що, зважаючи на сучасний стан економіки, розраховувати на відчутну бюджетну підтримку фінансування інноваційної діяльності не доводиться. Обмеженість джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств є зумовленою фінансовою кризою, воєнними діями на сході країни, а також зниженням кредитного рейтингу України. До того ж сума загальних витрат щороку зростає, окрім 2014 р.: у 2014–2016 рр. загальна сума витрат зросла на 15533,6 млн грн, або на 33,1 %.

Для прикладу розглянемо діяльність інноваційного підприємства ПрАТ «Технологічний парк «Інститут монокристалів», його структуру та частки статей балансу у загальному обсязі в динаміці (табл. 2) [1].

Таблиця 2

Структура статей балансу, 2014–2015 рр.

Актив	Код рядка	Частка у балансі, у відсотках		
		2014	2015	2016
I. Необоротні активи				
Незавершені капітальні інвестиції	1005	73,85	90,12	65,94
Основні засоби:	1010	0,24	0,29	0,12
– первісна вартість	1011	3,24	1,55	0,87
– знос	1012	-3,00	-1,26	-0,75
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	0,02	0,02	0,01
Інші необоротні активи	1090	0,00	0,00	0,00
Усього за розділом I	1095	74,11	90,42	66,07
II. Оборотні активи				
Запаси	1100	17,97	2,96	0,01
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	0,01	0,01	0,01
– у тому числі податок на прибуток	1136	0,00	0,00	0,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1,69	0,77	4,60
Поточні фінансові інвестиції	1160	0,00	0,00	0,00
Гроші та їх еквіваленти	1165	6,21	5,82	29,31
Витрати майбутніх періодів	1170	0,02	0,01	0,01
Інші оборотні активи	1190	0,00	0,00	0,00
Усього за розділом II	1195	25,89	9,58	33,93
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0,00	0,00	0,00
Баланс	1300	100,00	100,00	100,00

Закінчення табл. 2

Пасив	Код рядка	Частка у балансі, у відсотках		
		2014	2015	2016
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1,74	1,31	0,74
1	**2**	**3**	**4**	**5**
Додатковий капітал	1410	3,81	4,47	3,59
Резервний капітал	1415	0,00	0,00	0,00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-2,31	-1,81	-1,22
Неоплачений капітал	1425	0,00	0,00	0,00
Усього за розділом I	1495	3,24	3,97	3,11
II. Довгострокові забов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	0,00	0,00%	0,00
III. Поточні зобов'язання				
Короткострокові кредити банків	1600	0,00	0,00	0,00
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	0,00	0,00	0,00
– товари, роботи, послуги	1615	0,00	0,76	77,26
розрахунками з бюджетом	1620	0,00	0,00	0,00
у тому числі з податку на прибуток	1621	0,00	0,00	0,00
– зі страхування	1625	0,00	0,00	0,00
– з оплати праці	1630	0,00	0,00	77,33
Доходи майбутніх періодів	1665	0,00	0,00	0,00
Інші поточні зобов'язання	1690	96,76	95,27	96,87
Усього за розділом III	1695	96,76	96,03	96,89
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0,00	0,00	0,00
Баланс	1900	100,00	100,00	100,00

Аналіз даних табл. 1 дає підстави стверджувати, що у підприємства за активами в динаміці від 65,94 % до 90,12 % становлять незавершені капітальні інвестиції. Це пов'язано із постійними інноваціями на підприємстві, але тенденція є близькою не до зростання, а до спаду цих коштів. У пасивах велика частина припадає на інші поточні зобов'язання – від 95,27 % до 96,78 % [1].

З огляду на світовий досвід можна стверджувати, що в економіці з домінуванням приватної власності саме приватний сектор на основі власних досліджень здійснює розробку технологій і ринкове освоєння інновацій. Держава, у свою чергу, сприяє виробництву знань і технологій стратегічного характеру, створює інфраструктуру та сприятливі інституційні умови для інноваційної діяльності приватних компаній. Між тим, в Україні недостатньо розвинені перелічені механізми, а фундаментальна наука та кваліфіковані кадри не можуть задовольнити попит у сучасному конкурентному середовищі.

Нормативно-правове забезпечення інноваційних процесів в Україні становить значна кількість нормативно-правових актів. До них належать Закони України «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про інвестиційну діяльність», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [2; 3; 5; 6]. З інноваційною діяльністю пов'язані також такі нормативно-правові акти: Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програм розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні» [4; 7], Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції проекту Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року» [7] та ін.

Незважаючи на проголошений державою курс на розвиток національної економіки із застосуванням інноваційної діяльності, у вітчизняному законодавстві підтримка інноваційної діяльності з боку органів влади визначається або узагальнено, або окремо визначеними важелями. До них належать повне безвідсоткове кредитування пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів державного бюджету України та коштів місцевих бюджетів; часткове (до 50 %) безвідсоткове кредитування інноваційних проектів за рахунок коштів державного бюджету України та коштів місцевих бюджетів за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту; повної чи часткової компенсації відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів; надання державних гарантій банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів; майнового страхування реалізації інноваційних проектів у страховиків.

У Законі України «Про інноваційну діяльність» визначено, що фінансова підтримка інноваційної діяльності за рахунок державного чи місцевого бюджетів надається в межах коштів, передбачених цими бюджетами [6]. У 2005 р. із Закону України «Про інноваційну діяльність» було вилучено ст. 21, якою передбачалися податкові пільги із податку на прибуток і податку на додану вартість для суб'єктів інноваційної діяльності.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження визначено фактори, що гальмують розвиток інноваційної діяльності підприємств. Серед основних проблем її активізації – обмеженість державної підтримки, незадовільна податкова система та, як наслідок, відсутність мотивації щодо впровадження нових технологій, дефіцит фінансових ресурсів і слабкий розвиток інфраструктури трансферу технологій. Для вирішення цих проблем необхідно вдосконалити нормативно-правову базу державного регулювання та стимулювання інноваційної сфери, а також збільшувати обсяги фінансового забезпечення інноваційної діяльності та наукових розробок. Фінансування наукових програм з державного бюджету має носити адресний і цільовий характер. Слід проводити системну виважену політику щодо стимулювання нарощування та використання інноваційного потенціалу підприємств, сформувати систему державного замовлення науково-технічної та інноваційно-технологічної продукції. Ці заходи дадуть змогу сформувати сприятливий інноваційний клімат, задіяти всі необхідні механізми та стимули для підвищення зацікавленості підприємств у впровадженні наукомістких технологій.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Внукова Н. Н.

Література: 1. Smida. ПрАТ «Технологічний парк «Інститут монокристалів». URL: https://smida.gov.ua/db/emitent. **2.** Почтовюк А. Б. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі.* 2016. № 3. С. 19–23. **3.** Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 01.06.2010 № 45 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16/ed20100730. **4.** Про затвердження Програм розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні : Закон України від 02.02.2011 № 389 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-%D0%BF/stru. **5.** Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 47 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12. **6.** Про інноваційну діяльність : Закон України від 26.12 № 36 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15. **7.** Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України : Постанова Верховної Ради України від 13.07.1999 № 916-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/916-14.

ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 005.334.2

Башина А. Є.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано основні типи конфліктів між суб'єктами соціально-трудових відносин, а також причини їх виникнення. Визначено вплив конфлікту на соціально-трудові відносини в організації, а також вплив соціально-трудового конфлікту на громадське життя. Узагальнено підходи до типологізації суперечностей, які зумовлюють виникнення конфліктів.*

Ключові слова: *підприємство, організація, колектив, співробітники, персонал, конфлікти, соціально-трудові відносини, соціально-трудові конфлікти, суб'єкти соціально-трудових конфліктів.*

© Башина А. Є., 2018

Аннотация. *Проанализированы основные типы конфликтов между субъектами социально-трудовых отношений, а также причины их возникновения. Определено влияние конфликта на социально-трудовые отношения в организации, а также социально-трудового конфликта на общественную жизнь. Обобщены подходы к типологизации противоречий, которые обусловливают возникновение конфликтов.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, коллектив, сотрудники, персонал, конфликты, социально-трудовые отношения, социально-трудовые конфликты, субъекты социально-трудовых конфликтов.*

Annotation. *The main types of conflicts between subjects of social and labor relations, as well as their causes, are analyzed. The influence of the conflict on the social and labor relations in the organization, as well as the social and labor conflict on public life is determined. Generalized approaches to the typology of contradictions that cause the occurrence of conflicts.*

Keywords: *enterprise, organization, team, employees, personnel, conflicts, social and labor relations, social and labor conflicts, subjects of social and labor conflicts.*

Конфлікт є реальним і об'єктивним проявом суперечностей, які постійно наявні в житті людей, оскільки без них неможливий розвиток ні окремої людини, ні груп людей і суспільства в цілому. Конфлікт є досить гострою фазою ймовірного сперечання через реальні дії людей. Керівники цей спосіб поведінки практикують частіше порівняно з іншими членами колективу, оскільки при управлінні та керівництві колективом змушені використовувати владні функції в процесі своєї професійної діяльності.

Необхідність вивчення конфліктів, їх причин, а також методів і способів управління ними виникла відносно нещодавно і саме за сучасних умов, коли українська економіка переживає стадію радикального реформування, цей аспект менеджменту викликає зацікавленість багатьох дослідників, оскільки конфлікти за умов спільної діяльності людей здатні знижувати продуктивність праці.

Роль і місце конфліктів у житті суспільства досліджували Ч. Дарвін, К. Боулдінг, Р. Зиммель, Р. Хофстед, А. Осєєв, які розглядають динаміку суспільства через боротьбу і конфлікт. В іншій площині лежать ідеї фахівців, які чітко асоціюють конфлікт із агресивним і реструктуризованим суспільством явищем: Р. Спенсера, Е. Дюркгейма, Т. Парсонса та ін.

Метою написання статті є визначення сутності та ролі конфлікту в системі трудових відносин, які безпосередньо виникають на підприємствах.

Управління персоналом як наука зі своїм категоріальним апаратом, теоріями, принципами, законами і закономірностями сформувалася зовсім недавно – на початку XX ст., коли постала гостра необхідність якісних змін у діяльності підприємств, що є пов'язаним з промисловою революцією та розвитком науково-технічного прогресу. Значними стресс-факторами для цього стали світові політичні й економічні потрясіння (Перша світова війна, економічна криза в США 1929–1933 рр., розпад імперій тощо) [1].

Кризові явища на підприємстві відображаються на морально-психологічному кліматі як у підрозділах, так і в цілому в організації. При цьому відмічають депресивні стани у рядових працівників і керівників різних рівнів, зростає ступінь конфліктності в трудових колективах [2]. За умови регулювання конфлікт знаходить своє завершення як результат протистояння сторін, кожна із яких прагне досягнення власних переваг, змушуючи іншу сторону діяти проти своїх інтересів. Наслідком такого протиборства може бути лише програш однієї зі сторін або обох. Оскільки врегулювання є пов'язаним із примусом, надалі конфліктні відносини сторін не можуть бути міцними і, як правило, досить швидко припиняються.

Існують різні підходи до визначення сутності поняття «організаційний конфлікт» Так, Миронов Є. у своїй монографії «Модернізація конфліктів у організації» під організаційним конфліктом розуміє особисту неприязнь одного члена організації до іншого (інших), що заважає їх співробітництву та досягненню загальної мети [3]. Фролов С. у монографії «Організаційні конфлікти. Загальне уявлення про конфлікти в організації» трактує організаційний конфлікт як неправильні дії одного або кількох членів організації, що завдають шкоди одній справі або зривають досягнення спільної мети [4]. Яценко В. у статті «Поведінка людини у виробничих конфліктах» трактує організаційний конфлікт як незадоволеність відносинами між окремими структурними одиницями організації [5].

Деякі автори конфлікт трактують як суперечність між людьми у зв'язку із рішенням тих або інших питань соціального чи особистого життя. Однак, не кожне сперечання можна назвати конфліктом. Сперечання призводять до конфліктів, якщо вони зачіпають соціальний статус групи або особистості, матеріальні або духовні інтереси людей, їх престиж, моральну гідність. За умов спільного життя, роботи або схожого бізнесу інтереси всіх учасників не можуть бути весь час узгодженими. Основними точками неузгодженості є інтереси, цілі, права, відсутність балансу між правами і відповідальністю [6]. Поняття «конфлікт» є синонімом таких понять: спір, суперництво – дружнє змагання чи ворожа боротьба за досягнення мети; єдиноборство – збройний конфлікт; боротьба – зіткнення індивідуальних суперників; скандал – публічне зіткнення або гучна сварка [7].

Під управлінням трудовими конфліктами розуміють процес управлінського впливу на хід трудового конфлікту задля усунення причин виникнення та негативних наслідків, які призводять до нераціонального використання робочого часу. Такий погляд не заперечує можливості вирішення конфлікту природним шляхом, оскільки управлінський вплив факторів на хід конфлікту в цьому випадку матиме випадковий характер [8]. Конфлікт не завжди і не обов'язково призводить до руйнувань. Навпаки, це один із головних процесів, що служать збереженню цілого. За певних умов конфлікти сприятимуть збереженню життєздатності і стійкості організації, тому не слід сприймати його однозначно як деструктивне явище, і так само однозначно оцінювати.

На рівень конфліктності в організаціях істотно впливають і особливості організаційної (корпоративної) культури. Так, для аналізу конфліктності багато дослідників використовують установки з типології організаційної культури голландського вченого Р. Хофстеда: мужність – жіночність, колективізм – індивідуалізм, зона (дистанція) влади, зниження (усунення) невизначеності [7; 8].

Розглянемо такий параметр, як «мужність – жіночність». Стосовно до організації чоловіча роль – «життя для роботи», тобто орієнтація на досягнення мети, а жіноча – «заради життя», тобто орієнтація на виконання завдання. Від типу організаційної культури залежить і спосіб вирішення конфлікту: у «чоловічих» організаціях конфлікт має характер відкритого та жорсткого протистояння і зазвичай доводиться до логічного кінця. У «жіночих» організаціях конфлікт частіше має прихований характер, і регулювання відносин досягається за допомогою індивідуальних кулуарних переговорів. Важливо враховувати параметр «колективізм – індивідуалізм». Колективістська культура передбачає прийняття рішень на підставі міжособистісних стосунків, а індивідуалістична культура, бізнес-структура спираються на формальні ділові принципи, що знижує рівень конфліктності.

Високий індекс параметра «дистанція влади» означає визнання того, що ієрархія – це природна нерівність, що накази не обговорюються, сила переважає над правом, керівництво недоступне, співробітники побоюються висловлювати свою думку, висловлювати незгоду, не дуже довіряють один одному – відома картина в державних установах. Але за низького індексу «дистанції влади» потенціал конфліктності також підвищений. В організаціях із високим індексом ознаки «уникнення невизначеності» керівники зайняті приватними питаннями і деталями, не люблять приймати ризиковані рішення і брати на себе відповідальність. Тому рівень конфліктності в таких організаціях знижується. Звичайно, організаційна культура охоплює й інші параметри: правила і норми поведінки, індивідуальні інтереси, стиль керівництва, показники задоволеності роботою, рівень співробітництва, ідентифікацію працівників з організацією та ін.

Таким чином, конфліктом є суперечності між людьми, що характеризуються протиборством. Кожна зі сторін конфлікту вважає себе безумовно правою і рішуче відстоює свої інтереси. Конфлікти виникають на ґрунті протилежності інтересів і соціальних установок людей і потребують обов'язкового вирішення, без чого неможливо уявити нормальну роботу та життя соціальної групи, колективу. Невміння розрядити конфліктну ситуацію, зрозуміти помилки й прорахувати результат конфлікту можуть стати причиною постійної напруженості. Слід пам'ятати, що конфліктом потрібно вміло управляти до того, як він набуде деструктивних властивостей. Для управління конфліктом найраціональнішим і найвиправданішим є використання всього комплексу методів впливу на конфліктну ситуацію і поведінку учасників конфлікту.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Ачкасова О. В.

Література: 1. Назарова Г. В., Лаптєв В. І. Еволюція розвитку менеджменту персоналу як науки. *Науковий вісник Чернівецького університету.* 2016. № 777. С. 65–71. **2.** Панина Е. С. Нравственный аспект в работе управления персоналом. *Экономика, управление и право в современных условиях.* 2012. № 5. С. 72–77. **3.** Миронов Е. Е. Модернизация конфликтов в организации : монография. Уфа : Речь, 2009. 240 с. **4.** Фролов С. С. Организационные конфликты. Общее представление о конфликтах в организации. М. : Проспект, 2005. 288 с. **5.** Яценко В. Поведение человека в производственных конфликтах. *Менеджер по персоналу.* 2011. № 47. С. 11–14. **6.** Огарков А. А. Управление организацией : учебное пособие. М. : Эксмо, 2006. 512 с. **7.** Лукичева Л. И. Управление персоналом. М. : Омега-Л, 2004. 346 с. **8.** Назарова Г. В., Мохаммад К. Ф. Управління трудовими конфліктами на будівельних підприємствах // Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (Харків, 30–31 березня 2017 р.). Харків : ХНЕУ, 2017. С. 274–275. **9.** Латова Н. В. Этнометрические измерения: теория и практика. *Социология: методология, методы и математическое моделирование.* 2003. № 17. С. 142–166.

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕМІЮВАННЯ В СИСТЕМІ СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ

УДК 005.88

Башина А. Є.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано системи матеріального стимулювання. Деталізовано преміальну складову системи матеріального стимулювання, її переваги та недоліки.*

Ключові слова: *підприємство, організація, система оплати праці, мотивація, стимулювання, преміювання, ключові показники ефективності (КПЕ).*

Аннотация. *Проанализированы системы материального стимулирования. Детализированы премиальная составляющая системы материального стимулирования, ее преимущества и недостатки.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, система оплаты труда, мотивация, стимулирование, премирование, ключевые показатели эффективности (КПЭ).*

Annotation. *Analyzed the system of material incentives. The premium component of the material incentive system is detailed, its advantages and disadvantages.*

Keywords: *enterprise, organization, wage system, motivation, incentives, bonuses, key performance indicators (KPI).*

За сучасних умов кожна компанія є зацікавленою в досягненні мети, позитивному фінансовому результаті діяльності організації. Основним ресурсом компанії є співробітники. Саме тому керівники компаній намагаються зробити так, щоб кожен співробітник розумів загальну мету компанії і свій внесок у її досягнення, був зацікавленим у ефективній і продуктивній роботі із віддачею на всі 100 %. Для цього в компаніях розробляють системи мотивації, де передбачено матеріальні та нематеріальні методи стимулювання.

Роль і методи матеріального стимулювання досліджували Каплан Р., Нортон Д., Назарова Г., Лаптєв В., Лобанова Т., Герчиков В., Прокопенко В. та ін.

Метою написання статті є дослідження видів матеріального стимулювання для працівників, а також переваг і недоліків преміювання як одного з видів стимулювання.

Управління персоналом як наука зі своїм категоріальним апаратом, теоріями, принципами, законами і закономірностями сформувалася зовсім недавно – на початку XX ст., коли постала гостра необхідність якісних змін у діяльності підприємств, що є пов'язаним з промисловою революцією та розвитком науково-технічного прогресу. Значними стресс-факторами для цього стали світові політичні й економічні потрясіння (Перша світова війна, економічна криза в США 1929–1933 рр., розпад імперій тощо) [1].

Ефективність діяльності будь-якого підприємства багато в чому залежить від застосовуваних технологій роботи з персоналом, що мотивують працівників на досягнення ключових цілей компанії. Під мотивацією розуміють сили, що існують усередині чи поза людиною, які збуджують у ній ентузіазм і завзятість у виконанні визначених дій.

Для розуміння доцільності використання тих чи інших методів мотивування працівників необхідно визначитися з сутністю поняття «мотивування», а також можливостями його використання в контексті проблемно орієнтованого підходу до управління. Головною ознакою мотивування є врахування як внутрішніх мотивів, так і зовнішніх стимулів рушійних сил, які спонукають людину до активної діяльності для досягнення як особистих, так і спільних цілей, задоволення потреб та інтересів. Стимулювання відіграє значну роль у ефективному менеджменті персоналу сучасного підприємства за умов суспільства споживання, коли дії людини переважно є визначуваними зовнішніми умовами, а потреби формуються за рахунок стимулів іззовні. Ураховуючи значні темпи науково-технічного прогресу, розвиненість ринку послуг, інформаційну перенасиченість і динамічність життя в цілому, провідну роль відіграє зовнішня мотивація, де базовою рушійною силою є стимул. Особливо це стосується молоді, яка в своїй більшості не має чіткого переконання про майбутню професію або сферу діяльності, а також уявлення про її зміст [2].

Оплата працівника складається з безпосередньо самої винагороди за працю, а також компенсаційних і стимулюючих виплат. Правильне використання різних видів винагороди працівників за працю є необхідним для під-

© Башина А. Є., 2018

вищення ефективності бізнесу. Преміювання є одним із видів заохочення співробітників, оптимальним інструментом стимулювання праці. Щоб уміло ним розпорядитися, важливо правильно закріпити норми, які регулюють систему преміювання. Система оплати праці, у тому числі система преміювання, встановлюється колективними договорами, угодами, локальними нормативними актами відповідно до трудового законодавства й іншими нормативними правовими актами, що містять норми трудового права. Загальними принципами системи преміювання є розрахунок виплати пропорційно до фактично відпрацьованого часу у звітному періоді, обчислюваного у днях або годинах; а також посадовими окладами, установленими найчастіше відповідно до отриманого розряду або іншого класифікатора. Важливим елементом преміювання працівників є преміальний фонд, розмір якого є визначуваним на підставі низки коефіцієнтів. Загальний коефіцієнт премію вання працівника є інтегрованим показником, що містить установлений нормативний коефіцієнт преміювання (відповідно до категорії співробітника, його посади, ставки, розряду тощо), обчислюваним посадовими окладами. Коефіцієнт прибутку визначають відповідно до кінцевого фінансового результату діяльності самої організації. Коефіцієнт виконання KPI (КПЕ – ключові показники ефективності) установлюється в розрізі конкретного структурного підрозділу. З урахуванням цих показників і наявного фонду оплати праці визначають преміальний фонд. У межах цієї системи оцінювання ефективності здійснюється аналіз працівника за п'ятьма компетенціями: результативність, професіоналізм і дисципліна, інноваційність, робота в команді, клієнтоорієнтованість.

Компетенція «результативність» відображає рівень виконання поставлених перед співробітником цілей і бізнес-завдань у звітному періоді (КПЕ). Компетенція «професіоналізм і дисципліна» дозволяє оцінити якість роботи й основних отриманих результатів відповідно до встановлених нормативів та з урахуванням допущених помилок. Компетенція «інноваційність» характеризує ініціативність працівника щодо оптимізації робочого процесу, його бажання та готовність впроваджувати інноваційні методи у своїй роботі. Оцінка компетенції «робота в команді» дає уявлення про бажання працівника здійснювати спільну діяльність з колегами за гострої потреби, брати на себе роль наставника для молодих співробітників та ін. Компетенція «клієнтоорієнтованість» дає змогу оцінити якісне і доброзичливе ставлення працівника до клієнта. Основним джерелом такої інформації можуть бути відгуки у книзі скарг і пропозицій.

За впровадженні такої системи мотивації необхідно, щоб керівники компанії були чесними перед своїми співробітниками, виконували обіцянки і не завищували плани, оскільки обман і нереальні цілі демотивують співробітників значно сильніше, ніж відсутність винагороди за досягнення мети. Також для впровадження такої системи до практики мають бути розроблені прості й надійні методики, що встановлюють зв'язок між значеннями КПЕ та величиною змінної частини заробітної плати.

Відсоток преміювання на кожному підприємстві встановлюють самостійно, залежно від періодичності розрахунку премії на основі КПЕ, рівня окладу співробітників компанії, фінансових можливостей самої компанії. Найголовніша умова – відсоток преміювання має бути однаковим для однакових категорій персоналу компанії, а його нарахування (ненарахування) – залежати від розрахованого компанією сукупного відсотка преміювання за переліком КПЕ. Він може дорівнювати сукупному відсотку премії, а може бути і значно нижчим [3].

У світовій практиці співвідношення постійної і змінної частин заробітної плати дорівнює 60 % – 40 %. За застосування такої системи мотивації створюється структура річного доходу працівників компанії з урахуванням періодичності виплат премії на підставі КПЕ. Змінна частина виплачується за досягнення результатів за КПЕ і охоплює щомісячні премії за досягнення КПЕ, які можна і важливо визначати щомісяця і відповідно до досягнень нараховувати премію; щоквартальні премії за досягнення КПЕ, які можна і важливо визначати раз на квартал і відповідно до досягнень нараховувати премію; піврічні та річні премії за досягнення КПЕ, які визначають раз на півроку або рік і відповідно до досягнень КПЕ нараховують премію.

Розробка універсальної збалансованої системи показників ефективності для співробітників ускладняється тим, що особи, які знаходяться в одному відділі, на одній посаді, виконують різний функціонал. У підрозділі, що займається кредитуванням юридичних осіб, співробітник може спеціалізуватися на аналітиці угоди та фінансового стану позичальника; займатися супроводом кредитної документації або залучати нових клієнтів і надавати їм супутні послуги. Отже, внесок кожного співробітника відділу буде відображено в більшій чи меншій мірі в одній із чотирьох груп показників: фінансовій, клієнтській – відносини зі споживачем, внутрішній – організація бізнес-процесів, перспектива навчання та розвитку [4]. Це ускладнює порівнянність результатів, отриманих кожним працівником, та їх оцінку. Розробка індивідуальних систем показників ефективності являє собою ще триваліший і складніший процес, який передбачає інформування працівників про загальну концепцію КПЕ, територіального підрозділу, відділу та ін.; визначення й формування функціоналу кожного співробітника; розробку показників ефективності виконуваних бізнес-завдань; моніторинг проведеного процесу та реалізованої функції, аналіз помилок; визначення «стартових нормативів» чисельних значень КПЕ для поліпшення ефективності; доведення інформації до виконуючої ланки; коригування раніше розроблених показників із урахуванням виявлених проблем і змінних вимог [5].

Таким чином, особливостями системи преміювання співробітників організацій в Україні є те, що премія залишається найгнучкішою формою стимулювання персоналу порівняно з окладом. Сучасна тенденція є такою, що

надбавки становлять все більшу частину у загальному розмірі заробітної плати співробітників. Система преміювання, види можливих надбавок, умови їх отримання в обов'язковому порядку відображені й закріплені в загальних регламентах організації на вищому рівні управління, а також у внутрішніх нормативних документах і наказах територіальних підрозділів. Система преміювання співробітників сучасних організацій відрізняється багатоскладовістю і структурною складністю складових. Оцінка ефективності співробітника, що є невід'ємною складовою сучасної системи преміювання, у більшості організацій відрізняється низькою продуктивністю. Водночас виявлення та розуміння наявних особливостей і проблем системи преміювання співробітників організації дає змогу врахувати їх у процесі формування системи стимулювання персоналу компанії задля підвищення її ефективності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лаптєв В. І.

Література: 1. Назарова Г. В., Лаптєв В. І. Еволюція розвитку менеджменту персоналу як науки. *Науковий вісник Чернівецького університету.* 2016. № 777. С. 65–71. **2.** Лаптев В. И. Мотивация персонала в системе менеджмента современного отечественного предприятия. *Вестник экономической науки Украины.* 2017. № 2. С. 49–53. **3.** Клочков А. KPI и мотивация персонала. М. : Эксмо, 2010. 104 с. **4.** Каплан Р., Нортон Д. Сбалансированная система показателей. М. : Олимп-Бизнес, 2003. 264 с. **5.** Лобанова Т. Н. Система ключевых показателей эффективности деятельности банка. *Управление в кредитной организации.* 2008. № 4. С. 117–121.

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 331.108.43

Білокудря А. В.

Магістрант 2 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено порівняльний аналіз методичних підходів до оцінювання персоналу. Розглянуто сучасні підходи до оцінювання персоналу підприємства, а також особливості їх застосування.*

Ключові слова: *підприємство, організація, працівник, співробітник, колектив, персонал, оцінювання персоналу, трудовий потенціал, методичний підхід, управління персоналом.*

Аннотация. *Проведен сравнительный анализ методических подходов к оценке персонала. Рассмотрены современные подходы к оценке персонала предприятия, а также особенности их применения.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, работник, сотрудник, коллектив, персонал, оценка персонала, трудовой потенциал, методический подход, управление персоналом.*

Annotation. *A comparative analysis of methodological approaches to personnel evaluation has been carried out. Considered modern approaches to the assessment of enterprise personnel, as well as features of their application.*

Keywords: *enterprise, organization, employee, team, personnel, personnel assessment, labor potential, methodical approach, personnel management.*

Оцінювання персоналу є досить складною й актуальною проблемою, оскільки недостатньо досліджене як у теоретичному, так і в методологічному плані. Хоча сучасні підприємства мають на вибір широкий спектр способів і методик оцінювання, усі вони дають різні результати, що свідчить про низький рівень об'єктивності.

© Білокудря А. В., 2018

Дослідженню теоретичних і практичних питань оцінювання персоналу присвячено роботи Балабанова Л. В., Сардак О. В., Бондаревської К. В., Головатого М. Ф. Завіновської Г. Т., Маркової Н. С., Миронової Л. Г., Назарової Г. В. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, деякі питання залишаються недостатньо дослідженими та потребують подальшого опрацювання: нерідко думки науковців мають абсолютно протилежний характер стосовно застосування або правдивості результатів застосування тих чи інших підходів до оцінювання персоналу. Спільною ознакою всіх методів оцінювання є їх приблизність.

Метою написання статті є дослідження традиційних і сучасних підходів до оцінювання персоналу підприємства.

При виборі методу оцінювання персоналу необхідно враховувати кілька факторів, що впливають на успішність проведення цієї процедури: сфокусованість на цілі, тобто оцінювання ефективності праці робітників та їх відповідності займаній посади, а також виявлення перспективних працівників для їх просування кар'єрними сходами.

Мета проведення оцінювання повинна бути зрозумілою та мати мотиваційний характер, інакше працівники не будуть зацікавлені, що вплине на об'єктивність кінцевого результату. Для цього потрібно проводити оцінювання персоналу, спираючись на основний зміст діяльності, що є прямо пов'язаною із результатами праці й особистими якостями працівників. Оскільки нині не існує загальноприйнятої методики оцінювання персоналу, кожному підприємству необхідно розробляти власну програму оцінювання, використовувати типові методи або рекомендації аналогічних підприємств.

Організаційною процедурою підготовки проведення оцінювання передбачено виконання певних обов'язкових заходів: розробки методики оцінювання з урахуванням конкретних умов організації; формування оцінювальної комісії із залученням безпосередніх керівників оцінюваних працівників і спеціалістів вищого рівня ієрархії, а також спеціалістів служби управління персоналом; визначення часу та місця проведення оцінювання; установлення процедури підбиття підсумків оцінювання; вивчення питань інформаційного забезпечення процесу оцінювання; консультації членів комісії з питань оцінювання авторами методичних розробок.

У процесі оцінювання персоналу лінійний керівник є ключовою особою, саме він проводить співбесіду, несе відповідальність за повний обсяг інформаційної бази і за об'єктивність результатів. Його думка є вирішальною і найвагомішою при оцінюванні кандидата.

Усі методи оцінювання персоналу розподіляють на три групи: якісні, кількісні та комбіновані (рис. 1) [2; 6; 9].

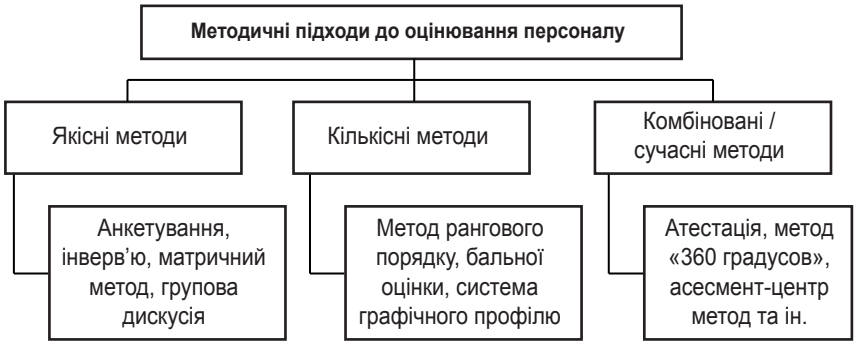

Рис. 1. **Класифікація методичних підходів до оцінювання персоналу підприємства**

Якісними є методи описового характеру: анкетування, інтерв'ю, матричний метод і групова дискусія. Вони допомагають визначити характеристики співробітників без використання кількісних показників. Якісні методи ґрунтуються на порівнянні конкретної особи із ідеальними характеристиками або на виявленні рис характеру працівника з огляду на його поведінку та відповіді в ході дискусії чи опитування. Ці методи не передбачають правильних (неправильних) відповідей, їх краще використовувати як доповнення до інших методів.

Кількісні методи об'єктивно визначають рівень ділових якостей працівників, оскільки всі результати зафіксовано в числах. Таким є метод рангового порядку, бального оцінювання, а також система графічного профілю. Перелічені види методів базуються на обчисленні та побудові рейтингів усіх працівників на підставі їх професіональних досягнень. Головним їх недоліком є те, що у кожного виду праці своя специфіка, тому не все підлягає кількісному оцінюванню.

Протиставлення якісних і кількісних методів оцінювання є темою дискусій різних науковців: за застосування кожного з них можна оцінити лише певний аспект роботи працівника чи його соціально-психологічні характе-

ристики, через це їх ще називають традиційними методами. На практиці останнім часом усе частіше застосовують універсальний комплексний підхід до оцінювання персоналу – комбіновані, або сучасні методи.

Сучасними методами оцінювання персоналу є атестація, метод 360 градусів, метод управління за цілями, метод асесмент-центру, аналіз людських ресурсів, метод оцінювання за ключовими показниками ефективності діяльності. Ці методи вважають ефективними, оскільки в них фігурують як описові, так і кількісні характеристики. До того ж оцінюванню підлягає як робота окремого працівника, так і робочої команди в цілому; результати роботи команди порівнюють із результатами у межах всієї організації; на оцінку впливає не тільки поточна робота, а й здатність працівника до професійного розвитку та освоєння нових технологій. Оцінювання персоналу персоналу сприяє зростанню індивідуального трудового потенціалу.

Основні відмінності між традиційними та сучасними підходами до оцінювання персоналу персоналу подано в табл. 1 [7–10].

Таблиця 1

Основні відмінності між підходами до оцінювання персоналу

Параметр	Традиційні		Сучасні підходи
	вітчизняні	західні	
Об'єкт	Індивідуальний співробітник	Індивідуальний співробітник	Індивідуальний співробітник чи команда
Суб'єкт	Атестаційна комісія	Безпосередній керівник	Безпосередній керівник, зовнішні та внутрішні клієнти, постачальники та ін.
Застосування	Юридичне обґрунтування звільнення, символічної зміни оплати праці	Прийняття рішення про просування, звільнення, винагороду, іноді навчання співробітників	Розвиток організації та співробітників, розв'язання проблем. Прийняття рішення про просування, звільнення, винагороду
Методи	Переважно суб'єктивна оцінка, психологічне тестування	Управління за цілями, порівняльні методи, рейтингові методи	Асесмент-центр метод, метод оцінювання 360 градусів, а також методи традиційної (західної) моделі

Аналіз сучасних методів оцінювання персоналу дає підстави говорити про розвиток і зміну процесу проведення оцінювання. Нині саме ці методи є найбільш актуальними та найбільш застосовуваними на підприємствах.

Так, атестація є традиційним методом серед комбінованих, він виник ще за радянських часів, отже, накопичено досвід його масового проведення в галузях народного господарства. Зауважимо, що з тих часів зміст і сутність атестації суттєво змінилися. Атестацію персоналу (оцінювання відповідності обійманій посаді) визначають як процедуру систематичного формалізованого оцінювання згідно із заданими критеріями відповідності діяльності працівника чітким стандартам виконання робіт на конкретному робочому місці за конкретною посадою у визначений період часу. У західних країнах поняття атестації має дещо інший зміст, її розглядають як підведення підсумків діяльності за певний період, а не оцінювання поточної якості індивідуального трудового потенціалу та його застосування [6].

Метод оцінювання 360 градусів, що нині набуває все більшого розповсюдження, створено на підставі атестації. За застосування методу 360 градусів працівника оцінює керівник, рівні за рангом колеги та підлеглі керівника. Конкретні механізми атестації можуть бути різними, але сутність методу відображено в його назві – отримання всебічної оцінки працівника [7; 10]. Застосування цього методу підходить лише компаніям із високим рівнем корпоративної культури із широким колом завдань, що є пов'язаними передусім із професійним розвитком. Метод застосовують для виявлення сприйняття працівника колективом та оцінювання менеджера як лідера, а також стилю його управління.

Метод управління цілями (Management by Objectives, MBO) – це систематичний і організований підхід, що дає змогу працівникам підприємства фокусуватися на досягненні цілей і найкращого результату за застосування доступних ресурсів. Його створив у 1954 р. Пітер Друкер [7; 12]. Метод базується на тому, що на початку періоду (місяця, кварталу) організації, підрозділам, відділам, співробітниками встановлюються чіткі завдання, від яких залежить премія. Цілі та завдання виставляють за принципом SMART: Specific – специфічні для організації, підрозділу, співробітника; Measurable – вимірювані (визначають метрики для підрахунку ефективності); Achievable – досяжні, реалістичні; Result-oriented – орієнтовані на результат, а не на зусилля; Time-based – обмежені в часі. На кожному рівні цілей не повинно бути багато, оптимально від трьох до п'яти. Після закінчення періоду проводять підрахунок, наскільки працівникам вдалося виконати поставлені цілі, від цього і залежить розмір виплачуваної премії [12].

Метод асесмент-центру призначений для оцінювання працівників за компетенціями для конкретної кадрової задачі. Метод може передбачати інтерв'ю, а також кейси (ігрові ситуації), що є розробленими спеціально під цей набір компетенцій. Перевагами методу є те, що система оцінювання є спрямованою на виявлення потенціалу працівників. До того ж кожного учасника оцінюють кілька експертів; здійснюють аудит професійних якостей працівника, існує можливість проінформувати керівника про свої цілі, а також дізнатися про сильні та слабкі сторони оцінюваної особи [2].

Аналіз людських ресурсів (Human Resources Analysis, HRA) розроблено міжнародною дослідницькою мережею Factum Group для проведення аудиту прихильності співробітників своїй праці і підприємству, а також ступеня їх задоволеності. Методика дає змогу виявити основні фактори впливу на мотивацію та поведінку співробітників. На практиці ця методика є застосовуваною для оцінювання лояльності персоналу [6].

Метод оцінювання за ключовими показниками ефективності діяльності (Key Performance Indicator, KPI) є заснованим на оцінюванні критеріїв успішності виконання робочих завдань працівником підприємства. Показники ефективності кожного окремого працівника є пов'язаними із показниками ефективності роботи його підрозділу й вимірюваними в кількісному (час, кількість виготовленої продукції, обсяг прибутку) та якісному вираженні (рівень компетентності, якість обслуговування) [10].

Для кожного KPI встановлюються мінімальне, цільове та максимальне значення, що формуються окремо для кожного працівника для виконання протягом одного року. У підсумку результати порівнюють із запланованими ключовими показниками ефективності діяльності та визначають розмір грошового заохочення. Вважаємо, що застосування цієї системи роботи постійно підтримує необхідний рівень мотивації кожного працівника і забезпечує ефективну безперебійну роботу підприємства.

Таким чином, аналіз різних методичних підходів до оцінювання персоналу дає підстави зробити висновок, що більшість методів є спрямованими на підвищення економічних показників підприємства через застосування важелів матеріальної мотивації. Жодна з методик не враховує використання власного трудового потенціалу працівника та процесу розвитку персоналу. Тому виникає необхідність у розробці авторської системи оцінювання персоналу, метою якої є оцінювання індивідуального трудового потенціалу працівника й удосконалення організації оплати праці на підприємстві.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Аграмакова Н. В.

Література: 1. Балабанова Л. В., Сардак О. В. Управління персоналом : навч. посіб. Київ : Професіонал, 2006. 512 с. **2.** Бондаревська К. В., Сорокотяга Т. Л. Оцінка персоналу: сучасні методи та інструменти її проведення. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва.* 2013. № 2. С. 28–32. **3.** Головатий М. Ф., Лукашевич М. П., Дмитренко Г. А. Управлінські аспекти соціальної роботи : курс лекцій. Київ : МАУП, 2004. 368 с. **4.** Завіновська Г. Т. Економіка праці : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 300 с. **5.** Маркова Н. С. Можливості сталого професійного розвитку працівників. *Управління розвитком.* 2015. № 4 (182). С. 112–116. **6.** Миронова Л. Г. Сучасні методи оцінювання персоналу підприємств. *Культура народов Причерноморья.* 2011. № 214. С. 46–50. **7.** Назарова Г. В., Лебединська О. С. Аудит персоналу на підприємстві : монографія. Харків : ХНЕУ, 2015. 164 с. **8.** Данюк В. М., Петюх В. М. Менеджмент персоналу : навч. посіб. / за ред. В. М. Данюка, В. М. Петюха. Київ : КНЕУ, 2004. 398 с. **9.** Подобайло С. Г. Розробка системи оцінки персоналу на підприємстві і використання її результатів. Харків : ХНЕУ, 2015. 244 с. **10.** 360 Degree Performance Appraisals. URL: http://www.whatishumanresource.com/360-degrees-performance-appraisal. **11.** Ребрин Ю. И. Управление качеством : учебное пособие. Таганрог : ТРТУ, 2004. 184 с. **12.** Management By Objectives Appraisals. URL: http://www.performance-appraisal.com/results.htm.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПСИХОФИЗИОГНОМИКИ ДЛЯ ВЕРИФИКАЦИИ ИНФОРМАЦИИ ПРИ ВЕРБАЛЬНОМ И НЕВЕРБАЛЬНОМ ОБЩЕНИИ В РАЗЛИЧНЫХ СФЕРАХ ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

УДК 612.821

Бобро М. К.

Студент 2 курса
финансового факультета ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрена сущность понятия «психология лжи» как неотъемлемой составляющей человеческого существования. Проведен анализ использования психофизиогномики для распознания лжи в различных сферах деятельности человека. Представлены и описаны различные способы верификации информации в процессе разговора, а также методы обнаружения обмана по словам, голосу, интонации и пластике.*

Ключевые слова: *физиогномика, психофизиогномика, вербальное общение, невербальное общение, информация, верификация информации, ложь, психология лжи.*

Анотація. *Розглянуто сутність поняття «психологія брехні» як невід'ємної складової людського існування. Проведено аналіз використання психофізіогномікі для розпізнавання брехні у різних сферах діяльності людини. Подано й описано різні способи верифікації інформації в процесі розмови, а також методи виявлення обману за словами, голосом, інтонацією і пластикою.*

Ключові слова: *фізіогномікa, психофізіогномікa, вербальне спілкування, невербальне спілкування, інформація, верифікація інформації, брехня, психологія брехні.*

Annotation. *The essence of the concept of «psychology of lies» as an integral part of human existence is considered. The analysis of the use of psychophysiognomy for the recognition of lies in various fields of human activity. Various methods of verification of information in the course of a conversation, as well as methods of detecting.*

Keywords: *physiognomy, psychophysiognomy, verbal communication, non-verbal communication, information, verification of information, lies, psychology of lies.*

Нашу эпоху принято считать эпохой информационных технологий. Получение, хранение и переработка информации является неотъемлемой частью существования современного общества. С появлением сети Интернет каждый человек получил доступ к бесконечно большому количеству источников информации, как прошедших проверку на подлинность, так и нет. Поэтому необходимость проверки информации на подлинность является одним из самых актуальных вопросов современности.

Однако, выявить ложь в печатном тексте довольно сложно, поскольку неизвестно, где именно информация искажена. В тексте отсутствуют какие-либо намеки или своеобразные маркеры, указывающие на возможность того, что мы подвергаемся обману. Именно поэтому на всех финальных этапах собеседований при приеме на работу, во время обсуждений важных вопросов люди прибегают к личным встречам. В процессе разговора вживую можно не только получить информацию о внешнем виде человека, но и верифицировать преподносимую информацию. Именно во время общения можно уловить определенные сигналы и жесты, указывающие на то, что собеседник лжет или его эмоции неискренни.

Актуальность этой статьи заключается в том, что в ней кратко охарактеризованы основные методы верификации информации во время вербального общения, а также оценки невербального общения как совокупности поведенческих признаков обмана.

Создателем психофизиогномики является Карл Гутер. Ученый утверждал, что черты характера накладывают отпечаток на внешность человека, и, в первую очередь, на его лицо, а также указывал на взаимосвязь некоторых частей лица с определенными особенностями характера человека. Однако, главным современным исследователем в области психофизиогномики является Пол Экман, который первым начал применять физиогномику для выявления поведенческих признаков обмана [2].

Пол Экман рассматривал различные способы трактования поведенческих признаков обмана, не акцентируя внимание на том, где именно эта методика может быть применена, в то время как в этой статье представлена аргументация использования методов верификации информации именно в экономической сфере.

© Бобро М. К., 2018

Целью написания статьи является анализ метода верификации информации при вербальном и невербальном общении, основанного на трактовании поведенческих признаков обмана, и обоснование целесообразности применения этих методов в различных сферах человеческой деятельности, в том числе экономической, путем анализа различных методов обнаружения обмана по словам, голосу и пластике, а также изучение различных факторов, влияющих на успех осуществления лжи.

Прежде чем перейти к непосредственно обоснованию целесообразности использования методов распознавания лжи в различных сферах человеческой жизни, необходимо разобраться, что именно представляет собой ложь и каковы формы ее проявления. В своей книге «Психология лжи» Пол Экман выделяет две основные формы лжи: умолчание и искажение.

При умолчании человек скрывает истинную информацию, однако, не дает ложной. В случае искажения лжец предпринимает некие дополнительные действия: он не только скрывает правду, но и предоставляет ложную информацию, выдавая ее за истинную, тем самым искажая представление обманываемого о реальном ходе событий. Как правило, только сочетание умолчания и искажения приводит к обману, но в некоторых случаях лжец может достичь успеха, просто не говоря всей правды [2].

Очевидно, что ложь может и не удаться. Довольно часто лжецов разоблачают из-за совершенных ими ошибок. Парадокс лжи в том, что в человеческом понимании «ложь» всегда классифицируется как нечто плохое, достойное осуждения, поэтому во время лжи на человека действует множество психологических факторов и эмоций, которые могут его выдать.

Экман П. выделяет пять основных причин неудавшейся лжи.

1. Неудачная линия поведения: отсутствие подготовки или неумение придерживаться первоначально избранной линии поведения, как правило, провоцируют выявление признаков обмана; необходимость обдумывать каждое слово обнаруживает себя в паузах или в более тонких признаках (напряжение бровей, изменение жестикуляции).

2. Ложь и чувства: эмоции захватывают людей и возникают помимо их воли, их трудно фальсифицировать, когда нужно прикрыть настоящую эмоцию ложной.

3. Страх разоблачения отражается на чувствах лжеца и влияет на его поведение.

4. Муки совести могут быть различными по интенсивности, весьма слабыми или же сильными. Они могут стать причиной утечки информации, так как задевают чувство собственного достоинства лжеца.

5. Восторг надувательства: положительная эмоция, вызванная ложью: лжец может испытать радостное возбуждение либо от вызова, либо непосредственно в процессе обмана [2].

Все вышеперечисленные причины имеют одну общую черту: в основе каждой из них лежит положительная или отрицательная эмоция, мешающая лжецу контролировать себя. Именно эмоции являются главной причиной утечки информации во время личного общения.

Теперь рассмотрим, как именно эмоции изменяют поведение человека во время лжи и как можно обнаружить обман по словам, голосу и пластике.

Слова: уклончивая речь, паузы, речевые ошибки, оговорки и снижение количества иллюстраций (образов) могут означать, что человек высказывается крайне осторожно. Эти признаки также свидетельствуют об испытываемых человеком негативных эмоциях.

Голос: повышение тона, громкости и темпа речи свидетельствуют о страхе, гневе, иногда о возбуждении. Противоположным образом сказывается печаль, чувство вины и др.

Пластика и физиология: изменение дыхания и потоотделение, учащенное сглатывание из-за сильной сухости во рту являются свидетельством сильных эмоций [2].

То есть подозрение, что человек лжет, возникает у верификатора в том случае, когда собеседник слишком долго обдумывает ответы на простые вопросы, отвечает неопределенно или же злоупотребляет обобщениями, пропускает важные детали или избегает зрительного контакта [4].

Все это является определенными сигналами, указывающими на присутствие сильных эмоций, которые могут свидетельствовать о лжи и привести к утечке информации. Если в поведении собеседника присутствует хотя бы один из них, это дает основания полагать, что человек пытается подделать свои эмоции или же скрыть некоторые из них, что приводит его в напряжение. Дальнейший анализ жестов, мимики и голоса может указать на то, где именно собеседник неискренен.

Однако, Пол Экман настаивает на соблюдении мер предосторожности при истолковании поведенческих признаков обмана, которые необходимо соблюдать, чтобы трактовать свои наблюдения наиболее корректно. Вот некоторые из них:

– попытайтесь точно уяснить основу любых ваших догадок о том, лжет человек или нет;

– помните, что при обнаружении обмана существуют две опасности: поверить лжи и не поверить правде;

– отсутствие признаков обмана не является доказательством правды;

– убедитесь в своей непредвзятости по отношению к подозреваемому;

– признак эмоции – не признак обмана, а лишь реакция человека на подозрение во лжи;

– важно помнить, что многие признаки обмана строятся на нескольких эмоциях;

– нужно учитывать, знает ли человек о подозрениях по отношению к нему или нет;

– если у вас есть информация, которая может быть доступна только действительно виновному, попытайтесь применить тест на знания виновного;

– нельзя делать окончательный вывод о том, лжет человек или нет, только на основании собственной интерпретации поведенческих признаков обмана [2; 4].

Эти меры предосторожности необходимо выполнять для наиболее правильного истолкования поведенческих признаков обмана или его отсутствия. Следует отметить, что главная цель психофизиогномики – не разоблачение лжи, а поиск правды: при работе с человеком верификатор не ставит перед собой цель поймать его на лжи, а понять, что он на самом деле чувствует.

Мы повсеместно сталкиваемся с этими поведенческими признаками обмана, но не придаем им значения и не вкладываем в них особого смысла. Однако, каждый может попытаться применить эти знания при общении с окружающими и убедиться в том, что в большинстве случаев люди скрывают свои истинные эмоции, и лишь микрожесты могут выдавать истинное эмоциональное состояние человека.

Истолкование поведенческих признаков обмана является общедоступным методом верификации информации, поскольку для этого нужна только внимательность, и никаких особенных приспособлений. Более того, человек, поведение которого подлежит верификации, в большинстве случаев не знает о том, что его действия анализируют, а значит, ведет себя максимально естественно (в отличие от случаев, когда верификация информации проводится с помощью детектора лжи, когда человека заранее помещают в стрессовую ситуацию).

Все эти факторы позволяют утверждать, что метод верификации информации при вербальном и невербальном общении, основанный на выявлении поведенческих признаков обмана, является одним из наиболее целесообразных методов для верификации информации при личном общении в повседневной жизни, а значит, может быть применен практически в любой сфере человеческой деятельности.

В своей книге «Узнай лжеца по выражению лица» Пол Экман во введении приводит возможный список профессий, где эти знания могут быть применены:

– люди, имеющие дело непосредственно с человеческой психикой: психологи и священники;

– люди, от которых зависит физическое здоровье человека: врачи и медсестры;

– люди, работающие в сфере услуг: адвокаты, менеджеры по персоналу и продавцы;

– часто выступающие перед аудиторией и взаимодействующие с большим количеством людей: преподаватели, актеры [4].

В этот список целесообразно включить и представителей экономических профессий: инвесторов, работников банка, брокеров, дилеров и др. Поскольку представители этих профессий часто рискуют своими средствами и средствами людей, интересы которых представляют, вкладывая деньги в тот или иной проект, им важно уметь разбираться в эмоциях собеседника и понимать его истинное эмоциональное состояние.

Грушко Н. в статье «Психология лжи как новое направление исследования в социальной психологии» приводит общее описание подобного курса, которое может быть взято за основу с дальнейшим согласованием с экономической направленностью подготовки студентов. В процессе освоения курса студенты знакомятся с основными подходами к распознаванию эмоциональных состояний человека, исследованию мотивов, побуждающих ко лжи; овладевают конкретными методами выделения наблюдаемых признаков лжи и распознавания их в ситуациях непосредственного общения [5].

Таким образом, проведенный анализ позволяет сделать вывод, что метод верификации информации при вербальном и невербальном общении, основанный на трактовании поведенческих признаков обмана, является эффективным при личном общении с человеком, в связи с чем широко применяется как в повседневной, так и в профессиональной жизни человека. Курс психофизиогномики целесообразно включить в учебный план высших учебных заведений экономической направленности, чтобы профессионалы, работающие в экономической среде, имели еще один дополнительный инструмент верификации получаемой информации, что позволило бы сократить количество случаев мошенничества.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Мартыненко И. А.

Литература: 1. Медицинская энциклопедия. Что такое физиогномика? URL: http://doktorland.ru/fiziognomika_cheloveka.html. **2.** Экман П. Психология лжи. Обмани меня, если сможешь / пер. с англ. Н. Исуповой, Н. Малыгина, Н. Миронова, О. Терехова. СПб. : Питер, 2012. 302 с. **3.** Фрай О. Ложь. Три способа выявления. Как читать мысли лжеца, как обмануть детектор лжи. СПб. : Прайм-Еврознак, 2006. 284 с. **4.** Экман П., Фризен У. Узнай лжеца по выражению лица / пер. с англ. В. Кузина. СПб. : Питер, 2013. 272 с. **5.** Грушко Н. Психология лжи как новое направление исследования в социальной психологии. *Вестник Омского университета*. 2009. № 2. С. 38–43.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.155

Бовтрук А. О.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено економічну сутність фінансового результату господарської діяльності підприємства. Проаналізовано фактори впливу та основні показники, що формують фінансові результати господарської діяльності підприємства. Розглянуто підходи до формування фінансових результатів суб'єкта господарювання.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, фінансовий результат, фінансова стійкість, прибуток, дохід, витрати.*

Аннотация. *Определена экономическая сущность финансового результата хозяйственной деятельности предприятия. Проанализированы факторы влияния и основные показатели, формирующие финансовые результаты хозяйственной деятельности предприятия. Рассмотрены подходы к формированию финансовых результатов предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, финансовый результат, финансовая устойчивость, прибыль, доход, расходы.*

Annotation. *Defined the economic essence of the financial result of economic activity of the enterprise. The factors of influence and the main indicators that form the financial results of the company's business have been analyzed. Considered approaches to the formation of the financial results of the enterprise.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, financial result, financial stability, profit, income, expenses.*

Для будь-якої організації, що займається фінансово-господарською діяльністю, головною метою є отримання прибутку. Саме прибуток є показником, що найповніше відображає результати діяльності підприємства: ефективність виробництва, обсяг і якість виготовлюваної продукції або надаваних послуг, рівень собівартості. Тому важливими складовими благополучного економічного становища організації є облік і аналіз фінансових результатів її діяльності.

Методичним фундаментом здійснення дослідження цієї тематики стали праці науковців різних напрямів. Дослідженням фінансових результатів підприємства займалися і займаються Бутинець Ф. Ф., Соколов Я. В., Загородній А. Г., Вороніна О. О., Бабицька О. О., Луговий В. А. та ін.

© Бовтрук А. О., 2018

Метою написання статті є визначення сутності поняття фінансового результату господарської діяльності підприємства, а також аналіз особливостей його формування.

Аналіз нормативно-правової бази України дає підстави стверджувати, що в законодавстві не розглядається сутність самого поняття «фінансовий результат», обґрунтовано лише сутність таких понять, як «прибуток» і «збиток». Цим зумовлено розмитість у визначенні сутності, ролі та значення фінансових результатів підприємства [1].

Розглянемо визначення сутності фінансового результату підприємства різними науковцями (табл. 1) [2–6].

Таблиця 1

Визначення сутності поняття фінансового результату підприємства різними науковцями

Автор	Визначення
Соколов Я. В. [2]	Приріст (зменшення) капіталу (засобів, вкладених власниками) підприємства протягом звітного періоду
Загородній А. Г. [3]	Приріст чи зменшення вартості власного капіталу підприємства внаслідок діяльності у звітному періоді
Вороніна О. О. [4]	Якісна характеристика фінансово-господарської діяльності, що в цілому характеризує результат економічних відносин підприємства
Луговий В. А. [5]	Балансовий прибуток або збиток підприємства, складовими якого є дохід (витрати) від реалізації готової продукції (робіт, послуг), дохід (витрати) від інших реалізацій і суми позареалізаційних доходів (витрат)
Бутинець Ф. Ф. [6]	Прибуток (збиток) від реалізації готової продукції (робіт, послуг)

Аналіз наведених визначень сутності поняття фінансового результату дає підстави стверджувати, що більшість авторів при розкритті сутності цієї категорії акцентують увагу на тому, що фінансовий результат визначають шляхом співставлення доходів і витрат діяльності підприємства. Це може бути прибуток або збиток, що, у свою чергу, призводить до зростання (прибуток) або зменшення (збиток) власного капіталу.

Отже, фінансовий результат підприємства визначатимемо як приріст або зменшення капіталу організації в процесі фінансово-господарської діяльності за звітний період, виражений у формі загального прибутку або збитку.

Основними показниками, які формують фінансові результати господарської діяльності підприємства, є:

– виручка від реалізації продукції, товарів та ін.;

– собівартість проданих товарів, продукції, робіт, послуг;

– комерційні й управлінські витрати;

– інші доходи та витрати;

– прибуток або збиток [7].

Усі перераховані показники, за винятком прибутку, у певному розумінні є проміжними результатами. Вони виникають під час поточної господарської діяльності, а тому не відображають кінцеві результати роботи організації. Усі вони складаються під впливом різних факторів і умов функціонування підприємства. Так, на фінансові результати діють такі фактори впливу: макроекономічні, до яких належать природні умови, державне регулювання цін, ринкова кон'юнктура, та мікроекономічні – собівартість продукції, обсяги виробництва, якість продукції та рівень організації праці.

Ці фактори перебувають у взаємозв'язку та взаємозалежності і впливають на фінансовий результат підприємства, оскільки від них залежить організація діяльності всього підприємства. Тобто фінансовий результат є цілісною системою взаємозалежних показників, що утворюються поетапно шляхом визначення різниці між доходами та витратами.

Отже, фінансові результати відображають основний обсяг інформації про діяльність підприємства; розглянемо підходи до його формування.

Відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності фінансовий результат розглядають як різницю між доходами від реалізації та витратами періоду; його обчислюють як різницю між вартістю чистих активів на кінець і початок періоду за вилученням внесків капіталу і вилучень.

Згідно із національними стандартами фінансові результати розглядають як різницю між доходами підприємства та витратами, акумульованими у звіті про фінансові результати. Для обліку й узагальнення інформації про фінансові результати призначено рахунок 79 «Фінансові результати». За його кредитом 79 відображають суми в порядку закриття рахунків з обліку доходів (рахунків класу 7), за дебетом – суми в порядку закриття рахунків з обліку витрат і нарахованого податку на прибуток (рахунки класу 9). Сальдо рахунку 79 при його закритті списують на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)»: якщо кредитовий обіг перевищує дебетовий,

підприємство на суму різниці має нерозподілений прибуток, а якщо дебетовий обіг перевищує кредитовий, то підприємство зазнало збитку.

Таким чином, величина фінансового результату є базисом, який забезпечує не тільки життєздатність підприємства, але і відображає рівень результативності, прибутковості господарської діяльності, можливості кількісного зростання основних економічних показників і характеризує потенціал сталого розвитку підприємства. Прибуток є основним фінансовим джерелом розвитку підприємства, науково-технічного вдосконалення його матеріальної бази і продукції, усіх форм інвестування. Фінансовий результат є складною економічною категорією, що вимагає поглибленого вивчення його сутності, ролі й особливостей формування в процесі діяльності сучасного підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Тютлікова В. В.

Література: 1. Бабицька О. О. Економічний зміст фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. *Вісник Сумського державного аграрного університету.* 2001. № 2. С. 145–150. **2.** Соколов Я. В. Основы теории бухгалтерского учета : монография. М. : Финансы и статистика, 2003. 496 с. **3.** Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Партин Г. О. Облік і аудит : термінологічний словник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. 632 с. **4.** Вороніна О. О. Управління фінансовим результатом промислового підприємства : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Харків, 2009. 25 с. **5.** Луговой В. А. Учет капитала, ссуд и финансовых результатов. М. : Инконс-аудит, 1995. 128 с. **6.** Бутинець Т. А., Бутинець Ф. Ф., Чижевська Л. В., Береза С. Л. Бухгалтерський облік / за ред. Ф. Ф. Бутинця. Житомир : ЖІТІ, 2000. 672 с. **7.** Фридман А. М. Финансы организации (предприятия) : учебник. М. : Дашков и К°, 2013. 340 с. **8.** Баканов М. И., Мельник М. В., Шеремет А. Д. Теория экономического анализа : учебное пособие. М. : Финансы и статистика, 2005. 356 с.

АНАЛІЗ ВНУТРІШНЬООРГАНІЗАЦІЙНИХ ФАКТОРІВ І РЕЗЕРВІВ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

УДК 338.12

Богомол Д. О.

Магістрант 1 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто резерви та напрями підвищення продуктивності праці на підприємстві. Доведено, що вдосконалення управління продуктивністю сприяє ефективному використанню трудових ресурсів і зростанню обсягів випуску та реалізації продукції.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, продуктивність праці, мотивація, модернізація, фактори підвищення продуктивності праці.*

Аннотация. *Рассмотрены резервы и направления повышения производительности труда на предприятии. Доказано, что совершенствование управления производительностью способствует эффективному использованию трудовых ресурсов и росту объемов выпуска и реализации продукции.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, производительность труда, мотивация, модернизация, факторы повышения производительности труда.*

© Богомол Д. О., 2018

Annotation. *Considered reserves and directions of increasing productivity in the enterprise. It is proved that the improvement of performance management contributes to the efficient use of labor resources and the growth of production and sales-.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, labor productivity, motivation, modernization, factors of increasing labor productivity.*

За сучасних умов переходу до ринкових відносин підвищення продуктивності праці набуває особливого значення, оскільки суттєво впливає на всі соціальні та економічні сфери життя.

Дослідженням сутності поняття продуктивності праці займалися Костенко О. І., Акулов М. Г., Гончаров В. М., Бойчик І. М., Гетьман О. О., Калина А. В. та ін.

За сучасних економічних умов питання підвищення продуктивності праці є одним із першочергових. Аналіз факторів, що формують рівень продуктивності праці, є джерелом для ухвалення управлінських рішень щодо підвищення рентабельності, технічного й організаційного реформування виробництва, управління людськими ресурсами та ін. В основі політики підвищення продуктивності праці має бути планомірне виявлення всіх наявних можливостей і резервів.

Метою написання статті є обґрунтування внутрішньоорганізаційних факторів і резервів підвищення продуктивності праці суб'єкта підприємництва задля його розвитку в цілому.

За сучасних соціально-економічних умов будь-яка організація прагне зростання продуктивності праці, це є найважливішою умовою її розвитку. В економічному розумінні продуктивність праці характеризує результат використання робочої сили за конкретних організаційно-технічних умов підприємства.

Суб'єктами управління продуктивністю праці є вище керівництво, лінійні керівники, відповідні кадрові підрозділи. Ефективність праці є найважливішим фактором зростання продуктивності та конкурентоспроможності організації. Як фактори підвищення продуктивності розглядають рушійні сили, під впливом яких змінюються витрати праці на виробництво одиниці продукції (робіт, послуг) або зростає кількість продукції на одного працівника в одиницю часу [2]. Внутрішньоорганізаційні фактори та резерви підвищення продуктивності праці розподіляють на три групи: соціально-економічні, матеріально-технічні та соціально-економічні (рис. 1) [9].

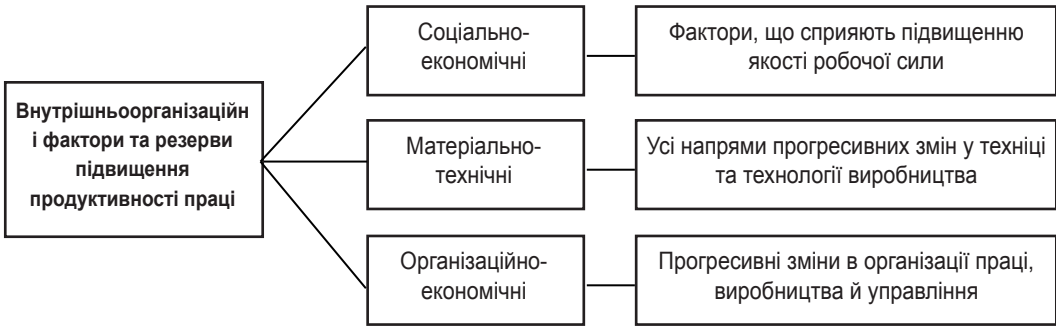

Рис. 1. **Внутрішньоорганізаційні фактори та резерви підвищення продуктивності праці**

Соціально-економічними факторами є насамперед рівень кваліфікації та професійних знань, умінь і навичок працівників; компетентність, відповідальність; стан здоров'я та розумові здібності; професійна придатність, адаптованість, інноваційність і професійна мобільність, моральність, дисциплінованість, мотивованість. До цієї групи факторів належать також характеристики трудових колективів: трудова активність, творча ініціатива, соціально-психологічний клімат і система ціннісних орієнтацій.

До матеріально-технічних факторів належать модернізація обладнання, використання нової продуктивнішої техніки, підвищення рівня механізації та автоматизації виробництва, упровадження нових прогресивних технологій, використання нових ефективніших видів сировини, матеріалів, енергії тощо.

До організаційно-економічних факторів належать удосконалення структури апарату управління та систем управління виробництвом, повсюдне впровадження та розвиток автоматизованих систем управління, підвищення рівня матеріальної, технічної та кадрової підготовки виробництва, удосконалення організації виробничих і допоміжних підрозділів, удосконалення розподілу та кооперації праці, розширення сфери суміщення професій і функцій, упровадження передових методів і прийомів праці, удосконалення організації й обслуговування робочих місць, упровадження прогресивних норм і нормативів праці, покращення умов праці та відпочинку, удосконалення систем матеріального стимулювання.

Керівництво має самостійно обирати, як саме воно підвищуватиме показники продуктивності праці, оскільки немає єдиного правила, як це краще робити: тут усе індивідуально та залежить від специфіки певної галузі.

Також неможливо виділити окрему групу факторів, що є найефективнішими щодо підвищення продуктивності праці. Розглянемо окремі заходи за кожною з груп факторів.

1. Соціально-економічні: задля підвищення мотивації робітників та поліпшення якості виконання робіт керівництво застосовує матеріальну винагороду за виконання або перевиконання плану. Важливо чітко визначати мету роботи та глобальні плани компанії на майбутнє, прищеплювати працівникам почуття гордості за свою компанію незалежно від сфери її діяльності. Кожен працівник має бачити перед собою кінцеву мету і розуміти, чим займається відділ і він сам, усвідомлювати свою роль у спільній справі компанії.

2. Матеріально-технічні: автоматизація праці та модернізація обладнання сприяють підвищенню продуктивності праці працівників підприємства та загальної продуктивності, а також зниженню витрат; важливою є грамотна організація процесу та відсутність простоїв.

3. Організаційно-економічні: поліпшення умов праці, створення робочих комфортних умов і стабільності. Коли на роботі дружня атмосфера, люди працюватимуть навіть за меншу заробітну плату порівняно з тією, що пропонують конкуренти. Якщо мікроклімат в колективі сприятливий, у компанії не траплятимуться аварії, фахівці почуватимуться впевнено. Наявність зон відпочинку, їдалень, спортивних залів, а також можливості медичного обслуговування працюють на престиж підприємства та підвищення продуктивності праці.

Таким чином, за результатами дослідження виділено основні групи внутрішньоорганізаційних факторів і резервів підвищення продуктивності праці, а також запропоновано окремі заходи, що сприятимуть її зростанню. Аналіз факторів і резервів підвищення продуктивності праці дає підстави говорити, що забезпечити ефективність діяльності підприємства можно лише діючи системно, із урахуванням внутрішніх і зовнішніх змін, а також тенденцій на ринку та прогнозів. Усі підходи до визначення ефективності використання потенціальних можливостей підприємства, тобто його резервів, передбачають раціоналізм та економічну обґрунтованість.

Але на сучасному етапі розвитку економічних відносин неможливо дотримуватися всіх пропонованих у економічній літературі підходів до пошуку резервів. Тому подальший науковий пошук має бути спрямований на формування системи інструментів і методів, які є синтезом підходів до підвищення ефективності функціонування сучасного підприємства.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Гонтарева І. В.

Література: 1. Акулов М. Г., Драбанич А. В., Євась Т. В. Економіка праці і соціально-трудові відносини : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2013. 328 с. **2.** Бойчик І. М. Економіка підприємства : навч.посіб. Київ : Атіка, 2004. 480 с. **3.** Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2010. 488 с. **4.** Гончаров В. М. Концептуальні проблеми ефективності праці в Україні. *Вісник економічної науки України.* 2007. № 2. С. 33–37. **5.** Дубінін С. Продуктивність праці на підприємстві. *Бізнес Інформ.* 2010. № 6. С. 97–106. **6.** Калініна С. П., Лук'яненко Н. Д. Менеджмент продуктивності : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2009. 230 с. **7.** Костенко Т. О. Сутність та соціально-економічне значення підвищення продуктивності праці в сучасних умовах. *Теоретичні та прикладні питання економіки.* 2013. № 28. С. 297–304. **8.** Кудинова А., Верба Д. Анализ продуктивности труда. *Справочник экономиста*. 2009. № 6. С. 79–88. **9.** Матвієнко А. С. Продуктивність праці в системі управління персоналом. *Механізм регулювання економіки.* 2005. № 3. С. 150–159. **10.** Осовська Г. В., Крушельницька О. В. Управління трудовими ресурсами : навч. посіб. Київ : Кондор, 2002. 224 с.

ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

УДК 657.421.3

Буйністрович З. В.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено економічну природу нематеріальних активів, особливо нематеріальних складових, що створюють вартість підприємства. Конкретизовано проблеми їх оцінювання та відображення в обліку.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, активи, нематеріальні активи, інтелектуальна власність, гудвіл, оцінювання.*

Аннотация. *Исследована экономическая природа нематериальных активов, особенно нематериальных составляющих, создающих стоимость предприятия. Конкретизированы проблемы их оценки и отражения в учете.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, активы, нематериальные активы, интеллектуальная собственность, гудвилл, оценка.*

Annotation. *The economic nature of intangible assets, especially intangible components that create enterprise value, is investigated. The problems of their evaluation and reflection are accounted for.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, assets, intangible assets, intellectual property, goodwill, evaluation.*

Незважаючи на динамічні зміни процесів розвитку інформаційних технологій та інтеграції фінансового ринку, що відбуваються в Україні, нематеріальні активи продовжують виконувати другорядну роль. Як стверджують деякі автори, лише 10 % вітчизняних підприємств мають на балансі нематеріальні активи. На більшості підприємств вони взагалі відсутні, або їх частка не перевищує 10 %. Але проблема не лише в тому, що чимало підприємств не мають нематеріальних активів, оскільки у більшості випадків вони є, просто не повністю враховані, неоцінені і не залучені до обігу.

Розвитком ринкових відносин зумовлено необхідність оцінювання нематеріальних активів у всіх масштабах. Розвиток ринкової економіки відбувається за рахунок створення й використання інтелектуальних цінностей та інших видів нематеріальних активів. Так, у кожному товарі, що випускається на підприємствах, закладено результати інтелектуальної діяльності конкретних працівників.

У загальному розумінні тлумачення сутності поняття «нематеріальні активи» в різних країнах не відрізняється. Критерієм віднесення до такого виду активів є відсутність матеріальної форми, довгостроковість використання та здатність приносити дохід [1].

Аналіз елементів, що є пов'язаними з обліком нематеріальних активів, дає підстави стверджувати, що їх недостатньо законодавчо врегульовано, у зв'язку із чим у бухгалтерів-практиків виникає чимало запитань і проблем. Нематеріальні активи, як і кожну економічну групу, можна класифікувати за відносними сукупностями.

Згідно із П(С)БО 8 нематеріальні активи роподіляють на:

– права користування природними ресурсами (рахунок 121);

– права користування майном (рахунок 122);

– права на знаки для товарів і послуг (рахунок 123);

– права на об'єкти промислової власності (рахунок 124);

– авторські та суміжні із ними права (рахунок 125);

– інші нематеріальні активи (рахунок 127) [2].

Нематеріальні активи можуть прибути як іззовні, так і бути створені на самому підприємстві. Розрізняють дві основні групи об'єктів, які можна вважати нематеріальними активами: об'єкти інтелектуальної власності та права користування майном.

Як нематеріальний актив розглядають також гудвіл, його можна продати тільки разом із підприємством. Усі нематеріальні активи, які важко ідентифікувати або оцінити, відносять до гудвілу. Він виникає за наявності

© Буйністрович З. В., 2018

різниці між ринковою вартістю підприємства та його балансовою вартістю у разі реалізації або об'єднання підприємств.

В Україні нематеріальні активи оцінюють у разі:

– їх купівлі або продажу;

– залучення у вигляді інтелектуальної власності до статутного капіталу;

– визначення майнових частин у статутному фонді за злиття або поділу організацій;

– складання фінансової звітності підприємства;

– організації франчайзингу тощо.

Складність вартісного оцінювання нематеріальних активів є пов'язаною із різноманітністю об'єктів інтелектуальної власності, кожний з яких за законом має бути оригінальним, різними способами їх появи на підприємстві, різними формами їх практичного використання на підприємстві, ймовірнісним характером отриманих результатів вартісного оцінювання.

Так, у разі придбання нематеріальних активів за грошові кошти чи в обмін на інші активи проблем у їх оцінюванні не виникає. Набагато складніше, а іноді й неможливо оцінити нематеріальні активи, створені власними силами. У зв'язку із тим, що внутрішньогенеровані нематеріальні активи підприємства найскладніше ідентифікувати й оцінити, досить часто вони не стають об'єктами фінансового обліку, їх відображають у складі активів узагалі. Так, рівень якості управління, надійність покупців, внутрішньогенерований гудвіл, торговельні таємниці, висока кваліфікація працівників та ін., донині не відображають у балансі. Вважаємо за доцільне давати їм відповідну оцінку та показувати у складі активів.

Аналіз джерел засвідчує, що кількість неідентифікованих нематеріальних активів, тобто таких, які неможливо відокремити від підприємства, визнати й оцінити, набагато перевищує кількість ідентифікованих.

Важливою проблемою оцінювання нематеріальних активів є невизначеність майбутніх очікуваних економічних вигід і періодів їх отримання. Проблемним є оцінювання об'єктів нематеріальних активів, створених підприємством самостійно. Вартість більшості прав на винаходи, корисні моделі, ноу-хау є сукупною, оскільки формується в результаті проведення витрат на дослідження та розробки. Віддача від них є передбачуваною, однак, встановити, наскільки збільшиться дохід від реалізації продукції чи послуг, чи зменшаться витрати, чи будуть отримані інші економічні вигоди в усі періоди здійснення цих витрат, досить складно [3].

Внутрішньогенерований гудвіл є найскладнішим для оцінювання, його практично неможливо ідентифікувати й визнати у складі активів. Його використання дає змогу підвищити ефективність використання активів підприємства. Однак, у разі оцінювання підприємства інвесторами, що є здійснюваним за їх прогнозами майбутніх надходжень грошових коштів, рентабельністю інвестицій та індивідуальними факторами ризику, цей показник таки визначають. Науковці пропонують три підходи до його оцінювання:

– оцінювання репутації фірми;

– поточне дисконтове оцінювання різниці між очікуваним майбутнім прибутком і нормативним (середньогалузевим) прибутком від усіх активів фірми за винятком гудвілу;

– залишкова вартість, яка є перевищенням вартості підприємства в цілому як бізнесу над сукупністю оцінок його чистих матеріальних і нематеріальних активів [4].

Вигідні контракти підприємства, наявність надійних покупців і постачальників, вигідне розташування, висока кваліфікація співробітників, добрі стосунки працівників та інші фактори обумовлюють ситуацію, коли ціна, за якою можна продати підприємство, є значно вищою від сумарної вартості його чистих активів. Ця різниця свідчить про наявність внутрішньогенерованого гудвілу, ідентифікувати та виокремити від інших активів який практично неможливо, якщо не відбувається продаж підприємства.

Таким чином, нематеріальні активи супроводжують більшість підприємств у процесі виробництва та життєвого циклу підприємства, є невід'ємною складовою сучасної системи економіки. Сучасний підхід до оцінювання або у разі визначення цього виду активів не може забезпечити надання користувачам об'єктивної інформації. Оцінка нематеріальних активів залежить від можливості їх ідентифікації. Вважаємо, що вона залежить і від найточнішої оцінки майбутніх економічних вигід, які генерує об'єкт. Оскільки здійснити такі ідентифікацію й оцінювання вигід буває складно, частину об'єктів, особливо внутрішньостворених підприємством, не визнають як складові активів, що призводить до перекручень у оцінці вартості активів підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Тютлікова В. В.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф., Горецька П. П. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : навч. посіб. Житомир : Рута, 2003. 544 с. **2.** Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» : Закон України від 18.10.1999 № 242 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99/ed19991018. **3.** Нашкерська Г. Оцінка нематеріальних активів. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2010. № 11. С. 23–29. **4.** Хендриксен Э. С., Бреда М. В. Теория бухгалтерского учета / пер. с англ. под ред. Я. В. Соколова. М. : Финансы и статистика, 2000. 576 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТОРГОВЕЛЬНОЇ НАЦІНКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

УДК 657:658.8.031.2

Бондаренко А. І.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено економічну сутність торговельної націнки підприємств, які займаються роздрібною торгівлею. Проаналізовано особливості нарахування та списання торговельної націнки. Наведено приклади розрахунку та відображення в обліку торговельної націнки на товари для продажу.*

Ключові слова: *підприємство, організація, торгівля, роздрібна торгівля, торговельна організація, торговельна націнка, витрати, прибуток, дохід, продажна ціна, продавець, покупець, товарні запаси.*

Аннотация. *Определена экономическая сущность торговой наценки предприятий, занимающихся розничной торговлей. Проанализированы особенности начисления и списания торговой наценки. Приведены примеры расчета и отражения в учете торговой наценки на товары для продажи.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, торговля, розничная торговля, торговая организация, торговая наценка, расходы, прибыль, доход, продажная цена, продавец, покупатель, товарные запасы.*

Annotation. *The economic essence of the trade margin of enterprises engaged in retail trade is determined. Analyzed the features of the accrual and write-off of the trade margin. Examples of calculation and reflection of the trade markup for goods for sale are given.*

Keywords: *enterprise, organization, trade, retail, trade organization, trade margin, expenses, profit, income, sales price, seller, buyer, inventory.*

За сучасних умов поширеним різновидом торговельних підприємств є підприємства роздрібної торгівлі. Від успішності фінансового стану таких підприємств залежить виконання як державного, так і місцевих бюджетів за рахунок своєчасного нарахування та сплати податків: податку з прибутку, податку з доходу фізичних осіб і податку на додану вартість. За умов посиленої конкуренції та підвищення цін на товари для підприємств роздрібної торгівлі важливим є нарахування та відображення торговельної націнки, що дає змогу вітчизняним підприємствам функціонувати у ринковому просторі. Правильне відображення в бухгалтерському обліку торговельної націнки на товари, раціональне й об'єктивне визначення її обсягів і списання має важливе значення для визначення фінансових результатів і залучення клієнтів.

Метою написання статті є аналіз особливостей нарахування та відображення торговельної націнки на підприємствах роздрібної торгівлі.

Дослідженням цього питання займалися і займаються Бутинець Ф. Ф., Кулинич М. Б., Сопко В. В., Лишиленко О. В., Пушкар М. С., Павлюк І. М., Прохорова О. С., Садовська І. Б. та ін. Науковці приділяють увагу визначенню

© Бондаренко А. І., 2018

сутності, умов нарахування, розміру націнки. Однак, особливості відображення торговельної знижки в бухгалтерському обліку потребують подальшого поглибленого дослідження.

Нині важливе місце у економічній політиці підприємства, що займається роздрібною торгівлею, належить ціні товару, ціноутворенню, оскільки завдяки дії цього механізму існує взаємозв'язок між виробником і споживачем, що тим самим забезпечує рівновагу попиту та пропозиції. Для встановлення ціни на товарні групи керівникам роздрібних підприємств слід розраховувати одразу кілька цін для одного і того самого товару, бо це дозволить отримати оптимальний вибір ціни як для споживача, так і для підприємства, установити торговельну націнку для того, що надалі збільшити прибуток підприємства [1].

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про ціни і ціноутворення» торговельна націнка – це сукупність витрат, що визначаються у зв'язку з обігом товару у роздрібній торгівлі та прибутком суб'єкта господарювання у процесі його реалізації. Відповідно до цього витрати, які враховують при реалізації товарів, мають наділятися торговельною націнкою, яку визначають як різницю між ціною продажу кінцевому споживачу та ціною, сплаченою виробнику товару першим покупцем [2].

Товарні запаси є постійно існуючими активами, що оновлюються та відрізняються від тих запасів, які існують у інших формах не речовим складом і кінцевим призначенням предметів, а тим, що перебувають у сфері обігу, тим самим є призначеними безпосередньо для продажу. Продаж товарів є здійснюваним переважно за продажними цінами, невід'ємною складовою яких є торговельна націнка. Торговельна націнка, у свою чергу, є формою отримання бажаного прибутку, до складу якої закладено витрати на реалізацію, транспортні витрати, очікуваний прибуток та ін.

Установлення торговельної націнки проводиться у відсотках до обігу, отже, відбувається покриття витрат, що є пов'язаними з реалізацією товару. Рівень торговельних націнок підприємство визначає самостійно, із урахуванням розміру поточних витрат і планового рівня рентабельності. За широкого асортименту товарів торговельну націнку встановлюють для кожної однорідної групи товарів окремо.

Розрахунок торговельної націнки є основою формування роздрібної ціни, тому вміння продавати товари за вигідною ціною є передумовою отримання прибутку. Важливою складовою облікової політики підприємств торгівлі є врахування оптимального відсотка торговельної націнки залежно від обсягів і сфери діяльності, правильності відображення їх у обліку, а також контингенту покупців задля постійного товарообігу. Більшість підприємств здійснюють відпуск запасів за цінами продажу, що означає, що постачальнику оплачуються товари за продажними цінами із урахуванням податку на додану вартість. Відповідно до чинного законодавства існує обмеження розміру торговельної націнки на певні види товарів. Однак, на практиці торговельну націнку встановлюють залежно від рішення підприємства з урахуванням ринкової ситуації. На підприємствах із великими обсягами товарів важко правильно розподілити розмір торговельної націнки, ці розміри можуть не відповідати реальним націнкам на товари серед конкурентів.

Відповідно до п. 22 П(С)БО 9 «Запаси» торговельні підприємства обліковують товари за продажними цінами. Різницю між продажною вартістю та сумою торговельної націнки визначає собівартість таких товарів. Робочий план рахунків торговельних підприємств передбачає виділення до рахунку 28 «Товари» субрахунку 285 «Торговельна націнка», що є пасивним рахунком до активного рахунку 28 «Товари». Відповідно до п. 22 П(С)БО 9 «Запаси» суму торговельної націнки на реалізовані товари визначають як добуток продажної вартості реалізованих товарів і середнього відсотка торговельної націнки [3].

Щоб нарахувати торговельну націнку на товар, треба здійснити таку операцію відображення в обліку: Д-т 282 К-т 285. Торговельна націнка буде зарахована на субрахунку 285 «Торговельна націнка». Розглянемо приклад нарахування торговельної націнки. Якщо підприємство, яке займається роздрібною торгівлею, установило торговельну націнку в розмірі 25 % на косметичні засоби, але здійснило закупку цих товарів на суму 50000 грн, то націнка дорівнюватиме 50 000 × 0,25 = 12500 грн; встановлюємо продажну вартість товарів у сумі 62500 грн.

Списання торговельної націнки є важливим у обліку, тому слід правильно проводити цю операцію. Щоб списати суму торговельної націнки на товари, треба спиратися на Методичні рекомендації з формування складу витрат та порядку їх планування в торговельній діяльності №145. Згідно із цим нормативним документом сума націнки списується коригуванням рахунку 902 «Собівартість реалізованих товарів» на суму торговельної націнки, яка припадає на реалізований товар, тобто методом сторно. Тоді продажна вартість товару має списуватися на субрахунок 902. На кінець місяця після розрахунку середнього відсотка торговельної націнки на суму розрахованої торговельної націнки на реалізовані товари дебет рахунка 902 зменшується згідно із розрахунком бухгалтерії [4].

Таким чином, відображення в обліку торговельної націнки на роздрібні товари є складним процесом. Правильне відображення в бухгалтерському обліку торговельної націнки на товари має важливе значення для своєчасного й достовірного визначення собівартості реалізованих товарів, а також відображення в бухгалтерському обліку фінансових результатів від торговельної діяльності. Прагненням керівників залучити якомога більше нових

покупців власної продукції зумовлено важливість правильного нарахування та відображення торговельної націнки в обліку. До того ж дасть змогу надати якісну, достовірну і правдиву інформацію особам, зацікавленим у співробітництві.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пасенко Н. С.

Література: 1. Ярмош О. В. Встановлення торгової націнки на продукцію за ціновими групами. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі.* 2014. № 4. С. 73–81. **2.** Про ціни і ціноутворення : Закон України від 21.06.2012 № 5007-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5007-17. **3.** Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99/ed19991020. **4.** Про затвердження Методичних рекомендацій з формування складу витрат та порядку їх планування в торговельній діяльності : Наказ Міністерства економіки України від 22.05.2002 № 145. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/me02094. **5.** Погорєлов І. М., Рета М. В., Ткаченко М. О. Торгівельна націнка: проблеми визначення та обліку. *Вісник НТУ «ХПІ».* 2015. № 59. С. 101–104.

ПРОБЛЕМИ РОЗРОБКИ СОЦІАЛЬНИХ ВЕБ-СЕРВІСІВ

УДК 000. 415

Бондаренко А. Р.

Магістрант 2 року навчання
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність поняття соціального сервісу. Проаналізовано проблеми, що виникають у процесі розробки соціальних веб-сервісів. Запропоновано напрями вирішення наявних проблем з огляду на їх розуміння провідними фахівцями і власний досвід розробки.*

Ключові слова: *веб-сервіс, соціалізація, розробка, проблема, користувачі, UX-дизайн.*

Аннотация. *Определена сущность понятия социального сервиса. Проанализированы проблемы, возникающие в процессе разработки социальных веб-сервисов. Предложены направления решения имеющихся проблем с учетом их понимания ведущими специалистами и собственного опыта разработки.*

Ключевые слова: *веб-сервис, социализация, разработка, проблема пользователи, UX-дизайн.*

Annotation. *The essence of the concept of social service is defined. Analyzed the problems encountered in the development of social web services. Suggested directions for solving existing problems, taking into account their understanding by leading experts and their own development experience.*

Keywords: *web service, socialization, development, problem users, UX-design.*

За сучасних умов питання розробки соціальних веб-сервісів є актуальними, і справа навіть не в технічній складовій, оскільки професійних дизайнерів і програмістів більш ніж вистачає. Виникає питання: у чому ж справа? А справа в загадковому і, на перший погляд, непримітному слові – «соціальний».

Можливо, багато хто не помічає, але нині кожний із нас є невід'ємною складовою інформаційних систем, тобто люди не тільки споживають, а й у певному розумінні створюють інформаційний потік. Кожний із нас, постійно, більшою чи меншою мірою, і неважливо, чи то пост у особистому мікроблозі, чи то коментар до нього.

© Бондаренко А. Р., 2018

По мірі розширення сфери використання інформаційних технологій зростає досвід і очікування користувачів веб-сервісами. Виходить, як на футбольному стадіоні: кожний глядач на своєму місці (кожний досвідчений користувач) – великий знавець і експерт, а гравці (розробники) – нездари, які не виправдовують очікувань більшості. Але ніхто із «глядацької зали» так і не виявляє бажання вийти на поле або спробувати зрозуміти всі аспекти розробки.

Як і у будь-якого процесу та явища, у цього феномена є своя історія і ті, хто намагається розібратися, що до чого. Цей феномен ще у 1998 р. завдяки Віну Кросбі отримав назву «нові медіа», у яких людина є і відправником, і одержувачем будь-якої інформації. По мірі свого розвитку й упровадження до життя нові медіа привертають увагу величезної кількості дослідників не тільки у сфері комп'ютерних технологій. Дослідженнями займаються історики, філософи, соціологи, культурологи, антропологи, політологи, психологи, юристи. Але серед такої великої кількості науковців особливу увагу слід приділити програмісту, проектувальнику, теоретику і новатору в галузі програмного забезпечення – Алану Куперу. Багато в чому завдяки йому світ проектування комп'ютерних технологій змінив русло. Алан Купер уперше заговорив про проектування взаємодії, тобто він подав інтерфейс не як набір картинок, тексту і кнопок, а як акт комунікації людини з машиною. Так і виникли поняття «user experience», «interaction design», «personas» [1].

Спробуємо розібратися в основних труднощах проектування взаємодії соціальних веб-сервісів, як оцінюють якість інтерфейсу і особливості реалізації цієї концепції.

Соціальний сервіс – це сервіс створення віртуальних особистостей із можливістю комунікації між цими ними і надання персональних або колективних інтернет-послуг із застосуванням програмного забезпечення, комп'ютерів, об'єднаних у мережу, і мережі документів. Усі прекрасно знають «в обличчя» такі сервіси. Це і соціальні мережі, і всілякі хостинги, і онлайн-банкінги, і персональні блоги, і персональні навчальні системи, список їх можна продовжувати. «Соціальність» в Інтернеті є там, де веб-сервіс передбачає проекцію реальної або вигаданої особи на її аккаунт. Така проекція може бути прямою чи опосередкованою.

Але повернемося до проблематики питання, поєднаємо всі «точки» і зробимо логічний висновок. Виходить, що проблеми розробки соціальних веб-сервісів – у загадковому слові «соціальні», тобто проблема в самих користувачах. Справа в тому, що такі сервіси розраховані практично на кожного мешканця планети, навіть незважаючи на конкретний сегмент, який мають на увазі. Кожний є потенційним користувачем тієї чи іншої соціальної інтернет-послуги. У кожного є досвід користування веб-сервісами, у кожного свої ментальні, психологічні, адаптивні особливості, а сервіс – один для всіх. Пристосування й адаптація будь-якого сервісу або ресурсу під кожного є основними проблемами і завданнями розробників.

Звичайно, не все зациклено на людині, тому ще одним проблемним фактором є час. Події все швидше й швидше випереджають його, нові тенденції розвиваються із неймовірною швидкістю, змушуючи розробників упроваджувати все нові і нові «фішки». Доречність, коректність і актуальність цих самих «фішок» збиває з пантелику не тільки користувачів, але і провідних експертів. Розробляються численні методи та методики оцінювання якості інтерфейсу, установлюються норми і стандарти, щоб втіляння фантазій новаторів відбувалося у межах здорового глузду.

Що ж передбачає поняття гарного користувальницького інтерфейсу і яким чином його оцінюють? На думку експертів, якісний інтерфейс програми або сайту розроблено із дотриманням стандартів і вказівок, він є гнучким і зручним у використанні, а також інтуїтивно зрозумілим в управлінні [2]. Але це лише основа основ. З огляду на основні проблеми в розробці сучасних сервісів, не забуваємо, що ключовою фігурою, тобто головним користувачем, є середньостатистична людина, орієнтована тільки на власний досвід. Тому при оцінюванні якості інтерфейсу доцільно враховувати і цей досвід.

Запропоновано такі методи оцінювання якості: метод фокус-груп, анкетування, тестування за безпосередньої участі користувачів, відеоспостереження за використанням системи, наявність способів отримання зворотного зв'язку. Такі підходи дають змогу отримати конкретнішу оцінку і звернути увагу на дійсно грубі похибки при розробці. Ті самі самі заходи вирішили упроваджувати і на попередньому етапі створення будь-якого електронного або інтернет-продукту, тобто перед безпосереднім проектуванням. Такий підхід називають цілеорієнтованим проектуванням, або UX-дизайном.

Як описує поняття UX-дизайну досвідчений розробник Ігор Джазов, дизайн користувальницького досвіду (UXD, XD або UED) – це процес підвищення задоволеності користувачів через поліпшення доступності, зручності та задоволення при взаємодії користувачів із продуктом. Дизайн UX охоплює типову людино-комп'ютерну взаємодію та істотно розширює її, ураховуючи всі аспекти послуги або продукту у такому вигляді, як їх сприймають користувачі. UX-дизайнер відповідає за розробку логіки продуктів через прототипи і макети за допомогою програмного забезпечення на зразок Axure. Комунікація є це одією з найважливіших навичок дизайнерів UX. Також їм необхідно проводити дослідження, конкурентний аналіз на початковій стадії, а потім перевірку зручності використання та A/B тестування після запуску проекту. Дизайнери UX досліджують насамперед те, як продукт сприймають користувачі. Якщо додаток або веб-сайт є складними у використанні, ймовірно, люди розчаруються

і виберуть щось інше. Якщо у людини склалося позитивне враження, то вона користуватиметься цим додатком і порекомендує його своїм друзям [3].

На практиці при розробці сервісу або програми такий підхід передбачає безліч етапів, які є по-своєму важливими, а тому їх не бажано пропускати. Розглянемо порядок етапів на прикладі створення онлайн-спільноти садівників-любителів України.

Першим етапом є дослідження предметної області та користувачів. *Другий* етап – угрупування користувачів і створення «персонажа», тобто опис найточнішого образу потенційного користувача.

На *третьому* етапі створюють користувальницьку історію або карту сайту, щоб простежити переміщення користувача сайту.

Четвертий етап – створення скетчу або інтерактивного прототипу.

П'ятий етап – тестування прототипу на виявлення основного розуміння користувачами продукту.

Шостий етап – створення візуального дизайну.

На *сьомому* етапі відбувається тестування дизайну на предмет сприйняття кольору та типографіки.

На *восьмому* і *дев'ятому* етапах створюють і тестують інформаційну архітектуру майбутнього сайту.

Десятий етап – комплексне юзабіліті-тестування.

Після відбувається запуск сайту і підключення аналітичних метрик для відстеження конверсії.

Отже, цілеорієнтований підхід у проектуванні передбачає чимало аналізу та безпосередню взаємодію із потенційними користувачами майже на кожному кроці проектування. Це дає змогу максимально врахувати досвід цільової аудиторії, уникнути надмірностей і «навертів». Зрозуміло, не все може піти гладко. У випадку з онлайн-спільнотою садівників основною аудиторією користувачів є люди середнього віку, які не мають особливої пристрасті до сучасних тенденцій дизайну, але й «допотопними» сайтами користуватися не бажають. І тут необхідно знайти альтернативи, правильний підхід, виявити золоту середину та хист піднести нововведення з вигідного боку, щоб і дизайнеру було цікаво, і користувачу зручно.

Сучасні технології і сервіси, орієнтовані на велику аудиторію, тим або іншим способом стають соціальними. Нині все більше уваги приділяють не оформленню, а юзабіліті. Тож маємо справу не з константами у вигляді «дизайну на століття», а із адаптивною розробкою, де головною є не кількість, а якість, причому в усіх планах, навіть щодо інформаційної архітектури.

Але і питань за лаштунками залишається все більше. До якої міри розробники готові догоджати користувачам? Наскільки прогресивним стане цей користувальницький досвід? Як боротися або краще змиритися з повсюдною соціалізацією? Усе це є приводами для роздумів на майбутнє, що не за горами.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Молчанов В. П.

Література: 1. Купер А., Рейман Р., Кронин Д. Алан Купер об интерфейсе. Основы проектирования взаимодействия / пер. с англ. СПб. : Символ Плюс, 2009. 688 с. **2.** Качественный интерфейс по Майкрософтовски. URL: https://geektimes.ru/post/137303. 3. UX, UI, IA, IxD: определения четырех сложных терминов цифрового дизайна. URL:http://www.blog.jazov.com/uiux-design/5-ux-principov-produktovogo-dizajna.html

ВИКОРИСТАННЯ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

УДК 336.711

Бондарь М. С.

Магістрант 1 року навчання
факультету управління фінансовими послугами ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито економічну сутність стрес-тестування. Деталізовано проблеми проведення банківського стресс-тестування. На підставі розрахунків визначено ефективність заходів щодо мінімізації операційного ризику із застосуванням сценарного стрес-тесту.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, банківська система, сценарний аналіз, стрес-тест, стрес-тестування, операційний ризик.*

Аннотация. *Раскрыта экономическая сущность стресс-тестирования. Детализированы проблемы проведения банковского стресс-тестирования. На основании расчетов определена эффективность мер по минимизации операционного риска с применением сценарного стресс-теста.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, банковская система, сценарный анализ, стресс-тест, стресс-тестирование, операционный риск.*

Annotation. *The economic essence of stress testing is disclosed. The problems of conducting banking stress testing are detailed. Based on the calculations, the effectiveness of measures to minimize operational risk was determined using a scenario-based stress test.*

Keywords: *bank, banking institution, banking system, scenario analysis, stress test, stress testing, operational risk.*

Операційний ризик неможливо подати у вигляді кількісних індикаторів, тому для нього характерним є вищий ступенем небезпеки. Головною відмінністю операційного ризику від інших видів ризику є те, що його джерело перебуває всередині організації, а мінімізувати його можна лише через вплив на систему планування, організації, управління та контролю. Тому актуальності набуває дослідження ефективності регулювання операційного ризику через проведення стрес-тестів.

Дослідженням проблем регулювання операційних ризиків і застосування стрес-тестування банків присвячено чимало праць вітчизняних і зарубіжних науковців, серед них Запорожець З. А., Бондар М. І., Тарасевич Н. В. та ін.

Метою написання статті є обґрунтування необхідності застосування банками стрес-тестування для мінімізації операційних ризиків.

Операційні ризики виникають з різних причин, є різного ступеня важливості та впливу. У різній мірі та в різних ситуаціях його впливу зазнають усі банки. Однак, не в усіх банках є підрозділ або ціла система з управління операційними ризиками, у більшості українських банків відсутня єдина методологія оцінювання й управління операційними ризиками, через що такі банки нерідко зазнають збитків.

Базельським комітетом з банківського нагляду у «New Basel Capital Accord» визначено базові положення з питання управління операційними ризиками [4]. Відповідно до цього стандарту банкам рекомендовано впровадити повноцінну систему управління операційними ризиками.

Значної уваги при цьому потребує підхід до його оцінювання під час розрахунку регулятивного капіталу банку, що рекомендовано Базелем ІІ. Відповідно до визначення, сформульованого Базельським комітетом з банківського нагляду, операційний ризик – це ризик втрат через неадекватність чи порушення (недотримання) внутрішніх процесів, збої у діяльності людей і функціонуванні системи або ризик втрат унаслідок зовнішніх подій [5].

Необхідність застосування банками інструментів стрес-тестування зафіксовано в Міжнародній угоді вимірювання капіталу і стандартів капіталу (Базель ІІ). Основні принципи ефективного банківського нагляду припускають, що банки зобов'язані проводити стрес-тестування, орієнтоване на перспективу, у ході якого виявлятимуться потенційні події або зміни у ринкових умовах, що можуть негативно вплинути на діяльність банку.

Система управління ризиком, у тому числі операційним, охоплює такі основні елементи: організаційний, що визначає орган, який має здійснювати управління ризиками; інформаційно-технологічний, який визначає засоби

© Бондарь М. С., 2018

та технології, що стануть основою для здійснення управління; методологічний блок, що відповідає за здійснення управління ризиками відповідно до чинних правил, методів і можливостей.

Саме на методологічному блоці слід зосередити особливу увагу, оскільки помилки чи неточності важко визначити, а результати можуть бути вкрай негативними.

Одним із методів методологічного блоку є стрес-тестування – оцінювання потенційного впливу на фінансовий стан банку при зміні ризиків його діяльності на підставі ймовірності потенційних подій та явищ. Цей метод у системі оцінювання операційного ризику відносять до найбільш прогресивного з точки зору повноти й адекватності оцінювання ризику, групи підходів удосконаленого вимірювання.

Стрес-тестування як один із підходів до оцінювання операційного ризику банку можна розподілити на сценарний аналіз і аналіз чутливості. Сутність сценарного аналізу стрес-тестування полягає у моделюванні кількох, зазвичай трьох, моделей розвитку ситуації, порівнянні результатів та інтерпретації отриманих результатів.

Наведемо приклад моделювання ситуації для стрес-тестування: відбулася інформаційна атака хакерської групи на сервери головного офісу комерційного банку – саме такий вид ризику є найхарактернішим для банківських IT-структур. На першому етапі слід визначити основний ризик – це ризик вдалої інформаційної атаки хакерської групи на банківський сервер ПАТ КБ «ПриватБанк».

На другому етапі за сценарієм деталізуємо результати атаки. У межах найвірогідніших змін факторів ризику відбулася втрата інформації поточної діяльності (базовий сценарій); негативний сценарій, який відповідає достатньо ймовірним факторам ризику: банком втрачено конфіденційну інформацію про клієнтів; настання екстремального, але ймовірного випадку: інформаційна система банку вийшла з ладу (максимально негативний сценарій).

На третьому етапі визначимо алгоритм для розрахунку наслідків реалізації операційного ризику. Розрахуємо прогнозований рівень під операційний ризик банку за методикою базового індикатора (усереднені показники операційного доходу за три попередні роки) [6].

Рівень збитків визначають як суму прямих і непрямих втрат від простою інформаційної системи банку, витрат на відновлення інформації, відшкодування моральних і матеріальних втрат клієнтів і втрат операційного прибутку залежно від сценарію за 1, 3 та 5 днів.

Крім того, репутаційний ризик теж зростає, буде паралізовано діяльність мережі філій, оскільки інформаційний обмін з головним відділенням порушено. Для четвертого етапу розрахуємо за алгоритмом ефективність формування резервів під операційний ризик за методом базового індикатора. Розрахунок ефективності заходів щодо мінімізації операційного ризику ПАТ КБ «ПриватБанк» подано у табл. 1 [6].

Таблиця 1

Розрахунок ефективності заходів щодо мінімізації операційного ризику ПАТ КБ «ПриватБанк»

Фактори впливу	Показник	Значення показника за роками		
		2014	2015	2016
Формування резервів, тис. грн	Валовий чистий дохід	10238811,00	460783,00	-21938654,00
	Середній дохід	9778785,00	6 875 943	8327364,00
	Капітал на покриття операційного ризику, розрахований за методом BIA	1466817,80	1031391,46	1249104,64
Рівень збитків, тис. грн	Сценарій	Базовий сценарій	Негативний сценарій	Максимально негативний сценарій
	Простой інформаційної системи банку	30,00	90,00	150,00
	Витрати на відновлення інформації	45,00	135,00	225,00
	Втрати операційного прибутку	60105,90	180317,70	300529,51
Рівень покриття, %		4,82	14,45	24,09

За даними таблиці можна зробити висновок, що навіть за найнесприятливішого сценарію реалізації операційного ризику – інформаційної атаки, банк зможе погасити втрати протягом короткого проміжку часу, оскільки рівень покриття (відношення витрат до резервів) становить 24,09 %.

Однак, слід зосередити увагу на ідентифікації можливих джерел проникнення зловмисників до банківської мережі, удосконаленні системи резервування даних тощо.

Таким чином, у системі управління банківськими ризиками стрес-тестування може посідати одне з основних місць, однак, система стрес-тестів для операційного ризику в українських реаліях тільки починає розвиватися. Особливість застосування методу стрес-тестування полягає в тому, що, на відміну від інших методів, які оці-

нюють так звані «прогнозні (очікувані)» втрати, поява яких є пов'язаною з реалізацією раніше ідентифікованих ризиків (мають значну ймовірність виникнення, підтверджену статистичною інформацією, кількісною оцінкою), стрес-тестування дає змогу провести перспективне оцінювання так званих «непрогнозованих (неочікуваних)» втрат (наприклад, падіння інформаційної системи через атаку хакерів), які є зумовленими реалізацією малоймовірних ризиків або реалізацією раніше неідентифікованих ризиків.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Внукова Н. М.

Література: 1. Запорожець З. А. Управління банківськими ризиками в контексті інформаційних технологій. *Вісник Національного банку України.* 2004. № 10. С. 54–59. **2.** Бондар М. І., Бондар Т. А. Оцінка ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму під час надання аудиторських послуг. *Незалежний аудитор.* 2013. № 6. С. 9–18. **3.** Тарасевич Н. В., Литвиненко А. М. Стрес-тестування ризиків як інструмент антикризового управління діяльністю банків. *Финансы, учет, банки.* 2014. № 1. С. 255–263. **4.** The New Basel Capital Accord. URL: https://www.bis.org/publ/bcbsca03.pdf. **5.** International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework – Comprehensive Version. URL: https://www.bis.org/publ/bcbs128.html. **6.** Національний банк України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/index.

ОЦІНЮВАННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ

УДК 336.71.078.3

Бондарь М. С.
Літвінова С. О.

Магістранти 1 року навчання
факультету управління фінансовими послугами ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито економічну сутність безготівкових розрахунків. Визначено проблеми проведення операцій з безготівкових розрахунків. Проаналізовано структуру та динаміку операцій із платіжними картками. Конкретизовано переваги розвитку безготівкових розрахунків в Україні для населення та держави.*

Ключові слова: *економіка, держава, розрахунки, банк, банківська система, банкомат, безготівкові розрахунки, платіжна картка.*

Аннотация. *Раскрыта экономическая сущность безналичных расчетов. Определены проблемы проведения операций с безналичными расчетами. Проанализированы структура и динамика операций с платежными карточками. Конкретизированы преимущества развития безналичных расчетов в Украине для населения и государства.*

Ключевые слова: *экономика, государство, расчеты, банк, банковская система, банкомат, безналичные расчеты; платежная карта.*

Annotation. *The economic essence of non-cash payments is disclosed. The problems of carrying out operations with non-cash payments are identified. Analyzed the structure and dynamics of operations with payment cards. Concretized the advantages of the development of non-cash payments in Ukraine for the population and the state.*

Keywords: *economy, state, settlements, bank, banking system, ATM, cashless payments; payment card.*

© Бондарь М. С., Літвінова С. О., 2018

Для сучасного економічного розвитку характерним є поступове звуженням сфери використання паперових платіжних документів і готівкових коштів. Задля підвищення ефективності банківської діяльності та зниження видатків за банківськими операціями відбувається перехід до сучасних технологій платежів. Тому виникає гостра потреба дослідження й упровадження всіма учасниками ринкових відносин механізмів функціонування нових форм безготівкових розрахунків і контролю за цими процесами.

Вивченню проблем здійснення та розвитку безготівкових розрахунків присвячено чимало праць вітчизняних і зарубіжних науковців, серед них Завадський Й. С., Загородній А. Г., Партин Г. О. та ін.

Метою написання статті є дослідження сучасного стану організації безготівкових банківських розрахунків, а також аналіз основних проблем і перспектив їх розв'язання задля подальшого розвитку безготівкових розрахунків в Україні.

Детальне визначення сутності поняття безготівкових розрахунків наведено в Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті [4]. У цьому документі безготівкові розрахунки визначено як перерахування певної суми коштів із рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, внесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів коштів.

Завадський Й. С. розглядає безготівкові розрахунки як систему грошових розрахунків, які проводяться без участі готівки, тобто перерахуванням банком певної суми з рахунку платника на рахунок одержувача або заліком взаємних вимог підприємств і громадських організацій [1]. У фінансовому словнику за авторством Загороднього А. Г., Вознюка Г. Л. і Смовженко Т. С. безготівкові розрахунки визначено як розрахунки, що проводяться без участі готівки, тобто у сфері безготівкового грошового обігу [2]. Науковець Партин Г. О. наголошує, що безготівкові розрахунки – це платежі, що є здійснюваними шляхом списання коштів з банківського рахунку платника і зарахуванням їх на банківський рахунок одержувача [3].

Спираючись на визначення науковців, можна визначити безготівкові розрахунки як перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки одержувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, внесених ними готівкою в касу банку, на рахунки одержувачів коштів.

Зосередження безготівкового платіжного обігу в кредитній системі дає змогу раціонально використовувати всі тимчасово вільні кошти, що зберігаються на банківських рахунках, для цілей прямого банківського кредитування суб'єктів ринкових відносин. Використання безготівкових розрахунків призводить до того, що грошова маса акумулюється в банках, створюються умови для контролю за їх цільовим використанням [6].

Незважаючи на те, що у державі створено розвинену інфраструктуру, орієнтовану на зняття готівки, існує значний відрив від інших країн світу в технологіях і засобах здійснення безготівкових розрахунків. У 2016 р. понад половину доходів (58 %) населення країни отримало в безготівковій формі, але лише 18 % витрат проводилися безготівково. Така статистика засвідчує, що близько 80 % тих, хто отримує доходи на платіжну картку, знімає кошти готівкою в банкоматі, і лише 20 % здійснюють безготівкові розрахунки [7].

У 2016 р. загальна кількість операцій із використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, зросла майже на 28 % і становила 2513 млн од., а обсяги операцій зросли на 30,6 % і становили близько 1610 млрд грн. Структуру операцій із платіжними картками подано на рис. 1 [7].

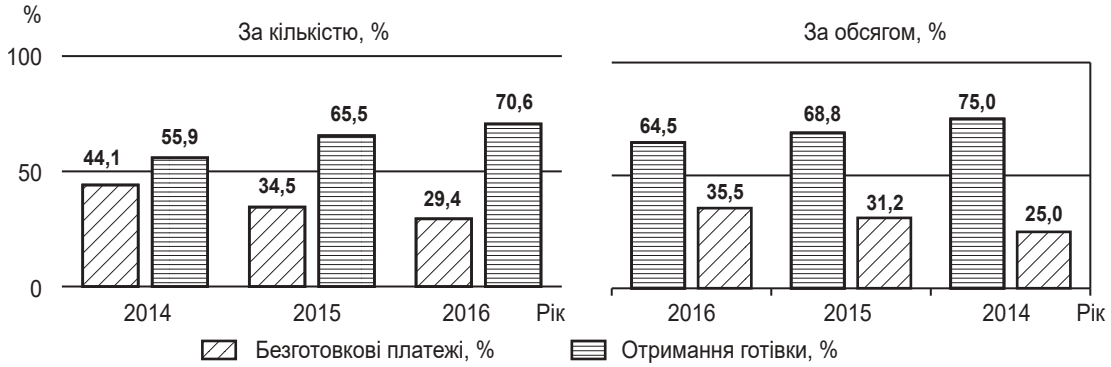

Рис. 1. **Структура операцій з платіжними картками в Україні, 2014–2016 рр.**

Як бачимо (рис. 1), частка безготівкових платежів із використанням платіжних карток у 2016 р. зросла за обсягом операцій на 4,3 % і становила 571,3 млрд грн, або 35,5 % від загального обсягу операцій із платіжними картками. За кількістю операцій частка безготівкових розрахунків зросла на 5,1 % і становила 1 775 млн операцій, або 70,6 % від загальної кількості операцій із платіжними картками.

За 2016 р. зросла загальна кількість активних платіжних карток, тобто тих, за якими була здійснена будь-яка операція протягом минулих 12 місяців, безконтактних платіжних карток і платіжних карток із функцією електронних грошей. На рисунку подано динаміку зміни кількості платіжних карток в Україні за видами (рис. 2) [7].

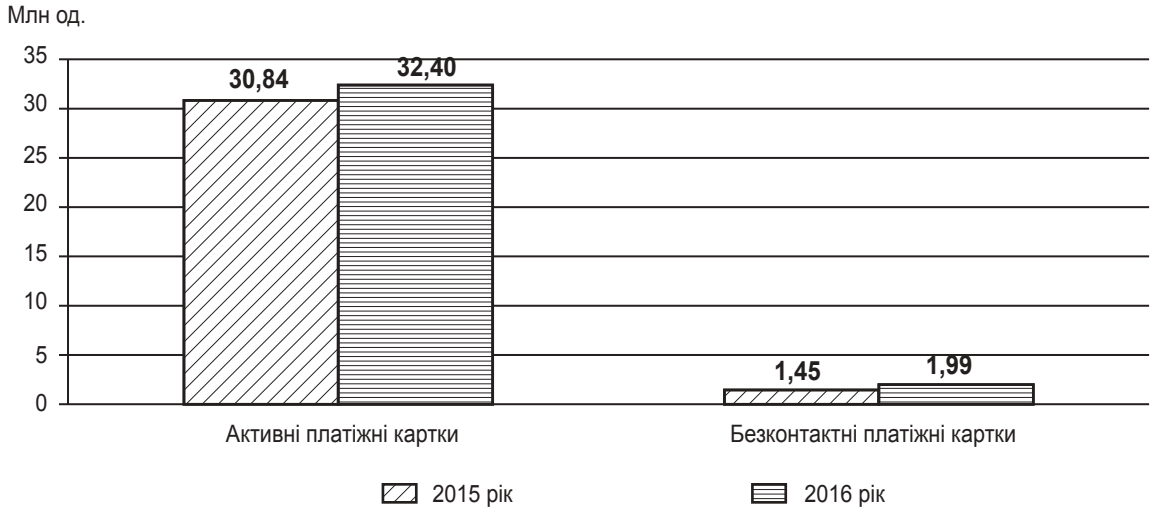

Рис. 2. **Динаміка зміни кількості платіжних карток в Україні за видами, 2015–2016 рр.**

Як бачимо (рис. 2), у 2016 р. зросла загальна кількість активних платіжних карток – на 1,55 млн од. (5 %), вона становила 32,4 млн од.; безконтактних платіжних карток – на 0,54 млн од. (37,4 %) і становила 1,99 млн од.

Динаміка збільшення безготівкових розрахунків із застосуванням платіжних карток як за сумою, так і за кількістю засвідчує, що платіжна картка як платіжний інструмент набуває все більшого поширення серед громадян саме як засіб розрахунків, а не отримання готівкових коштів.

Визнаним лідером вітчизняного ринку платіжних карт є ПАТ КБ «ПриватБанк». На сьогодні банком випущено понад 11,9 млн пластикових карток, що становить 39 % від загальної кількості карт, емітованих вітчизняними банками. У мережі обслуговування пластикових карток банку працює 3439 банкоматів, пластикові картки банку приймають до оплати понад 25 тисяч торговельно-сервісних точок по всій Україні [8].

Основними картками банку є «Універсальна», картка юніора, картка для виплат, інтернет-картка, «Універсальна Gold», MasterCard World, картка з індивідуальним дизайном, елітна картка класу Platinum. Умови обслуговування платіжних карток ПАТ КБ «ПриваБанк» детально розглянуто в *табл. 1 [*8].

Таблиця 1

Умови обслуговування платіжних карток ПАТ КБ «ПриватБанк»

Платіжна картка	Оформлення	Плата за обслуговування, грн / міс.	Кредитний ліміт	Додаковий сервіс нарахування відсотка на залишок коштів на рахунку
Універсальна	Безкоштовно	Безкоштовно	+	+
Картка юніора	Безкоштовно	Безкоштовно	+	+
Картка для виплат	Безкоштовно	Безкоштовно	–	+
Інтернет-картка	Безкоштовно	Безкоштовно	–	–
Універсальна Gold	Безкоштовно	Безкоштовно	+	+
MasterCard World	100	Безкоштовно	–	+
Картка з індивідуальним дизайном	99	Безкоштовно	+	+
Елітна картка класу Platinum	770	160	+	–

Як бачимо (табл. 1), ПАТ КБ «ПриватБанк» пропонує широкий вибір платіжних карток, при цьому майже в усіх пакетах наявна послуга нарахування відсотків на залишок коштів на рахунку.

Популярність безготівкових платежів в Україні зростає, однак, з населенням необхідно проводити активну роботу задля популяризації проведення безготівкових розрахунків.

Таким чином, поширення зручних і безпечних безготівкових розрахунків надасть величезні переваги державі, банкам, бізнесу, а також дозволить кожному відчути їх переваги. Здійснення безготівкових розрахунків допоможе українському бізнесу скоротити ризики та підвищити конкурентоспроможність, сприятиме скороченню державних видатків і зниженню витрат на обслуговування готівки. Перетворення вітчизняної економіки на безготівкову може стати загальнонаціональним проектом, спрямованим на досягнення європейських стандартів життя, одним із драйверів якісних перетворень у країні.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Внукова Н. М.

Література: 1. Завадський Й. С., Осовська Г. В., Юшкевич О. О. Словник економічних термінів. Житомир : ЖІТІ, 1999. 444 с. **2.** Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. Львів : Центр Європи, 1997. 576 с. **3.** Партин Г. О., Загородній А. Г. Фінанси підприємств : навч. посіб. Львів : ЛБІ НБУ, 2003. 258 с. **4.** Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті : Закон України від 21.01.2004 № 22 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04. **5.** Піхняк Т. А. Економічна сутність безготівкових розрахунків. *Молодий вчений.* 2014. № 6. С. 13–15. **6.** Чкан І. О. Безготівкові розрахунки – сучасний спосіб оплати. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* 2014. № 27. С. 121–124. **7.** Річний звіт Національного банку України за 2016 р. // Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/doccatalog/docu-ment?id=49064031. **8.** ПриватБанк // Офіційний сайт ПАТ КБ «ПриватБанк». URL: https://privatbank.ua.

ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОЦІНЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 330.331

Боровок О. В.

Магістрант 2 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність процесу оцінювання персоналу підприємства. Проаналізовано підходи до визначення сутності поняття «оцінювання персоналу». На підставі аналізу узагальнено та систематизовано принципи оцінювання персоналу.*

Ключові слова: *підприємство, організація, колектив, співробітники, персонал, оцінювання персоналу, забезпечення зворотного зв'язку, атестація, принципи оцінювання персоналу.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность процесса оценки персонала предприятия. Проанализированы подходы к определению сущности понятия «оценка персонала». На основании анализа обобщены и систематизированы принципы оценки персонала.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, коллектив, сотрудники, персонал, оценка персонала, обеспечение обратной связи, аттестация, принципы оценки персонала.*

Annotation. *The essence of the process of evaluating the personnel of the enterprise is considered. Analyzed approaches to the definition of the essence of the concept of «personnel evaluation». Based on the analysis, the principles of personnel assessment are summarized and systematized.*

Keywords: *enterprise, organization, team, employees, personnel, personnel evaluation, providing feedback, certification, principles of personnel evaluation.*

© Боровок О. В., 2018

Кожний суб'єкт господарювання прагне економічного зростання, конкурентоспроможності, збільшення отримуваних прибутків. Але підприємство не може розраховувати на довготривалий розвиток без ефективного управління своїм персоналом та організації його діяльності, основою забезпечення якого є оцінювання персоналу.

Питання належної якості проведення оцінювання персоналу завжди було і залишається актуальним. Огляд літератури свідчить, що його дослідженню присвятили наукові праці чимало вітчизняних і зарубіжних авторів, серед них Колот А. М., Балабанова Л. В., Лукашевич М. П., Головатий М. Ф., Дмитренко Г. А., Кириченко О. А., Савченко В. А., Єфремов О. Ю., Шегда А. В. та ін.

Метою написання статті є визначення сутності поняття оцінювання персоналу, а також аналіз існуючих підходів до його проведення.

Удосконалення практики відбору та підбору кадрів, стимулювання їх праці, просування працівників, підвищення їх кваліфікації є пов'язаним із об'єктивним, побудованим на науковій основі оцінюванням персоналу підприємства. Аналіз існуючих підходів до визначення сутності поняття оцінювання персоналу подано в табл. 1 [1–8].

Таблиця 1

Визначення сутності поняття оцінювання персоналу різними науковцями

Автор	Визначення
Балабанова Л. В. [1]	Під оцінюванням персоналу розуміють цілеспрямований процес установлення відповідності якісних характеристик персоналу (здібностей, властивостей) вимогам посади або робочого місця
Головатий М. Ф., Лукашевич М. П., Дмитренко Г. А. [2]	Під оцінюванням персоналу розуміють процедуру, за застосування якої виявляють ступінь відповідності якостей працівника, його трудової поведінки, результатів діяльності певним вимогам
Завіновська Г. Т. [3]	Оцінювання персоналу – запланована характеристика трудової діяльності зайнятих, ефективності роботи персоналу
Кириченко О. А. [4]	Оцінювання персоналу застосовують для визначення відповідності працівника вакантному чи робочому місцю (займаній посаді)
Колот А. М. [4]	Оцінювання персоналу полягає у визначенні того, якою мірою кожний працівник досягає очікуваних результатів праці й відповідає тим вимогам, які випливають із його виробничих завдань
Савченко В. А. [6]	Оцінювання персоналу є процедурою, здійснюваною задля виявлення ступеня відповідності професійних, ділових та особистісних якостей працівника визначеним вимогам
Скопилатов І. О., Єфремов О. Ю. [5]	Ділове оцінювання персоналу є компонентом діагностики персоналу, цілеспрямованим процесом установлення відповідності кількісних і якісних професійних характеристик персоналу вимогам займаної посади (робочого місця), підрозділу та організації в цілому
Шегда А. В.	Оцінювання персоналу дає змогу визначити рівень кваліфікації працівника, знань, навичок, здібностей, дає уявлення про ділові та моральні риси певної особистості
Авторське визначення	Оцінювання персоналу є процесом систематичного встановлення відповідності якісних характеристик персоналу встановленим вимогам і плановим показникам, затвердженим на підприємстві

Оцінювання персоналу є важливим на всіх етапах роботи з людськими ресурсами, починаючи з підбору кандидатів на вакансії. За даними дослідницьких центрів, правильна система оцінювання кандидатів на вході в компанію економить до 200 % витрат, що є пов'язаними з підбором та адаптацією.

Оцінювання персоналу може повноцінно функціонувати за умов дотримання певних принципів (табл. 2) [3; 4].

Таблиця 2

Принципи оцінювання персоналу підприємства

Принцип	Характеристика
Об'єктивності	Використання достовірної інформаційної бази та системи показників для характеристики працівника, його діяльності, із урахуванням періоду роботи та динаміки результатів
Гласності	Всебічне ознайомлення працівників із порядком і методикою проведення оцінювання, доведення результатів до всіх зацікавлених
Оперативності	Своєчасність і швидкість оцінювання, регулярність її проведення
Демократизму	Участь громадськості, залучення до оцінювання колег і підлеглих
Однорідності	Єдність вимог оцінювання для всіх осіб однорідної посади
Доступності	Простота, чіткість і доступність процедури оцінювання
Результативності	Обов'язкове й оперативне запровадження відповідних заходів за результатами оцінювання

Оцінювання персоналу – це комплексний цілеспрямований процес визначення відповідності якісних характеристик персоналу (здібностей, умінь і мотивів) вимогам займаної посади або робочого місця, що передбачає порівняння певних характеристик працівників: професійно-кваліфікаційного рівня, ділових якостей, результатів праці – із відповідними параметрами, вимогами й еталонами [4].

Важливим завданням комплексного оцінювання є забезпечення зворотного зв'язку: працівник має знати, як оцінюються результати його діяльності. Оцінювання має відбуватися відкрито, оприлюднювати досягнення працівника, визначати шляхи покращення його діяльності. Працівник має знати, де були помилки з його провини, а що залежить від внутрішніх умов підприємства. Це дає змогу скорегувати як поведінку працівників, так і умови їх роботи.

У зарубіжних організаціях функції з проведення оцінювання кадрів розподілено між лінійними керівниками та кадровими службами. Кадрові служби, виходячи із корпоративної політики, розробляють процедури їх практичного використання. Вони допомагають упроваджувати систему оцінок, розробляють програми навчання, організовують збереження всієї інформації в банках даних [6].

Фактична й оцінювальна інформація, що збирається на багатьох фірмах, є реальною базою кадрового планування, розрахунку потреб у допоміжному персоналі, прогнозування програм навчання всередині підприємства, організації конкурсного заміщення вакантних посад і оплати праці співробітників. У різних організаціях акцент роблять залежно від кадрової політики на ті чи інші проблеми конкретного підприємства.

Для оцінювання персоналу в організації застосовують різні методи. Чимало застосовуваних нині методів оцінювання склалися ще в минулому столітті. Розробка ефективних методів оцінювання персоналу є одним із найважливіших завдань сучасного менеджменту.

У більшості компаній оцінювання й атестації проводять щорічно, особливо якщо застосовують спрощені процедури оцінювання персоналу. Чимало компаній вимагають від своїх керівників обов'язкового поточного контролю за діяльністю підлеглих, проведення формальних співбесід і обговорення результатів праці у проміжках між щорічними формальними оцінюваннями. Особливо ретельно здійснюється контроль за щойно прийнятими на роботу, і за тими, хто одержав нове призначення.

Особливості оцінювання персоналу в зарубіжних країнах подано в табл. 3 [2–4].

Таблиця 3

Особливості оцінювання персоналу у зарубіжних країнах

Країна	Особливості
США	Особливу увагу приділяють кожному з етапів оцінювання; дуже важливим є етап підбору персоналу. Кандидату на посаду необхідно заповнити анкету з 14 блоків з 10 запитань, лист-заяву, подати дві фотографії. Анкета і лист-заява проходять графологічну експертизу за 238 параметрами, а фотографії – фізіогномічну за 198. Після цього психологи визначають специфіку особистості кандидата за аналізом стилю та характеру написання та відповідей на запитання
Японія	Оцінювання персоналу має свої особливості, що є пов'язаним із філософією підприємництва, ґрунтованою на пріоритетах персоналу. Першим пріоритетом є необхідність повного оцінювання результатів праці працівника, здібностей, характеру, здатності до певного виду діяльності. Другим – жорсткий зв'язок результатів оцінювання працівників із оплатою праці і преміюванням. Третім – регулярність та обов'язковість оцінювання персоналу. Документальною основою оцінювання є оцінювальні листи або картки оцінювання кадрів
Франція	На одних підприємствах керівники відділів за погодженням із керівництвом підприємства час від часу практикують проведення співбесіди з підлеглими. В інших існують більш розвинені системи, відповідно до яких працівник до початку співбесіди з керівництвом повинен створити робочий документ, де підсумовуються результати його (працівника) роботи, виставляється оцінка власним успіхам. Цей документ є вихідною базою для співбесід, що відбуваються щороку або раз на півтора року
Велика Британія	Оцінювання персоналу проводять на підставі річного звіту та співбесіди з питань професійної орієнтації. Безпосередній керівник і підлеглий спільно обговорюють результати та перспективи діяльності працівника, складають письмове резюме відповідно до результатів аналізу його можливостей та із урахуванням слабких сторін

Таким чином, досвід зарубіжних підприємств з питань оцінювання персоналу є корисним для вітчизняних суб'єктів господарювання. Однак, перш ніж запроваджувати на конкретному підприємстві ті чи інші методи оцінювання персоналу, важливо оцінити ступінь об'єктивності такого рішення і проаналізувати можливі наслідки.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішина С. В.

Література: 1. Балабанова Л. В., Сардак О. В. Управління персоналом : навч. посіб. Київ : Професіонал, 2006. 512 с. **2.** Головатий М. Ф., Лукашевич М. П., Дмитренко Г. А. Управлінські аспекти соціальної роботи : курс лекцій. Київ : МАУП, 2004. 368 с. **3.** Завіновська Г. Т. Економіка праці : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 300 с. **4.** Колот А. М. Мотивація персоналу : підручник. Київ : КНЕУ, 2002. 338 с. **5.** Скопылатов И. А. Управление персоналом. СПб. : Изд-во Смольного университета, 2000. 400 с. **6.** Федченко А. А., Одегов Ю. Г. Оплата труда и доходы работников : учебное пособие. М. : Дашков и К°, 2004. 552 с. **7.** Электронный словарь // Краткий словарь бизнес-терминов. URL: http://bizataka.ru/biznes-start/osnovy-biznesa/kratkiy-slovar-biznes-i-marketingovyh-terminov.html.

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

УДК 336.71

Бородін С. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено правові передумови розвитку іпотечного кредитування в Україні, а також джерела фінансування іпотеки банками. Проаналізовано діяльність банків на вітчизняному іпотечному ринку, конкретизовано її особливості та проблеми. Визначено напрями розвитку іпотечного кредитування в Україні.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, банківська система, фінансування, кредитування, іпотека, іпотечне кредитування, джерела фінансування іпотеки, іпотечний ринок.*

Аннотация. *Исследованы правовые предпосылки развития ипотечного кредитования в Украине, а также источники финансирования ипотеки банками. Проанализирована деятельность банков на отечественном ипотечном рынке, конкретизированы ее особенности и проблемы. Определены направления развития ипотечного кредитования в Украине.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, банковская система, финансирование, кредитование, ипотека, ипотечное кредитование, источники финансирования ипотеки, ипотечный рынок.*

Annotation. *The legal background for the development of mortgage lending in Ukraine, as well as sources of financing mortgages by banks, are investigated. Analyzed the activities of banks in the domestic mortgage market, concretized its features and problems. The directions for the development of mortgage lending in Ukraine have been determined.*

Keywords: *bank, banking institution, banking system, financing, lending, mortgage, mortgage lending, sources of mortgage financing, mortgage market.*

Становлення іпотечного ринку в Україні є однією з важливих проблем, що потребують невідкладного розв'язання. У сфері іпотечного кредитування Україна відстає від країн Східної та Центральної Європи, що негативно позначається на темпах її розвитку та розв'язанні соціально-економічних проблем. Відродження інституту іпотеки, створення іпотечного ринку в країні є об'єктивною необхідністю, пов'язаною із потребами запровадження механізмів кредитування.

Метою розбудови сучасної системи іпотечного кредитування в Україні є створення ефективних ринкових механізмів залучення довгострокових фінансових ресурсів у фінансово-кредитну сферу та забезпечення функціонування на цій основі ринку довгострокового іпотечного кредитування із застосуванням сучасної ринкової інфраструктури та фінансових інструментів. Водночас це сприятиме вирішенню стратегічних завдань залучення довгострокових фінансових ресурсів національних та іноземних інвесторів у вітчизняну економіку, підвищення платоспроможного попиту населення для вирішення проблеми забезпечення житлом, активізації ринку нерухомості, розвитку фондового ринку та ринку фінансових послуг, у тому числі банківського та небанківського секторів,

© Бородін С. В., 2018

стимулювання розвитку національної економіки в цілому та будівельної зокрема, а також пов'язаних із нею галузей економіки та аграрного сектора [8].

Метою написання статті є визначення передумов розвитку іпотечного кредитування в Україні, а також аналіз діяльності банківських установ на вітчизняному іпотечному ринку.

Житлова політика є інструментом забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Україна є соціальною правовою державою, у якій найвищою соціальною цінністю визнано людину, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку. Зміст і спрямованість діяльності держави у соціальній сфері визначають права і свободи людини та їх гарантії. Одним із конституційних прав громадян є право на житло. Гарантіями здійснення цього права є обов'язок створення державою умов, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду; надання державою й органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства житла безоплатно або за доступну плату [1].

Іпотечне кредитування є продуктом, розрахованим на задоволення потреб клієнтів у кредитуванні купівлі нерухомого майна або придбання права на власність у майбутньому на нерухоме майно на первинному (нове будівництво) або вторинному (існуюча нерухомість) ринках у фізичних або юридичних осіб під заставу цієї самої нерухомості. Зазвичай іпотечні кредити надаються на загальних умовах для всіх позичальників: схема організації отримання іпотечного кредиту є майже однаковою, отримати індивідуальні умови кредитування майже неможливо [1].

Класичною метою іпотечного кредитування є фінансування будівництва, придбання, модернізація об'єкта житлової та нежитлової нерухомості, освоєння і придбання земельних ділянок [5]. Процедура оформлення і видачі іпотечного кредиту є достатньо відпрацьованою банківськими установами, однак, займає чимало часу. Незважаючи на це, такий продукт є найрозповсюдженішим на ринку, крім випадків фінансування нового будівництва, коли банкам важливою є наявність забезпечення за іпотечним кредитом. У табл. 1 подано динаміку виданих іпотечних кредитів [7].

Таблиця 1

Іпотечні кредити фізичних осіб у кредитному портфелі банків за роками, станом на 1 січня

Показник	Значення показника					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Кредити, надані фізичним особам, млн грн	209538	201224	187629	193529	211215	174869
Іпотечні кредити, млн грн	110725	97431	63158	56270	72156	60215
Частка іпотечних кредитів у кредитах, наданих фізичним особам, у відсотках	52,8	48,4	33,7	29,1	34,2	34,4
Іпотечні кредити, надані у валюті, млн грн	87817	72008	40445	35691	53331	42793
Частка іпотечних кредитів у валюті в портфелі іпотечних кредитів, у відсотках	79,3	73,9	64,0	63,4	73,9	71,06

Як бачимо (табл. 1), частка виданих іпотечних кредитів фізичним особам з 2011 р. зменшилася у 2016 до 34,4 %, обсяг кредитів, наданих у валюті, зменшився вдвічі, а частка у портфелі іпотечних кредитів зменшилася до 71,06 %.

Існують кілька причин такої ситуації. Досі не відновилися обсяги банківського кредитування. Банки, отримавши значний обсяг проблемної заборгованості, стали обережнішими щодо вибору позичальників. Не відбулося повномасштабного відновлення економіки, невеликими є офіційні доходи населення, незначними – обсяги операцій на ринку нерухомості, до того відбулося падіння вартості заставного майна. Збільшення обсягів іпотечного кредитування є можливим лише за умов суттєвих змін господарського середовища: збільшення активів банків, зростання платоспроможного клієнтського попиту, зменшення сукупних ризиків, покращання інституційної архітектури та ділового клімату на фінансовому ринку.

Для більшості вітчизняних банків надання іпотечних кредитів є відносно новим напрямком діяльності – частка таких кредитів у кредитному портфелі банків зазвичай є достатньо низькою – від 1,4 % до 15 % [10].

Деякі показники розвитку житлового іпотечного кредитування в Україні подано в табл. 2 [7].

Як бачимо (табл. 2), до 2015 р. питома вага житлових іпотечних кредитів не перевищувала 1 % від обсягу валового внутрішнього продукту. Але високими темпами приросту іпотечного кредитування у 2006–2016 рр. зумовлено значне зростання цього показника, який у 2015 р. перевищив 1 % як за загальними кредитами, забезпечених іпотекою, так і за іпотечними кредитами, виданими на придбання житла, а в 2016 р. – перевищив 10 % від обсягу

валового внутрішнього продукту. Однак, зауважимо, що в 2016 р. висока динаміка іпотечних кредитів є зумовленою лише незначною мірою збільшенням кількості виданих іпотечних кредитів. Найбільший вплив на збільшення обсягів виданих іпотечних кредитів мало зростання валютного курсу (банки надавали переважну кількість кредитів у дол. США, але заборгованість за ними у фінансовій звітності відображають у гривнях) [3]. Показник частки житлових іпотечних кредитів свідчить, що така форма кредитування у роботі вітчизняних комерційних банків не сягнула відповідного рівня, незважаючи на те, що створено певну нормативну базу й апробовано іпотечні технології в комерційних банках.

Таблиця 2

Динаміка іпотечного кредитування в Україні, 2006–2016 рр.

Рік	Заборгованість за іпотечними кредитами на кінець року, млн грн	У тому числі на купівлю житла	Темпи приросту, % до попереднього року	Обсяг ВВП, млн грн	Питома вага іпотечних кредитів у ВВП, %	Питома вага іпотечних кредитів на придбання житла
2006	317	н/д	X	225810	0,14	x
2007	676	н/д	113,2	267344	0,25	x
2008	2287	н/д	238,3	345113	0,66	x
2009	3221	2071	40,8	441452	0,73	0,47
2013	10612	8706	229,5	544153	1,95	1,6
2014	57248	24044	439,5	720731	7,94	3,3
2015	108998	47959	90,4	948056	11,50	5,1
2016	104739	55512	-3,9	914720	11,45	6,1

За останній період спостерігається тенденція до значного погіршення стану іпотечного ринку. Кризові роки зменшили можливості банків щодо видачі іпотечних кредитів, а кількість банків, що пропонують іпотеку, різко скоротилася [7].

Умови видачі таких кредитів за останні роки стали жорсткішими. Якщо у 2014 р. іпотека в середньому оформлялася під 22 %, то в 2015–2016 рр. – уже під 26,5 % річних. Крім обмеженої пропозиції на ринку, інші основні параметри кредитів також є досить жорсткими для потенційних позичальників: мінімальний аванс має становити від 30 % до 50 % від вартості житла, а переплата за кредитом становить близько 25 % на рік.

Кількість банків, що видають іпотечні кредити, постійно скорочується. У січні 2014 р. майже кожний другий банк з 50 найбільших пропонував іпотечні програми, на початку 2015 таких банків було лише 14. У 2016 р. кількість таких банків скоротилася: після того, як Авант-Банк і банк «Хрещатик» залишили ринок, число банків-кредиторів з Топ-50 скоротилося до 10 установ: у дев'ять банків можна подати заявку на кредит на первинний ринок і в таку саму кількість – на вторинний. Ефективна ставка коливається в межах 19–33 % на первинному та 21–33 % – на вторинному ринку. Максимальний термін видачі кредиту незначний і становить не більше 20 років (за винятком банку «Аркада», де можна отримати кредит до 30 років). Доволі високим є початковий внесок – на рівні 20–50 %. Порівняно із 2016 у 2017 р. можна констатувати невелике пожвавлення ринку нерухомості. Хоча частка кредитних покупок залишається незначною, їх стало помітно більше кількісно. Відсоток відмов за іпотечними кредитами є незначним і не перевищує 5 %. У першу чергу, це пояснюється відповідальним підходом самих позичальників, які ретельно зважують свої можливості в частині обслуговування таких кредитів. Для первинного ринку найтиповішими є кредити з терміном погашення до 20 років і щомісячним платежем від 8 до 13 тис. грн. Однією із позитивних тенденцій є зниження процентної ставки порівняно із початком року на 1,7 %, але цього ще не достатньо для пожвавлення ринку [9].

Для іпотеки в Україні характерним є дефіцит фінансових ресурсів та, як наслідок, високі кредитні ставки, короткий термін кредитування, великий початковий внесок, умови участі гарантів, наявності позитивної кредитної історії.

Причинами стримування розвитку іпотечного ринку є:

– низький рівень довіри населення до іпотечних програм;

– високий рівень процентних ставок у комбінації із коротким строком кредиту ;

– низький рівень платоспроможності населення;

– високий рівень кредитного ризику для банків і небезпека втрати забезпечення;

– недосконала законодавча база [8].

Отже, порівняно із попередніми роками зник попит населення на кредитування купівлі житла, що є зумовленим високим рівнем процентних ставок кредитування й значним падінням платоспроможності населення. Для пожвавлення іпотечного кредитування на вітчизняному фінансовому ринку необхідним є значне зниження процентних ставок до 17–19 % річних і нижче; збільшення в усіх банках максимального терміну кредиту до 30 років; а також зменшення авансу.

Таким чином, система іпотечного кредитування посідає унікальне місце в національній економіці кожної країни. Нині іпотечне кредитування в більшості економічно розвинених країн є не тільки основною формою поліпшення соціально-економічних умов життя населення, але й фактором істотного впливу на економічну ситуацію в країні в цілому. Іпотека дає змогу здійснювати інвестування в реальний сектор економіки та збільшує його капітал, що забезпечує стабільне зростання доходів у різних галузях економіки. Незважаючи на суттєві проблеми ринку іпотечного кредитування, пов'язані зі зменшенням платоспроможного попиту, погіршенням рівня кредитоспроможності позичальників, погіршенням якості іпотечного портфеля банків, воно залишається ефективним інструментом реалізації завдань житлової політики в частині підвищення можливостей населення в придбанні житлової нерухомості. На тлі загострення ситуації із поверненням іпотечних кредитів, масово виданих у докризовому періоді, для підтримки фінансової стабільності банків і захисту інтересів їх вкладників і кредиторів особливої актуальності набувають питання впорядкування процесу реструктуризації іпотечних кредитів. Вважаємо, що одним з інструментів активізації іпотечного ринку має стати рефінансування як рух фінансових ресурсів від кінцевих інвесторів до іпотечних позичальників задля оптимізації іпотечного кредитування та забезпечення ліквідності іпотечного кредитора.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Внукова Н. М.

Література: 1. Програма «Доступне житло» // Офіційний сайт Державного фонду сприяння молодіжному будівництву. URL: https://www.molod-kredit.gov.ua/zhytlovi-prohramy/dostupne-zhytlo. **2.** Майорова Т. В., Диба М. І., Онишко С. В. Активізація інвестиційного процесу в Україні : колективна монографія / за ред. М. І. Диби, Т. В. Майорової. Київ : КНЕУ, 2012. 428 с. **3.** Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати : Закон України від 19.06.2003 № 979-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/979-15/ed20030619. **4.** Базилевич В. Д., Погорєльцева Н. П. Іпотечний ринок. Київ : Знання, 2008. 718 с. **5.** Секреты получения льготной ипотеки в Украине // Вести. 2013. URL: https://vesti-ukr.com/poleznoe/nedvizhimost/19128-kak-ukraincam-poluchit-lgotnuju-ipoteku. **6.** Кредити, надані кредитними корпораціями. URL: https://bank.gov.ua/files/3.3-Loans.xls. **7.** Карчева Г. Т. Сучасні методи реструктуризації кредитів, наданих в іноземній валюті. *Фінансовий простір.* 2015. № 3. С. 30–36. **8.** Юркевич О. М. Особливості іпотечного житлового фінансування в Україні на сучасному етапі. *Економіка та суспільство.* 2016. № 3. С. 18–26. **9.** Костюкевич О. І. Механізм та методи іпотечного рефінансування. *Інвестиції: практика та досвід.* 2010. № 3. С. 45–49. **10.** Лабецька Л. М. Історико-правові аспекти іпотеки. *Регіональна економіка*. 2007. № 1. С. 209–214. **11.** Prostobankir. Банковская аналитика. URL: http://www.prostobankir.com.ua/bankovskaia_analytyka/individualnyy_biznes. **12.** Пастернак І. В., Петращук О. М. Проблеми та перспективи іпотечного кредитування в Україні. URL: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2011/Economics/78046.doc.htm.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

УДК 005.95/.96

Бунчикова Т. С.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність і особливості класифікації соціально-психологічних методів управління персоналом за сферою використання. Аргументовано важливість використання цих методів в управлінні персоналом. Конкретизовано їх вплив на розвиток людських ресурсів підприємства. Доведено, що керівнику організації вкрай важливо володіти знаннями психології людини та застосовувати їх у практиці спілкування й управління персоналом.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, право на працю, працівник, співробітник, колектив, персонал, управління персоналом, соціально-психологічні методи управління.*

Аннотация. *Исследованы сущность и особенности классификации социально-психологических методов управления персоналом по сферам использования. Аргументирована важность использования этих методов в управлении персоналом. Конкретизировано их влияние на развитие человеческих ресурсов предприятия. Доказано, что руководителю организации крайне важно обладать знаниями психологии человека и применять их в практике общения и управления персоналом.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, право на труд, работник, сотрудник, коллектив, персонал, управление персоналом, социально-психологические методы управления.*

Annotation. *The essence and features of the classification of socio-psychological methods of personnel management by areas of use are investigated. The importance of using these methods in personnel management is argued. Their influence on the development of human resources of the enterprise has been specified. It is proved that the head of the organization is extremely important to have knowledge of human psychology and apply them in the practice of communication and personnel management.*

Keywords: *enterprise, organization, production, right to work, employee, team, personnel, personnel management, social and psychological management methods.*

У сучасному світі головною рушійною силою розвитку підприємства, компанії або фірми є персонал. Якою б найновішою не була техніка на виробництві чи технічне оснащення на підприємстві, головну роль у цьому процесі відіграє людина. Саме тому методи управління персоналом є дуже важливими. Чіткий підхід саме до методів управління персоналом має позитивний вплив на розвиток будь-якого підприємства.

Соціально-психологічні методи управління персоналом досліджували Абуталібов Р., Маммадов Р. (соціальні та психологічні фактори впливу), Керр Н., Скотт Р. (психологічні засоби підвищення ефективності діяльності працівників). У роботі Агувіа А. висвітлено питання співвідношення індивідуалізму та колективізму для максимального задоволення працівників і розвитку відносин у колективі як у соціальній групі. Серед вітчизняних фахівців Михайленко Д. досліджувала соціально-психологічні методи управління персоналом для посилення згуртованості колективів через формування в них сприятливого соціально-психологічного клімату; Овчиннікова Т. займалася обґрунтуванням теоретико-методологічних положень і прикладних рекомендацій щодо використання соціально-психологічних методів управління за умов трансформації аграрної економіки й ринкових форм господарювання. Васютинський В. аналізував спільноту як соціально-психологічну категорію, досліджував перспективи розвитку спільноти. Репетацька В., Люльчак Л., Кройтор А. розглядали сучасні тенденції та проблеми управління персоналом.

За ринкових умов зростає роль соціально-психологічних методів управління персоналом. Раціональна організація підприємства забезпечує високу продуктивність праці лише за ефективного використання індивідуальних і психологічних особливостей кожного працівника.

Соціально-психологічні методи – це способи реалізації управлінського впливу на персонал, що ґрунтуються на використанні закономірностей соціології та психології. При використанні соціально-психологічних методів управління важливе місце відводять таким соціальним факторам, як неформальні групи, роль і статус особистості, взаємовідносини у колективі, соціальні потреби, психологічний клімат, етика спілкування та поведінки персоналу. Основним завданням цих методів є вплив на особистість і колектив для засвоєння ними установок, що

© Бунчикова Т. С., 2018

є пов'язаними з їх трудовою діяльністю і творчою активністю [1]. Соціально-психологічні методи управління персоналом на підставі аналізу літературних джерел узагальнено в табл. 1 [1–6].

Таблиця 1

Соціально-психологічні методи управління персоналом підприємства

Психологічні методи управління персоналом	Соціальні методи управління персоналом
Гуманізації праці	Соціального регулювання
Комплектування трудових колективів	Соціального нормування
Психологічного спонукання	Морального стимулювання
Професійного відбору й навчання	

Бачимо (табл. 1), що психологічні методи дають змогу впливати на окрему особистість, а соціальні – на групу, колектив. Під впливом соціально-психологічних факторів в управлінні формуються колективна свідомість, настрій, відносини між працівниками, ставлення до праці та встановлюваних керівництвом цілей. Психологічний стан працівника може впливати на його здатність працювати ефективно, ефективність його праці може як підвищуватися, так і знижуватися.

Соціальні методи управління персоналом – сукупність шляхів створення впливу на розвиток колективу й соціальних процесів усередині організації [2]. Їх основою є врахування особливостей працівників, культурних норм, цінностей і форм спілкування. За їх застосування здійснюється управління відносинами в колективі та між колективами. Ці методи забезпечують формування та розвиток трудових колективів шляхом управління свідомістю та поведінкою людей через інтереси, мотиви, потреби, цілі тощо [2; 3].

Соціальні методи управління персоналом охоплюють:

– методи соціального регулювання, що базуються на критиці та самокритиці, соціальному плануванні, звичаях і традиціях, обміні досвідом;

– методи соціального нормування ґрунтуються на правилах внутрішнього розпорядку, статутах громадських організацій, правилах службової етики й етикету, кодексах честі, формах дисциплінарного впливу;

– методи морального стимулювання ґрунтуються на оголошенні подяк, нагородженні орденами та медалями, присвоєнні почесних звань, наданні додаткових соціальних благ (додаткові відпустки, туристичні путівки тощо) [3–5].

Психологічними методами управління персоналом є:

– методи гуманізації праці, спрямовані на поліпшення естетичних умов праці шляхом дизайну робочого місця, використання психологічного впливу кольору, музики, освітлення, використання сучасних технічних засобів праці тощо;

– методи комплектування трудових колективів, спрямовані на використання соціометричного тестування, за застосування якого встановлюють симпатії в колективі, статус його членів, рівень згуртованості колективу, психологічну сумлінність та ін.;

– методи психологічного спонукання, спрямовані на формування у працівників мотивів до високопродуктивної праці як наслідок розвитку ініціативи та підприємливості;

– методи професійного відбору і навчання передбачають відбір людей із психологічними характеристиками, які найбільше відповідають виконуваній роботі [3–5].

Завдяки застосуванню соціально-психологічних методів управління можна досягти підвищення відповідальності працівників за виконання встановлених цілей і завдань, робочий процес, стабільність та своєчасне виконання своїх обов'язків. За сприятливих умов праці важливу роль відіграє гнучкість і пристосовуваність менеджера до сучасних методів управління персоналом.

Значну роль у діяльності менеджерів відіграють методи переконання, тому вони є важливими для вивчення й застосування управлінцем. Кожній групі людей, кожному колективу притаманний певний психологічний клімат. Тому суттєвою умовою створення й розвитку трудових колективів є дотримання в них принципів психологічної сумісності. Недостатня увага до соціальних і психологічних аспектів управління персоналом є основою нездорових взаємовідносин у колективі, що може призвести до різкого зниження продуктивності праці на підприємстві [2; 6].

За своєю сутністю соціально-психологічні методи управління персоналом поєднують в собі соціальний і психологічний впливи на персонал. Правильність підходу до вибору способу створення позитивних взаємовідносин між працівниками, задоволення соціальних і духовних потреб підвищують бажання працівників братися за нові завдання та виконувати вже передбачені зобов'язання. Завдяки цьому зростає і активність як окремого працівника, так і колективу в цілому, результати чого завжди відображаються на ефективності діяльності підприємства або

фірми. За застосування соціально-психологічних методів впливу формуються сприятливий клімат для роботи, доброзичливі відносини в колективі, позитивна обстановка, що сприяє досягненню високих результатів роботи, підвищенню ефективності роботи підприємства.

Таким чином, сфера застосування соціально-психологічних методів управління персоналом є досить широкою. Вона охоплює регулювання відносин у групі та між групами, управління груповою динамікою, явищами та процесами життя колективу, у якому формується суспільна свідомість, психологічні зв'язки в команді, відповідальне ставлення до роботи. Як засвідчує практика, менеджеру важливо використовувати аналізовані методи впливу у своїй діяльності, оскільки це сприятиме підготовці команди, кожен член якої стане ефективним працівником, зможе реалізувати свій потенціал із максимальною користю, що надалі сприятиме підвищенню результативності діяльності підприємства в цілому.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Малюкіна А. О.

Література: 1. Крушельницька О. В. Управління персоналом : навч. посіб. Київ : Кондор, 2003. 296 с. **2.** Рульєв В. А., Гуткевич С. О., Мостянська Т. Л. Управління персоналом : навч. посіб. Київ : Кондор, 2012. 310 с. **3.** Шморгун Л. Г. Менеджмент організацій : навч. посіб. Київ : Знання, 2010. 452 с. **4.** Егоршин А. П. Управление персоналом. Нижний Новгород : НИМБ, 1997. 608 с. **5.** Недашківський М. М., Євтушенко Г. І., Гацька Л. П. Менеджмент персоналу : навч. посіб. Ірпінь : Академія ДПС України, 2002. 252 с. **6.** Мурашко М. І. Менеджмент персоналу : навч. посіб. Київ : Знання, 2002. 312 с.

ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА У ГАЛУЗІ ОСВІТНЬОГО ТУРИЗМУ МІЖ УКРАЇНОЮ І КАЗАХСТАНОМ

УДК 339.9:338.48-6.37(477+574)

Бураханова Р. Е.

Магістрант 1 року навчання
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано потенціал міжнародного співробітництва у галузі вищої освіти між Україною та Казахстаном. Наведено статистичні дані, що характеризують діяльність національних систем освіти. Запропоновано підходи до організації ознайомлювальних освітніх турів Україною для абітурієнтів з Казахстану.*

Ключові слова: *співробітництво, міжнародне співробітництво, вищі навчальні заклади, освітній туризм, національні системи освіти, конкурентоспроможність, глобальний рейтинг конкурентоспроможності, ознайомлювальні освітні тури.*

Аннотация. *Проанализирован потенциал международного сотрудничества в области высшего образования между Украиной и Казахстаном. Приведены статистические данные, характеризующие деятельность национальных систем образования. Предложены подходы к организации ознакомительных образовательных туров по Украине для абитуриентов из Казахстана.*

Ключевые слова: *сотрудничество, международное сотрудничество, высшие учебные заведения, образовательный туризм, национальные системы образования, конкурентоспособность, глобальный рейтинг конкурентоспособности, ознакомительные образовательные туры.*

© Бураханова Р. Е., 2018

Annotation. *The potential of international cooperation in the field of higher education between Ukraine and Kazakhstan is analyzed. The statistical data characterizing the activity of national education systems are given. The proposed approaches to the organization of study educational tours in Ukraine for applicants from Kazakhstan.*

Keywords: *cooperation, international cooperation, higher education institutions, educational tourism, national education systems, competitiveness, global competitiveness rating, study tours.*

Україна і Республіка Казахстан мають значний потенціал співпраці у сфері туризму, оскільки, незважаючи на істотну географічну віддаленість країн, вони є одна для одної важливими торговельними партнерами в різних галузях. Підприємці з обох країн мають чималий досвід спільної роботи в проектах різного масштабу і розуміють особливості функціонування на національних ринках [1].

Метою написання статті є обґрунтування теоретичних аспектів і розробка практичних рекомендацій щодо розвитку міжнародного співробітництва між Україною та Казахстаном у сфері освіти. Об'єктом дослідження є міжнародне співробітництво України та Казахстану у галузі освіти. Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти запровадження заходів, що є спрямованими на інтенсифікацію міжнародного співробітництва між Україною та Казахстаном у галузі освітнього туризму.

Освіта в Казахстані – це безперервний процес виховання та навчання, здійснюваний задля морального, інтелектуального, культурного, фізичного розвитку і формування професійних компетентностей.

Згідно із Законом «Про освіту» (Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы заңнамасы), у Казахстані для громадян країни гарантовано здобуття безкоштовної середньої та початкової професійної освіти, а також на конкурсній основі за державними грантами – безкоштовної середньої професійної, вищої та післявузівської освіти, якщо громадянин таку освіту здобуває вперше.

Попередньо проведений порівняльний аналіз систем освітніх послуг Казахстану та України дає підстави стверджувати, що освітні системи країн мають багато спільного.

Відповідно до Закону України «Про освіту» в Україні освіта ґрунтується на принципах гуманізму, демократії, національної свідомості, взаємоповаги між націями та народами.

У травні 2005 р. на Конференції міністрів європейських країн у м. Бергені (Норвегія) Україна приєдналася до Болонського процесу. Як учасниця Болонського процесу, Україна повинна вирішити кілька ключових завдань, які передбачали впровадження до 2010 р. стандартів, рекомендацій і основних інструментів Європейського простору вищої освіти: національної рамки кваліфікацій, інноваційної Європейської кредитно-трансферної системи, додатків до диплома європейського зразка, що було успішно виконано [2].

Розглянемо докладніше особливості роботи вищих навчальних закладів України та Казахстану. Порівняльний аналіз структури національної освіти в Україні та Казахстані подано у табл. 1 [3; 4].

Таблиця 1

Рівні освіти в Україні та Казахстані

Рівень	Україна	Казахстан
Середня освіта	Початкова загальна освіта, базова загальна середня освіта, повна загальна середня освіта	Початковий ступінь (1–4 класи), основний ступінь (5–9 класи), старший ступінь (10–11 класи)
Професійно-технічна освіта	2–3 роки в професійних школах і професійних ліцеях на базі основної загальної освіти, 3–4 роки в коледжах і училищах на базі основної загальної освіти на конкурсній основі	2–3 роки в професійних школах і професійних ліцеях на базі основної загальної освіти, 3–4 роки в коледжах і училищах на базі основної загальної освіти на конкурсній основі
Вища освіта	Бакалавріат (4 роки, у перспективі проект змін до Закону України «Про вищу освіту», де тривалість бакалавріату скорочується до 3 років), магістратура (1,4 – 2 роки)	Бакалавріат (4 роки), спеціалітет (1 рік) або магістратура (2 роки)
Післявузівська освіта	Аспірантура і ад'юнктура – 3–4 роки, докторантура – 2 роки	Термін навчання в аспірантурі і ад'юнктурі не перевищує 3–4 років, в асистентурі – 2–3 років, у докторантурі – 3 років

Оцінювання якості освіти в Казахстані є здійснюваним на підставі методики державної акредитації закладів освіти і методики ранжирування вищих навчальних закладів за спеціальностями. Цілями оцінювання є формування конкурентного середовища, підвищення якості освіти та раціональне розміщення державних освітніх грантів. Методика ранжування використовує метод самооцінки, відповідальність за об'єктивність якої несуть керівники вузів, із подальшим визначенням рейтингу не одного вузу, а групи вузів, у якій розкид балів не перевищує 5–7 % від загальної суми балів.

Що стосується кількості вищих навчальних закладів, то Україна значно випереджає за цим показником Казахстан. Згідно з останніми офіційними даними, у Казахстані налічувалося 130 вищих навчальних закладів, тоді як в Україні діяло 287 вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації (табл. 2; 3) [3; 4].

Таблиця 2

Кількість вищих навчальних закладів в Україні

Рік	Кількість вищих навчальних закладів, од.		Кількість студентів у вищих навчальних закладах, тис. осіб	
	I–II рівнів акредитації	III–IV рівнів акредитації	I–II рівнів акредитації	III–IV рівнів акредитації
2011/12	501	345	356,8	1954,8
2012/13	489	334	345,2	1824,9
2013/14	478	325	329	1723,7
2014/15[1]	387	277	251,3	1438
2015/16[1]	371	288	230,1	1375,2
2016/17[1]	370	287	217,3	1369,4

1 – без урахування зони АТО та АР Крим

Таблиця 3

Кількість вищих навчальних закладів Казахстану

Код	Область	2014/15	2015/16	2016/2017
–	Разом у країні	128	125	130
1	Акмолінська	6	6	5
2	Актюбінська	6	6	6
3	Алматинська	3	3	6
4	Атирауська	3	3	5
5	Західно-Казахстанська	3	3	5
6	Жамбилська	5	4	3
7	Карагандинська	9	9	9
8	Костанайська	7	7	7
9	Кизилординська	4	4	3
10	Мангістауська	2	2	2
11	Південно-Казахстанська	11	11	12
12	Павлодарська	4	4	4
13	Північно-Казахстанська	2	2	2
14	Східно-Казахстанська	7	7	7
15	м. Астана	14	14	14
16	м. Алмати	42	40	40

Валове охоплення вищою освітою визначають як відношення чисельності учнів, незалежно від віку, які навчаються в організаціях технічної та професійної освіти (МСКО–5) і вузах (МСКО 6–8), до загальної чисельності населення віком 18–22 років, відповідно до методики служби статистики Казахстану [3]. У 2016 р. 51,1 % населення Казахстану мали вищу освіту, тоді як у 2015 р. цей показник становив 48,4 %. Частка жінок із вищою освітою становила відповідно 57,3 % та 53,8 %, чоловіків – 45,2 % та 43,2 %.

Зазвичай кількість вищих навчальних закладів є прямо пропорційною якості освіти в країні. Однак, нині так однозначно трактувати не можна, оскільки до випускників висувають серйозні вимоги не тільки на національному, а й на міжнародному ринку праці.

Всесвітнім економічним форумом опубліковано рейтинг країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018 рр. (The Global Competitiveness Index), який містить і складові оцінки національних систем освіти. Цей рейтинг є одним із показників успішності країни на світовому ринку. Уже традиційно його очолила Швейцарія. До десятки найконкурентоспроможніших увійшли США, Сінгапур, Нідерланди, Німеччина, Гонконг, Швеція, Велика Британія, Японія та Фінляндія. Показники України та Казахстану подано у табл. 4 [5].

Таблиця 4

Рейтинг країн за Індексом глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), 2017–2018 рр.

Позиція країни	2016–2017 рр., 138 країн	2017–2018 рр., 137 країн
Україна, загальний рейтинг	85	81
Субіндекс «Вища освіта і професійна підготовка»	33	35
Казахстан, загальний рейтинг	53	57
Субіндекс «Вища освіта і професійна підготовка»	57	56

У поточному рейтингу оцінювалося 137 країн світу. Казахстан посів 57 місце, поступившись порівняно з рейтингом минулого року на 4 пункти. Україна в цьому році посіла 81 місце серед 137 країн світу, поліпшивши свої позиції на чотири пункти. Згідно із даними звіту, Україна погіршила свої позиції у 4 з 12 основних показників (табл. 5) [5].

Таблиця 5

Порівняльна характеристика конкурентоспроможності України та Казахстану за освітою

Країна	Україна		Казахстан	
Показник	Ранг / 137	Бали	Ранг / 137	Бали
Коефіцієнт охоплення загальною середньою освітою	51	99,2	18	112
Коефіцієнт охоплення вищою освітою	16	82,3	63	46,3
Якість системи освіти	56	3,9	77	3,5
Якість математичної та природничо-наукової освіти	27	4,8	64	4,2
Якість управління у школах	88	4	100	3,8
Доступ до Інтернету у школах	44	4,8	39	4,9
Місцева доступність спеціалізованих навчальних послуг	68	4,3	59	4,5
Ступінь підготовки персоналу	88	3,7	70	3,9

Як бачимо (табл. 5), рівень освіти в Україні і Казахстані є частково близьким. І в Україні, і в Казахстані передбачено навчання за контрактом і за рахунок державного бюджету. Але вартість контрактної форми навчання у Казахстані є вищою за вартість аналогічних послуг в Україні у 5–10 разів.

Щороку в Казахстані випускники шкіл стоять перед вибором вищого навчального закладу. Для тих, хто хоче вчитися за кордоном, Україна є чудовою альтернативою європейським вузам. Система вищої освіти в Україні добре розвинена і представлена численними навчальними закладами, які готують провідних фахівців різних напрямів. Структура вищої освіти в Україні відповідає структурі більшості розвинених країн світу. Високий рівень української освіти казахстанці оцінили ще кілька десятиліть тому. Багато з них змогли реалізувати себе, посісти високі посади. Одним із найбільш гідних таких представників Казахстану є президент Нурсултан Назарбаєв, який свою першу освіту отримав в Україні.

Оскільки існує великий попит з боку абітурієнтів з Казахстану на навчання у вищих навчальних закладах України, важливо використовувати потенціал цього ринку. Одним з бар'єрів для розширення співпраці у цій сфері є географічна віддаленість країн, а також непоінформованість абітурієнтів про всі можливості системи освіти України. Вважаємо, що освітньо-ознайомлювальні тури є дуже перспективним напрямом, оскільки завдяки їм майбутні студенти з-за кордону мають змогу ознайомитися з вищими навчальними закладами та їх інфраструктурою, а також культурними особливостями приймаючої країни. Основними споживачами цих турів є студенти, абітурієнти та їх батьки.

У процесі складання туристичного маршруту важливо враховувати, що буде цікаво туристам (абітурієнтам). Потрібно виходити з того, що одним абітурієнтам важлива конкретна спеціальність, а інші можуть обрати вищий навчальний заклад за красою міста і наявністю рекреаційної інфраструктури.

Пропонуємо передбачити кілька варіантів турів.

1. Оглядова екскурсія країною в цілому. Маршрут має розпочинатися у Києві, оскільки більшість рейсів з Казахстану здійснюються через аеропорт «Бориспіль») і охоплювати найпопулярніші міста й університети.

2. Залежно від спеціальності, якщо, наприклад, абітурієнт уже обрав певну спеціальність, йому доцільно відвідати конкретні університети, де готують таких фахівців, у одному чи кількох містах.

3. Екскурсія конкретним університетським містом. Наприклад, у Харкові – широкий вибір вищих навчальних закладів, і вже багато студентів з Казахстану навчаються саме тут. Для майбутніх абітурієнтів було б цікаво відві-

дати місто, ознайомитися з його інфраструктурою. До екскурсії варто залучити найвідоміші туристичні об'єкти Харкова, а також показ вищих навчальних закладів.

Таким чином, українську освіту сприймають і цінують у всьому світі, і вона є гнучкою і відкритою для розвитку. Українські університети мають сильні команди професійних викладачів, чимало з них відомі далеко за межами України. Студенти з успіхом отримують не тільки теоретичні знання, а й практичні навички. Українські вищі навчальні заклади спроможні готувати професіоналів і для інших країн. За умов посилення співробітництва у сфері зовнішньоекономічної діяльності між Україною і Казахстаном необхідно використовувати потенціал національної освітньої системи. Запропоновані ознайомлювальні тури сприятимуть зростанню кількості студентів із Казахстану у вищих навчальних закладах України.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дехтяр Н. А.

Література: 1. Ярошко О. З. Угода – форма встановлення дипломатичних відносин України : збірник наукових праць. Київ : LAT & K, 2012. С. 82–86. **2.** Цехла С. Ю., Бурлай М. Н. Основные задачи реализации программы информатизации высшего учебного заведения. *Бизнес Информ.* 2013. № 9. С. 100–105. **3.** Агентство статистики Республики Казахстан. URL: http://stat.gov.kz/faces/oracle/webcenter/portalapp. **4.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **5.** The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017. URL: https://www.weforum.org/reports/the-travel-tourism-competitiveness-report-2017.

ПОРІВНЯННЯ ВИМОГ ДО СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

УДК 657.37:006.032/.034

Вайленко Т. О.

Магістрант 2 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено економічний зміст фінансової звітності підприємства, а також мету її складання. Обґрунтовано необхідність переходу до складання фінансової звітності за міжнародними стандартами. Проаналізовано відмінності складання фінансової звітності підприємства за національними та міжнародними стандартами.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, бухгалтерський облік, фінансова звітність, міжнародні стандарти складання фінансової звітності, національні стандарти складання фінансової звітності.*

Аннотация. *Определены экономическое содержание финансовой отчетности предприятия, а также цель ее составления. Обоснована необходимость перехода к составлению финансовой отчетности по международным стандартам. Проанализированы различия составления финансовой отчетности предприятия по национальным и международным стандартам.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, международные стандарты составления финансовой отчетности, национальные стандарты составления финансовой отчетности.*

© Вайленко Т. О., 2018

Annotation. *Defined the economic content of the financial statements of the enterprise, as well as the purpose of its preparation. The necessity of the transition to the preparation of financial statements according to international standards has been substantiated. Analyzed the differences in the preparation of financial statements of the enterprise according to national and international standards.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, financial reporting, international financial reporting standards, national financial reporting standards.*

Фінансова звітність підприємства є важливим та єдиним вільно доступним джерелом облікової інформації, що характеризує фінансовий стан і господарську діяльність підприємства. За умов глобалізації світової економіки в нашій країні відбуваються складні процеси реформування бухгалтерського обліку – поступовий перехід на міжнародні стандарти. Відображення показників діяльності підприємства відповідно до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) забезпечить відкритість і прозорість фінансової звітності підприємств для іноземних інвесторів та інших зацікавлених сторін. Однак, існують певні проблеми, що стоять на шляху до застосування міжнародних стандартів вітчизняними підприємствами, тому це питання є актуальним і потребує подальшого поглибленого розгляду.

Значний внесок у дослідження особливостей складання фінансової звітності згідно із міжнародними стандартами зробили Сінєльнікова Н., Сєкіріна Н., Нишенко Л., Голов С. та ін. Питанню застосування міжнародних стандартів присвячено чимало праць, але останніми змінами в законодавстві зумовлено необхідність детальнішого його вивчення.

Метою написання статті є обґрунтування теоретичних аспектів щодо складання фінансової звітності підприємства за національними та міжнародними стандартами.

Фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів установи за звітний період. Метою складання фінансової звітності є подання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства. Сутність фінансової звітності полягає у відображенні фінансового стану та фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання [1; 2].

Економічний зміст фінансової звітності полягає у наданні користувачам достовірної інформації про діяльність установи. Інформація, наведена у фінансових звітах та примітках до них, має бути зрозумілою, доречною, достовірною та порівнянною.

Задля поліпшення та зближення використання фінансової звітності на міжнародному рівні в 1973 р. громадські бухгалтерські та аудиторські організації деяких країн створили міжнародну професійну неурядову організацію – Комітет із міжнародних стандартів фінансової звітності (КМСФО). Процеси гармонізації та стандартизації, які відбуваються в усьому світі, вимагають зближення національної системи бухгалтерського обліку і звітності із міжнародними стандартами. У зв'язку із цим в Україні відбулися деякі зміни щодо складання фінансової звітності вітчизняними підприємствами [4].

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ; IFRS англ. International Financial Reporting Standards) – набір документів (стандартів та інтерпретацій), що регламентують правила складання фінансової звітності, необхідної зовнішнім користувачам для прийняття ними економічних рішень щодо підприємства.

Стратегія здійснюваного в Україні реформування системи бухгалтерського обліку передбачає застосування міжнародних стандартів фінансової звітності, застосовуваних у більшості країн із розвиненою інфраструктурою ринкових відносин. Максимальна інтеграція та приведення бухгалтерського обліку в Україні до загальноприйнятих у міжнародній практиці принципів є необхідною умовою її активної співпраці з усіма цивілізованими зарубіжними країнами і розширення зовнішньоекономічних зв'язків українських підприємств.

На сьогодні міжнародні стандарти фінансової звітності застосовують:

– як основу національних вимог до бухгалтерського обліку в багатьох країнах світу;

– як міжнародний базовий підхід у країнах, які розробляють свої власні вимоги;

– фондові біржі та регулюючі органи, які вимагають або дозволяють іноземним емітентам представляти фінансові звіти відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності;

– наднаціональні органи, такі як Європейська комісія;

– Світовий банк, який вимагає від позичальників подання фінансової звітності згідно із міжнародними стандартами фінансової звітності;

– дедалі більше підприємств; міжнародні стандарти фінансової звітності є відправною точкою для багатьох країн, що розвиваються, які створюють національні стандарти [5].

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку – це нормативно-правовий акт, затверджений центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування державної фінансової політики, що визна-

чає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, що не суперечать міжнародним стандартам фінансової звітності [1; 3].

Незважаючи на те, що міжнародні стандарти фінансової звітності є основою для створення національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку НП(С)БО 1, нині існують істотні розбіжності між П(С)БО та МСФЗ. Порівняльний аналіз НП(С)БО 1 та МСФЗ дає підстави говорити про певні розбіжності щодо складання фінансової звітності відповідно до національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (табл. 1) [1–4; 6].

Таблиця 1

Відмінності у складанні фінансової звітності за П(С)БО та МСФЗ

Критерій	НП(С)БО 1	МСФЗ
Визначення фінансової звітності	Бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів за звітний період	Структуроване відображення фінансового стану та фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання
Вимога суворого дотримання стандартів	НП(С)БО 1 не дають підприємствам можливості відступати від вимог	МСФЗ дають можливість керівництву підприємства відступати від вимог МСФЗ, якщо застосування окремих позицій МСФЗ є недоречним
Концептуальна основа	Якісні характеристики фінансової звітності наводяться як у Концептуальній основі, так і у НП(С)БО 1	У Концептуальній основі МСФЗ наведено два основоположні припущення – безперервності та нарахування і відповідності доходів і витрат
Поняття суттєвості у фінансовій звітності	У НП(С)БО 1 поняття суттєвості не згадується	МСФЗ не поширюється на несуттєві статті
Склад фінансової звітності	Регламентовані типові форми звітності, затверджені МФУ: Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, Примітки до звітів, Додаток до приміток до річної фінансової звітності	Форму звітності не регламентовано, комплект складається зі Звіту про фінансовий стан (Баланс), Звіту про сукупні прибутки та збитки, Звіту про рух грошових коштів, Звіту про зміни у власному капіталі, Приміток до звітів
Звітна дата	Є фіксованою	Не є фіксованою
Грошовий вимірник	У вітчизняній грошовій одиниці	У будь-якій грошовій одиниці
Проміжна звітність	Складається щоквартально	Період звіту може обирати саме підприємство

За національною системою бухгалтерського обліку відхилення від П(С)БО, а також використання аналогій не допускається, тоді як за використання міжнародних стандартів фінансової звітності відхилення можливе, якщо виконання вимог стандарту може ввести в оману користувача настільки, що це суперечитиме меті складання фінансової звітності. Якщо у міжнародних стандартах фінансової звітності немає положень щодо регулювання обліку якоїсь конкретної операції, не забороняється використовувати положення інших стандартизованих систем, споріднених із системою міжнародних стандартів фінансової звітності [7].

На відміну від П(С)БО, за міжнародними стандартами фінансової звітності принцип обачності не є принципом складання фінансової звітності, а співвідношення затрати–вигоди розглядають як одну з підстав подання даних у фінансовій звітності.

На підставі проведеного аналізу можна говорити про суттєві розбіжності між НП(С)БО та МСФЗ, а також їх вплив на фінансову звітність і розкриття інформації із певним наголосом на те, що деякі відмінності, що впливають на фінансову звітність, яка розкривається не так давно ще й недержавними пенсійними фондами в Україні.

Таким чином, переваги складання фінансової звітності за міжнародними стандартами є незаперечними для більшості користувачів фінансової звітності. Міжнародні стандарти можна розглядати як інструмент глобалізації економіки України та світових господарських зв'язків. Принципи, закладені у порядок формування звітності відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, роблять її адекватною і здатною відобразити дійсний майновий стан підприємства. Однак, існування окремих проблем значно ускладнює застосування міжнародних стандартів і вимагає негайного їх вирішення на законодавчому рівні. Адаптація звітності вітчизняних підприємств до міжнародних стандартів фінансової звітності дозволить уникнути необхідності складання податкової та спеціалізованої звітності, зменшити ризики для інвесторів і кредиторів, забезпечити прозорість і зрозумілість інформації, зростання надійності показників фінансової звітності, поглибити міжнародну кооперацію щодо бухгалтерського обліку.

Науковий керівник – старший викладач Горяєва М. С.

Література: 1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Закон України від 07.02.2013 № 73 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13. **2.** Сєкіріна Н. В. Аналіз змін у структурі фінансової звітності в умовах переходу України на МСФЗ. URL: http://www.sworld.com.nfer31/.pdf. **3**. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **4.** Нишенко Л. П. Гармонізація бухгалтерського обліку та фінансової звітності України з міжнародними стандартами в процесі гармонізації економічних взаємозв'язків. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2006. № 5. С. 6–12. **5.** Голов С. Міжнародні стандарти фінансової звітності: вдосконалення та застосування. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2007. № 11. С. 76–83. **6.** Васильєва В. Г., Костюченко К. С. Впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні: проблеми та перспективи. *Економічний простір.* 2012. № 6. С. 29–37. **7.** Сінєльникова Н. О. Організаційні аспекти переходу українських підприємств до застосування міжнародних стандартів фінансової звітності. *Молодіжний науковий вісник УАБД Національного банку України.* 2012. № 1. С. 330–338.

ЗАЛУЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

УДК 502/504:640.4

Варгасова Д. В.

Магістрант 1 року навчання
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано вплив індустрії туризму та готельного господарства на стан навколишнього середовища. Визначено проблеми та перспективи впровадження екологічних інновацій у вітчизняному готельному господарстві. Розглянуто показники забруднення навколишнього середовища в Україні й у світі. Запропоновано програми екологічної сертифікації готельної індустрії.*

Ключові слова: *готель, готельне господарство, екологія, екоготель, екологічні інновації, екологічна сертифікація.*

Аннотация. *Проанализировано влияние индустрии туризма и гостиничного хозяйства на состояние окружающей среды. Определены проблемы и перспективы внедрения экологических инноваций в отечественном гостиничном хозяйстве. Рассмотрены показатели загрязнения окружающей среды в Украине и в мире. Предложены программы экологической сертификации гостиничной индустрии.*

Ключевые слова: *гостиница, гостиничное хозяйство, экология, экоотель, экологические инновации, экологическая сертификация.*

Annotation. *Analyzed the impact of the tourism industry and hotel industry on the environment. Identified problems and prospects for the implementation of environmental innovation in the domestic hotel industry. The indicators of environmental pollution in Ukraine and in the world are considered. Environmental certification programs for the hotel industry are proposed.*

Keywords: *hotel, hotel industry, ecology, ecohotel, environmental innovation, environmental certification.*

За сучасних умов готельний бізнес є одним із головних компонентів вітчизняної галузі туризму. Особливістю цього бізнесу є орієнтація на європейські стандарти та стрімкий перехід до них. Однак, водночас нині відчутний негативний вплив готельного господарства на екологічну ситуацію у світі.

Метою написання статті є аналіз проблем і перспектив залучення екологічних інновацій до вітчизняного готельного бізнесу. Задля виконання завдання слід визначити напрями охорони довкілля, що є пов'язаними із діяльністю закладів розміщування; проаналізувати особливості впровадження екологічних інновацій у го-

© Варгасова Д. В., 2018

тельному господарстві, а також запропонувати напрями забезпечення екологічності діяльності вітчизняних готелів.

Ще кілька десятиліть тому людство не знало сучасних глобальних екологічних проблем. Нині важко відшукати на карті світу екологічно чисті країни і міста, і щороку їх кількість усе меншає.

Визначаючи сутність рекреаційно-туристичного природокористування у сфері гостинності як взаємодії бізнесу та суспільства, економіки і природи, необхідно розуміти й усвідомлювати взаємозв'язок і взаємозалежність розвитку економіки від кількості та якості природних ресурсів, ураховувати зміни екологічного потенціалу, що є спричиненими розвитком інфраструктури закладів гостинності.

Питання впливу діяльності готелів на стан довкілля розглядали Юрченко О., Топчієв О., Мельник Л., Верес К., Шулішова А. та ін.

Науковці Єльського та Колумбійського університетів склали екологічний рейтинг країн світу. До десятки найбільш екологічно благополучних країн увійшли і невеликі, і найбільші європейські держави: Швейцарія (1-ше місце), Латвія (2-ге місце), Норвегія (3-тє місце), Люксембург (4-те місце), Коста-Ріка (5-те місце), Франція (6-те місце), Австрія (7-ме місце), Італія (8-ме місце), Велика Британія і Північна Ірландія (9-те місце), Швеція (10-те місце). До десятки країн із найгіршим екологічним станом, крім Іраку, який посів останнє місце, увійшли Туркменістан (131-ше місце), Узбекистан (130-те), Казахстан (129-те), ПАР (128-ме), Ємен (127-ме), Кувейт (126-те) , Індія (125-те), Боснія і Герцеговина (124-те), Лівія (123-тє). Україна в екологічному рейтингу посідає 102-ге місце, і, як зазначають науковці, 82-ге місце у розвитку екотенденцій [1].

Забруднення залежить від кількості у країні заводів та електростанцій, способів утилізації сміття та відходів, напрямів боротьби із забрудненням довкілля. Тому готельну індустрію не можна віднести до головних забрудників планети, але кожний готель вносить свою частку до погіршення екологічної ситуації в світі.

Готельна індустрія як вид економічної діяльності передбачає надання готельних послуг і організацію за оплату короткотермінового проживання в готелях, кемпінгах і мотелях.

У деяких країнах екологія готелів перетворилася на концепцію їх діяльності, що ґрунтується на 12 основних критеріях, розроблених міжнародним комітетом, та охоплює екологічний менеджмент на підприємстві, моніторинг споживання води та енергії, утилізацію відходів, підвищення екологічної обізнаності серед персоналу та гостей, співпрацю із місцевою спільнотою, де розташовано готель. Кожна країна до міжнародної системи оцінювання додає національні критерії, які враховують місцеві особливості, але не суперечать міжнародним стандартам [2].

У промислових країнах існують такі напрямки охорони довкілля:

– діяльність спеціальних організацій з сертифікації;

– стандарти надання туристичних послуг і природокористування;

– соціальна та екологічна відповідальність бізнесу;

– упровадження технологій зі збереження довкілля [4].

Міжнародна природоохоронна організація «Gren Seal» провела дослідження, у результаті якого з'ясовано, що один готель на 150 номерів споживає за тиждень роботи таку кількість енергії, як сто приватних будинків із проживаючими в них чотирма особами за цілий рік, а відходів створює ще більше.

Екоготелі – заклади гостинності, які функціонують за принципом гармонійного співіснування з природою, без її забруднення. Упровадження в готелях інноваційних екологічних технологій має на меті збереження часу, коштів та енергії. Не дивно, що шлях до них лежить через використання природної енергії [3].

Із 2003 р. в країнах Європи екоготелі отримують ЄС «Ecolabel». Наявність подібного знака на товарах і послугах свідчить про його дружність щодо навколишнього середовища. Із 2004 р. готелі США отримують сертифікат «Лідер у енергетичному та екологічному дизайні» [4].

У США існує організація United States Green Building Council (USGBC), яка сертифікує екологічність готелів, привласнюючи їм зірковість (найпоширеною оцінкою є бронза). Найбільшу увагу американські експерти приділяють токсичності будівельних матеріалів, із яких складається будівля і формується інтер'єр приміщення.

Відповідно до програми сертифікації Green Key найбільшою є кількість екоготелів у Франції – 226, на другому місці – Данія, на третьому – Німеччина. Україна випереджає Грецію, Італію, Латвію і посідає четверте місце за кількістю екоготелів.

Базисом для практично всіх існуючих нині систем сертифікації став стандарт управління природокористуванням ISO 14001 (EMS), прийнятий Міжнародною асоціацією зі стандартизації (ISO) у 1991 р. Щоб відповідати йому, організація зобов'язана підтвердити, що проводить спеціальну політику з охорони довкілля. Стандарт ISO 14001 – це той мінімум, якого має дотримуватися кожне підприємство, щоб звести нанівець шкоду, нанесену довкіллю. Для отримання статусу екоготелю треба підтвердити відповідність цьому стандарту. У деяких країнах на доповнення до ISO 14001 створено власні стандарти [5; 6].

В Україні політику природокористування регулює Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», а також державні стандарти України (ДСТУ). Нормування у сфері природокористування й охорони

довкілля полягає в установленні уповноваженими державними органами екологічних нормативів відповідно до вимог чинного законодавства [6].

Україна стала першою країною пострадянського простору, що розпочала розвивати систему екологічної сертифікації та маркування, керуючись міжнародними стандартами серії ISO 14000, та увійшла до складу Global Ecolabelling Network – міжнародної організації, яка об'єднує 27 сертифікаційних систем 60 країн світу, та гармонізувала 43 екологічні стандарти на товари й послуги.

В Україні питання застосування екологічних маркувань і декларацій регулюється на державному рівні Технічним регламентом з екологічного маркування, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 18.05.2011 р. № 529. На вимогу цього нормативно-правового акта жоден суб'єкт господарювання не має права застосовувати екологічне маркування щодо товарів чи послуг. Також товаровиробникам і постачальникам товарів і послуг заборонено використовувати неперевіреними такі написи, як «екологічно чистий», «екологічно безпечний», «екологічно сприятливий», «сприятливий до ґрунту», «сприятливий до природи», «сприятливий до озону», «такий, що не забруднює», «зелений» та ін.

Соціальною та екологічною відповідальністю бізнесу займається British Airways Holidays (BAH) – компанія, що є одним із найбільших авіаперевізників і туроператорів у світі. Вона регулярно проводить моніторинг готелів Карибського басейну і сприяє засобам розміщення з відповідним екологічним менеджментом.

Робота BAH, що є пов'язаною з підготовкою критеріїв економічного менеджменту, стала першою спробою створити загальні для всіх готелів вимоги, щоб мандрівник міг одразу зрозуміти, на який рівень обслуговування та якості послуг може розраховувати. Членство в цій організації і процедура сертифікації є безкоштовними.

Упровадження технологій із збереження довкілля є одним із оптимальних варіантів покращення умов довкілля. Використання енергозберігаючих ламп, повторного використання рушників, обробки відходів (сирої води) та збереження води є популярними екологічно чистими практиками, застосовуваними в готелях.

В Україні функціонує «Зелений тариф» – механізм, що є призначеним для заохочення населення для вироблення електроенергії з альтернативних джерел енергії [7].

Аналіз напрямків екологізації готелів у світі та в Україні дає підстави стверджувати, що країна вже має досвід у екологічному маркуванні та стандартизації. Необхідними є розробка й упровадження власної програми сертифікації готелів із дотриманням усіх екологічних стандартів.

Для підвищення екологічності готелів вважаємо за доцільне:

– розробку власної програми сертифікації;

– створення інвестиційних проектів для підтримки готелів з екологічними технологіями;

– часткове переобладнання готелів із застосуванням енергозберігаючих технологій: використання сонячних батарей, установлення кранів із водозберіганням, налагодження систем теплоізоляції, енергоощадне освітлення, запровадження карток-ключів із енергоконтролем;

– використання екологічно безпечної тари, пакувальних матеріалів, посуду;

– правильну утилізацію побутових відходів (зменшення їх обсягів, розподіл за видами, забезпечення транспортування до місця утилізації).

Таким чином, свідома поведінка кожного туриста під час перебування в готелі допоможе поліпшити стан довкілля в Україні, адже екологічний рейтинг засвідчує, що він залишає бажати кращого, а екологічні інновації впроваджуються досить повільно.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дехтяр Н. А.

Література: 1. Экологический рейтинг стран-2012. Самые чистые и самые грязные страны мира. URL: http://www.dishisvobodno.ru/samye-chistye-i-samye-gryaznye-strany.html. **2.** Верес К., Шулішова А. Оцінка екологічних ризиків як складова екологічного менеджменту на підприємствах готельного господарства. URL: https://sworld.com.ua/index.php/uk/economy-116/business-economics-and-production-management-116/27242-116-103. **3.** Паук О. Є. Інноваційні напрями розвитку готельного господарства України: екологізація засобів розміщення. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2016. № 26. С. 29–32. **4.** Остапенко Я. О. Статистичний аналіз підприємств готельного господарства та прогнозування його розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2015. № 8. С. 1216–1220. **5.** Ecohotels. URL: https://ecohotels.me. **6.** Гетьман А. П., Шульга М. В. Екологічне право України : навч. посіб. Харків : Право, 2009. 328 с. **7.** Зелений тариф, упровадження проектів для фізичних та юридичних осіб. Заробіток на альтернативній енергетиці. URL: http://www.ecosvit.net/ua/zeleniy-tarif.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ

УДК 347.71:004.738.5(477)

Вежичаніна М. А.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено аналіз правового регулювання електронної комерції в Україні. Запропоновано напрями вдосконалення правового регулювання безпеки електронної торгівлі в Україні.*

Ключові слова: *торгівля, комерція, фінанси, гроші, законодавство, правове регулювання, електронна комерція, електронна торгівля, електронні гроші, електронний маркетинг.*

Аннотация. *Проведен анализ правового регулирования электронной коммерции в Украине. Предложены направления совершенствования правового регулирования безопасности электронной торговли в Украине.*

Ключевые слова: *торговля, коммерция, финансы, деньги, законодательство, правовое регулирование, электронная коммерция, электронная торговля, электронные деньги, электронный маркетинг.*

Annotation. *The analysis of the legal regulation of e-commerce in Ukraine. The directions for improving the legal regulation of electronic commerce security in Ukraine are proposed.*

Keywords: *trade, commerce, finance, money, legislation, legal regulation, e-commerce, e-commerce, electronic money, email marketing.*

Сучасні досягнення у розвитку глобальних інформаційних і комунікаційних технологій, а саме інтернет-технологій призвели до стрімкого піднесення економічної діяльності, де і виникли поняття «електронна комерція» та «електронна торгівля».

Із розвитком інформаційних процесів в Україні все більшої популярності набуває нова послуга для вітчізняних споживачів – купівля товарів із використанням Інтернету. З одного боку, Інтернет є ідеальним інформаційним середовищем, яке не має політичної валюти і розвивається за власними законами, так що не є доцільними будь-які зусилля держави встановити нормативно-правове регулювання комп'ютеризованої торгівлі. З іншого – навпаки, Інтернет через свою специфічність є сприятливим середовищем для здійснення різних правопорушень, безконтрольного поширення незаконної інформації, тому необхідно застосовувати правові заходи для запобігання подібним явищам.

Придбання товару через Інтернет має як переваги, так і недоліки. Очевидними перевагами є економія часу, зручність пошуку товару і, що головне, його вартість, оскільки, як правило, вона є набагато нижчою від аналогічних пропозицій у звичайному магазині.

Однак, незважаючи на те, що в сучасному суспільстві електронна комерція набула глобального й розгалуженого характеру, значна частина відносин між її учасниками не регулюється спеціальними законами або іншими джерелами права. Потреба у правовому регулюванні в суспільстві виникає, коли з'являються нові соціально-суспільні відносини, відсутність правового врегулювання яких породжує конкретні проблеми у разі їх здійснення.

Проблемами купівлі-продажу в Інтернеті є приналежність того чи іншого проекту до компанії (негативна анонімність), певна складність у веденні та узаконенні діяльності в Інтернеті. Важливими є також недовіра споживача до послуг, які продаються через Інтернет, неможливість реально оцінити якість товару, проблеми при поверненні товару.

Розвитку вітчизняного ринку електронної комерції заважають:

– відсутність законодавчої бази, яка б регулювала процес купівлі (продажу) онлайн, здійснення електронних платежів за оплачені товари та послуги, і яка б встановлювала прозорі правила гри на ринку як для продавців, так і для покупців;

– недостатність розвитку національної електронної платіжної системи;

– низька ефективність більшості існуючих вітчизняних торговельних майданчиків;

– низький рівень поширення Інтернету, особливо в регіонах.

Недоліками з боку держави є недоотримання до бюджету податкових виплат у разі проведення «чорних» схем обліку [1].

© Вежичаніна М. А., 2018

Дослідженням різних організаційних аспектів: технічних, технологічних, соціально-етичних, адміністративних, правових і кримінальних – розв'язання проблемних питань ведення електронної торгівлі займаються Бабенко Л., Биков В., Монаревич О., Спиридонов О., Белов С., Мартиненко С., Брижко В., Новицький А., Золотар О. та ін. Вітчизняні науковці приділяли увагу питанням правового регулювання електронної торгівлі, електронної комерції, укладанню електроних угод: Шахбазянова К., Присяжнюк О., Чучковська А., Дутов М. та ін. У своїх дослідженнях автори звертають увагу переважно на опис різних потенційних і реальних загроз безпеці, що можна розглядати в аспекті електронного бізнесу. Передусім це порушення права інтелектуальної власності (порушення авторського права споживачів, шахрайства); спам (нав'язлива реклама) тощо. Також дослідники вивчають і політичні, соціально-психологічні (інтелектуальні), правові, адміністративні й інші реальні та потенційні загрози безпеці електронної торгівлі.

У ідеальному вигляді електронна торгівля знаходить вираження у купівлі-продажу із застосуванням Інтернету таких товарів і послуг: програмного забезпечення, електронних книг, музики, кінофільмів, здійснення банківських операцій, інформаційно-аналітичних, а також науково-дослідних і освітніх робіт (послуг) із застосуванням інформаційних технологій, комунікації та інших аудіо- та відео продуктів у електронній формі. В операційному аспекті це дозволяє оптимально, без великих затрат, пов'язаних із традиційним контактом фізичного переміщення сторін комерційних угод, реалізувати купівлю-продаж із відчутною економією часу.

На сучасному етапі розробки механізму правового регулювання електронної комерції в Україні ухвалено кілька нормативних актів. Серед них Закон України «Про електронний цифровий підпис» від 22 травня 2003 р. та Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22 травня 2003 р. Першочерговим є остаточне визначення предмета правового регулювання електронної комерції в Україні. У цьому випадку слід ураховувати визначення терміна «комерція», під яким розуміють передусім торговельні процеси, що є спрямованими на здійснення актів купівлі-продажу товарів. Як правило, електронна комерція є сферою цифрової економіки, що охоплює всі фінансові та торговельні транзакції, які проводяться із застосуванням комп'ютерних мереж, і бізнес-процеси, що є пов'язаними з проведенням цих транзакцій, а також суспільні відносини у сфері продажу товарів, надання послуг та виконання робіт із застосуванням Інтернету. За своєю сутністю електронна комерція є господарсько-торговельною діяльністю, що здійснюється віртуально – у електронній формі.

Через виняткову значущість відносин у сфері електронної комерції для становлення конкурентоспроможної ринкової економіки будь-яка держава має сприяти їх розвитку. Для цього необхідно розробляти основні процедури та принципи проведення електронної комерції, а також ураховувати рівні юридичні права та судовий захист для всіх її учасників. Зауважимо, що характерною рисою правовідносин, які мають бути врегульованими, є їх екстериторіальний характер. Однобічне використання державою правових норм, які регулюють подібні відносини, без урахування досвіду міжнародної практики та законодавства інших країн, буде неефективним.

Юристи з різних сторін розглядають напрями майбутнього регулювання електронної комерції. Одні пропонують упровадження комплексного закону для регулювання електронної комерції, який би контролював значну частину взаємин, що виникають у процесі реалізації, від поняття електронного документа до підписання договору у цій сфері. На думку інших, було б краще розробити три закони: про електронний документообіг, електронний підпис та електронну торгівлю. Однак, усі вони впевнені, що для нормального функціонування і розвитку електронної комерції необхідним є нормативне визначення механізму здійснення угод із застосуванням Інтернету та легалізація застосовуваних при цьому способів взаєморозрахунків.

У світі вже відбувається активна робота зі створення належного правового забезпечення електронної комерції. Хоча можна з упевненістю сказати, що законодавство будь-якої країни, у тому числі й США та Великої Британії, які заведено вважати батьківщиною електронної комерції, перебуває тільки на початковому етапі формування.

В Україні вже існує ринок товарів і послуг, для оплати яких електронна комерція є зручним платіжним інструментом. Аналіз вітчизняного ринку електронної комерції засвідчує, що онлайн-бізнес стрімко розвивається. Найпопулярнішим видом електронної комерції в Україні є тип «бізнес-споживач», який є головним у роздрібній торгівлі в Інтернеті.

За даними компанії P5 Communications, Inc., не менш ніж 8 % українських інтернет-користувачів періодично роблять покупки в Інтернеті, за статистикою, лише в одному Києві не менш ніж 40 тис. осіб користуються цією послугою. Але в нашій державі цей ринок і досі перебуває в зародковому стані. Так, у UaNet (українському секторі Інтернету) нараховується лише кілька десятків працюючих електронних магазинів. Тому більше уваги слід приділити розробці нових магазинів на базі програмних додатків.

В Україні початок правового регулювання діяльності у сфері високих технологій закладено у 1998 р. прийняттям Верховною Радою України Закону України «Про Національну програму інформатизації». Тоді ж було схвалено концепцію Національної програми інформатизації та прийнято Закон України «Про затвердження завдань Національної програми інформатизації на 1998–2000 рр.».

Наступною стадією став Указ Президента України № 928 від 31 липня 2000 р. «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі

в Україні». Постановою Національного банку України від 10 червня 1999 р. № 280 затверджено правила організації захисту електронних банківських документів, які оперують поняттям «електронні банківські документи», однак, власне сутність поняття не розкрито.

22 травня 2003 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг», яким встановлено основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів. Дія цього Закону поширюється на відносини, що виникають у процесі створення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, обробки, використання та знищення електронних документів. У Законі витримано функціонально-еквівалентний підхід до розуміння електронного документа, запропонований Типовим законом ЮНСІТРАЛ «Про електронну комерцію» [3].

Поряд із перевагами електронної торгівлі існують і суттєві ризики, серед яких ухилення від податків, шахрайство, порушення прав інтелектуальної власності. Ці ризики є реальними, але в розвинених країнах їх вдається регулювати у такий спосіб, щоб не порушити електронну торгівлю [3].

Незважаючи на те, що Інтернет є світовою інформаційною павутиною, електронна комерція з погляду права не набула настільки світового характеру і традиційно залишається в межах національної юрисдикції. Однак, можливе «національне» ускладнення щодо учасників процесу загострює проблему вибору права.

Закріплення основ електронної комерції у законодавстві України, подальший розвиток правового регулювання електронної комерції в окремих її категоріях у спеціальних законах, внесення відповідних змін до чинного законодавства стосовно питань електронного обміну даними, укладання угод в електронній формі – ці питання потребують невідкладного розв'язання. Створивши режим найбільшого правового сприяння розвитку електронної комерції в Україні, тим самим можна створити необхідний фундамент, на якому будуватиметься добробут нашого суспільства в XXI ст.

Динаміка показників обсягу інтернет-торгівлі має позитивний прояв, що є зумовленим світовими стандартами і тенденціями електронної торгівлі, досвід яких Україна нині активно переймає. Виробники намагаються запроваджувати новітнє, безпечне програмне забезпечення та сервіси, які дозволяють зробити онлайн-торгівлю доступнішою та зручнішою.

Електронна торгівля значно знижує бар'єри виходу на міжнародний ринок, що у сучасних глобалізаційних процесах є дуже важливим. У зв'язку із цим Україна демонструє чільні позиції за обсягами електронного ринку серед країн Східної Європи та за часткою електронної комерції у обсязі валового внутрішнього продукту країни.

Попри позитивну динаміку розвитку електронної комерції, Україна має низку перешкод і бар'єрів щодо функціонування електронного бізнесу. Однією з найсуттєвіших проблем є правова база та державне регулювання бізнес-діяльності в Інтернеті та захист прав інтернет-споживачів і продуктів інтелектуальної власності. У зв'язку із цим влада має звести до єдиної форми законодавчу базу із світовими стандартами щодо здійснення електронних транзакцій в Інтернеті. Це також низький рівень технологічного забезпечення більшості підприємств, який уповільнює розвиток електронної комерції та бізнесу в цілому. Спостерігається високий рівень недовіри населення до онлайн-покупок і невпевненість у якості товарів і послуг, про що свідчить відсутність стандартизованої та сертифікованої продукції в Інтернеті. Високий рівень інтернет-шахрайства та кібератак негативно впливає на онлайн-бізнес, виникають труднощі з санкціями та покараннями злодіїв.

Однак, попри всі бар'єри все більше сервісів надають можливості користувачам здійснювати онлайн-покупки й оплату послуг через інтернет-банкінг. І, що найважливіше, зростає частка інформованого населення щодо інновацій у електронній комерції та прихильників її застосування. Це стосується не лише населення, потенційних споживачів, але і досить консервативних підприємців, які застосовують інформаційні інтернет-технології у веденні бізнесу. Нині розвитку української електронної комерції необхідний реінжиніринг, тобто абсолютна заміна традиційних форм, методів і способів ведення бізнесу на нові світові тенденції, напрями та методи, що є застосовуваними у зарубіжних країнах [4].

Таким чином, важливо акцентувати увагу на деталях дослідження тенденцій розвитку інтернет-комерції в Україні, веденні моніторингу та систематизації статистичних відомостей з боку держави. Саме після аналізу позитивних результатів функціонування електронної комерції слід інвестувати у технічне забезпечення та розробку програмного забезпечення для підприємств і урядових порталів. Перспективи та прогнози розвитку електронної комерції є доволі обнадійливими, це може стати стимулом до подальшого технологічного розвитку країни, її національної економіки та всієї фінансової інфраструктури. Комплекс відповідних заходів щодо ліквідації бар'єрів функціонування електронного бізнесу та стимулювання розвитку електронної комерції допоможе надалі скоротити різницю у темпах використання інтернет-комерції, сприятиме запровадженню інновацій у якісно новий сегмент економіки спільно із провідними країнами світу.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, професор Сергієнко В. В.

Література: 1. Німко О. Б. Правові засади державного регулювання здійснення оцінювальної діяльності для цілей оподаткування. *Научные записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского.* 2012. № 2. С. 292–295. **2.** Дубовик Т. В. Інтернет-торгівля в Україні. *Вісник КНТЕУ.* 2013. № 1. С. 20–29. **3.** Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19/ed20150903. **4.** Трубін І. О. Правове регулювання електронної комерції в Україні. *Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України.* 2007. № 2. С. 192–198.

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.221:631.11

Вергун Т. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано основні підходи до оподаткування діяльності сільськогосподарських підприємств. На прикладі агрофірми ТОВ «Надія» розглянуто особливості оподаткування аграрних підприємств. З'ясовано, до якої групи суб'єктів господарювання сплати єдиного податку належить це сільськогосподарське підприємство.*

Ключові слова: *підприємство, сільське господарство, сільськогосподарське підприємство, сільськогосподарська продукція, податок, юридична особа, ставка.*

Аннотация. *Проанализированы основные подходы к налогообложению деятельности сельскохозяйственных предприятий. На примере агрофирмы ООО «Надежда» рассмотрены особенности налогообложения аграрных предприятий. Выяснено, к какой группе субъектов хозяйствования уплаты единого налога принадлежит это сельскохозяйственное предприятие.*

Ключевые слова: *предприятие, сельское хозяйство, сельскохозяйственное предприятие, сельскохозяйственная продукция, налог, юридическое лицо, ставка.*

Annotation. *The main approaches to the taxation of agricultural enterprises are analyzed. On the example of the agrofirm LLC Nadezhda, the particularities of taxation of agrarian enterprises are considered. It was found out to which group of subjects of managing the single tax the agricultural enterprise belongs.*

Keywords: *enterprise, agriculture, agricultural enterprise, agricultural products, tax, legal entity, rate.*

Система оподаткування сільськогосподарських підприємств має певні тільки їй властиві особливості. Сучасне сільське господарство є найуспішнішою галуззю в Україні, складовою народногосподарського комплексу, що дає змогу забезпечити підтримку життєдіяльності суспільства. Через сезонність і відчутну ризикованість діяльності сільськогосподарських товаровиробників оподаткування підприємств агропромислового комплексу завжди було одним із особливих видів податкових взаємовідносин. Після отримання незалежності України питання державної підтримки й захисту вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників у соціальній і ціновій податковій політиці набуло ще більшої актуальності.

Дослідженням проблемних питань оподаткування сільськогосподарських підприємств займаються Соколовська А., Василик О., Тулуш Л., Дема Д., Лайко П., Федосов В., Кириченко А., Осадчий С., Рудь В., Дем'яненко М., на праці яких спиратимемося при аналізі особливостей оподаткування підприємств галузі.

© Вергун Т. В., 2018

Метою написання статті є дослідження особливостей оподаткування вітчизняних сільськогосподарських суб'єктів підприємництва, а також відповідних змін у зв'язку із прийняттям нових законодавчих актів.

Підприємства, основною діяльністю яких є виробництво сільськогосподарської продукції, сплачують податок на прибуток у порядку і розмірах, передбачених ст. 155 Податкового кодексуУкраїни, за підсумками звітного податкового року [5].

Сільське господарство було і є важливим важелем у економіці країни, саме тому цій галузі надано неабиякі пільги та привілеї. Історично склалося, що в сільському господарстві основним засобом виробництва є земля. Це накладає певні фундаментальні умови щодо підходів до визначення об'єкта спеціального оподаткування, про що переконливо свідчить чинний режим фіксованого сільськогосподарського податку. Фіксований сільськогосподарський податок – це прямий податок виключно з юридичних осіб, які ведуть певну, установлену законодавством діяльність, яка визначається згідно із класифікацією видів економічної діяльності. Ще однією особливістю цього податку є те, що він належить до загальнодержавних податків, який надходить до місцевого бюджету відповідного регіону. Кожна з форм уособлює спеціальну фінансово-податкову конструкцію, яка визначає і характеризує найприйнятніший фіскальний механізм щодо розрахунків із державою окремих господарських структур. Будь-якому сільськогосподарському підприємству вигідно бути зафіксованим, адже це забезпечує звільнення сільськогосподарського підприємства від певних податків та обов'язкових платежів.

Оподаткування підприємств цієї галузі відбувається за двома системами незалежно від форми власності: за спрощеною системою оподаткування та на загальних засадах.

Агрофірма ТОВ «Надія» не є винятком, розрахунок оподаткування на підприємстві ведеться за спрощеною системою, за розподілом якої вона належить до IV групи суб'єктів господарювання для сплати єдиного податку. Базою оподаткування сільськогосподарських товаровиробників IV групи є нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь із урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного станом на 1 січня базового податкового (звітного) року відповідно до порядку, установленого в Податковому кодексі України [5].

Для перебування в цій групі частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік не повинна бути меншою за 75 %; необхідно мати в наявності земельні ділянки відповідного призначення.

Окрім податку на прибуток агрофірма ТОВ «Надія» є платником податку на додану вартість, плати за землю, а також екологічного податку, що зумовлено перебуванням суб'єкта у IV групі.

Агрофірма ТОВ «Надія» виробляє і реалізує кілька видів продукції, тож оподаткування фермерства є складнішим, ніж малого промислового підприємства. Податкова політика таких підприємств може бути різною. Сільське господарство має сезонний характер, воно часто комбінується з іншими видами виробничої та комерційної діяльності.

Отже, для уникнення надмірної сплати податків підприємство має бути фіксованим, оскільки це дає змогу знизити податкове навантаження на платника; збільшити рівень сплати податку; спростити механізм нарахування, обліку та сплати податку; оптимізувати строки сплати податку із урахуванням сезонності діяльності сільськогосподарських підприємств; стабілізувати податкову базу. Але фіксування підприємства не забезпечує ефективного використання земельних ресурсів, прибутковості діяльності, оскільки не відіграє значної ролі, адже має незначну питому вагу у доходах платника. Загальна система оподаткування іноді є стимулятором ведення прибуткової діяльності та забезпечення ефективності виробництва.

Таким чином, удосконалення потребують механізми адміністрування вищезазначених податків, переходу з однієї системи оподаткування на іншу, визначення чітких правил підтримки саме малого бізнесу у сфері сільського господарства. Підприємства, які обрали спеціальний режим оподаткування податком на додану вартість, мають звертати увагу на порядок заповнення нових форм декларацій і на необхідність подання їх виключно в електронній формі для великих і середніх підприємств, а також на строки їх подання.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Волошан І. Г.

Література: 1. Соколовська А. М. Шляхи реформування податкової системи України. *Фінанси України.* 2014. № 12. С. 103–121. **2.** Василик О. Д., Павлюк К. В. Бюджетна система України : підручник. Київ : Центр навч. літ, 2009. 544 с. **3.** Тулуш Л., Рудая М. Адміністрування податку на додану вартість у сфері агропромислового виробництва. *Світ фінансів.* 2011. № 1. С. 125–130. **4**. Дема Д. І. Залучення особистих селянських господарств у систему оподаткування України. *Вісник Житомирського національного агроекологічного університету.* 2015. № 2. С. 97–103. **5.** Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.

СПЕЦИФІКА ЕКСПОРТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

УДК 339.564:635.07(477)

Вергун Т. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано особливості експортування сільськогосподарської продукції в Україні за останні роки. Визначено основні фактори впливу на розвиток її експортування. Розглянуто динаміку зростання експортування сільськогосподарської продукції у 2013–2017 рр.*

Ключові слова: *підприємство, сільське господарство, сільськогосподарське підприємство, сільськогосподарська продукція, експортування сільськогосподарської продукції.*

Аннотация. *Проанализированы особенности экспорта сельскохозяйственной продукции в Украине за последние годы. Определены основные факторы влияния на развитие ее экспорта. Рассмотрена динамика роста экспорта сельскохозяйственной продукции в 2013–2017 гг.*

Ключевые слова: *предприятие, сельское хозяйство, сельскохозяйственное предприятие, сельскохозяйственная продукция, экспорт сельскохозяйственной продукции.*

Annotation. *Analyzed the features of agricultural exports in Ukraine in recent years. The main factors influencing the development of its exports are determined. The dynamics of growth in exports of agricultural products in 2013–2017 is considered.*

Keywords: *enterprise, agriculture, agricultural enterprise, agricultural products, export of agricultural products.*

Агропромисловий комплекс навіть за кризових умов приносить прибуток і забезпечує приплив іноземної валюти. Україна посідає чільні позиції в світі за виробництвом і експортом багатьох сільськогосподарських продуктів. Аграрна галузь є однією з пріоритетних сфер як зовнішньоекономічного, так і внутрішньоекономічного розвитку країни, що має високий природно-ресурсний потенціал та унікальні можливості для розвитку. Унаслідок бурхливого зростання внутрішнього та зовнішнього попиту на аграрну продукцію в Україні сформувався досить потужний агропромисловий комплекс, завдяки чому країна посідає чільні місця за частками експорту на світові ринки. Вітчизняні корпорації представлені у світових рейтингах виробників і постачальників аграрної продукції. Останніми роками найпотужнішими учасниками аграрного ринку є агрохолдинги «Кернел Груп» і «Нібулон».

Сільськогосподарськими вважають товари, визначені в товарних групах 1–24, товарних позиціях 4101, 4102, 4103, 4301 згідно із Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД) (п. 209.7 Податкового кодексу України) [1]. При цьому такі товари мають вирощуватися, відгодовуватися, виловлюватися або збиратися (заготовлятися) безпосередньо платником податку – суб'єктом спеціального режиму оподаткування (крім придбання таких товарів у інших осіб), які поставляються зазначеним платником податку – їх виробником.

Із прийняттям Угоди про асоціацію з Європейським Союзом ситуація покращилася, перед українським сільським господарством відкрилися нові ринки й нові можливості, що дозволяють експортувати продукцію за межі країни. У такому розумінні експорт розглядають як вивіз із митної території країни за кордон товарів і послуг без зобов'язання їхнього зворотного повернення.

Дослідженню окремих аспектів зовнішньої торгівлі України присвячено чимало теоретичних праць науковців та офіційних видань Державної служби статистики України, публікацій Державної фіскальної служби України, аналітичних видань. Вивченням проблемних питань експортування займалися Іксарова О., Дахно І., Носирєв О., Пальчук О. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього актуального питання.

Навіть за нестабільної політичної та економічної ситуації агропромисловий комплекс демонструє високі результати, що сприяє зростанню експортування товарів з України до країн Європейського Союзу. У першому півріччі 2017 р. експорт виріс до 8,21 млрд дол., або на 26,1 % порівняно з 2016 р. При цьому підприємства отримали понад 150 млн дол. чистого прибутку. Аналіз динаміки експортування сільськогосподарської продукції до країн Європейського Союзу та СНД подано на рис. 1 [6].

© Вергун Т. В., 2018

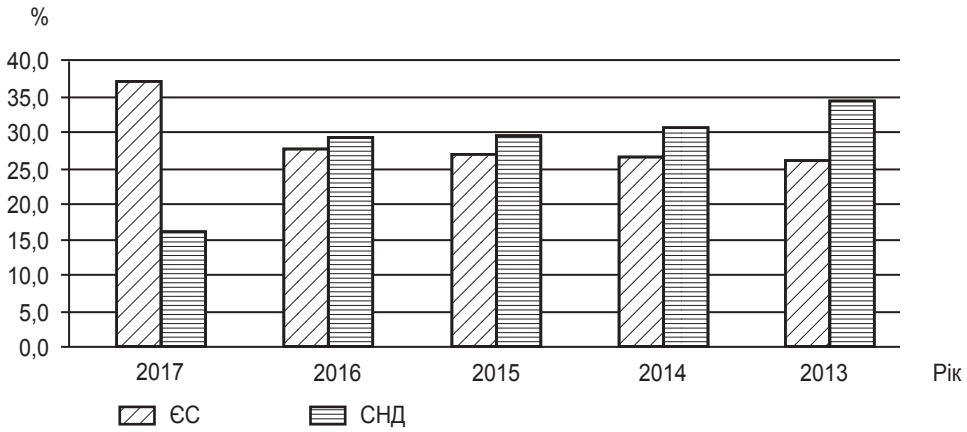

Рис. 1. **Динаміка експортування сільськогосподарської продукції до країн Європейського Союзу та СНГ**

Особливістю митного режиму вивезення сільськогосподарських товарів є те, що підприємство – виробник таких видів продукції має право на бюджетне відшкодування податку на додану вартість, сплаченого (нарахованого) постачальникам товарів або послуг, вартість яких залучають до складу виробничих факторів. Воно відбувається шляхом відшкодування у загальному порядку (п. 209.4 Податкового кодексу України). Тому операції експорту сільгосподарської продукції відображають у складі податкового кредиту в загальній податковій декларації з податку на додану вартість із відміткою 0110 [1].

Нині очевидними стали деякі проблеми експорту до країн Європейського Союзу. Із загальної маси експортованої продукції сільськогосподарські товари становляють практично половину, але і донині експорт м'яса та молока є дуже обмеженим через те, що українські виробники не можуть вийти на європейський рівень якості товарів. Найбільш парадоксально, що їх вина в цьому є мінімальною. Підприємства готові переглядати технологію виготовлення продуктів, змінювати концепції, однак, держава не може забезпечити аграріям отримання необхідної дозвільної документації. Як і раніше, Україна не в змозі оплатити проведення міжнародної екологічної інспекції, яка коштує близько 40 млн грн. Відповідь чиновників проста: у державному бюджеті немає потрібних коштів [5].

У цілому стан експорту сільськогосподарської продукції є задовільним, оскільки темпи його падіння є значно меншими, ніж темпи падіння в інших галузях вітчизняної економіки.

Таким чином, на підставі аналізу тенденцій і закономірностей розвитку зовнішньої торгівлі сільськогосподарськими товарами можна визначити основні перспективи її подальшого розвитку: у наступні роки показники зростатимуть. Для прогресивнішого зростання експортування сільськогосподарської продукції важливо підвищувати якість товарів і підтверджувати її шляхом екологічної експертизи. Також необхідними є зміна концепції й удосконалення технології виготовлення продуктів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **2.** Амоша А. И., Вишневский В. П., Збаразская Л. А. Промышленная политика и управление развитием промышленности в условиях системных дисбалансов: концептуальные основы : монография. Донецк : НАН Украины, Институт экономики промышленности, 2013. 180 с. **3.** Іксарова Н. О. Зовнішня торгівля послугами у системі економічної безпеки держави : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.03. Київ, 2010. 23 с. **4.** Дахно І. І. Зовнішньоекономічна діяльність : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2006. 360 с. **5.** Носирєв О. О. Зовнішня торгівля України з країнами ЄС : проблеми та напрями оптимізації. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки.* 2011. № 5. С. 81–88. **6.** Пальчук О. Значення та роль світової торгівлі послугами в сучасній економіці. *Дослідження міжнародної економіки.* 2011. № 1. С. 72–78. **7.** Динаміка експорту-імпорту послуг України за країнами світу // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/zd/din_rik/din_u/dei_posl07.htm.

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ СТУДЕНТСЬКИХ ПРОФСПІЛКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

УДК 32.019.5

Вівчар Т. М.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність комунікаційної маркетингової політики. Визначено її соціальний аспект на рівні неприбуткової організації. Подано загальну класифікацію груп маркетингових комунікацій, деталізовано основні ознаки її розвитку за сучасних умов. Досліджено основний інструментарій маркетингових комунікацій.*

Ключові слова: *підприємство, організація, профспілкова організація, політика, комунікація, комунікаційна політика, неприбуткова організація.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность коммуникационной маркетинговой политики. Определен ее социальный аспект на уровне неприбыльной организации. Представлена общая классификация групп маркетинговых коммуникаций, детализированы основные признаки ее развития в современных условиях. Исследован основной инструментарий маркетинговых коммуникаций.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, профсоюзная организация, политика, коммуникация, коммуникационная политика, неприбыльная организация.*

Annotation. *The essence of the communication marketing policy is considered. Its social aspect is defined at the level of a non-profit organization. The general classification of marketing communications groups is presented, the main features of its development in modern conditions are detailed. Investigated the main tools of marketing communications.*

Keywords: *enterprise, organization, trade union organization, politics, communication, communication policy, non-profit organization.*

Останнім часом в управлінні діяльністю профспілок і в процесі просування послуг профспілкових організацій набуває популярності така складова комплексу маркетингу, як комунікаційна політика.

У вітчизняній науковій літературі актуальним є питання формування єдиного усталеного терміна для позначення профспілкової організації як добровільного та некомерційного об'єднання громадян. Поширене поняття «профспілкова громадська організація» часто є синонімом неурядової неприбуткової недержавної організації, організації третього сектора. Ключовими ознаками громадських організацій є неприбутковість і добровільність об'єднання її членів. Суспільну, неурядову або некомерційну організацію (НКО) можна визначити як добровільне об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших інтересів, що не має на меті отримання прибутку від діяльності. До некомерційних і громадських організацій належать благодійні фонди, бізнес-асоціації, органи самоорганізації населення, профспілки, організації роботодавців, релігійні організації та ініціативні групи громадян [1].

Основним товаром некомерційних організацій є соціальні послуги та програми, що мають соціальне і лише побічно економічне значення. Продуктом некомерційної діяльності є соціальна послуга (або, за Андрєєвим С., соціальний ефект) [2]. Як правило, послуга надається безкоштовно, нижче ринкової вартості або навіть нижче собівартості.

Ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності сучасних неприбуткових організацій є дієва система маркетингових комунікацій, яка характеризується широким застосуванням різноманітних комунікаційних засобів і появою нових інструментів інформаційного впливу. Запорукою успіху профспілкових організацій є спроможність стратегічно правильно організувати взаємодію багатьох інструментів маркетингових комунікацій із визначенням найдієвіших і найефективніших засобів комунікацій у кожному окремому випадку.

Щоб краще зрозуміти маркетингову комунікаційну політику, розглянемо сутність таких термінів: комунікація, політика, комунікаційна політика (табл. 1) [2; 3].

Із урахуванням визначення сутності поняття комунікації можна визначити політику комунікацій як сукупність елементів, що є безпосередньо пов'язаною з цілями, функціями й організаційною структурою профспілки, напрямами інформаційних потоків, технологією їх передачі, розробкою комунікаційних стратегій управління.

© Вівчар Т. М., 2018

Таблиця 1

Визначення комунікації та комунікаційної політики

Назва терміна	Визначення
Комунікаційна політика	Цілеспрямована діяльність організації з регулювання руху інформаційних повідомлень і потоків, що здійснює планування і взаємодію з усіма суб'єктами маркетингової системи на основі обґрунтованої стратегії використання комплексу комунікативних засобів
Комунікація	Процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами, спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів задля передавання й отримання інформації
Політика	Певна частина, програма або напрям діяльності, сукупність засобів (інструментів) і методів для реалізації певних інтересів задля досягнення визначених суб'єктом політичного процесу цілей

Комунікаційна політика в некомерційних організаціях, як і в політиці, і в комерційних організаціях, має свою специфіку. Так, Векслер А. і Тульчинський Г. як особливості політики комунікацій некомерційних організацій розглядають:

– вивчення і аналіз громадської думки;

– розробку стратегії просування соціальної програми, проекту, акції;

– залучення суспільної уваги до проблеми, програми з боку державних і комерційних структур , широкої громадськості;

– комплексну інформаційну підтримку;

– взаємодію з лідерами думок;

– розробку ефективних каналів комунікації з цільовими групами [4].

За твердженням Войнаренка С., маркетингові комунікації є процесом передачі економічної інформації, яка циркулює від однієї частини економічної системи до іншої, між економічною, політичною і суспільною системами, а також між суспільними групами та індивідами [1].

На думку Бородіної І., інструменти комунікацій мають широко використовуватися некомерційними організаціями через необхідність:

– донесення до громадськості місії організації та формування її сприятливого іміджу в очах громадськості;

– створення та підтримки умов для залучення грошових коштів у таких обсягах, які дозволяють організації досягати своїх цілей;

– формування каналів комунікацій із потенційними споживачами послуг, що надаються організацією;

– поширення ідей, що відповідають місії організації в публічній політиці;

– ефективного мотивування людей, залучених для реалізації місії організації [3].

Отже, маркетингова комунікаційна політика профспілкової організації є сукупністю маркетингових рішень з регулювання руху інформаційних повідомлень і потоків на основі обгрунтованої стратегії використання комплексу комунікативних засобів; діяльністю громадського об'єднання студентства, спрямованою на інформування, переконання та нагадування про свої послуги, реалізацією програм лояльності та створення позитивного іміджу профспілки.

Маркетингові комунікацій, а відповідно і цілі маркетингової комунікаційної політики, розподіляють на дві групи (рис. 1) [3].

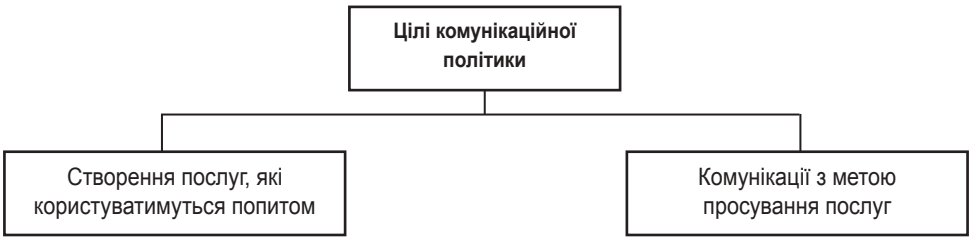

Рис. 1. **Цілі комунікаційної політики**

Із урахуванням ролі маркетингових комунікацій у діяльності громадських організацій важливим є визначення найоптимальніших моделей маркетингових комунікацій і формування маркетингового інструментарію

управління цими комунікаціями для забезпечення ефективності процесів просування продукції та взаємодії зі студентством.

Основою ефективної роботи будь-яких соціальних інститутів є довірчі відносини. Відкриті, позитивні взаємини між людьми дозволяють істотно скоротити час на ділову комунікацію. Атмосфера довіри підвищує швидкість і ефективність обміну інформацією, спрощує процес переконання і сприйняття нового. Очевидно, що формування довіри до організації та діяльності, яку вона веде, є основним завданням зв'язків із громадськістю [5].

За умов тотальної непоінформованості, коли саме поняття «профспілка» сприймається неоднозначно, а позитивність діяльності ставиться під сумнів, просування конкретних проектів конкретних організацій ускладнюється багатократно. Комунікацію доводиться починати з першого рівня – підвищення ступеня інформованості про явище.

Для високоефективного просування послуги профспілкової організації комунікаційні програми необхідно розробляти спеціально для кожного сегмента студентства. Дуже важливими є як прямий, так і зворотний зв'язок між профспілкою і студентами, забезпечення високоефективної системи обміну інформацією.

Таким чином, першим етапом комунікаційного процесу є аудит усіх потенційних можливостей взаємодії організації та її послуги зі студентами. Якщо брати соціальний аспект на рівні неприбуткової організації, комунікація виконує інформаційну, командну, інтеграційну та переконуючу функції. Усередині профспілки первинну роль відіграє ієрархічний розподіл повноважень між студентами, який формує певні потреби у комунікаціях, спільності та двобічності намірів. На сьогодні управління маркетинговою комунікативною політикою профспілки є найважливішим у її існуванні. Без неї студентські організації навряд чи досягнуть тих висот, на які сподіваються.

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Холодний Г. О.

Література: 1. Войнаренко С. М. Комунікативна політика підприємств в сучасних умовах. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2011. № 6. С. 51–54. **2.** Андреев С. Н. Маркетинг некоммерческих субъектов : учебное пособие. М. : Финпресс, 2002. 312 с. **3.** Бородина И. Некоммерческий PR в коммерческих целях. *Маркетолог*. 2000. №12. С. 11–16. **4.** Векслер А. Ф., Тульчинский Г. Л., Зачем бизнесу спонсорство и благотворительность. Нижний Новгород : PR-эксперт, 2002. 310 с. **5.** Бесчастний В. Громадські об'єднання в Україні : навч. посіб. / за ред. В. Бесчастного. Київ : Знання, 2007. 416 с.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ БАЛАНС ПІДПРИЄМСТВА

УДК 005.591.145:657

Власова А. А.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано, що кожне сучасне підприємство повинно здійснювати фінансово-господарську діяльність відповідно до свого статуту. Визначено роль і значення основних та оборотних засобів, нематеріальних активів, а також фінансових вкладень. Доведено, що своєчасно і правильно складений бухгалтерський баланс сприяє ефективності пошуку шляхів зниження собівартості продукції, збільшенню накопичень і зміцненню фінансового стану підприємства, своєчасному стягненню дебіторської та погашенню кредиторської заборгованості.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, баланс, банк, банківська установа, банківська система, бухгалтерський баланс, кредиторська заборгованість, дебіторська заборгованість, балансовий метод.*

© Власова А. А., 2018

Аннотация. *Обосновано, что каждое современное предприятие должно осуществлять финансово-хозяйственную деятельность в соответствии со своим уставом. Определены роль и значение основных и оборотных средств, нематериальных активов, а также финансовых вложений. Доказано, что своевременно и правильно составленный бухгалтерский баланс способствует эффективности поиска путей снижения себестоимости продукции, увеличению накоплений и укреплению финансового состояния предприятия, своевременному взысканию дебиторской и погашению кредиторской задолженности.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, баланс, банк, банковское учреждение, банковская система, бухгалтерский баланс, кредиторская задолженность, дебиторская задолженность, балансовый метод.*

Annotation. *It is substantiated that every modern enterprise should carry out financial and economic activities in accordance with its charter. The role and value of fixed and circulating assets, intangible assets, and also financial investments are defined. It is proved that a timely and properly prepared balance sheet contributes to the effectiveness of finding ways to reduce the cost of production, increase savings and strengthen the financial condition of the company, timely collection of accounts receivable and payable accounts payable.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, balance sheet, bank, banking institution, banking system, balance sheet, payables, receivables, balance sheet method.*

В економіці, як і в інших сферах людської діяльності, загальноприйнятим є постійне прагнення до відповідності між потребами та можливостями їх задоволення – такою є діалектика суспільного розвитку. Так, обсяг виробництва має бути пов'язаний із обсягом заготовлюваних виробничих запасів, використання останніх – із наявністю робочої сили, забезпеченням засобами праці. Випуск продукції слід узгоджувати з потребами ринку. У свою чергу, ступінь задоволеності ринку безпосередньо залежить від платоспроможності споживачів. Саме такий взаємозв'язок передбачає збалансованість, його забезпечення в теорії і практиці відтворення сукупного суспільного продукту, визначає зміст балансового методу.

Бухгалтерський баланс є системою показників, що в узагальнених вартісних відносинах характеризує стан засобів підприємства. Бухгалтерський баланс відображає склад, розміщення, використання і джерела формування коштів підприємств, організацій і бюджетних установ. Бухгалтерський баланс дає змогу визначити забезпеченість підприємства власними оборотними засобами, відповідність запасів товарно-матеріальних цінностей установленим нормативам, стан платоспроможності, а також дати загальну оцінку фінансового стану підприємства чи організації. Бухгалтерський баланс відіграє важливу роль в управлінні підприємством, оскільки за даними балансу можна зрозуміти, що являє собою підприємство на певний момент і чому склалося саме таке положення. Зауважимо, що підсумок балансу зовсім не відображає тієї суми коштів, якою реально володіє підприємство, його, так би мовити, вартісної оцінки. Основною причиною є можлива невідповідність балансової оцінки господарських засобів реальним умовам через інфляцію, кон'юнктуру ринку і та ін. Отже, між потребами і можливостями їх задоволення існує прямий зв'язок: потреби мають урівноважуватися готівкою із можливостями, тобто бути збалансованими. Із застосуванням балансового методу (прийому балансового узагальнення) здійснюється постійний контроль за господарськими операціями, оскільки показники, що відображають джерела активів і напрями їх використання, мають бути рівними. Вираженням прийомів балансового узагальнення у бухгалтерському обліку і є бухгалтерський баланс [1].

Показники бухгалтерського балансу використовують для аналізу господарської діяльності промислового підприємства, визначення позитивних і негативних сторін, причин відхилень від плану, виявлення внутрішніх резервів підвищення ефективності роботи підприємства. Підприємства складають бухгалтерський баланс за затвердженими формою та інструкціями. Форма балансу не має розходжень за галузями і формами власності. Єдина система показників бухгалтерського балансу дає змогу складати звітні зведення за окремими галузями, економічними районами. У процесі своєї господарської діяльності протягом звітного періоду підприємства здійснюють тисячі операцій, які, у свою чергу, призводять до зміни величини його активів і джерел їх формування. Кожна господарська операція спричиняє подвійні зміни, зачіпає два види активів усередині активу балансу, два види джерел усередині пасиву балансу або один вид активів і один вид джерел одночасно в бік збільшення або зменшення окремих видів засобів і джерел. При цьому застосування способу балансового узагальнення забезпечує рівність підсумків усіх активів, з одного боку, і підсумків усіх джерел (пасивів) – з іншого [2].

Незважаючи на все різноманіття господарських операцій, кожна з них спричиняє одну із чотирьох змін у бухгалтерському балансі. Перший і другий тип операцій не змінюють підсумків активу і пасиву балансу, а третій і четвертий призводять до збільшення (зменшення) підсумків активу і пасиву балансу на одну і ту саму суму. Підсумкові дані за аналітичними рахунками, узагальнені в аналітичних оборотних відомостях (сальдо на початок місяця, обіги за місяць, сальдо на кінець місяця), звіряють з аналогічними показниками відповідного синтетичного рахунку (вони мать бути рівними).

Складовими бухгалтерського балансу є балансова та балансована частини. Балансова частина охоплює дві рівновеликі сукупності показників (статей) – актив і пасив. У активі відбивають нетто-вартість майна підприємства, у пасиві – вартість його зобов'язань і власного капіталу.

Взаємні заліки між статтями активу і пасиву балансу не допускаються. Баланс підприємства має два основні розділи: активи і пасиви. Активами є ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигід у майбутньому. Позабалансова частина розподіляється на статті, які відображають майно в тимчасовому користуванні, умовні права і зобов'язання, інші майнові та немайнові показники. Дані бухгалтерського балансу є використовуваними при аналізі складання та структури майна підприємства, складу і руху виробничих запасів, складу та структури фінансових ресурсів підприємства, стану кредиторської та дебіторської заборгованості для оцінювання показників оборотності оборотних активів, показників ліквідності та ступеня ризику банкрутства підприємства. За умов ринкової економіки бухгалтерська звітність суб'єктів господарювання є основним засобом комунікації, найважливішим елементом інформаційного забезпечення управління. Основною причиною, через що звітності приділяється стільки уваги, є її комунікативна функція: з її допомогою можна залучити інвесторів, кредиторів і партнерів. Наскільки привабливими є опубліковані фінансові результати, що показують поточний і перспективний фінансовий стан підприємства, настільки високою є ймовірність отримання додаткових джерел фінансування [3].

Один із науковців подав основні положення бухгалтерського обліку, супроводжуючи цей перелік критичним коментарем; серед них:

– існування конкретного об'єкта господарської діяльності є універсальним припущенням, хоча воно, як правило, лише декларується;

– безперервність діяльності господарюючої одиниці – припущення про чинність діяльності підприємства приймають для зручності;

– рівність балансу досягається як наслідок того, що зазвичай вишукуються будь-які невідповідності, які можуть виникнути у разі введення до обліку рахунків власника.

Бухгалтерська звітність є інформаційною базою для власників підприємств різних форм власності й інших учасників ринкових відносин, способом рекламування діяльності підприємства для встановлення виробничих контактів, переговорів про співпрацю, інформаційним документом, що підтверджує можливість і доцільність взаємодії з організацією (для контрагентів). Звітні дані є використовуваними керівництвом (органами державної статистики, іншими користувачами) для аналізу діяльності підприємств, виявлення недоліків у роботі (резервів), розробки заходів, що є спрямованими на підвищення ефективності роботи (прогноз на майбутні періоди) [4].

Таким чином, бухгалтерську звітність розподіляють на зовнішню і внутрішню. Внутрішня звітність є використовуваною лише всередині підприємства, призначеною для внутрішнього використання, прийняття управлінських рішень, контролю за їх виконанням, прогнозування, планування діяльності структурних підрозділів підприємства, оцінювання виконаних рішень. Зовнішню звітність обов'язково має підписати керівник і головний бухгалтер. Її використовують за межами підприємства, вона є засобом інформування про характер діяльності, прибутковість і майновий стан підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Писарчук О. В.

Література: 1. Атамас П. Й., Атамас П. О., Крамаренко Г. О. Роль бухгалтерського обліку. *Академічний огляд.* 2016. № 1. С. 60–69. **2.** Лишиленко О. В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2005. 248 с. **3.** Орлова В. К. Основи бухгалтерського обліку : навч. посіб. Івано-Франківськ : Факел, 2006. 296 с. **4.** Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник. Житомир : Рута, 2009. 912 с.

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 657.2

Ворона Т. А.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сутність формування обліково-аналітичного забезпечення. Обґрунтовано пріоритетність формування обліково-аналітичного забезпечення щодо збирання, узагальнення, накопичення й аналізу інформації про зміни стану зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, а також прийняття ефективних управлінських рішень.*

Ключові слова: *підприємство, організація, аналітика, облік, обліково-аналітична система, обліково-аналітичне забезпечення.*

Аннотация. *Проанализирована сущность формирования учетно-аналитического обеспечения. Обоснована приоритетность формирования учетно-аналитического обеспечения касательно сбора, обобщения, накопления и анализа информации об изменениях состояния внешней и внутренней среды предприятия, а также принятия эффективных управленческих решений.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, аналитика, учет, учетно-аналитическая система, учетно-аналитическое обеспечение.*

Annotation. *The essence of the formation of accounting and analytical support is analyzed. The priority of the formation of accounting and analytical support regarding the collection, synthesis, accumulation and analysis of information about changes in the state of the external and internal environment of the enterprise, as well as making effective management decisions is substantiated.*

Keywords: *enterprise, organization, analytics, accounting, accounting and analytical system, accounting and analytical support.*

За сучасних умов питання аналітичного забезпечення обліку залишаються відкритими, ще не досліджені як слід окремі суперечливі положення щодо системного аналізу господарської та фінансової діяльності підприємства. Від обліково-аналітичного забезпечення безпосередньо залежить позитивний результат прийнятого рішення. Обліково-аналітичне забезпечення є однією з основних складових виконання всіх завдань і досягнення визначених цілей.

Дослідженням цих питань займаються Гудзинський О. Л., Гришанов Г. М., Дем'яненко М. А., Іванюта П. В., Кірейцев Г. Г., Кужельний М. В., Пушкар М. К., Ревенко А. А., Саблук П. Т., Терещенко О. В., Шлемко В. І та ін.

Розвиток підприємства є зумовленим ефективним його функціонуванням, а для забезпечення високого рівня ефективності потрібна чітка та стабільна система управління. Обліково-аналітичне забезпечення спроможне поєднувати облік, аналіз і аудит як основні функції ефективного управління. Окремі дослідники характеризують досліджувану категорію як повністю або частково децентралізовану систему, у межах якої здійснюються збір, обробка й оцінювання всіх видів інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень [1].

Аналітика є основою інтелектуальної, логічної та мисленнєвої діяльності, спрямованої на виконання практичних завдань. Обліком називають належним чином організовану систему збору, нагромадження, обробки, групування, узагальнення та реєстрації (фіксації) необхідної інформації або її сукупних даних, що відображають кількісну чи якісну характеристику подій, явищ, фактів, процесів, об'єктів тощо.

Отже, обліково-аналітичне управління є системою, що ґрунтується на даних бухгалтерського обліку, зокрема оперативних даних, і використовує для економічного аналізу статистичну, виробничу, довідкову й інші види інформації. При цьому загальна методологія та нормативні положення обліку й аналізу удосконалюються для раціонального використання в єдиній обліково-аналітичній системі [2].

Обліково-аналітичною є система, що ґрунтується на даних оперативного, статистичного, фінансового й управлінського обліку, у тому числі оперативних даних, і використовує для економічного аналізу статистичну, виробничу, довідкову й інші види інформації шляхом застосування аналітичних і економіко-математичних методів дослідження, що уможливлює формування інформаційної бази для прийняття адекватних рішень. Основні завдання обліково-аналітичної системи підприємства подано на рис. 1 [3; 4].

© Ворона Т. А., 2018

Рис. 1. **Завдання обліково-аналітичної системи підприємства**

Для розкриття основної ідеї системи обліково-аналітичного забезпечення важливе значення має її нормативно-правова частина. Так склалося, що сучасний розвиток вітчизняної економіки в цілому і підприємства окремо істотно залежить від реформаторських зрушень, які продиктовані європейським вектором розвитку і мають на меті максимізацію ефективності діяльності як економіки країни, так і кожного підприємства окремо. Вимоги до обліково-аналітичної інформації відображено у принципах бухгалтерського обліку, які зафіксовані у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV [4].

Умови формування повноцінного обліково-аналітичного забезпечення залежать від впливу певних факторів, до яких належать налагодженість системи збору інформації, узагальнення й обробки її потоків, оперативність реагування, як результат – чіткість і координація управлінських дій та рішень [5[. Значущість аналітичного забезпечення посилюється ще й тим, що завдяки їй виконується функція візуалізації фінансової картини даних за підприємством і з'являються можливості для створення максимально комфортних і перспективних умов для економічного зростання та розвитку підприємства.

Таким чином, безперечним залишається факт актуальності обліково-аналітичного забезпечення. Ефективність його здійснення неможливо забезпечити без дотримання окремих положень і принципів облікового, аналітичного та аудиторського характеру. Якість управлінських рішень, які формуються на основі обліково-аналітичного забезпечення, залежить від оперативності і точності інформаційного забезпечення цього процесу та швидкості реагування на зміни в ньому. Для підвищення ефективності процедури налагодження системи обліково-аналітичного забезпечення на підприємстві мають створюватися всі умови, адже наслідком ефективної роботи системи є висока якість управлінських дій і зростання прибутковості підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сатушева К. В.

Література: 1. Пуцентейло П. Р. Особливості функціонування аналітичного забезпечення підприємств. *Інноваційна економіка.* 2015. № 1. С. 194–198. **2.** Безродна Т. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: визначення сутності поняття. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal-/Soc_Gum/VSUNU/2008_10_2/bezrodna.pdf. **3.** Городянська Л. Особливості технічного забезпечення системи бухгалтерського обліку. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2009. № 10. С. 17–22. **4.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **5.** Попова Л. В., Маслов Б. Г., Маслова И. А. Основные теоретические принципы построения учетно-аналитической системы. *Финансовый менеджмент.* 2003. № 5. С. 8–14.

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПРОДУКЦІЇ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

УДК 330.34

Воронін І. О.

Магістрант 1 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто проблеми підвищення якості та конкурентоспроможності продукції вітчизняних товаровиробників за сучасних умов. Проаналізовано зовнішні та внутрішні фактори формування якості, а також перешкоди на шляху ефективного управління якістю продукції вітчизняних підприємств. Визначено основні напрями підвищення якості продукції та забезпечення її конкурентоспроможності за сучасних умов господарювання.*

Ключові слова: *підприємство, організація, вітчизняні товаровиробники, продукція, якість продукції, конкурентоспроможність, система управління конкурентоспроможністю, система управління якістю.*

Аннотация. *Рассмотрены проблемы повышения качества и конкурентоспособности продукции отечественных товаропроизводителей в современных условиях. Проанализированы внешние и внутренние факторы формирования качества, а также препятствия на пути эффективного управления качеством продукции отечественных предприятий. Определены основные направления повышения качества продукции и обеспечения ее конкурентоспособности в современных условиях хозяйствования.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, отечественные товаропроизводители, продукция, качество продукции, конкурентоспособность, система управления конкурентоспособностью, система управления качеством.*

Annotation. *The problems of improving the quality and competitiveness of products of domestic producers in modern conditions are considered. External and internal factors of quality formation are analyzed, as well as obstacles to the effective management of the quality of products of domestic enterprises. The main directions of improving product quality and ensuring its competitiveness in modern economic conditions are identified.*

Keywords: *enterprise, organization, domestic producers, products, product quality, competitiveness, competitiveness management system, quality management system.*

За сучасних економічних умов підприємства змушені витримувати жорсткі умови конкурентного ринкового середовища. Тому питання щодо необхідності постійного пошуку інструментів ефективного та сталого розвитку стає надзвичайно актуальним. Таким інструментом самозахисту підприємства за нестабільних умов функціонування, механізмом підвищення конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, є саме процес забезпечення високої якості продукції. За ринкових умов господарювання питання підвищення якості продукції та забезпечення належного рівня конкурентоспроможності є вирішальним для забезпечення виживання та прибутковості підприємства. Найперспективнішим шляхом підвищення якості продукції та забезпечення належного рівня конкурентоспроможності є управління ними. Управління якістю та конкурентоспроможністю є одним із найважливіших напрямків загального управління підприємством, що визначає політику, цілі та відповідальність у цих сферах. На підприємствах поряд із системою якості важливо впроваджувати системи, які взаємодіють і доповнюють її, забезпечують якість і конкурентоспроможність за оптимальних витрат і, як наслідок, прибуток виробнику та конкурентоспроможну ціну якісних виробів [1].

Метою написання статті є аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на формування якості продукції, а також перешкод на шляху забезпечення ефективного управління якістю на вітчизняних підприємствах. Для виконання поставлених завдань важливо визначити основні напрями підвищення якості продукції вітчизняних підприємств і забезпечення її конкурентоспроможності за сучасних умов господарювання.

Проблемі забезпечення якості завжди приділялося чимало уваги. Раніше це стосувалося необхідності зведення будівель високої якості, із плином часу та зміною потреб змінювалися сфери, де особливої актуальності набувало забезпечення високої якості продукції: спочатку воєнна промисловість, потім – космічна, машинобудівна, нині ці вимоги стосуються всіх галузей промисловості, що зумовлено зокрема переходом до ринкової економіки, коли в центрі уваги – споживач зі своїми потребами, якого цікавить насамперед якість продукції та її співвідношення із ціною.

© Воронін І. О., 2018

Дослідженням проблемних питань управління якістю та конкурентоспроможністю продукції займалися Котлер Ф., Портер М., Азоєв Г., Барабась Д., Воронкова А., Дуброва О., Закревська Л., Карпюк В., Клименко С., Лузан І., Фатхутдінов Р. та ін.

За умов нестабільного конкурентного середовища одним із найактуальніших завдань є вдосконалення системи управління якістю продукції відповідно до сучасних вимог наявних і потенційних споживачів задля забезпечення конкурентоспроможності продукції та підприємства в цілому, а також підвищення рівня його інвестиційної привабливості на європейському ринку.

Попри те, що Україна має надзвичайно потужний експортний потенціал за окремими економічними напрямами господарювання, конкурентоспроможність вітчизняної продукції на світових ринках залишається переважно на низькому рівні.

Входження України до світового торговельного простору і посилення конкуренції з боку зарубіжних виробників та імпортерів, нестабільна економічна та фінансово-кредитна політика держави, зміни в соціально-демографічному складі населення, поява та розвиток нових технологій, створення нових продуктів і скорочення життєвого циклу існуючих товарів – ці фактори несуть у собі як потенційні можливості, так і значні загрози для існування вітчизняних підприємств. За таких умов важливо вчасно помітити зміни, які впливають на діяльність підприємств, ідентифікувати тенденції їхнього розвитку, визначити та реалізувати відповідні заходи, що є спрямованими на ліквідацію або зменшення негативних наслідків і використання сприятливих нагод, тобто не пасивна реакція на зміни, а активна превентивна діяльність підприємства має бути основою пристосування до конкурентного середовища [2].

Мінливе внутрішнє та зовнішнє середовище господарювання ставить перед підприємствами завдання швидкого пристосування до змін, своєчасність відповідної реакції (пасивна або превентивна) визначатиметься ефективністю сформованої системи управління конкурентоспроможністю підприємства. Забезпечення конкурентоспроможності є філософією управління всією системою за умов ринкових відносин, що має бути орієнтованою на:

– дослідження потреб споживачів та їх розвиток;

– оцінювання поведінки та можливостей;

– дослідження розвитку ринку;

– дослідження середовища;

– виготовлення товару, що перевершував би товар конкурента [3].

Під управлінням конкурентоспроможністю продукції слід розуміти процес планування та забезпечення необхідного рівня підвищення конкурентоспроможності продукції за допомогою цілеспрямованого впливу на умови та фактори, що її формують.

У системі забезпечення конкурентоспроможності продукції особливе місце посідає саме її якість. Підвищуючи якість продукції, товаровиробник випереджає найближчих конкурентів у довгостроковій перспективі, оскільки останнім знадобиться тривалий час і значні капіталовкладення в оновлення технологій і налагодження нового виробництва. Показник якості поступово посідає пріоритетну позицію серед факторів забезпечення конкурентоспроможності продукції. Якість є визначуваною рівнем задоволення споживача або користувача, чим окреслюється соціально-економічна та суспільна значущість її підвищення [5].

Із урахуванням необхідності підвищення якості продукції необхідність управління якістю набуває першочергового значення та стає ключовим напрямом управління підприємством. Задля забезпечення високого рівня якості продукції на підприємствах використовують практику системного підходу, створюють систему управління якістю, яка має на меті виробництво конкурентоспроможної продукції. Обґрунтовуючи важливість її розробки й удосконалення, Лузан І. та Луценко І. визначають рівень ефективності такої системи як прямо пропорційний рівню конкурентоспроможності продукції та підприємства. На думку дослідників, система управління якістю може стати інструментом перемоги у конкурентній боротьбі, адже конкурентоспроможність підприємства – це рівень його компетенції відносно інших підприємств-конкурентів у накопиченні та використанні виробничого потенціалу певної спрямованості, що виявляється у таких показниках, як якість продукції, обсяги виробництва, прибуток тощо [4]. Валявський С. наголошує на доцільності впровадження інтегрованої системи управління якістю продукції як інструменту забезпечення високої якості праці на основі максимальної реалізації трудового потенціалу та досягнення мети стосовно підвищення якості продукції [5].

На жаль, переважна більшість сучасних вітчизняних підприємств не мають можливостей для впровадження системи управління якістю і змушені обмежитися контролем якості продукції, яку вони виготовляють. Причиною цього є насамперед відсутність фінансових ресурсів.

Можна виокремити також цілу низку проблем, що є пов'язаними з упровадженням систем управління якістю продукції на підприємствах.

1. Поняття «якість» сприймається багатьма керівниками як ступінь відповідності готової продукції техніч-

ним умовам і вимогам до процесу виробництва. Таке тлумачення є застарілим, характерним для часів командно-планової економічної системи. Тепер недостатньо, щоб продукція лише відповідала встановленим стандартам якості, необхідне дотримання й інших вимог, серед яких поставка продукції «точно в строк», максимальний ступінь задоволення споживачів продукції, гарантія та сервісне обслуговування.

2. Відсутність необхідної теоретико-методологічної та практичної бази у сфері управління якістю. Більшість наукових праць цієї тематики належать до 60–90-х рр. XX ст., а сучасні дослідження беруть їх за основу, лише доповнюючи та коригуючи.

3. Нестача кваліфікованих спеціалістів у галузі забезпечення якості продукції, показове запровадження систем управління якістю продукції задля отримання сертифікатів, підвищення іміджу підприємства на ринку, а не для покращення ефективності управління якістю.

4. Недосконалість і можливість двоякого трактування наявних нормативно-правових актів, що регулюють процес управління якістю.

5. Корумпованість державних служб, що контролюють діяльність підприємств.

6. Відсутність повної та чіткої відповідальності керівництва підприємства за належне виконання норм і стандартів під час виробництва продукції.

7. Недостатня мотивація персоналу для виготовлення якісної продукції.

8. Відсутність чітко сформульованої та ефективної системи управління якістю продукції та належного її застосування.

9. Недосконалість сертифікації систем якості на відповідність ISO: 9001 [6].

Як показують дослідження, рівень конкурентоспроможності та якості продукції є комплексними показниками, які зазнають впливу чималої кількості факторів. Тому при плануванні діяльності та формуванні системи управління якістю та конкурентоспроможністю продукції підприємства важливо ретельно аналізувати ці фактори, приймати виважені рішення щодо вибору дієвих інструментів для ефективного управління ними.

Підвищення якості та конкурентоспроможності продукції завжди були пріоритетними завданнями підприємств. Особливо гостро це питання постає за ринкових умов господарювання. Значну роль у забезпеченні конкурентоспроможності продукції підприємства відіграє якість продукції, а відповідно, і система управління ними. Управління конкурентоспроможністю продукції підприємства є цілеспрямованим впливом на різні фактори, умови, джерела конкурентоспроможності задля досягнення стійких конкурентних переваг на ринку. Управління має бути рейтинговим, тобто орієнтованим на результат – рейтинг продукції на ринку, який ураховує її конкурентоспроможність і соціально-економічну ефективність для споживача [7].

Таким чином, вимогою сьогодення до формування ефективної системи управління якістю та конкурентоспроможністю є гнучкість та адаптивність, стратегічність та інноваційна спрямованість, комплексність і системність у прийнятті управлінських рішень. За сучасних умов дотримання саме цих принципів дозволить підприємствам розвиватися та конкурувати на ринку. Перспективою подальших досліджень має стати аналіз умов формування ефективної системи управління якістю продукції.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Гонтарева І. В.

Література: 1. Закревська Л. М. Концепція сучасного управління конкурентоспроможністю продукції підприємства. URL: http://enuftir.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13166/1/21a.pdf. **2.** Сметанюк О. А., Сочівець О. П. До проблеми оцінювання ефективності пристосування вітчизняних підприємств до змін бізнес-середовища. *Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту.* 2008. № 2. С. 163–171. **3.** Карпюк В. П. Управління конкурентоспроможністю продукції. URL: http://ven.ztu.edu.ua/article/viewFile/89507/86196. **4.** Лузан І. В., Луценко І. С. Система управління якістю як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Актуальні проблеми економіки та управління.* URL: http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2012-7.pdf. **5.** Валявський С. М. Управління якістю продукції на підприємстві в умовах входження України в ЄС. *Ефективна економіка.* URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4617. **6.** Дикань О. В. Теоретичні основи управління якістю продукції як одного із основних напрямів забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2015. № 49. С. 190–195. **7.** Лесько О. Й., Причепа І. В., Кот Н. О. Напрямки підвищення ефективності менеджменту підприємства за сучасних умов. *Економічний простір.* 2015. № 97. С. 213–221.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ (ЗВІТУ ПРО СУКУПНИЙ ДОХІД) У ФОРМАТ МСФЗ

УДК 657.212

Воротинцева Р. В.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто теоретичні та методологічні аспекти відображення фінансових результатів у фінансовій звітності за національними стандартами бухгалтерського обліку та за міжнародними стандартами фінансової звітності. Запропоновано трансформувати форму 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» відповідно до міжнародних стандартів.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, прибуток, дохід, облік, бухгалтерський облік, фінансові результати, фінансова звітність, звіт про фінансові результати (сукупний дохід), національні стандарти бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти фінансової звітності.*

Аннотация. *Рассмотрены теоретические и методологические аспекты отражения финансовых результатов в финансовой отчетности по национальным стандартам бухгалтерского учета и по международным стандартам финансовой отчетности. Предложено трансформировать форму 2 «Отчет о финансовых результатах (Отчет о совокупном доходе)» в соответствии с международными стандартами.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, прибыль, доход, учет, бухгалтерский учет, финансовые результаты, финансовая отчетность, отчет о финансовых результатах (совокупный доход), национальные стандарты бухгалтерского учета, международные стандарты финансовой отчетности.*

Annotation. *The theoretical and methodological aspects of the reflection of financial results in financial statements according to national accounting standards and international financial reporting standards are considered. It was proposed to transform form 2 «Statement of Financial Results (Statement of Comprehensive Income)» in accordance with international standards.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, profit, income, accounting, financial results, financial statements, report on financial results (total income), national accounting standards, international financial reporting standards.*

Глобалізацією фінансових ринків і торговельних операцій зумовлено необхідність застосування єдиних підходів до складання фінансової звітності, які знайшли своє відображення у міжнародних стандартах фінансової звітності, що отримують все більше розповсюдження як у розвинених країнах, так і в країнах із перехідною економікою.

Проблемам упровадження та застосування міжнародних стандартів фінансової звітності у вітчизняному обліку присвячено праці Голова С. Ф., Жука В. М., Коцупатрого М. М., Петрука О. М. та ін.

Багатоаспектність дослідження є зумовленою складністю і різноманітністю суб'єктів та об'єктів фінансово-економічних відносин, що вплинуло на суперечливість характеру нормативних документів, а також на рівень розробок окремих теоретичних і практичних аспектів гармонізації положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО) і МСФЗ.

Метою написання статті є дослідження теоретичних і методологічних положень, а також розробка практичних рекомендацій щодо гармонізації П(С)БО і МСФЗ, зокрема щодо обліку фінансових результатів і їх відображення у фінансовій звітності. Застосування міжнародних стандартів фінансової звітності значною мірою сприятиме вдосконаленню та гармонізації фінансової звітності в усьому світі.

Аналогом українського звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма № 2) у системі міжнародних стандартів фінансової звітності є звіт про сукупні доходи (звіт про прибутки і збитки).

Міжнародні стандарти фінансової звітності не регламентують зміст форм фінансової звітності, а лише наводять перелік статей, які мають бути обов'язково висвітлені у відповідному звіті.

Міністерство фінансів України Наказом від 09.12.2011 № 1591 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» вимагає від вітчизняних підприємств обов'язкового використання стандартної форми звіту про фінансові результати та підтверджувати, що її складено за міжнародними стандартами фінансової звітності позначкою в шапці звіту [6]. Це означає, що вітчизняним підприємствам доводиться відображати всю необхідну за міжнародними стандартами інформацію, не змінюючи

© Воротинцева Р. В., 2018

типову українську форму звіту про фінансові результати, яка в багатьох аспектах не відповідає і навіть суперечить вимогам міжнародних стандартів фінансової звітності.

Перш ніж переходити до опису процедури трансформації цього звіту в формат міжнародних стандартів фінансової звітності, проаналізуємо головні аспекти його складання у вітчизняній та міжнародній практиці.

Основою складання звіту про фінансові результати та його аналога за міжнародними стандартами є порядок подачі доходів і витрат. У вітчизняній практиці облік і відображення у звітності доходу регламентує П(С)БО 15 «Дохід», у міжнародній – однойменний МСБО 18 «Дохід» [7; 8].

МСБО 18 визначає дохід як валове надходження економічних вигід за певний період у ході звичайної діяльності підприємства, що зумовлює збільшення капіталу, не пов'язаного із внесками учасників капіталу. Визначення доходу, що міститься в П(С)БО 15, відповідає міжнародним стандартам фінансової звітності.

МСБО 18 розподіляє дохід на дохід від основної діяльності та дохід від інших операцій. Дохід від інших операцій виведений за рамки МСБО 18 і міжнародними стандартами практично не стандартизований. ПСБО 15 класифікує доходи в бухгалтерському обліку за такими групами: дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); інші операційні доходи; фінансові доходи; інші доходи. Отже, МСБО 18 не містить такої розгорнутої класифікації доходу, як П(С)БО 15.

Зауважимо, що МСФЗ не розподіляє статті звіту за їх приналежністю до операційної діяльності. Тому при трансформації звіту про фінансові результати статті «Інші операційні доходи» і «Інші операційні витрати» доцільно перенести у статті «Інші доходи» та «Інші витрати» відповідно.

Критерії визнання доходу у вітчизняних і міжнародних стандартах є тотожними. Однак, слід зазначити, що у МСФЗ більше уваги приділено моменту переходу ризиків і вигід. Це має значення, якщо момент переходу права власності та момент переходу ризиків і вигід не збігаються. У такому випадку, якщо ризики і вигоди є значними, визнання доходу не відбувається доти, поки не відбудеться перехід цих ризиків і вигід.

Наприклад, дохід не може бути визнаний, якщо отримання доходу від конкретного продажу є можливим лише після перепродажу товарів покупцем; продані об'єкти підлягають установленню (монтажу), а вартість установки становить значну частину вартості контракту, який ще не виконаний компанією; покупець має право розірвати угоду.

Що стосується витрат, то в системі міжнародних стандартів фінансової звітності немає спеціального стандарту щодо витрат. Отже, при обліку витрат слід орієнтуватися на Концептуальну основу фінансової звітності і на ті МСБО 18, які регламентують окремі аспекти обліку витрат.

Так, МСБО 2 «Запаси» регулює оцінювання витрат за матеріалами, МСБО 16 «Основні засоби» – витрати за амортизацією, МСБО 19 – витрати з оплати праці, МСБО 23 «Витрати та позики» визначає, як ураховувати витрати за позиками.

Ще один нюанс полягає в тому, що при складанні звіту у формі 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» доходи і витрати подають розгорнуто, водночас МСФЗ допускає у деяких випадках згортання статей (так зване нетто-основа).

Статті звіту про прибуток або збиток та інший сукупний прибуток не обов'язково класифікують за ознакою операційності (неопераційності). У цьому звіті зазвичай не відображають показник дивідендів на акцію, його наводять або у примітках, або у звіті про зміни власного капіталу.

Відповідно до § 82 МСБО 1 «Подання фінансової звітності» у звіті обов'язково мають бути подані такі статті: дохід (як правило, компанії, що звітують за МСФЗ, не наводять у складі доходу суми непрямих податків); фінансові витрати; частка фінансового результату асоційованих і спільних підприємств, вклади у які враховують за методом участі в капіталі; податкові витрати (йдеться лише про витрати з податку на прибуток); окрема загальна сума з припиненої діяльності (згідно із МСФЗ 5).

Відповідно до § 91 МСБО 1 у звіті про сукупний прибуток компоненти іншого сукупного прибутку можуть подаватися або в чистих сумах (за винятком впливу податку на прибуток), або в сумах до вирахування впливу податку на прибуток. У § 81А визначено, що у звіті обов'язково повинні бути подані статті прибутку (збитку), загальна сума іншого сукупного прибутку, сукупного прибутку за період.

Інформація про сукупний прибуток допомагає інвесторам, кредиторам та іншим користувачам оцінити діяльність підприємства, а також періодичність і величину його майбутніх грошових потоків. Елементи сукупного прибутку, залучені до складу власного капіталу, впливаючи на багатство власників (чисті активи), відображають і ті прибутки (збитки), які ще не реалізовані на дату звіту. Інформація про компоненти сукупного прибутку часто може бути важливішою, ніж інформація про загальний сукупний прибуток.

Показники іншого сукупного доходу відносять безпосередньо на рахунки власного капіталу. Так, при дооцінці необоротних активів сума дооцінки йде на збільшення не прибутку, а власного капіталу.

У системі міжнародних стандартів фінансової звітності у підприємств є право вибору способу подання ін-

формації про сукупні прибутки та збитки. Так, у § 81 МСБО 1 зазначено, що суб'єкт господарювання має подати всі статті доходів і витрат, що визнані за період, в одному звіті про прибутки і збитки або у двох звітах: звіті, що відбиває компоненти прибутку або збитку (окремий звіт про прибутки та збитки), і у другому звіті, що розпочинається з прибутку або збитку і відбиває компоненти іншого сукупного доходу (звіт про сукупні прибутки та збитки) [7].

Складовими трансформації звіту про фінансові результати є аналіз складу і перекласифікація статей доходів і витрат, а також відображення доходів і витрат, визнаних у результаті трансформації балансу. У процесі трансформації звіту про фінансові результати необхідно також здійснити коригування, зумовлені змінами балансу в процесі його трансформації. Те саме стосується і розділу II Звіту про фінансові результати (форма № 2). Статті розділу не суперечать міжнародним стандартам фінансової звітності, однак, порядок трансформації багато в чому залежить від коригувань, проведених при трансформації балансу. У цілому форма № 2 задовольняє вимогам міжнародних стандартів фінансової звітності, тому за повної відповідності звіту вимогам П(С)БО і правильно проведеної трансформації балансу трансформація звіту про фінансові результати у формат МСФО не створюватиме бухгалтерам особливих проблем.

Міжнародна практика свідчить, що звітність, сформована відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, відрізняється високою інформативністю для користувача. Використання міжнародних стандартів фінансової звітності дає змогу компаніям, зокрема українським, які мають інтереси на міжнародному ринку, надати потенційним і наявним інвесторам, кредиторам та іншим зацікавленим сторонам прозору інформацію про свою діяльність, особливо це стосується інформації щодо фінансових результатів [5].

Таким чином, проведене порівняння дає підстави зробити висновок, що П(С)БО 15 «Дохід» та МСБО 18 «Дохід» мають досить значну кількість спільних рис, серед них визнання доходів, оцінка та їх відображення, які трактуються подібно в обох стандартах. Однак, виявлено і певні відмінності, які є досить несуттєвими: класифікація та обсяг висвітлення деяких питань є різними. Порівняння дозволяє стверджувати, що в міжнародних стандартах фінансової звітності більше конкретизовано певні положення, але і національний стандарт містить моменти, які, зокрема, зумовлені національними особливостями обліку. Міжнародні стандарти не лише узагальнюють накопичений досвід різних країн, а й активно впливають на розвиток національної системи бухгалтерського обліку. Аналіз змісту національних положень свідчить про необхідність їх постійного розвитку й удосконалення відповідно до змін, що відбуваються в економіці країни.

Науковий керівник – старший викладач Горяєва М. С.

Література: 1. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія. Київ : Центр навч. літ., 2007. 522 с. **2.** Жук В. М. До проблем стратегії запровадження МСФЗ в Україні. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2010. № 2. С. 17–25. **3.** Міжнародні стандарти фінансової звітності / переклад з англ. за ред. С. Ф. Голова. Київ : Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2000. 578 с. **4.** Палий В. Ф. Международные стандарты учета и финансовой отчетности : учебное пособие. М. : Инфра-М, 2007. 512 с. **5.** Петрук О. М. Розвиток національної системи бухгалтерського обліку в Україні: стратегія, гармонізація, регламентація : автореф. … канд. екон. наук : 08.06.04. Київ, 2006. 29 с. **6.** Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку : Закон України від 28.03.2016 № 394 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0558-16. **7.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1). Подання фінансової звітності : Закон України від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_013. **8.** Национальные положения (стандарты) бухгалтерского учета // Интерактивная бухгалтерия. URL: http://www.interbuh.com.ua/ru/documents/onemanuals/35131.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

УДК 338.242.2

Вустянова Ю. Ю.

Магістрант 1 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сучасні підходи до оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів підприємництва. Проаналізовано їх особливості, а також переваги та недоліки застосування на сучасних підприємствах.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт підприємництва, виробництво, фінанси, конкурентоспроможність, конкурентне середовище, методи оцінювання.*

Аннотация. *Рассмотрены современные подходы к оценке конкурентоспособности субъектов предпринимательства. Проанализированы их особенности, а также преимущества и недостатки применения на современных предприятиях.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект предпринимательства, производство, финансы, конкурентоспособность, конкурентная среда, методы оценки.*

Annotation. *The modern approaches to assessing the competitiveness of business entities are considered. Analyzed their features, as well as the advantages and disadvantages of the use of modern enterprises.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, production, finance, competitiveness, competitive environment, evaluation methods.*

Однією з важливих умов ефективного функціонування суб'єкта підприємництва є високий рівень його конкурентоспроможності, адже сучасне підприємство є відкритою економічною системою, що функціонує в зовнішньому середовищі, у якому постійно відбуваються зміни. Конкуренція є вагомим фактором зовнішнього середовища, що визначає розвиток суб'єкта підприємництва. За умов жорсткої конкурентної боротьби необхідною умовою успішного функціонування суб'єкта підприємницької діяльності є наявність ефективної та успішної конкурентної стратегії.

Зважаючи на це, актуальності набуває необхідність аналізу сучасних підходів до аналізу конкурентоспроможності суб'єктів підприємництва. Оцінка рівня конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва дає змогу не тільки з'ясувати конкурентне місце, а й розробити успішну стратегію функціонування, механізм підвищення конкурентоспроможності суб'єктів підприємницької діяльності.

Дослідженням підходів до оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів підприємницької діяльності займалися Ансофф І., Портер М., Азоєв Г., Галіцин В., Іванов Ю., Фатхутдінов Р. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

Метою написання статті є аналіз основних підходів до оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів підприємницької діяльності, а також обґрунтування доцільності їх використання.

Процесом адаптації підприємства до нових умов господарювання за ринкових умов зумовлено підвищення ролі конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва, забезпечення створення конкурентних переваг, від чого залежить розвиток вітчизняної економіки.

Конкурентоспроможність підприємства – це здатність підприємства з урахуванням наявних у нього можливостей проектувати, виготовляти та реалізовувати за конкретних умов товари, що за своїми споживчими та вартісними характеристиками у комплексі є привабливішими для споживачів, ніж товари конкурентів [3].

Високий рівень конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва – це низька собівартість продукції, високий ступінь диференціації товарів, застосування інновацій і швидке реагування на потреби ринку.

Конкурентні пріоритети виникають тоді і там, де виникає і розвивається конкурентна боротьба. За сучасних умов виходу України на міжнародні економічні ринки для комерційного успіху велике значення мають конкурентні переваги. Їх особливості та механізм формування є запорукою забезпечення конкурентоспроможності суб'єкта підприємницької діяльності.

© Вустянова Ю. Ю., 2018

У світовій практиці застосовують кілька підходів до оцінювання конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва (табл. 1) [4].

Таблиця 1

Підходи до оцінювання конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва

Підхід	Сутність	Переваги	Недоліки
Заснований на оцінюванні конкурентоспроможності продукції	Конкурентоспроможність підприємства є тим вищою, чим вищою є конкурентоспроможність його продукції	Ураховано одну з найважливіших складових конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва – конкурентоспроможність його продукції	Ймовірність отримати досить обмежене розуміння переваг і недоліків роботи суб'єкта підприємництва
Заснований на теорії ефективної конкуренції	Бальне оцінювання можливостей суб'єкта підприємництва щодо забезпечення конкурентоспроможності ефективної господарської діяльності	Облік багатогранних аспектів діяльності суб'єкта підприємництва	Підхід не є доведеним до кінця, що спричиняє певні розбіжності
Матричний	Аналіз конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва з урахуванням життєвого циклу його продукції	За наявності даних щодо обсягів реалізації та відносних часток ринку конкурентів метод дозволяє забезпечити високу оцінку	Виключає аналіз першопричин того, що відбувається, ускладнює прийняття управлінських рішень; потребує наявності достовірної інформації, для чого необхідні відповідні дослідження
Комплексні підходи	Оцінювання конкурентоспроможності підприємства у межах кожного з методів ведеться на підставі виділення не тільки поточної, а й потенційної конкурентоспроможності підприємства	Ураховує можливу динаміку рівня конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва у майбутньому	Конкретні способи і прийоми у кінцевому рахунку відтворюють методи, використовувані в розглянутих раніше підходах
Графічні підходи	Виявлення критеріїв конкурентоспроможності продукту або суб'єкта підприємництва в цілому, установлення ієрархії цих критеріїв і побудови багатокутників конкурентоспроможності	Відносна простота та наочність	Неможливість встановити узагальнююче значення показника конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва; неможливість прогнозування майбутніх змін конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва

Аналіз підходів дає підстави стверджувати, що найефективнішими є комплексні підходи, оскільки вони націлені на аналіз усього діапазону найважливіших параметрів функціонування підприємства. Суттєвою перевагою цих підходів є отримання достовірної і найбільш точної інформації про конкурентоспроможність суб'єкта підприємницької діяльності, його переваги та вузькі місця за найбільш фундаментальним переліком порівняльних переваг.

Таким чином, проаналізовано окремі підходи до оцінювання конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва, визначено їх переваги та недоліки. Доведено, що необхідним є застосування системи методів для детальнішого оцінювання конкурентоспроможності того чи іншого суб'єкта підприємництва із урахуванням сфери його господарської діяльності. Напрямами подальших досліджень мають стати обґрунтування вибору універсального показника і набору факторів впливу на конкурентоспроможність суб'єкта підприємницької діяльності, а також подолання суб'єктивізму при оцінюванні.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Гонтарева І. В.

Література: 1. Азоев Г. Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика. М. : Центр экономики и маркетинга, 1996. 208 с. **2.** Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / пер. с англ. СПб. : Питер, 1999. 416 с. **3.** Портер М. Конкуренция / пер. с англ. М. : Вильямс, 2005. 608 с. **4.** Галіцин В. К., Суслов О. П., Кубрушко Ю. О. Моделі і методи оцінки інвестиційних проектів. Київ : КНЕУ, 2011. 166 с. **5.** Іванов Ю. Б., Тищенко О. М., Назарова Г. В. Теоретичні основи конкурентної стратегії підприємства : монографія / за ред. Ю. Б. Іванова, О. М. Тищенка. Харків : ІНЖЕК, 2006. 382 с. **6.** Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент. М. : Маркетинг, 2012. 892 с.

ЗАБОРОНА «1С» В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

УДК 351.72(477)

Гаврилюк Ю. В.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто зміни в законодавстві, що є пов'язаними із забороною використання програмного забезпечення «1С». Визначено межі й умови використання «1С», а також важливість дотримання законодавчих нововведень. Проаналізовано альтернативні бухгалтерські програми як вітчизняного, так і зарубіжного виробництва.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, бухгалтерський облік, бухгалтерська звітність, бухгалтерські програми, програмне забезпечення, програмне забезпечення «1С».*

Аннотация. *Рассмотрены изменения в законодательстве, связанные с запретом использования программного обеспечения «1С». Определены границы и условия использования «1С», а также важность соблюдения законодательных нововведений. Проанализированы альтернативные бухгалтерские программы как отечественного, так и зарубежного производства.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, бухгалтерский учет, бухгалтерская отчетность, бухгалтерские программы, программное обеспечение, программное обеспечение «1С».*

Annotation. *Considered changes in legislation related to the prohibition of the use of software «1C». The boundaries and conditions for the use of «1C», as well as the importance of compliance with legislative innovations. Analyzed alternative accounting programs of both domestic and foreign production.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, accounting reports, accounting programs, software, software «1C».*

Указом Президента України від 15.05.2017 № 133/2017 уведено до дії рішення РНБО від 28.04.2017 «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)». Ці санкції поширюються у тому числі і на програмні продукти «1С». Оскільки близько трьохсот тисяч вітчизняних компаній здійснюють діяльність із застосуванням програмного забезпечення 1С, актуальними є питання: чи можна надалі використовувати програмні продукти 1С, як довго ними ще можна користуватися і що за це загрожує? Цьому питанню на сьогодні приділено ще не так багато уваги. Тому необхідно провести дослідження для виявлення шляхів вирішення проблеми стосовно заборони використання «1С» як найпоширенішої програми ведення бухгалтерського обліку в Україні.

Зауважимо, що під санкції потрапило не саме програмне забезпечення «1С», а юридична особа, тобто ТОВ «1С», яке зареєстровано в Москві, а також деякі його представники – франчайзери, дилери та дистриб'ютори продукту.

Щоб з'ясувати, чи можна використовувати в роботі «1С» на території України, розглянемо правову базу у цьому контексті – Указ Президента «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» [1]. У додатку 2 наведено перелік заходів санкцій РНБО щодо юридичної особи – розробника, дистриб'юторів і франчайзерів програми «1С», який складається з 8 видів заходів і санкцій, пункт 5 і 7 безпосередньо стосуються користувача програми. У п. 5 під назвою «Обмеження або припинення надання телекомунікаційних послуг і використання телекомунікаційних мереж загального користування» йдеться про обмеження на використання телекомунікаційних мереж загального користування, що ставить під загрозу застосування одного з сервісів – «1С», оскільки це не тільки оффлайнова програма для ведення бухгалтерського обліку. За застосування програмних продуктів «1С» відбувається, зокрема, електронний обмін документами з контрагентами. У п. 7 «Заборона передачі технологій, прав на об'єкти інтелектуальної власності» об'єктом права інтелектуальної власності, а саме авторського, визнано в тому числі і комп'ютерні програми [2].

Оскільки продукти «1С» за своєю сутністю є програмним забезпеченням і підпадають під визначення «комп'ютерна програма», можна однозначно стверджувати: передача прав на такі продукти суб'єктами, які потрапили під санкції, заборонена. Але що вважати передачею права в контексті рішення РНБО: це одноразова дія

© Гаврилюк Ю. В., 2018

або тривалий процес? Тобто заборона стосується тільки кожного наступного факту передачі прав на програмне забезпечення або його оновлень після того, як санкції запрацюють, або ж наявність чинного ліцензійного договору вже свідчить про триваючу передачу права на комп'ютерну програму? Інакше кажучи: чи може бухгалтер користуватися програмою «1С», придбаною до набрання законної сили рішення РНБО, або санкції стосуються абсолютно всіх програм, придбаних і до, і після введення санкцій? На жаль, на це питання чинне законодавство не дає відповіді, але більше схиляється до того, що придбана раніше рішенням РНБО ліцензія на користування залишається поза дією санкцій. Інше питання – як бути з оновленням програми. З одного боку, отримувати ці послуги від юридичної особи, до якої застосовано санкції, небажано: діяльність таких суб'єктів господарювання буде свідомо незаконною. Однак, з іншого боку – до отримувачів оновлення чинним законодавством поки не передбачено жодних санкцій.

Зауважимо, що на сьогодні існують альтернативні програми. Так, три перші програми, про які згадують підприємці, кажучи про альтернативи «1С», – це німецька SAP, а також американські Oracle і Microsoft Dynamics. Це системи класу ERP (Enterprise Resource Planning System – система планування ресурсів підприємства), які призначені для автоматизованого планування ресурсів компанії. Такі програми дозволяють не тільки вести бухгалтерський облік, але і планувати закупівлі, виробництво і завантаження потужностей, ремонти, продаж, управляти документообігом і персоналом. Українські підприємці куди рідше, однак, іноді працюють із такими західними ERP-системи, як шведська IFS, британська Epicor і американська Infor. Що стосується російських прдуктів, вони представлені передусім програмним забезпеченням «Парус» і «Галактика». При цьому системи зарубіжної розробки, зокрема, SAP і аналогічні продукти, не мають податкових модулів, а інвестиція на їх розробку дорожчає, як зауважила радник міністра фінансів Олена Макеєва.

На українському ринку існують вітчизняні ERP-розробки, зокрема програмне забезпечення IT-Enterprise, «Універсал», BSI, ІС-ПРО і Megapolis. Перша є найпопулярнішою, із нею працюють такі компанії, як харківський машинобудівний завод «ФЕД», металургійні компанії «Інтерпайп» і Ferrexpo, будівельні компанії «Київміськбуд» і «Ковальська», а також аграрний «Миронівський хлібопродукт». ERP-системи є досить дорогими (але українське програмне забезпечення обходиться набагато дешевше, ніж західне), адже проекти щодо їх упровадження передбачають перегляд бізнес-процесів компанії, розробку нової моделі, налаштування базової версії системи під конкретне підприємство, а також навчання співробітників. Не варто також очікувати, що система запрацює одразу – на впровадження доведеться витратити принаймні місяць.

Згідно із інформацією в ProZorro, одна з українських компаній готова була розробити для Міністерства екології ІТ-рішення для електронного документообігу, управління персоналом, закупівлями, бухгалтерського та податкового, а також контрактно-договірного обліку трохи менше ніж за 1 млн грн. Розробники кажуть, що такі системи є цілком прийнятними для українського великого і середнього бізнесу. Витрати на їх упровадження відбиваються, коли компанія, наприклад, скорочує ресурси і гроші на документообіг, ведення обліку, починає використовувати залишки товарів на складі або повністю завантажувати своє обладнання для виробництва.

Щодо рішень для невеликих компаній, то облікових систем вітчизняної розробки на ринку більш ніж достатньо. Це зокрема рішення M.E.Doc, «Дебет Плюс», «Акцент», «АБ-Офіс», «Підприємець 4», «Елфі», «ІНФОПОЛІС», Tria і iFin [3; 4]. Такі рішення є набагато дешевшими, ніж ERP-системи, але їх функції порівняно обмежені, між собою це програмне забезпечення також істотно відрізняється. Програми M.E.Doc і iFin, наприклад, дозволяють здавати електронну звітність до фіскальної служби, реєструвати податкові накладні в електронному вигляді, а також обмінюватися документами з підприємствами-партнерами. В «Акценті» існують адаптовані версії для виробничих, аграрних підприємств і торговельних компаній.

Розробники EPR-систем, які працюють переважно з українським великим бізнесом, також намагаються відвойовувати частину середнього і дрібного сегмента. Вони запускають так звані SaaS-рішення (Software as a service). Це готові хмарні переднастроєні рішення, які не потрібно впроваджувати протягом місяця, а можна легко запустити в браузері. Для одного співробітника компанії робота з таким рішенням обійдеться приблизно в 20–40 дол. щомісяця.

Таким чином, аналіз застосовуваних до програми «1С» санкцій дає підстави стверджувати, що рішення РНБО не є зваженим, оскільки не визначено деталі припинення застосування «1С», а також альтернативну потужну програму-аналог «1С». Хоч на сьогодні існують відповідні вітчизняні програми, але вони ще потребують подальшого опрацювання.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кудіна О. М.

Література: 1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) : Указ Президента

України від 15.05.2017 № 133/2017 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/133/2017. **2.** Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/ed19931223. **3.** Гудзь И. Альтернатива 1С: Чем украинский бизнес может заменить российскую систему бухучета // Бухгалтер 911. URL: https://buhgalter911.com/news/news-1028844.html. **4.** Завгородний В. П. Автоматизация бухгалтерского учета, контроля, анализа и аудита : монография. Киев : А.С.К., 1998. 768 с.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

УДК 349.244.5

Гаспарова А. Е.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено особливості правового регулювання працевлаштування осіб, які не досягли 18 років. Проаналізовано основні проблемні аспекти щодо регулювання праці неповнолітніх. Запропоновано шляхи ефективного розв'язання наявних проблем.*

Ключові слова: *підприємство, організація, право на працю, працевлаштування, працевлаштування неповнолітніх, особливості регулювання праці неповнолітніх, пільги.*

Аннотация. *Определены особенности правового регулирования трудоустройства лиц, не достигших 18 лет. Проанализированы основные проблемные аспекты касательно регулирования труда несовершеннолетних. Предложены пути эффективного решения имеющихся проблем.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, право на труд, трудоустройство, трудоустройство несовершеннолетних, особенности регулирования труда несовершеннолетних, льготы.*

Annotation. *The features of the legal regulation of employment of persons under the age of 18 are determined. The main problem aspects regarding the regulation of the labor of minors are analyzed. Proposed ways to effectively solve existing problems.*

Keywords: *enterprise, organization, right to work, employment, employment of minors, features of regulation of work of minors, benefits.*

На сьогодні питання працевлаштування неповнолітніх є дуже актуальним. Незважаючи на те, що їх трудові права добре врегульовано і захищено законодавчо, сучасне трудове виховання у підлітків відсутнє, оскільки роботодавці при прийомі на роботу віддають перевагу повнолітнім із досвідом роботи. Сучасні соціально-економічні умови змушують багатьох підлітків шукати відповідь на запитання, чи продовжувати навчання у старших класах середньої школи, чи шукати роботу (завідомо некваліфіковану) й одночасно здобувати повну середню або середню професійну освіту. У зв'язку із цим важливо визначити правові аспекти праці неповнолітніх, максимально захистити їх від можливого негативного впливу ринкового середовища. Найважливішим державним завданням стає вдосконалення правового статусу працюючих неповнолітніх.

Дослідженням прав неповнолітніх у трудових відносинах займалися і займаються Матвєєв С. П., Мещерякова Є. І., Алікіна Є. П., Козлов М. А., Кармова А. Б., Балашов К. В. та ін.

Метою написання статті є аналіз чинного трудового законодавства щодо регулювання праці неповнолітніх, а також деталізований розгляд специфічних рис правового регулювання праці осіб молодше вісімнадцяти років.

Перш ніж розглянути питання детальніше, вважаємо за доцільне звернути увагу на трактування сутності поняття «неповнолітні», щоб краще зрозуміти особливості регулювання їх права на працю. Згідно зі ст. 6 Сімейного кодексу України неповнолітньою вважають дитину віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [1].

© Гаспарова А. Е., 2018

Політика нашої держави у трудовій сфері спрямована на створення умов, що сприяють економічній самостійності молоді з урахуванням соціокультурного та освітнього аспекту. Отже, на державу покладається обов'язок щодо прийняття національного законодавства в галузі освіти і праці. Як і права всіх громадян України, трудові права неповнолітніх закріплено в Конституції України. Однак, детальніше правовий статус неповнолітніх відображено в цілій низці норм національного законодавства. Серед нормативно-правових актів, що регулюють відносини неповнолітніх у трудовій сфері, Конституція України (ст. 43), Кодекс законів про працю, Закон України «Про охорону праці», Закон України «Про відпустки», Закон України «Про зайнятість населення», Конвенція ООН про права дитини та ін.

Відповідно до ст. 32 Конвенції про права дитини держави задля захисту права дітей на нормальний розвиток запрваджують законодавчі, адміністративні та соціальні заходи, зокрема установлюють мінімальний вік для прийому на роботу [2]. Фактично у ній відтворено положення Конвенції МОП № 138 про мінімальний вік для прийому на роботу 1973 р., яка замінила собою кілька конвенцій МОП, що встановлювали мінімальний вік у певній сфері виробництва [3].

Незважаючи на те, що відповідно до чинного законодавства праця неповнолітніх перебуває під особливим захистом, на практиці відбувається зовсім інше. За умов стрімких правових трансформацій і мінливості норм трудового права не завжди вдається бути в курсі всіх змін.

Кожен має право на працю, що передбачає можливість заробляти собі на життя працею, яку особа вільно обирає або на яку вільно погоджується (ст. 43 Конституції України). Неповнолітні, тобто особи, які не досягли вісімнадцяти років, у трудових правовідносинах прирівнюються у правах до повнолітніх. Водночас у галузі охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці неповнолітні користуються пільгами, установленими законодавством України [2–4].

Обсяг трудових прав неповнолітніх істотно більше, ніж у повнолітніх працівників. Це досягається завдяки наданих їм трудовим законодавством пільг і гарантій, до яких належать:

– скорочений робочий день;

– щорічна оплачувана відпустка тривалістю 31 календарний день;

– право використовувати щорічну відпустку в будь-який зручний для неповнолітнього час;

– щорічний безкоштовний медичний огляд;

– квотування робочих місць для працевлаштування неповнолітніх;

– заборона застосовувати працю осіб молодше 18 років на важких роботах, на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, на деяких інших роботах;

– заборона залучати неповнолітніх до роботи в нічний час і до надурочних робіт;

– обмеження граничних норм перенесення і пересування важких предметів;

– заборона на розірвання трудового договору без згоди державної інспекції праці, комісії у справах неповнолітніх і захисту їх прав [5].

Додаткові пільги для підлітків і молоді можуть встановлюватися колективними договорами й угодами.

З неповнолітніми не може бути укладений договір про повну матеріальну відповідальність; вони не можуть займати посади або виконувати роботи, пов'язані зі зберіганням, обробкою, продажем, перевезенням або застосуванням у процесі виробництва переданих їм цінностей. Задля охорони здоров'я забороняється робота неповнолітніх за сумісництвом. Важливе значення для забезпечення безпечних умов праці неповнолітніх мають медичні огляди, передбачені ст. 191 Кодексу законів про працю України [6].

Праця осіб, які не досягли 18 років, зазвичай проходить у щадному режимі, тобто за скорочення робочого часу і подовженого часу відпочинку. Це повністю відповідає інтересам охорони їх здоров'я. Однак, аналіз правового регулювання робочого часу неповнолітніх засвідчує, що вживане українським законодавством поняття «скорочений робочий час» стосовно робочого часу осіб, які не досягли вісімнадцяти років, не відповідає змісту терміна, як його тлумачать у науковій юридичній літературі. Фактично робочий час неповнолітніх працівників несе в собі одночасно риси і скороченого робочого часу, і неповного робочого часу.

Із прийняттям Кодексу законів про працю України до системи цієї галузі законодавства вводиться відносно самостійний інститут – праця неповнолітніх, що охоплює широку нормативно-правову базу, складовими якої є як власне Кодекс законів про працю України (ст. 187–200, гл. 8), так і поточне трудове законодавство [6].

Трудовий статус неповнолітнього слід розглядати як юридичну характеристику особи, яка не досягла 18-річного віку, що виражає єдність основних прав і обов'язків неповнолітнього, його правосуб'єктність, гарантій основних прав і свобод, а також відповідальність за порушення обов'язків.

На жаль, на сьогодні роботодавцям не вигідно приймати на роботу осіб без професійної підготовки, за необхідності дотримання визначених додаткових гарантій, навчати молодих фахівців. Однак, якщо не за-

йматися професійною підготовкою молодих працівників, кількість фахівців у тій чи іншій області різко скоротиться [7].

Слід пам'ятати, що в процесі трудової діяльності неповнолітні адаптуються до суспільного життя, відбувається їх професійне самовизначення, набуття професійних навичок, формування цінностей і потреб, адаптація в трудовому колективі, усвідомлення необхідності нести відповідальність за виконувану роботу, що дуже важливо для будь-якої людини [8].

Вважаємо, що задля ефективного розв'язання наявних проблем необхідно:

– розробити дієву систему працевлаштування підлітків як на тимчасовій, так і на постійній основі;

– створити спеціальні робочі місця для неповнолітніх;

– розробити програми залучення неповнолітніх працівників.

Науковий керівник – старший викладач Перепелиця І. К.

Література: 1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947-14. **2.** Конвенція про права дитини : Міжнародний документ від 27.02.91 № 789-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021. **3.** Конвенція про мінімальний вік для прийому на роботу : Міжнародний документ від 26.06.1973 № 138 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_054. **4.** Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80. **5.** Матвеев С. П., Мещерякова Е. И. Образование и труд: права несовершеннолетних в трудовых отношениях. *Территория науки*. 2007. № 1. С. 103–107. **6.** Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08. **7.** Кармова А. Б. Особенности регулирования труда работников в возрасте до 18 лет. *Educatio*. 2015. № 3. С. 26–30. **8.** Рыбалкина А. С. Проблемы правового регулирования трудоустройства несовершеннолетних. *Молодой ученый.* 2016. № 6. С. 101–103.

БАНКРУТСТВО: ГЕНЕЗИС І СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ЗА УМОВ СЬОГОДЕННЯ

УДК 342.9

Гнеда К. В.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність поняття банкрутства. На підставі аналізу узагальнено існуючі наукові підходи до визначення його сутності. Конкретизовано визначення та терміни, що надають змогу чіткіше уявити сутність банкрутства як юридичної та економічної категорії.*

Ключові слова: *підприємство, організація, банк, банківська установа, банківська система, неспроможність, зобов'язання, неплатоспроможність, банкрутство, законодавство, правове регулювання.*

Аннотация. *Исследована сущность понятия банкротства. На основании анализа обобщены существующие научные подходы к определению его сущности. Конкретизированы определения и термины, дающие возможность четче представить сущность банкротства как юридической и экономической категории.*

© Гнеда К. В., 2018

Ключевые слова: *предприятие, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, несостоятельность, обязательства, неплатежеспособность, банкротство, законодательство, правовое регулирование.*

Annotation. *The essence of the concept of bankruptcy is investigated. Based on the analysis, the existing scientific approaches to the definition of its essence are summarized. Definitions and terms are specified that make it possible to more clearly present the essence of bankruptcy as a legal and economic category.*

Keywords: *enterprise, organization, bank, banking institution, banking system, insolvency, liabilities, bankruptcy, legislation, legal regulation.*

Одним із суттєвих побічних явищ, що виникло за часів становлення ринкової економіки, є банкрутство. Банкрутством є визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [4]. За рішенням суду майно боржника розподіляють між кредиторами відповідно до встановленої законодавством черговості виплати боргів кредиторам, таких як податки і заробітна плата працівникам організації-банкрута. Процес може бути ініційований або особою-боржником (добровільне банкрутство), або будь-ким із кредиторів, якому боржник не може виплатити борг (вимушене банкрутство). Причому ця категорія одночасно є інструментом правового захисту від проблем неплатежів, а також основною характеристикою неплатоспроможності. Зростанням частоти виникнення, модифікаціями та масштабами негативного прояву банкрутства зумовлено актуальність наукового вивчення, аналізу й оцінювання різних аспектів цього поняття.

Проблема банкрутства є предметом дослідження значної кількості науковців як економічної, так і юридичної сфери. Цій проблемі присвятили свої роботи представники економічної науки Бланк І. О., Андрущак Є. М., Базілінська О. Я. та представники юридичної науки Борєйко О. М., Яблонська А. С., Бортняк В. А., Джунь В. В.

Метою написання статті є визначення сутності поняття банкрутства як правової категорії, дослідження генезису поняття банкрутства, а також аналіз основних нормативно-правових актів, що визначають поняття та процедуру банкрутства в Україні.

Сучасні правові системи для початку процедури банкрутства переважно застосовують критерій неплатоспроможності, що означає нездатність боржника вчасно виконати свої зобов'язання перед кредиторами, у результаті чого можна припустити, що активи такої особи перевищують пасиви. Англійське та французьке законодавства певною мірою базуються на недостатності ліквідних активів боржника, а в Німеччині поряд із критерієм неплатоспроможності використовують і критерій неоплатності – надлишкової заборгованості, який є додатковою підставою для провадження у справі про банкрутство та підставою для вибору конкретної процедури – ліквідаційної чи реабілітаційної [8].

Поняття банкрутства зустрічається ще в середньовічних джерелах права італійських міст. Так, у римському праві неповернення боргу визначалося як небезпека для життя боржника та призводило до обов'язкового захоплення його майна кредиторами. Лексично слово «банкрутство» походить від латинських слів «bancus» (лава) та «ruptus» (зламаний). «Банком» спочатку називали встановлювану в людних місцях (наприклад, на ринках або ярмарках) лаву, на якій лихварі проводили свої операції та оформлювали документи. Коли власник такого «банку» розорявся, він ламав свою лаву і припиняв діяльність [2].

У Київській Русі неплатника або злісного банкрута прирівнювали до злодія. Кредитори мали законне право розпоряджатися майном боржника, аж продавати неплатоспроможного боржника разом із його майном. За часів середньовіччя гарантом забезпечення повернення боргу був сам боржник, його життя, особиста свобода та недоторканність [3].

У зв'язку із розвитком людства, суспільних відносин і безпосередньо економічних законів зміст поняття банкрутства змінився. Нині його сприймають як невід'ємний елемент ринкової економіки. Система норм, що регламентує відносини, пов'язані з банкрутством, являє собою господарсько-правовий інститут, якому властиве об'єднання публічно-правових та приватноправових засад. У дореволюційному праві висвітлювалася позиція, відповідно до якої банкрутство є поєднанням неспроможності та злочинних дій незалежно від причинного зв'язку між ними, але чіткого розмежування понять у законодавстві не було [2].

У різних державах терміни «неспроможність», «неплатоспроможність» і «банкрутство» вживають у різних значеннях, однак, у більшості випадків банкрутство розглядають як часткову неспроможність, її кримінальний різновид. Сам по собі термін «банкрутство» має вужче значення порівняно з неспроможністю [8].

У сучасному українському законодавстві є кілька законодавчих актів, у яких наявне визначення сутності поняття банкрутства. Відповідно до ст. 209 Господарського кодексу України банкрутство – це нездатність боржника

відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури [1]. Як визначено у Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», банкрутством є визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Законом, грошові вимоги кредиторів не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури, а неплатоспроможність – неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через відновлення його платоспроможності [4]. Також існують визначення банкрутства як неспроможності юридичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності у встановлений строк задовольнити вимоги кредиторів, повернути кредити банку та забезпечити обов'язкові платежі до бюджету; неспроможності підприємства платити за своїми борговими зобов'язаннями [8].

Яблонська А. розглядає банкрутство як одну з юридичних підстав ліквідації підприємства, яка виявляється у неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності задовольнити в установлений для цього термін пред'явлені йому кредиторами вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом [7]. Іншої точки зору дотримується Філімоненков О., який визначає банкрутство як встановлену господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність, а задовольнити визнані судом вимоги кредиторів він здатний лише через застосування ліквідаційної процедури.

На сьогодні розповсюдженою є точка зору, що банкрутство – це результат прорахунків підприємства під час дій у конкурентному ринковому середовищі. Так, на думку Ляшенка Г., банкрутство за умов ринкової економіки є наслідком незадовільного управління підприємством, нехтування впливу різноманітних факторів мікро- і макросередовища, а тому його правомірно розглядати як плату за економічну свободу у виборі напрямку господарської діяльності, ринків збуту, ціноутворенні, найманні робочої сили. Такої позиції здебільшого дотримуються інауковці-економісти, надаючи банкрутству статусу результату певних дій [8].

Отже, само по собі поняття «банкрутство» з'явилося досить давно і в перспективі не зникне з життя соціуму, оскільки ця категорія нині повністю сприймається як невід'ємна складова суспільних відносин, побудованих за часів ринкової економіки.

Таким чином, поняття «банкрутство» є доволі багатогранним і досить неоднозначним. Різноманітність поглядів науковців є зумовленою впливом факторів як зовнішнього, так і внутрішнього характеру, а наявність більшості з цих трактувань відображає розуміння ступеня впливу того чи іншого фактора. Представники економічної думки, надаючи смислового забарвлення терміну «банкрутство», базують свої тлумачення на уточнюючих категоріях, здебільшого зумовлених розвитком ринкової економіки та проявом її наслідків. У правовій літературі поняття банкрутства є тісно пов'язаним із неспроможністю. Отже, банкрутством є юридично визнаний у встановленому порядку фінансовий стан суб'єкта підприємницької діяльності, зумовлений негативними результатами його господарювання, що виключає можливість відновлення платоспроможності. З теоретичної та практичної точок зору саме таке розуміння сутності банкрутства як правової категорії відповідає вимогам сьогодення.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Коршакова О. М.

Література: 1. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15. **2.** Цитович В. О. Очерк основных понятий торгового права. Киев : Типография И. Н. Кушнерева и К°, 1886. 248 с. **3.** Шемшученко Ю. С. Юридична енциклопедія / редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. У 6 т. Київ : Українська енциклопедія, 1998. Т. 1. 672 с. **4.** Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 19.10.2016 № 2343-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed20161019. **5.** Методичні рекомендації щодо застосування комерційними банками Закону України «Про банкрутство» від 21.07.1994 № 23012/105 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_105500-94. **6.** Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств станом на 28.07.2006. URL: http://www.uazakon.com/big/text892/pg1.htm. **7.** Яблонська А. С. Діяльність арбітражних керуючих: нормативне врегулювання та необхідність законодавчого вдосконалення. URL: http://www.minjust.gov.ua\?do-d&did-4793&sidk-comments. **8.** Ляшенко Г. Банкрутство в системі державного регулювання. *Економічна безпека.* 1999. № 1. С. 103–108.

ГРОШОВІ ПОТОКИ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

УДК 330.14 : 336.1

Голубцов Є. І.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано особливості господарської діяльності підприємств туристичної галузі. Досліджено важливі аспекти грошових потоків у сучасному туристичному бізнесі.*

Ключові слова: *підприємство, організація, бізнес, фінанси, туризм, туристичний бізнес, туристична фірма, грошові потоки, оборотні активи, необоротні активи.*

Аннотация. *Проанализированы особенности хозяйственной деятельности предприятий туристической отрасли. Исследованы важные аспекты денежных потоков в современном туристическом бизнесе.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, бизнес, финансы, туризм, туристический бизнес, туристическая фирма, денежные потоки, оборотные активы, внеоборотные активы.*

Annotation. *Analyzed the features of the economic activities of enterprises of the tourism industry. The important aspects of cash flows in the modern tourism business have been investigated.*

Keywords: *enterprise, organization, business, finance, tourism, tourism business, travel company, cash flow, current assets, non-current assets.*

За сучасних умов вивченню та прогнозуванню руху грошових коштів приділяється чимало уваги. Це пов'язано із тим, що через об'єктивну нерівномірність надходжень і виплат або в результаті непередбачених обставин виникають проблеми з готівкою. Якою б не була причина відсутності готівки, наслідки для організації можуть бути дуже серйозними [1].

Сучасний туризм – це соціально-економічна сфера, яка у багатьох країнах перетворилася на індустрію, що стрімко розвивається. Нині кожне сьоме робоче місце в світі належить туристичному бізнесу. За прогнозами Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО), до 2020 р. кількість міжнародних туристичних прибуттів становитиме 1,6 млрд, тобто втричі перевищить показники 2000 р. Щоденні витрати туристів, виключаючи авіаперевезення, виростуть до 5 млрд дол. на день [2].

Тенденціями функціонування сучасного туризму є схильність до впливу зовнішніх економічних і політичних факторів і здатність до швидкого відновлення обсягів за несприятливої кон'юнктури ринку. Стабільність на міжнародних фінансових ринках сприяла певним змінам у відпускних звичках туристів: зросла кількість пізніх бронювань, а кількість витрат під час відпочинку зменшилася. Правомірно зробити висновок, що туризм став глибоко вкоріненою частиною культури XXI століття.

Грошовий потік є сукупністю розподілених у часі надходжень і виплат грошових коштів та їх еквівалентів, які створюються в процесі його роботи. У процесі аналізу руху грошових потоків оцінюють здатність підприємства генерувати грошові кошти в розмірі і у терміни, необхідні для здійснення планових витрат. Тобто незбалансованість у часі надходжень і виплат грошових коштів може спричинити неплатоспроможність навіть тих підприємств, які успішно здійснюють господарську діяльність і генерують достатню суму прибутку. Тому аналіз грошових потоків істотно доповнює методику оцінювання ліквідності та платоспроможності, дає змогу об'єктивніше оцінити фінансовий стан підприємства [4].

Грошовий потік будується на основі економічних відносин між учасниками туристичної діяльності, тобто між туристами і підприємствами туристичної індустрії. Ці відносини охоплюють потоки туристів, туристичного продукту (послуг), а також потоки платіжних засобів, найчастіше у грошовій формі [3].

Кожному потоку туристичного продукту відповідає зустрічний платіжний потік, який називають грошовим потоком. Ефективно управляючи грошовими потоками, можна забезпечити раціональніше та економніше використання фінансових ресурсів, знизити залежність розвитку підприємства від позикових коштів і тим самим підвищити його фінансову стійкість, прискорити оборотність капіталу. Будь-яка затримка в здійсненні платежів негативно впливає на виробничий процес: формування запасів, виготовлення продукції, продуктивність праці, реалізацію продукції та ін. Водночас раціонально організовані грошові потоки підвищують ритмічність виробництва і реалізацію продукції, інших господарських операцій [4].

© Голубцов Є. І., 2018

У туризмі потоки фінансів у цілому підпорядковуються положенням фінансової логістики. Однак, вони мають свої особливості, які детальніше дослідив Гвозденко Г. О. У туризмі він виділив фінансові потоки:

1) обумовлені продажем туристичних продуктів;

2) пов'язані із функціонуванням грошових фондів туристичної фірми;

3) інвестиційні;

4) кредитні;

5) між:

– засновниками, акціонерами (пайовиками) і туристичною організацією: формування та використання цільових фондів внутрішньогосподарського значення;

– туристичною фірмою і державою: формування кошторисних та їх використання; форма податків, платежі і внески; форми асигнувань, дотацій і субсидій;

– туристичною фірмою, підрядниками та субпідрядниками, є найважливішими, оскільки від ефективності їх організації залежить фінансовий результат діяльності туристичної фірми в цілому;

– туристичною фірмою та страховими компаніями;

– туристичною фірмою та кредитно-банківськими установами;

– туристичною фірмою та її працівниками при здійсненні оплати за працю, преміювання, соціальних виплат, утримання податків, штрафувань і компенсацій за заподіяну матеріальну шкоду.

Туристичний оператор формує ціну на туристичний пакет через надання послуг за кордоном – із туристичним оператором, який приймає туристів, а у своїй країні – без участі туристичного оператора.

Туристичний оператор продає туристичні пакети туристичним агентствам або безпосередньо туристам. Туроператор (або туристичний агент) також може надавати туристам і додаткові послуги: щодо придбання авіаквитків, страхування, отримання в'їзних (виїзних) віз, оформлення закордонних паспортів та інші послуги.

Важливими аспектами фінансової діяльності туристичної фірми є формування й використання різних грошових фондів, через які відбувається забезпечення господарської діяльності туристичної фірми необхідними грошовими засобами. Грошові фонди туристичної фірми поділяють на дві групи: фонди власних коштів, у тому числі статутний капітал, додатковий капітал, резервний фонд, фонди накопичення і спеціального призначення, нерозподілений прибуток; і фонди залучених та запозичених коштів, складовими яких є довго- і короткострокові банківські кредити, позики кредиторської заборгованості, цінні папери та ін. [5].

Отже, грошовими фондами туристичної фірми є джерела (ресурси), за рахунок яких вона формує свій актив: позаоборотні (основні засоби – майно, нематеріальні активи) та оборотні активи (грошові кошти, дебіторська заборгованість тощо.) Ефективність господарської діяльності туристичної фірми істотно залежить від співвідношення її необоротних і оборотних активів [5].

На практиці ці пропорції знаходять відображення у загальноприйнятих правилах, які отримали назву «золоті правила фінансування»; розглянемо детальніше їх сутність.

1. За рахунок власних коштів фірми мають сформуватися всі її позаоборотні активи і 10–15 % оборотних. Інші оборотні активи (90–85 %) можуть бути сформовані за допомогою залучених і запозичених коштів. Сутність цього правила полягає в тому, що за вилучення у підприємства всіх залучених фінансових коштів в її розпорядженні мають залишитися основні засоби та частина оборотних активів для подальшого функціонування, поки фірма не залучить додаткові ресурси у вигляді кредиту, позики тощо, задля відновлення попередніх ресурсів.

2. Призначені для інвестицій фінансові ресурси мають перебувати в розпорядженні фірми, у результаті здійснення цих інвестицій слід досягти узгодженості (синхронізації) щодо термінів залучення і розміщення (інвестування) коштів.

3. Сплата податків має корелюватися із короткостроковими активами (наприклад, із державними казначейськими облігаціями) згідно із висловом: «Податки платити треба, але не всі одразу».

4. За сумою і термінами дебіторську заборгованість фірми слід узгоджувати із сумою кредиторської заборгованості [5].

Таким чином, у практичній господарській діяльності туристичних фірм важливим є не стільки забезпечення та виконання цих правил, скільки оптимізація оборотних і необоротних активів і пов'язаних із ними ресурсів грошових фондів. Це вимагає не тільки глибоких знань про фінансові складові формування і підтримки оптимальних обсягів активів туристичної фірми, а й урахування особливостей зовнішнього середовища, що істотно впливає на фінансові показники сучасних туристичних фірм.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Глебова Н. В.

Література: 1. Бурдина А. А. Влияние рисков на конкурентоспособность предприятия. *Управление рисками*. 2006. № 2. С. 7–18. **2.** Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002–2010 рр. : Закон України від 29.04.2002 № 583 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/583-2002-%D0%BF. **3.** Квартальнов В. А. Туризм как сектор экономики // Все о туризме. Туристическая библиотека. URL: http://tourlib.net/books_tourism/kvartalnov_tourism10.htm. **4.** Грошові потоки в туризмі // Навчальні матеріали онлайн. URL: https://pidruchniki.com/1791021141451/logistika/groshovi_potoki_turizmi. **5.** Смирнов І. Г. Логістика рекреації та туризму як чинник їх сталого розвитку. *Логістика.* 2006. № 3. С. 54–58.

ІНВЕСТИЦІЙНЕ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ

УДК 336.71

Горячий Ю. М.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано, що зростання виплат за обов'язковими видами страхування, зниження частки страхування позичальників кредитів заганяють страхову галузь у глухий кут. Розглянуто перспективи активного просування продуктів страхування життя, особливо із інвестиційною складовою, як способу виходу з кризової ситуації у вітчизняній економіці. Доведено необхідність невідкладного пошуку інноваційних продуктів страхування.*

Ключові слова: *страхування, страхування життя, інвестиційне страхування, інноваційні продукти страхування, перспективи розвитку страхового ринку.*

Аннотация. *Обосновано, что рост выплат по обязательным видам страхования, снижение доли страхования заемщиков кредитов загоняют страховую отрасль в тупик. Рассмотрены перспективы активного продвижения продуктов страхования жизни, особенно с инвестиционной составляющей, как способа выхода из кризисной ситуации в отечественной экономике. Доказана необходимость неотложного поиска инновационных продуктов страхования.*

Ключевые слова: *страхование, страхование жизни, инвестиционное страхование, инновационные продукты страхования, перспективы развития страхового рынка.*

Annotation. *It is substantiated that the growths of payments on compulsory types of insurance, the decline in the share of insurance of borrowers of loans drive the insurance industry to a standstill. The prospects for the active promotion of life insurance products are considered, especially with the investment component, as a way out of the crisis situation in the domestic economy. Proved the need for urgent search of innovative insurance products.*

Keywords: *insurance, life insurance, investment insurance, innovative insurance products, prospects for the development of the insurance market.*

Нині точаться активні дискусії щодо кризи, якою зумовлено негативні прогнози для економіки України. Страховому ринку також приділяють чимало уваги, оскільки його стан напряму залежить від стану вітчизняної економіки. Але слід пам'ятати, що спад – це ще й можливості для розвитку нових напрямків.

Розкриття внутрішнього потенціалу ринку страхування України та виконання нею соціально-економічних завдань є взаємопов'язаними. За прогнозом рейтингового агентства RAEX, у 2017 р. обсяги страхових премій за автокаско скоротяться в кращому випадку на 8–10 %, зі страхування майна юридичних осіб – на 5–8 %, а зі страхування від нещасних випадків і хвороб – на 10–13 %. Зростання обсягів страхових премій намічається тільки зі страхування життя – на 9–12 %. Ринок страхування життя продовжує формуватися: у першому півріччі 2016 р. порівняно з ана-

© Горячий Ю. М., 2018

логічним періодом 2015 р. скоротилися внески за страхуванням позичальників на 20,2 %. Активніше стали продаватися продукти з накопичувальною та інвестиційною складовою – на 23,2 % та 57,6 % відповідно.

У інвестиціях завжди виграє той, хто робить вкладення на ринку, що падає. Очікування чергової реформи пенсійної системи призвели до зростання на 20 % недержавного пенсійного страхування.

Актуальним залишається питання про те, чим є інвестиційне страхування життя. У вітчизняному законодавстві такого визначення немає, цей продукт не є стандартизованим. Витоки інвестиційного страхування – у накопичувальному страхуванні життя. Це комбінований страховий продукт, який є поширеним у світі, однак, лише розпочинає свій розвиток в Україні. Інвестиційне страхування життя – це страховий захист життя застрахованої особи плюс інструмент інвестування з можливістю отримання інвестиційного доходу.

У програмах інвестиційного страхування життя суму грошових коштів розподілено на два фонди – гарантійний і ризиковий (інвестиційний). Гарантійний фонд забезпечує зворотність внесеного капіталу за будь-якої ситуації на фондовому ринку.

Метою інвестиційного фонду є забезпечення прибутковості за продуктом. При укладанні інвестиційного договору страхування життя визначають страхові ризики, від яких страхувальник страхується, терміни страхування, розмір страхової суми, порядок сплати страхових внесків.

Договір передбачає звільнення від сплати внесків за настання інвалідності. Усі внески клієнта обліковуються на його індивідуальному рахунку, у жодному іншому продукті страхування життя немає виділеного індивідуального обліку.

У інвестиційному страхуванні життя, на відміну від накопичувального, власник страхового поліса може вибирати, які саме фінансові інструменти інвестуватимуть його страхові внески [2].

У страхових компаніях як фінансові інструменти для інвестування коштів за програмами інвестиційного страхування життя використовують взаємні фонди, відібрані страховою компанією, але можуть застосовуватися і будь-які інші фінансові інструменти. Усі покупки фінансових активів є здійснюваними рівномірно впродовж року на підставі регулярних страхових внесків із певною періодичністю.

Розглянемо основні відмінності інвестиційного страхування життя від накопичувального.

1. Страхувальники мають можливість брати участь у інвестиційному доході страховиків, беручи при цьому на себе частину ризиків від вкладення коштів. Якщо у програмах накопичувального страхування життя коштами клієнта розпоряджається страховик, у програмах інвестиційного страхування життя клієнт бере на себе всі ризики, сам вибирає напрями інвестування своїх коштів або передоручає проводити вклади від свого імені професійним керуючим активами.

2. Страхувальник заздалегідь знає, що прибутковість договору визначатиметься тільки ціною придбаних паїв. У полісах інвестиційного страхування життя кінцеву суму накопичень можна лише припускати. Тому ці програми завжди краще відкривати на тривалі терміни – від десяти років. За такий тривалий час значне зростання фондового ринку, куди інвестуються кошти, практично гарантовано.

3. Контролювати свій інвестиційний портфель клієнт може самостійно, якщо розбирається в основах інвестицій, або через свого фінансового консультанта.

4. Переглядати інвестиційний портфель можна один раз, максимум двічі на рік. Інформацію про зміну фондів і стан особистого інвестиційного портфеля можна одержати як на сайті страхової компанії, так і з незалежних джерел. Програма інвестиційного страхування життя має бути частиною фінансового планування кожного. Вони підходять тим, хто готовий розібратися у принципах інвестування і більше уваги приділяти фінансовому плануванню свого життя [1].

Розглянемо переваги цього страхового продукту.

1. Особливий юридичний статус вкладень: вони не є майном, отже, не підлягають конфіскації, арешту, розділу; на них не може бути накладено стягнення з боку третіх осіб.

2. Якщо в договорі страхування встановлений бенефіціар на випадок смерті, страхова виплата не залучається до складу спадщини і проводиться особі, визначеній бенефіціаром, у строки, установлені договором страхування (як правило, 30 днів). Це спосіб довгострокової передачі капіталу комусь зі своїх близьких або родичів, адже страхування життя є добре захищеним вкладенням.

Сектор страхування життя, переважно у вигляді полісів інвестиційного страхування життя, нині є єдиним постачальником інвестиційних грошей у країні, і держава має бути значною мірою зацікавленою у стимулюванні ринку. Багато вже зроблено для розвитку інвестиційного страхування життя, але багато чого ще належить зробити [5].

1. Уведення у 2015 р. для договорів страхування життя соціального податкового вирахування є позитивним заходом з точки зору розвитку страхового ринку. Довгостроковий страховий продукт дає клієнту можливість

отримати додатково 13 % від розміру внесків. Але дієвішим заходом було б поширення на договори страхування життя інвестиційного податкового вирахування або податкового вирахування порівняно зі страховими внесками.

2. Підвищення страхової культури населення і продавців. Необхідно запускати кампанії від Національного банку України, що сприятиме популяризації всіх видів страхування життя, у тому числі інвестиційного страхування. Важливо допомагати, роз'яснювати, навчати громадян правильно користуватися страховим захистом. Компанії, які розвивають інвестиційне страхування, витрачають чимало енергії, фінансових і часових ресурсів на навчання продавців, оскільки продукт є складним для навчання.

3. Інвестиційне страхування життя є величезним кроком уперед для технологічності всієї галузі страхування життя. Тут облік ведеться за кожним клієнтом, тому що навіть у двох клієнтів, які увійшли в однакову базу і актив, чи то золото чи нафта, але увійшли з різницею у два тижні, різні суми грошей на рахунку, і страхова сума на певний момент є різною.

Продукт сам по собі змусив страховиків бути уважнішими до обліку, логістики і правильності звітності. Практично в усіх компаній наявні електронні клієнтські кабінети. Клієнт може щодня заходити, дивитися, скільки у нього грошей на рахунку, яка у нього поточна страхова сума, як веде себе базовий актив і як ведуть себе похідні. У зв'язку із цим важливим є підвищення працездатності IT-систем страхових компаній, оскільки застосування цифрових технологій сприяє підвищенню якості обслуговування.

4. Інвестиційне страхування життя може зрости за рахунок охоплення аудиторії із середнім достатком (нині власники полісів інвестиційного страхування – переважно люди з доходами вище середнього). Для страхових компаній накопичувальне страхування життя є бізнесом, який матиме вихід на окупність через сім років після старту, і займатися ним можуть тільки довгострокові інвестори з великою перспективою, а не спекулянти, яким важливо заробити на ринковій кон'юнктурі.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Внукова Н. М.

Література: 1. Жегалова О. В. Тенденції та перспективи розвитку страхування життя в Україні. *Регіональний розвиток.* 2014. № 2. С. 76–79. **2.** Кечуткина О. В. Еволюція страхування життя в Україні як механізму управління соціальними ризиками. *Історична та освітня думка.* 2014. № 5. С. 142–147. **3.** Литвинова Э. Ю., Алабина Т. А., Родионова Я. С. Текущее состояние страхования жизни на финансовом рынке России. *Вестник Кемеровского государственного университета.* 2014. № 4. С. 243–248. **4.** Медведев Д. А. Новая реальность: Россия и глобальные вызовы. *Вопросы экономики.* 2015. № 10. С. 5–29. **5.** Назаренко К. Е. Инвестиционный аспект страхования жизни. *Вестник научных конференций.* 2016. № 2. С. 83–84.

ПСИХОЛОГІЯ ПРОДАЖУ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

УДК 338.48

Грабенко М. О.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця,
менеджер з туризму мережі туристичних агентств України «Поїхали з нами!»

Анотація. *Розглянуто соціально-психологічні аспекти продажу туристичного продукту. Проаналізовано типологію потенційних клієнтів туристичної фірми. Конкретизовано окремі психологічні методи, що сприяють підвищенню якості надаваних послуг. Деталізовано основи створення рапорту із застосуванням пейсінгу.*

© Грабенко М. О., 2018

Ключові слова: *туризм, туристичне агентство, туристичний продукт, потенційні клієнти, психологічні методи, пейсінг, психологія продажів.*

Аннотация. *Рассмотрены социально-психологические аспекты продажи туристического продукта. Проанализирована типология потенциальных клиентов туристической фирмы. Конкретизированы отдельные психологические методы, способствующие повышению качества предоставляемых услуг. Детализированы основы создания раппорта с применением пейсинга.*

Ключевые слова: *туризм, туристическое агентство, туристический продукт, потенциальные клиенты, психологические методы, пейсинг, психология продаж.*

Annotation. *The socio-psychological aspects of the sale of a tourist product are considered. Analyzed the typology of potential customers of a travel company. Specific psychological methods that improve the quality of the services provided are specified. The basics of creating rapport using pacing are detailed.*

Keywords: *tourism, travel agency, tourism product, potential clients, psychological methods, pacing, sales psychology.*

Туристичний продукт – це впорядкована цілеспрямована сукупність туристичних послуг і товарів, складовими якої є як мінімум дві або більше одиничних або множинних туристичних послуг, товарів і засобів забезпечення, інших туристичних ресурсів, достатніх для задоволення потреб туриста [1]. Під психологією продажів мають на увазі сукупність наукових знань про методи ефективного продажу на підставі вивчення мотиваційно-потребнісної сфери поведінки клієнта туристичної фірми, а також управління цією поведінкою [2].

Психологічні особливості обслуговування клієнтів у офісі туристичної фірми значною мірою ґрунтуються на психологічній культурі ділового мовлення. Психологічна культура ділової розмови – це єдність знань, що відображають закономірності психічної діяльності співрозмовників, і вміння застосовувати ці знання у конкретних ділових ситуаціях. Психологічна культура продажів туристичного продукту розпочинається зі створення сприятливого психологічного клімату. При зустрічі з туристом агенту слід скористатися комунікативною технікою виявлення потреб і можливостей клієнта.

Наприклад, є клієнт зі сформованою установкою на придбання турів, оскільки раніше вже користувався послугами туристичних фірм та орієнтується в ринку реалізації туристичного продукту. За таких умов сформована установка визначає орієнтацію клієнта у виборі туристичного продукту більше на себе, ніж на туристичного агента. Інший варіант – клієнт із несформованою установкою на придбання туру, оскільки звертається вперше. Головним скоріш за все для клієнта і турагента є певна грошова сума, на яку розраховує клієнт. Оскільки клієнт не знає ринку реалізації туристичного продукту, він орієнтується передусім не на себе, а на туристичного агента.

Дослідники виявили, що, спілкуючись із новим співрозмовником, людина 55 % своєї уваги звертає на мову тіла – жести і міміку, 38 % – на інтонацію і лише 7 % – на зміст вживаних слів. Тому особливо важливо в перші миті привернути до себе увагу людини, налаштувати її на потрібну хвилю, задати тон бесіді, сформувати приємне враження. Часто саме це є вирішальним етапом продажу туру.

У процесі продажу туристичного продукту основою для побудови довіри у клієнта є стан рапорту. Рапорт означає, що почуття, думки та інтереси людей перебувають у гармонії, людям добре разом і вони є опорою один для одного. Цей термін є одним із центральних у методі нейролінгвістичного програмування (НЛП), який розроблено у 1972 р. в США на підставі результатів досліджень Фріца Перлза, Вірджинії Сатир і Мілтона Еріксона. Досвід цих психотерапевтів описано в роботах засновників НЛП – Джона Гріндера і Річарда Бендлера. Щороку НЛП набуває усе більшого поширення, у тому числі як техніка продажів. Клієнт, що прийшов у офіс туристичної фірми, має відчувати себе як вдома [3].

Перше, що потрібно зробити, щоб досягти стану рапорту, – продемонструвати клієнту власну конгруентність. Конгруентність менеджера туристичної фірми полягає в тому, що його слова (елемент свідомості) не перебувають у протиріччі з рухами тіла, інтонацією, мімікою і жестами (несвідоме). Конгруентність менеджера є показником його щирості. Відсутність конгруентності може стати негативною інформацією для клієнта, який вважатиме, що його обманюють [3].

Досягнення конгруентності з клієнтом туристської фірми є необхідною умовою для виникнення рапорту. Поведінка клієнта значною мірою є лише наслідком поведінки менеджера. Найбільше люди на несвідомому рівні довіряють самим собі. Але вони довіряють також і тому, хто в чимось на них схожий, не хочуть сперечатися з тими, хто їм подобається. У ситуації рапорту поведінка двох осіб стає схожою, вони майже одночасно змінюють позу, моргають, піднімають руку. Усе відбувається так швидко, що сторонньому спостерігачу це майже непомітно. Однак, менеджер з продажу туристичного продукту має вміти вловлювати моменти, коли рапорту немає. Так, якщо в ході презентації туристичного продукту клієнт вважає, що порушуються його цінності або очікування, він починає виявляти ознаки занепокоєння.

Для встановлення контакту з клієнтом на початкових етапах процесу реалізації туристичного продукту корисними є такі рекомендації. Поза туристичного агента має бути впевненою, слід періодично дивитися в очі покупцю, розмовляти з тією самою швидкістю, що і клієнт; не ховати свої руки, використовувати довірчі інтонації.

Найдієвішим засобом для створення рапорта є пейсінг (відображення почуттів) – прагнення показати клієнту, що туристичний агент розуміє його почуття. Це є особливо актуальним, коли менеджер туристичної фірми обслуговує клієнта, який прийшов до нього вперше [4].

Розрізняють три правила застосування пейсінга.

1. При відображенні почуттів акцент роблять не на змісті повідомлення, а на емоційному стані клієнта.

2. Відображаючи почуття клієнта, слід показувати йому, що туристичний агент розуміє його стан. Для цього можна, наприклад, скористатися фразою: «У мене таке відчуття, що ви чимось схвильовані», «Мені здається, що ви ображені...».

3. Зрозуміти почуття клієнта можна, по-перше, звертаючи увагу на вжиті їм емоційно забарвлені слова (підступний, неприємний, важкий, несподіваний, боляче бачити, важко було уявити). І, по-друге, з виразу обличчя, жестів, голосу та інтонації [3].

Важливо також розуміти характер людини. Типологію потенційних клієнтів туристичної фірми пропонує відомий фахівець у галузі туризму Квартальнов В. А. (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Типологія потенційних клієнтів туристичної фірми

Тип	Характеристика
Занурений у себе, шукач насолод	Шукає задоволення від реальних і уявних видів діяльності, може любити риболовлю, полювання, захоплюватися дорогими спортивними автомобілями. У нього пристойний дохід, але всі рішення про подорожі приймає спонтанно. Ця людина не планує життя на довгострокову перспективу; є постійним глядачем спортивних, пригодницьких та інших активних телевізійних програм
Активна і цілеспрямована особистість	Усі сили та енергію спрямовує на просування службовою драбиною, виявляє великий інтерес до своєї роботи, ліберальний, має сучасні погляди на життя, упевнений у собі. Постійно шукає нові відчуття, жадає активної діяльності, наприклад, катання на лижах, плавання на яхті, подорожей за кордон. Читає журнали, щоб постійно бути в курсі всіх подій і останніх тенденцій сучасної культури. Часто дивиться новини, розважальні та спортивні програми
Представник ділових класів	Має можливості для дорогого відпочинку, їздити на далекі відстані не любить, оскільки у нього гарний будинок і є сім'я. Читає ділові газети та журнали, дивиться передачі про подорожі і природу, а також короткі зведення новин
Так звані «сині комірці»	Живуть у маленьких містах або на околиці великих міст, є патріотами і прихильниками суворої моралі, а також необхідності важкої роботи. Чудовим відпочинком вважають відпочинок із сім'єю в наметах, люблять полювання та риболовлю. Вважають за краще дивитися спорт по телевізору
Традиційний домосід	Не може йти в ногу із часом, є прихильником старих традицій і чекає того ж від інших людей. Ретельно підраховує гроші, уникає всього, що є пов'язаним із ризиком, ніколи не робить покупок у кредит. Основним джерелом інформації про останні події у світі є телевізійні новини

Типологію розроблено на підставі аналізу способу життя клієнтів. Оскільки спосіб життя є тісно пов'язаним із потребами туриста і мотивацією до подорожі, вона представляє інтерес для менеджера не стільки як інструмент вибору тактики поведінки, скільки правильного вибору туристичного продукту, що зацікавить клієнта, бо відображає його конкретні мотиви до подорожі. Застосування цієї типології дозволяє визначити не стільки особливості характеру або темпераменту клієнта, скільки його цінності. А без правильного розуміння цінностей клієнта його навряд чи можна чимось зацікавити. Клієнт просто залишиться «глухим» по відношенню до пропозицій такого менеджера.

Уміння відразу побачити перед собою певний тип клієнта допоможе менеджеру знайти відповіді на запитання про його поведінку, інтереси, переконання, цінності та потреби, що допоможе оптимізувати процес реалізації туристичного продукту.

Відомий психолог Добротворський І. Л. пропонує сім варіантів дій задля того, щоб привернути увагу клієнта.

1. Періодична «побудка» клієнта: змінити позу, гучність голосу, інтонацію, тему розмови, зробити рух рукою та ін.

2. Перефокусування уваги клієнта на його внутрішній стан.

3. Залучення до процесу.

4. Ефект незавершеної дії. Наприклад, менеджер звертається до клієнта: «У нас для Вас є три дуже вигідні пропозиції. Давайте почнемо з першої… ».

5. Створення позитивного очікування є ще одним способом сфокусувати увагу споживача. Наприклад: «А далі ще цікавіше», або: «Це важливіше, ніж Ви можете навіть уявити».

6. Використання слів підвищеної емоційної цінності. До таких належать ім'я клієнта, слова «вигода», «користь», «знижка», а також фрази типу: «Це дасть Вам можливість ...», «Це дозволить Вам...».

7. Зміщення фокуса уваги, скажімо, з якості туристичного продукту (наприклад, номерів у готелі) на вигідність покупки із точки зору знижок. Наприклад: «Це унікальна пропозиція, оскільки на цьому тижні діє знижка 30 % від початкової».

Таким чином, у процесі продажу туристичного продукту увага відіграє одну з важливих ролей. Для успішного продажу менеджеру необхідно знати і використовувати на практиці вербальний вплив на клієнта із застосуванням спеціальних мовленнєвих зворотів, стилю, темпу мовлення, інтонації та невербальне – за допомогою пози, жестів, поведінки в цілому. Важливою є техніка активного слухання, це – основа виявлення потреб клієнта, що охоплює прийоми відлуння, резюмування, парафразу, уточнюючих запитань. Менеджер з туризму має постійно вдосконалювати себе, свої знання, уміння, навички шляхом вивчення спеціалізованої літератури з психології, подорожей, відстеження новин сучасного туризму, а також відвідування семінарів і тренінгів.

Науковий керівник – д-р екон. наук, доцент Наумік-Гладка К. Г.

Література: 1. Веткин В. А., Винтайкина Е. В. Технология создания турпродукта. Пакетные туры. М. : Финансы и статистика, 2013. 240 с. **2.** Трейси Б. Психология продаж : как быстро и легко увеличить объемы продаж на любом рынке. М. : Попурри, 2006. 256 с. **3.** Дилтс Р. Моделирование с помощью НЛП. Практикум по психотерапии. СПб. : Питер, 2001. 288 с. **4.** Байлик С. И. Гостиничное хозяйство: проблемы, перспективы, сертификация. Киев : ВИРА-Р, 2001. 208 с. **5.** Квартальнов В. А. Туризм : учебник. М. : Финансы и статистика, 2002. 320 с. **6.** Волков Ю. Ф. Технология гостиничного обслуживания : учебное пособие. Ростов-на-Дону : Феникс, 2005. 384 с.

ЗАСТОСУВАННЯ АУТСОРСИНГУ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 339.18

Дронов М. Є.

Магістрант 1 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність і проблеми застосування сучасних найпопулярніших видів аутсорсингу, наведено їх приклади. Проаналізовано один із видів аутсорсингу як найперспективніший для застосування на українському ринку в найближчому майбутньому.*

Ключові слова: *підприємство, організація, працівник, співробітник, персонал, роботодавець, аутсорсинг, аутстафінг, логістика, ІТ-обслуговування, фулфілмент.*

Аннотация. *Определены сущность и проблемы применения современных популярных видов аутсорсинга, приведены их примеры. Проанализирован один из видов аутсорсинга как перспективный для применения на украинском рынке в ближайшем будущем.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, работник, сотрудник, персонал, работодатель, аутсорсинг, аутстаффинг, логистика, IT-обслуживание, фулфилмент.*

© Дронов М. Є., 2018

Annotation. *The essence and problems of application of modern popular types of outsourcing are defined, their examples are given. Analyzed one of the types of outsourcing as promising for use in the Ukrainian market in the near future.*

Keywords: *enterprise, organization, employee, personnel, employer, outsourcing, outstaffing, logistics, IT service, fulvilment.*

Із появою аутсорсингу підприємницька діяльність у більшості галузей радикально змінилася. Деякі послуги стали більш доступними і менш витратними, оскільки зникає необхідність наймати і навчати фахівця для виконання непрофільної роботи. Такі види діяльності, як клінінг, бухгалтерія, маркетинг, стали окремими «найманими» напрямками. Окрім того, з'явилися можливості для вирішення проблеми нестачі персоналу у разі підвищення рівня завантаженості або простоювання кадрів за відсутності замовлень шляхом наймання позаштатних співробітників на певний термін. Таке рішення отримало назву «аутстафінг».

У зв'язку зі стрімким розвитком мережі Інтернет виникла необхідність позиціювання себе у віртуальному світі, розробки й упровадження напрямків, які мають відповідати часу, максимально спрощуючи і прискорюючи діяльність підприємства.

Дослідженнями у сфері аутсорсингу займалися зарубіжні та вітчизняні науковці, серед них Сміт Д., Чен Р., Бернс Г., Попов Д., Познякова О., Рудська Е., Третьякова А., Ваховська Ю. Автори вважають, що слід більше орієнтуватися на застосування ІТ-аутсорсингу, а також логістичного та транспортного аутсорсингу. Вони припускають, що необхідно акцентувати увагу не тільки на одній сфері послуг, а на комплексному сервісі. Нині питання класифікації видів сучасного аутсорсингу залишаються недостатньо вивченими, а тому потребують подальшого наукового дослідження й обґрунтування.

Метою написання статті є аналіз нових популярних видів сучасного аутсорсингу та їх впливу на вітчизняний ринок.

Гіпотезою дослідження є твердження, що найперспективнішим напрямком аутсорсингу на вітчизняному ринку найближчим часом стане фулфілмент. Цю нішу зможе зайняти компанія, яка буде готова до великих інвестицій. На вітчизняному ринку цьому виду належать провідні позиції щодо привернення замовлень ззовні для місцевих виконавців, що сприяє насиченню країни валютою [1].

Нині найпоширенішим видом аутсорсингу є ІТ-обслуговування (IT outsourcing), що охоплює більшу частину всього світового аутсорсингу (рис. 1) [2].

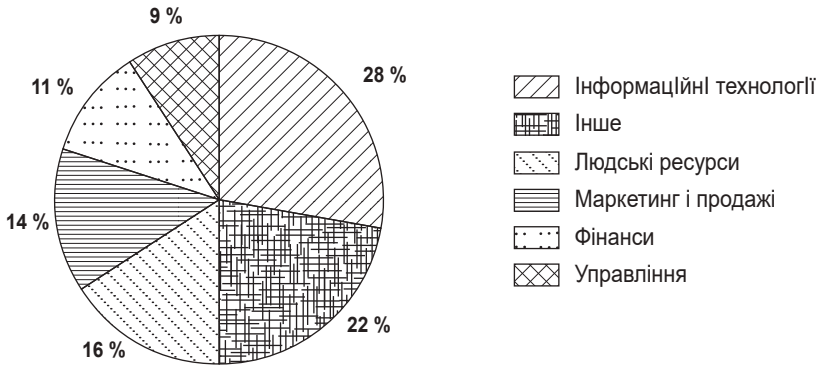

Рис. 1. **Провідні галузі аутсорсингу**

Окремим напрямком аутсорсингу є аутстафінг – залучення додаткової робочої сили на певний термін. Переваги та недоліки такого виду подано в табл. 1 [3–7].

Таблиця 1

Переваги та недоліки аутстафінгу

Переваги	Недоліки
1. Зменшення витрат на оплату праці, податки, утримання допоміжних служб. 2. Можливості для швидкого реагування підприємства на ринкові зміни. 3. Відсутність проблем перенасичення або кадрового голоду. 4. Спрощення системи оформлення співробітників	1. Обмеження впливу на всі процеси, що є пов'язаними з роботою, а також на контроль персоналу. 2. Ймовірність несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації. 3. Часта зміна персоналу, необхідність швидкої його адаптації. 4. Ризики, що є пов'язаними із втратою грошей через співробітництво із нечесним підрядником, втратою співробітників через їх звільнення й перехід на іншу роботу

Аутстафінг є у певному розумінні зворотною аутсорсингу процедурою, за якої, навпаки, персонал виводять за штат компанії. ВІн перебуває у складі іншої організації, продовжуючи працювати на своєму колишньому робочому місці. За застосування аутсорсингу працівник фактично не має робочого місця, може використовувати всі переваги гнучкого робочого графіка, а оплата його праці відбувається лише за фактом виконання роботи (можливі аванси). В аутстафінгу співробітник має робоче місце, офіційне оформлення й отримує свою заробітну плату щомісяця (а не за кожне окреме завдання) [5–7].

Але за допомогою аутсорсингу не тільки замовляють програми або залучають додаткових працівників. Шляхом використання напрямків цього комплексу бізнес-процесів також вирішують питання перевезення товару. Як відомо, чимало магазинів і компаній мають свої сторінки у соціальних мережах, розміщують оголошення на майданчиках, що продають, створюють власні сайти. Такий комплекс заходів приваблює клієнтів з інших міст, яким залишається лише відправити товар. Оскільки не кожний інтернет-магазин може собі дозволити власну службу доставки, функції останньої передаються до аутсорсу та виконуються за рахунок транспортних компаній.

Результати дослідження, проведеного міжнародним маркетинговим бюро iVOX серед українців, свідчать, що опитані користуються послугами операторів вантажних перевезень, які є також операторами логістичних послуг (на зразок «Нової Пошти»), на одному рівні із використанням мережі Інтернет і мобільних операторів (рис. 2) [9].

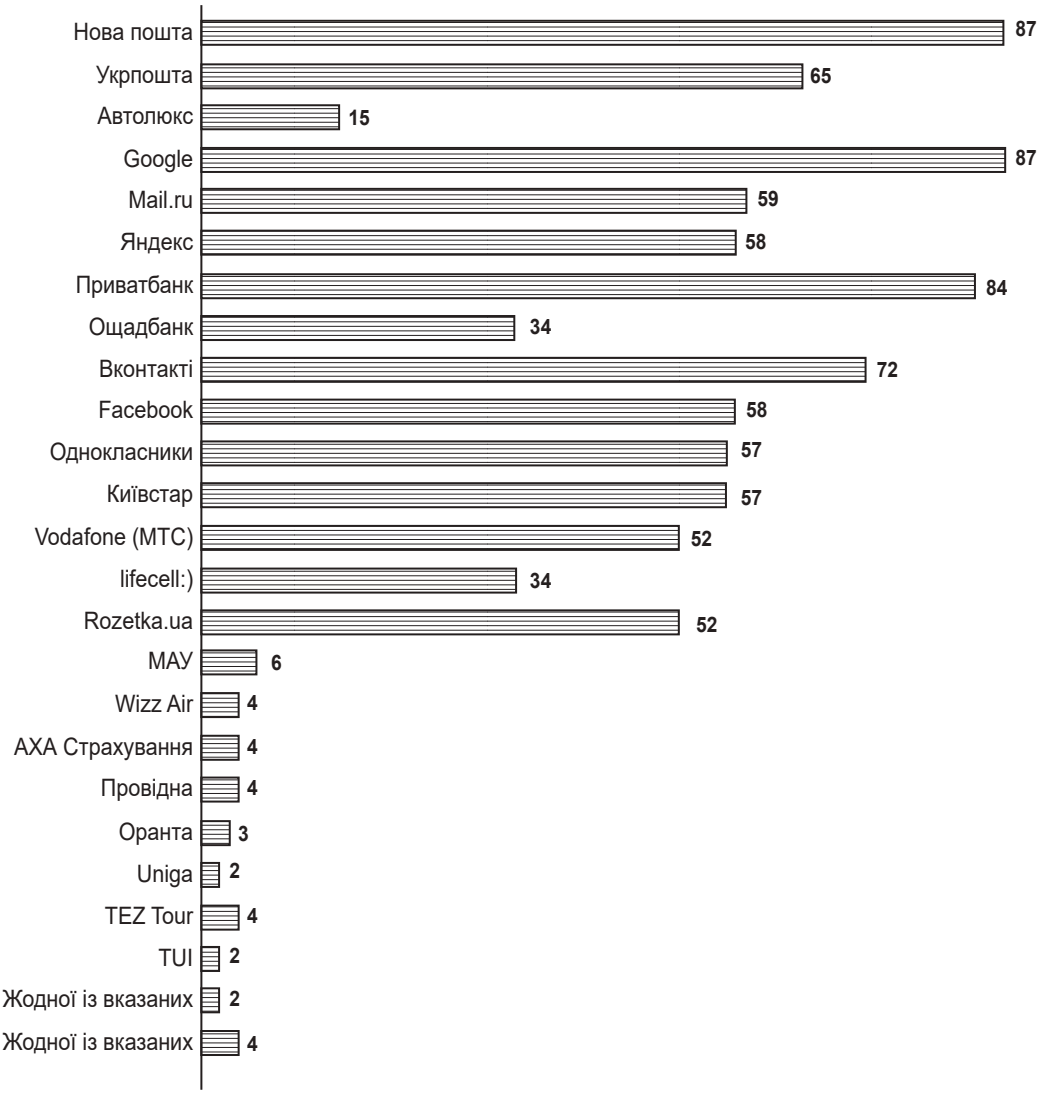

Рис. 2. **Результати анкетування українців щодо частоти користування послугами вказаних компаній**

Розглянемо ситуації, коли не вдається обійтися послугами транспортної компанії.

1. У підприємства багато замовлень для відправки в інші міста, до того ж не всі товари знаходяться на складі цього підприємства, деякі з них потрібно ще забрати у постачальників у межах міста. Також у підприємства немає вільних коштів для створення повноцінного відділу логістики, який займався би закупівлею, комплектуванням, пакуванням, стікеруванням та доставкою до складу транспортної компанії товарів кілька разів на день.

2. Клієнт, постачальник і магазин знаходяться у трьох різних містах. Наприклад, магазин у Одесі, покупець з Херсона замовив холодильник у магазині з приморського міста. Але існує ще один нюанс: постачальник магазину розміщується у Харкові. Постачальник не займається дропшипінгом і не відвантажує товар кінцевим покупцям. За класичної схеми холодильник спочатку б поїхав «Новою Поштою» до Одеси, а звідти вже до Херсона, через що магазин втратив би не тільки купу грошей, але й часу.

У цих випадках на допомогу інтернет-магазину приходять компанії, що займаються фулмілментом – вирішенням завдання перетворення товару на вантаж (а за необхідності – процесу зворотного напрямку) у межах логістики дистанційної торгівлі [10].

Фулфілмент є комплексним рішенням, як продати товар, не маючи його, де його можна легко дістати. Інтернет-магазин приймає замовлення й указує фулфілмент-компанії дані клієнта та постачальника. Співробітники такої компанії власноруч беруть товар у постачальника, пакують його у фірмову упаковку інтернет-магазину, що прийняв замовлення, та надсилають кінцевому клієнту від імені інтернет-магазину. Про добре виконуваний фулфілмент клієнт не повинен навіть підозрювати. Ці компанії – як «люди у чорному», вони є, але їх ніхто не повинен бачити [10].

Зважаючи на реалії вітчизняного ринку логістичних послуг, малу кількість компаній, що пропонують фулфілмент, а також відсутність на сьогодні фулфілмент-гігантів, можна стверджувати, що у цій сфері нині немає настільки великого підприємства у сфері логістичних послуг, як «Нова Пошта».

Таким чином, незважаючи на те, що IT-аутсорсинг становить 28 %, найперспективнішим для вітчизняного ринку є фулфілмент як підрозділ аутсорсингу логістики. Про це свідчать і результати соціального опитування (рис. 2). Вони переконують, що люди користуються вантажними перевізниками, натомість компанії у сфері логістики дистанційної торгівлі нині майже відсутні. Компанія, яка займатиметься розвитком фулфілменту, зробить у галузь дуже великі інвестиції (за ідеальних умов на фулфілмент-складі мають працювати роботи, а це надто дорого), надалі отримає величезну частину ринку аутсорсингу логістики в Україні. Напрямком подальших досліджень має стати аналіз перспектив упровадження фулфілменту на вітчизняному ринку.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Гонтарева І. В.

Література: 1. Будущее ритейла: пять предсказаний на 2017 год. URL : https://rau.ua/analytics/future-retail. **2.** Michael R. Wilkinson. The outsourced EE: Employee or Contractor. URL: http://www.paragoninnovations.com/whitepapers/outsourcedee.shtml. **3.** Преимущества и недостатки аутстаффинга персонала. URL: http://www.jobgrade.ru/modules/Articles/article.php?storyid=1096. **4.** Аутстаффинг: преимущества и недостатки. URL: http://partner-consult.ru/news/242-autstaffing-preimuschestva-i-nedostatki.html. **5.** Аутстаффинг: плюсы и минусы. URL: https://outstaffing-sovetnik.ru/blog/plyusy-i-minusy-autstaffinga. **6.** Аутстаффинг: плюсы и минусы кадровой технологии. URL: http://www.i-consalt.ru/2013-04-19-19-25-26.html. **7.** Аутстаффинг: плюсы и минусы. URL: http://webvybory2012.ru/investments/2906-autstaffing-plyusy-i-minusy.html. **8.** Мальцева А. С. Инновации для повышения кредитоспособности предприятия. *Управление инновациями: теория, методология, практика.* 2016. № 17. С. 43–48. **9.** «Нова Пошта» – лидер доверия среди потребителей Украины. URL: https://novaposhta.ua/ru/news/rubric/2/id/2067. **10.** Барановский В. Логистика дистанционной торговли – новое направление аутсорсинга // Logist. FM. URL: http://logist.fm/publications/logistika-distancionnoy-torgovli-novoe-napravlenie-autsorsinga.

РОЛЬ БЮДЖЕТУВАННЯ У ФІНАНСОВОМУ ПЛАНУВАННІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 336.14:005.51

Гривенко Т. М.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто складові та етапи процесу бюджетування на підприємствах. Запропоновано послідовність проведення основних етапів, що дає змогу створити оптимальну структуру задля сприяння довгостроковому і прибутковому існуванню на ринку.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, бюджет, бюджетування, фінансове управління, фінансове планування.*

Аннотация. *Рассмотрены составляющие и этапы процесса бюджетирования на предприятиях. Предложена последовательность проведения основных этапов, позволяющая создать оптимальную структуру для содействия долгосрочному и прибыльному существованию на рынке.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, бюджет, бюджетирование, финансовое управление, финансовое планирование.*

Annotation. *The components and stages of the budgeting process in enterprises are considered. The proposed sequence of the main stages, which allows you to create the optimal structure to promote long-term and profitable existence in the market.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, budget, budgeting, financial management, financial planning.*

Планування результатів діяльності підприємства у короткостроковій перспективі, тобто складання кошторисів за окремими функціями підприємства, видами діяльності чи окремими номенклатурними позиціями у розрізі функціональних підрозділів і відділів, є одним з основних етапів системи управління витратами.

Планування бюджету дозволяє створити ефективну систему фінансового менеджменту, оптимізувати доходи та витрати підприємства, обґрунтувати консолідовану фінансову звітність та показники поточної діяльності окремих підрозділів, підвищити інвестиційну зацікавленість суб'єктів господарювання.

За визначенням Інституту дипломованих бухгалтерів з управлінського обліку США, бюджетом є кількісний план у грошовому вимірюванні, підготовлений і прийнятий до певного періоду часу, яким здебільшого визначено планований розмір доходу, якого необхідно досягнути, і (або) витрат, які мають бути понесені протягом цього проміжку часу, а також розмір капіталу, який необхідно залучити задля досягнення цієї мети [5].

Ще в 1850 р італійський науковець-економіст Вілл Ф. розглядав бюджет як попередній кошторис підприємства – зведений план усіх витрат підприємства на плановий період виробничо-фінансової діяльності [2].

За визначення Бланка І. бюджетом є оперативний фінансовий план короткострокового періоду, що відображає видатки, доходи та надходження коштів у господарській діяльності підприємства [3]. Погоджуємося в цілому із цим визначенням, але слід звернути увагу, що в сучасному розумінні процес бюджетування узагальнює не тільки процеси нормалізації фінансових потоків, а й упорядковує процеси оперативної виробничої діяльності суб'єктів господарювання.

Бюджетом є оперативний фінансовий план підприємства, складений у формі кошторису або балансу на короткостроковий період, що забезпечує ефективний контроль за надходженням і витрачанням коштів на підприємстві [4]. Такого підходу дотримуються більшість зарубіжних науковців, серед них Штайнер М., Перідон *Л.*, Вебер Й. Водночас Гордон М. і Хілтон Р. асоціюють бюджет лише із плануванням прибутку [5]. Власова Н. розглядає бюджет як план компанії на перший період часу, виражений у кількісних, переважно фінансових показниках [6].

Аналіз цих підходів дає підстави стверджувати, що за сучасною концепцією бюджетування, з одного боку, є процесом складання і контролю бюджетів, а з іншого – управлінською технологією, спрямованою на розробку й обґрунтування управлінських рішень [7]. Незважаючи на вагомий внесок, зроблений зарубіжними та вітчизняними науковцями у розробку теоретичних основ бюджетування, особливості упровадження цього процесу на вітчизняних підприємствах, а також пов'язані із цим проблеми потребують поглибленого дослідження задля подальшого їх розв'язання.

© Гривенко Т. М., 2018

Метою написання статті є аналіз умов упровадження бюджетування на вітчизняних підприємствах і пов'язаних із цим проблем, а також розробка напрямів ефективного їх розв'язання.

Зауважимо, що розвитку теоретичних основ бюджетування як облікової технології на сучасних вітчизняних підприємствах приділяють недостатньо уваги. Для отримання максимального результату від бюджетування на підприємствах важливо мати базу знань щодо теоретичних і практичних аспектів. Звуження проблеми до практичних аспектів упровадження лише окремих ланок бюджетування та розробки певних видів бюджетів спричиняє зниження ролі бюджетування як системи оперативного управління та контролю за витратами підприємства.

На підставі аналізу підходів фахівців у сфері управлінського обліку можна зробити висновок, що бюджетування є підмножиною загальної системи менеджменту підприємства взагалі та планування зокрема. Це дає змогу зрозуміти, що бюджетуванню як будь-якій підсистемі менеджменту притаманна так звана матрична характеристика, яка реалізується за застосування таких функцій менеджменту:

– планування операцій, які забезпечують досягнення стратегічної цілі (реалізацію місії) підприємства;

– організації виконання розроблених бюджетів усіх рівнів усіма структурними підрозділами та координації діяльності окремих центрів витрат і доходів, що є спрямованими на виконання загального зведеного бюджету підприємства;

– контролю поточної діяльності задля забезпечення дотримання бюджетної дисципліни;

– мотивації та стимулювання виконання бюджетних завдань усіма центрами відповідальності та діяльності менеджерів усіх рівнів задля забезпечення досягнення прийнятих бюджетних показників;

– аналізу виконання бюджетів та оцінювання відхилень від бюджетних завдань за центрами відповідальності [4].

Аналіз впливу основних етапів і складових процесу бюджетування підсилює практичний досвід підприємства у нормуванні витрат задля подальшого використання й упровадження бюджетування на підприємствах як системи управління та контролю витрат.

Технологічно бюджет формується як поєднання двох складових – підготовки бюджетів і здійснення контролю за його виконанням.

Бюджетування як управлінська технологія є спрямованим на розробку та підвищення саме фінансово-економічної обґрунтованості управлінських рішень. Воно дає змогу спланувати, а потім дати економічну оцінку наслідкам упроваджених заходів, а також управляти фінансовими результатами підприємства в цілому. Для успішного бюджетування на підприємстві має діяти ефективна система обліку, звітності та збору інформації [7].

Зауважимо, що метою бюджетування не є зведення до мінімуму ризиків, він має бути орієнтований на ринкову кон'юнктуру, прогнозування настання певних подій. Саме останнє є серйозною проблемою для підприємств за сучасних умов розвитку економіки країни із непередбаченими турбулентними змінами у зовнішньому середовищі функціонування підприємства. Непрогнозованість або слабка прогнозованість зовнішнього середовища є перешкодою для достатнього обґрунтування прогнозів щодо основних показників діяльності підприємства: обсягу реалізації (диктується позиціями як власного підприємства, так і його конкурентів, платежеспроможністю, попитом споживачів, державною політикою підтримки галузі), ціни на продукцію, вартості основних позицій щодо закупівель сировини і матеріалів, вартості електроенергії та ін. Цю проблему в технології бюджетування можна частково подолати шляхом розробки так званої «родини бюджетів» із застосуванням підходів гнучкого бюджетування.

З точки зору Лабунської С., основними кроками процедури для формування генерального бюджету на підприємстві є розробка операційних бюджетів у вертикальному та горизонтальному розрізі, потім – фінансових та інвестиційних, які зводять у генеральний [8]. Вважаємо за можливе уточнити та розширити покрокове впровадження бюджетування.

Розглянемо основні кроки бюджетного планування на підприємстві.

1. Формування бюджету (кошторису) продажу – показує кількість кожного виробу, який підприємство планує реалізувати, а також планові надходження від такої реалізації.

2. Формування виробничого бюджету (кошторису) випуску в натуральних вимірниках; метою є визначення плану виробництва.

3. Розробка бюджету (кошторису) використання основних матеріалів (сировини, комплектувальних та ін.) і бюджету (кошторису) придбання основних матеріалів (сировини, комплектуючих); метою є визначення складу та обсягів потреби у матеріалах, сировині, комплектувальних і напівфабрикатах для виконання виробничої програми.

4. Розробка бюджету (кошторису) трудових витрат; основною метою складання є визначення робочого часу на виробництво продукції (надання послуг, проведення робіт) у розрізі окремих номенклатурних позицій і виробничих підрозділів у людино-годинах і вартісній оцінці.

5. Розробка бюджету (кошторису) загальновиробничих витрат; документ є деталізованим планом виробничих витрат, непрямих до випуску продукції, тобто відмінних від прямих матеріальних витрат і прямих витрат на оплату праці.

6. Бюджет виробничої собівартості розробляють як окремий документ у разі виникнення у підприємства інформаційної потреби в оцінюванні собівартості номенклатурної одиниці, виходячи з витрат поточного бюджетного періоду.

7. Бюджет загальних витрат на реалізацію продукції – у документі деталізують усі вірогідні й обґрунтовані для підприємства витрати, що є пов'язаними зі збутом продукції у бюджетному періоді.

8. Бюджет загальних операційних та адміністративних витрат; кошторис є деталізованим планом поточних операційних витрат, відмінних від витрат, які є безпосередньо пов'язаними з процесом виробництва та збуту продукції і необхідними для підтримки та забезпечення процесу господарської діяльності на підприємстві у поточному та майбутньому періодах.

9. Розробка системи рахунків, розробка робочого плану рахунків – добірки синтетичних і аналітичних рахунків, призначених для відображення господарської діяльності конкретного суб'єкта ведення обліку.

10. Ведення власного робочого плану рахунків у системі контролю в організації облікової політики; основною метою є ведення синтетичних і аналітичних рахунків на підприємстві, контроль за дотриманням норм відображення господарських операцій.

11. Розробка прогнозного звіту про прибутки та збитки – документ розробляє головний менеджер підприємства, який відповідає за складання бюджетів, на підставі всіх попередньо розроблених операційних бюджетів.

12. Складання фінансових бюджетів і бюджету капітальних вкладень підприємства – складання бюджету капітальних витрат, бюджету грошових коштів і бюджетного бухгалтерського балансу.

13. Складання зведеного бюджетного балансу (майстер бюджету). Цей бюджет узагальнює фінансовий стан підприємства за результатами бюджетного періоду, його складають на підставі даних початкового балансу на поточний період із урахуванням усіх показників, отриманих у результаті процесу бюджетування.

Таким чином, бюджетування є способом управління за слабкими сигналами, що надає змогу своєчасно опрацювати та проаналізувати будь-яке явище у діяльності підприємства та надати інформацію щодо позитивного чи негативного впливу на фінансовий стан. Ефективна система бюджетування сприяє підвищенню рівня управління підприємством і його ресурсами, покращенню фінансової дисципліни, ефективності та результативності інвестиційних проектів з огляду на зростання обсягів продажу та продуктивності праці, поліпшенню фінансових результатів, стимулюванню економічного мислення менеджерів.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Лабунська С. В.

Література: 1. Николаева О. Е., Шишкова Т. В. Классический управленческий учет : учебное пособие. М. : ЛКИ, 2010. 400 с. **2.** Villa F. Elementi di Amministratione e Contabilita. Pavia, 1957. 68 p. **3.** Бланк И. А. Основы финансового менеджмента : учебное пособие. Киев : Ника-Центр ; Эльга, 1999. 512 с. **4.** Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2008. 552 с. **5.** Hilton R. W. Managerial Accounting. New York, 2002. 526 p. **6.** Власова Н. О., Круглова О. А., Безгінова Л. І. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2007. 272 с. **7.** Хруцкий В. Е., Гамаюнов В. В. Внутрифирменное бюджетирование : настольная книга по постановке финансового планирования. М. : Финансы и статистика, 2006. 464 с. **8.** Лабунська С. В., Безкоровайна Л. В. Управлінський облік : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2016. 352 с.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

УДК 334.012.64

Гриценко Д. В.

Магістрант 1 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні аспекти розвитку малого бізнесу в Україні, визначено фактори негативного впливу на нього. Запропоновано напрями ефективного розв'язання наявних проблем, а також шляхи подолання впливу негативних факторів на розвиток сучасного вітчизняного малого бізнесу.*

Ключові слова: *підприємство, організація, підприємництво, суб'єкт господарювання, бізнес, малий бізнес, мале підприємництво, податкове навантаження, державна політика.*

Аннотация. *Рассмотрены основные аспекты развития малого бизнеса в Украине, определены факторы негативного воздействия на него. Предложены направления эффективного решения имеющихся проблем, а также пути преодоления влияния негативных факторов на развитие современного отечественного малого бизнеса.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, предпринимательство, субъект хозяйствования, бизнес, малый бизнес, малое предпринимательство, налоговая нагрузка, государственная политика.*

Annotation. *The main aspects of the development of small business in Ukraine are considered, the factors of negative impact on it are identified. The directions of effective solution of existing problems, as well as ways to overcome the influence of negative factors on the development of modern domestic small business are proposed.*

Keywords: *enterprise, organization, entrepreneurship, business entity, business, small business, tax burden, state policy.*

В Україні за сучасних умов роль малого бізнесу є зумовленою не лише його значенням для розвитку економіки країни, а і для розв'язання багатьох соціальних проблем. Передусім мале підприємництво сприяє зайнятості населення і, як наслідок, створює платоспроможний попит. Його розвиток і функціонування забезпечують постачання на ринок необхідних товарів і послуг, створюють здорову конкуренцію, що позитивно впливає на формування сприятливого економічного середовища.

Дослідженням проблем розвитку підприємництва займалися чимало зарубіжних економістів, серед них Кейнс Д., Шумпетер Й., Самуельсон П., Вебер М., Зомбарт В. Дослідження проблем вітчизняного малого підприємництва розпочалося лише із зародженням ринкових перетворень і формуванням законодавчої бази для здійснення підприємницької діяльності. Питання розвитку малого підприємництва розглянуто у працях Авксентьєва Ю., Титаренка О., Мартинюка Л., Білика В., Мартиненко О., Воротіної Л., Стевчук Л., Черняка Т. та ін. Останнім часом в Україні зріс інтерес до вивчення проблем і перспектив розвитку малого бізнесу і до аналізу тенденцій у цьому секторі економіки. Це зумовлено постійним внесенням змін до законодавства, особливо податкового, що регулює діяльність галузі і може знаменувати початок нового етапу розвитку малого підприємництва.

Метою написання статті є аналіз і виявлення головних проблем розвитку малого бізнесу в Україні, а також напрямів і перспектив їх ефективного вирішення. Об'єктом дослідження є сучасне вітчизняне мале підприємництво. Предметом дослідження є проблеми розвитку малого бізнесу в Україні та шляхи їх ефективного вирішення.

Підприємництво робить ринкову економіку гнучкішою, мобілізує фінансові та виробничі ресурси населення. У свою чергу, малі підприємства сприяють створенню нових робочих місць, є гарною альтернативою найманій праці. Згідно із Господарським кодексом України від 16.01.2003 р., до малих підприємств, незалежно від форм власності, належать підприємства, у яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний рік не перевищує 50 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції не перевищує 500000 євро за середньорічним курсом Національного банку України [1]. Державна підтримка бізнесу здійснюється на підставі Закону України «Про державну підтримку і розвиток малих та середніх підприємств в Україні», у якому визначено, що задля створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва держава повинна надати йому належну підтримку [2].

Однак, на сучасному етапі розвитку малого підприємництва існують значні проблеми. Через девальвацію та значний відтік грошових коштів у банків виникли проблеми з ліквідністю. Високі відсоткові ставки за кредит,

© Гриценко Д. В., 2018

обов'язкова вимога застави практично унеможливлюють доступність кредитних ресурсів для тих суб'єктів малого підприємництва, які започатковують свою справу [3].

Згідно із даними Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2017 р. частка малих підприємств становила 98 % від загальної кількості суб'єктів господарювання [4]. Але після прийняття змін до закону «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [5] у грудні 2016 р. (згідно із яким підприємства зобов'язали платити ЄСВ навіть за відсутності прибутку), почалося масове закриття неактивних фізичних осіб – підприємців, що тривало до кінця березня 2017 р. Як наслідок, станом на 26.07.2017 р. кількість працюючих фізичних осіб – підприємців становить 1 764 853, тобто в Україні працюють чимало приватних підприємців і невеликих компаній. Але за яких умов ринку діють ці суб'єкти господарювання?

Стан товарного ринку в Україні, на якому діють суб'єкти малого підприємництва, суттєво відрізняється від такого у економічно розвинених країнах. В Україні малий бізнес загруз у бюрократії та надмірному регулюванні з боку законодавчих органів, що заважає успішно функціонувати. Суперечливість і нечіткість законодавства, відсутність механізмів, які б забезпечували обов'язкове виконання цих правил усіма суб'єктами ринку, а також високий рівень оподаткування суб'єктів підприємництва продовжують заганяти підприємства у «тінь». Провідні міжнародні організації вносять Україну до списку держав, найбільше вражених корупцією, а іноземні інвестори серед основних причин свого небажання працювати в Україні називають несприятливий діловий клімат взагалі та високий рівень корупції зокрема [6]. У цілому правове та соціально-економічне середовище для малого підприємництва стає, на жаль, дедалі несприятливішим, оскільки основним джерелом корупції є недосконаліть законодавчої бази та здебільшого каральна функція державних органів. Крім того, спостерігається процес концентрації капіталу з одночасним установленням фінансового контролю за самостійними підприємствами з боку великих компаній і відповідних монопольних об'єднань.

Однією з головних проблем ефективного функціонування малих підприємств є недостатня ресурсна, матеріально-технічна та фінансова база. Сучасний розвиток малого підприємництва значно стримується фінансовими бар'єрами, тому саме власні фінансові ресурси суб'єктів малого бізнесу є головним джерелом інвестицій. Фінансова допомога, що надається Українським фондом підтримки підприємництва та Державним інноваційним фондом, є досить незначною.

Тіньовий характер вітчизняного бізнесу і відповідно приховування реальних даних щодо формування прибутків та їх розподілу є ще одним фактором, що стримує розвиток малого підприємництва. Державні статистичні служби відображають лише задекларовані результати джерел формування ресурсів малими підприємствами, тоді як насправді більшість із них формуються на основі прихованого самофінансування, що може здійснюватися як законними, так і незаконними методами (створення прихованих резервів унаслідок порушення принципу формування фінансової звітності, відтермінування податкових платежів тощо). Однак, слід зазначити, що для цього використовуватимуться практично ті кошти, що залишаються після розподілу чистого прибутку між усіма учасниками господарського процесу.

За умов, коли державна фінансова політика з підтримки малого підприємництва не в змозі створити умови для належного розвитку інфраструктури, що була б стимулом ефективнішого функціонування та проникнення малого бізнесу в нові галузі економіки, вона не може розраховувати на інвестиції міжнародних фондів у розвиток вітчизняного малого підприємництва у вигляді створювання нових бізнес-центрів і кредитних ліній з боку інших європейських країнах [6].

Із урахуванням наявних недоліків важливим кроком державної підтримки малих підприємств має стати розробка програм пільгового кредитування малого підприємництва із залученням можливостей державних банків та їх державне гарантування, а також упровадження механізму стимулювання комерційних банків, які б надавали кредити малому бізнесу, який здійснює свою діяльність у пріоритетних напрямах, на пільгових умовах.

Наявність корупції у відносинах малого бізнесу із публічними органами влади є одним із головних факторів стримування розвитку та гальмуання ефективної діяльності малих підприємств. Упровадження електронного врядування, підвищення рівня захищеності малого бізнесу та реальна реформа податкової системи мають стати головними заходами задля зменшення втрат державного бюджету та бізнесу через корупційну діяльність.

Сучасне податкове навантаження на вітчизняний малий бізнес є каталізатором складних умов для розвитку малих підприємств. Однією з причин є низька мотивація суб'єктів господарювання залишати обігові кошти на підприємстві та відсутність стимулу до збільшення прибутковості діяльності. Податковий режим для малого бізнесу набуває прогресивного характеру: чим вищим є дохід – тим більшим є податкове навантаження, оскільки основний принцип оподаткування: «Більше виробив – більше маєш заплатити державі». Існуюча система оподаткування змушує підприємців до штучного нарощування власної витратної частини. Підприємство будь-яким шляхом намагається мінімізувати власний прибуток, що призводить до «тінізації» економіки та спричиняє відтік національних капіталів за кордон.

Постійні зміни, що відбуваються у податковому законодавстві, також є фактором стримування розвитку малого бізнесу та його інвестування європейськими країнами. Існуюча податкова система робить неможливим пла-

нування ведення бізнесу в Україні: зміни та доповнення щодо порядку оподаткування вносяться мало не щодня; значним є вплив контролюючих органів на діяльність підприємства. Тому для легалізації бізнесу та його ефективного функціонування необхідним є зниження податкового навантаження та забезпечення умов, за яких будь-яка людина, яка вміє щось робити, була б у змозі розпочати свій власний легальний бізнес. У такій ситуації доцільним є проведення податкової реформи та побудови простої, економічно справедливої податкової системи, із мінімальними витратами часу підприємців на розрахунок і сплату податків. Вона має створювати належні умови для стабільного розвитку національної економіки і забезпечувати достатнє наповнення державного бюджету України і місцевих бюджетів. Ця реформа повинна забезпечити перехід від наглядово-каральної функції фіскальних органів до обслуговуючої, що допомагатиме у нарахуванні та проведенні сплати податків, а не сприяти наповненню бюджету за рахунок фінансових санкцій і переплат. Упровадження електронних сервісів для платників податків, які реально й оперативно виконуватимуть свої функції, та зменшення податкового навантаження на заробітну плату з метою її детінізації – такими мають бути позитивні наслідки від упровадження податкової реформи.

Таким чином, підприємницька діяльність є основою успішного розвитку національної економіки. Тому в кожній країні питання створення належних умов для відповідального перед державою бізнесу завжди належали до першочергових. На разі умови діяльності малого бізнесу є складними не тільки з огляду на корупцію і надмірне регулювання, але й з огляду на економічні проблеми України. Середовище для діяльності малого бізнесу потребує ефективних реформ. Тому має впроваджуватися державна політика підтримки малого підприємництва, головною метою якої є збалансування інтересів держави і бізнесу, а також забезпечення оптимальних умов для зростання конкурентоспроможності сучасного вітчизняного малого підприємництва.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15. **2.** Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17. **3.** Анацька І. Ю. Сучасний стан та проблеми розвитку малого бізнесу в Україні. URL: http://www.zgia.zp.ua / gazeta/VISNIK_44_60. **4.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **5.** Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 10.11.2016 № 1692-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17/ed20161110. **6.** Григорук С. С. Державне регулювання та дерегулювання малого підприємництва за умов підвищення економічної безпеки підприємств. *Економіка і держава.* 2004. № 12. С. 30–31.

СТАТУС БІЖЕНЦЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

УДК 342.7

Грінченко А. О.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено питання вимушеної міграції. Конкретизовано правовий статус біженця згідно із міжнародними правовими актами та вітчизняним законодавством. Розглянуто проблеми внутрішнього переселення як одного з підвидів вимушеної міграції. Запропоновано напрямки покращення правового захисту осіб, які потребують додаткового чи тимчасового захисту.*

Ключові слова: *економіка, політика, законодавство, міграція, вимушена міграція, біженець, внутрішній переселенець, правовий статус, правовий захист, міжнародне право.*

© Грінченко А. О., 2018

Аннотация. *Исследован вопрос вынужденной миграции. Конкретизирован правовой статус беженца в соответствии с международными правовыми актами и отечественным законодательством. Рассмотрена проблема внутреннего переселения как одного из подвидов вынужденной миграции. Предложены направления улучшения правовой защиты лиц, нуждающихся в дополнительной или временной защите.*

Ключевые слова: *экономика, политика, законодательство, миграция, вынужденная миграция, беженец, внутренний переселенец, правовой статус, правовая защита, международное право.*

Annotation. *The issue of forced migration was investigated. Refined legal status of a refugee in accordance with international legal acts and domestic legislation. The problem of internal relocation is considered as one of the subspecies of forced migration. Proposed directions for improving the legal protection of persons in need of additional or temporary protection.*

Keywords: *economics, politics, legislation, migration, forced migration, refugee, internal migrant, legal status, legal protection, international law.*

Вимушена міграція існувала впродовж усієї історії цивілізації. За різних часів до міграції людей спонукали різні причини, серед них війни, епідемії, релігійні та політичні конфлікти у державах, що ставило під загрозу життя та свободу людей. На сьогодні однією з глобальних світових проблем, що є безпосередньо пов'язаною з міжнародною міграцією, є біженство та набуття статусу особи, яка потребує додаткового й тимчасового захисту. Через воєнні дії та міжетнічні конфлікти, політичні репресії, стихійні лиха кількість біженців, які шукають притулку, постійно зростає.

Найвідомішими дослідженнями щодо міжнародно-правового статусу біженців є роботи здебільшого представників західної науки міжнародного права. Цьому питанню присвячено праці Д. Вернанта, Л. Горденкера, А. Гралегсена, Г. Гудвіна-Гілла, Я. Макдональдса, Г. Стенберга та ін. Дослідженням питань міжнародно-правового статусу біженців також займалися А. Ястребова, Л. Галенська, В. Потапов, М. Буроменський, О. Малиновська та ін. Поглиблене дослідження особливостей правового регулювання міжнародно-правового статусу біженців та досвіду окремих країн з цього питання сприятиме вдосконаленню національного законодавства стосовно біженців і приведенню його у відповідність із нормами міжнародного права.

Для України проблема біженців є досить новою. За радянських часів правової бази щодо захисту біженців, яка б могла стати основою при розробці українського законодавства щодо захисту цієї категорії осіб, практично не існувало. Цим зумовлено необхідність дослідження міжнародно-правового статусу біженців задля подальшого вдосконалення національного законодавства.

Сучасна світова спільнота шукає ефективні механізми реагування на нові виклики глобалізації, серед яких найважливішими є забезпечення економічної та соціальної стабільності, а також розвитку за умов активізації вимушеної міграції. Міжнародні організації неодноразово робили спроби вирішити цю проблему шляхом розробки й прийняття міжнародних універсальних угод та вдосконалення національного законодавства. У глобальному масштабі питання біженців є пріоритетним напрямком діяльності Організації Об'єднаних Націй. Під її егідою 1951 р. державами було прийнято Конвенцію про статус біженців, яка є основним міжнародно-правовим документом, що регулює правовий статус цієї категорії осіб, захищає їх основні права та свободи. У системі ООН у 1950 р. було створено Управління Верховного комісара у справах біженців, головним завданням якого є допомога біженцям та їх захист у світі. У 1967 р. розроблено Протокол стосовно статусу біженців. Його поява надала Конвенції нової сили, розширивши сферу її дії. Україна є учасницею Протоколу та Конвенції з січня 2002 р. [1].

За Конвенцією поняття біженця має національний характер (статус перебування), оскільки цей документ вирішує два колізійні питання. До першого належать такі положення: а) якщо біженець буде в одній із держав своїх громадянств, тоді він «стає» громадянином цієї країни перебування і користується національним режимом; б) якщо біженець утік до третьої держави, громадянства якої не має. Тут діє принцип ефективного громадянства – біженець сам обирає, громадянством якої саме країни з-поміж усіх своїх громадянств він користуватиметься, і до нього застосовуються колізійні прив'язки з тією країною. До другого колізійного питання належать: біженці особливо користуються тими правами, яких вони набули у державі, з якої вони втекли до того, як стали біженцями. Біженець має два види прав, яких іноземець не має: за Конвенцією ООН про статус біженців біженцем є особа, яка залишила державу свого доміцилію або державу громадянства. Саме з цього й випливає перша особливість статусу біженця – право на притулок. Крім того, за Конвенцією ООН про статус біженців у державі перебування біженцю має обов'язково надаватися місце роботи. Якщо держава не в змозі забезпечити це, вона має взяти цього біженця на утримання (сплачувати матеріальне відшкодування).

Утім, ці міжнародні заходи для врегулювання проблем біженців не вирішують увесь комплекс питань. Положення щодо біженців, закріплені в Конвенції 1951 р., не завжди виконуються державами. Усе частіше зміни у національному законодавстві різних країн установлюють суворіші вимоги щодо надання статусу біженця, ніж закріплено в Конвенції, права біженців часто порушуються або невиправдано обмежуються державами. Гострота

й невирішеність цих питань, збільшення чисельності біженців, поява нових категорій вимушених мігрантів роблять реальне забезпечення становища біженців, як це передбачено міжнародним правом, головним питанням, яке необхідно вирішувати.

Наразі особливо гострою проблемою є розміщення біженців з Близького Сходу та Північної Африки. Її вирішенню може сприяти цілісне вивчення, глибоке теоретичне осмислення, а також комплексний і системний аналіз міжнародно-правового статусу біженця.

Згідно із Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» біженцем є особа, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом унаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї через ці побоювання. Особа, яка з наміром бути визнаною біженцем в Україні або особою, яка потребує додаткового захисту, перетнула державний кордон України в порядку, установленому законодавством України, має протягом п'яти робочих днів звернутися до центрального органу виконавчої влади, що реалізовує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового чи тимчасового захисту, із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту [2].

В Україні останнім часом мають місце безпрецедентні явища – окупація, воєнні дії на сході країни, що спричинило появу великої кількості внутрішньо переміщених осіб. Таких громадян України називають вимушеними переселенцями, що підкреслює мотиви їх переміщення: вони вимушені залишати свої домівки, щоб зберегти власне життя та життя близьких, уникнути насилля та політично мотивованого переслідування за свої переконання. За підрахунками Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, в Україні проживає 2500 біженців, ще близько 6–7 тисяч осіб шукають притулку. Політична нестабільність і національні настрої на сході України та у Криму змусили залишити свої будинки понад 38 тисяч осіб. Доцільним є також розглянути деяку статистику. На рисунку подано динаміку зміни кількості іноземців, які отримали статус біженця або додатковий захист у 2010–2017 рр. (рис. 1) [3].

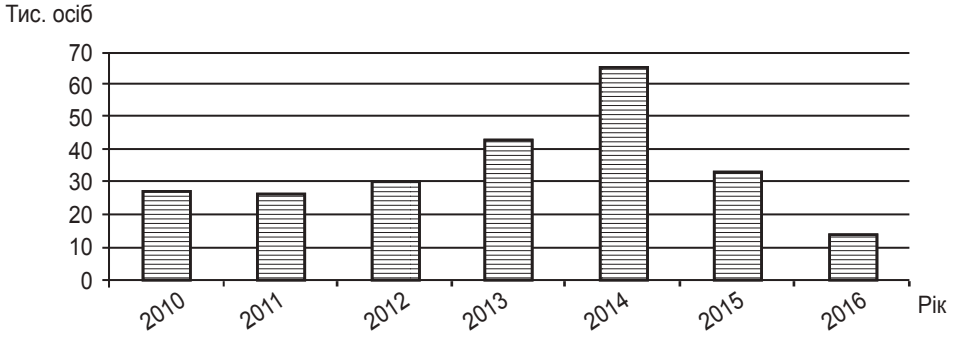

Рис. 1. **Динаміка зміни кількості зареєстрованих біженців в Україні, 2010–2016 рр.**

Серед них – переважно діти, жінки, люди похилого віку. Ця категорія осіб потребує особливої уваги з боку державних органів та громадянського суспільства. Для чіткого розуміння юридичного статусу біженця та вимушеного переселенця необхідно відокремити два поняття – «біженці» і «вимушені переселенці». Між цими категоріями осіб є суттєві розбіжності, але й багато подібного. Біженець теж є вимушеним переселенцем, але особливої категорії (має місце зміна території держави). Від біженців вимушених переселенців відрізняє те, що їх переміщення є наслідком дій уряду власної держави. У справі із вимушеними переселенцями може мати місце великий розрив між певною дією та часом. Щодо біженців і вимушених переселенців виникають певні матеріально-правові питання, вирішення яких і покладено на міжнародне приватне право. До них передусім належить право жити в безпеці, яке є важливішим за право залишатися у власній громаді чи країні за наявності там певних загроз; право на громадянство – процес його набуття та втрати; право притулку – захист національними урядами особи, яка переслідується, від конкретних посягань на її гідність, честь, життя та здоров'я, унаслідок чого може виникнути загроза її природним правам; право невислання – держави мають забезпечувати захист біженців і не повертати на територію, де їхньому життю чи свободі загрожує небезпека; право отримання біженцями тимчасового захисту, що полягає у негайному наданні притулку [4].

Відповідно до експертної оцінки Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), для України позитивним має бути досвід європейських країн в окремих аспектах, адже вони як ніхто інший відчули необхідність правового захисту надзвичайного потоку біженців. Так, наприклад, на думку фахівців УВКБ ООН, у за-

конодавстві України доцільним є закріплення таких гарантій: 1) після прийняття заяви до розгляду – можливість кандидату на статус біженця отримати тимчасове житло, харчування, медичну й соціальну допомогу; 2) надання правової та іншої допомоги вже з моменту розміщення в одному з таборів для біженців; 3) надання соціальної допомоги впродовж усього терміну розгляду заяви про надання притулку та розгляду апеляції на негативне рішення щодо надання статусу біженця. За умов сьогодення доцільним є також упровадження процедури дактилоскопічного обліку осіб, які претендують на статус біженця в Україні [5].

Таким чином, аналіз робіт вітчизняних і зарубіжних науковців дає підстави зробити висновок, що політична нестабільність і недосконалість законодавчої бази спричиняють розмитість визначень таких понять, як «біженець» і «особа, яка потребує додаткового захисту», а тому потребують спеціального доопрацювання. Біженець, який прибув в Україну, навіть незаконно перетнувши її кордон, відповідно до міжнародної системи захисту прав біженців має право не бути висланим і отримати доступ до процедури визначення статусу біженця. Удосконаленню міграційного законодавства України має передувати забезпечення механізму реалізації правового статусу біженців (заборона примусової депортації та збільшення кількості пунктів тимчасового утримання біженців, їх працевлаштування, навчання мові. Важливо об'єднати зусилля науковців і практичних працівників для розробки таких напрямків державної політики, які б забезпечили ефективне регулювання міграційних процесів.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Коршакова О. М.

Література: 1. Конвенція про статус біженців : Міжнародний документ, приєднання 10.01.2002 № 2942-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011. **2.** Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07 2011 № 3671-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17/ed20110708. **3.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **4.** Міграційна політика. Порівняльно-правове дослідження // Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/azu_es_4_1. **5.** Державна міграційна служба України // Офіційний сайт Державної міграційної служби України. URL: https://dmsu.gov.ua.

ПРОБЛЕМА ПОЛИТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ УКРАИНЦЕВ

УДК 316.334.3-053.81(477)

Губарева М. О.

Студент 2 курса
факультета экономики и права ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрена сущность проблемы политической культуры украинцев, раскрыты причины ее возникновения. Оценен уровень политической осведомленности о проблеме молодежи. На основании результатов проведенного социологического исследования предложены пути решения проблемы.*

Ключевые слова: *политика, культура, сознание, подсознание, политическая культура, политическое сознание, политическая осведомленность, социологическое исследование.*

Анотація. *Розглянуто сутність проблеми політичної культури українців, розкрито причини її виникнення. Оцінено рівень політичної обізнаності про проблему молоді. На підставі результатів проведеного соціологічного дослідження запропоновано шляхи вирішення проблеми.*

Ключові слова: *політика, культура, свідомість, підсвідомість, політична культура, політична свідомість, політична обізнаність, соціологічне дослідження.*

© Губарева М. О., 2018

Annotation. *The essence of the problem of the political culture of Ukrainians is considered, the reasons for its occurrence are revealed. The level of political awareness of the problem of youth is estimated. Based on the results of the conducted sociological research, the ways of solving the problem are proposed.*

Keywords: *politics, culture, consciousness, subconscious, political culture, political consciousness, political awareness, sociological research.*

Процессы формирования и развития политической культуры в современной Украине связаны, прежде всего, с особенностями государственного развития, типом социально-политических, экономических отношений и политическим опытом, то есть они носят конкретно-исторический характер. Становление украинской политической культуры принято рассматривать как составляющую процесса национально-освободительной борьбы украинского народа против различных форм экономического и политического давления со стороны государств, в состав которых входили в разное время разные части Украины. Современное демократическое государство, каким стремится стать Украина, немыслимо без элементов политической культуры. Поэтому первоочередной задачей на пути изменений в украинском обществе является формирование активной гражданской позиции. Процесс становления политической культуры является частью национального возрождения Украины. Это сложное системное явление, демонстрирующее связь между ростом национального и исторического сознания и политической культурой.

Развитие политической культуры является естественным историческим процессом, находящимся под влиянием различных исторических, социальных, экономических и политических факторов. Агентами формирования и развития политической культуры в демократическом государстве, помимо самого государства, являются СМИ, система образования, общественные и политические организации, церковь. Именно эти институты обеспечивают трансформации в украинской политической культуре, усложняющиеся спецификой геополитического положения Украины – между Западом и Востоком, и трудностями исторических судеб украинского народа.

Формирование политического сознания, основанного на научном знании, приобретение массами опыта политического поведения и политического участия, политическая социализация на основе демократических ценностей приведут к постепенному преодолению фрагментарности политического сознания и политической культуры, позволят избавиться от негативных элементов патриархального и подданнического типов политической культуры. Исходя из сказанного, формирование и развитие политической культуры в Украине имеет очень большое значение, чем и обусловлена актуальность этой темы.

Ранее изучением темы занималась Морозова М. Г., преподаватель Харьковского гуманитарного университета «Народная украинская академия». В своей статье «Особенности политической культуры современной украинской молодежи» она раскрыла сущность понятия «политическая культура», ставшее в современном гражданском обществе еще более актуальным. Особое внимание автор уделяет анализу особенностей политической культуры современной украинской молодежи. В статье охарактеризованы основные аспекты формирования политической культуры, рассматриваются мероприятия для повышения уровня политической культуры современной молодежи.

Целью написания статьи является исследование политической культуры современной Украины. Поставленная цель требует решения общенаучными методами следующих задач: дать определение сущности понятия политической культуры, проанализировать ее структуру, виды и функций, а также особенности современной украинской политической культуры.

В основе исследования – гипотеза о том, что уровень политической культуры населения Украины значительно ниже, чем уровень политической культуры в других странах. Рассматриваем эту гипотезу как истинную, поскольку в большинстве случаев граждане нашей страны даже не ходят на выборы в государственные органы субъектов власти, при этом в дальнейшем имеют место претензии к выбранному кандидату. В данный момент эта проблема актуальна, так как на сегодняшний день Украина находится в нестабильной политической ситуации. Население начинает понимать, что к выбору кандидатов в государственные органы субъектов власти нужно подходить осознанно, изучив доступную информацию о кандидате и его программе. Каждый гражданин должен иметь представление о политических веяниях в стране и уметь их различать. К сожалению, у населения нашего государства в большинстве своем отсутствует собственное мнение. Многие люди привыкли действовать, как все, даже в вопросах политики. Именно это и является самой главной проблемой. Важно иметь собственное мнение в любой ситуации, особенно в вопросах политики.

Объектом проведения исследования определены три возрастные группы: 16–18, 19–21 и 22–25 лет. Такой разрыв выбран не случайно. Особенностью современной украинской политической культуры является то, что она формировалась, прежде всего, в условиях независимой Украины, когда идеи национального возрождения стали доминирующими. Большинство социально активной молодежи направляет свою активность на поддержку и развитие Украины, реализацию принципов и идей возрождения государства. От участия молодежи в этих процессах зависит характер развития ее политической культуры.

Большинство респондентов имеют размытое представление о понятии «политическая культура». Были и такие, кто и вовсе не сказал ничего. Считаем это свидетельством того, что в государстве не сформирована политическая культура в целом. Примером этому служит вопрос анкеты: «В ситуации, когда граждане вашего государства идут отдать свой голос на выборах…», большинство опрашиваемых ответили, что они либо заранее знают, за кого голосовать, но не обладают информацией о кандидате, либо принимают решение во время голосования. Очевидно, решение этой проблемы лежит в формировании системы государственной молодежной политики. Кроме того, необходимо разработать систему мероприятий образовательно-воспитательного и просветительского характера для формирования нового механизма мотивационных установок, стимулирующего вовлечение молодежи в политическую деятельность.

Молодежная политика того или иного государства должна быть составной частью общей целостной концепции его развития. В демократическом обществе политическая культура должна быть направлена на воспитание молодежи, опираться на национальные традиции, ментальность, историю, без которых невозможно формирование политической культуры молодых украинцев.

Результаты социологического исследования позволяют сделать вывод, что на сегодняшний день большой процент молодежи не имеют представления о политической культуре государства. Это обусловлено тем, что наш народ на протяжении многих веков находился под колониальным гнетом других государств, что стало причиной формирования у части населения скепсиса относительно возможности развития независимой Украины. Продолжительное господство тоталитаризма настолько деформировало представление о демократии, что она часто воспринимается как угроза возникновения нового тоталитаризма, поставленного уже на службу национальной идее. Населению необходим продолжительный опыт успешной деятельности демократических институтов, чтобы в национальном характере утвердились такие черты демократии, как терпимость, готовность к сотрудничеству с людьми, которые имеют иные политические и идейные взгляды, уважение прав меньшинств.

Таким образом, было проведено исследование для выявления потребности в развитии политической культуры украинцев. В современных условиях население обращается к истории страны, начинает заниматься саморазвитием, ищет свое место в обществе, пытается направить свои действия на благо государства. Развитие политической культуры в стране играет важную роль. Каждый гражданин государства должен понимать, что развитие государства напрямую зависит от его граждан, осознанно подходить в том числе и к выбору кандидатов в государственные органы субъектов власти.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Сасина Л. А.

Литература: 1. Политическая культура современной Украины. URL: https://banauka.ru/4675.html. **2.** Кожокин Е. Политическая культура как фактор развития. URL: https://refdb.ru/look/1770100.html. **3.** Морозова М. Г. Особенности политической культуры современной украинской молодежи. *Альманах современной науки и образования.* 2013. № 8. С. 115–117.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОКУМЕНТООБІГУ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

УДК 657.24:005.92

Гура М. В.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сутність понять «документообіг», «документопотік». Визначено значення документообігу в організації обліку на підприємстві. Систематизовано основні вимоги щодо організації документообігу. Конкретизовано переваги застосування електронного документообігу в бухгалтерському обліку. Запропоновано напрями раціоналізації документообігу на підприємстві.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, документообіг, документопотік, графік документообігу, електронний документообіг, раціоналізація документообігу.*

Аннотация. *Проанализирована сущность понятий «документооборот», «документопоток». Определено значение документооборота в организации учета. Систематизированы основные требования к организации документооборота. Конкретизированы преимущества применения электронного документооборота в бухгалтерском учете. Предложены направления рационализации документооборота на предприятии.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, документооборот, документопоток, график документооборота, электронный документооборот, рационализация документооборота.*

Annotation. *The essence of the concepts of «document circulation», «document flow» is analyzed. The value of workflow in the organization of accounting. Systematized the basic requirements for the organization of workflow. The advantages of using electronic document management in accounting are specified. The directions of rationalization of workflow at the enterprise are proposed.*

Keywords: *enterprise, organization, production, document flow, document flow chart, electronic document management, document streamlining.*

Ефективність діяльності підприємства є показником його розвитку, тому рівень організації документообігу важливий для якості, повноти та швидкості відображення інформації в бухгалтерському обліку. Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» бухгалтерський облік є процесом виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім і внутрішнім користувачам для прийняття рішень. Метою ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства [1]. Унаслідок глобалізації кількість інформації, а відповідно і документів на кожному підприємстві, зростає. Тому організація правильного документообігу допомагає чітко регламентувати діяльність задля отримання прибутку.

Дослідженням проблемних питань організації документообігу в бухгалтерському обліку займалися Матліна М. М., Попова Ю. В., Мордвінцева Т. В., Мельниченко І. В. та ін.

Метою написання статті є визначення сутності поняття документообігу, аналіз особливостей його структури та форм, а також пошук шляхів поліпшення його організації.

Ведення бухгалтерського обліку передбачає необхідність повного та зрозумілого відображення всіх оцінених фактів господарського життя у первинних документах, що забезпечується документуванням [2].

Документообіг – це рух документів у організації з моменту їх створення або отримання до завершення виконання або відправлення. Неправильна організація документообігу призводить до затримок у доставці документів, відсутності повної інформації для прийняття рішень, необхідності залучення додаткової інформації, на що витрачається дорогоцінний час [3].

Організацією документообігу на підприємстві займається канцелярія, план документообігу розробляє головний бухгалтер, а затверджує керівник. План документообігу містить перелік усіх первинних документів, щодо кожного з них указують термін виконання, виконавця, місце та мету подання, спеціаліста, який займається обробкою [4].

Організація документообігу та створення графіків документообігу мають відповідати таким вимогам: прямолінійності руху, тобто документ максимально швидко потрапляє до виконавця без зворотних переміщень; функ-

© Гура М. В., 2018

ціонального розподілу документів між керівниками та спеціалістами; прямолінійності руху, тобто чітко сформованому плану руху, у якому виключено процеси дублювання та зайві інстанції [5].

На сьогодні не існує єдиної схеми організації документообігу. Кожне підприємство змушене розробляти її самостійно, тому розробка графіка документообігу потребує знання особливостей діяльності підприємства. Графік має враховувати організаційну структуру підприємства, вид діяльності, облікову кількість працівників, систему внутрішньогосподарського контролю [2].

Документообіг передбачає кілька етапів: приймання, обробку, розподіл, реєстрацію, передачу, доставку, контроль і виконання. Правильно організований документообіг виключає зайві операції, сприяє підвищенню відповідальності виконавців за оформлення документів та оперативності бухгалтерського обліку.

Унаслідок глобалізації кількість інформації, а відповідно і документів на кожному підприємстві, зростає. Традиційні методи ведення документації стають малоефективними: громіздкість для утримання всіх документів у приміщенні, пошук необхідної інформації потребує чимало часу. Шляхом розв'язанням цих проблем є впровадження електронного документообігу [6].

Серед сучасних способів удосконалення документообігу виділяють дві групи (табл. 1) [7].

Таблиця 1

Напрями вдосконалення організації документообігу

Напрями	Підгрупи в розрізі напрямів	Способи
1. Удосконалення технології документообігу	1. Скорочення витрат часу на обробку документації	Складання маршрутних карт технологічного процесу; складання схем руху документів і графіків документообігу; оптимізація процедур підготовки й оформлення документації; скорочення часу руху документів між виконавцями; максимальне скорочення кількості виконавців і виключення зворотних рухів документа; зниження рівня підписання документів
	2. Удосконалення змісту та форми документів	Регламентація документування; раціоналізація документації; стандартизація та уніфікація змісту і форм документів
	3. Упровадження електронного документообігу	
2. Скорочення обсягів документообігу	1. Зменшення загальної кількості документів	Усунення надмірного розподілу об'єктів обліку; реєстрація господарських операцій безпосередньо в облікових регістрах; використання документів тривалого користування; застосування способу вибіркового документування; підвищення якості документаційних рішень; підвищення якості виконання завдань, дотримання строків їх виконання; використання бездокументарних зв'язків; упровадження електронного документообігу
	2. Підвищення якості самого документа	Застосування багаторядкових документів замість однорядкових, накопичувальних замість разових; застосування одного документа для суміжних і взаємопов'язаних господарських операцій; створення комплексних первинних документів
	3. Скорочення витрат ресурсів на виробництво документів	Зменшення фізичних розмірів документа; оптимальне використання множильної техніки (зменшення формату під час копіювання документів, використання зворотної сторони аркуша); для економії паперу – посилення контролю за тиражуванням документів

Основними перевагами використання електронного документообігу є швидкий і надійний обмін документами незалежно від віддаленості адресата, оперативний пошук необхідної інформації, економія місця за рахунок мережевого розміщення документів, додатковий захист документів завдяки електронному підпису, конфіденційність інформації та ін. Позитивним моментом у змінах законодавства щодо електронного документообігу є чітке трактування вимог до електронного цифрового підпису [6].

Важливо звернути увагу на зміни до Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 03.01.2017 р., адже у поправці розглянуто функціональні якості первинних документів. Згідно із новим визначенням цієї категорії бухгалтерського обліку, це документ, що містить відомості про господарську операцію. Отже, можна говорити про втрату функції підтвердження факту здійснення господарської операції. Аналіз сутності первинних документів дає підстави стверджувати, що зі зміною безпосередньо трактування сутність не змінилася, оскільки згідно із п. 1. ст. 9 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» ця категорія, так само, як і раніше, є основою для відображення операції в бухгалтерському обліку [1].

Аналізуючи п. 2 ст. 9, слід звернути увагу на реквізити складання первинних документів: місце складання – необов'язковий реквізит, а дата складання, навпаки. Такі зміни можуть спричинити неточності, наприклад, склавши акт про виконання робіт з перевезення товару, підписати його одразу, а не після безпосередніх транспортних переміщень [1; 6].

Удосконалення організації документообігу є важливим для будь-якого підприємства. Напрямами оптимізації організації документообігу можуть стати скорочення витрат часу на обробку документів завдяки чіткій регламентації складання плану та графіків документообігу, зменшення кількості виконавців кожного структурного підрозділу та часу, за який відбувається переміщення документа між ними. Важливу роль відіграє створення стандартизованої та уніфікованої системи організації документообігу на підприємствах із урахуванням усіх його особливостей. Також доцільним є скорочення надмірної кількості документів одночасно із підвищенням якості безпосередньо документа.

Таким чином, документообіг є невід'ємною складовою бухгалтерського обліку, правильна організація якого забезпечує стабільний розвиток підприємства. Складовими організації документообігу на підприємстві є створення плану та графіка документообігу із урахуванням усіх особливостей підприємства. Нині доцільно застосовувати вдосконалені форми організації документообігу, серед яких і впровадження електронного документообігу. Напрямками подальших досліджень може стати пошук нових форм, способів і методів удосконалення організації документообігу на сучасному підприємстві.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Тютлікова В. В.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **2.** Попова Ю. В. Шляхи вдосконалення організації документообігу в бухгалтерському обліку. *Управління розвитком.* 2013. № 5. С. 38–45. **3.** Пархоменко В. М. Реформування бухгалтерського обліку в Україні. Луганськ : ДСД «Лугань», 2009. 280 с. **4.** Чабанюк О. А. Організація документообігу як засіб удосконалення обліку наявності та руху виробничих запасів. *Фінанси, облік і аудит.* 2011. № 18. С. 386–391. **5.** Мельниченко І. В. Документообіг в організації бухгалтерського обліку. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України.* 2013. № 3. С. 178–183. **6.** Організація документообігу в організаціях та установах. URL: http://www.govforc.com/index.php?id=271. **7.** Сапальов І. П. Нові правила діловодства: організація документообігу та виконання документів. *Держслужбовець.* 2015. № 8. С. 15–33.

LUXURY STRATEGY IN MARKETING AND HOSPITALITY SERVICES PROVIDING

UDC 336.502:622

V. Devon

Undergraduate 1 year
of the faculty of correspondence, distance and postgraduate education KhNUE S. Kuznets

Annotation. *It is proved that the desire of VIP-consumers to travel is due to the growing demand for high-quality luxury hotel services all over the world. The use of luxury strategy in the field of marketing has been investigated. Analyzed the features of the provision of hotel services with the needs, desires and requirements of VIP-consumers.*

Keywords: *tourism, tourism product, hospitality, VIP-consumer, consumer needs, requirements for tourism services, marketing strategy of luxury.*

Анотація. *Обґрунтовано, що прагненням VIP-споживачів до подорожей зумовлено зростаючий попит на високоякісні готельні послуги класу «люкс» у всьому світі. Досліджено застосування стратегії розкоші у сфері маркетингу. Проаналізовано особливості надання готельних послуг із урахуванням потреб, бажань і вимог VIP-споживачів.*

© V. Devon, 2018

Ключові слова: *туризм, туристичний продукт, гостинність, VIP-споживач, потреби споживачів, вимоги до туристичних послуг, маркетингова стратегія розкоші.*

Аннотация. *Обосновано, что стремлением VIP-потребителей к путешествиям обусловлен растущий спрос на высококачественные гостиничные услуги класса «люкс» во всем мире. Исследовано применение стратегии роскоши в сфере маркетинга. Проанализированы особенности предоставления гостиничных услуг с учетом потребностей, желаний и требований VIP-потребителей.*

Ключевые слова: *туризм, туристический продукт, гостеприимство, VIP-потребитель, потребности потребителей, требования к туристическим услугам, маркетинговая стратегия роскоши.*

Today luxury hospitality market is a fast growing and fast developing one which prospers. However it faces problems and daily challenges. Global consumers are becoming more affluent, stimulating an increasing trend of disposable income invested into experiences rather than into material goods. Global travel is growing faster than global gross domestic product (GDP), with luxury travel boosting even more rapidly as consumers expect more rewarding and luxurious travel journeys [1].

The issues of luxury business operating was discovered by A. Stafford, T. Romieu, R. Terrero, T. Cimorelli and others scientists, but this scope is not widely covered by Ukrainian researches, despite the existing of such markets in many industries.

The goal of this article is to define needs, wants and demands of luxury consumers and to identify the luxury strategy in marketing and hospitality services.

Customer needs, wants and demands are based on the concept that marketing is all about creating value for customers. As a result, a company's marketing process must fully understand the consumers, their targets and the marketplace where it operates.

Needs are the human needs, the states of felt deprivation. These needs are part of the human life and are based on: physical needs (food, clothing, warmth, and safety); social needs (belonging and affection); individual needs (knowledge and self-expression).

Wants are culture and personal preference based on experience shape a persons wants. A person in the U.S. needs food, but wants a Bag of Doritos Chips and a soda. A person in Mexico needs food, but he also may want a burrito from a specific restaurant. A want is basically shaped by a society and described in terms of objects that satisfy human's needs, in this example, food.

Demands – when a want is backed by consumer buying power, it becomes a demand. Given a consumer's wants and resources, the consumer demands a product that provides the most value to clients and brings customers satisfaction [2].

Luxury business owners spend a lot of time thinking about how to offer their customers special experiences. However common perceptions of what customers want online often differ from reality. People aren't often looking for something baroque and atmospheric. Shoppers for luxury goods are generally successful, time-challenged people and they want a streamlined experience that minimizes the number of decisions they have to make [3].

Luxury customers definitely have a bucket list and they feel like the clock is ticking. They have in their mind a set of travel dreams that they want to accomplish. Multigenerational groups grow and expand; almost everybody aged 50 and older are really starting to put plans in place of what their travel is going to be over the next five, in some cases, 10 years. It's the priority; they have to made conscious decisions how they want to spend their wealth. It's not necessarily going to be a real estate or «traditional» valuable goods. They want to travel; to see the world, and to do it in the proper way. People are saying, «I have got the money and I want these experiences. But I want them on my terms». Increasingly, rules are just out for luxury consumers. Personalization is a key, the tour operators have had to adapt because clients have a five-night package and will say, «Okay, I will do four of those nights but I want this item removed and two other things added». So everyone has had to adapt to the clients' changing demands. VIP customers are sophisticated and very demanding, and you should follow their rules. What they really love is to be a friend, but at the same time, they want to be treated with respect. VIP customers want to know what they are paying for and what extras they are getting along the way as well. When clients spend their own money they really want value, recognition increasing, special treatment, perfection and unique experience. At the hotel they want to feel like they are at home. Luxury is when one of the staff calls you by name, greets you like they know you personally, remembers what you did the day before, recollects your previous visit, etc. There is really an emotional connection about how the guest feels about the transaction and how it makes them look, be it among family members or other business people. It is important to have a long run of surprise and delight. VIP customer is expecting more now than just a plate of fruits or a bottle of a wine. It's got to be much more personalized. It's the «wow» factor of the clients photos in the room of not just the couple that's staying but perhaps their kids or a much-loved pet. And they are really looking for those amenities to be tailored to their needs, whether it's been expressly communicated or something that's inferred [4].

VIP tourists from Ukraine do not differ much from foreign VIP tourists. They do want value for their money and require special experiences as well. In fact sometimes they could be even more demanding, because of their mentality. They expect highest level of treatment and bight emotions, basically they are paying for quality, for fun experiences and new emotions.

It is helpful to work hard to fully understand the needs, wants and demands of our customers. The needs, wants and demands of luxury customers vary greatly. They vary by target market, cultural and social norms and even market conditions. The important part is to know what they are, what your customers are willing and able to pay for and offer them what makes the most sense for that particular situation. It often comes down to effective listening and then matching your products and services to what your customer truly asking for (stated and even unstated) [5].

When reaching your client the first step is to understand that in the so-called luxury market, there are three possible strategies: luxury, fashion and premium.

A. The luxury strategy aims at creating the highest brand value and pricing power by leveraging all intangible elements of singularity – i.e. time, heritage, country of origin, craftsmanship, man-made, small series, prestigious clients, etc.

B. The fashion strategy is a totally different business model: fashion sells by being fashionable, which is to say, a very perishable value.

C. The premium strategy can be summarized as «pay more, get more». Here the goal is to prove – through comparisons and benchmarking – that this is the best value within its category. Quality/price ratio is the motto. This strategy is, by essence, comparative.

The luxury strategy was originally developed for the broadly defined luxury market, and it is there that you can find it the most today as well; in fact, it's the most efficient strategy in this market.

Among the main anti-laws of marketing are: luxury is not comparative, keep non-enthusiasts out, don't respond to rising demand, dominate the client, make it difficult for clients to buy, luxury sets the price; price does not set luxury, do not sell, keep stars out of your advertising, do not sell openly on the Internet.

Implementing the luxury strategy beyond the luxury market: When you consider those anti-laws, you see that they define a whole consistent and original marketing strategy – the luxury strategy. The luxury strategy is often the best business model to make sustainable products or services profitable at the launch phase [6].

Main success factors for growing and developing luxury hotels are to analyze the market for opportunity gaps. Understand your target customer segments and stay relevant to them. Customers do not buy a stay; they buy a feeling and want to share your belief. A focused brand promise is a key to delivering a unique guest experience. Successful brands infuse their values into each aspect of the guest stay to create a product that is perceived and valued as truly unique [7].

So, we can name the things every customer wants: surprisingly, the best price and best value are at the bottom of the customer's priority list. According to research recently conducted by «The Rain Group», customers tend to buy from sellers who are superlative at the following tasks:

1. Bring new perspectives and ideas.

2. Be willing to collaborate: customers absolutely do not want you to sell them something, even something that's wonderful. They want you to work with them to achieve a mutual goal, by being responsive to the customer's concerns and ways of doing business and to become integral to their success.

3. Have confidence in your ability to achieve results: customers will not buy from you if you can't persuade them that you will truly achieve the promised results. It is impossible to persuade a customer to believe in these things unless you yourself believe in them. You must make your confidence contagious.

4. Listen, really listen, to the customer: it's about the customer, not about you.

5. Understand all the customer's needs: It's important to connect with the individuals, understand how buying from you will satisfy their personal needs.

6. Help the customer avoid potential pitfalls: customers want to know what could go wrong and what has gone wrong in similar situations, and what steps you're taking to make sure these problems won't recur.

7. Craft a compelling solution. Customers want you to have selling skill of proposing a workable solution.

8. Communicate the purchasing process: customers want to know what's involved in a purchase and how that purchase will take place. No surprises. No last minute upsells.

9. Connect personally with the customer: it is important making a connection between two individuals who like and trust each other. «All things being equal, most people would rather buy from somebody they like... and that's true even when all things aren't equal».

10. Provide value that's superior to other options: the price and how that price compares to similar offerings. Unless you can prove that buying from you is the right business decision for the customer, the customer can and should buy elsewhere [8].

Ukrainian VIP tourists with their love for luxury, events, adventure, ecological and extreme sport tourism are ready to spend their fortune on quality pleasure. They spend their money like a celebrity. They spend the largest part of their annual income on trips while staying in luxury conditions. This is what sets them apart from other foreign tourists. Today Ukrainian luxury tourism is up by 10–15 %. As a result, in the domestic luxury tourism sphere, there are no commodity money exchanges, which is the basis of economic development of any industry. Monetary funds of VIP Ukrainians, which in fact, should become the basis for the industry's own investment are exported abroad.

The Ukrainian market has a huge potential in terms of future growth. Ukrainian hotel owners should understand the most important aspects for developing, successfully launching and positioning themselves for growth. They need to ensure that the foundation of their differentiating concept translates into very unique experiences for their quests. This will help motivate Ukrainian tourists to choose national tourist services and spend their money locally.

Therefore, it is very important to continue further research in this area in order to develop the domestic tourism market keeping the goal to position our tourists in the domestic market and local services.

Supervisor – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor Dekhtyar N. A.

Literature: 1. Shaping the Future of Luxury Travel Future Traveller Tribes 2030. URL: www.amadeus.com/documents/future-traveller-tribes-2030/luxury-travel/shaping-the-future-of-luxury-travel-report.pdf. **2.** Stafford A. Customer needs, wants and demands. URL: www.marketingbinder.com/glossary/customer-needs-wants-and-demands. **3.** Romieu T. Back to basics: what luxury clients really want from digital. URL: www.mckinsey.com/business-functions/marketing-and-sales/our-insights/back-to-basics-what-luxury-customers-really-want-from-digital. **4.** Terrero R. What do Luxury Travelers Want? URL: www.internationalmeetingsreview.com/new-york/what-do-luxury-travelers-want-94885. **5.** Cimorelli T. Understanding needs, wants and demands of customers. URL: www.baillie.com/hardwood-lumber-blog/item/420-understanding-needs-wants-and-demands-of-customers. **6.** Bastien V. Guest writer marketing to a high-end consumer, using the luxury strategy. URL: https://www.entrepreneur.com/article/250745. **7.** Global hospitality insights. URL: www.ey.com/hospitality. **8.** Geoffrey J. 10 Things every customer wants. URL: https://www.inc.com/geoffrey-james/10-things-every-customer-wants.html.

ПРОЦЕС ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

УДК 342.340

Думбрава О. В.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сутність процесу інвентаризації, що є обов'язковою процедурою перед складанням річної звітності для перевірки достовірності показників бухгалтерського балансу. Доведено, що опис майна фактично є основним способом контролю збереження майнових цінностей і коштів. Конкретизовано вимоги чинного вітчизняного законодавства щодо проведення інвентаризації.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, кошти, майнові цінності, баланс, бухгалтерський баланс, фінансова звітність, інвентаризація, інвентаризаційна відомість.*

Аннотация. *Проанализирована сущность процесса инвентаризации, являющейся обязательной процедурой перед составлением годовой отчетности для проверки достоверности показателей бухгалтерского баланса. Доказано, что опись имущества фактически является основным способом контроля сохранности имущественных ценностей и денежных средств. Конкретизированы требования действующего отечественного законодательства к проведению инвентаризации.*

© Думбрава О. В., 2018

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, средства, имущественные ценности, баланс, бухгалтерский баланс, финансовая отчетность, инвентаризация, инвентаризационная ведомость.*

Annotation. *Analyzed the essence of the inventory process, which is a mandatory procedure before the preparation of annual reports to verify the reliability of the balance sheet indicators. It is proved that the inventory of property is actually the main way to monitor the safety of property values and cash. Specified requirements of the current domestic legislation for the inventory.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, funds, property values, balance sheet, balance sheet, financial statements, inventory, inventory list.*

За сучасних умов актуальною проблемою соціально-економічного розвитку суспільства є забезпечення цілісності й збереження господарських ресурсів, їх економічного та раціонального використання, запобігання сировинних, паливних та інших витрат матеріальних цінностей, що не є пов'язаними із виробництвом.

Згідно із Законом України від 16.07.99 р. № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства зобов'язані проводити інвентаризацію активів і зобов'язань, у ході якої перевіряють і документально підтверджують їх наявність, стан та оцінку [1].

Дослідженням питань інвентаризації займалися і займаються Бутинець Ф. Ф., Огійчук М. Ф., Лень В. С., Лишиленко О. В. та ін. Однак, за сучасних умов питання організації інвентаризації основних засобів потребують поглибленого дослідження.

Нині нормативні акти бухгалтерського обліку регулюють лише загальні положення і принципи ведення обліку. Тому бухгалтер за неординарної ситуації має самостійно розробляти підходи, не порушуючи законодавство.

Проведення інвентаризації є необхідним для забезпечення достовірності бухгалтерського обліку організації. Періодичність проведення інвентаризації основних засобів визначає керівництво підприємства самостійно. Якість проведеної операції має бути високою, оскільки дані, які будуть виявлені в результаті інвентаризації, у подальшому фіксуються і відображаються у звітності підприємства [1].

Як зазначає Гуйда Л., у чинному законодавстві України не існує жодного положення, у якому б йшлося про пряму відповідальність за непроведення обов'язкової інвентаризації [2]. Однак, при перевірці ревізор або аудитор може визнати річний баланс, підготовлений без проведення інвентаризації, недійсним – і буде правий, тому що при його складанні не виконана одна з вимог чинного законодавства. Неякісно проведена інвентаризація статей балансу може призвести до серйозних наслідків, у тому числі санкцій за надання невірних даних з боку податкових і фіскальних служб [3].

Основними цілями проведення інвентаризації є контроль виконання дій, які забезпечують збереження товарно-матеріальних цінностей; і виявлення зіпсованих або із закінченим терміном придатності товарно-матеріальних цінностей.

Розрізняють часткову та повну, поточну та перманентну, планову та раптову інвентаризацію.

Повна інвентаризація охоплює всі види майна підприємства, а часткова – частину майна на певних ділянках. Поточну інвентаризацію проводять для виявлення фактичного витрачання сировини і матеріалів у виробництві. Перманентна інвентаризація матеріальних цінностей проводиться постійно у момент мінімізації залишку матеріальних цінностей.

Планову інвентаризацію проводять за завчасно складеним планом відповідно до розробленого графіка її проведення (наприклад, перед складанням річного звіту). Позапланову інвентаризацію проводять за розпорядженням керівника господарства (за вимогою перевіряючого органу, у випадках пожежі, стихійного лиха тощо). Найефективнішими є раптові часткові інвентаризації, оскільки вони підвищують відповідальність матеріально відповідальних осіб щодо своєчасного оприбуткування і списання матеріальних цінностей, правильності їх зберігання, а також запобігають зловживанням [4].

Усе майно організації, незалежно від його місцезнаходження, і всі види фінансових зобов'язань підлягають інвентаризації. Інвентаризації підлягають і види майна, які не належать організації, але значаться у бухгалтерському обліку (орендовані, що перебувають на відповідальному зберіганні, отримані для переробки), а також майно, не враховане з будь-яких причин [5].

Інвентаризацію вважають обов'язковою:

– за наявності відповідного наказу з боку керівника організації;

– якщо є рішення ревізійної групи або комісії, яка проводить часткову або повну ревізію організації;

– у разі зміни персоналу організації більш ніж на 50 %.

Інвентаризація майна проходить у присутності матеріально відповідальної особи. В організаціях створюються інвентаризаційні комісії, які постійно діють. Щоб одночасного проводити інвентаризацію майна і фінансових зобов'язань за великого обсягу робіт створюють робочі інвентаризаційні комісії. За малого обсягу робіт і наявності в організації ревізійної комісії проведення інвентаризації можна доручити їй.

Обсяг функцій і порядок роботи, який покладено на постійно діючу інвентаризаційну комісію, необхідно затверджувати у спеціально розробленому положенні, що має бути закріплено як додаток до облікової політики організації. Керівник організації схвалює персональний склад постійно діючої і робочих інвентаризаційної комісії.

Зауважимо, що на деяких підприємствах до складу комісії вносять не конкретних посадових осіб, а посади, які ці люди обіймають. У разі звільнення когось із членів комісії з посади не потрібно вносити зміни у наказ, оскільки той, хто обійматиме цю посаду, автоматично стає членом інвентаризаційної комісії. Вважаємо такий підхід неприпустимим, бо новий член комісії може бути, наприклад, нечесним або некомпетентним, тобто непридатним для виконання такої роботи.

Ураховуючи те, що наприкінці кожного року зазвичай великий обсяг робіт (перед складанням річної фінансової звітності), законодавці дозволили деякі послаблення для уникнення запаморочливих оглядин усіх необоротних активів. Так, наприклад, нерухоме майно (зокрема, будівлі та споруди) можна інвентаризувати не щорічно, а раз на три роки; бібліотечні фонди – раз на п'ять років (або щороку з охопленням інвентаризацією не менше 20 % одиниць бібліотечного фонду з обов'язковим завершенням розпочатої інвентаризації цього майна в структурному підрозділі (у матеріально відповідальної особи) протягом 30 днів) [4].

Якщо нестачі виявлено у результаті інвентаризації після надзвичайних подій, то їх відображають за дебетом рахунка 99 «Надзвичайні втрати». Крім того, згідно із п. 27 П(С)БО 9 суму нестачі обліковують на забалансовому рахунку 072 «Невідшкодовані нестачі від псування цінностей». Тільки після встановлення винної особи, яка має відшкодувати підприємству витрати, суму з рахунку 072 списують.

Таким чином, інвентаризація відіграє важливу роль у бухгалтерській звітності, тому що неправдивість даних бухгалтерського балансу може призвести до санкцій з боку контролюючих органів. Правильні відомості бухгалтерського балансу є результатом позитивної діяльності організації. За допомогою цих матеріалів склад керівництва аналізує діяльність організації та визначає напрямок розвитку всього підприємства або організації. Інвентаризація, проведена на низькому рівні, може призвести до прийняття неправильних управлінських рішень, втрати прибутку, а іноді і до виникнення збитків.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кудіна О. М.

Література: 1. Гогоберидзе Ф. Ю. Потребности, интересы, ценности как формообразующие факторы ценностных ориентаций личности : дис. … канд. филос. наук : 09.00.11. Карачаевск, 1998. 147 с. **2.** Заброцький М. М. Основи вікової психології : навч. посіб. Київ : МАУП, 1998. 192 с. **3.** Братусь Б. С. Психологические аспекты нравственного развития личности. М. : Знание, 1977. 128 с. **4.** Орлова Ю. М. Потребность в достижении цели. Шкала оценки потребности в достижении успеха : тест-опросник. URL: http://psycabi.net/testy/475-metodika-orlova-yu-m-testoprosnik-potrebnost-v-dostizhenii-tseli-shkala-otsenki-potrebnosti-vdostizhenii-uspekha. **5.** Зима О. Г., Полубєдова А. О. Діагностика ціннісних орієнтацій студентів. URL: http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12719/1/5_Zima_Polubedova_Tezy.pdf. **6.** Померанцева Е. Модели управления персоналом. URL: http://thelib.ru/books/evgeniya_pomeranceva/modeli_upravleniya_personalom-read.html.

ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ ТА ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В ОРГАНІЗАЦІЇ

УДК 159.923

Єкатериненко К. В.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено аналіз особливостей формування мотиваційно-ціннісної сфери особистості. Обґрунтовано істотний вплив змін, що відбуваються в суспільстві, на формування ціннісної сфери особистості та на її життєвий шлях у цілому.*

Ключові слова: *підприємство, організація, колектив, психологія, психологія менеджменту, особистість, свідомість, суспільні зміни, мотивація, мотиваційно-ціннісна сфера, корпоративна культура.*

Аннотация. *Проведен анализ особенностей формирования мотивационно-ценностной сферы личности. Обосновано существенное влияние изменений, происходящих в обществе, на формирование ценностной сферы личности и на ее жизненный путь в целом.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, коллектив, психология, психология менеджмента, личность, сознание, общественные изменения, мотивация, мотивационно-ценностная сфера, корпоративная культура.*

Annotation. *The analysis of the peculiarities of the formation of the motivational and value sphere of the personality is carried out It substantiates the significant impact of changes in society on the formation of the value sphere of the individual and on her life course as a whole.*

Keywords: *enterprise, organization, team, psychology, management psychology, personality, consciousness, social changes, motivation, motivational and value sphere, corporate culture.*

Однією з актуальних проблем психології менеджменту є вивчення ціннісно-мотиваційної сфери особистості. Ціннісно-мотиваційна сфера є характеристикою особистості, яка визначає вибір способів конструювання власного життя, формує спрямованість особистості та її пріоритети.

Дослідженню проблем мотиваційно-ціннісної сфери особистості присвячено праці всесвітньо відомого дослідника А. Маслоу, у яких висвітлено проблеми формування, розвитку та діагностування ціннісних орієнтацій особистості. Згідно із фундаментальним положенням гуманістичного підходу А. Маслоу, поведінку людини слід розглядати з позиції функціонування п'яти базових потреб: фізіологічних, потреби в безпеці, приналежності та любові, визнанні та потреби у самоактуалізації. Відповідно поведінка людини скеровується саме тією потребою, яка є актуальною.

Потреба у самоактуалізації, що виражається у прагненні людини до реалізації особистісних потенціальних можливостей, згідно з А. Маслоу, виникає в людини, як правило, лише тоді, коли задоволені потреби нижчих рівнів. Отже, у процесі вивчення мотиваційно-ціннісного компонента у структурі життєвих стратегій співробітників організації слід звернутися до аспекту становлення та розвитку потреб людини.

Цінності вважають найкращим індикатором для відстеження індивідуальних і соціальних змін, що відбуваються у результаті історичних, соціальних та особистих подій. Цінності мають безперечний зв'язок із мотивацією. Поняття «мотивація» як психічне явище трактують по-різному, однак, усі визначення мотивації можна віднести до двох напрямків. Перший розглядає мотивацію зі структурних позицій, як сукупність факторів або мотивів. Другий напрям розглядає мотивацію як динамічне утворення, як процес, механізм, складовими якого є певні етапи формування потреби, потім – мотиву, потім – визначення цілі та задоволення потреби.

З точки зору Гогоберідзе О., цінності людини є основою життєвої стратегії, тобто регулюють поведінку людини впродовж її життя [1]. Заброцький М. визначає цінності як позитивний життєвий зміст, те, що людина особливо цінує [2]. Як усвідомлений і прийнятий людиною загальний сенс життя розглядає цінності Братусь Б., тобто цінності є основою формування стратегії життєвого шляху людини, а ціннісні орієнтації – найважливішим компонентом у структурі особистості, що регулює її діяльність [3].

Проаналізуємо результати діагностики ціннісних орієнтацій молоді, проведеної у Харківському національному економічному університеті ім. С. Кузнеця серед магістрантів першого року навчання. Дослідження було прове-

© Єкатериненко К. В., 2018

дено із застосуванням методики «Діагностика справжньої структури ціннісних орієнтацій особистості», розробленої Бубновою С. С. для вивчення реалізації ціннісних орієнтацій особистості за реальних умов життєдіяльності.

Найвагомішими ціннісними орієнтаціями для опитаних є допомога людям і милосердя (15 %), тобто основною метою їхнього життя є участь у житті знайомих і підтримка рідних. Також студенти виокремили визнання і повагу людей і вплив на оточуючих (15 %). Отже, сучасна молодь вважає не менш важливим визнання і повагу в певних суспільних групах (друзі, співробітники, знайомі) та ставлення оточуючих людей до них. Особливе місце у своєму житті молодь відводить відпочинку, задоволенню потреб і мріям (12 %). Найменший відсоток студенти надали спілкуванню (2 %). Це пояснюється тим, що сучасні студенти мають чимало можливостей для онлайн спілкування, не до кінця розуміють справжню значущість цієї цінності [5].

Результати дослідження особливостей функціонування мотиваційно-ціннісного компонента життєвих стратегій студентської молоді показали, що у побудові плану свого життя молодь найчастіше спирається на такі цінності, як особистісне зростання, моральність, прихильність і любов, міжособистісні відносини та спілкування, автономність, служіння людям, безпеку та захищеність. Відповідно до цих цінностей молоді люди формулюють ключові життєві цілі власного життя та організовують свою поведінку.

Сучасна молодь цінує щасливе сімейне життя, засноване на любові, але не забувають і про своїх друзів; завжди готові підтримати близьких і допомогти їм; надають великого значення таким якостям у людях, як доброта, чесність, щедрість, самостійність. Однак, значна частина молоді залишається байдужою до проблем суспільства і його майбутнього.

У житті сучасної молоді зникають деякі духовні орієнтири та цінності. Вони менше цікавляться суспільно-політичним життям країни, до того ж відбувається деформація і етичних ціннісних орієнтацій. Такі зміни у ціннісних орієнтаціях молоді вимагають більшої уваги з боку системи освіти, пошуку й упровадження нових форм і методів роботи із студентською молоддю задля підготовки і виховання студентів не лише професіоналами, а й справжніми гуманістами.

З точки зору проблеми дослідження ціннісно-мотиваційної орієнтації в організації цікавою є методика, розроблена Померанцевою О. на підставі розробленого Соповим В. і Карпушиною Л. морфологічного тесту життєвих цінностей (МТЖЦ). У процесі дослідження у 2005 р. проведено анкетне опитування у трудових колективах: респондентам пропонували заповнити анкету, що складається з 112 тверджень, кожне з яких відображає одну з 8 цінностей.

Опитувальник є спрямованим на вивчення індивідуальної системи цінностей людини задля кращого розуміння сенсу його дій або вчинків. Самобутність людини виявляється щодо основних цінностей, визнаних у суспільстві, але особистісні цінності можуть і не відтворювати точну копію цінностей громадських.

Запропоновані цінності належать до таких груп: духовно-моральні та егоїстично-престижні (прагматичні) цінності, що є концептуально важливим для визначення спрямованості діяльності особистості або групи. До духовно-моральних цінностей належать саморозвиток, духовність, креативність і активні соціальні контакти, що відображають морально-ділову спрямованість. До егоїстично-престижних (прагматичних) цінностей належать престиж, досягнення, матеріальне становище, збереження індивідуальності, що відображають егоїстично-престижну спрямованість особистості.

Організаційна культура, з одного боку, є мірою і критерієм оцінки процесів, що відбуваються всередині організації, а з іншого – інструментом управління цими процесами. Це твердження є основою аналізу типів організацій. У малоприбуткових організаціях діяльність людей є зумовленою двома орієнтирами: необхідністю участі працівників у виробничому процесі та їх прагненням до розширення соціальних відносин. Через нестачу економічних стимулів важливим для працівників такої організації є орієнтир на цінності соціальних відносин.

У великій прибутковій організації діяльність людей є зумовленою необхідністю участі працівників у виробничому процесі. За наявності економічного стимулу важливим для працівників такої організації є орієнтація на ефективний виробничий процес.

Організації середньої прибутковості є синтезом двох описаних типів організацій, оскільки мають окремі характеристики обох. Так, відсутність низьких зарплат зовсім не означає наявність високих зарплат. Однак, працівникам стає важливим мати перспективу кар'єрного зростання в цій організації, а також знати про можливі терміни і засоби досягнення цієї мети.

Таким чином, дослідження засвідчили, що для трьох моделей організації характерними є різні мотиваційно-ціннісні структури особистості. Це дає підставу стверджувати, що кожній із трьох типів організації відповідає своя система цінностей, або, іншими словами, свій особливий характер і функції організаційної культури. Для виявлення функціональних спрямувань організаційних культур відповідних типів організацій слід усвідомити сутність організаційної культури кожної з них.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Наумік-Гладка К. Г.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **2.** Чирко Д. М. МСФЗ як елемент виходу на валютний ринок. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2009. № 3. С. 332–345. **3.** Трачова Д. М., Сахно Л. А. Перехід на міжнародні стандарти обліку і звітності: проблеми і перспективи. Мелітополь : Люкс, 2012. 286 с. **4.** Мисака Г. В., Бабинець О. В. Позитивні та негативні наслідки переходу українських підприємств на МСФЗ. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/22886/1/2-Babynets-7-8.pdf. **5.** Міжнародні стандарти фінансової звітності / Міністерство фінансів України. URL: https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/mizhnarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti?icon=1.

ПРИНЦИП БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

УДК 657.1

Єнь Л. Ю.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто визначення поняття та сутність принципу безперервності діяльності за міжнародними стандартами фінансової звітності. Визначено основні складові поняття безперервності діяльності. Проаналізовано приклади впливу бізнес-подій на оцінку безперервності діяльності компанії аудиторами.*

Ключові слова: *підприємство, організація, діяльність, фінанси, звітність, фінансова звітність, інвестор, аудит, аудитор, принцип безперервності діяльності, оцінка безперервності, бізнес-подія.*

Аннотация. *Рассмотрены определение понятия и сущность принципа непрерывности деятельности согласно международным стандартам финансовой отчетности. Определены основные составляющие понятия непрерывности деятельности. Проанализированы примеры влияния бизнес-событий на оценку непрерывности деятельности компании аудиторами.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, деятельность, финансы, отчетность, финансовая отчетность, инвестор, аудит, аудитор, принцип непрерывности деятельности, оценка непрерывности, бизнес-событие.*

Annotation. *The definition and the essence of the principle of continuity of activity according to international financial reporting standards are considered. The main components of the concept of continuity of activity are determined. The examples of the impact of business events on the assessment of the company's business continuity by auditors are analyzed.*

Keywords: *enterprise, organization, activity, finance, reporting, financial reporting, investor, audit, auditor, business continuity principle, business event, continuity assessment.*

За часів економічної кризи питання про довіру користувачів до фінансової звітності є особливо актуальним. При складанні фінансової звітності керівництво підприємства зобов'язане враховувати економічні інтереси зацікавлених у його діяльності осіб і надати звітну інформацію у такому вигляді, щоб вона була достатньою для контролю за рухом капіталу підприємства.

Дослідженню безперервності діяльності приділяють увагу вітчизняні та зарубіжні науковці, серед них Кутер М., Фоменко В., Гринчишин Я., Астахов В., Бєлоусова І., Бичкова С., Дмитренко І. та ін. Однак, науковці порізному інтерпретують сутність концепції безперервності, тому тема дослідження є актуальною.

© Єнь Л. Ю., 2018

Принцип безперервності діяльності є основним принципом бухгалтерського обліку, який дозволяє користувачам фінансової звітності припустити, що компанія продовжуватиме свою діяльність у найближчому майбутньому, щоб досягати своїх цілей і виконувати взяті зобов'язання. Передбачається, що компанія не має ні намірів, ні необхідності припинення або істотного скорочення операцій. Якщо такі наміри або необхідність існують, можливо, фінансова звітність має бути складена на іншому базисі, із розкриттям цих фактів у звітності [1].

Важливо розуміти, що звітність є певним компромісом у межах стандартів між поглядом на компанію укладачів звітності та інформацією, необхідною користувачам звітності. Щоб усвідомити та дотримуватися під час складання фінансової звітності принципу безперервності, слід правильно трактувати значення висловів «продовження діяльності», «найближче майбутнє», «необхідність скорочення операцій», «складання звітності на іншому базисі».

Компанія, яка складає звітність, має довести, що має намір продовжувати діяльність. У процесі звичайної бізнес-активності виникають періоди бурхливого зростання, спаду, закриття окремих напрямків діяльності або відкриття нових. Користувачам інформації цікаво дізнатися про все це. Очевидно, що за скорочення активності компанії вимог до розкриття інформації має бути більше. Розглянемо різні варіанти розкриття інформації про зниження виручки за одним із видів діяльності залежно від суттєвості зміни.

1. За несуттєвого зниження, зумовленого об'єктивними зовнішніми факторами, із урахуванням інших обставин, наприклад, обгрунтовано очікуваної позитивної динаміки, можливо, не потрібно розкривати таке зниження у звітності.

2. За істотного зниження користувачі звітності з великою ймовірністю побажають побачити у примітках пояснення щодо зниження з прогнозами на наступний звітний період.

3. За зниження, що призвело до закриття напрямку бізнесу, застосовують МСФЗ (IFRS) 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», що дозволяє донести до користувачів інформацію в максимально зручному вигляді для прийняття рішень.

4. Якщо напрямок, який закривається, становить істотну частину бізнесу компанії, у примітках слід відобразити судження керівництва з приводу принципу безперервності діяльності компанії з описом подальших планів.

5. Якщо цей принцип не витримується, звітність має бути складена на іншому базисі [2].

Отже, якщо керівництво впевнене в тому, що компанія зможе виконувати свої зобов'язання і продовжувати операційну діяльність навіть за погіршення показників, і може довести це користувачам звітності, то принцип безперервності діяльності застосовано обгрунтовано.

Слід розуміти, який період справедливо називати «найближчим майбутнім». Візьмемо до уваги, що у МСФЗ термінологія заснована на принципах, а не на правилах. За таких умов під найближчим майбутнім розуміють наступний фінансовий рік, хоча в різних юрисдикціях або в облікових політиках можуть бути встановлені додаткові обмеження на термін прогнозу.

Розглянемо, коли виникає необхідність у скороченні операцій. При складанні звітності бухгалтеру має бути експертом бізнес-планування, критично розглядати ті самі розкриття за ризиками з точки зору потенційного інвестора. Наприклад, до чого призведе касовий розрив, ризик ліквідності, якщо компанія не зможе домовитися про перекредитування; що буде з грошовими потоками за реального зростання ставки за кредитом? Відповідями на ці та інші подібні запитання мають бути висновки щодо того, чи зміниться структура доходів і витрат компанії в найближчому майбутньому, чи не буде вона вимушена скоротити певні види діяльності через нестачу фінансування, відсутність основних засобів або з інших причин.

У МСФЗ не розкривається, про що йдеться, коли говорять про інший базис. Можна лише припустити, що в цьому випадку компанія має розкрити інформацію про недотримання принципу безперервної діяльності та вказати, що всі активи і зобов'язання переоцінені, виходячи з припущення, що компанія припинить свою діяльність протягом одного року (або іншого періоду, визначеного компанією). Водночас складання звітності на іншому базисі частково описано в МСФЗ (IFRS) 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність». Як зазначено в Концептуальній основі фінансової звітності, складання звітності на іншому базисі зовсім не заборонено. Але якщо проаналізувати всі причини і наслідки такого рішення, фактично керівництво відступає від принципу безперервності діяльності тільки в разі ліквідації компанії [3].

Важливою частиною оцінки принципу безперервності діяльності є взаємодія компаній з аудиторами. Оцінці безперервності діяльності присвячено окремий стандарт з аудиту ISA 570 «Безперервність діяльності». У ньому ще раз підкреслено, що, оскільки цей принцип є фундаментальним для складання звітності, то аудитор зобов'язаний перевірити звітність незалежно від вимог стандартів, місцевого або галузевого законодавства [4].

Розглянемо, на що зазвичай звертають увагу аудитори під час оцінки безперервності діяльності компанії.

1. Істотна зміна виручки (як зменшення, так і збільшення): різке зниження може свідчити про втрату ринку для компанії, можливі проблеми з прибутком, збільшення може призвести до нестачі робочого капіталу і порушень умов кредитних договорів.

2. Зміна умов кредитування: зміна термінів погашення за кредитними договорами або ставки, збільшення застави, що може свідчити про переведення компанії до іншої категорії боржників і сигналізує про загрозу безперервності діяльності.

3. Істотне збільшення оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості може свідчити про нестачу оборотних коштів для поточної діяльності.

4. Оцінка ризику ліквідності, процентного ризику та інших ризиків компанії проводиться за допомогою МСФЗ (IFRS) 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації». Ураховуючи те, що думки аудитора і менеджменту щодо впливу цих ризиків на майбутню діяльність компанії можуть розходитися, укладачам звітності потрібно пояснити результати впливу цих розкриттів на наступні періоди [5].

5. Істотне скорочення необоротних активів компанії, наприклад, неможливість заміни основних засобів, у яких закінчився термін корисного використання, на нові, може свідчити про ризики припинення поточної діяльності підприємства.

6. Якщо істотну частку операцій компанія проводить із пов'язаними сторонами, може скластися ситуація, коли при зміні діяльності групи компанія буде не здатна до самостійної діяльності на конкурентному ринку.

7. Негативний показник чистих активів найчастіше сприймається як ознака потенційного порушення принципу безперервності діяльності. Однак, часто негативні чисті активи виникають штучно при взаєминах усередині компанії, групи. Тому необхідним є скоріш перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями, ніж позитивна сума в розрахунку чистих активів підприємства. Саме поточна позитивна ліквідність є доказом можливості продовжувати діяльність як мінімум протягом наступних 12 місяців [5].

Таким чином, довести виконання принципу безперервності діяльності при складанні фінансової звітності досить непросто. Керівництво компанії та бухгалтер, який складає звітність, мають відстежувати, щоб звітна інформація не залишала у користувачів сумнівів щодо перспектив продовження діяльності компанії найближчим часом.

Науковий керівник – старший викладач Горяєва М. С.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **2.** Міжнародні стандарти фінансової звітності (версія перекладу українською мовою – 2014 р.), редакція станом на 01.01.2015 р. // Міністерство фінансів України. URL: http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=408095&cat_id=408093&ctime=1423500775962. **3.** Концептуальна основа фінансової звітності : Закон України від 01.09.2010 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009. **4.** Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2015 р. URL: https://www.apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf. **5.** Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 (МСФЗ 7). Фінансові інструменти: розкриття інформації : Міжнародний документ від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_007.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ И КРЕАТИВНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ В ЗАВЕДЕНИЯХ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

УДК 378:159.9

Жидкова Д. А.

Студент 3 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Проанализирована сущность понятия креативности. Конкретизированы основные методы развития креативного мышления. Обоснована необходимость развития креативного мышления у студентов. Выявлены основные риски, связанные с применением методов развития творческогоо мышления.*

Ключевые слова: *обучение, личность, личностный рост, творчество, творческий подход, креативность, воображение, философия творчества, творческое мышление, творческий потенциал, инновации, деловые игры, брейн-ринг, мозговой штурм.*

Анотація. *Проаналізовано сутність поняття креативності. Конкретизовано основні методи розвитку креативного мислення. Обґрунтовано необхідність розвитку креативного мислення у студентів. Виявлено основні ризики, що є пов'язаними із застосуванням методів розвитку творчого мислення.*

Ключові слова: *навчання, особистість, особистісне зростання, творчість, творчий підхід, креативність, уява, філософія творчості, творче мислення, творчий потенціал, інновації, ділові ігри, брейн-ринг, мозковий штурм.*

Annotation. *The essence of the concept of creativity is analyzed. Concretized the main methods of development of creative thinking. The necessity of the development of creative thinking in students is grounded. The main risks associated with the use of methods for the development of creative thinking.*

Keywords: *learning, personality, personal growth, creativity, creativity, creativity, imagination, philosophy of creativity, creative thinking, creativity, innovation, business games, brain-ring, brainstorming.*

Современные тенденции в системе образования, такие как компьютеризация и информатизация, способствуют увеличению объема самостоятельной работы студента в процессе обучения, а творческое мышление является частью саморазвития и самообразования.

В современных условиях глобализации рынка и усиления конкуренции важную роль в развитии предприятий и организаций играют управленцы, способные быстро реагировать на изменения внешней среды, предлагать новые, нестандартные решения, генерировать оригинальные идеи и предложения, разрабатывать уникальные стратегии. В связи с этим возрастают требования к управленцам: с одной стороны, – к их навыкам разработки и реализации нестандартных инновационных идей и решений на практике, а с другой – к творческому потенциалу организаций и административных структур. Поэтому вопросы, связанные с креативным мышлением и управлением, в настоящее время становятся все более актуальными. Подготовка высокопрофессионального конкурентоспособного специалиста, который может не только применять полученные в процессе обучения знания, но и создавать собственные, нетрадиционные и оригинальные идеи, должна стать целью высшего образования.

Целью написания статьи является анализ сущности понятия креативности, исследование основных методов развития креативного мышления, а также обоснование необходимости развития креативного мышления у студентов.

Википедия определяет креативность как способность человека принимать творческие решения и создавать принципиально новые идеи [1]. Психологи никак не могут прийти к единому определению понятия креативности. Однако, многие из них рассматривают креативность как способность видеть вещи в новом и необычном свете и находить уникальные решения проблем. Креативность является полной противоположностью шаблонному мышлению – ограниченности выбора при поиске возможных решений и тенденций, одинаковому подходу к решению различных проблем. Творческий подход уводит от банальных идей и привычного взгляда на вещи, рождает оригинальные решения. Креативность делает процесс мышления увлекательным и помогает находить новые решения прежних проблем [2].

Изучение вопросов развития и формирования творческого мышления имеет философские корни. Бердяев Н. А. философию творчества связывал со свободой творца, который изменяет материал, полученный из окружающего мира. Рубинштейн С. Л. определял творчество как созидательную деятельность, создание чего-то нового

© Жидкова Д. А., 2018

и оригинального. Исследованию креативности посвящены работы зарубежных и отечественных исследователей, среди них Торренс Е., Эдварс П., Маслоу А., Гилфорд Д., Дилтс Р., Роджерс К., Леонтьев А., Рубинштейн С., Выготский Л., Медник С., Дружинина В., Теплова Б. и др.

Основными чертами творческого мышления, развитием которого важно заниматься в студенческие годы, являются:

– ориентация на поиск нового решения проблемы, открытия или идеи;

– опора на образное мышление;

– широта и гибкость мышления;

– видение иной функции привычного объекта или предмета;

– самостоятельное перенесение знаний и умений на новую почву;

– развитие и применение интуиции;

– обобщенное и опосредованное отражение действительности;

– умение видеть альтернативы [4].

Творческий потенциал присущ каждому человеку с рождения. Однако, если не прибегать к нему, развитие остается на минимальном уровне. Индивид привыкает мыслить шаблонами, стандартами и уже не способен выделиться среди других. Чтобы студенты не потеряли ранее освоенные компетенции, следует продолжать стимулировать этот вид познавательной деятельности. Поэтому в высших учебных заведениях в процессе обучения используются технологии, способствующие развитию творческого мышления: проблемно-поисковые, исследовательские и групповые.

Преподаватель должен вместе со слушателями создавать условия, которые бы стимулировали развитие этого вида мышления у студентов. Лекционные или семинарские занятия, направленные на развитие такой мыслительной деятельности, чаще всего носят проблемный характер. Преподавателю следует построить учебный процесс и поставить задачу так, чтобы у студентов возникло желание самостоятельно найти решение проблемы и докопаться до самой сути. Основными применяемыми в связи с этим формами работы являются проблемная лекция, лекция-дискуссия, лекция-провокация, деловые игры, решение кейсов, защита докладов, рефератов или презентация собственных исследований.

Становясь студентами, бывшие школьники попадают в мир совершенно иной организации учебного процесса и новых требований. В первом семестре большинство студентов успешно адаптируются к новой среде. Для преподавателей, особенно в сфере инженерных наук, важно, чтобы у слушателей сохранялась тяга к развитию творческого мышления. Знание методов развития творческого мышления позволяет разнообразить учебный процесс, особенно при выполнении самостоятельных заданий или практической части.

Различают такие методы развития творческого мышления.

1. Структурно-логические (задачные), предполагающие поступательное движение при освоении материала: сначала студентам предлагают легкие задания, потом – сложнее; переход к практике возможен только после освоения теории.

2. Тренинговые методы позволяют отработать алгоритмы разных видов профессиональной деятельности, чтобы у студентов было представление, как они будут выполнять аналогичные действия в реальной жизни.

3. Игровые – деловые игры и профессиональные бои, тематические брейн-ринги и другие виды деятельности, при использовании которых предлагается в доступной форме решить определенные задачи, что обеспечивает развитие целого комплекса компетенций [5].

При выборе индивидуального темпа и пути развития креативности необходимо учитывать личностные особенности каждого студента, педагог должен осуществлять сопровождение реализации программы. Должна быть организована активная творческая и профессиональная деятельность, обеспечено вовлечение в эту деятельность педагога и студента, организованы коллективные формы творческой работы. Педагог должен оказывать помощь в формировании у студента личностного отношения к творчеству. Ему следует создавать проблемные ситуации, мотивирующие студентов на самостоятельный поиск и выбор средств решения. При этом особенно поощряются неординарные, выходящие за рамки обыденных способы решения проблемы. В вузе должна быть создана креативная обстановка, способствующая развитию творческого мышления студентов [5].

Однако, существуют и всевозможные риски, связанные с применением методик развития креативного мышления. У студентов могут возникнуть сложности в этом направлении, если:

– предлагаются только готовые шаблоны и алгоритмы;

– критикуются новые, но ошибочные, идеи;

– создаются условия, когда развивается чувства страха неудачи;

– в процессе обучения не предлагаются и запрещаются альтернативные точки зрения на проблему;

– отсутствует заинтересованность в том, чтобы знать больше, чем дает преподаватель на лекциях;

– задания для самостоятельной работы являются типовыми или полностью отсутствуют;

– отсутствует ретроспектива в создании научного знания, а также перспектива движения теории;

– объем информации по изучаемому вопросу недостаточен, отсутствует опыт, не хватает данных для формирования новых гипотез и идей;

– преподаватель не заинтересован в работе;

– студент убежден, что профессией заниматься не будет, ему нужен только диплом [5].

Таким образом, методы развития креативного мышления необходимо активно внедрять в программу обучения студентов в вузах, учитывая при этом, что каждый студент является личностью, и, чтобы его заинтересовать, нужно приложить определенные усилия. Преподаватель и сам должен развиваться, идти в ногу со временем, знать современные методики развития творческого мышления, уметь находить подход к каждому студенту, чтобы при выполнении задач способствовать формированию креативности у студентов.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Луговая В. Н.

Литература: 1. Творческие способности // Википедия. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki. **2.** Развитие творческого мышления студентов в процессе обучения. URL: https://mozgid.ru/myshlenie/razvitie-tvorcheskogo-myshleniya-studentov-v-processe-obucheniya.html. **3.** Стукаленко Н. М., Богданова З. Р. Личностно-ориентированный подход как способ развития творческих способностей. *Международный журнал экспериментального образования.* 2017. № 5. С. 26–27. **4.** Маджугина М. А., Толмачева Г. В. Креативность и творческое мышление как важные составляющие профессиональных компетенций студентов-дизайнеров. *Международный журнал экспериментального образования.* 2017. № 7. С. 32–35. **5.** Тараканов А. Развитие креативности студентов при помощи активных методов обучения в вузе. *Сибирский педагогический журнал.* 2012. № 8. С. 65–73.

СОЦІОЛОГІЧНА РЕФЛЕКСІЯ СТЕРЕОТИПІВ ПОВЕДІНКИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

УДК 316.10.241

Заболотня В. Ю.

Студент 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано основні соціально-психологічні стереотипи поведінки сучасної молоді, конкретизовано їх сутність. Досліджено основні джерела формування стереотипів поведінки сучасної молоді. Обґрунтовано істотний вплив ЗМІ, системи освіти та батьків на формування поведінки сучасної молоді.*

Ключові слова: *економіка, політика, суспільство, соціум, рефлексія, молодь, стереотипи поведінки, гендерні стереотипи, культура поведінки, соціальна поведінка.*

Аннотация. *Проанализированы основные социально-психологические стереотипы поведения современной молодежи, конкретизирована их сущность. Исследованы основные источники формирования стереотипов поведения современной молодежи. Обосновано существенное влияние СМИ, системы образования и родителей на формирование поведения современной молодежи.*

Ключевые слова: *экономика, политика, общество, социум, рефлексия, молодежь, стереотипы поведения, гендерные стереотипы, культура поведения, социальное поведение.*

© Заболотня В. Ю., 2018

Annotation. *The main socio-psychological stereotypes of the behavior of modern youth are analyzed, their essence is concretized. The main sources of the formation of stereotypes of behavior of modern youth are investigated. Substantiated the significant influence of the media, education system and parents on the formation of the behavior of modern youth.*

Keywords: *economics, politics, society, society, reflection, youth, behavioral stereotypes, gender stereotypes, culture of behavior, social behavior.*

За сучасних умов населення України переживає глобальну кризу перебудови інституційного та морального стану суспільства. Зміни стосуються всіх верств і груп суспільства, від покоління молодого до старшого, досвідченішого. Сприйняття тієї чи іншої ситуації змінюється чи не щодня під впливом різноманітних факторів. Саме тому вкрай важливо вивчати, як впливають різні фактори на розвиток сучасного соціуму. Особливому вивченню підлягають фактори, які впливають на свідомість молоді, оскільки вона є фундаментом майбутнього розвитку соціуму.

Актуальність проблеми є зумовленою тим, що стереотипна поведінка суспільства згубно впливає на розвиток соціальних, політичних, економічних та інших видів діяльності держави. Стереотипи заганяють сучасне суспільство в певні рамки мислення, які не дозволяють бачити картину світу в усіх її аспектах, тим самим позбавляючи можливості усувати проблеми, які на сьогодні існують. Так само необхідно відзначити важливу роль стереотипів у становленні свідомості сучасної молоді, яка в більшості своїй впливає на творчу, трудову і політичну діяльність у країні.

Саме соціальна поведінка молоді має найбільший вплив на розвиток країни, тенденції та перспективи її розвитку, у зв'язку із чим необхідно постійно вивчати її та аналізувати. Слід не лише уникати застарілих стереотипів, а й формувати нові, позитивні, які змогли б прискорити різнобічний розвиток молоді.

Вивченням і фундаментальними розробками щодо феномена стереотипів і процесу їх формування займаються Бороноєв А. О., Кравченко А. І. , Єльмеєв В. Я., Сасіна Л. О. та ін. У своїх роботах науковці розкривають сутність і джерела формування стереотипів, а також їх роль у становленні свідомості особистості та суспільства в цілому.

Метою написання статті є аналіз основних видів стереотипів, притаманних сучасній молоді, а також деталізація джерел їх формування.

Перш ніж перейти до розкриття проблеми стереотипності поведінки молоді, слід розглянути сутність понять «молодь» і «стереотип» як таких.

Молодь – це соціально-демографічна група, яку виділяють на підставі сукупності вікових характеристик (приблизно від 16 до 25 років), особливостей соціального положення і певних соціально-психологічних якостей [1].

Соціальним стереотипом є тверде і стійке, категоричне і вкрай спрощене уявлення, думка, судження про будь-яке явище групи, історичної особистості, поширене у певному соціальному середовищі [1].

Свідомість молодої людини має складну структуру, яка, незважаючи на вразливість, є основою свідомості суспільства в цілому, впливає на хід еволюції інституційного і морального стану суспільства.

Особливим фактором у цій ситуації є різні стереотипи, які часто зустрічаються в сучасному світі. Для детальнішого аналізу основних джерел появи стереотипного мислення у молоді розглянемо основні види стереотипів (табл. 1) [1; 4].

Таблиця 1

Основні види стереотипів

Вид	Характеристика
Стереотип поведінки	Стереотипами поведінки є інваріанти діяльності, які визначають комунікативну поведінку в тій чи іншій комунікативній ситуації і зберігаються у свідомості у вигляді штампів, які є канонами, тобто диктують певну поведінку
Стереотип уявлення	Стереотипи-уявлення зберігаються у вигляді кліше свідомості та функціонують як еталони. Вони є пов'язаними з мовленнєвою поведінкою, її характеризують і в ній проявляються. Стереотипи-уявлення диктують не стільки поведінку, скільки набір асоціацій і зумовлюють мовленнєву форму, яка їх виражає. Оскільки такі стереотипи є певним уявленням про предмет або ситуацію, розрізняють стереотип-образ (формою зберігання є кліше) і стереотип-ситуацію (формою зберігання є кліше, але воно може актуалізуватися в комунікації і як штамп)
Стереотип ситуації	Стереотипи-ситуації передбачають очікувану поведінку учасників комунікації, певним чином зумовлюють стереотип поведінки (наприклад, стереотип-ситуація: транспорт – квиток, стереотип поведінки – звернення до найближчого пасажира)

При створенні анкети для збору даних питання про стереотипи було розроблено за основними видами стереотипів. Для досягнення поставленої мети щодо виявлення основних видів стереотипів, притаманних сучасній

молоді, і джерел їх формування, проведено анкетування та подальший аналіз його результатів. Вибірка з генеральної сукупності становила 20 осіб чоловічої та жіночої статі віком від 17 років до 21 року (цей вік відповідає категорії «молодь»). У ході анкетування групи осіб (вибірки) отримано дані, які подано у табл. 2.

Таблиця 2

Результати проведеного анкетування

Показник	Відсоток
Кількість людей, які знають, що таке стереотип	90
Кількість людей, які постійно стикаються зі стереотипами	70
Кількість людей, які вважають, що стереотипи мають негативний вплив	75
На питання, чи потрібно змінювати застарілі стереотипи на нові, позитивні, ствердно відповіли	45
Із запропонованими судженнями погодилися:	
ЗМІ впливають на формування стереотипів	65
Система освіти відіграє вагому роль у формуванні стереотипів	50
Жіноча стать є слабкою	25
Багата людина завжди є успішною, і навпаки	45
Щастя лише в матеріальних речах	5
Чоловіки не мають права бути сентиментальними	90
Сучасна людина має закінчити ЗВО	70
У світі більше цінують зовнішню, ніж внутрішню красу	75
Відповідальність за формування стереотипів несуть батьки як вихователі дитини	57

Аналіз отриманих первинних даних з вибірки дає підстави стверджувати, що під вплив стереотипів підпадає практично вся сучасна молодь. Усвідомлення молоддю негативних аспектів стереотипів визначено на рівні 75 %. На думку молоді, на це істотно впливають ЗМІ та система освіти. У більшості випадків групою найпоширеніших серед молоді є гендерні стереотипи. Вважаємо, що відповідальність за їх формування лежить на батьках, що змушує замислитися про моральне виховання й розвиток сучасного суспільства за умов загальної глобалізації.

Таким чином, ЗМІ та системі освіти необхідно вжити заходів задля зменшення тиску на сучасну молодь.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сасіна Л. О.

Література: 1. Бороноев А. О., Ельмеев В. Я., Орлов В. Н. О предмете социологии как общей науке об обществе. *Социологические исследования.* 1991. № 5. С. 18–28. **2.** Кравченко А. И., Анурин В. Ф. Социология : учебное пособие . СПб. : Питер, 2003. 432 с. **3.** Сасіна Л. О. Дослідження проблем системи освіти: методологічні підходи // Актуальні наукові дослідження в сучасному світі : матеріали XVII міжнародної наук. конф. (Переяслав-Хмельницький, 26–27 вересня 2016 р.). Переяслав-Хмельницький, 2016. С. 234–238. **4.** Сасіна Л. О. Розвиток педагогічної рефлексії: теоретичний аспект. Теорія і методика професійної освіти. URL: http://tmpe.profua.info/images/16sasina.pdf.

ПІДХОДИ ДО ВІДОБРАЖЕННЯ ЗАПАСІВ У ОБЛІКУ ЗА П(С)БО ТА МСФЗ

УДК 657

Заїченко Є. С.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто підходи до відображення запасів у фінансовій звітності згідно із міжнародними стандартами. Проведено порівняння основних положень П(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси» задля виявлення спільних і відмінних рис у цих нормативних документах.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, фінансова звітність, запаси, облік, бухгалтерський облік, законодавство, нормативні документи, П(С)БО, МСБО, оцінювання, собівартість.*

Аннотация. *Рассмотрены подходы к отображению запасов в финансовой отчетности в соответствии с международными стандартами. Проведено сравнение основных положений П(С)БУ 9 «Запасы» и МСБУ 2 «Запасы» для выявления общих и отличительных черт в этих нормативных документах.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, финансовая отчетность, запасы, учет, бухгалтерский учет, законодательство, нормативные документы, П(С)БУ, МСБУ, оценка, себестоимость.*

Annotation. *Considered approaches to the mapping of stocks in the financial statements in accordance with international standards. A comparison of the main provisions of P(C)BU 9 «Inventories» and IAS 2 «Inventories» to identify common and distinctive features in these regulatory documents.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, financial statements, stocks, accounting, legislation, regulatory documents, P(C)BU, IAS, valuation, cost.*

Основним показником ефективності ведення господарської діяльності вважають ринкову вартість підприємства, ефективність управління якою залежить від якості інформаційного забезпечення. Достовірна та своєчасно надана інформація щодо вартості окремих об'єктів бухгалтерського обліку є основою для прийняття своєчасних управлінських рішень, які забезпечують подальший розвиток і сприяють зростанню його вартості. Із розвитком міжнародної економіки, процесів глобалізації виникає необхідність розширення зовнішньоторговельних зв'язків, залучення прямих іноземних інвестицій. Через це актуальності набуває питання адаптації ведення вітчизняного обліку до міжнародних стандартів. Можливість уникнення або попередження впливу негативних внутрішніх і зовнішніх факторів виникає завдяки раціонально організованому обліку витрат і доходів. Річну фінансову звітність за міжнародними стандартами подають публічні акціонерні товариства, банки, страхові компанії та підприємства за видами, перелік яких визначено Кабінетом Міністрів України [1].

Більшість положень П(С)БО та МСФЗ не суперечать одне одному, але наявна певна кількість протиріч потребує уваги науковців для забезпечення ефективнішого ведення обліку за міжнародними стандартами, чим обумовлено актуальність обраної теми.

Методологічні засади формування інформації про запаси та її розкриття є визначуваними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку – П(С)БО 9 «Запаси» і міжнародними стандартами бухгалтерського обліку – МСБО 2 «Запаси».

Дослідженням цієї теми займалися Голов С. Ф., Костюченко В. М., Гура Н. О., Швець В. Г., Жук В. М., Засадний Б. А. та ін.

Метою написання статті є розгляд особливостей відображення в обліку запасів відповідно до вимог національних положень і міжнародних стандартів, а також порівняльний аналіз положень П(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси» для виявлення спільних і відмінних рис.

Зарубіжні країни в обліку запасів керуються МСБО 2 «Запаси», яким визначено сутність поняття собівартості запасів та методи їхньої оцінки. П(С)БО 9 «Запаси» побудовано на основі міжнародних стандартів обліку. Міжнародний і національний стандарти обліку запасів мають певні спільні та відмінні характеристики (табл. 1) [1; 2].

© Заїченко Є. С., 2018

Таблиця 1

Характеристика П(С)БО 9 «Запаси» та МСФЗ 2 «Запаси»

П(С)БО 9 «Запаси»	**МСФЗ 2 «Запаси»**
Визначення запасів активами	
Запаси – активи, які: – утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; – перебувають у процесі виробництва задля подальшого продажу продукту виробництва; – утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством (установою)	Запаси – це активи, які: – утримуються для продажу у звичайному ході бізнесу; – перебувають у процесі виробництва для такого продажу або існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або в процесі надання послуг
Склад активів, визначуваних як запаси	
До запасів належать: сировина, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби й інші матеріальні цінності, призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, розподілу, передачі, обслуговування виробництва й адміністративних потреб; незавершене виробництво у вигляді не закінчених щодо обробки та складання деталей, вузлів, виробів і незакінчених технологічних процесів; готова продукцію, виготовлена на підприємстві, в установі, є призначеною для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом	До запасів належать товари, що були придбані та утримуються для перепродажу, у тому числі, наприклад, товари, придбані підприємством роздрібної торгівлі й утримувані для перепродажу, або земля й інша нерухомість для перепродажу. До запасів належать також готова продукція або незавершене виробництво суб'єкта господарювання й основні та допоміжні матеріали, призначені для використання у процесі виробництва
Склад активів, визначуваних як запаси	
Товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) й утримуються підприємством (установою) задля подальшого продажу; малоцінні та швидкозношувані предмети, використовувані протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він перевищує один рік; поточні біологічні активи, якщо вони оцінюються за цим Положенням (стандартом), а також сільськогосподарська продукція і продукція лісового господарства після її первісного визнання	
Оцінка запасів на дату балансу	
Запаси відображають у бухгалтерському обліку і звітності за найменшою з двох оцінок – первісною вартістю або чистою вартістю реалізації	Запаси оцінюють за меншою з двох величин – собівартості та чистої вартості реалізації
Методи оцінки запасів при вибутті	
Ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів, середньозваженої собівартості, собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО), нормативних затрат, ціни продажу	Специфічної ідентифікації (ідентифікованої собівартості – за українським стандартом); середньозваженої вартості; ФІФО

При визначенні запасів активами різниці між П(С)БО 9 «Запаси» та МСФЗ 2 «Запаси» майже немає, оскільки запаси вважаються активами, якщо утримуються для продажу за умови звичайної господарської діяльності, є допоміжним матеріалом у процесі виробництва або ж можуть принести в майбутньому економічну вигоду підприємству.

Склад активів, які визначають як запаси, у П(С)БО 9 «Запаси» має більш розгорнуту структуру, що надає детальнішу інформацію відносно їх переліку. У МСФЗ 2 «Запаси» склад активів визначено менш розгорнуто, у цілому даними нормативними документами склад активів, які визначають запасами, ідентичний, відмінність полягає лише у детальності розкриття інформації.

За МСФЗ 2 «Запаси» оцінка запасів на дату балансу є здійснюваною за меншою з двох величин – собівартості та чистої вартості реалізації. Що стосується П(С)БО 9 «Запаси», то тут оцінка запасів на дату балансу відбувається за найменшою з двох оцінок – первісною вартістю або чистою вартістю реалізації.

Згідно із П(С)БО 9 «Запаси» при вибутті запаси оцінюють за методами ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів, середньозваженої собівартості, собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО), нормативних витрат, ціни продажу. У МСФЗ 2 «Запаси» при вибутті запасів їх оцінку здійснюють за методами специфічної ідентифікації, середньозваженої вартості, ФІФО. Важливо, щоб обраний підприємством метод було закріплено у Положенні про облікову політику на всіх підприємствах, якщо йдеться про корпорацію. При використанні методу середньозваженої вартості слід указати обрану систему визначення вартості списаних запасів: постійну (визначення оцінки при кожному відпуску запасів у виробництво) або періодичну (розрахунок оцінки за обраною формулою раз на місяць) [3].

Згідно з П(С)БО 9 запасами вважають активи, які утримуються для подальшого продажу за умови здійснення звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва задля подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством. Згідно із вітчизняним законодавством облік запасів, отриманих до моменту переходу права власності, має відрізнятися від обліку матеріалів, на які підприємство має повні права. За відсутності у підприємства права власності на матеріальні цінності, що надійшли, останні повинні обліковуватися на позабалансових рахунках [4].

Міжнародні стандарти фінансової звітності для малих і середніх підприємств незалежно від права власності визнають запаси активами і обліковують їх на балансі підприємства. У МСБО 2 визначено, що у фінансовій звітності слід розкривати загальну балансову вартість запасів і балансову вартість згідно із класифікаціями, прийнятими для суб'єкта господарювання [5].

Таким чином, на сьогодні існують окремі питання, що створюють методичну неузгодженість у обліку. До таких належить відсутність порядку бухгалтерського обліку виробничих запасів, які не є використовуваними у господарській діяльності підприємства понад один рік і не реалізовуються через відсутність на них попиту. Проблемою є і відсутність урегульованого бухгалтерського обліку виробничих запасів, які надійшли безоплатно та не використовуються в господарській діяльності, отже, не приносять економічної вигоди. Для ефективнішої співпраці із зарубіжними постачальниками та інвесторами слід вести облік за міжнародними стандартами. Для цього потрібно вирішити наявні на сьогодні протиріччя між національними та міжнародними стандартами з обліку запасів підприємства.

Науковий керівник – старший викладач Горяєва М. С.

Література: 1. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Закон України від 20.10.1999 № 246 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99/ed19991020. **2.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2) «Запаси» : Міжнародний документ від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021. **3.** Малютяк С. Облік запасів: деякі нюанси застосування П(С)БО та МСБО. *Облік і звітність.* 2015. № 7. С. 150–153. **4.** Дунаєва М. В. Особливості відображення запасів у фінансовій звітності за МСФЗ та НП(С)БО // Облік, аналіз, аудит і оподаткування в умовах глобалізації економіки : тези доповідей І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Ужгород : Говерла, 2017. С. 298–301. **5.** Запаси у МСБО та П(С)БО // Парус. Интернет-консультант. URL: http://cons.parus.ua/_d.asp?r=04QTZ1b07e800561091869c967042461f8bde.

НАПРУЖЕНІСТЬ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

УДК 331.101

Звягінцев П. А.
Цяпка І. І.

Магістранти 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Висвітлено сутність поняття «напруженість на ринку праці». Проаналізовано основні характеристики напруженості на ринку праці України. Розглянуто причини виникнення високої напруженості на вітчизняному ринку праці. Запропоновано напрямки ефективного вирішення наявних проблем.*

Ключові слова: *економіка, держава, право на працю, ринок праці, трудові ресурси, дисбаланс на ринку праці, напруженість на ринку праці, регулювання напруженості на ринку праці.*

© Звягінцев П. А., Цяпка І. І., 2018

Аннотация. *Определена сущность понятия «напряженность на рынке труда». Проанализированы основные характеристики напряженности на рынке труда Украины. Рассмотрены причины возникновения высокой напряженности на отечественном рынке труда. Предложены направления эффективного решения имеющихся проблем.*

Ключевые слова: *экономика, государство, право на труд, рынок труда, трудовые ресурсы, дисбаланс на рынке труда, напряженность на рынке труда, регулирование напряженности на рынке труда.*

Annotation. *The essence of the concept of «tension in the labor market» is defined. The main characteristics of tension in the labor market of Ukraine are analyzed. The causes of high tension in the domestic labor market are considered. Proposed directions for effective solutions to existing problems.*

Keywords: *economy, state, right to work, labor market, labor resources, imbalance in the labor market, tension in the labor market, regulation of tension in the labor market.*

Основною метою функціонування ринку праці є досягнення рівноваги між попитом і пропозицією. Саме таке співвідношення є умовою розвитку тих чи інших процесів на ринку. Водночас такі традиційно агреговані показники попиту та пропозиції, як загальна потреба підприємств у працівниках і наявність безробітних, не надають майже ніякої інформації для аналізу та прогнозування глибинних і системоутворюючих процесів на ринку праці. Набагато інформативніші результати можна отримати з аналізу структурних характеристик попиту та пропозиції, передусім з їх професійно-кваліфікаційної структури. Саме виявлення невідповідностей у структурі попиту та пропозиції на ринку праці є основою формування завдань ефективної та узгодженої політики зайнятості.

У науковій літературі проблемам ринку праці приділено чимало уваги. Однак, на сьогодні існують різні погляди щодо понятійного апарату цього напрямку дослідження, а фахівцям і донині не вдається дійти єдиного висновку. Теоретичні та прикладні аспекти функціонування ринку праці досліджували Бєлай С. В., Гончарова С. В., Іличок Б. І., Марченко І. С., Яценко *Л. Д.* та ін.

Метою написання статті є розробка рекомендацій щодо регулювання напруженості на вітчизняному ринку праці.

Ринком праці є система суспільних відносин, пов'язаних із купівлею і продажем трудових послуг працівників. Напруженість на ринку праці – це дисбаланс між наявною робочою силою і робочими місцями, тобто між попитом і пропозицією праці, що характеризується свідомим невдоволенням серед населення. Напруженість на ринку праці виникає внаслідок соціально-економічних змін у країні та характеризується зміщенням у бік пропозиції робочих рук порівняно із вакантними місцями, що призводить до негативних процесів у економіці.

Співвідношення попиту та пропозиції робочої сили складається під впливом конкретної економічної та соціально-політичної ситуації, зміни ціни робочої сили (рівня оплати праці) та рівня реальних доходів населення (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Типи кон'юнктури ринку праці

Тип	Характеристика
Працедефіцитна	На ринку праці спостерігається нестача пропозиції праці
Праценадлишкова	Велика кількість безробітних і відповідно надлишок пропозиції праці
Рівноважна	Попит на працю відповідає її пропозиції

Стан та динаміку кон'юнктури ринку праці України у 2013–2017 рр. подано у табл. 2 [2].

Таблиця 2

Характеристика кон'юнктури ринку праці України, 2013–2017 рр.

№ з/п	Показники	Значення показників				
		2013, грудень	2014, грудень	2015, грудень	2016, грудень	2017, жовтень
1	Кількість зареєстрованих громадян, незайнятих трудовою діяльністю, тис. осіб	487,7	512,2	490,8	390,8	281,9
2	Потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць, тис. місць	47,5	35,3	25,9	36	73,2
3	Кон'юнктура ринку праці України, осіб на вільне робоче місце	10	15	19	11	4

Бачимо (табл. 2), що у 2013–2017 рр. домінує праценадлишкова кон'юнктура (тобто дисбаланс), що і є передумовою виникнення напруженості ринку праці. Диверсифікація виробництва та відповідне поглиблення розподілу праці спричинило зростання вузькоспеціалізованих вимог роботодавців до працівників.

Структурний дисбаланс ринку праці розуміють як таку кон'юнктурну ситуацію, коли професійно-кваліфікаційна структура незайнятого населення (незадоволена пропозиція на ринку праці) не збігається із відповідною структурою вільних робочих місць.

Аналізуючи причини виникнення напруженості на ринку праці, не слід забувати про істотний вплив на економічний стан країни продовження воєнних дій на сході. Отже, як причини виникнення напруженості на сучасному вітчизняному ринку праці слід розглядати:

– руйнацію інфраструктури на території промислових регіонів, де відбуваються воєнні дії, дезорганізацію усталених виробничих зв'язків і критично важливих постачань ресурсів;

– ускладнення через загострення політичної ситуації відносин з основними торговельними партнерами, що спричинило часткову втрату зовнішніх ринків;

– погіршення інвестиційного клімату, що призвело до зменшення обсягів інвестиційних потоків;

– скорочення внутрішнього попиту через спад виробничих процесів і падіння купівельної спроможності населення;

– відсутність регулювання професійної мобільності та соціально-трудових відносин державою, що призводить до появи професійної напруженості, отже, і напруженості на ринку праці;

– відсутність ефективного регулювання балансу виробничих сил із виробничими відносинами спричиняє дисбаланс на ринку праці країни та напруженість на ринку праці [5].

Основними причинами напруженості на сучасному вітчизняному ринку праці є висока залежність економіки від політичної кон'юнктури, непослідовність проведення соціально-економічної політики, жорстке державне регулювання сфери зайнятості, низька ефективність державної політики щодо сприяння розвитку середнього та малого бізнесу, зниження довіри населення до державної соціально-економічної політики, що призводить до тінізації економіки, у тому числі зайнятості. Негативно впливає на ринок праці і короткострокова орієнтованість економічної діяльності, недостатнє інвестування виробничої сфери, гальмування інноваційних процесів.

Із урахуванням цього вдосконалення системи регулювання напруженості на сучасному вітчизняному ринку праці слід здійснювати за напрямками, поданими в табл. 3 [6].

Таблиця 3

Напрямки вдосконалення системи регулювання напруженості на сучасному вітчизняному ринку праці

Напрям	Ключові позиції
Збереження та розвиток інноваційного потенціалу	Стимулювання трудової та інноваційної активності і професійного зростання працівників
Розвиток систем професійного навчання	Розширення меж професійної компетентності, зростання продуктивності праці й заробітної плати, збільшення економічних показників підприємств, повноцінного саморозвитку та самореалізації
Формування ефективної дотаційної політики	Підвищення якісних і кількісних показників, що сприятиме економічному зростанню підприємств
Удосконалення нормативно-правової бази у соціально-трудовій сфері	Розробка та внесення поправок до чинних нормативно-правових актів вітчизняного законодавства
Збалансування ринку праці	Вирішення питання первинного працевлаштування молоді на ринку праці
Розвиток професійної орієнтації	Здійснення професійної орієнтації всіма закладами освіти, що передбачає диференційований підхід у процесі управління професійним самовизначенням робочої сили
Упровадження стандартів ISO	Створення стандартизованих систем менеджменту відповідно до індивідуальних потреб підприємства

Таким чином, сучасний стан напруженості на ринку праці є каталізатором управлінських рішень, адже довготривале ігнорування об'єктивних факторів може призвести до погіршення економічного стану України у соціально-трудовій сфері через абсолютну недосконаліть ринку трудових ресурсів. Удосконалення за запропонованими напрямками сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних товарів і послуг на світових ринках і зростанню обсягів валового внутрішнього продукту, оскільки персонал є вирішальною силою успішного розвитку будь-якого підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішина С. В.

Література: 1. Бєлай С. В. Дослідження соціальної напруженості як передумови виникнення кризових явищ. *Теорія та практика державного управління.* 2013. № 3. С. 27–34. **2.** Гончарова С. Ю. Аналіз інституційного середовища вітчизняного ринку праці. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі.* 2011. № 4. С. 63–67. **3.** Єрмоленко О. А., Аксьонова М. В. Ринок праці Харківської області: особливості і перспективи // Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 24–25 березня 2016 р.). Харків : ХНЕУ, 2016. С. 203–205. **4.** Іличок Б. І. Стан та перспективи розвитку кон'юнктури ринку праці України // Проблеми формування та реалізації конкурентної політики : матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 19–20 вересня 2013 р). Львів : АртДрук, 2013. С. 97–98. **5.** Марченко І. С. Інфраструктурна підтримка розвитку ринку праці України : монографія. Київ : Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2013. 150 с. **6.** Островерхов В. Теоретичні аспекти регулювання ринку праці та оптимізації зайнятості на регіональному рівні. URL: http://rarrpsu.tneu.edu.ua/index.php/rarrpsu/article/view/85.

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ У БАНКІВСЬКОМУ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТІ

УДК 366.744

Зеленєва Є. О.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність поняття кредитного ризику. Проаналізовано застосовувані методи мінімізації кредитних ризиків. Запропоновано заходи задля вдосконалення управління кредитним ризиком банку на рівні однієї позики та кредитної діяльності в цілому.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, банківська система, фінанси, кредит, банківський кредит, ризики, управління банківським кредитом, методи мінімізації кредитних ризиків, резервування, моніторинг.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность понятия кредитного риска. Проанализированы применяемые методы минимизации кредитных рисков. Предложены меры для совершенствования управления кредитным риском банка на уровне одного займа и кредитной деятельности в целом.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, кредит, банковский кредит, риски, управление банковским кредитом, методы минимизации кредитных рисков, резервирование, мониторинг.*

Annotation. *The essence of the concept of credit risk is considered. Analyzed the methods used to minimize credit risks. Proposed measures to improve the management of the credit risk of the bank at the level of a single loan and credit activities in general.*

Keywords: *bank, banking institution, banking system, finance, credit, bank credit, risks, management of bank credit, methods of minimizing credit risks, reservation, monitoring.*

За сучасних умов функціонування банківської системи України однією з найважливіших проблем, що є пов'язаними із реалізацією кредитних послуг банків, залишається питання побудови ефективної системи управління кредитними ризиками. Надання кредитних послуг на комерційну нерухомість у банку є сферою, що досить динамічно розвивається. Інноваціями у сфері кредитних послуг зумолено необхідність дослідження й удосконалення системи управління кредитними ризиками.

Кредитний ризик має певні особливості, які слід мати на увазі менеджменту банку у процесі управління.

© Зеленєва Є. О., 2018

Розглядаючи кредитну політику банку як елемент загальної банківської політики, слід підкреслити, що цілі кредитної політики перебувають у органічному зв'язку із загальними стратегічними цілями банку, узгоджуються з цілями його банківської політики. Виходячи з цього, основною метою кредитної політики є створення умов для ефективного розміщення залучених коштів, а також забезпечення зростання прибутку банку за умови повної зворотності коштів [4].

Виділяють три основні цілі управління банківським кредитним ризиком: попередження ризику, його підтримка на певному рівні та мінімізація ризику за певних заданих умов, що охоплює комплекс заходів прямого впливу на кредитний ризик.

Управління кредитним ризиком має бути спрямоване на розробку відповідних положень управління, аналіз ризиків, їх регулювання та прийняття, застосування фінансових механізмів компенсації втрат за виникнення несприятливих обставин.

Основним об'єктом управління в ризиковому кредитному менеджменті є грошові кошти, що перебують у діловому обігу банку, і пов'язаний із ними кредитний ризик. Суб'єктом управління є структурні підрозділи або організаційні одиниці банку, які на основі використання специфічних трудових, інформаційних, матеріальних і фінансових ресурсів здійснюють процес управління кредитним ризиком. Суб'єктами управління є вище керівництво, апарат управління, персонал банку, представлені у вигляді Ради банку, правління, кредитного комітету, кредитних відділів і служб, менеджерів з кредитів.

В економічній літературі не існує єдиного підходу до тлумачення сутності поняття «кредитний ризик». Визначення різних фахівців відображають єдиний підхід авторів до кредитного ризику як можливості збитків унаслідок неповернення основної суми боргу та процентів за ним [4].

Аналіз поняття може здійснюватися багатьма способами, що передбачають як кількісні, так і якісні методи, але суб'єктивізм є суттєвим недоліком традиційних методів. Подолати цей недолік допомагає контент-аналіз, завдяки застосуванню якого можна, не втрачаючи характеристик тексту, проникати у його сутність. Таке визначення відрізняється від наявних тим, що воно виведене за допомогою спеціальних методів аналізу, математичних розрахунків і є науково обґрунтованим. Особливістю цього типу є те, що за його застосування необхідно розраховувати питому вагу кожної категорії:

Після проведення контент-аналізу поняття «ризик» отримано такі результати (рис. 1) [4].

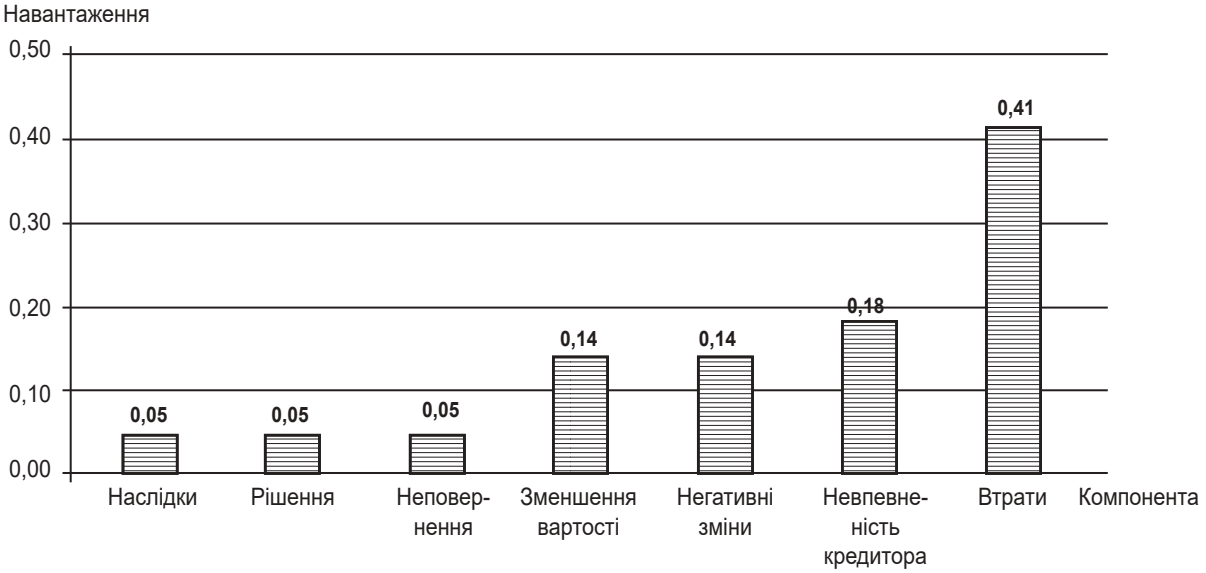

Рис. 1. **Результат проведення контент-аналізу поняття «ризик»**

Як бачимо (рис. 1), ризик можна визначити як економічну категорію, що виражає ймовірність збитків або витрат унаслідок настання несприятливих подій після прийняття рішень за умов невизначеності середовища. Таке визначення точніше розкриває сутність поняття «ризик», акцентуючи увагу на його ймовірнісному характері та наслідках його реалізації. Визначення може бути корисним для ідентифікації, аналізу й оцінювання ризиків, виявлення методів управління кредитним ризиком, визначення впливу ризиків на діяльність банків.

Принцип платності означає, що кредитна угода є оплатною за своїм характером, тобто припускає не тільки передачу після закінчення певного терміну еквівалента суми наданого кредиту, а й сплату певної винагороди

кредитору в тій чи іншій формі. Такою винагородою є відсоток. Принцип платності відображає необхідність досягнення єдності інтересів кредитора і позичальника.

Існує чимало причин виникнення кредитного ризику. Усі вони так чи інакше пов'язані як із діяльністю банку, зокрема кредитним ризиком, яку він проводить, так і з діяльністю тих, кому довіряються кошти, тобто з позичальниками.

У практиці банків найчастіше застосовують чотири загальні методи управління кредитним ризиком: уникнення (відмова), зниження (мінімізація), страхування й утримання [3].

Перший метод застосовують, орієнтуючись на уникнення кредитного ризику. Він передбачає відмову від розширення кола клієнтів і фінансування проектів, здійсненність яких викликає серйозні побоювання. Ці методи орієнтують банк на роботу лише з тими клієнтами, хто підтвердив свою надійність. Для позичальника – фізичної особи критеріями оцінки можуть бути інформація з кредитно-довідкових бюро, достатність доходу для погашення заборгованості, сфера зайнятості, вік, сімейний стан та ін. Однак, у більшості випадків ухилення від ризику означає втрату можливостей отримання прибутку, але супроводжується ризиком.

Раціонування кредитів передбачає встановлення лімітів. Як відомо, певні обмеження на кредитну діяльність банку накладають вимоги центрального банку, такі як максимальний ризик на одного або групу пов'язаних позичальників, ліміти кредитування акціонерів, керівних працівників та ін.

Ще одним методом для банку є метод зниження ступеня кредитного ризику, який передбачає створення за рахунок внутрішніх ресурсів банку власного резервного фонду. Такі резерви, хоча і знижують величину прибутку, що залишається в розпорядженні банку, дозволяють оперативно долати тимчасові труднощі в його діяльності за виникнення проблем із поверненням кредиту. Інструментом управління цим видом ризику щодо зниження кредитного ризику є методи диверсифікації кредиту. Диверсифікація є одним із найпоширеніших способів зниження ризику. Географічна диверсифікація орієнтує на залучення клієнтів із різних географічних регіонів. Диверсифікація за термінами погашення передбачає видачу і залучення позик у різні терміни, що надає банку можливості для певного фінансового маневрування.

Третім методом є страхування кредитного ризику банку, що є представленим двома видами: страхування кредитного ризику за допомогою страхової організації та страхування кредитного ризику із застосуванням похідних фінансових інструментів.

Страхування, або передача ризику страховій організації, є перенесенням ризику з одного суб'єкта управління (страхувальника) на інший (страховика).

Методи утримання кредитного ризику означають, що всю відповідальність за кредитованим проектом банк залишає за собою. Ризик мінімізують власними силами, роблячи ставку на професіоналізм менеджерів [5].

Задля утримання кредитного ризику на певному рівні банк може задіяти:

– припинення на час діяльності у високоризикованих галузях;

– пошук нових секторів кредитного ринку, проведення робіт зі створення нових кредитних продуктів;

– створення невеликого структурного підрозділу, завданням якого стане повернення проблемних кредитів [3].

Утримання ризику слід визнати економічно доцільним, якщо можливі збитки за кредитами можуть бути компенсовані за рахунок власних коштів без збитку для фінансового стану кредитора [3].

Однак, якими б методами не користувалися банки, мета в усіх є однією – класифікувати позичальника за категоріями якості позикою заборгованості і виявити фактори, які можуть негативно позначитися на його фінансовому становищі. Банки самостійно вибирають і встановлюють методику, склад показників, а їх критерії закріплено внутрішніми положеннями банку. Законодавчо закріпленими є лише ознака погіршення фінансового стану і погіршення обслуговування боргу. Ознаками погіршення є, наприклад, різке зменшення величини чистих активів, відсутність інформації про позичальника або поява неоплачених документів до рахунків. Ознаками погіршення обслуговування боргу, є, наприклад, прострочені платежі за відсотками або суми основного боргу позичальника.

Таким чином, процес управління кредитними ризиками має бути комплексним, спрямованим на оптимізацію сукупного ризику кредитної діяльності.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Внукова Н. М.

Література: 1. Ачкасова С. А., Сербін М. Ю., Хурда О. О. Обґрунтування теоретичних підходів до визначення сутності кредитного ризику банку. *Сталий розвиток економіки.* 2015. № 1. С. 263– 269. **2.** Єлейко І. В., Сідак О. В.

Особливості мінімізації кредитного ризику банківської установи. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2011. № 21. С. 150–158. **3.** Камінський А. Б., Писанець К. К. Скорингові технології в кредитному ризик-менеджменті. *Бізнес Інформ.* 2012. № 4. С. 197–201. **4.** Монахов А. Ю., Татарович А. В. Методы управления кредитным риском в банковском риск-менеджменте. *Молодой ученый.* 2015. № 6. С. 434–437. **5.** Мороз А. М., Шевченко Р. І., Дубик І. В. Кредитний менеджмент : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 340 с.

АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

УДК 657.1

Зінченко Є. В.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено аналіз існуючих моделей бухгалтерського обліку. Досліджено подібні та відмінні характеристики систем обліку різних країн. На підставі проведеного порівняльного аналізу визначено переваги та недоліки застосування моделей обліку різних країн.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, фінансова звітність, облік, бухгалтерський облік, модель бухгалтерського обліку, класифікація систем бухгалтерського обліку.*

Аннотация. *Проведен анализ существующих моделей бухгалтерского учета. Исследованы схожие и различные характеристики систем учета разных стран. На основании проведенного сравнительного анализа определены преимущества и недостатки применения моделей учета разных стран.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, финансовая отчетность, учет, бухгалтерский учет, модель бухгалтерского учета, классификация систем бухгалтерского учета.*

Annotation. *The analysis of existing accounting models. Researched similar and different characteristics of accounting systems in different countries. On the basis of the conducted comparative analysis, the advantages and disadvantages of using accounting models from different countries are determined.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, financial reporting, accounting, accounting model, classification of accounting systems.*

За сучасних умов глобалізації аналіз моделей бухгалтерського обліку набуває ще більшого значення, оскільки необхідно чітко розуміти спільні риси та відмінності в бухгалтерському обліку різних країн. Менеджери транснаціональних корпорацій, міжнародних компаній, підприємств, що займаються експортно-імпортною діяльністю, мають чітко орієнтуватися у бухгалтерській звітності своїх підрозділів чи партнерів. До того ж актуальним є питання уніфікації моделей бухгалтерського обліку задля уникнення непорозумінь між контрагентами, що є резидентами різних країн.

Метою написання статті є аналіз сучасних моделей бухгалтерського обліку, виявлення їх спільних і відмінних рис, а також переваг і недоліків застосування.

Дослідження щодо класифікації моделей бухгалтерського обліку і звітності здійснюються з початку XX ст. Вивченням питань формування систем обліку у зарубіжних країнах, їх класифікації займалися Хетфілд Г., Ноубс К., Мюллер Г., Бутинець Ф., Лучко М. та ін. Першу спробу класифікувати системи бухгалтерського обліку зробив Хетфілд Г. У 1966 р. він виділив та описав три типи моделей систем бухгалтерського обліку: американську, британську і континентальну, однак, критерії класифікації науковець не визначив [1].

У 1978–1990 рр. розробкою класифікацій систем бухгалтерського обліку займався Ноубс К., на думку якого підставою для класифікації може стати розподіл на країни мікрорівня та країни макрорівня [2].

Українські науковці Лучко М. та Бенько І. виділяють шість національних і міжнародних бухгалтерських систем залежно від географічного положення, організаційної побудови, принципів побудови плану рахунків і мети

© Зінченко Є. В., 2018

облікової системи: країн Східної Європи, країн Європейського Союзу, англосаксонську систему, французьку, систему країн Африканського Союзу та систему Організації Об'єднаних Націй [3]. Метою більшості облікових систем є відображення збільшення прибутку підприємств, за винятком систем країн Східної Європи, де облік націлений на зниження собівартості.

Найпоширенішим у економічній та обліковій літературі є класифікація національних систем обліку за суб'єктивно-географічною ознакою. На сьогодні в англомовній літературі заведено виділяти п'ять основних моделей систем бухгалтерського обліку: британо-американську, континентальну, південноамериканську, ісламську та інтернаціональну.

Основні принципи британо-американської моделі розроблено у Великій Британії і США. Цю модель вважають найбільш ліберальною і найменш консервативною, оскільки вона містить альтернативні варіанти оцінки й обліку, що оформлюються підприємством у вигляді облікової політики. Модель є зорієнтованою на інформаційні запити інвесторів і кредиторів. Потреби державних органів, у тому числі податкових, перебувають за межами фінансового обліку та звітності. Система професійної освіти відповідає високим стандартам, що розповсюджується як на бухгалтерів, так і на користувачів облікової інформації. Модель є застосовуваною у країнах із високим рівнем економічного розвитку та низьким рівнем інфляції: Австралії, Великій Британії, Венесуелі, Гонконзі, Ізраїлі, Індії, Індонезії, Ірландії, Ісландії, Канаді, Кенії, Кіпрі, Колумбії, Мексиці, Нігерії, Нідерландах, Новій Зеландії, Сінгапурі, США, ПАР та інших країнах зі значним британо-американським впливом [5].

Континентально-європейська модель є застосовуваною у Старому Світі, Європі і тих країнах, які були колоніями цих країн. Для економіки цих країн характерним є низький рівень інфляції, а також великий вплив держави на діяльність підприємств. У таких країнах бізнес має тісні зв'язки з банками, які задовольняють фінансові запити компаній. Бухгалтерський облік регламентується законодавчо, відрізняється значною консервативністю та високим рівнем втручання держави у облікову практику. Орієнтація на управлінські запити кредиторів не є пріоритетним завданням обліку. Навпаки, облікова практика є спрямованою передусім на задоволення вимог державних органів, особливо щодо оподаткування, відповідно до національних макроекономічних планів. Модель є застосовуваною у Австрії, Алжирі, Данії, Єгипті, Іспанії, Італії, Німеччині, Норвегії, Португалії, Франції, Швейцарії, Швеції та Японії [5].

Південноамериканська модель є застосовуваною у країнах Південної Америки, а також деяких країнах Африки. Це країни із високим рівнем інфляції і незначним впливом держави на звітність і діяльність підприємств у цілому. Основною відмінністю цієї моделі є коригування облікових даних на темпи інфляції. Облік є орієнтованим на потреби державних органів, а методики обліку – досить уніфікованими. Необхідна для контролю виконання податкової політики інформація докладно відображається в обліку та звітності. Модель є застосовуваною в Аргентині, Болівії, Бразилії, Парагваї, Перу, Уругваї, Чилі, Еквадорі та інших країнах із нестабільною економікою [6].

Останнім часом з'явилася ісламська модель бухгалтерського обліку. Вона перебуває під величезним впливом релігійних поглядів, має певні особливості. Так, діє заборона отримання дивідендів як прибутку. Ринковим цінам віддано перевагу при оцінці активів і зобов'язань компаній. Вважають, що ця модель ще не досягла того рівня розвитку, який мають інші моделі [6].

Поряд із описаними моделями обліку виділяють ще одну – інтернаціональну, необхідність розвитку якої випливає з потреби міжнародної узгодженості обліку, передусім, у інтересах транснаціональної корпорації та зарубіжних учасників міжнародних валютних ринків. Незначна кількість великих корпорацій можуть нині стверджувати, що їх річні фінансові звіти відповідають міжнародним обліковим стандартам. При цьому як міжнародні стандарти керівництва корпорацій можуть використовувати або загальноприйняті національні стандарти США (US GAAP), або міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS), або стандартну практику фінансового обліку та звітності будь-якої великої транснаціональної корпорації [3].

Кожна з існуючих моделей обліку має як переваги, так і недоліки (табл. 1) [4].

Таблиця 1

Переваги та недоліки сучасних моделей обліку

Модель обліку	Переваги	Недоліки
1	2	3
Континентальна	– консерватизм у обліковій політиці; – тісні виробничі зв'язки з банками; – висока професіональна підготовка бухгалтерів і користувачів	– жорстке регулювання з боку держави; – орієнтація обліку та звітності на інтереси державного управління оподаткуванням
Британо-американська	– відсутність жорсткого регулювання з боку держави; – орієнтація обліку на потреби інвесторів і кредиторів; – висока професіональна підготовка бухгалтерів і користувачів; – гнучкість	– бюрократичність системи; – бухгалтер відповідає лише за свою ділянку обліку і не має змоги аналізувати звітність в цілому

Закінчення табл. 1

1	2	3
Південноамериканська	– облікові дані коригуються на темпи інфляції; – уніфікація принципів обліку; – податкова інформація добре відображається в обліку та звітності	– облік є орієнтованим на потреби державних планових органів; – низький професіоналізм бухгалтерської служби
Ісламська	– діяльність є заснованою на інвестуванні, а не на кредитуванні; – заперечення відсотка як плати за кредит; – розподіл між клієнтом і банком як прибутків, так і збитків	– обмежена діяльність з цінними паперами; – ускладнено доступ до фінансової інформації; – недосконалість нормативно-правової бази, значний вплив релігії
Інтернаціональна	– уніфікує світові стандарти бухгалтерського обліку; – постійно вдосконалюється; – нівелює вплив національних традицій, релігії, ментальності	– незначна поширеність

Проведене дослідження свідчить, що для країн зі спільним історичним минулим, тісними політичними зв'язками, а також схожим рівнем розвитку економіки, науки, соціальної сфери, інфраструктури та ідентичними політичними умовами характерні однакові моделі обліку. Нині існують британо-американська, континентальна, південноамериканська моделі обліку, а також відносно нові моделі – ісламська та інтернаціональна. Різноманітність класифікацій систем бухгалтерського обліку актуалізує питання уніфікації обліку, базою для якої могли б стати міжнародні стандарти фінансової звітності.

Таким чином, класифікація систем обліку є важливим питанням у сучасній економічній науці. Знання особливостей моделей обліку дає змогу країні, що реформує свою систему обліку, обрати адекватну модель. Крім того, вибір конкретної моделі обліку певною державою сприяє визначенню відмінностей у її системі обліку та звітності, допомагає орієнтуватися у звітності її підприємств як резидентам, так і нерезидентам країни.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Тютлікова В. В.

Література: 1. Гейєр Є. С. Класифікація систем та моделей бухгалтерського обліку. http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7443/1/%D0%9A%.pdf. **2.** Nobes C. International Classification of Financial Reporting. Croom Hall, 1983. **3.** Лучко М. Р., Бенько І. Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 312 с. **4.** Ануріна К. О., Лежненко Л. І. Системи обліку країн світу та особливості їх класифікації. URL: http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2013/Economics/7_151673.doc.htm. **5.** Порівняльний аналіз національних і міжнаціональних бухгалтерських систем // Студопедия. URL: https://studopedia.com.ua/1_41615_porivnyalniy-analiz-natsionalnih-i-mizhnatsionalnih-buhgalterskih-sistem.html. **6.** Губачова О. М., Мельник С. І. Облік у зарубіжних країнах : підручник. Київ : Центр навч. літ., 2008. 432 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ І ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

УДК 657:332.33

Золотайко К. С.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано особливості бухгалтерського обліку земельних ресурсів. Розглянуто властивості, притаманні оренді сільськогосподарських земель. Виявлено проблемні питання, що на практиці можуть виникати між суб'єктами орендних відносин. Запропоновано шляхи покращення обліку земель сільськогосподарського призначення.*

Ключові слова: *сільське господарство, аграрний сектор, агропромисловий комплекс, землі сільськогосподарського призначення, оренда, орендна плата, індекс інфляції, амортизація, право власності, Державний земельний кадастр.*

Аннотация. *Проанализированы особенности бухгалтерского учета земельных ресурсов. Рассмотрены свойства, присущие аренде сельскохозяйственных земель. Выявлены проблемные вопросы, которые на практике могут возникать между субъектами арендных отношений. Предложены пути улучшения учета земель сельскохозяйственного назначения.*

Ключевые слова: *сельское хозяйство, аграрный сектор, агропромышленный комплекс, земли сельскохозяйственного назначения, аренда, арендная плата, индекс инфляции, амортизация, право собственности, Государственный земельный кадастр.*

Annotation. *Analyzed features of accounting land resources. We consider the properties inherent in the lease of agricultural land. Identified problematic issues, in practice, may arise between the subjects of rental relations. Offered ways to improve the accounting of agricultural land.*

Keywords: *agriculture, agrarian sector, agro-industrial complex, agricultural land, rent, inflation index, depreciation, ownership, State Land Cadastre.*

Одним із основних ресурсів України на сьогодні та в майбутньому є земля. Водночас вона є найважливішим і незамінним засобом виробництва у сільському господарстві. Ефективне використання природно-земельного потенціалу неможливе без ефективного і водночас помірного використання земельних ресурсів. Упровадження аграрної реформи дозволило мешканцям сільської місцевості розпоряджатися власними земельними ділянками на свій розсуд, тобто купувати та продавати сільськогосподарські угіддя. Саме тому останнім часом актуальності набувають питання організації обліку земель сільськогосподарського призначення й упровадження системи звітності та регулювання їх раціонального використання.

Дослідженням проблем відображення в обліку земель сільського господарства та витрат на їх покращення займалися Жук В. М., Пасемник О. Г., Голуб Н. О., Дерій В. А., Малюга Н. М., Ярмолицький В. К., Єрмаков О. Ю. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, це питання потребує детальнішого розгляду з урахуванням сучасних умов ведення господарства.

Поширення ринкових відносин у вітчизняному агропромисловому секторі формує основу для розвитку ринку сільськогосподарських земель, але через мораторій на продаж землі сільськогосподарського призначення у нашій країні нині відсутній такий ринок. Виходячи з цього, підприємства аграрного сектора для ведення власного бізнесу змушені брати землю в оренду у дрібних власників.

Більш ніж 70 % території України, що становить приблизно 42 млн гектарів, належать до земель сільськогосподарського призначення, до того ж на Україну припадає третина всіх чорноземів світу. За словами директора Світового банку у справах Білорусі, Молдови та України Сату Кахконен, саме дозвіл на покупку і продаж землі може дати поштовх для розвитку країни [1].

Нині сільськогосподарські підприємства для забезпечення власного виробництва змушені орендувати землі. Розрахунки з власниками земельних паїв здійснюються за нарахуванням і сплатою орендної плати. Для нових підприємств підставою для взяття на облік земельних угідь є установчі документи, у яких, окрім зобов'язання засновників щодо формування статутного капіталу, за необхідності має бути зазначена вартість земельних ділянок.

© Золотайко К. С., 2018

Для переоформлення землі у власність юридичної особи до Державного агентства земельних ресурсів передається Державний акт на право власності на землю й інші установчі документи. За такого переоформлення в обліку дебетується рахунок 101 і кредитується рахунок 461.

Покупка земельної ділянки в інших фізичних чи юридичних осіб реєструється відповідним договором. При цьому в обліку дебетується субрахунок 152, що має назву «Придбання (створення) основних засобів», і кредитується субрахунок 685 «Розрахунки з іншими кредиторами». Після надання сільськогосподарському підприємству права власності на землю земельна ділянка, яка перейшла у власність покупця, відбивається такою кореспонденцією: дебет субрахунку 101 та кредит субрахунку 152. Відповідно до п. 22 П(С)БО «Основні засоби» земельні площі визначаються активами й обліковуються у складі основних засобів, однак, амортизація на них не нараховується [2].

Покращення земель є витратами підприємства, які спочатку акумулюються на дебеті субрахунку 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів». По закінченні робіт із поліпшення земель ці витрати слід списати на дебет субрахунку 102 «Капітальні витрати на поліпшення земель», кредитуючи субрахунок 152. До якісних змін землі належать її меліорація, тобто зрошення, захист від ерозії , вирівнювання, залуження, вапнування, накопичення вологи, глибоке розпушення. Витрати, понесені у зв'язку із покращенням земель, підлягають амортизації. В обліку таку операцію відображають кореспонденцією: кредит рахунку 131 «Знос основних засобів» і дебет рахунку 91 «Загальновиробничі витрати» або ж 23 «Виробництво» у разі віднесення цих сум на аналітичні рахунки з обліку витрат на окремі культури. Отже, це основні бухгалтерські проводки, які характеризують земельні відносини та можуть використовуватися бухгалтером на сільськогосподарському підприємстві.

Підставою для взяття на облік орендованої землі є укладений в установленому порядку договір оренди землі, який укладається з кожним власником державного акта на право власності на землю. У цьому договорі в обов'язковому порядку мають бути прописані кількісні та якісні характеристики взятої в оренду землі. Для організації обліку підприємства орендар може зберігати, окрім договору оренди землі, ще й копії державних актів на право власності на землю кожного орендодавця. Для орендованих земельних ділянок у плані рахунків передбачено позабалансовий рахунок 01 «Орендовані необоротні активи», а за потреби можуть бути використані його субрахунки.

Відповідно до п. 288.5 ст. 288 Податкового кодексу України розмір орендної плати за землю має встановлюватися у відповідному договорі оренди. Однак, річна сума платежу не повинна бути меншою за розмір земельного податку, установленого для цієї категорії земельних ділянок, та більшою за 12 % від вартості угіддя [3]. Але через тенденції розвитку української економіки, якій на сьогодні притаманні інфляційні процеси, постає проблема щодо адекватної нормативної грошової оцінки землі. Задля вирішення цієї проблеми здійснюють індексацію останньої, тобто розмір орендної плати розраховують з урахуванням індексів інфляції.

Ще одним цікавим моментом в обліку землі є те, що орендна плата за неї нараховується лише в грошовій формі, а виплачуватися може у трьох: грошовій, натуральній або ж у відробітковій, тобто надання послуг орендодавцю [4]. Про натуральну форму йдеться, якщо розрахунок з орендодавцем є здійснюваним шляхом відпуску готової продукції з оформленням товарної накладної, а у випадку відробіткової форми надані послуги реєструють у акті виконаних робіт. Форма виплати має також бути прописана в договорі оренди. Аналітичний облік орендної плати ведеться у відомості нарахування та виплати орендної плати за майно та землю, у якій вказують як суму нарахованої орендної плати, так і заборгованості перед орендодавцями.

При нарахуванні суми орендної плати за земельні ділянки в обліку орендодавця кореспонденція матиме такий вид: за дебетом – рахунок 377 «Розрахунки з іншими дебіторами», за кредитом – рахунок 713 «Дохід від операційної оренди активів». Водночас орендатор використовує бухгалтерську проводку: дебет – 92 «Адміністративні витрати», кредит – 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

Якщо орендована земля з вини орендаря втратила свої якісні характеристики, він має відновити родючість цієї ділянки або компенсувати орендодавцю понесені ним втрати. Ця компенсація обліковується орендарем такою проводкою: за дебетом рахунку 952 «Інші фінансові витрати» у кореспонденції із кредитом рахунку 685. Можливий також випадок, що ця земельна ділянка була попередньо застрахованою. У такому разі всі компенсації проводяться за рахунок страхового відшкодування.

Сучасним вітчизняним законодавством передбачено існування Державного земельного кадастру й установлено новий порядок реєстрації земельних угідь та оформлення прав на них. Згідно із Законом України «Про Державний земельний кадастр» створено єдиний реєстр земель, тому нині всі земельні угіддя віднесено до публічної кадастрової карти, яка є доступною в електронному вигляді [5]. Відомості про земельні угіддя містяться також у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, у якому містяться відомості про оформлення прав на ділянки.

Сільськогосподарські угіддя є специфічним об'єктом власності, що потребує особливої уваги та розробки індивідуальних підходів у бухгалтерській сфері. Однією із першочергових задач покращення обліку сільськогосподарської землі є розробка галузевого стандарту бухгалтерського обліку цих угідь. Стандартизація методології

обліку має забезпечити контроль ефективності та раціональності використання земель і збереження природної родючості земельних ресурсів.

Ще одним важливим напрямом удосконалення обліку земельних відносин в Україні є правове визнання за користувачами переходу прав власності на землю, що сприятиме її раціональнішому використанню і відображенню в обліку. Держава має створити всі необхідні умови для формування повноцінного, дієвого земельного ринку, а також запровадити систему оцінки земельних ділянок і визначення ціни землі відповідно до сучасних економіяних умов.

Важливою зміною на шляху реформування сфери агропромислового комплексу могло б стати створення земельного банку, що надало б змогу поліпшити обіг земельних ділянок, а також покращити інвестиційний клімат в країні в цілому. Надходження земельних ділянок у власність підприємства, їх використання та вибуття зі складу активів потребують відповідного документального оформлення. Однак, нині немає чітких рекомендацій стосовно відображення земельних ресурсів у звітності. Вирішення цієї проблеми значно спростить процес обліку, сприятиме підвищенню його ефективності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пасенко Н. С.

Література: 1. Кахконен С. Мертвий капітал: скасувати земельний мораторій до кінця року // Економічна правда. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2017/10/2/629683. **2.** Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : Закон України від 27.04.2000 № 92 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00/ed20000427. **3.** Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **4.** Граковський Ю. Оренда земельних паїв. URL: http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/1015?issue=24. **5.** Про Державний земельний кадастр : Закон України від 07.07.2011 № 3613-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17/ed20110707.

ВПЛИВ АУДИТОРСЬКОГО ВИСНОВКУ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОЇ УСТАНОВИ НА РІШЕННЯ КЛІЄНТІВ (ПІДПРИЄМЦІВ) ПРО ОДЕРЖАННЯ В НІЙ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

УДК 657.6

Ільїна О. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність поняття аудиторського висновку. Обґрунтовано його необхідність для формування довіри клієнтів (підприємців) до фінансової установи. Розглянуто структуру аудиторського висновку відповідно до міжнародних вимог, проаналізовано види висновків. Доведено необхідність проведення незалежного аудиту діяльності фінансової установи.*

Ключові слова: *організація, установа, підприємництво, підприємець, фінанси, фінансова установа, фінансова звітність, аудит, аудиторський висновок, страхова компанія.*

Аннотация. *Определена сущность понятия аудиторского заключения. Обоснована его необходимость для формирования доверия клиентов (предпринимателей) к финансовому учреждению. Рассмотрена струк-*

© Ільїна О. В., 2018

тура аудиторского заключения в соответствии с международными требованиями, проанализированы виды заключений. Доказана необходимость проведения независимого аудита деятельности финансового учреждения.

Ключевые слова: *организация, учреждение, предпринимательство, предприниматель, финансы, финансовое учреждение, финансовая отчетность, аудит, аудиторское заключение, страховая компания.*

Annotation. *The essence of the concept of an audit report. It justifies its need for building the confidence of clients (entrepreneurs) in a financial institution. The structure of the audit report in accordance with international requirements was considered, the types of conclusions were analyzed. Proved the need for an independent audit of the financial institution.*

Keywords: *organization, institution, entrepreneurship, entrepreneur, finance, financial institution, financial reporting, audit, audit report, insurance company.*

Чимало керівників різних установ не мають хоча б поверхневого уявлення про те, для чого необхідно проводити перевірки фінансової та податкової звітності. Однак, повна звітність і незалежний аудит нерідко приносять реальні економічні переваги малому бізнесу завдяки допомозі, яку надають підприємствам не лише сприяючи ефективному фінансовому управлінню, а і якщо підприємство намагається отримати фінансування та кредит [5].

Оскільки дані бухгалтерської звітності є використовуваними для прийняття рішення різними категоріями користувачів (засновники, партнери, інвестори, кредитори, державні органи), то у багатьох випадках ці відомості потребують спеціального підтвердження їх достовірності – аудиторського висновку. Оприлюднення висновку є свідченням того, що річний бухгалтерський звіт клієнта як у цілому, так і в усіх частинах відповідає чинному законодавству України і правилам ведення бухгалтерського обліку. Так, Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» передбачено обов'язкове використання зовнішнього аудиту для фінансових установ.

Аудиторський висновок може бути безумовно позитивним, умовно-позитивним, негативним або подаватися як відмова від надання висновку про фінансову звітність підприємства. У всіх випадках, коли аудитор складає висновок, який відрізняється від позитивного, він має описати всі суттєві причини своєї невпевності й незгоди, стисло висловити зауваження в окремому розділі висновку до того розділу, де аудитор дає оцінку. У цьому розділі детально обговорюються моменти негативного характеру, подано посилання на додаток до висновку, у якому наводиться опис цих моментів. В останніх розділах аудитор стисло формулює свій висновок стосовно достовірності й повноти фінансової звітності [2].

Якщо аудитор дійшов висновку, що помилки і шахрайство є істотними на рівні фінансової звітності підприємства і не можуть бути внесені виправлення, то йому слід дати аудиторський висновок негативного характеру або відмовитися від висновку [5].

Розглянемо складання аудиторського висновку на прикладі діючої страхової компанії в Україні (далі – Товариство). Предметом діяльності Товариства є виключно послуги у сфері страхування, іншого, ніж страхування та перестрахування життя. Отже, на підставі висновку сформовано аналітичну таблицю відповідності основних правил написання аудиторського висновку (табл. 1) [4].

Таблиця 1

Аналіз аудиторського висновку страхової компанії

Основні правила написання	Зміст	Дотримання правил
1	2	3
Має бути наданий у письмовому вигляді		Повністю виконуються. Заголовок вказує на те, що аудитор дотримався всіх відповідних вимог щодо незалежності; адресатів визначено
Має заголовок, який чітко вказує на те, що це звіт незалежного аудитора	Аудиторський висновок (звіт незалежного аудитора) незалежної аудиторської фірми щодо річної фінансової звітності страхової компанії	
Має відповідного адресата, тобто визначено осіб, яким його адресовано	Цей аудиторський висновок (звіт незалежного аудитора) адресовано: 1. Керівництву Товариства; 2. Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг	

Закінчення табл. 1

Має вступний параграф	Ми провели аудиторську перевірку фінансової звітності Товариства станом на кінець дня 31 грудня 2015 р.: Балансу (Звіту про фінансовий стан), Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), Звіту про рух грошових коштів, Звіту про власний капітал, складених станом на кінець дня 31 грудня 2015 р., а також стислий виклад суттєвих облікових політик та інші пояснювальні примітки (далі – фінансова звітність, фінансові звіти), які додаються	Повний спектр інформації. Є підтвердження того, що аудитор перевірив фінансову звітність. Указано назву кожного фінансового звіту, що є складовими фінансової звітності, із визначенням охоплюваних періодів; указано іншу додаткову інформацію
1	**2**	**3**
Розділ «Відповідальність управлінського персоналу за фінансову звітність»	Управлінський персонал несе відповідальність за підготовку та достовірне подання цієї фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності та за такий внутрішній контроль, який управлінський персонал визначає потрібним для того, щоб забезпечити складання фінансової звітності, що не містить суттєвих викривлень через шахрайство або помилки	У висновку міститься повне описання відповідальності управлінського персоналу за складену фінансову звітність; дотримується
Розділ «Відповідальність аудитора»	Наша відповідальність полягає в тому, щоб висловити точку зору щодо зазначеної фінансової звітності на підставі проведеного аудиту. Було проведено аудиторську перевірку згідно із міжнародними стандартами контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, прийнятих як національні стандарти аудиту згідно із рішенням Аудиторської палати України	Зазначено, що відповідальністю аудитора є висловлення точки зору щодо фінансової звітності на підставі результатів аудиту, а також міститься посилання на МСА
Містить розділ «Висловлення думки»	На нашу думку, за винятком впливу на фінансові звіти питання, про яке йдеться у параграфі «Підстава для висловлення умовно-позитивної думки», фінансова звітність Товариства станом на кінець дня 31 грудня 2015 р. відображає достовірно, у всіх суттєвих аспектах фінансовий стан, його фінансові результати і рух грошових коштів за рік, що закінчився на зазначену дату, відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності	Бачимо, що аудиторську думку щодо фінансової звітності сформульовано та викладено відповідно до застосованої концептуальної основи. Оскільки висловлено немодифіковану точку зору, аудитор із дотриманням правил використовує відповідні формулювання: «фінансова звітність відображає достовірно, у всіх суттєвих аспектах...», «відповідно до…»
Містить розділ «Підстава для висловлення умовно-позитивного висновку»	Ми звертаємо увагу на оцінку фінансових інструментів Товариства, яка розкрита у Примітці 20 «Фінансові інвестиції, що оцінюються за справедливою вартістю через Звіт про прибутки та збитки». Вважаємо, що підхід, прийнятий Товариством і визначений МСФЗ, базований на використанні ринкової вартості, а саме котируванні цінних паперів на фондових біржах, за сучасних економічних умов і обмеженості активного ринку цінних паперів в Україні має суттєві обмеження для застосування як визначення справедливої вартості. Із урахуванням цього вважаємо, що котирування на фондовій біржі станом на 31 грудня 2015 р., обрані Товариством як справедлива вартість фінансових інструментів, слід оцінювати з огляду на обмеженість обсягу фінансових інструментів на активному ринку цінних паперів в Україні. Вплив цього питання на балансову вартість фінансових інструментів, чистий прибуток і капітал нами не може бути визначено	Якщо аудитор модифікує думку щодо фінансової звітності, він має додатково до всіх елементів аудиторського звіту, визначених МСА 700, залучити параграф з описом питання, що призвело до модифікації. Такий параграф наводять безпосередньо перед параграфом аудиторського звіту, у якому висловлено точку зору
Параграф «Інші питання» (не є обов'язковим)	Звертаємо увагу на політичні та економічні зміни в Україні, які впливали та можуть впливати на діяльність Товариства. Фінансова звітність відображає поточну оцінку управлінським персоналом можливого впливу умов здійснення діяльності на операції та фінансовий стан Товариства. Майбутні умови здійснення діяльності можуть відрізнятися від цієї оцінки. Вплив таких майбутніх змін на операції та фінансовий стан Товариства може бути суттєвим. Висловлюючи свої погляди, ми не брали до уваги ці питання	Аудитор вважає за потрібне повідомити про питання, яке не було подане або розкрите у фінансовій звітності, але, за його судженням, є важливим для розуміння користувачами аудиторського звіту і не є забороненим законодавством

Після аналізу аудиторського висновку було зроблено такі висновки: витримано послідовність викладення всіх основних розділів аудиторського звіту, як того вимагають МСА 700, 705; формулювання думки здійснено точно відповідно до МСА, залежно від виду аудиторського висновку. Висновок незалежного спеціаліста про фінансову звітність підприємства – клієнта є стислим, змістовним, містить усю необхідну інформацію для клієнтів, подано відповідні підстави для висловлення умовно-позитивної думки. Наданий аудитором висновок є підсумком результатів роботи підприємства – клієнта, якому можуть довіряти збори акціонерів, засновники, податкова адміністрація й інші користувачі фінансової звітності.

Аналіз показників фінансового стану подано у табл. 2 [5. Показники ліквідності та платоспроможності подано станом на початок (1 січня 2016 р.) та кінець (31 грудня 2016 р.) перевірюваного періоду, а показники рента-

бельності – за 2016 р.

Дані фінансової звітності реально відображають фактичний фінансовий стан товариства. Бачимо (табл. 2), що фінансовий стан Товариства у звітному періоді був посереднім. Аудит дає обґрунтовану підставу для висловлення аудиторської думки щодо здатності товариства безперервно продовжувати діяльність та його платоспроможності у наступних періодах.

Таблиця 2

Аналіз показників фінансового стану

Показники	Орієнтовне позитивне значення	Розрахункове значення	
		2016, на 1 січня	2016, на 31 грудня
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	1,0–2,0	0,867	1,494
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,25–0,5	0,033	0,012
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,25–0,5	0,185	0,362
Коефіцієнт структури капіталу	0,5–1,0	4,487	1,594
Коефіцієнт рентабельності активів	0,01–1,0	-	0,008

У кожного користувача різні економічні інтереси, але всі вони зацікавлені мати найдостовірнішу інформацію про реальний стан суб'єкта господарювання для прийняття зважених рішень із урахуванням результатів аудиту [2].

Компанію, наприклад, найбільше цікавить оцінка ефективності господарських операцій, власників і акціонерів – прибутковість вкладених ними капіталів і рівень ризику їх можливої втрати, кредиторів – можливість своєчасного погашення заборгованості, інвесторів – наскільки ефективно працюють вкладені ними господарські засоби, державні органи – як суб'єкти підприємницької діяльності виконують свої зобов'язання перед державою [4].

Розглядаючи цю тему, слід зупинитися на важливій проблемі, яка виникає на практиці – порушення незалежності аудитора. Вітчизняне та міжнародне законодавство розглядає аудитора як незалежного суб'єкта. Однак, існують випадки здійснення тиску на спеціаліста як із боку замовників аудиту, так і керівництва аудиторських фірм, у складі яких працює фахівець [5]. Не дотримуючись принципів професійної етики, аудитори сприяють зростанню злочинності у цій сфері діяльності, знищують довіру суспільства та зовнішніх користувачів інформації до аудиторських висновків [3].

Таким чином, важливість аудиторського висновку як одного з основних підсумкових документів роботи аудитора є беззаперечною. Від якості його складання залежить рівень достовірності, об'єктивності і повноти інформації про фінансову установу, яка подається зовнішнім і внутрішнім користувачам.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Внукова Н. М.

Література: 1. Немченко В. В., Редько О. Ю. Аудит. Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту : підручник / за ред. В. В. Немченко, О. Ю. Редько. Київ : Центр навч. літ., 2012. 540 с. **2.** Дерев'янко С. І., Кузик Н. П., Олійник С. О. Аудит : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2016. 380 с. **3.** Бондар В. П. Принципи професійної етики аудитора України та проблеми їх реалізації. *Вісник ЖДТУ.* 2008. № 2. С. 13–21. **4.** Салямон-Міхєєва К. Д., Салямон В. П. Ціна і цінність аудиторських послуг. *Економіка та держава.* 2017. № 6. С. 31–33. **5.** Саханевич К. В., Чубай В. М. Проблеми аудиторської діяльності в Україні та шляхи їх вирішення. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2011. № 15. С. 282–287. **6.** Чернелевський Л. М., Беренда Н. І. Аудит: теорія і практика : навч. посіб. Київ : Хай-Тек Прес, 2008. 560 с.

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ В ТУРИЗМІ

УДК 657.65

Ісаєва Г. В.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості проведення аудиту в туристичних організаціях, що є зумовленими специфікою діяльності підприємств галузі. Визначено мету і завдання аудиту туристичної організації. Проаналізовано особливості нормативного регулювання діяльності підприємств туристичної галузі, дотримання якого потребує пильної уваги з боку аудиторів.*

Ключові слова: *туризм, туристична організація, туристичне агентство, туристичний продукт, аудит, аудитор, аудиторська перевірка, аудит витрат, аудит доходів.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности проведения аудита в туристических организациях, обусловленные спецификой деятельности предприятий отрасли. Определены цели и задачи аудита туристической организации. Проанализированы особенности нормативного регулирования деятельности предприятий туристической отрасли, соблюдение которого требует пристального внимания со стороны аудиторов.*

Ключевые слова: *туризм, туристическая организация, туристическое агентство, туристический продукт, аудит, аудитор, аудиторская проверка, аудит расходов, аудит доходов.*

Annotation. *Considered the features of the audit in travel organizations, due to the specifics of the industry. Defined goals and objectives of the audit of a tourism organization. Analyzed the features of the normative regulation of the activities of enterprises in the tourism industry, compliance with which requires close attention from auditors.*

Keywords: *tourism, tourism organization, travel agency, tourism product, audit, auditor, audit, expense audit, income audit.*

Аудитом є вид діяльності, що полягає у зборі й оцінці фактів стосовно функціонування та стану організації, здійснюваний незалежною компетентною особою. Він є спрямованим на зниження інформаційного ризику, тобто ймовірності того, що у фінансових звітах містяться хибні та неточні відомості.

Дослідженням питань організації зовнішнього та внутрішнього аудиту займалися Каплан Р., Купер Р., Муллахметов Х., Овсійчук М., Шеремет А. та ін.

У туристичних організаціях фінансова аудиторська перевірка носить здебільшого самостійний характер і може бути як повною, так і вибірковою, за якої відбувається контроль лише окремих частин розділів бухгалтерського або управлінського обліку.

Метою аудиту туристичної організації є висновок аудитора (аудиторської групи) про відповідність обліково-аналітичної підсистеми положенням (умовам) нормативно-правових документів, що регулюють функціонування цієї установи.

Метою зумовлено завдання аудиту туристичної організації:

– критичне сприйняття структури управління туристичної організації;

– перевірка точності формування облікової інформації про витрати та прибутки туристичної організації;

– дослідження специфіки обліку валютних операцій у туристичній організації;

– контроль організації та методики податкового обліку;

– формулювання аудиторського висновку [5].

Приступаючи до перевірки достовірності інформації фінансової звітності туристичних організацій, аудитору слід бути обізнаним із відповідними нормативними актами щодо надання туристичних послуг.

Для виконання аудиторської перевірки туристичне підприємство подає такі документи: ксерокопії свідоцтва про державну реєстрацію, свідоцтва про постановку на податковий облік, у оригіналі річний баланс і звіт про прибутки і збитки, надані в податкові органи за перевіряний проміжок часу, підтверджені печаткою і підписом, статутні документи, копію наказу про призначення керівника та головного бухгалтера, ксерокопії наявних ліцензій і дозволів, дані про розрахункові, валютні та інші рахунки в банках, відомості на керуючих і бухгалтерів, які мають підписи як першого, так і другого, виписку з наказу, постанови чи іншого документа про призначення аудиторського контролю, дані про місце розташування компанії та її підрозділів, дані про об'єкти нерухомості та автотранспортні засоби, які перебувають у власності фірми, копію наказу про облікову політику за період, що

© Ісаєва Г. В., 2018

перевірявся, головну книгу, усю первинну документацію згідно з рахунками, авансові відомості, рахунки-фактури, книгу покупок, книгу продажів, угоди, акти виконаних робіт [2].

Існують особливі фактори, властиві підприємствам сфери послуг, до яких належить і туристичний бізнес, що роблять цей вид економічної діяльності відмінним від промисловості. При оцінці ресурсного потенціалу підприємств туристичного бізнесу особливу роль відіграють людські ресурси. З одного боку, їх вартість є одним із ключових компонентів витрат у наданні послуг. З іншого – вартість трудових ресурсів не залучають до структури сукупних активів туристичних підприємств.

У компаній туристичного бізнесу доволі специфічно формуються такі оборотні активи, як незавершене виробництво і готова продукція. Стосовно туристичних послуг незавершене виробництво можна визначити як послугу у стадії виконання, а як готову продукцію розглядають уже надану туристичну послугу. Для компаній туристичного бізнесу властиві особливі риси структури оборотних активів. У підприємств цієї галузі залишки матеріально-виробничих запасів або взагалі відсутні, або можуть бути вельми неважливими. Вони представлені переважно об'єктами малоцінних основних засобів, маркетингової продукції та канцтоварами. Відповідно, при калькулюванні туристичних послуг така стаття, як матеріальні витрати, може бути незначущою або взагалі відсутньою [3].

Основними використовуваними активами підприємств-туроператорів є грошові кошти в касі та на розрахункових рахунках. У пасивах за умов абсолютної передоплати за надані туристичні послуги переважає короткочасна кредиторська заборгованість. Довгострокові зобов'язання у балансах туроператорів, як правило, взагалі відсутні.

Істотна частка підприємств-туроператорів є підприємствами малого бізнесу й обирають просту систему оподаткування.

За основним видом діяльності організації туристичного бізнесу не належать до сфери матеріального виробництва, однак, надані ними допоміжні та супутні послуги належать до цієї сфери, наприклад громадське харчування, пральні, торгівля, будівельно-монтажні роботи, автотранспортне обслуговування [4].

Функціонування установ туристичного бізнесу є пов'язаним із певними складнощами організації облікових робіт, чим зумовлено необхідність розвитку як внутрішнього, так і зовнішнього аудиту.

З урахуванням галузевих особливостей у організаціях туристичного бізнесу можна визначити особливі проблеми при організації та проведенні аудиту.

Туристичний бізнес укрупнено слід розцінювати згідно із двома напрямками організації діяльності: діяльність туристичних операторів, яку можна розглядати як виробництво продукції – туристичної послуги; і діяльність туристичних агентів, що є посередницькою діяльністю з реалізації туристичної послуги споживачам [5].

Аудитор, приступаючи до перевірки, в обох випадках зобов'язаний здійснити контроль за юридичною обґрунтованістю фінансово-господарської діяльності обстежуваних фірм туристичного бізнесу. При цьому слід брати до уваги зміст законодавчо-нормативних актів, що регламентують підприємницьку діяльність у цілому та її специфіку стосовно сфери туризму.

На другому етапі аудиту вивчають достовірність відомостей фінансової звітності туристичних фірм про прибутки та витрати, активи і зобов'язання.

Ефективність аудиторського контролю зростає при оптимізації робочих документів аудитора, що передбачає розробку уніфікованих аналітичних таблиць, різних досліджень і опитувальників. Їх можна використовувати як для усних, так і письмових опитувань. Визначивши ступінь довіри до показників фінансової звітності, аудитор може здійснити фінансово-економічний аналіз роботи організації туристичного бізнесу та окремих її підрозділів.

Аудитор досліджує сам процес реалізації туристичних путівок, умови і розмір надання різних бонусів і знижок покупцям туристичних організацій. Обов'язково слід перевірити своєчасність і дійсність продажу туристичною фірмою частини валютної виручки. Найважливішою складовою є визначення можливих порушень у кореспонденціях рахунків з обліку валютних операцій, перевірці правильності ведення обліку наявності та руху іноземних валют. Після детального аналізу та перевірки аудитор може скласти аудиторський висновок, який за своєю сутністю є основним економічним документом, у якому міститься вся інформація за результатами проведеної перевірки.

Залежно від думки про достовірність ведення бухгалтерського обліку висновок може бути безумовно позитивним, умовно-позитивним або негативним. До аудиторського висновку обов'язково необхідно додати бухгалтерську звітність туристичної фірми, у якій проводився аудит [6].

Таким чином, метою аудиту є висновок про достовірність фінансової (бухгалтерської) звітності туристичної організації. У процесі аудиту туристичних підприємств слід ураховувати специфічні особливості таких суб'єктів господарювання.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Глебова Н. В.

Література: 1. Васильева Е. А., Голиков О. И., Калашникова И. А. Методологические положения функционирования внутреннего контроля в системе управления организацией. *Вестник Волжского университета им. В. Н. Татищева.* 2016. № 3. С. 50–58. **2.** Агеева Ю. Б., Агеева А. Б. Аудиторская проверка : практическое пособие. М. : Бератор-Пресс, 2003. 160 с. **3.** Бандурин А. В. Инвестиционная стратегия корпорации на региональном уровне : учебное пособие. М. : Наука и экономика, 1998. 132 с. 4. Ризики в туристичній діяльності // Все о туризме. Туристическая библиотека. URL: http://tourlib.net/books_ukr/shkola3-3.htm. **5.** Мальська М. П. Організація та планування діяльності туристичних підприємств : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 248 с.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ОЦІНЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ

УДК 658.012.32.331.108

Калинів О. І.

Магістрант 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність оцінювання персоналу організації. Проаналізовано найпопулярніші вітчизняні програмні продукти з автоматизації функцій управління персоналом. Конкретизовано переваги та недоліки автоматизації оцінювання персоналу.*

Ключові слова: *підприємство, організація, колектив, персонал, управління персоналом, оцінювання персоналу, компетенції, методики оцінювання персоналу, автоматизація, програмні продукти.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность оценки персонала организации. Проанализованы популярные отечественные программные продукты для автоматизации функций управления персоналом. Конкретизированы преимущества и недостатки автоматизации оценки персонала.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, коллектив, персонал, управление персоналом, оценка персонала, компетенции, методики оценки персонала, автоматизация, программные продукты.*

Annotation. *The essence of the assessment staff of the organization. Analyzed popular domestic software products to automate the functions of personnel management. The advantages and disadvantages of automation of personnel evaluation are specified.*

Keywords: *enterprise, organization, team, personnel, personnel management, personnel assessment, competencies, personnel assessment methods, automation, software products.*

Проблема підбору й оцінювання персоналу підприємств і організацій є актуальним кадровим завданням. Щороку зростає кількість компаній, що розробляють і впроваджують програмні системи підбору персоналу й оцінювання діяльності співробітників.

Метою написання статті є аналіз та оцінювання функціональних можливостей програмних продуктів, застосовуваних у процесі оцінювання персоналу сучасних вітчизняних підприємств.

Дослідженням особливостей автоматизації системи управління персоналом займалися і займаються Назарова Г. В., Шипунова О. В., Абросімова К. А., Головань Д. В., Донченко Є. І. та ін.

Оцінювання персоналу є процесом визначення ефективності діяльності співробітників у ході реалізації завдань організації, що дозволяє отримати інформацію для прийняття подальших управлінських рішень [1].

На сьогодні немає універсальної методики оцінювання будь-якого робітника, але із застосуванням сучасних методів можна максимально ефективно оцінити кожну категорію працівників і не допускати помилок у ході проведення оцінювання. Найпоширеніші методи оцінювання персоналу у вітчизняних компаніях схематично подано на рис. 1 [5].

© Калинів О. І., 2018

Рис. 1. **Найпоширеніші методи оцінювання персоналу**

Систему «360 градусів» створено задля підвищення об'єктивності оцінювання персоналу. Передбачено, що в ході процедури оцінювання опитують колег, керівників, підлеглих і клієнтів співробітника, що сприятиме зменшенню суб'єктивності оцінки. Система проста, але вона не є зручною для великих компаній.

Assessment Center дозволяє надати комплексну оцінку співробітника за компетенціями, уважніше розглянути особистісні та професійні якості конкретного співробітника.

Ще одним важливим методом оцінювання персоналу є тести професійних знань і компетентностей. Вони являють собою спеціально підібраний стандартизований набір завдань для оцінювання потенційної здатності людини вирішувати проблемні питання.

Як правило, сучасні методики базуються на методі компетенцій, що дозволяє ефективно вирішувати завдання, порівнюючи наявні у співробітника і потрібні для посади компетенції.

Більшість фахівців з оцінювання персоналу прагнуть створити комплексні системи, що охоплюватимуть досить велику кількість методик задля мінімізації ймовірності помилок у процесі оцінювання. Але недостатньо просто зібрати разом кілька різних методик, часто їх доводиться адаптувати до умов і стратегічних завдань окремої організації.

Чим більшою є компанія, тим важче оцінити, наскільки якісно й ефективно працюють працівники. Але типові алгоритми, за якими оцінюють підсумки опитувань і тестів, дозволяють автоматизувати процес і в такий спосіб контролювати діяльність кожного співробітника, оперативно одержуючи об'єктивні дані [1].

Автоматизоване оцінювання персоналу, запроваджене в компанії, дає змогу зробити процес оцінювання зрозумілим і прозорим як для співробітників, так і для HR-служби, що є доброю мотивацією та позитивно позначається на роботі.

Перед придбанням і впроваджуванням автоматизованої системи для оцінювання персоналу необхідно зробити вибір із урахуванням тих програмних продуктів, які вже є застосовуваними в компанії. Це дозволить використовувати вже наявну базу даних і здійснювати оперативний обмін одержуваними результатами. Упроваджувана система має бути простою у використанні, мати зрозумілий інтерфейс і бути функціональною. Крім того, у ній має бути реалізована можливість створення власних тестів і використання різних інструментів і методів оцінювання персоналу із урахуванням специфіки виробничої діяльності користувача.

У межах огляду «HRM-системи в Україні» було розглянуто широко відомі на українському ринку HRM-системи вітчизняних і зарубіжних розробників. Фахівці TAdviser проаналізували функціональні можливості кожної системи, у результаті чого створено матрицю функціональності. Максимальна кількість функціональних модулів становить 19 блоків (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Класи HRM-систем

Назва HRM-системи	Компанія-розробник	Реалізовано функцій	Рівень цін
MySAP ERP HCM	SAP	19	Високий
Oracle HRMS	Oracle	19	Високий
БОС-Кадровик	БОС. Кадрові системи	18	Середній
1С: Зарплата й управління персоналом 8.0	1С	15	Середній
Парус: «Управління персоналом»	Корпорація «Парус»	15	Середній
Галактика ERP: Контур управління персоналом	Корпорація «Галактика»	17	Середній

Компанії SAP і Oracle є практично еталоном щодо широти реалізованої функціональності: у них реалізовано 19 блоків операційного, призначеного для користувача та стратегічного технологічних рівнів HRM-систем, а також система БОС-Кадровик, у якій реалізовано 18 блоків.

На сучасному вітчизняному ринку представлено як зарубіжні, так і вітчизняні системи автоматизації управління персоналом. В Україні головним лідером з продажу програмного забезпечення типу HRM-систем є вироб-

ник «1С: Зарплата й управління персоналом 8.0» – 28 %, друге місце посідає SAP – 23 %, третє – БОС-Кадровик (15 %).

Оцінювання персоналу підприємства є здійснюваним на всіх етапах управління й тісно пов'язаним із такими функціями управління персоналом, як підбір і розміщення персоналу, мотивація, навчання та розвиток, контроль. Переваги та недоліки автоматизованих систем оцінювання персоналом подано в табл. 2 [3].

Таблиця 2

Переваги та недоліки автоматизації процесу оцінювання персоналу

Переваги	Недоліки
Забезпечення цілісності та комплексності діяльності всіх служб	Упровадження продукту є досить дорогим
Оперативне отримування інформації про хід оцінювання та його результати	Необхідність навчання співробітників і керівників
Істотне скорочення паперового документообігу	Постійна технічна підтримка
Проведення внутрішнього підбору персоналу на посаду на підставі даних процедури оцінювання	Оплата курсів навчання

Автоматизована система оцінювання персоналу дає змогу компанії декларувати і довести до відома кожного співробітника основну мету поточного року, бізнес-ідеї та критерії, за якими можна судити про досягнення цієї мети. У керівництва компанії з'являється можливість контролювати діяльність кожного співробітника і оцінювати, наскільки грамотно управлінці ставлять завдання підлеглим на рік.

На сьогодні стабільність і успішне функціонування організації залежить не тільки від її технічного оснащення, а й від впливу людських факторів, серед яких наявність у організації кваліфікованих працівників, які зацікавлені не тільки у власному розвитку, а й у розвитку організації в цілому. Тому підприємство має правильно мотивувати свій персонал і використовувати нові технічні ресурси.

Таким чином, результатом дослідження є систематизація переваг і недоліків застосовуваного для оцінювання персоналу вітчизняними суб'єктами господарювання програмного забезпечення. Перспективою подальших наукових досліджень у цьому напрямку стане розробка рекомендацій щодо автоматизації процесу оцінювання персоналу підприємств різних галузей виробництва і надання послуг.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішина С. В.

Література: 1. Абросімова К. А., Сиротинська А. П. Облік виплат працівникам із застосуванням автоматизованих облікових систем. *Студентський вісник НУВГП.* 2014. № 1. С. 68–70. **2.** Головань Д. В. Застосування сучасних автоматизованих систем управління персоналом на підприємстві. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі.* 2013. № 1. С. 77–85. **3.** Донченко Є. І. Упровадження автоматизованої системи управління персоналом на підприємстві. URL: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/MicroCAD/2014/AF.pdf. **4.** Пономаренко В. С., Бутова Р. К., Журавльова І. В., Назарова Г. В., Пушкар О. І. Інформаційні системи і технології в економіці : навч. посіб. Київ : Академія, 2002. 544 с. **5.** Шипунова О. В., Єльнікова Ю. В. Автоматизація управління підприємством: основні принципи, функції та підходи. *Українська академія банківської справи Національного банку України.* 2011. № 31. С. 303–315.

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ БАНКАМИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

УДК 336.027

Гресь М. С.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сучасні проблеми фінансування малого та середнього бізнесу в Україні. Визначено основні відмінності банківського кредитування малого та середнього бізнесу. Досліджено зарубіжні програми фінансування банками малого та середнього бізнесу. Запропоновано напрями активізації фінансування банками малого та середнього бізнесу в Україні.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, банківська система, підприємництво, мале підприємництво, середнє підприємництво, малий бізнес, середній бізнес, кредитування, програми фінансування, державні програми підтримки малого та середнього бізнесу.*

Аннотация. *Проанализированы современные проблемы финансирования малого и среднего бизнеса в Украине. Определены основные отличия банковского кредитования малого и среднего бизнеса. Исследованы зарубежные программы финансирования банками малого и среднего бизнеса. Предложены направления активизации финансирования банками малого и среднего бизнеса в Украине.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, банковская система, предпринимательство, малое предпринимательство, среднее предпринимательство, малый бизнес, средний бизнес, кредитование, программы финансирования, государственные программы поддержки малого и среднего бизнеса.*

Annotation. *Analyzed the current problems of financing small and medium businesses in Ukraine. The main differences of bank lending to small and medium businesses. Studied foreign programs of financing by banks of small and medium-sized businesses. The directions of activating the financing by banks of small and medium-sized businesses in Ukraine are proposed.*

Keywords: *bank, banking institution, banking system, entrepreneurship, small entrepreneurship, medium entrepreneurship, small business, medium business, crediting, financing programs, state programs for supporting small and medium business.*

За сучасних глобальних змін у економіці України, появи нових господарських структур різних форм власності та розширення меж ринку в контексті економічних зв'язків важливе місце посідають питання раціонального й ефективного функціонування малого та середнього підприємництва, а також виявлення факторів, що мають негативний вплив на їх діяльність.

Нині спостерігається підвищений інтерес до проблеми подальшого розвитку малого та середнього бізнесу (МСБ). У табл. 1 подано дані щодо ролі малого та середнього підприємництва у розвинених країнах світу [4].

Таблиця 1

Частка малого та середнього бізнесу в економіках розвинених країн, 2016 р.

Показник	Значення показників за країнами, %						
	США	Канада	Японія	Німеччина	Франція	Італія	Велика Британія
Частка МСБ у обсязі ВВП країни	54	43	51,6	57	49,8	55	52
Частка загальної зайнятості	54	47	69,5	69,3	56,6	71	56
Частка МСБ у кількості підприємств	97,6	99,8	99,2	99,3	97,6	99,2	99,1

Як бачимо (табл. 1), сегмент малого та середнього бізнесу у розвинених країнах становить значну частку. В Україні малий та середній бізнес є потужною соціально-економічною силою, що серед інших забезпечує роботою переважну більшість найманих працівників та виготовляє понад половину продукції. За даними Державної служби статистики України, у 2016 р. нараховувалося 340,5 тисяч малих і середніх підприємств, що становить 99,9 % від загальної їх кількості. Середні підприємства становлять 4,7 %, малі – 95,2 %. Малі та середні підприємства формують велику групу роботодавців, які забезпечують робочими місцями 4,322 млн осіб порівняно із 1,8 млн

© Гресь М. С., 2018

працівників великих підприємств. У 2014 р. фізичних осіб – підприємців (ФОП) налічувалося майже 2,1 млн осіб, з них діючі ФОП становили майже 46 %. Частка реалізованої продукції малими та середніми підприємствами становить майже 60 % [6]. Ці дані свідчать, що для збільшення економічного потенціалу країни в цілому необхідно передусім звернути увагу на фінансування саме цих підприємств.

За умов політичної та економічної нестабільності у 2014 р. кількість збиткових підприємств в Україні відносно загальної їх кількості зросла до 40,1 %. Збитки великих і середніх підприємств до оподаткування без урахування банків і бюджетних установ за 2016 р. становили 408,169 млрд грн проти 38,289 млрд грн прибутку у 2015 р. [2].

Для визначення напрямів фінансування малого та середнього бізнесу в Україні проаналізуємо дані кредитної діяльності банків за 2014–2016 рр. (табл. 2) [5].

Таблиця 2

Показники кредитної діяльності банків України

Показник	Значення показників за роками		
	2014	2015	2016
Кредити надані, млн грн у тому числі:	911402	1006358	983944
– кредити, надані суб'єктам господарювання, млн грн	698777	802582	805622
– кредити, надані фізичним особам, млн грн	167773	179040	150957
Прострочені кредитні зобов'язання, млн грн	63798,14	135858,33	232210,78
Частка задавненої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	7,7	13,5	23,6

Аналіз даних табл. 2 дає підстави зробити висновок, що у 2016 р. обсяг кредитування зменшився на 22414 млн грн. Основною причиною скорочення є банківська криза та падіння економіки. Частка прострочених кредитних зобов'язань зросла майже у 2,5 рази – з 7,7 до 23,6 %. Усе це є негативними явищами, що уповільнюють зростання економіки України, сектора підприємництва та банківського ринку у цілому.

У той час як зарубіжні країни намагаються зміцнити визначені законодавством права кредиторів і позичальників, а також спростити закони про банкрутство, збільшити обсяг, охоплення і доступність отримання кредитів, підвищити рівень поінформованості споживачів, в Україні, на думку експертів «Doing Business», найсуттєвішим кроком на шляху до кредитних реформ стало поліпшення доступу до інформації шляхом збору й акумулювання даних про фірми та фінансові установи [6].

Основною відмінністю банківського кредитування малих і середніх підприємств є підвищений ступінь ризику, що зумовлено обмеженістю власних коштів підприємств, нестачею якісної інформації щодо фінансового стану цієї групи позичальників, складністю формування репутації малих і середніх підприємств, обмеженими можливостями переуступки їх специфічних активів.

У фінансуванні вітчизняного малого та середнього бізнесу слід переймати зарубіжний досвід. У табл. 3 подано заходи державної політики щодо покращення фінансування малого та середнього бізнесу [4].

Таблиця 3

Заходи державної політики задля покращення фінансування малого та середнього бізнесу

Заходи державної підтримки МСБ	Країна
Збільшення обсягів підтримки у вигляді гарантій за кредитами МСБ	Велика Британія, Данія, Іспанія, Італія, Канада, Нідерланди
Надання особливих умов за гарантіями для стартап-бізнесу	Данія, Канада, Нідерланди
Збільшення державних гарантій за експортними операціями	Велика Британія, Данія, Іспанія, Канада, Нідерланди, Нова Зеландія, Фінляндія, Швейцарія, Швеція
Збільшення частки прямого фінансування	Іспанія, Канада, Південна Корея, Сербія, Словенія, Угорщина, Чилі
Субсидування відсоткових ставок	Велика Британія, Іспанія, Португалія, Росія, Туреччина, Угорщина
Об'єднання банків, які спеціалізуються на кредитуванні МСБ	Данія, Ірландія
Фондування Центральним банком кредитних організацій	Велика Британія

Практично всі країни, за винятком Ірландії та Нової Зеландії, мають свої державні гарантійні програми (табл. 3) [4].

За статистичними даними стану малого та середнього підприємництва в розвинених країнах із найбільшою часткою фінансування та ступенем фінансової підтримки найпоширенішим заходом державної підтримки мало-

го та середнього підприємництва практично в усіх країнах є надання малому та середньому бізнесу державних гарантій за кредитами.

Іншими заходами підтримки малого та середнього бізнесу в цих країнах є цільові кредити (зокрема на розвиток інновацій) з пільговими умовами (Росія, Швейцарія), мікрофінансування, гарантії за експортними операціями, податкові пільги. Так, розвитку підприємництва в Канаді сприяє спрощена система отримання кредиту, а також низька вартість електроенергії – на сьогодні одна з найнижчих у світі. У країні створено сприятливі умови для залучення інвестицій, забезпечено доступність ризикового капіталу (venture capital), розвиток наукоємних технологій, розгалуженою є інституційна експортна підтримка, діють чимало різних державних (федеральних і провінційних) програм підтримки та розвитку підприємництва.

Таким чином, проблемою банківського кредитування малого та середнього підприємництва є відсутність налагодженого механізму взаємодії між малим і середнім бізнесом і банками. Успішному вирішенню цього питання перешкоджає відсутність у спеціалістів підприємств і працівників банків єдиних уявлень про сутність цієї діяльності. Щоб суб'єкт малого та середнього бізнесу міг отримати банківський кредит на прийнятних умовах, а банк – повернути свої гроші разом із належними йому відсотками, необхідно, щоб обидві сторони добре розуміли інтереси й проблеми один одного та дійшли узгодженого висновку щодо оцінювання реальних ризиків кредитування.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Внукова Н. М.

Література: 1. Абдибеков Е., Ким А., Абдуллина Ж. Кредитные гарантии для малого и среднего бизнеса: решение проблемы нехватки залогов. URL: https://damu.kz/upload/Files/KreditnyeGarantiiDlyaMalogoISrednegoBiznesaResheni eProblemyNekhvatkiZalogov.pdf. **2.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **3.** Заболоцкая В. В. Современные зарубежные модели финансовой поддержки инновационной деятельности малого и среднего предпринимательства. *Экономика: теория и практика.* 2015. № 1 (37). С. 26–38. **4.** Заболоцкая В. В. Сравнительный анализ мер государственной поддержки малого и среднего бизнеса в России и за рубежом. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/sravnitelnyy-analiz-mer-gosudarstvennoy-podderzhki-malogo-i-srednego-biznesa-v-rossii-i-za-rubezhom. **5.** Національний банк України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: http://www.bank.gov.ua. **6.** Україна в рейтингу «Doing Business». URL: https://www.rbc.ua/rus/news/ukraina-podnyalas-reytinge-doing-business-1540992690.html. **7.** Мале та середнє підприємництво в Україні: стан розвитку та регіональні відмінності (2012–2016 рр.). Київ : Центр міжнародного приватного підприємництва, 2016.

ОСОБЕННОСТИ УЧЕТА В ФЕРМЕРСКИХ ХОЗЯЙСТВАХ

УДК 657:338.43.02

Капусник К. С.

Студент 3 курса
факультета консалтинга и международного бизнеса ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Исследованы особенности организации учета в фермерских хозяйствах, отличные от порядка ведения учета другими юридическими лицами. Предложены меры для совершенствования учета в фермерских хозяйствах.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, предпринимательство, фермерство, фермерское хозяйство, простая форма учета, упрощенная форма учета, инвентаризация, баланс.*

© Капусник К. С., 2018

Анотація. *Досліджено особливості організації обліку в фермерських господарствах, відмінні від порядку ведення обліку іншими юридичними особами. Запропоновано заходи для вдосконалення обліку у фермерських господарствах.*

Ключові слова: *підприємство, організація, підприємництво, фермерство, фермерське господарство, проста форма обліку, спрощена форма обліку, інвентаризація, баланс.*

Annotation. *The features of the organization of accounting in farms that are different from the order of accounting by other legal entities are investigated. The proposed measures to improve accounting in farms.*

Keywords: *enterprise, organization, entrepreneurship, farming, simple form of accounting, simplified form of accounting, inventory, balance.*

Современное состояние аграрного производства является основой роста экономики государства. Рыночные преобразования в украинской экономике обусловили наряду с государственными, частными, арендными предприятиями появление фермерских хозяйств. По данным Госкомстата, по состоянию на начало 2017 г. в Украине насчитывалось 33 682 фермерских хозяйства, в собственности и пользовании которых находилось 4,439 млн гектаров сельскохозяйственных угодий, из них 4,185 млн гектаров пашни. Рост фермерских хозяйств усиливает потребность в своевременном, совершенном и исключительном учете их деятельности. Поэтому важно определить основные особенности и проблемы ведения бухгалтерского учета в фермерских хозяйствах и предложить мероприятия для его усовершенствования.

Исследованием этого вопроса и поиском путей решения существующих проблем занимаются Горевой П. А., Огийчук М. Ф., Азизов С. П., Саблук П. Т., Демьяненко М. Я., Скрипник С. В. и др.

Целью написания статьи является анализ особенностей организации учета в фермерских хозяйствах.

Учет в фермерских хозяйствах необходим для постоянного получения обновленной информации об имуществе, которое имеется в хозяйстве, объеме выпущенной продукции, финансовых результатах деятельности, а также для предоставления информации о них в государственные структуры.

Согласно Закону Украины «О фермерском хозяйстве», фермерское хозяйство является формой предпринимательской деятельности граждан с созданием юридического лица, изъявивших желание производить товарную сельскохозяйственную продукцию, заниматься ее переработкой и реализацией с целью получения прибыли на земельных участках, предоставленных им для ведения фермерского хозяйства [2].

Процесс ведения бухгалтерского учета в фермерских хозяйствах имеет определенные особенности. Так, бухгалтерский учет в фермерских хозяйствах ведет, как правило, его председатель или один из членов хозяйства. Однако, указанные лица недостаточно хорошо разбираются в учете, и поэтому он должен быть максимально упрощенным. Кроме того, фермерскому хозяйству присуще осуществление отдельных специфических хозяйственных операций. Учредители такого хозяйства вносят в основном в складочный капитал не имущество, а только права пользования им; членам хозяйства выплачивается не заработная плата, а определенная доля из полученного хозяйством дохода. Указанные операции требуют корректного отражения в бухгалтерском учете. Следует также учитывать, что фермерское хозяйство занимается сельскохозяйственной деятельностью, и поэтому при ведении бухгалтерского учета нужно учитывать отраслевую специфику.

Согласно Закону Украины «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине», хозяйство самостоятельно определяет свою учетную политику, выбирает форму бухгалтерского учета, утверждает правила документооборота и технологию обработки учетной информации, дополнительную систему счетов и регистров аналитического учета [3].

Форма учета, которой может воспользоваться фермерское хозяйство, зависит от размера хозяйства и системы налогообложения. На сегодняшний день фермерские хозяйства могут применять мемориально-ордерную, журнальную или автоматизированную форму учета. В частности, в хозяйствах семейного типа (в которых используется труд только владельца (председателя) и членов его семьи (без использования наемных рабочих)) приемлемой для применения является простая форма учета. Бухгалтерский учет по такой форме предусматривает накопление данных без применения двойной записи. При ее использовании основным регистром является Книга учета доходов и расходов [3; 4].

В настоящее время Методические рекомендации № 189 не отменены, хотя они существенно устарели. В частности, в них не учтена специфика отражения биологических активов согласно П(С)БУ 30 «Биологические активы», что для многих фермерских хозяйств является важным. В целом простая форма ведения бухгалтерского учета не соответствует требованиям действующих П(С)БУ, создает проблемы в составлении финансовой отчетности, а потому используется крайне редко.

Фермерским хозяйствам целесообразно, кроме журнала учета хозяйственных операций, вести ведомости учета биологических активов (аналитического учета долгосрочных биологических активов, текущих биологиче-

ских активов растениеводства, текущих биологических активов животноводства), отчет о расходах и выходе продукции основного производства, ведомость учета основных средств, ведомость 3-м аналитического учета расчетов по оплате труда, расчетов с дебиторами и кредиторами.

Большие по размеру фермерские хозяйства могут вести учет в мемориально-ордерной, журнально-ордерной или автоматизированной формах с использованием плана счетов и национальных стандартов учета. При мемориально-ордерной форме главным регистром является журнал и мемориальные ордера, а при журнально-ордерной – главная книга, которая ведется на основе журналов или журналов-ордеров. Учитывая специфику сельскохозяйственного производства, учетные регистры можно дополнять и корректировать [5].

Фермерские хозяйства, которые не вошли в категорию малых субъектов хозяйствования, используют общую форму учета с применением двойной записи, плана счетов и составляют финансовую отчетность в соответствии с НП(С)БУ 1. Фермерские хозяйства, входящие в категорию малых субъектов хозяйствования, составляют финансовую отчетность согласно П(С)БУ 25. Однако, независимо от выбранной формы бухгалтерского учета, все фермерские хозяйства обязаны подтверждать хозяйственные операции соответствующими первичными документами. При этом можно использовать как утвержденные формы, так и самостоятельно разработанные документы.

Фермерское хозяйство имеет значительные права и самостоятельность, соответственно, больше проблем по организации деятельности, среди них:

– отсутствие единой методики толкования и расчета экономических показателей: выручки, валового дохода, расходов, прибыли;

– громоздкость операций и наличие большого количества учетных регистров, что влияет на трудоемкость учета и продление срока учетной работы;

– неконтролируемость расходов на некоторых участках учета; это связано с тем, что на отдаленных участках учета (поля, кладовые и др.) учетные функции выполняют люди, не имеющие специальных навыков;

– несвоевременность проведения инвентаризации; это связано с тем, что чаще всего инвентаризацию проводят один раз в конце года, когда на складах в фермерском хозяйстве больше продукции [6].

Считаем целесообразным предложить ряд мероприятий для совершенствования учета в фермерских хозяйствах.

1. Следует упростить общий порядок проведения инвентаризации, который принят для крупных сельскохозяйственных предприятий. Исходя из особенностей фермерского хозяйства, полную инвентаризацию всех товарно-материальных ценностей нужно проводить раз в год – по состоянию на 1 июля текущего года. В этот период на складах наименьшие запасы сельскохозяйственной продукции урожая прошлого года.

2. Большинство фермерских хозяйств не осуществляют никаких расходов, которые можно было бы отнести к будущим периодам, а потому нет необходимости вести счет 39 «Расходы будущих периодов». В случаях, когда фермерское хозяйство арендует основные средства у других предприятий или осуществляет подписку на газеты или журналы, такие затраты настолько мизерны, что их сразу можно отнести на затраты производства.

3. Необходимо усиление контроля использования производственных расходов, что позволит обеспечить группировку расходов в соответствии с потребностями анализа, следовательно, влиять на финансовые результаты фермерского хозяйства.

4. Учитывая, что Методические рекомендации были приняты, когда еще не было четкого законодательного разграничения фермерских и личных крестьянских хозяйств, отдельные их положения нуждаются в пересмотре и уточнении.

Таким образом, несмотря на значительные достижения и наработки в этом направлении, некоторые вопросы остаются нерешенными. В частности, дальнейшего исследования требуют спорные вопросы внедрения той или иной формы учета, усовершенствования отдельных форм первичного учета в зависимости от направления специализации, объемов производства и реализации продукции. Важным условием является совершенствование организации и усиление контроля учета в фермерских хозяйствах.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Пасенко Н. С.

Литература: 1. Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **2.** Про фермерське господарство : Закон України від 31.03.2016 № 1067-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15/ed20160501. **3.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14.

4. Дерксен Н. Ю. Оптимізація основних аспектів організації обліку в фермерських господарствах. *Управління розвитком.* 2014. № 7. С. 20–22. **5.** Костенко В. Г. Особливості бухгалтерського обліку та фінансової звітності в фермерських господарствах. *Економіка АПК.* 2011. № 2. С. 22–34. **6.** Пилявець В. М. Методичні підходи до здійснення контролю за станом бухгалтерського обліку в фермерських господарствах. *Збірник наукових праць ВНАУ.* 2010. № 5. С. 74–78.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ХАРАКТЕРУ ТА ТЕМПЕРАМЕНТУ ЛЮДИНИ

УДК 159.923

Карцева Д. А.

Студент 2 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано питання взаємозв'язку характеру та темпераменту людини. Розглянуто підходи науковців до висвітлення питань взаємозв'язку характеру і темпераменту на підставі психофізіологічних досліджень Павлова І. П., Сеченова І. М. та ін. Досліджено особливості темпераменту та характеру особистості. Конкретизовано вплив темпераменту на становлення якостей характеру на підставі наукових розробок сучасних дослідників.*

Ключові слова: *психологія, темперамент, характер, типи темпераменту, типи особистості.*

Аннотация. *Проанализированы вопросы взаимосвязи характера и темперамента человека. Рассмотрены подходы ученых к освещению вопросов взаимосвязи характера и темперамента на основании психофизиологических исследований Павлова И. П., Сеченова И. М. и др. Исследованы особенности темперамента и характера личности. Конкретизировано влияние темперамента на становление качеств характера на основании научных разработок современных исследователей.*

Ключевые слова: *психология, темперамент, характер, типы темперамента, типа личности.*

Annotation. *Analyzed the relationship of nature and temperament. The approaches of scientists to the coverage of issues of interrelation of character and temperament on the basis of psychophysiological studies of Pavlov I. P., Sechenov I. M. etc. are considered. The peculiarities of temperament and personality character are investigated. The influence of temperament on the development of character traits based on the scientific research of modern researchers is specified.*

Keywords: *psychology, temperament, character, types of temperament, personality type.*

На сучасному етапі розбудови економічною кризою в Україні зумовлено кризу соціально-політичну, що, у свою чергу, призводить до загострення психологічних проблем кожного індивіда. Впливом негативних соціальних факторів зумовлено зниження духовності нації, знецінення моральних принципів, збіднення та примітивізацію свідомості й самосвідомості молоді, чим спричинено гальмування самореалізації, самовизначення, формування стратегії життя покоління української молоді. Здатність індивіда протидіяти руйнівному впливу соціальних факторів значною мірою є зумовленою специфікою його характеру, адже саме досягнення високого рівня розвитку та спрямованості моральних, вольових та інтелектуальних якостей характеру формує здатність людини діяти відповідно із власними моральними принципами не лише у звичайних побутових ситуаціях, але і в таких, що не сприяють прояву позитивних рис характеру індивіда. Із цим пов'язано необхідність вивчення індивідуально-типологічних передумов генезису характеру людини, серед яких важливе місце посідає темперамент, який є біологічною основою характеру.

Складністю розгляду поняття темпераменту зумовлено наявність у психологічній науці різних його визначень, а також різних підходів до вивчення змісту й передумов формування темпераменту. Так, Небиліцин В. визначає темперамент як характеристику індивіда щодо динамічних особливостей його психічної діяльності, тобто темпу, швидкості, інтенсивності психічних процесів і станів, які є складовими цієї діяльності. Вотчін І. та Бочка-

© Карцева Д. А., 2018

рьов А. розглядають темперамент як сукупність властивостей, що характеризують динамічні особливості перебігу психічних процесів і поведінки людини, їх силу, швидкість, виникнення, припинення й зміни, тобто збудження, гальмування й переключення [5]. Рубінштейн С. вважає, що темперамент являє собою динамічну характеристику психічної діяльності індивіда.

Метою написання статті є аналіз психологічних особливостей взаємозв'язку темпераменту та характеру.

У XIX ст. стрімкий розвиток біології та медицини сприяв активізації психологічних досліджень, підвищенню уваги науковців до проблеми особистісного розвитку індивіда, зокрема до проблеми характеру.

Одними з перших розробок щодо проблеми співвідношення феноменів темпераменту та характеру були роботи Бена А., Мілля Д., Рібо Т. та ін. У роботах цих науковців поняття характеру і темпераменту ототожнюються. Вони вважали, що характер людини є спадковим і зумовленим переважанням у неї певного психічного феномена. Тому як основні типи характерів науковці розглядали почуттєві, емоційні та вольові.

Кожна людина повинна посідати те місце в суспільстві і виконувати ту діяльність, яка відповідає її характеру. Індивіду не слід прагнути змін і будувати своє життя інакше, аніж це передбачено його характером. Такої точки зору на проблему характеру дотримувався і Шпрангер Е., який вважав, що кожна людина має біологічно обумовлені передумови до переживань і дій, які визначають систему її соціальних ставлень і спрямованості. Компейре Г. у своїх роботах характер також розглядає як сукупність ознак, сформовану ще до народження людини й незмінну впродовж її життя. Автор зауважує, що «… дитина, яка буде старанною, проявляє цю якість так само, як вона хапає рожок».

Подальший розвиток ідеалістичних ідей про феномен характеру подано в роботах представників конституційно-біологічного підходу. Основними передумовами становлення характеру вважають біологічні: особливості конституції, вегетативно-ендокринної та нервової систем. Одним із найвідоміших представників цього підходу є Кречмер О. На його думку, характер індивіда є зумовленим його конституцією та хімізмом тіла. Конституція тіла людини являє собою «суму всіх індивідуальних властивостей, які закладені біологічно і передаються спадково». Однак, характером Кречмер О. називає суму всіх можливих реакцій людини щодо прояву волі й ефекту, які утворилися впродовж усього її життя, за спадкових передумов і дії екзогенних факторів: соматичних впливів, психічного виховання, середовища і переживань.

Дуже часто характер порівнюють із темпераментом, а іноді ці поняття використовують як тотожні. Однак, слід мати на увазі, що темперамент являє собою сукупність біологічних передумов становлення психіки людини, її природні інстинкти та потяги [3]. На відміну від темпераменту, характер індивіда формується в умовах соціуму, його специфіка є зумовленою конкретно-історичними умовами, за яких існує конкретний індивід, і впливає переважно на становлення моральних рис особистості та її моральності в цілому. У свою чергу, це створює передумови для подолання індивідом власних вроджених, тваринних потягів і форм поведінки. Поширення такого підходу до дослідження співвідношення феноменів характеру і темпераменту в психології наприкінці XIX – на початку XX ст. значною мірою було зумовлено активним розвитком медицини та біології, вивченням інстинктів і рефлексів тварин, а також спробами порівняти основні механізми умовно-рефлекторної діяльності людини та тварини.

Оскільки темперамент вважали сукупністю інстинктивних проявів індивіда, а характер – умовно-рефлекторних проявів, які формуються під впливом конкретного мікросоціуму, співвідношення характеру і темпераменту розглядали аналогічно, як співвідношення інстинктів і рефлексів. Однак, із розвитком наукових підходів до проблеми умовно-рефлекторної основи функціонування людської психіки Павловим І. було доведено, що темперамент і характер є складними психічними феноменами, які до сукупності інстинктивних і умовно-рефлекторних проявів психіки не зводяться. Їх співвідношення є набагато складнішим, ніж співвідношення рефлексів і інстинктів. Науковець вважав, що остаточна нервова діяльність є сплавом із рис типу [темпераменту] і змін, обумовлених зовнішнім середовищем.

Левітов Н. підкреслює, що темперамент є природною і необхідною передумовою становлення якостей характеру, однак, характер до темпераменту не зводиться. Генезис характеру і темпераменту людини в онтогенезі відбувається в нерозривній єдності, і тільки в окремих випадках характер може вступати у конфлікт із темпераментом.

Науковці Ананьєв Б. та Кондаков І. темперамент розглядають як природну основу характеру. Як вважає Ананьєв Б., характер виникає на основі темпераменту, перетворює його й створює структуру особистості, складовою якої є темперамент як динамічна сторона характеру. Темперамент виявляється в певній емоційній спрямованості властивостей характеру, швидкості протікання психічних процесів і властивостей особистості [1; 2].

Развінова В. вважає, що кожний прояв особистості насправді є сплавом з рис темпераменту, рис характеру та інших властивостей особистості. Тому розмежування в кожний конкретний момент властивостей темпераменту та властивостей характеру є досить складним завданням. Науковець розмежовує характер і темперамент за сферами прояву. Темперамент проявляється лише у зовнішній, формальній стороні поведінки, він характеризує лише динамічність, інтенсивність та емоційну виразність діяльності людини. Характер втілює основні риси спрямованості індивіда й визначає зміст і якість його діяльності. Тому діапазон проявів характеру в діяльності є значно ширшим, ніж темпераменту.

Можливість змін темпераменту впродовж життя людини, впливу соціальних факторів на становлення темпераменту має особливу актуальність у контексті досліджень, які висвітлюють вплив властивостей темпераменту на окремі якості характеру.

Науковці Ананьєв Б., Левітов Н., Нєбиліцин В. підкреслюють, що немає кращих чи гірших типів темпераменту. На основі кожного типу темпераменту можуть бути сформовані будь-які якості характеру. Однак, як стверджує Нєбиліцин В., будь-який тип темпераменту створює передумови становлення одних якостей характеру й ускладнює становлення інших.

Таким чином, здійснений аналіз літературних джерел дає підстави стверджувати, що питанню взаємозв'язку темпераменту та характеру у психології приділено чимало уваги. У радянській і зарубіжній психології існують різні підходи до співвідношення цих понять: феномени темпераменту і характеру ототожнюють; розглядають як протилежні і такі, що обов'язково містять певні протиріччя; досліджують як взаємопов'язані та взаємообумовлені. Більшість сучасних науковців темперамент розглядають як важливу передумову становлення характеру, його природну основу, віддаючи належне і соціальним факторам генезису характеру.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Малюкіна А. О.

Література: 1. Ананьев Б. Г. Воспитание характера школьника. Л., 1941. 84 с. **2.** Ананьев Б. Г. Очерки истории русской психологии. М. : Госполитиздат, 1947. 166 с. **3.** Батаршев А. В. Психология индивидуальных различий. От темперамента – к характеру и типологии личности. М. : Владос, 2001. 256 с. **4.** Викторов П. Учение о личности как нервно-психическом организме. М. : Изд-во К. Т. Солдатенкова; типография Елизаветы Гербек, 1887–1904. **5.** Вотчин И. С., Бочкарев А. А. Темперамент — динамическая характеристика биологически обусловленных свойств личности : учебно-методическое пособие. Новосибирск : НГПУ, 2000. 92 с. **6.** Гилева О. Б., Бочарова Т. В. Влияние социальных условий на структуру темперамента. *Вопросы психологии.* 2010. № 4. С. 73—75. **7.** Соловьев Э. Ю. Категорический императив нравственности и права. М. : Прогресс-Традиция, 2005. 416 с.

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ БАНКУ»

УДК 336.71

Кислов А. В.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність поняття «власний капітал банку», узагальнено різні підходи до трактування цього поняття. Визначено структуру власного капіталу банку, розкрито сутність його складових. Проаналізовано функції власного капіталу банку.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, банківська система, власний капітал банку, структура власного капіталу, балансовий капітал, статутний капітал банку.*

Аннотация. *Исследована сущность понятия «собственный капитал банка», обобщены различные подходы к трактовке этого понятия. Определена структура собственного капитала банка, раскрыта сущность его составляющих. Проанализированы функции собственного капитала банка.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, банковская система, собственный капитал банка, структура собственного капитала, балансовый капитал, уставный капитал банка.*

© Кислов А. В., 2018

Annotation. *The essence of the concept of «own capital of the bank» is investigated, various approaches to the interpretation of this concept are summarized. The structure of the bank's own capital is determined, the essence of its components is revealed. Analyzed the functions of equity of the bank.*

Keywords: *bank, banking institution, banking system, bank's own capital, structure of equity capital, balance capital, authorized capital of a bank.*

Власний капітал банку є важливим фактором, що впливає на надійність та стійкість банку і має перебувати під контролем державних органів, які здійснюють нагляд за діяльністю банківської системи.

Станом на початок 2017 р. понад половину банків України потребували докапіталізації. Підвищення рівня капіталізації банку є основною вимогою регуляторних органів, оскільки низький рівень капіталізації вітчизняних банків не в змозі забезпечити банківськими ресурсами реальний сектор економіки.

Усунення розбіжності щодо трактування поняття «власний капітал банку» у наукових джерелах, а також визначення сутності поняття «власний капітал банку» дає змогу розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення процесу управління власним капіталом банку, методики оцінювання рівня капіталізації банків, підвищення ефективності банківських приєднань та поглинань.

Дослідженням сутності поняття «власний капітал банку» займалися і займаються Алексеєнко М., Боцян Т., Герасимович А., Грудзевич У., Дзюблюк О., Коваль С., Коваленко В. та ін.

Існують різні наукові підходи до трактування сутності поняття «власний капітал банку», його визначають такими поняттями, як банківський капітал, власні кошти, банківські ресурси. Однак, на сьогодні немає чіткої теоретичної узгодженості вітчизняних науковців щодо визначення сутності поняття «власний капітал банку».

Метою написання статті є визначення сутності поняття «власний капітал банку» задля вдосконалення процесу управління ним.

Для забезпечення ефективної діяльності банку необхідною умовою є формування власної капітальної бази. Тому перед менеджментом банку постає проблема, що полягає у залученні та підтримці достатнього обсягу власного капіталу.

Щодо трактування власного капіталу банку як самостійної дефініції мають місце суперечливі позиції. Кожний із науковців ототожнює власний капітал із певними коштами банку.

На підставі аналізу наукових джерел сформовано таблицю щодо визначення сутності поняття «власний капітал банку», де визначено також ключові слова, що формують зміст цього поняття (табл. 1) [2; 4–10]. Таке угруповання та виділення ключових слів дає змогу виділити основні узгодженості в думках авторів, узагальнити й визначити сутність поняття «власний капітал банку».

Таблиця 1

Узагальнення підходів до визначення сутності поняття «власний капітал банку»

Джерело	Визначення поняття	Ключові слова
Герасимович М., Алексеєнко М. [2]	Грошові кошти та виражена у грошовій формі частина майна, які належать його власникам, забезпечують економічну самостійність і фінансову стійкість банку, є використовуваними для здійснення банківських операцій та надання послуг задля одержання прибутку	Грошова форма, власні кошти, прибуток
Груздевич У., Груздевич Я. [4]	Кошти, які внесені до банку його вкладниками, складовими яких є в основному акціонерний капітал, резерви та нерозподілений прибуток	Акціонерний капітал, резерви, нерозподілений прибуток
Дзюблюк О. [5]	Різні фонди, створювані банком для забезпечення його фінансової стійкості, комерційної та господарської діяльності, а також отриманий прибуток за результатами діяльності	Резервні фонди, прибуток
Коваль С. [6]	Власні та прирівняні до них кошти, якими володіє, користується та розпоряджається банк для забезпечення ефективної банківської діяльності	Власні кошти
Коваленко В. [7]	Величина, що охоплює статті власних коштів і деякі статті залучених коштів, наприклад, субординований борг, що за своїм економічним змістом можуть виконувати функції капіталу банку	Власні кошти, субординований борг
Закон України «Про банки і банківську діяльність» [8]	Власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань	Активи, зобов'язання, власні кошти
Мороз А., Савлук М. [9]	Фонди, які створюються банками для забезпечення фінансової стійкості підприємницької та господарської діяльності, а також прибуток поточного року і минулих років	Фонди, прибуток
Ткаченко Є., Яришко О. [10]	Власний капітал є частиною пасивів банку, складається з акціонерного капіталу, який був внесений власниками банку, резервів для покриття можливих збитків і нерозподіленого прибутку	Акціонерний капітал, резерви, нерозподілений прибуток

Бачимо (табл. 1), що сутність поняття «власний капітал банку» автори розглядають у правовому, обліковому та економічному аспектах. У економічній думці капітал є фактором виробництва, ресурсами, інвестованими в цьому випадку для діяльності банку. У правовому аспекті автори досліджень трактують поняття «власний капітал банку» як вартісне вираження права особи на засоби фінансової установи, що визначає межі мінімальної матеріальної відповідальності, які суб'єкт господарювання має за своїми зобов'язаннями [2; 4; 6; 7]. В обліковому аспекті власний капітал банку слід розглядати як залишкову вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань.

Аналіз наукових джерел дав змогу визначити, що більшість науковців схиляються однієї думки, що у складі власного капіталу банку повинні міститися власні кошти, створені за рахунок коштів власників банку, нерозподілений прибуток, отриманий у процесі діяльності банку, та різні фонди. Розбіжність думок авторів полягає в тому, чи варто залучати до складу власного капіталу деякі залучені кошти, наприклад, субординований борг.

Отже, власний капітал банку слід трактувати як сукупність фондів (основних і резервних), які формуються засновниками банку та є залишковою вартістю активів після вирахування всіх його зобов'язань, нерозподіленого прибутку, отриманого в результаті діяльності банку, та величини боргових капітальних інструментів, що за своїм економічним змістом можуть виконувати функції власного капіталу банку.

Власний капітал банку є виробничим і інвестиційним ресурсом, джерелом доходу, об'єктом управління й формування, об'єктом власності, носієм факторів ризику [11]. Це визначення сутності поняття «власний капітал банку» є узагальнюючим, воно враховує економічний, обліковий і правовий аспекти діяльності банку, дає змогу визначити склад власного капіталу.

Логічним є виділення складових власного капіталу банку у такий спосіб, як зазначено: власний капітал є сукупністю, тому в своєму складі має структурні елементи, які були виділені в порядку утворення, а саме:

– акціонерний (статутний) капітал є сплаченою та зареєстрованою сумою внесків акціонерів банку у грошовій формі, що формуються при емісії та реалізації акцій;

– резервний капітал та інші фонди банку створюються в результаті відрахувань від прибутку для забезпечення або покриття непередбачених збитків, понесених у результаті банківської діяльності;

– нерозподілений прибуток (накопичений дефіцит) утворюється в результаті розподілу прибутку банку та є внутрішнім джерелом поповнення власного капіталу банку.

У процесі діяльності банку виникають і інші складові елементи власного капіталу банку, це можуть бути результати від операцій з акціонерами, спеціальні фонди.

Аналіз наукових джерел дає підстави визначити складові, а також виділити основні функції власного капіталу банку. Через функції власного капіталу банку виявляється його сутність [2; 3; 6].

Функціями власного капіталу банку є:

– захисна, що реалізується через складові власного капіталу, призначені для страхування банку від можливих збитків у результаті банківської діяльності;

– оперативна, що реалізується передусім через статутний капітал банку; забезпечує початок діяльності банку;

– регулятивна функція характеризується частиною власного капіталу банку, що може змінюватися залежно від зміни стратегічних і тактичних цілей банку [6; 10].

Таким чином, власний капітал банку є окремим об'єктом управління, який має свої особливості. Він охоплює власні кошти засновників (акціонерів) банку, об'єднані у фонди та резерви і здатні забезпечити проведення банківських операцій щодо надання послуг, із досягненням певної величини економічної вигоди у вигляді прибутку, який банк може використовувати для поповнення власного капіталу. Дослідження сутності поняття «власний капітал банку» підтвердило важливість його для функціонування банку і надало змогу закласти підґрунтя для подальших наукових розробок для управління власним капіталом задля підвищення ефективності його використання.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Ачкасова С. А.

Література: 1. Аналітичний огляд банківської системи України за IV квартал 2016 року. Матеріали досліджень МРА «Рюрік». URL: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf. **2.** Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності : підручник / за ред. А. М. Герасимовича. Київ : КНЕУ, 2004. 598 с. **3.** Боцян Т. В. Функції власного капіталу банку. URL: http://eprints.zu.edu.ua/24637. **4.** Грудзевич У. Я. Капіталізація банківської системи України на сучасному етапі. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України.* 2016. № 1. С. 24–29. **5.** Дзюблюк О. В. Актуальні проблеми розвитку банківської системи України. *Банківська справа.* 2016. № 1. С. 3–32. **6.** Коваль С. Теоретичні аспекти фінансових ресурсів банку. *Світ фінансів.* 2013. №. 2. С. 82–91. **7.** Коваленко В. В., Гайдукович Д. С. Достатність капіталу

банківської системи в умовах циклічного розвитку економіки. *Стратегічні пріоритети.* 2014. № 1. С. 48–57. **8.** Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14. **9.** Савлук М. І., Мороз А. М., Лазепко І. М. Гроші та кредит : навч. посіб. / за ред. М. І. Савлука. Київ : КНЕУ, 2011. 590 с. **10.** Ткаченко Є., Яришко О., Романова Ю. Капітал банку: теоретичні засади визначення його сутності. *Економічний аналіз.* 2013. № 12. С. 97–105. **11.** Ачкасова С. А., Кислов А. В. Управління процесом формування власного капіталу банку // Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств : збірник тез доповідей X Міжнародної науково-технічної конференції (Харків, 25–26 жовтня 2017 р.). Харків : НТУ «ХПІ», 2017. С. 4–7.

ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 657.633.5

Кімнатна А. Д.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність поняття «перманентна інвентаризація». Досліджено принципи інвентаризації основних засобів на вітчизняних підприємствах і на підприємствах розвинених країн. Конкретизовано особливості практичного застосування інвентаризації на сучасних вітчизняних підприємствах.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, основні засоби, облік, бухгалтерський облік, облікова політика, інвентаризація, перманентна інвентаризація.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность понятия «перманентная инвентаризация». Исследованы принципы инвентаризации основных средств на отечественных предприятиях и на предприятиях развитых стран. Конкретизированы особенности практического применения инвентаризации на современных отечественных предприятиях.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, основные средства, учет, бухгалтерский учет, учетная политика, инвентаризация, перманентная инвентаризация.*

Annotation. *The essence of the concept of «permanent inventory». The principles of inventory of fixed assets in domestic enterprises and enterprises of developed countries. Specific features of the practical use of the inventory in modern domestic enterprises.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, fixed assets, accounting, accounting policies, inventory, permanent inventory.*

Формуванням ринкової економіки, існуванням різних форм власності зумовлено впровадження до організації бухгалтерського обліку облікової політики, яку підприємство виконує самостійно. Метою облікової політики підприємства є одержання точної інформації про його майновий і фінансовий стан, результати роботи, щоб забезпечити користувачів фінансової звітності відповідною інформацією.

Головним завданням інвентаризації основних засобів є перевірка дотримання умов і порядку їх утримання й використання, виявлення фактичної наявності та перевірка реальної вартості зарахованих на баланс основних засобів. Тому виникає об'єктивна необхідність такого способу, що забезпечуватиме змогу взяти на облік ймовірні розходження між даними обліку та фактичною наявністю основних засобів. Цього досягають за допомогою інвентаризації, що є одним із важливих методів бухгалтерського обліку, яким забезпечується перевірка і документальне підтвердження достовірності даних бухгалтерського обліку про наявність і стан матеріальних і нематеріальних активів, іншого майна, капіталу, інвестицій, розрахунків, резервів і зобов'язань. Отже, дослідження процесу інвентаризації та шляхів удосконалення її проведення нині є актуальною темою, що потребує детальнішого розгляду.

© Кімнатна А. Д., 2018

Дослідженням проблемних питань щодо порядку проведення інвентаризації основних засобів, а також результативності підприємницької діяльності займалися і займаються Щербина С. Н., Андрєєв В. Д., Сопко В. В., Рудницький В. С., Стецюк Л. С., Огійчук М. Ф., Новіков І. Т., Ратуліна І. І., Бардаш С. В. та ін.

Метою написання статті є визначення послідовності та порядку проведення інвентаризації основних засобів, застосування прийомів контролю, а також розробка напрямів удосконалення її проведення.

Основним нормативним документом, який регламентує правові, організаційні та методологічні засади проведення інвентаризації, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996-XIV, зі змінами та доповненнями. У ст. 10 цього Закону визначено, що для підтвердження правильності та достовірності даних бухгалтерського обліку та звітності підприємства мають проводити інвентаризацію майна, коштів і фінансових зобов'язань, під час якої перевіряється і документально підтверджується їх наявність, оцінка і стан [2].

Під час проведення інвентаризації основних засобів спеціально створюють комісію, яка складає інвентарний опис – повний і детальний опис майна підприємства із указаною кількістю предметів і зазначеною оцінкою їх стану (рис. 1) [4].

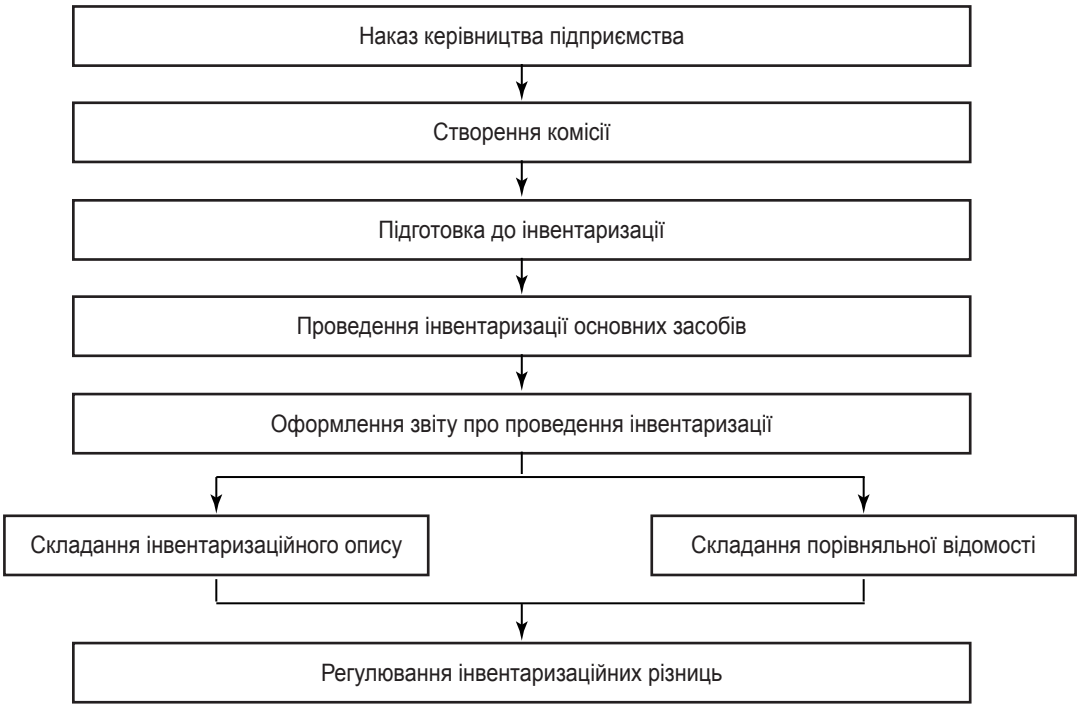

Рис. 1. **Організація інвентаризації на підприємстві**

Перед тим як розпочинати інвентаризацію основних засобів необхідно перевірити стан і наявність реєстрів обліку, наявність і стан технічних паспортів та інших технічних документів, а також наявність документів на основні засоби. Якщо документи на ті чи інші основні засоби відсутні, необхідно забезпечити їх оформлення чи отримання. Основним нормативним документом, який визначає умови і порядок проведення інвентаризації основних засобів і нематеріальних активів, є «Інструкція з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів, розрахунків та інших статей балансу», затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.10.1998 р. № 90 [3].

Інвентаризація є досить клопіткою роботою, пов'язаною з документальним звірянням наявності та стану основних засобів на підприємстві, що потребує серйозної уваги [4].

Методика проведення інвентаризації вказує на послідовність проведення інвентаризації основних засобів. У спеціальній літературі з бухгалтерського обліку частина описуваних методів проведення інвентаризації є застарілою для практики інвентаризації. Автори описують лише інструктивні моменти, техніку проведення інвентаризації, у той час як чинні положення та інструкції не згадують, не висвітлюють методику проведення інвентаризації, тобто не описують, як можна проводити інвентаризаційну роботу. На практиці можна побачити, що інвентаризацію проводять у певний період часу: один раз на рік, якщо не має непередбачуваних обставин, перед складанням річної бухгалтерської звітності, за зміни матеріально відповідальних осіб або у зв'язку зі зміною керівництва [5].

У розвинених країнах уже кілька років використовують методику проведення перманентних інвентаризацій, за якої перевіряють наявність основних засобів, їх стан. Для здійснення перевірки перевіряючий оцінює стан

і наявність основного засобу, а його помічник звіряє з документами чи технічним паспортом. Якщо наявність основних засобів не збігається з документацією, з'ясовують причини й визначають винних осіб, відповідальних за розбіжності. Потім результати перевірки віддають керівникам. У звіті відображають наявність, стан і подають опис основних засобів. На практиці бувають випадки, коли інвентаризацію проводить одна людина замість двох або більше членів комісії, або формально призначено п'ять-сім осіб, а фактично проводять інвентаризацію один-два члени комісії.

Таким чином, інвентаризація як метод контролю є досить клопіткою роботою. Для об'єктивної інвентаризації слід посилити контроль за її проведенням. Контролюючі органи витрачають чимало часу та зусиль на її проведення. Основною метою інвентаризації є забезпечення управлінського персоналу та працівників бухгалтерії відповідною інформацією щодо стану основних засобів на підприємстві.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кудіна О. М.

Література: 1. Пархоменко В. Інвентаризація як інструмент достовірності фінансової звітності. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2005. № 1. С. 32–37. **2.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **3.** Інструкція з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів, розрахунків та інших статей балансу : Наказ Міністерства фінансів України від 30.10.1998 № 90. URL: http://lib.kherson.ua/dose1-12.htm. **4.** Щербина С. Інвентаризація основних засобів та малоцінних необоротних матеріальних активів // Головбух. URL: https://www.golovbukh.ua/article/5945-qqq-16-m11-10-11-2016-neoborotn-aktivi-po-osen-rahuyut. **5.** Стецюк Л. Особливості проведення річної інвентаризації. *Облік і фінанси АПК.* 2006. № 9. С. 91–97.

АУДИТ У КОМЕРЦІЙНОМУ БАНКУ ТА ЙОГО ІНСПЕКТУВАННЯ

УДК 330

Клименко О. В.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено роль внутрішнього аудиту та контролю в діяльності банків України. Обґрунтовано необхідність подальшого вдосконалення сучасної системи внутрішнього банківського аудиту. Запропоновано порядок проведення інспектування банківської установи.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, банківська система, комерційний банк, аудит, внутрішній аудит, інспектування, контроль, незалежність аудиторських перевірок.*

Аннотация. *Определена роль внутреннего аудита и контроля в деятельности банков Украины. Обоснована необходимость дальнейшего совершенствования современной системы внутреннего банковского аудита. Предложен порядок проведения инспектирования банковского учреждения.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, банковская система, комерческий банк, аудит, внутренний аудит, инспектирование, контроль, независимость аудиторских проверок.*

Annotation. *Definition of the internal audit and control in the banks of Ukraine. The reason for the restraint of the pervasiveness of the modern internal banking system was substantiated. The procedure for the implementation of the Bank Investigation.*

© Клименко О. В., 2018

Keywords: *bank, banking institution, banking system, merchant bank, audit, internal audit, inspection, control, independence of audits.*

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки роль банків як активних учасників підприємницької діяльності постійно зростає. Вихід українських банків на міжнародні фінансові ринки потребує адаптації їх управлінських систем до рівня світових стандартів банківської діяльності.

Банківська система країни є своєрідним індикатором розвитку економічних процесів і потребує високого рівня захисту від різних ризиків. Ефективне управління ризиками є забезпечуваним функціонуванням системи внутрішнього контролю, найважливішим елементом якого є внутрішній аудит. Служба аудиту аналізує звітність, виявляє відхилення фактичних показників від планових, визначає напрямки перспективного розвитку комерційних організацій, отже, має серйозний вплив на прийняття управлінських рішень для досягнення конкретних цілей [1].

Сьогодення вимагає проведення настільки ефективного аудиту, що дав би змогу не лише виявляти проблеми та прорахунки в банківських операціях, а й міг би забезпечити недопущення цього в майбутньому, виявляв би резерви підвищення ефективності роботи установи. Перед комерційними банками України за умов ринкової конкуренції постає завдання структурної перебудови системи корпоративного управління задля забезпечення конкурентноспроможності, ефективного функціонування та розвитку організації. Ось чому визначення сучасних науково-методичних підходів до формування системи внутрішньофірмових стандартів аудиту в банках та функціонування аудиту в Україні з урахуванням міжнародного досвіду є одним з найактуальніших питань.

Проблематику функціонування аудиту в комерційному банку та його контролю досліджують Білуха М. Т., Дорош Н. І., Заруба О. Д., Зубилевич С. Я., Коваль Л. С., Редько А. Ю., Рудницька В. С. та ін. Науковці розглядали ключові аспекти економічного контролю, системи внутрішнього контролю, питання аудиту тих чи інших банківських операцій і напрямів діяльності, регулювання внутрішнього та зовнішнього аудиту. Однак, незважаючи на численні наукові розробки, питання організації внутрішнього аудиту у вітчизняних комерційних банках залишається дискусійним.

Метою написання статті є наукове вирішення проблем організації внутрішнього аудиту в комерційному банку та його інспектування для підвищення ефективності діяльності банківської установи.

На сучасному етапі у більшості вітчизняних банків внутрішній аудит обмежується лише контролем правильності ведення бухгалтерського обліку й відповідності вимогам зовнішніх і внутрішніх нормативних документів, а також здійсненням комплексних перевірок банківських філій. У законодавчій базі України чіткого розмежування між цими поняттями не проведено. Однак, слід розрізняти внутрішній контроль і внутрішній аудит у банку. Внутрішній контроль є інструментом управління, використовуваним для забезпечення достатньої впевненості в тому, що стратегічні цілі, які стоять перед банком, досягаються. До нього належать заходи та методи контролю за збереженням активів, їх ефективним використанням, управлінням ризиками, фінансовий моніторинг операцій. До компетенцій внутрішнього аудиту належить перевірка якості системи внутрішнього контролю. Можна сказати, що аудит є внутрішнім наглядом банку за собою, тому він має бути незалежним. Внутрішній аудит є діяльністю, організованою всередині банку щодо всебічного аналізу його діяльності для розробки рекомендацій з усунення недоліків та підвищення конкурентоспроможності банківської установи [2].

Розглянемо питання, які цікавлять інспектора при перевірці внутрішнього аудиту банку [3].

1. Наявність розробленого Положення про службу внутрішнього аудиту банку, його відповідність вимогам постанови Правління Національного банку України № 114 про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України.

2. Перевірка відповідності фактичної роботи внутрішнього аудиту вимогам затвердженого положення про його роботу.

3. Наявність погодженого Радою банку та затвердженого Правлінням банку плану (графіка) проведення внутрішнім аудитом перевірок на рік, перевірка його виконання.

4. Перегляд звітів про роботу служби внутрішнього аудиту, які подаються до Національного банку України двічі на рік.

5. Як здійснюється контроль виконання вимог нормативно-правових актів, стандартів діяльності і норм професійної етики, внутрішніх положень банку, у тому числі виконання персоналом своїх службових обов'язків.

6. Як організовано контроль за дотриманням принципів розподілу повноважень при прийнятті рішень, запобігання конфліктів інтересів (ротація аудиторів), ефективністю процедур мінімізації банківських ризиків.

7. Як організовано інформування керівництва про існуючі та потенційні загрози.

8. Які рекомендації розроблено та подано керівництву для оптимізації роботи банку, результати їх упровадження.

9. Як здійснюється контроль за достовірністю даних бухгалтерського обліку та звітності.

10. Чи дотримуються стандарти внутрішнього аудиту [4; 5].

В українській банківській практиці наявність служби внутрішнього аудиту в банку є обов'язковою умовою для здійснення банківської діяльності, підтвердженням чого є функціонування Всеукраїнського інституту внутрішніх аудиторів України, який було створено у 2001 р.

Вище керівництво банку має забезпечувати дію підрозділу внутрішнього аудиту, що відповідає розмірам банку та його профілю операцій. Внутрішньобанківський аудит повинен бути незалежним від підрозділів банку, які він зобов'язаний перевіряти. В Україні внутрішній аудит підпорядковується, як правило, виконавчому керівництву банку, що значно зменшує ефективність його роботи. Внутрішній аудит у банку має бути самостійною структурою, яка забезпечує керівництво банку правильною інформацією, а також допомогає оптимізувати роботу всіх підрозділів банку.

Згідно з нормативно-правовими вимогами комерційні банки при організації роботи внутрішнього аудиту мають дотримуватися таких стандартів:

– керівництво службою внутрішнього аудиту;

– незалежність;

– професійна компетентність;

– обсяг роботи;

– планування та виконання аудиторської перевірки;

– складання аудиторського висновку.

Відповідно до стандарту № 1 на керівника служби внутрішнього аудиту покладено відповідальність за ефективну організацію роботи внутрішніх аудиторів для досягнення поставленої перед банком мети – забезпечення його стабільності, надійності, платоспроможності та ліквідності. Його кандидатура повинна погоджуватися з Радою банку і відповідати вимогам, установленим Національним банком України. Рішення про призначення на цю посаду затверджується наказом керівника банку. Дотримання першого стандарту інспектор перевіряє шляхом аналізу результатів роботи керівника служби внутрішнього аудиту, зокрема щодо підготовки та фактичного виконання робочих документів, а саме: Положення про службу внутрішнього аудиту з визначенням правил і процедур, за якими проводиться аудиторська перевірка; програми відбору, поточного тестування та підвищення професійного рівня працівників підрозділу; графіків проведення аудиторських перевірок; проектів формування штату та планування кошторису витрат підрозділу; звітів про роботу внутрішнього аудиту з відображенням недоліків у діяльності банку та рекомендацій щодо їх усунення. Важливим обов'язком керівника служби внутрішнього аудиту є координація роботи внутрішніх і зовнішніх аудиторів, яка є необхідною для забезпечення комплексності й об'єктивності аудиторської перевірки [5]. Підготовлені на такій основі звіти зовнішніх аудиторів не дублюють інформацію у матеріалах внутрішніх аудиторів, що дає змогу інспекторам повніше ознайомитися із особливостями та проблемами банку. При ознайомленні зі звітами зовнішніх аудиторів інспектору слід звернути увагу, як часто банк змінює аудитора. Це може зумовити негативні наслідки, оскільки за час своєї тривалої роботи з банком аудитор здобуває достатньо знань про банк, аудиторську перевірку якого він проводить, що дає змогу йому більш плідно аналізувати стан активів і фінансовий стан банку [6].

Стандартом № 2 регламентовано незалежність служби внутрішнього аудиту від щоденного процесу проведення внутрішнього контролю та об'єктивність результатів її роботи. Для перевірки дотримання цього стандарту інспектор має з'ясувати фактичний організаційний статус служби внутрішнього аудиту та співвіднести його з такими вимогами:

– безпосередня підпорядкованість служби внутрішнього аудиту у процесі її діяльності Правлінню банку та Раді банку у питаннях, що стосуються стратегічних напрямів його розвитку;

– наявність процедури затвердження Радою банку штатного розпису підрозділу внутрішнього аудиту та бюджету на наступний рік, а також уніфікованих висновків і звітів про результати його діяльності;

– виконання службою внутрішнього аудиту своїх функціональних обов'язків без будь-яких перешкод;

– постійна участь керівника підрозділу внутрішнього аудиту банку у засіданнях Правління банку, що стосуються аудиторської діяльності, фінансової звітності, управління й організації внутрішнього контролю.

У межах стандарту № 3 «Професійна компетентність» інспектор має перевірити, на якому професійному рівні виконуються аудиторські перевірки. Для цього він проводить тестування чи співбесіду з працівниками служби внутрішнього аудиту задля встановлення рівня їхнього професійного досвіду, володіння необхідними знаннями й навичками.

Перевірка дотримання стандарту № 4 зводиться до встановлення фактичних об'єктів внутрішнього аудиту та порівняння їх із необхідним обсягом роботи, що передбачає:

– перевірку відповідності банківських операцій чинному законодавству України та внутрішньобанківським правилам і процедурам;

– аналіз ефективності та ризику різних видів банківських операцій;

– оцінку рівня комп'ютеризації та інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності банку;

– визначення повноти і достовірності внутрішньої та зовнішньої фінансової звітності банку;

– оцінку рівня організації бухгалтерського та управлінського обліку, а також їх відповідності меті та завданням діяльності банку;

– виділення найризикованіших видів діяльності банку та їх поглиблений аналіз;

– забезпечення аналізу й оцінки внутрішнього контролю банку;

– своєчасне виявлення порушень і недоліків у діяльності структурних підрозділів і надання відповідних висновків;

– здійснення контролю за дотриманням економічних нормативів, що встановлені Національним банком України;

– перевірку якості управління трудовими та матеріальними ресурсами банку: ефективності використання інтелектуального потенціалу працівників, економічної обґрунтованості витрат, повноти навантаження діючих технічних засобів;

– виявлення факторів, що негативно впливають на виконання завдань банку [4].

Згідно зі стандартом № 5 планування кожної аудиторської перевірки підлягає документуванню, у зв'язку із чим інспектор має перевірити програми проведення аудиторських перевірок щодо наявності в них:

– цілей аудиторської перевірки та строків її проведення;

– процедур, використовуваних внутрішніми аудиторами для збирання, аналізу та документування інформації під час аудиторської перевірки;

– характеру та масштабів тестування, що є необхідним для досягнення цілей аудиту на кожному його етапі;

– конкретних ризиків, процесів та угод, що підлягають аудиту;

– календарного графіка виконання робіт [4].

При ознайомленні з аудиторським висновком інспектор має звернути увагу на правильність його складання відповідно до вимог стандарту № 6 – йдеться про вимоги до змісту й оформлення. У аудиторському висновку має бути відображено, наскільки об'єкт перевірки відповідає чинним законодавчим і нормативним вимогам; містити факти виявлених порушень, рекомендації з їх усунення; висновок про достовірність та повноту фінансової документації банку, а також правильність ведення бухгалтерського обліку.

Аудиторський висновок підписує внутрішній аудитор, призначений керівником цієї служби банку. Інспектор має пересвідчитися у забезпеченні основ для отримання об'єктивних висновків внутрішніми аудиторами. Внутрішній аудит банку перевіряється у процесі проведення зовнішнього аудиторського контролю. Завданням перевірки є визначення, наскільки сучасним є внутрішній аудит банку, щоб надійно захистити його вкладників від неповернення грошових коштів, ризиків, правопорушень щодо зберігання готівки, зловживань із цінними паперами тощо. Внутрішній аудит та його інспектування мають сприяти підвищенню ефективності як окремих бізнес-процесів, так і банківської установи в цілому; відстежувати дотримання внутрішньобанківських положень та банківського законодавства; попереджати хибні дії працівників банку.

Таким чином, для підвищення конкурентоспроможності українських банків на національному та зарубіжному ринках необхідно вдосконалювати процес внутрішнього аудиту у комерційних банках. Це дозволить керівництву та зацікавленим сторонам бути впевненими у надійності банківської установи, вчасно виявляти існуючі проблеми та попереджати їх появу, мінімізувати можливі ризики. Комерційні банки України повинні усвідомити, що саме ефективний внутрішній аудит є дієвим засобом зниження ризику банкрутства й основним засобом захисту інтересів акціонерів. Лише створивши ефективну систему аудиту й контролю функціонування конкретного комерційного банку та здійснюючи ефективний нагляд за його діяльністю можна підвищити рівень його безпеки.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кудіна О. М.

Література: 1. Васюренко О. В., Сидоренко О. М. Банківський нагляд : підручник. Київ : Знання, 2011. 502 с. **2.** Про аудиторську діяльність : Закон України від 22.04.1993 № 3125-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3125-12. **3.** Гудзь Т. П. Банківський нагляд :

навч. посіб. Київ : Ліра, 2008. 380 с. **4.** Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14. **5.** Макеєва О. Перспективи розвитку внутрішнього аудиту в Україні. *Економіст.* 2010. № 6. С. 54–57. **6.** Редько О. Ю., Немченко В. В., Хомутенко В. П. Аудит в Україні : підручник. Київ : Центр навч. літ., 2008. 536 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОГО ТУРИЗМУ

УДК 364-322: 338.48

Коваленко М. В.

Магістрант 1 року навчання
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито сутність волонтерського руху як нового напряму подорожування. Проаналізовано специфіку організації волонтерського туризму. Охарактеризовано способи надання туристичних послуг такого типу. Наведено приклади співробітництва туристичних компаній із волонтерськими організаціями. Запропоновано способи популяризації волонтерського туризму у Харкові із урахуванням фактора сезонності.*

Ключові слова: *туризм, волонтерський рух, волонтерство, подорож, волонтерський туризм (волонтуризм), волонтерська організація.*

Аннотация. *Раскрыта сущность волонтерского движения как нового направления путешествий. Проанализирована специфика организации волонтерского туризма. Охарактеризованы способы оказания туристических услуг такого типа. Приведены примеры сотрудничества туристических компаний с волонтерскими организациями. Предложены способы популяризации волонтерского туризма в Харькове с учетом фактора сезонности.*

Ключевые слова: *туризм, волонтерское движение, волонтерство, путешествие, волонтерский туризм (волонтуризм), волонтерская организация.*

Annotation. *The essence of the volunteer movement as a new travel direction is revealed. Analyzed the specifics of the organization of volunteer tourism. Characterized ways to provide travel services of this type. Examples of cooperation of travel companies with volunteer organizations are given. Ways of popularizing volunteer tourism in Kharkov, taking into account the seasonality factor, are proposed.*

Keywords: *tourism, volunteer movement, volunteering, travel, volunteer tourism (volunteering), volunteer organization.*

Волонтуризм є унікальним поєднанням двох окремих сфер діяльності – туризму та волонтерства. Туристична галузь є однією з найбільш швидкозростаючих галузей глобальної економіки, що формує 10,2 % світового валового внутрішнього продукту і нараховує 1,2 млрд міжнародних туристичних прибуттів (тобто в'їздів іноземців до країни перебування, ITA – international tourist arrivals) за даними за 2016 р. За прогнозами дослідників, до 2030 р. обсяги операцій зростуть до 1,8 млрд міжнародних прибуттів (ITA) [1]. Такі масштаби подорожей у всьому світі поступово призводять до зміни не лише стереотипів стосовно способів дозвілля, що склалися роками, а й причин і цілей поїздок у свідомості мандрівників. З огляду на це волонтерство – друга складова поняття волонтуризм – також має суттєвий вплив на міжнародні туристичні потоки.

Активний розвиток волонтерського туризму як альтернативи існуючим видам подорожей спостерігається з 80-х рр. XX ст. Феномен волонтерського туризму вивчали зарубіжні дослідники, серед яких Маккарлі С., Лінч Р., Бекер М., Ламуре К., Хертвиг Ф., а також вітчизняні науковці Вайнола Р., Лях Т., Капська А., Івченко Н. та ін.

У книзі Маккарлі С. та Лінча Р. «Управління діяльністю волонтерів» волонтерство (волонтерську діяльність) визначено як добровільну, неприбуткову, суспільно корисну діяльність, проваджувану у вільний від основної роботи час [2].

© Коваленко М. В., 2018

Завдяки постійному розвитку сучасних засобів комунікації, зростанню доступності повітряного сполучення та збільшення досвіду, набутого європейськими туристами у подорожах, за останні кілька років серед мандрівників сформувався стійкий попит на проживання в країнах, що розвиваються, а також на тури з елементами волонтерства.

Концепція волонтерського туризму, що полягає в наданні короткотривалих волонтерських послуг, які передбачають високу заповненість програми перебування пригодницькими та такими, що сприяють отриманню різнопланового досвіду заходами, протягом останніх кількох років набула величезного значення.

Ступінь залучення країни до волонтерського туризму можна проаналізувати з двох точок зору: регіони, що є «донорами» волонтерів, і регіони, що приймають волонтерів, з огляду на необхідність залучення їхньої допомоги. Велика чи недостатня кількість ресурсів і наявність або відсутність потреб у сторонній допомозі дозволяють визначити, до якої категорії слід віднести ту чи іншу країну. Так, Об'єднане Королівство, США та Австралія є одними з провідних регіонів, що постачають волонтерів в інші країни, тоді як Африка, ринок країн Азії та G-BRIC є регіонами, що найбільше потребують допомоги добровольців [3].

В Україні поки що не існує комерційних пропозицій з організації волонтерських турів туристичними компаніями, тому для ознайомлення з таким видом діяльності було обрано туроператора «Responsible Travel», що займається організацією волонтерських турів, офіс якого знаходиться у районі Брайтон у Північному регіоні Лейна, Об'єднане Королівство. За бажанням клієнта після бронювання певного туру компанія пропонує на ці кошти здійснити оплату одноденної поїздки для малозабезпеченої дитини з країни, що розвивається, до ігрового парку, гори або до музею. У такий спосіб туроператор демонструє свою участь у відповідальному туризмі. Компанія пропонує волонтерські тури за такими видами діяльності: «Спробуй себе у ролі волонтера», «Ідеї на час перерви у побудові кар'єри», «Збереження слонів», «Сімейне волонтерство за кордоном», «Ідеї для академічної відпустки (Gap year)», «Збереження середовища існування», «Охорона акваторій» тощо [4].

Вважаємо, що розвиток організованого волонтерства може стати дієвим каталізатором збільшення частки в'їзних туристів у структурі туристичних потоків нашої країни. Нині в Україні поширене стихійне волонтерство, тому чимало подорожуючих цілеспрямовано приїздять у популярні регіони, оминаючи ті міста країни, які лише розпочинають завойовувати прихильність мандрівників.

До таких міст можна віднести і Харків, який має різноманітні ресурси для формування волонтерських турів і розвитку цього сегмента подорожей. У зв'язку із цим виникла пропозиція розробки видів активностей (заходів) за сезонами для студентів із Німеччини. Її обрано як країну із високим потенціалом цільової аудиторії, зважаючи на той факт, що майже половина населення Німеччини (43,6 %) брали участь у волонтерських проектах у 2014 р., а за даними порталу Statista, у 2017 р. волонтерською діяльністю в Німеччині займалися близько 15 млн осіб [5; 6].

Не менш важливим для залучення волонтерів є той факт, що саме у Харкові активно працює Харківська обласна громадська організація під назвою «MultiKultiUA», заснована у 2009 р. українським журналістом Олегом Роєм і Мартіном Ройтером – представником DAAD (Німецька служба академічних обмінів) [7]. Зокрема, із 2015 р. NGO[1] «MultiKultiUA» є акредитованою організацією щодо роботи з програмою EVS (European Voluntary Service, або Європейська волонтерська служба). Цей проект надає можливість молодим людям з країн Європи та так званого східного партнерства проходити волонтерську службу в різних країнах Європейського Союзу. Також організацією запроваджено проект «Проектно-мовні асистенти» (IFP – Internationales Freiwilligen), створений для поліпшення якості викладання іноземної мови у вищих навчальних закладах, підвищення рівня кваліфікації неприбуткових організацій у сфері написання проектів і грантових заявок, а так само участі в різних міжнародних проектах за допомогою залучення молодих європейських фахівців із Німеччини, Австрії, Швейцарії та ін., які працюють в українських структурах на волонтерських засадах.

Віддаючи належне ефективності діяльності організації, вважаємо, що програму «Проектно-мовних асистентів» можна розширити шляхом залучення волонтерів для різнопланової активності. Йдеться про те, що діяльність в одній з установ протягом тривалого часу може набриднути через свою одноманітність, водночас у Харкові проводиться чимало заходів, де волонтери матимуть можливість виявити не лише власні професійні навички, а й мистецькі захоплення, хобі. Також це гарна можливість залучення волонтерів різного віку, які спеціалізуються не лише на економіці чи юриспруденції, а й фахівців, студентів творчих спеціальностей, програмістів, IT-спеціалістів, інтернет-маркетологів. Приклад програми та графіка заходів подано в табл. 1 [4; 8].

Ця програма дозволяє уникнути негативного впливу фактора сезонності на формування туристичних потоків, що часто унеможливлює традиційні види подорожей у несприятливі пори року, урізноманітнити вже існуючі заходи, у яких беруть участь волонтери з-за кордону.

[1] NGO – non-governmental organisation – загальноприйнята у англомовній літературі абревіатура для визначення некомерційних організацій

Таблиця 1

Перелік рекомендованих проектів для участі волонтерів з Німеччини за сезонами

Сезон	Заходи	Вид діяльності
Зима, 01.12–28.02	1) допомога в організації святкування зимових свят; 2) проведення воркшопу напередодні католицького Різдва (24.12) для школярів на базі гімназій, ліцеїв із поглибленим вивченням німецької мови; 3) допомога у підготовці до святкування Дня всіх закоханих, розробка та виготовлення тематичних фотолокацій; 4) вечори німецького кіно в кінотеатрі для всіх бажаючих (знижка за рахунок компенсації частини коштів з міського бюджету)	1) розробка тематичних декорацій для Центрального парку культури та відпочинку ім. Горького; допомога у створенні сценарію свята Нового року на центральній площі Харкова – розробка дизайну інформаційного оголошення про зимові заходи в місті; 2) підготовка цікавого матеріалу та презентація традицій святкування Різдва в Німеччині; 3) робота в команді професійних фотографів, розробка та виготовлення тематичних фотолокацій до дня Святого Валентина; 4) проведення дискусії після перегляду, обговорення основної ідеї та проблематики фільму (із вивченням професійної лексики німецькою мовою); протягом усього часу перебування в Харкові – висвітлення волонтерської діяльності у фотоблозі та соціальних мережах задля популяризації волонтерських турів в Україну за кордоном
Весна, 01.03–31.05	Волонтерська робота у весняно-літній період може проходити на базі Фельдман Екопарку або передбачати участь в різних екологічних проектах міста. Співпраця Фельдман Екопарку з волонтерами може відбуватися у таких напрямках: 1) допомога команді співробітників «Центру порятунку домашніх тварин»; 2) допомога працівникам «Служби порятунку диких та екзотичних тварин»; 3) допомога «Центру реабілітації кажанів»; 4) робота у кінному комплексі Екопарку; 5) інформаційна підтримка заходів парку у соціальних мережах; 6) професійна фотозйомка для розміщення публікацій на сайті, дизайнерське оформлення звітів про діяльність парку	1) догляд за хворими, травмованими, постраждалими від жорстокості та кинутими домашніми тваринами; 2) забезпечення допомоги, догляду, необхідного харчування й лікування тварини, зняття у неї стресу під керівництвом дипломованих ветеринарів; 3) підготовка матеріалів, звітів про діяльність і досягнення підрозділу для міжнародних конференцій англійською та німецькою мовами; допомога в переговорах щодо організації спільних німецько-українських науково-практичних досліджень у цьому напрямі; 4) допомога в проведенні реабілітації для коней; озеленення паркових зон: посадка дерев і квітів; допомога у прибиранні території; 5) публікація оголошень, просвітницьких повідомлень, онлайн-трансляція цікавих моментів роботи з тваринами, популяризація охорони довкілля
Літо, 01.06–31.08	1) допомога в організації Турніру тисячі команд – проекту, який об'єднує на базі Фельдман Екопарку різні види спорту; 2) допомога в роботі Містечка майстрів; 3) допомога у підготовці до Міжнародного дня захисту дітей	1) підготовка необхідного спортивного інвентарю та місцевості до естафет, розробка програми змагань; 2) розкриття креативних навичок дітей під час занять у творчих майстернях із прикладних видів декоративного мистецтва
Осінь, 01.09–30.11	Допомога в організації фестивалю Feldman Art Park; допомога у підготовці та участь у проведенні осіннього велодня	Підготовка лекцій, тематика яких висвітлює останні тенденції актуального мистецтва в Європі й зокрема у Німеччині; знайомство із спортивним життям країни; організація інтерактивних майстер-класів разом з іншими волонтерами

Таким чином, протягом останніх кількох років волонтерські тури активно завойовують визнання серед різних вікових груп і прошарків населення. Тому актуальним є створення волонтерських турів в Україні і Харкові зокрема з орієнтацією не лише на типові волонтерські заняття, як-от: охорону флори та фауни, реставрацію будівель, археологічні розкопки, навчання соціально незахищених верств населення, а й таких, що мають культурно-мистецьку складову і сприятимуть міжкультурному, міжетнічному діалогу та налагодженню двостороннього співробітництва, спільним розробкам і дослідженням у різних галузях науки і техніки. Волонтерський туризм надає можливості для показу країни у позитивному світлі, що є запорукою формування стабільного позитивного іміджу на міжнародній арені.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дехтяр Н. А.

Література: 1. The World Economic Forum. URL: www.weforum.org. **2.** Маккарлі С., Лінч Р. Управління діяльністю волонтерів. Київ : Ресурсний центр розвитку громадських організацій «Гурт», 2008. 280 с. **3.** Bakker M.,

Lamoureux K. Volunteer Tourism International. Travel & Tourism Analyst. 2008. № 16. P. 1–47. **4.** Responsible Travel. URL: www.responsibletravel.com. **5.** Freiwilliges Engagement in Deutschland. Der Deutsche Freiwilligensurvey 2014. URL: www.dza.de. **6.** Statista // The portal for statistics. URL: www.statista.com. **7.** MultiKultiUA // Официальный сайт общественной организации «MultiKultiUA». URL: multikulti.org.ua. **8.** Фельдман Екопарк // Офіційний сайт. URL: https://feldman-ecopark.com.

СИСТЕМА МАТЕРІАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ МОТИВАЦІЇ ЕФЕКТИВНОЇ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ (НА ПРИКЛАДІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН)

УДК 005.88:005.95/.96

Ковальчук М. М.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сутність поняття матеріального стимулювання як інструменту мотивації роботи персоналу. Деталізовано форми та методи матеріально-організаційного напряму мотивування персоналу. На конкретних прикладах проаналізовано зарубіжний досвід мотивації персоналу. Обґрунтовано доцільність його застосування для підвищення ефективності праці та рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.*

Ключові слова: *підприємство, організація, персонал, конкурентоспроможність, мотивація, система оплати праці, матеріально-організаційний напрям, матеріальне стимулювання, надбавка, премія, винагорода.*

Аннотация. *Проанализирована сущность понятия материального стимулирования как инструмента мотивации работы персонала. Детализированы формы и методы материально-организационного направления мотивации персонала. На конкретных примерах проанализирован зарубежный опыт мотивации персонала. Обоснована целесообразность его применения для повышения эффективности труда и уровня конкурентоспособности отечественных предприятий.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, персонал, конкурентоспособность, мотивация, система оплаты труда, материально-организационное направление, материальное стимулирование, надбавка, премия, вознаграждение.*

Annotation. *The essence of the concept of material incentives as a tool for motivating the work of staff is analyzed. The forms and methods of the material and organizational direction of staff motivation are detailed. With concrete examples, foreign experience of personnel motivation is analyzed. The expediency of its use to improve the efficiency of labor and the level of competitiveness of domestic enterprises has been substantiated.*

Keywords: *enterprise, organization, personnel, competitiveness, motivation, wage system, material and organizational direction, material incentives, premium, bonus, remuneration.*

Актуальність цієї теми є визначуваною тим, що нині успіх будь-якого управлінського рішення безпосередньо пов'язаний із ефективністю застосовуваної системи винагороди, що спонукає працівника до досягнення особистих і загальних цілей. Усе більшого значення набувають соціальні програми, які є додатковим матеріальним стимулюванням. Кожне підприємство повинно намагатися створити таку систему стимулювання трудової діяльності, за якої працівник буде зацікавлений не тільки у підвищенні рівня особистого трудового внеску, а й у підвищенні ефективності роботи фірми в цілому.

© Ковальчук М. М., 2018

Метою написання статті є аналіз системи преміювання як головного фактора матеріального стимулювання ефективної роботи персоналу.

Дослідженням питань організації та стимулювання праці займалися і займаються вітчизняні та зарубіжні дослідники, серед них А. Маслоу, К. Маркс, П. Друкер, Т. Стівенс, Л. Владимирова, В. Гриньова, А. Калина, А. Колот, Г. Назарова, І. Новак, І. Петрова, С. Цимбалюк та ін. Науковці детально дослідили організацію, оплату і стимулювання переважно фізичної праці працівників підприємств і організацій реального сектора економіки.

При формуванні ефективної системи стимулювання праці на підприємстві важливе значення має продуктивність праці та її вимірювання, оскільки головною задачею є підвищення продуктивності праці (фізичної та розумової). Відповідальність за продуктивність праці покладається на самого працівника. Система матеріального стимулювання буде повністю відсутня, якщо робітник не намагається її отримати.

При побудові системи винагороди має враховуватися відповідність між її елементами, можливість альтернативної заміни грошової винагороди негрошовою, і навпаки. Грошова і негрошова винагорода за своєю природою є «ненаситними»: будь-яка зарплата задовольняє лише кілька місяців. Працівник швидко звикає до нового, вищого рівня винагороди. Той її рівень, який спочатку мотивував працівника на високу трудову віддачу, дуже швидко стає звичним, втрачає свою спонукальну силу. Тому матеріальне стимулювання має найбільший ступінь впливу за його поєднання з нематеріальними різновидами винагороди, що проявляються у формах:

– винагороди-вдячності: похвала за роботу і підтримка з боку керівництва, неформальне та офіційне визнання досягнень;

– винагороди, що є пов'язаними зі зміною статусу співробітника, що засвідчує високу оцінку його професійних якостей і надає можливість спробувати свої сили у новій якості;

– винагороди, що є пов'язаними зі зміною робочого місця: заходи, що сприяють поліпшенню технічної оснащеності та декоративної обробки робочого місця співробітника;

– винагороди користування: додаткове обладнання в офісі, настінні таблички, користування будинком відпочинку компанії, використання устаткування компанії для реалізації власних проектів;

– винагорода можливістю підвищувати кваліфікацію: ротація робочих місць, навчання суміжної спеціальності, підвищення кваліфікації, додаткове навчання за рахунок роботодавця для більш високооплачуваної роботи, направлення на семінар;

– винагорода привілеями: краще місце за столом на нараді, надання можливості представляти керівника за його відсутності [5].

Важливу роль у організації мотиваційного процесу відіграє правильний вибір методів стимулювання праці. Різноманіття й удосконалення форм і методів стимулювання праці в розвинених країнах зіграли важливу роль у забезпеченні їх економічного зростання.

У зарубіжних країнах із розвиненою економікою набули широкого поширення гнучкі системи стимулювання праці, що дозволяють роботодавцю, з одного боку, надати працівнику певні гарантії отримання винагороди згідно із його досвідом і професійними знаннями, а з іншого – поставити винагороду праці працівника у залежність від його особистих робочих показників і результатів роботи підприємства в цілому.

У багатьох європейських компаніях оплата праці ведеться не за розрядами робіт, а за розрядом працівника, що стимулює працівників до підвищення кваліфікації. За таких умов система матеріального стимулювання є спрямованою на фактичну кваліфікацію працівника, саме ту, що відповідає дійсності, а не визначену в дипломі. Заробітна плата працівника залежить не від дорученої роботи, а від тих навичок, яких він набув, а також від рівня майстерності.

У більшості західних компаній застосовують безтарифну систему оплати праці, оскільки вона дозволяє враховувати індивідуальні виробничі показники й оцінювати роботу працівника за його внесок у збільшення прибутку підприємства. Така система оплати праці є характерною для відомих у Німеччині промислових гігантів Volkswagen «Daimler-Chrysler», «BASF», «SYMRISE» [5].

У Німеччині за прогнозу підвищення продуктивності праці та зростання ціни продукції при укладенні трудового договору передбачено зростання тарифів. Преміювання працівників відбувається також за зростання продуктивності праці та економії від використання матеріалів, сировини й інших ресурсів, при цьому чинні норми порівнюють із фактичними результатами праці. У Великій Британії в угодах між адміністрацією та профспілками передбачено пункт про зростання продуктивності праці, встановлено відповідний розподіл доходів від цього зростання між роботодавцями та найманими працівниками з дотриманням перевищення зростання продуктивності праці над зростанням заробітної плати; останнє стосується всіх розвинених країн.

У США відомими є ефективні для організації системи «Скенлон» і «Раккера». У системі «Импрошейф», дещо відмінній від них, норми часу, що є встановленими за базовим періодом, підлягають перегляду лише за наявності технологічних змін, і фактично витрачений час порівнюють із нормативним часом, що є базою для преміювання. Ця система вимагає добре організованого нормування праці [3].

Отже, одним із найважливіших методів впливу на ефективність трудової діяльності персоналу та всієї організації в цілому є мотивація, заснована на оплаті праці. Для залучення й утримання кваліфікованих трудових ресурсів сучасний роботодавець має особливу увагу приділяти розробці ефективної системи оплати та мотивації праці. Індивідуальну відповідальність, яка має бути в кожного працівника, керівництву слід підтримувати шляхом певного стимулювання. Для кожного роботодавця і підприємства в цілому система стимулювання є особливою, їх компетенцією є вибір власної системи стимулювання працівників [3].

Таким чином, удосконалення системи мотивації праці на підприємстві, сформованої з урахуванням результатів діяльності підприємства, з одного боку, і принципів справедливої диференціації заробітної плати – з іншого, сприятиме посиленню впливу матеріального стимулювання на використання трудового потенціалу, а також поліпшенню результатів діяльності підприємства в цілому.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лаптєв В. І.

Література: 1. Гриньова В. М., Грузіна І. А. Проблеми мотивації праці персоналу підприємства : монографія. Харків : ІНЖЕК, 2007. 184 с. **2.** Назарова Г. В., Гончарова С. Ю., Водницька Н. В. Управління соціально-трудовою сферою підприємства : монографія. Харків : ХНЕУ, 2010. 324 с. **3.** Цимбалюк С. Компенсаційний пакет: сутність, структура, вимоги щодо формування. *Україна: аспекти праці*. 2011. № 1. С. 3–10. **4.** Багомедов М. А. Уровень оплаты труда как индикатор модернизации в экономике региона. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/uroven-oplaty-truda-kak-indikator-modernizatsii-v-ekonomike-regiona. **5.** Симоненко В. Н., Симоненко Н. Н. Связь трудовой мотивации с вознаграждением труда и его производительностью. *Научно-технические ведомости СПбПУ.* 2012. № 1. С. 154–159.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 005.332.4:005.95/.96

Ковальчук М. М.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сутність поняття конкурентоспроможності персоналу та її вплив на конкурентоспроможність підприємства. Досліджено окремі аспекти підвищення конкурентоспроможності персоналу. Запропоновано методи підвищення конкурентоспроможності працівників підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, персонал, конкуренція, конкурентоспроможність, методи підвищення конкурентоспроможності.*

Аннотация. *Проанализированы сущность понятия конкурентоспособности персонала и ее влияние на конкурентоспособность предприятия. Исследованы отдельные аспекты повышения конкурентоспособности персонала. Предложены методы повышения конкурентоспособности работников предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, персонал, конкуренция, конкурентоспособность, методы повышения конкурентоспособности.*

Annotation. *The essence of the concept of personnel competitiveness and its impact on the competitiveness of the enterprise are analyzed. Some aspects of improving the competitiveness of staff are investigated. The proposed methods for improving the competitiveness of employees.*

© Ковальчук М. М., 2018

Keywords: *enterprise, organization, personnel, competition, competitiveness, methods of increasing competitiveness.*

У сучасному конкурентному середовищі складно кардинально відрізнятися від конкурента: на ринку всі ресурси є майже однаково доступними. Тому в економічно розвинених країнах почали дуже активний пошук резервів і нових конкурентних переваг.

Актуальність цієї теми є визначуваною тим, що на сучасному виробництві характерною рисою є постійно зростаюча роль людського фактора. Ефективність економіки є зумовленою передусім якісним станом робочої сили. Отже, успіх фірми залежить від кваліфікації її працівників та ефективності їх роботи, адже конкурентоспроможність організації є напряму пов'язаною із конкурентоспроможністю її персоналу.

Метою написання статті є аналіз окремих аспектів підвищення конкурентоспроможності персоналу організації.

Дослідженням сутності розвитку персоналу, його значення для забезпечення конкурентоспроможності підприємства займалися і займаються вітчизняні та зарубіжні дослідники, серед них Амосов О. Ю., Балабанова Л. В., Височина О. Ю., Гавкалова Н. Л., Зайцев І. О., Маркова Н. С., Назарова Г. В. та ін.

Сутність конкурентоспроможності персоналу можна визначити як сукупність психофізіологічних, професійно-кваліфікаційних, ціннісно-мотиваційних та вартісних характеристик трудових ресурсів, які визначають їх успіх на конкурентному ринку. Конкурентоспроможністю є здатність персоналу зі своїми вміннями, знаннями, навичками та іншими якісними характеристиками конкурувати між собою. Існує чимало методів підвищення конкурентоспособності персоналу: розвиток персоналу, його навчання, мотивація, оплата праці та ін.

За Марковою Н. С. розвиток персоналу є одним із елементів системи роботи з персоналом, що передбачає здійснення кількісних та якісних перетворень задля підвищення професійно-компетентнісного рівня, ступеня адаптованості до певних умов господарювання, рівня мотивації; проведення оцінювання та сертифікації персоналу, просування кар'єрними сходами, а також формування дієвої організаційної культури [3].

Система розвитку персоналу має бути передбачена на всіх підприємствах. Програми навчання, підготовки та перепідготовки слід складати з урахуванням конкретних особливостей структури персоналу та актуальних завдань розвитку конкретної організації.

Існує чимало методів розвитку професійних знань і навичок. Їх розподіляють на дві великі групи: навчання безпосередньо на робочому місці та навчання поза робочим місцем (табл. 1) [5; 6].

Таблиця 1

Методи навчання персоналу

Група методів	Методи
На робочому місці	– зміна робочого місця (ротація); – цілеспрямоване набуття досвіду; – виробничий інструктаж; – використання працівників як асистентів; – метод делегування
Поза робочим місцем	– лекція; – рольові ігри; – метод робочих груп; – тренінги

Навчання на робочому місці відбувається в процесі роботи. Ця форма підготовки є дешевшою і оперативнішою, для неї характерним є тісний зв'язок із повсякденною роботою, що полегшує навчальний процес для тих, хто не звик до навчання в аудиторіях. Методи професійної підготовки поза робочим місцем є спрямованими передусім на отримання теоретичних знань і на набуття досвіду практичного розв'язання проблем [4].

Професійний розвиток, що передбачає навчання і підготовку, сприяє загальному інтелектуальному розвитку людини, розширює її ерудицію та коло спілкування, зміцнює самовпевненість, що позитивно впливає на робітників. Підвищуючи кваліфікацію і здобуваючи нові навички та знання, вони стають конкурентоспроможнішими на ринку праці, отримують додаткові можливості для професійного зростання як усередині своєї організації, так і поза нею. Це є особливо важливим за сучасних умов швидкого застарівання професійних знань [5].

Мотивація персоналу є необхідною працівнику за будь-яких умов. Вона передбачає комплекс заходів з підвищення трудової активності та ефективності праці. Ці заходи можуть бути різними і залежать від того, яка систему стимулювання передбачено в організації, якою є загальна система управління й особливості діяльності самої організації.

Поширеним методом впливу на ефективність трудової діяльності персоналу й усієї організації в цілому є мотивація, що є заснованою на оплаті праці. Для залучення й утримання кваліфікованих трудових ресурсів сучасний роботодавець має приділяти особливу увагу розробці ефективної системи оплати та мотивації праці. Індивідуальну відповідальність, яка має бути в кожного працівника, керівництву слід підтримувати шляхом певного стимулювання. Для кожного роботодавця і підприємства в цілому система стимулювання є особливою, їх компетенцією є вибір власної системи стимулювання працівників [6].

Процес роботи з персоналом має бути побудований у такий спосіб, щоб найкоротшим шляхом приходити до бажаного результату щодо будь-якого питання або проблеми стосовно управління персоналом.

Для ефективнішого розвитку персоналу на підприємстві за умови мінімізації витрат доцільно обрати метод навчання на робочому місці. Для цього найбільш придатною є ротація кадрів, а саме переміщення (виконання працівником тих самих обов'язків на новому місці для подолання конфліктів, підвищення кваліфікації) або перестановка (виконання нових обов'язків на тому самому рівні для професійного розвитку).

Таким чином, кожному підприємству властива конкуренція між персоналом, чим зумовлено інтенсивний розвиток професійно-кваліфікаційних якостей працівників організації. Чим кваліфікованішими є фахівці компанії, тим стрімкішим є її розвиток. Різноманітність методів у сфері управління персоналом сприяє зростанню потенціалу організації. Ефективне управління персоналом підприємства є можливим лише за умови безперервного вдосконалення самої системи управління персоналом і використання сучасних управлінських технологій

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Ачкасова О. В.

Література: 1. Амосов О. Ю., Гавкалова Н. Л. Організаційне забезпечення соціально-економічного механізму ефективності менеджменту персоналу. *Наукові праці Донецького національного технічного університету.* 2008. № 128. С. 112–118. **2.** Гавкалова Н. Л., Кайнова Т. В. Підвищення кваліфікації працівників як засіб забезпечення соціально-економічної ефективності менеджменту персоналу // Сучасні проблеми гуманізації та гармонізації управління : матеріали 7-ї міжнар. міждисцип. наук.-практ. конференції (Харків, 1–10 листопада 2007 р.). Харків : Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, Інститут проблем машинобудування ім. А. Н. Підгорного НАНУ, 2007. С. 87–89. **3.** Маркова Н. С. Розвиток персоналу : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2012. 256 с. **4.** Сергеев А. А. Оценка конкурентоспособности персонала по методу добавленной стоимости. *Управленческие науки в современном мире.* 2015. № 1. С. 15–20. **5.** Пономаренко В. С., Гриньова В. М., Салун М. М. Управління трудовим потенціалом : наукове видання. Харків : ХНЕУ, 2006. 348 с. **6.** Назарова Г. В., Гончарова С. Ю., Водницька Н. В. Управління соціально-трудовою сферою підприємства : монографія. Харків : ХНЕУ, 2010. 324 с. **7.** Гавкалова Н. Л., Лебедєв С. С. Соціальні проблеми у сфері управління персоналом // Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку виробничої сфери : матеріали Міжнар. наук.-теорет. конф. молодих учених і студентів (Донецьк, 5–6 червня 2008 р.). Донецьк : ДВНЗ ДонНТУ, 2008. С. 153–155.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

УДК 338.242.4.025.2:331.5(477)

Ковальчук М. М.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано основні методи вдосконалення механізму державного регулювання інституційних змін на ринку праці на підставі розгляду інституційного підходу до об'єкта дослідження в національній економіці.*

Ключові слова: *: економіка, держава, економічна політика, право на працю, ринок праці, трудовий потенціал, зайнятість населення, безробіття, державне регулювання, моделювання, інноваційна політика держави.*

Аннотация. *Проанализированы основные методы совершенствования механизма государственного регулирования институциональных изменений на рынке труда на основании рассмотрения институционального подхода к объекту исследования в национальной экономике.*

Ключевые слова: *экономика, государство, экономическая политика, право на труд, рынок труда, трудовой потенциал, занятость населения, безработица, государственное регулирование, моделирование, инновационная политика государства.*

Annotation. *The main methods of improving the mechanism of state regulation of institutional changes in the labor market are analyzed on the basis of a review of the institutional approach to the object of study in the national economy.*

Keywords: *economy, state, economic policy, right to work, labor market, labor potential, employment, unemployment, government regulation, modeling, innovation policy of the state.*

За сучасних умов у ринковій економіці відбуваються радикальні інституціональні зміни в системі правових, політичних, економічних і соціальних відносин. Формування конкурентоспроможного ринку праці в Україні є одним із важливих і складних завдань, оскільки його розвиток має сприяти збалансованому й ефективному функціонуванню національного ринку праці за впливу стратегії євроінтеграції, чим і зумовлено актуальність цього дослідження.

Дослідженням питань функціонування ринку праці та принципів його регулювання займалися і займаються вітчизняні та зарубіжні науковці, серед них Лібанова Е. М., Назарова Г. В., Доровської О. Ф., Іванісов О. В., Васильченко В. С., Богиня Д. П., Долішній М. І., Коваль С. П. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, питання щодо вдосконалення механізму ринку праці залишаються недостатньо вивченими.

Метою написання статті є визначення теоретичних особливостей механізму державного регулювання ринку праці в Україні задля його вдосконалення.

Серед інших ринків ринок праці посідає центральне місце. Його основою є два головні суб'єкти – роботодавці та наймані працівники. Принципова різниця між ними полягає у відношенні до засобів виробництва. Власниками засобів виробництва є роботодавці. Особи, які не володіють знаряддями і предметами праці, але мають здібності до праці, є найманими працівниками, які реалізують власну робочу силу за певну плату, а роботодавці формують попит та оплачують її. Отже, на ринку праці, як і на інших ринках, мають місце пропозиція, попит і ціна, що виражається у вигляді заробітної плати. Пропозиція робочої сили є визначуваною сукупністю різних факторів: рівнем заробітної плати, освіти, релігійними поглядами, правовими нормами та ін.

В Україні протягом багатьох років на ринку праці під впливом основних інституційних факторів (організаційно-правових, політичних, економічних, соціальних, демографічних і морально-психологічних) поступово сформувалася система нових інститутів: Державна служба зайнятості, її регіональні та місцеві органи, Міністерство соціальної політики та його структури, система соціального партнерства та спілки роботодавців, професійні спілки, система вищої та середньої освіти, кадрові агенції, фонд страхування на випадок безробіття, міграційні служби, комунікаційні технології, суспільні та державні фонди для стимулювання економічної активності, традиції та моральні норми, законодавство про зайнятість, соціальне страхування, трудове право [4].

На сучасному етапі розвитку економіки на ринку праці відбуваються:

© Ковальчук М. М., 2018

– розвиток нестандартних, нових форм зайнятості і моделей організації робочого часу;

– підвищення мобільності та гнучкості сегментів ринку праці;

– посилення під впливом нової ієрархії факторів виробництва диференціації сегментів ринку праці;

– спрямованість акцентів на якість трудового потенціалу (якість освіти);

– формування і розвиток нових компетенцій, навчання протягом усього життя;

– зрушення в професійній структурі персоналу;

– зміни загальної структури зайнятості;

– зміни у змісті праці: посилення значення творчої, інноваційної діяльності;

– розвиток нових типів і видів діяльності, чим зумовлено попит на креативних і мобільних працівників [5].

За сучасних умов розвитку економіки основним ініціатором інституційних змін має виступати саме держава. Ринок сам по собі не може вирішити проблеми високого рівня безробіття, зайнятості, інфляції. Нині ще не знайдено ефективного механізму, який би забезпечував тривалу рівновагу між попитом і пропозицією праці у ринкових економічних системах.

У нашій країні розвиток ринку праці, коли економіка перебуває на стадії формування ринкових відносин, де не розроблено механізм громадського та інституціонального регулювання, а елементи ринкової інфраструктури діють недостатньо, необхідно спрямовувати на формування нових правил поведінки (правил гри) суб'єктів ринку праці з подальшим упровадженням їх до господарського життя.

За даними Державної служби статистики України, станом на кінець 2016 р. чисельність працездатного населення становила 64,2 %, або 17303,6 тис. осіб [4]. Рівень безробіття за Міжнародною організацією праці (МОП) становить 9,7 %, або 1677,5 тис. осіб [4]. У Міністерстві соціальної політики України статистика інша – 980 тис. безробітних. Різниця є зумовленою методологією розрахунку. ЗМІ повідомляють про зареєстрованих 398 тисяч безробітних в Україні. Дійсно, наприкінці 2017 р. офіційно у Державній службі зайнятості України зареєстровано 407,2 тис. безробітних. Станом на кінець 2017 р. було 21,6 млн працюючих, із них 1,2 млн пенсіонерів, які працюють (усього в Україні пенсіонерів 12,2 млн осіб) [5].

Згідно із даними Державної служби статистики, рівень безробіття зростатиме й надалі: за даними кінця червня 2017 р., рівень безробіття вже становив 10 %. Ці дані свідчать про необхідність державного регулювання інституціональних змін на ринку праці, які являють собою комплекс правових, організаційно-економічних і соціальних заходів, розроблених і впроваджених державою задля створення нових і реформування старих, неефективних інститутів соціально-інституціонального ринку праці, забезпечення зайнятості населення, зменшення рівня безробіття та негативних наслідків міграційних процесів трудового потенціалу країни.

Ринок праці, на якому діє закон попиту і пропозиції, має суттєві відмінності від інших ринків. Одним із сучасних підходів до дослідження ринку праці є інституційний, об'єктом якого є дослідження інститутів, що дає змогу повніше й об'єктивніше враховувати взаємозв'язок економічних, політичних, соціальних, правових та інших складових системних перетворень.

Держава має повністю впливати на рівень зайнятості населення. Для цього повинні впроваджуватися державні програми зайнятості на перспективу, головними завданнями яких мають бути:

– створення нових робочих місць, стимулювання державних і приватних роботодавців до створення нових робочих місць з мінімальними витратами;

– формування ефективної структурної та регіональної політики зайнятості;

– сприяння зайнятості та покращення системи надання грошової допомоги безробітним;

– легалізація тіньової зайнятості;

– упровадження нестандартних режимів робочого часу як тимчасового заходу призупинення зростання безробіття;

– упровадження на державному та регіональному рівнях механізмів підтримки вітчизняних товаровиробників і товарів, що не суперечать умовам членства України в СОТ [6; 7].

Таким чином, створення робочих місць у недержавному секторі дасть змогу значно розширити пропозицію, сприятиме поступовому скороченню прогнозованого безробіття, а також посиленню професійної, територіальної та галузевої мобільності робочої сили. Напрямом подальших досліджень має стати пошук шляхів удосконалення механізму державного врегулювання вітчизняного ринку праці через упровадження державних програм зайнятості задля сприяння врегулюванню ринку праці, а також покращення системи надання допомоги безробітнім.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Писаревська А. І.

Література: 1. Бараник З. П. Функціонування ринку праці: статистична оцінка : монографія. Київ : КНЕУ, 2007. 392 с. **2.** Назарова Г. В., Іванісов О. В., Доровської О. Ф. Управління розвитком діяльності промислових підприємств : наукове видання. Харків : ХНЕУ, 2010. 240 с. **3.** Армстронг М. Практика управления человеческими ресурсами / пер. с англ. под ред. К. С. Мордовина. СПб. : Питер, 2010. 848 с. **4.** Сенюгина И. А., Пятковский Г. М. Характеристика процесса управления трудовым потенциалом предприятия. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/harakteristika-protsessa-upravleniya-trudovym-potentsialom-predpriyatiya. **5.** Радько С. Г. Трудовой потенциал как социально-экономическая система и риски управления. *Управление риском.* 2006. № 1. С. 55–62. **6.** Пшенична О. М. Управління соціальним розвитком колективу підприємства (на прикладі залізничного транспорту) : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Харків, 2008. 30 с. **7.** Лашкова Т. В., Сотникова Т. В., Кузьмина Т. Р. Профессиональная оценка персонала в новом формате. *Служба кадров и персонал.* 2010. № 8. С. 25–29.

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ

УДК 336.226.212.1(477)

Кодацька І. М.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено групи об'єктів нарахування податку на нерухоме майно, платників податку залежно від того, у якій власності перебуває майно, та бази оподаткування. Конкретизовано основні види неоподатковуваного нерухомого майна. Розглянуто види майна, до яких дозволено чи не дозволено застосовувати податкову пільгу. Деталізовано окремі випадки накладання штрафів на фізичних осіб – платників податку та їх розміри.*

Ключові слова: *податок, нерухоме майно, платник, база оподаткування, пільга, ставка, штраф.*

Аннотация. *Определены группы объектов начисления налога на недвижимое имущество, плательщиков налога в зависимости от того, в какой собственности находится имущество, и базы налогообложения. Конкретизированы основные виды необлагаемого недвижимого имущества. Рассмотрены виды имущества, в которых разрешено или не разрешено применять налоговую льготу. Детализированы отдельные случаи наложения штрафов на физических лиц – налогоплательщиков и их размеры.*

Ключевые слова: *налог, недвижимое имущество, плательщик, база налогообложения, льгота, ставка, штраф.*

Annotation. *The groups of objects of taxation on real estate, taxpayers, depending on the property in which the property is located, and the tax base are defined. The main types of non-taxable real estate were specified. The types of property in which the tax benefit is allowed or not allowed are considered. Individual cases of the imposition of fines on individuals – taxpayers and their sizes are detailed.*

Keywords: *tax, real estate, payer, tax base, concession, rate, penalty.*

Для інтеграції України до світового економічного простору важливим є реформування та перебудова вітчизняної економічної системи, однією зі складових якої є податкова система. Тому за сучасних умов необхідними є дослідження й аналіз системи у процесі її децентралізації. Основою податкової системи є податки, не останнім із яких є податок на нерухоме майно. Майже кожний громадянин має у власності певну нерухомість. Тому дослідження цієї теми є актуальним.

© Кодацька І. М., 2018

Дослідженням питань податків займалися і займаються зарубіжні та вітчизняні науковці, серед них Д. Кейнс, А. Лаффер, В. Вишневський, А. Даниленко, Я. Жаліло, А. Крисоватий, О. Данілов, Ю. Іванов, В. Мельник та ін.

Метою написання статті є визначення правил та особливостей оподаткування нерухомого майна в Україні.

Податок на нерухоме майно у складі податку на майно належить до місцевих податків. Рішення про встановлення місцевих податків і зборів приймають сільські, селищні, міські ради та ради об'єднаних територіальних громад, створені згідно із законодавством та перспективним планом формування територій громад [1].

Платниками податку на нерухоме майно згідно із Податковим кодексом України є фізичні особи, у тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової та (або) нежитлової нерухомості. Існують випадки, коли об'єкт нерухомості перебуває у спільній частковій або спільній сумісній власності кількох осіб. Особливості визначення платників податку за таких умов подано в табл. 1 [2].

Таблиця 1

Особливості визначення платників податку

Стан об'єкта нерухомості	Спільна часткова власність	Спільна сумісна власність
	Платником податку є кожний, за належну йому частку	
Поділений у натурі		Платником податку є кожний, за належну йому частку
Не поділений у натурі		Платником податку є один із власників, визначений за їх згодою, якщо інше не встановлено судом

Обє'кти оподаткування податком на нерухоме майно розподіляють на групи (рис. 1) [3].

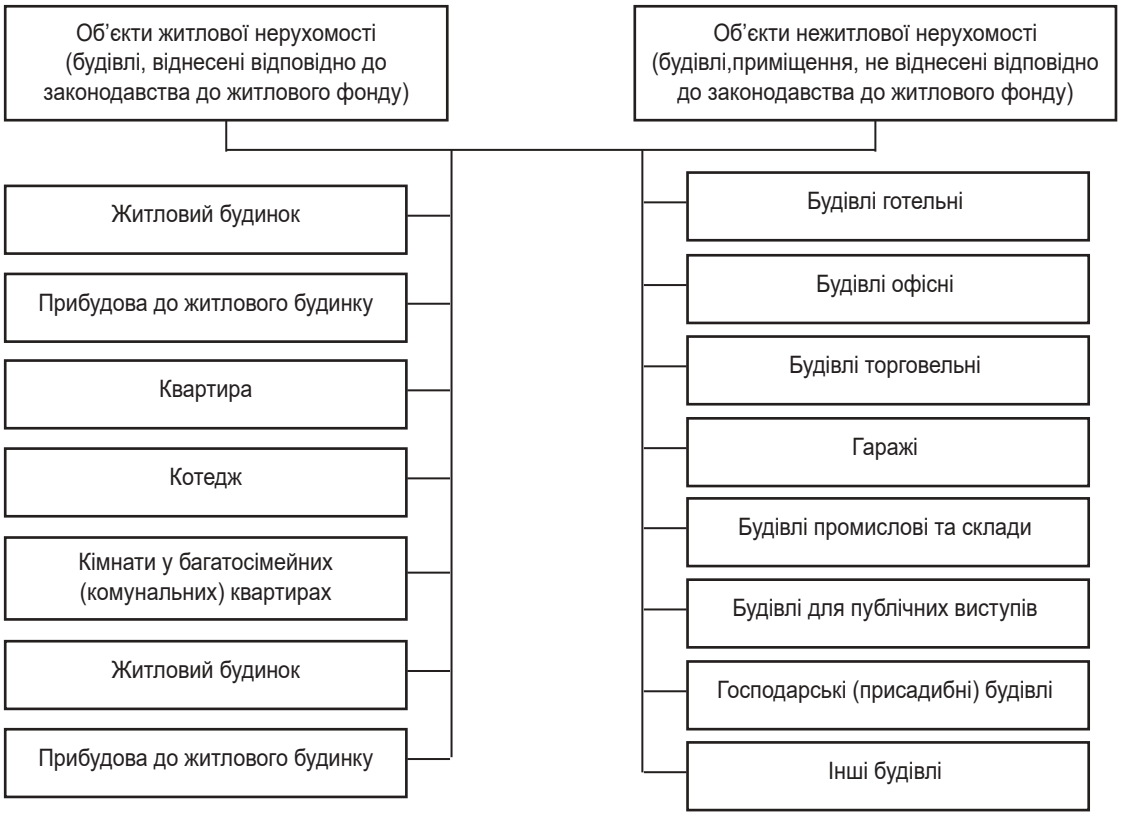

Рис. 1. **Групи об'єктів оподаткування**

Базою оподаткування податком вважають загальну площу об'єкта житлової та нежитлової нерухомості, а також його часток. Таку базу оподаткування на нерухомість, якою володіє фізична особа, обчислює контролюючий орган на підставі Державного реєстру речових прав на нерухоме майно або на підставі документів про право власності платника податків [1].

Існують винятки з можливих об'єктів оподаткування податком, тобто ті об'єкти, на які його не нараховують; до них належать:

– об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, розташовані в зонах відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, у тому числі їх частки;

– будівлі дитячих будинків сімейного типу;

– житлова нерухомість, непридатна для проживання, у тому числі у зв'язку із аварійним станом;

– об'єкти житлової нерухомості, у тому числі їх частки, що належать дітям-сиротам; дітям, позбавленим батьківського піклування, особам з їх числа; дітям-інвалідам, яких виховують одинокі матері (батьки), але не більше одного такого об'єкта на дитину;

– будівлі дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів незалежно від форми власності та джерел фінансування, що є використовуваними для надання освітніх послуг;

– об'єкти житлової нерухомості, які належать багатодітним або прийомним сім'ям, у яких виховуються п'ять і більше дітей [2].

У випадках, передбачених законодавством, фізичним особам можуть надаватися пільги з податку на нерухоме майно. У таких випадках база оподаткування об'єкта або об'єктів житлової нерухомості, у тому числі їх часток, зменшується:

– для квартир незалежно від їх кількості – на 60 м^2;

– для житлових будинків незалежно від їх кількості – на 120 м^2;

– для різних типів об'єктів житлової нерухомості, у тому числі їх часток – на 180 м^2 [2].

Такими зменшеннями кожна фізична особа може скористатися один раз за кожний звітний податковий період, тобто рік. Розмір податкової пільги визначається, виходячи з майнового стану та рівня доходів платників податку. Податкова пільга надається шляхом податкового вирахування (знижки), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку та збору; зменшенням податкового зобов'язання після нарахування податку та збору; установленням зниженої ставки податку та збору; звільненням від сплати податку та збору [1].

Податковим кодексом визначено випадки, коли податкова пільга не може надаватися. Це має місце, якщо площа оподатковуваного об'єкта перевищує п'ятикратний розмір неоподатковуваної площі, а також якщо об'єкт оподаткування є використовуваним власниками для отримання доходу (здається в оренду, лізинг, позичку, є використовуваним у підприємницькій діяльності) [1].

Ставка податку на нерухоме майно встановлюється сільською, селищною, міською радою або радою об'єднаних територіальних громад залежно від місця розташування та типу такого майна, але у розмірі, що не перевищує 1,5 % розміру мінімальної заробітної плати за 1 м2 бази оподаткування, тобто на грудень 2017 р. максимальний розмір податку на нерухоме майно становив 48 грн/м2 [1].

Контролюючий орган може розраховувати суму грошового зобов'язання, у такому разі платник податку несе відповідальність лише за своєчасне та повне погашення нарахованого узгодженого грошового зобов'язання й у певних випадках, передбачених законодавством, може оскаржити зазначену суму. За несплати протягом визначеного строку суми узгодженого зобов'язання на платника накладають штраф: за затримки до 30 календарних днів включно – у 10 % від погашеної суми податкового боргу, за затримки понад 30 календарних днів – у 20 % від погашеної суми податкового боргу [2].

У Податковому кодексі України визначено основні правила оподаткування нерухомого майна для фізичних осіб – платників податку. Водночас у ньому наведено вимоги до платників податку, яких вони мають дотримуватися, а також які вони можуть оскаржити за будь-якого порушення їх прав.

На практиці подані розрахунки податку на нерухоме майно, тобто визначення бази оподаткування податком, включаючи надання пільг, зменшення бази оподаткування та ін., виявилися занадто складними для використання, оскільки податок на нерухоме майно залежить передусім від розташування об'єкта оподаткування (область, район, зональність), а також від кількості об'єктів нерухомості, які перебувають у власності платника податку, та від їх розміру. Усе це впливає на порядок розрахунку податку, ставку податку та його розмір. Платники податку не завжди розуміють, за якою методикою їм нараховується податок; у більшості випадків самостійний розрахунок виявляється занадто комплексним і неправильним. Часто за таких умов при сплаті податку виникають чимало суперечностей. Тому держава має звернути увагу на вдосконалення методів розрахунку податку на нерухоме майно та сприяти спрощенню правил оподаткування об'єктів нерухомості.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Волошан І. Г.

Література: 1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **2.** Державна фіскальна служба України // Офіційний портал Державної фіскальної служби України. URL: http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini. **3.** Державний класифікатор будівель та споруд ДК 018-2000 : Наказ Держстандарту України від 17.08.2000 № 507 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va507565-00.

СУЧАСНІ МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ НА ПЕРСОНАЛ ЗА УМОВ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

УДК 658.32

Козлова А. О.

Магістрант 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність витрат на персонал організації. Проаналізовано роль і значення оптимізації за умов економічної нестабільності. Подано порівняльну харатеристику підходів до класифікації витрат на персонал. Узагальнено сучасні методи оптимізації витрат на персонал.*

Ключові слова: *організація, персонал, витрати на персонал, класифікація витрат на персонал, оптимізація витрат на персонал, лізинг персоналу, аутсорсинг, аутстафінг.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность затрат на персонал организации. Проанализированы роль и значение оптимизации в условиях экономической нестабильности. Дана сравнительная харатеристика подходов к классификации затрат на персонал. Обобщены современные методы оптимизации затрат на персонал.*

Ключевые слова: *организация, персонал, расходы на персонал, классификация затрат на персонал, оптимизация расходов на персонал, лизинг персонала, аутсорсинг, аутстаффинг.*

Annotation. *The essence of the staff costs of the organization. The role and importance of optimization in the conditions of economic instability are analyzed. A comparative description of the approaches to the classification of personnel costs is given. Generalized modern methods of optimizing staff costs.*

Keywords: *organization, personnel, personnel costs, classification of personnel costs, optimization of personnel costs, staff leasing, outsourcing, outstaffing.*

Економічна стабільність суб'єктів господарювання на ринку товарів і послуг безпосередньо залежить від підсумкових фінансових показників підприємницької діяльності, тобто від співвідношення між прибутком і витратами. За даними обліку, витратам на персонал належить друге місце за обсягом після матеріальних ресурсів у собівартості продукції. Геополітична та економічна кризи актуалізували питання ефективного управління витратами на персонал. З одного боку, обмеженість фінансових ресурсів змушує національні компанії оптимізувати штат персоналу, з іншого – співробітникам, які залишилися, доводиться працювати за умов багатофункціональності, чим зумовлено необхідність оволодіння додатковими компетенціями. У зв'язку із цим питання пошуку компромісу між скороченням витрат на персонал і подальшою реалізацією корпоративної стратегії розвитку нині є надзвичайно актуальним.

Дослідженням особливостей визначення витрат на персонал за сучасних умов займалися і займаються Назарова Г. В., Кібанов А. Я., Косинська О. В., Маркова Н. С., Корінько М. Д., Давидович І. Є., Єгоршин О. П., Журавльова П. В. та ін. Але вивчення теоретичних і практичних досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців дає

© Козлова А. О., 2018

підстави говорити про недостатню розробленість питань стосовно оптимізації витрат на персонал підприємства: недостатньо уваги приділяється формуванню системи управління витратами на персонал як цілісної сукупності взаємодіючих елементів, що забезпечує прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень.

Метою написання статті є систематизація класифікації витрат на персонал організації, а також узагальнення сучасних методів їх оптимізації.

За нестабільних економічних умов витрати на персонал у структурі витрат підприємства є вагомими за обсягом, адже їх усе частіше розглядають як інвестиції, що приносять віддачу протягом тривалого часу. Тому управління ефективністю витрат на персонал може помітно впливати на результат господарської діяльності підприємства в цілому.

Науковець Кібанов А. визначає витрати на персонал як інтегральний показник, що охоплює витрати, пов'язані із залученням, винагородою, стимулюванням, використанням, розвитком, соціальним забезпеченням, організацією праці та поліпшенням її умов, звільненням персоналу [3].

Основні витрати на персонал групують і аналізують за ключовими групами. Ці групи затверджено Наказом Міністерства статистики України від 29 травня 1997 р. № 131 (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Класифікація витрат на персонал

Класифікація МОТ	Класифікація Міністерства статистики України
1. Пряма заробітна плата та оклади. 2. Оплата невідпрацьованого часу. 3. Преміальна та грошова винагорода. 4. Оплата в натуральному вимірюванні. 5. Вартість житла для працівників. 6. Витрати роботодавців на соціальне забезпечення. 7. Витрати роботодавців на навчання. 8. Витрати на культурно-побутове обслуговування. 9. Інші витрати: на перевезення робітників на роботу і з роботи, у тому числі відшкодування плати за проїзд, витрати на робочий одяг, відновлення здоров'я та ін. 10. Податки на використання найманої праці	1. Пряма оплата. 2. Оплата за невідпрацьований час. 3. Премії та нерегулярні виплати. 4. Заробітна плата в натуральній формі, пільги, послуги, допомоги в натуральній і грошовій формах. 5. Витрати на оплату житла працівників. 6. Витрати на соціальне забезпечення працівників. 7. Витрати на професійне навчання. 8. Витрати на утримання громадських служб. 9. Витрати на робочу силу, які не віднесені до інших груп. 10. Податки, що належать до витрат на робочу силу

Класифікація витрат за перерахованими групами забезпечує визначення їх складу, а також виявлення на цій підставі можливостей їх оптимізації. Як засвідчує практика, без оптимізації витрат немає розвитку, тому всі витрати мають бути продуктивними і керованими, оскільки успішне управління витратами є найбільшою конкурентною перевагою за нестабільної економічної ситуації. Оптимізація витрат на персонал полягає передусім у поліпшенні економічних результатів діяльності компанії, які б випереджали зростання витрат на персонал [1].

Традиційні методи є застосовуваними частіше за загального скорочення витрат виробництва у разі загальноприйнятого залучення працівників на основі укладання трудового договору або цивільно-правового договору. Найпопулярнішими варіантами поведінки організацій за умов економічного спаду є:

– тимчасове припинення діяльності;

– надання всім бажаючим відпустки без збереження заробітної плати;

– зниження обсягів виробництва зі скороченням чисельності або штату;

– зменшення встановлених розмірів оплати праці;

– тимчасове припинення виплати заробітної плати [5].

Однак, вибираючи той чи інший варіант дій, керівник повинен розуміти, що практично неможливо швидко й успішно мінімізувати витрати на персонал без втрат для показників економічного розвитку підприємства. Реалізація поданих варіантів дій є пов'язаною або із розірванням трудових контрактів, або із внесенням змін до їх умови, тому важливо правильно оцінити наслідки, що є пов'язаними з проведенням цих заходів оптимізації витрат на персонал.

Сучасні методи оптимізації витрат на персонал є пов'язаними передусім із використанням різних варіантів залучення тимчасового персоналу. До таких методів належать лізинг персоналу, аутстафінг (виведення персоналу за штат), аутсорсінг (використання зовнішніх послуг) [8].

Лізингом персоналу є наймання співробітників для виконання заданого обсягу робіт, у яких компанія має потребу періодично. Важливо, що при цьому не відбувається зарахування до штату нових фахівців, вони формально залишаються у своїй компанії, однак, виконують роботу для нового замовника.

За застосування аутстафінгу компанія виводить частину своїх працівників за межі штату і передає їх кадровому агентству. Тобто формально агентство виконує для них функції роботодавця, але фактично вони продовжують працювати у попередній компанії. Найпривабливішим є спільне використання кадрового аутсорсингу і аутстафінгу, оскільки за такого симбіозу можна очікувати економії на накладних витратах.

Аутсорсинг (використання зовнішніх послуг) є передачею організацією на підставі договору певних завдань або виробничих функцій на обслуговування іншій компанії, що спеціалізується у відповідній галузі. На відміну від послуг сервісу і підтримки, що мають разовий, епізодичний, випадковий характер і обмежені початком і кінцем, на аутсорсинг зазвичай передаються функції з професійної підтримки безперебійної роботи окремих систем та інфраструктури на підставі тривалого контракту (не менше одного року). Переваги та недоліки сучасних методів оптимізації витрат на персонал систематизовано у табл. 2 [8].

Таблиця 2

Переваги та недоліки сучасних методів оптимізації витрат на персонал

Метод оптимізації	Переваги	Недоліки
Лізинг персоналу	1) уникнення тривалої та витратної процедури пошуку фахівців; 2) зменшення адміністративних і тимчасових витрат щодо ведення кадрового діловодства, бухгалтерського обліку; 3) зняття роботодавцем з себе зобов'язань щодо соціальних гарантій перед співробітником при звільненні; 4) відсутність втрат і простоїв у разі хвороби основного працівника	1) витрати на послуги, що надаються; 2) нижча кваліфікація за однакових витрат порівняно зі штатним працівником; 3) ризик прийому нечесного, неблагонадійного співробітника; 4) нелояльне ставлення персоналу до політики компанії, її керівництва
Аутстафінг	1) можливість швидкого реагування на зміни ринку, оскільки компанія, у якій мінімум співробітників, є мобільнішою; 2) скорочення витрат на утримання допоміжних служб, адже зменшується загальна кількість персоналу в компанії; 3) скорочення витрат бюджету організації в частині фонду оплати праці; 4) можливість оптимізації податкових платежів	1) погіршення психологічного клімату в компанії, зростання напруженості у колективі, що негативно позначається на продуктивності праці; 2) погіршення стану корпоративної культури; 3) втрата керованості виробничих процесів через передачу частини функцій, які виконуються у межах цих процесів, компанії-провайдеру; 4) можливість втрати конфіденційної корпоративної інформації
Аутсорсинг	1) скорочення витрат на заробітну плату; 2) скорочення непрямих витрат на облаштування робочого місця, оренду приміщення, забезпечення харчування працівника; 3) отримання необхідних, нерідко унікальних компетенцій	1) неможливість проміжного контролю у процесі виконання завдання; 2) відсутність важелів впливу на підрядника, окрім фінансових; 3) висока вартість послуг підрядника у випадку залучення на тривалий термін

Таким чином, науковим результатом дослідження є формування порівняльної класифікації витрат на персонал та узагальнення сучасних методів їх оптимізації. За умов економічної нестабільності й обмеженості ресурсів питання ефективного управління витратами на персонал набувають особливої важливості. Ефективність калькуляції витрат на персонал, а також застосування сучасних оптимізаційних методів скорочення витрат на нього дозволять національним компаніям нівелювати наслідки кризових явищ і залишатися конкурентоспроможними за рахунок балансу оптимізаційних заходів у сфері управління людськими ресурсами. Напрямом подальших досліджень у сфері оптимізації витрат на персонал має стати пошук шляхів удосконалення методичного забезпечення оцінювання ефективності цієї групи витрат.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішина С. В.

Література: 1. Давидович І. Є. Управління витратами : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2008. 320 с. **2.** Про затвердження Інструкції по визначенню вартості робочої сили : Закон України від від 29.05.97 № 131 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-97. **3.** Кибанов А. Я., Митрофанова Е. А., Есаулова И. А. Экономика управления персоналом : учебник / под ред. А. Я. Кибанова. М. : Инфра-М, 2014. 428 с. **4.** Корінько М. Д., Тітаренко Г. Б. Концептуальні основи управління витратами

суб'єктів господарювання в умовах удосконалення ринкових відносин. *Актуальні проблеми економіки.* 2009. № 9. С. 126–131. **5.** Косинська О. В. Удосконалення системи управління витратами як важливий засіб підвищення ефективності функціонування підприємств харчової промисловості. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2011. № 6. С. 216–221. **6.** Маркова Н. С. Розвиток персоналу : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2012. 256 с. **7.** Назарова Г. В., Гавкалова Н. Л., Маркова Н. С. Формування та розвиток людського капіталу корпоративних підприємств : наукове видання. Харків : ХНЕУ, 2006. 240 с. **8.** Самотеева А. Аутстаффинг или аренда персонала. *Реальный бизнес.* 2005. С. 126–129.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МАТЕРІАЛЬНИХ І НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

УДК 657.421

Коломієць Н. І.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сутність матеріальності та нематеріальності активів. Визначено відмінності матеріальних і нематеріальних активів, а також чіткі критерії їх ідентифікації. Конкретизовано наслідки облікового та юридичного статусу матеріальних і нематеріальних активів.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, активи, матеріальні активи, нематеріальні активи, класифікація.*

Аннотация. *Проанализирована сущность материальности и нематериальности активов. Определены различия материальных и нематериальных активов, а также четкие критерии их идентификации. Конкретизированы последствия учетного и юридического статуса материальных и нематериальных активов.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, активы, материальные активы, нематериальные активы, классификация.*

Annotation. *The essence of the materiality and intangible assets is analyzed. The differences of tangible and intangible assets, as well as clear criteria for their identification. The consequences of the accounting and legal status of tangible and intangible assets are specified.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, assets, tangible assets, intangible assets, classification.*

Нині триває процес глобалізації та інтернаціоналізації економіки України, у зв'язку із чим виникає необхідність перегляду й уточнення принципів формування активів підприємства. За своїми характеристиками, складом, рівнем впливу на результати господарської діяльності та фінансовий стан підприємства нематеріальні та матеріальні активи є важливими об'єктами бухгалтерського обліку. Однак, часто оцінювання нематеріальних активів здійснюють лише як додатка до матеріальних ресурсів. Тому важливо з'ясувати відмінності матеріальних і нематеріальних активів [1].

Метою написання статті є визначення відмінностей матеріальних і нематеріальних активів.

Дослідженнями сутності матеріальних і нематеріальних активів підприємства займалися провідні науковці, серед них Бутинець Ф., Павельчук І., Горецька Л., Сизоненко О., Марочкіна І., Гончар О., та ін.

Економічні ресурси, які має підприємство і від яких очікує отримати користь у майбутньому, використовуючи їх у своїй діловій активності, називають активами підприємства. Прикладами активів є будівлі, обладнання, запаси товарів, транспортні засоби, виплати (заборгованість клієнтів або рахунки дебіторів), банківський рахунок, готівкові гроші [1].

© Коломієць Н. І. , 2018

Активи мають відповідати двом вимогам: бути у володінні підприємства і мати грошове вираження [3]. Згідно із П(С)БУ актив має відповідати хоча б одній з двох вимог: давати дохід (тобто у майбутньому очікується економічна вигода); їх оцінювання має бути проведене достовірно.

Активи можуть бути матеріальними (їх можна реально побачити, відчути) і нематеріальними (активи без фізичних вимірювань, але їх оцінка базується на правах та привілеях, які має власник).

Аналіз праць науковців дає підстави говорити про відмінні риси між матеріальними активами (МА) та нематеріальними активами (НМА) (рис. 1) [2–6].

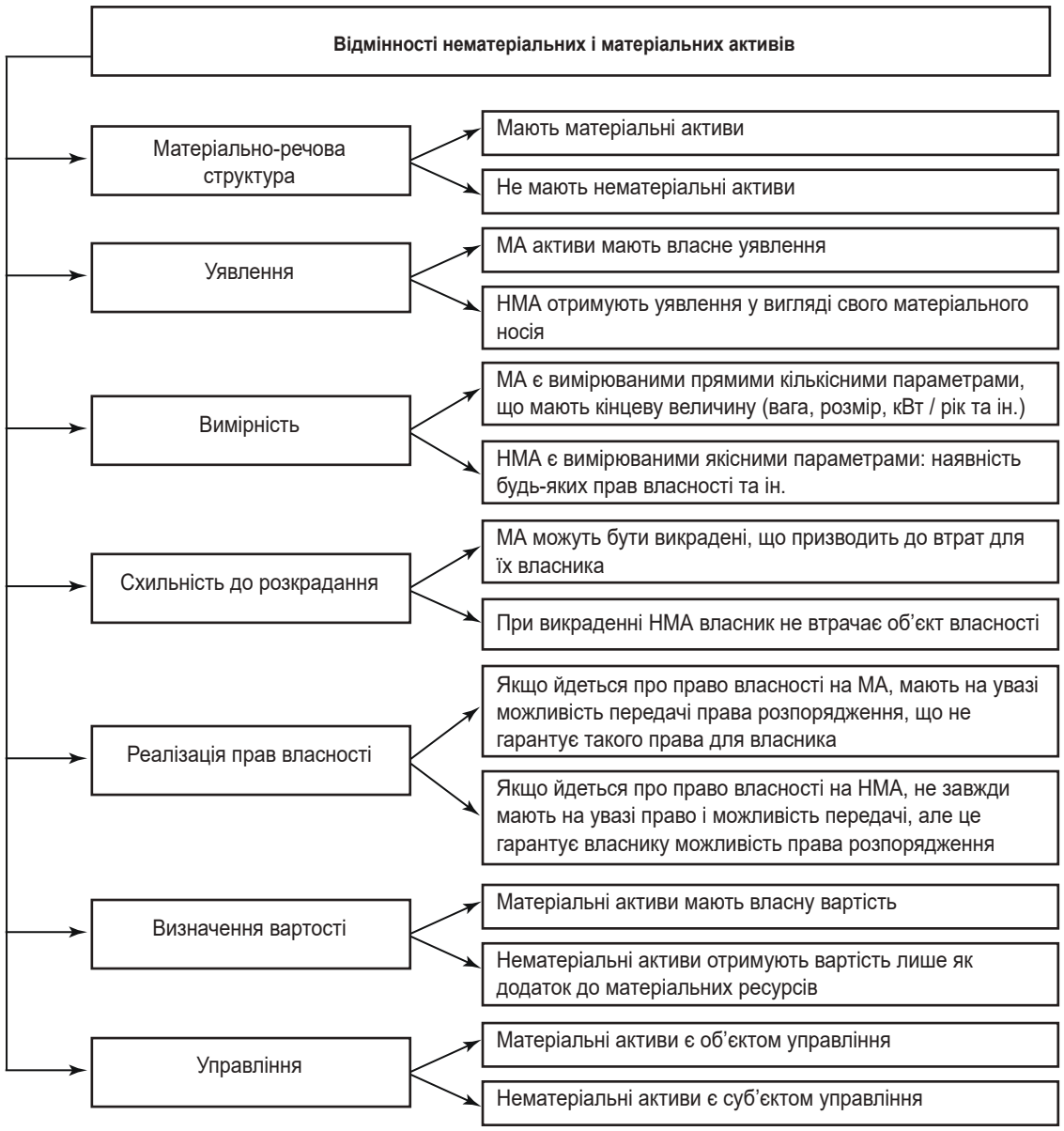

Рис. 1. **Відмінності нематеріальних і матеріальних активів**

Бачимо (рис. 1), що існують відмінності у принципах роботи з матеріальними та нематеріальними активами, що пов'язано із:

– умовами зберігання (обсяг сховищ нематеріальних активів не пов'язаний із матеріальними параметрами);

– демонстрацією: нематеріальні активи неможливо показати, про них можна розповісти, намалювати, тобто використати непрямі методи;

– правила транспортування: для нематеріальних активів шлях транспортування нерухомий, а витрати на транспортування матеріальних активів незрівнянно перевищує витрати на транспортування нематеріальних активів;

– формування й оцінювання запасів матеріальних активів і нематеріальних активів; визначення конкурентного запасу міцності продукції; однаковим є обмеження щодо вартості виготовлення першого зразка, розділеної між потенційним обсягом виробництва. Однак, для матеріальних активів існує нижнє обмеження за вартістю, відмінне від нуля;

– поточне ціноутворення щодо поточної діяльності без урахування повернення інвестицій, тобто вкладень у виготовлення першого зразка;

– різниця часу відтворення: для нематеріальних активів вона прагне до нуля;

– обмеження потенційного обсягу виробництва: для ексклюзивного матеріального активу обмеження формується запасом матеріальних активів, для нематеріальних активів у аналогічній ситуації обмеження диктується обсягом ринку збуту;

– вартість матеріальних активів може бути визначена об'єктивно, тобто без урахування впливу інших факторів; матеріальний актив має власну вартість, тоді як вартість нематеріальних активів може бути визначена лише як додатка до матеріальних ресурсів, тобто вони не мають власної вартості [4–6].

Розглянемо наслідки цих відмінностей і відповідних принципів.

1. Неможливість повного юридичного захисту нематеріальних активів (основний парадокс нематеріальних активів), тобто запобігання їх несанкціонованому використанню. Сутність захисту нематеріальних активів полягає в обмеженні доступу до інформації для лише певного кола осіб. Для юридичного захисту необхідно ідентифікувати і визначити, що захищається, і надати ці дані у загальний доступ, що само по собі є пропозицією використання такого активу, оскільки мало хто відмовиться від спокуси скористатися ефективнішим активом.

2. Порівняно з монополістом МА можливості монополіста НМА у разі продажу рідкісних активів у збереженні такої монополії значно обмежені, оскільки єдина легально продана копія може наситити весь ринок. Прикладом цього є аудіопродукція, що розповсюджується безкоштовно в електронних мережах, програмне забезпечення, дані інформаційного характеру, у тому числі новини, аналітичні огляди та ін.).

3. Для матеріальних активів статус продавця на ринку (монополія та ін.) є визначуваним значною мірою на підставі виробничих можливостей продавця, у той час як статус продавця нематеріальних активів – на підставі розвиненості каналів зв'язку [4; 5].

Таким чином, дослідивши відмінності та визначивши чіткі критерії ідентифікації матеріальних і нематеріальних активів, можна зробити висновок, що оцінювання матеріальних активів не є проблематичним на відміну від оцінювання нематеріальних активів, оскільки оцінка нематеріальних активів може носити суб'єктивний характер. Ця проблема є пов'язаною передусім із питаннями класифікації нематеріальних активів, а також способами їх надходження. Безсумнівною є необхідність урахування у цих питаннях зарубіжного досвіду, із орієнтиром на вітчизняні реалії, а також максимальним наближенням теоретичних надбань до чинної практики.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Фартушняк О. В.

Література: 1. Сафронов Н. А. Экономика организации (предприятия) : учебник. М. : Экономист, 2004. 252 с. **2.** Сизоненко О. В. Класифікація нематеріальних активів для потреб бухгалтерського обліку. *Облік і фінанси АПК*. 2008. № 8. С. 143–146. **3.** Гончар О. І., Павельчук І. В. Нематеріальні активи у формуванні потенціалу підприємства. *Вісник Хмельницького аграрного університету.* 2009. № 3. С. 77–80. **4.** Марочкіна А. М. Бухгалтерський облік за національними стандартами : навч. посіб. Харків : Торсінг. 2002. 296 с. **5.** Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Житомир : Рута, 2000. 640 с. **6.** Горецька Л. Л. Економічна природа активів: обліковий аспект. *Вісник ЖІТІ.* 2002. № 2. С. 49–57.

НАПРЯМИ ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

УДК 338.2

Комар О. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено основні проблеми розвитку сучасного вітчизняного малого та середнього бізнесу. Визначено напрями фінансування та подальшого розвитку малого та середнього бізнесу в Україні.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, прибуток, бізнес, підприємництво, мале підприємництво, середнє підприємництво, малий бізнес, середній бізнес, фінансове забезпечення, досвід країн Європейського Союзу.*

Аннотация. *Исследованы основные проблемы развития современного отечественного малого и среднего бизнеса. Определены направления финансирования и дальнейшего развития малого и среднего бизнеса в Украине.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, прибыль, бизнес, предпринимательство, малое предпринимательство, среднее предпринимательство, малый бизнес, средний бизнес, финансовое обеспечение, опыт стран Европейского Союза.*

Annotation. *The main problems of the development of modern domestic small and medium businesses are investigated. The directions of financing and further development of small and medium-sized businesses in Ukraine were determined.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, profit, business, entrepreneurship, small business, medium-sized business, small business, medium business, financial support, experience of the European Union countries.*

На сучасному етапі розвитку економіки країн Європейського Союзу та України як її частки все більшого значення набуває наявність ефективно організованого фінансового ринку, здатного забезпечити потреби економіки в цілому, а також малого та середнього бізнесу як її основи зокрема. Задля цього у малого та середнього бізнесу виникає потреба в інвестиціях шляхом акумуляції та перерозподілу тимчасово вільних фінансових ресурсів.

Через незначний період функціонування порівняно з європейськими партнерами вітчизняний фінансовий ринок має певні недоліки, які важливо усунути задля ефективного функціонування та розвитку малого та середнього бізнесу. Для цього необхідно простежити тенденції, що склалися як у межах вітчизняного, так і міжнародного фінансового ринку.

За умов дестабілізації економіки й обмеження фінансових ресурсів саме суб'єкти малого та середнього бізнесу, які не потребують великих стартових інвестицій, спроможні за певної підтримки найшвидше і найефективніше сприяти ефективному розвитку економіки та фінансового ринку [7].

Згідно із загальноприйнятими економічними нормами і класифікацією підприємством малого бізнесу вважають суб'єкт господарювання зі штатом до дев'яти співробітників і річним обігом до 1 млн дол. США. Підприємством середнього бізнесу вважають суб'єкт господарювання зі штатом від 10 до 499 співробітників і річним обігом від 1 до 10 млн доларів США. На великих підприємствах працюють понад 500 штатних співробітників, їх річний обіг перевищує 10 млн дол. США [2].

Згідно із Податковим та Господарським кодексами України, а також із Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» до підприємств малого та середнього бізнесу належать:

– фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як суб'єкти підприємницької діяльності;

– юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середньооблікова чисельність працюючих не перевищує 50 осіб, а обсяг річного валового доходу не перевищує 10 млн євро [5; 6].

© Комар О. В., 2018

Аналіз Господарського та Податкового кодексів України дозволив установити критерії визначення суб'єктів підприємництва. Зауважимо, що ці критерії є дуже подібними із застосовуваними в країнах Європейського Союзу (табл. 1) [5; 6].

Таблиця 1

Критерії визначення суб'єктів підприємництва в Україні

Тип суб'єкта	Господарський кодекс		Податковий кодекс	
	Кількість працівників	Річний дохід, млн евро	Кількість працівників	Річний дохід, млн евро
Суб'єкти малого підприємництва – фізичні особи	10	2	-	-
Суб'єкти малого підприємництва – юридичні особи	10	2	-	-
Суб'єкти середнього підприємництва – фізичні особи	50	10	20	20
Суб'єкти середнього підприємництва – юридичні особи	50	10	50	20

За всі роки незалежності в Україні малий і середній бізнес так і не став основою, драйвером вітчизняної економіки. Структурні показники сектора малого та середнього підприємництва за останні роки практично не змінилися, що свідчить про його стагнацію. В Україні показники кількості малого та середнього підприємництва кореспондують з європейськими показниками, але показники продуктивності мікропідприємств є нижчими продуктивності підприємств у країнах Європейського Союзу у середньому майже у 8 разів, малих підприємств – у 5 разів, середніх – у 4 рази, великих – у 3,6 рази [4].

На підставі аналізу й систематизації міжурядових угод і програм, законів і підзаконних актів, стратегій, звітів Європейського банку та міжнародних організацій, а також економічної та політичної ситуації в країні складено таблицю, де визначено сильні та слабкі сторони, а також можливості й загрози розвитку сучасного вітчизняного малого та середнього бізнесу (табл. 2) [4–8].

Таблиця 2

Проблеми та можливості розвитку вітчизняного малого та середнього бізнесу

Сильні сторони	Слабкі сторони
– ухвалення Стратегії «Україна-2020»; – ухвалення Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом; – запуск програми державних закупівель «Прозоро»; – спрощення порядку реєстрації, перереєстрації та зняття з обліку суб'єктів господарювання	– відсутність комплексної стратегії розвитку малого та середнього бізнесу; – відсутність комплексної програми підтримки малого та середнього бізнесу; – відсутність податкових пільг для новостворених підприємств малого та середнього бізнесу; – низький рівень ділової культури
Можливості	**Загрози**
– стратегічне географічне розташування країни між країнами Європейського Союзу та СНД; – значний потенціал у аграрній промисловості; – участь у європейських програмах з розвитку малого та середнього бізнесу; – відносно дешева та кваліфікована робоча сила	– корупція; – високий рівень інфляції; – нестабільний економічний і політичний клімат; – значне податкове навантаження; – нестабільна банківська система; – висока ставка за кредитами

Аналіз (табл. 2) дає підстави стверджувати, що Україна має великий потенціал щодо розвитку підприємств малого та середнього бізнесу. Умовою успішного функціонування сучасних суб'єктів малого та середнього бізнесу є формування сприятливого середовища для їх успішного розвитку. Успішний розвиток підприємництва в Україні можливий за умови забезпечення здорової конкуренції, створення сприятливого клімату та раціональної підтримки з боку держави.

Основні напрями державної підтримки малого та середнього бізнесу практично в усіх країнах Європейського Союзу передбачають законодавчу, фінансову, консультаційну, інформаційну й освітню підтримку підприємців, а також державне пряме або непряме замовлення продукціъ малого та середнього бізнесу. Для цього розроблено й упроваджено кілька програм: програма SLIM пропонує заходи щодо спрощення законодавства Європейського Союзу в тому або іншому секторі економіки; Євроінфоцентри займаються роз'ясненням вимог законодавства щодо суб'єктів підприємництва, організацією європейських конференцій для щойно створених суб'єктів малого та середнього підприємництва. Діє програма оцінювання впливу нормативних актів на функціонування підприємництва з погляду порівняння витрат, вигод і ризику, «Центр єдиного вікна» є спрямованим на співробітництво між відповідними державними органами та підприємницькими структурами, що може стати корисним для обох сторін [3].

У таблиці подано результати горизонтального, вертикального та кластерного аналізу звітів Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейської Бізнес-організації та асоціацій, а також узагальнення досвіду окремих європейських країн щодо впровадження державних програм фінансування малих і середніх підприємств задля розробки практичних заходів, спрямованих на активізацію фінансування вітчизняного малого та середнього бізнесу (табл. 3) [1; 2].

Таблиця 3

Державні заходи, спрямовані на полегшення доступу малого та середнього бізнесу до фінансування, застосовувані у країнах ЄС

Заходи	Країни
Збільшення державних гарантій для експортно-орієнтованих підприємств	Данія, Фінляндія, Швеція, Швейцарія, Іспанія, Велика Британія
Спеціальні гарантії й позики для нових компаній (стартапів)	Данія, Нідерланди, Польща, Угорщина, Іспанія
Державне співфінансування	Швеція, Ірландія, Данія
Субсидування відсоткових ставок	Угорщина, Іспанія, Велика Британія
Венчурне фінансування, забезпечення гарантій прав власності	Велика Британія, Данія, Фінляндія, Франція, Угорщина, Нідерланди, Іспанія
Бізнес-консалтинг	Данія, Фінляндія, Швеція
Кредитне посередництво	Франція, Іспанія
Банківське цільове кредитування МСБ	Польща, Данія, Угощина, Франція
Збільшення обсягів державних гарантій позик або гарантування відсотків за позиками	Данія, Фінляндія, Франція, Угорщина, Італія, Нідерланди, Словацька Республіка, Словенія, Іспанія, Швейцарія, Велика Британія

Розглянемо основні напрями активізації фінансування вітчизняного малого та середнього підприємництва.

1. Розробка й упровадження цілісної системи державної підтримки малого та середнього бізнесу, стартап-проектів, підприємницької діяльності.

2. Створення державної онлайн-мережі навчальних і консультаційних центрів, у яких надавали б усебічну допомогу (юридичну, бухгалтерську консультаційну, інформаційну) суб'єктам малого та середнього бізнесу.

3. Розробка й упровадження системи моніторингу обстеження умов банківського кредитування малого та середнього бізнесу як важливого аналітичного інструменту формування державної політики щодо доступу малого й середнього бізнесу до фінансування на підставі чітко визначених цілей і показників, які можна виміряти.

4. Проведення комплексного аналізу чинної нормативно-правової бази, що забезпечує функціонування фінансової інфраструктури в контексті спрощення доступу суб'єктів малого та середнього бізнесу до фінансових ресурсів (кредитування, факторингу, лізингу, франчайзингу, аутсорсингу, організації спеціальних майданчиків на фондових біржах з купівлі-продажу їх фінансових активів, венчурного фінансування та ін.).

5. У рамках Угоди про асоціацію України із країнами – членами Європейського Союзу – ініціювання на державному рівні процедури залучення малого та середнього бізнесу до європейських програм фінансування [7; 8].

Таким чином, лише комплексний, ефективний та узгоджений підхід, базований на досвіді Європейського співтовариства, дозволить якісно та швидко впровадити й активізувати нову Європейську програму фінансування підприємств вітчизняного малого та середнього бізнесу.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Внукова Н. М.

Література: 1. National Technical Working Group on Small and Medium Enterprises: Report of the Vision 2020. SMEDAN, 2012. 78 p. **2.** Report on Activities supporting SME. URL: http://www.eib.org/attachments/thematic/eib_report_activities_supporting_smes_2011_en.pdf. **3.** Report on Support to SMEs in Developing Countries Through Financial Intermediaries. URL: http://www.eib.org/attachments/dalberg_sme-briefing-paper.pdf. **4.** Варналій З. С., Васильців Т. Г., Покришка Д. С. Пріоритети вдосконалення державної політики розвитку малого підприємництва в Україні. *Стратегічні пріоритети.* 2014. № 9. С. 49–54. **5.** Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15. **6.** Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **7.** Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012

№ 4618-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17. **8.** Ольвінська Ю. О. Основні напрями підвищення ефективності функціонування суб'єктів підприємницької діяльності. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2013. № 12. С. 167–171.

ВПЛИВ РІВНЯ ДОМАГАНЬ НА АКАДЕМІЧНУ УСПІШНІСТЬ СТУДЕНТІВ

УДК 159.922.8

Комарова І. О.

Студент 3 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність поняття «рівень домагань». Деталізовано методику оцінювання рівня домагань. Проаналізовано вплив рівня домагань на академічну успішність студентів.*

Ключові слова: *студент, рівень домагань, успішність, опитувальник, Я-концепція.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность понятия «уровень притязаний». Детализирована методика оценки уровня притязаний. Проанализировано влияние уровня притязаний на академическую успеваемость студентов.*

Ключевые слова: *студент, уровень притязаний, успеваемость, опросник, Я-концепция.*

Annotation. *The essence of the concept of «level of claims». Detailed methodology for assessing the level of claims. Analyzed the impact of the level of claims on academic performance of students.*

Keywords: *student, level of aspirations, success, questionnaire, self-concept.*

Особливе місце у вивченні емоційно-мотиваційних механізмів залучення людини до діяльності посідають дослідження рівня домагань та особливостей цілепокладання особистості. Від рівня домагань людини залежить успішність її самореалізації у навчанні та праці, висота та реалістичність цілей, які вона ставить перед собою, стратегія досягнення цих цілей, ступінь стійкості у ситуаціях фрустрації, у які людина потрапляє на шляху до поставленої мети.

Нині існує чимало робіт зарубіжних і вітчизняних дослідників, присвячених дослідженню рівня домагань. Особливий внесок у його вивчення зробили Хоппе Ф., Левін К., Аткінсон Д., Ескалона С., Мясищев В., Божович Л., Зейгарник Б., Бороздіна Л. Поряд із глибоким теоретичним опрацюванням цього поняття і незважаючи на те, що проблема рівня домагань з чисто теоретичної все більше стає практичною проблемою, спостерігається брак досліджень механізмів впливу на рівень домагань та на інші характеристики особистості [1].

Метою написання статті є аналіз особливостей впливу рівня домагань на успішність студентів під час навчання.

Рівень домагань – це система перспективних завдань, які людина ставить для власного досягнення. Проблема рівня домагань перебуває в центрі досліджень психологічних механізмів регуляції діяльності й у безпосередньому зв'язку з аналізом особистісної сфери людини. Рівень домагань суттєво залежить від образу «Я», зокрема Я-ідеального (відповідно до образу себе в майбутньому людина ставить завдання досягнути цього образу) та самооцінки (зазвичай висока самооцінка формує високий рівень домагань) [2].

Поняття рівня домагань особистості ввів Т. Дембо для позначення прагнення індивіда до мети такого рівня складності, який, на його думку, відповідає його здібностям. Він є визначуваним двома факторами: прагненням до успіху та страхом невдачі. Прагнення до успіху виражається у впевненості людини в досягненні мети. Страх невдачі є пов'язаним із побоюванням, що очікування не виправдаються, і доведеться зазнати розчарування [1].

У зв'язку з недооцінюванням або переоцінюванням своїх можливостей у особистості починає проявлятися або комплекс неповноцінності, або комплекс переваги. За наявності комплексу неповноцінності особистість

© Комарова І. О., 2018

втрачає самоповагу і в неї починає проявлятися сором'язливість, невпевненість та інші негативні якості. За наявності комплексу переваги самоповага є необґрунтовано перебільшеною, особистість проявляє самовпевненість, зверхньо і зневажливо ставиться до оточуючих. У цій формулі є зерно істини. Невдачі зазвичай наносять удари по самоповазі, тоді як від успіхів вона зростає. Оскільки успіх часто залежить не тільки від людини, а й від інших особистостей, а також зовнішніх обставин у цілому, регулювати самоповагу можна через збільшення або зменшення рівня домагань [2].

Дослідження рівня домагань дають змогу краще зрозуміти мотивацію поведінки людини й здійснювати спрямований педагогічний вплив, що формує кращі якості особистості. В одних випадках важливим стає завдання підвищення рівня домагань особистості: якщо дитина невисоко оцінює себе й свої можливості, це спричиняє стійку втрату впевненості в успіху та деформацію особистості.

Рівень домагань характеризує:

– рівень складності, досягнення якого є загальною метою серії майбутніх дій (ідеальна мета);

– вибір суб'єктом мети наступної дії, що формується як результат переживання успіху або невдачі низки попередніх дій (рівень домагань на певний момент);

– бажаний рівень самооцінки особистості (рівень Я) [3].

Опитувальник Гербачевського В. К. призначений для діагностування компонентів мотиваційної структури, що є пов'язаною із рівнем домагань. Рівень домагань зазвичай оцінюють із застосуванням експерименту у такий спосіб: сукупність однотипних завдань ранжують за ступенем складності, і випробуваним пропонують послідовно вибирати для виконання певну, часто фіксовану, кількість цих завдань будь-якого ступеня складності. При цьому експеримент зазвичай подають як випробування інтелекту. Рівень домагань особистості оцінюють за середнім ступенем складності обраних завдань. Можливість застосування експериментальної схеми ґрунтується на припущенні про узагальненість рівня домагань: у будь-якій діяльності, незалежно від її специфіки, у кожної людини формуватиметься характерний для неї рівень домагань. Однак, поряд із даними про дійсну узагальненість рівня домагань, існують факти і протилежного тлумачення стосовно того, що рівень домагань, який формується у людини в експериментальному завданні, відрізняється від рівня домагань, сформованого у неї у звичній професійній діяльності. Ця характеристика несе на собі відбиток конкретної історії її формування та розвитку і залежить не тільки від внутрішніх, а й від зовнішніх умов [4; 5].

Рівень домагань є важливим структуроутворюючим компонентом особистості. Це досить стабільна індивідуальна якість людини, що характеризує рівень складності поставлених завдань, вибір суб'єктом мети чергової дії залежно від переживань успіху або неуспіху попередніх дій, а також бажаний рівень самооцінки особистості.

У запропонованій методиці рівень домагань є визначуваним за цільовим відхиленням, тобто за різницею між тим, що людина намітила виконати за певний час, і тим, що вона насправді виконала. Дослідження дозволяє виявити рівень і адекватність (реалістичність) домагань досліджуваного. Рівень домагань є пов'язаним із процесом цілеутворення та являє собою ступінь локалізації мети у діапазоні складності. Адекватність домагань указує на відповідність мети можливостям людини.

Високий реалістичний рівень домагань людини може поєднуватися у неї із впевненістю у цінності власних дій, із прагненням до самоствердження, відповідальністю, корекцією невдач за рахунок власних зусиль, наявністю стійких життєвих планів.

Якщо у людини нереалістично високий рівень домагань, то, як правило, він є супроводжуваним фрустрованістю, вимогливістю до оточуючих, екстрапунітивністю. Особи з таким рівнем домагань є іпохондричними та мають труднощі в реалізації власних життєвих планів.

Помірний рівень домагань характерний для досліджуваних, впевнених у собі, товариських. Вони не шукають самоствердження, налаштовані на успіх, розраховують ступінь власних зусиль і спроможні співставляти ступінь своїх зусиль із цінністю досягнутого.

Низький рівень домагань часто є наслідком установки на невдачу. В осіб із нереалістично низьким рівнем домагань часто неясні плани на майбутнє. Зазвичай вони орієнтовані на підлеглість і часто є безпомічними. Однією з проблем таких людей може стати планування своїх дій найближчим часом і співставлення їх із перспективою [6].

Аналіз сучасної літератури засвідчує, що поряд із великою кількістю наукових робіт, присвячених вивченню особистісних особливостей студентів, лише деякі з науковців приділяють серйозну увагу особливостям такого істотного компонента особистості студента, як відношення до себе та його вияв як самооцінки та рівня домагань. При вивченні студентів часто простежують зв'язок самооцінки із тривожністю, коли висока загальна самооцінка та самоповага поєднуються з невисокою тривожністю, а невисока самооцінка – із підвищеною.

У студентів, які успішно навчаються, Я-концепція охоплює їх сприйняття себе нонконформістами, тенденцію до визначення авторитетів. Такі клінічні прояви, як тривожність, фрустрація та почуття провини, невідомі

їх Я-концепції, вони пов'язують такі риси із низькою успішністю, прогулами. Ці студенти іспити сприймають у контексті змагання та честолюбства. У їх уявленнях вони самі не надто далекі від образу ідеального студента; займаються такі студенти самостійно, розглядаючи це як шлях до вдалої кар'єри та шлюбу.

У студентів із середньою успішністю Я-концепція охоплює їхнє залучення до самостійних занять та активність, що не є пов'язаною з досягненнями. Вони, як і студенти, які успішно навчаються, вважають себе нонконформістами. Однак, для них існує зв'язок поміж іспитами та відчуттями тривожності, фрустрованості та провини, а також їх уявленнями про авторитети, реакцією на пропуск лекцій. На відміну від першої групи, ці молоді люди розглядають дім, любов, секс і шлюб як не притаманні їх Я, у той час як клінічні поняття занепокоєння, фрустрації та провини є складовою їхнього Я.

Я-концепція студентів із низькою успішністю є схожою із концепцією попередньої групи. Однак, вони не сприймають себе нонконформістами, відвідування вечірок зовсім не пов'язане з їх Я-концепцією, іспити та авторитети забарвлені для них тривожністю, фрустрацією та почуттям провини, останні елементи є пов'язаними також із пропуском лекцій, є суттєвою складовою їхньої Я-концепції. Отже, Я-концепція студентів, які погано встигають, порівняно з Я-концепцією тих, хто добре встигає, є вельми однобічною, передбачає позанавчальну активність. Навчальний процес для студентів цієї групи є пов'язаним із негативними емоціями.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лугова В. М.

Література: 1. Вплив рівня домагань на характер самоактуалізації особистості. URL: http://bukvar.su/psihologija/83310-Vliyanie-urovnya-prityazaniiy-na-harakter-samoaktualizacii-lichnosti.html. **2.** Поняття про рівень домагань. URL: https://studfiles.net/preview/5044536. **3.** Самооцінка і рівень домагань. URL: http://referat911.ru/Psihologiya/samoocnka. 2360217-place1.html. **4.** Оцінка рівня домагань. URL: https://studfiles.net/preview/5263787. **5.** Методика вивчення рівня домагань. URL: http://studcon.org/metodyka-vyvchennya-rivnya-domagan. **6.** Методи дослідження самооцінки і рівня домагань. URL: http://referat-ok.com.ua/sociologiya/metodi-doslidzhennya-samoocinki-i-rivnya-domagan.

МОНІТОРИНГ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВОЇ СФЕРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ Й УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

УДК 331.48

Король М. В.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості застосування моніторингу соціально-трудової сфери в Україні. Досліджено його значення для державної політики та функціонування державних установ.*

Ключові слова: *державна політика, державна установа, соціально-трудова сфера, моніторинг соціально-трудової сфери, Міжнародна організація праці (МОП), статистична інформація, макроекономічні показники.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности применения мониторинга социально-трудовой сферы в Украине. Исследованы его значение для государственной политики и функционирования государственных учреждений.*

© Король М. В., 2018

Ключевые слова: *государственная политика, государственное учреждение, социально-трудовая сфера, мониторинг социально-трудовой сферы, Международная организация труда (МОТ), статистическая информация, макроэкономические показатели.*

Annotation. *The features of the application of monitoring of social and labor sphere in Ukraine are considered. Its significance for public policy and the functioning of public institutions has been investigated.*

Keywords: *state policy, state institution, social and labor sphere, monitoring of social and labor sphere, International Labor Organization (ILO), statistical information, macroeconomic indicators.*

Становленням у нашій країні соціально орієнтованої ринкової економіки зумовлено зростання складності та багатогранності соціально-економічних процесів, із чим пов'язано посилення відповідальності за управлінські рішення, що приймаються на всіх рівнях. Це передбачає володіння об'єктивною, точною і релевантною інформацією. Основним засобом надання точної та своєчасної інформації є моніторинг, який проводиться у багатьох сферах економіки.

Метою написання статті є виявлення та характеристика основних моніторингових досліджень, які проводяться у вітчизняній соціально-трудовій сфері.

Основними напрямками моніторингу соціально-трудової сфери є ключові проблеми, які є актуальними на сучасному етапі. Серед них передусім слід виділити соціально-демографічні та міграційні процеси, проблеми ринку праці, зайнятості та безробіття; соціально-трудові процеси на підприємствах, умови та охорона праці; доходи та рівень життя населення; соціально-психологічний клімат у трудових колективах, соціально-трудові відносини. Ці основні напрями є визначуваними соціальною політикою, яка проводиться на державному рівні.

Дослідженнями у сфері моніторингу соціально-трудової сфери займалися і займаються Грішнова О. А., Єсінова І. Н., Кібанов А. Я., Алієв І. М., Малишев Л. М. та ін.

Позитивні зміни у суспільстві можливі лише за рахунок державної соціально-економічної політики, спрямованої на формування відповідних передумов для підвищення якості життя населення за рахунок ефективного виробництва в усіх сферах формах господарювання. Це вимагає знання реальної ситуації в країні, її регіонах і на підприємствах, своєчасного виявлення та достовірного оцінювання наявних проблем. Тільки володіння об'єктивною інформацією про наслідки соціально-економічного реформування дає змогу оцінювати його ефективність, розробляти заходи щодо його корекції для подальшого поліпшення ситуації. Для досягнення таких цілей необхідною є система моніторингу.

Моніторинг використовують у різних сферах діяльності. Він є системою послідовного збору даних про явище, процес, описуваний за допомогою певних ключових показників, задля оперативного діагностування стану об'єкта, його дослідження й оцінювання в динаміці [1].

Міжнародна організація праці визначає моніторинг як постійний або періодичний перегляд виконання адміністрацією певної програми для оцінювання поточних результатів, виявлення проблем, негативних тенденцій і розробки рекомендацій щодо їх усунення.

Моніторинг відіграє важливу роль у політиці держави й у функціонуванні установ, які мають запроваджувати цю політику до життя. Недостатньо лише сформулювати, планувати та проводити певну політику, роль моніторингу полягає у визначенні того, як ефективно ця політика впроваджується до практики.

Виділяють три основні принципи, на яких грунтується моніторинг: принцип тотожності полягає у відповідності (тотожності) між системою моніторингу й об'єктом дослідження, принцип єдності об'єкта спостереження передбачає підпорядкування всіх окремих досліджень загальним соціально-економічним завданням, принцип комплексності полягає у спостереженні за перетвореннями не окремих сторін (сфер, аспектів), а господарсько-економічної системи в цілому [1].

Одним із основних напрямків соціально-економічного моніторингу є моніторинг соціально-трудової сфери, тобто оцінювання її стану та розвитку.

Моніторинг соціально-трудової сфери слід розглядати як один із найважливіших інструментів розробки обґрунтованої державної соціальної політики. Основними його завданнями є постійне спостереження за фактичним станом справ у сфері соціально-трудових відносин, систематичний аналіз процесів, які в ній відбуваються, попередження негативних тенденцій, які можуть спричинити соціальну напругу, а також короткостроковий прогноз можливих змін у цій сфері. Моніторинг соціально-трудової сфери є комплексною державною системою безперервного спостереження за фактичним станом справ у соціально-трудовій сфері.

Концепція моніторингу соціально-трудової сфери передбачає визначення:

– напрямків моніторингу;

– статистичних і соціологічних показників, що характеризують стан соціально-трудової сфери;

– принципів формування репрезентативної вибірки об'єктів дослідження;

– принципів побудови організаційно-технологічної схеми моніторингу соціально-трудової сфери;

– перелік організацій, міністерств і відомств, які мають брати участь у здійсненні моніторингу соціально-трудової сфери [3].

Для ефективного виконання своїх функцій моніторинг соціально-трудової сфери в Україні має здійснюватися за організаційно-технологічною схемою, що визначає функціональну взаємодію відповідальних виконавців зі збирання, передачі, обробки й аналізу інформації, яка формується на основі єдиної системи статистичних показників і методології їх обчислення, затверджених Державним комітетом статистики України. Моніторинг соціально-трудової сфери має здійснюватися на основі програми моніторингу, розробленої Міністерством праці та соціальної політики України та Державним комітетом статистики України спільно з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади [2].

Об'єктами моніторингу соціально-трудової сфери є спеціально відібрані підприємства, установи й організації різних форм власності та галузей економіки, регіони, а також відібрані за соціально-демографічними і професійними ознаками групи населення.

Збирання, обробка та передавання статистичної інформації з моніторингу є здійснюваними на регіональному та державному рівнях. На регіональному рівні статистична інформація за затвердженими напрямами моніторингу формується територіальними органами Державного комітету статистики України, Міністерства праці та соціальної політики України й інших державних органів виконавчої влади. Затверджені дані моніторингу територіальних органів зазначених міністерств і відомств у встановлені строки передаються територіальним органам статистики. Територіальні органи державної статистики формують зведені дані та передають їх до Державного комітету статистики України та місцевих органів виконавчої влади [4].

Статистична інформація за базовим підприємством моніторингу формується територіальними органами державної статистики відповідно до затвердженої системи показників затвердженого переліку підприємств та передається на державний рівень.

Статистична інформація за макроекономічними показниками й окремими напрямками моніторингу, сформована у відповідності із затвердженою системою показників на підставі проведення державних та галузевих статистичних спостережень, передається Держкомстатом України.

Джерелами інформації для моніторингу соціально-трудової сфери України є статистичні показники, що характеризують соціально-демографічний стан населення, зайнятість, ринок праці та безробіття, умови праці на підприємствах, доходи та рівень життя населення. Використовувані показники мають бути реальними, достовірними та загальновизнаними. До основних джерел інформації про зайнятість та соціально-трудові відносини належать вибіркові обстеження домогосподарств, перепис населення, адміністративна статистика, вибіркові обстеження та перепис підприємств, а також соціологічні дослідження.

Моніторинг соціально-трудової сфери є важливим і необхідним інструментом розробки та здійснення програм соціально-економічного розвитку на перспективу, удосконалення соціально-трудових відносин [4].

Отже, в Україні створюється й упроваджується нова система аналізу та прогнозування процесів, що відбуваються в соціально-трудовій сфері, комплексна система безперервного спостереження за фактичним станом справ у соціально-трудовій сфері на підставі єдиної системи показників і методології їх формування, упровадження нових форм і методів дослідження, об'єднання інформаційних потоків різних органів виконавчої влади, а також галузей і підприємств для підвищення рівня узагальнення й аналізу якості.

У процесі проведення дослідження за програмою моніторингу важливо своєчасно виявляти зміни, що відбуваються в соціально-трудовій сфері, а також фактори, що впливають на ці зміни. Необхідно здійснювати короткострокове прогнозування, виявляти найважливіші соціально-трудові процеси, попереджати та усувати негативні тенденції, що можуть спричинити виникнення соціальної напруги. Проведення моніторингу дає змогу оцінити повноту та ефективність реалізації законодавчих актів щодо соціально-трудової політики, сприяти прийняттю оптимальних рішень на різних рівнях управління.

Таким чином, нині в Україні хоч і здійснено чимало перетворень задля ефективного моніторингу не тільки у соціально-трудовій сфері, а й в усіх сферах, залишається ще багато проблем, які чекають на вирішення. Покращення моніторингу статистичних показників, серед яких показники демографічного стану населення, зайнятості, ринку праці, безробіття, сприятиме розвитку систем моніторингу на підприємствах та у соціально-трудовій сфері.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Аграмакова Н. В.

Література: 1. Кибанов А. Я. Экономика и социология труда : учебное пособие. М. : Инфра-М, 2003. 584 с. **2.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **3.** Первушина М. Подбор персонала в производственной компании. *Управление персоналом.* 2007. № 9. С. 42–46. **4.** Семенькова А. В. Сучасні проблеми підбору персоналу та механізм їх реалізації. *Економіка та держава.* 2011. № 1. С. 106–112.

РОЗВИТОК ТА ОСОБЛИВОСТІ АНТИМОНОПОЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

УДК 346.232

Король М. В.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні аспекти розвитку антимонопольної політики в Україні за сучасних умов. Досліджено найважливіші напрями реформування у цій сфері. Визначено недоліки сучасного законодавства стосовно проведення антимонопольної політики.*

Ключові слова: *державна політика, антимонопольна політика, монополізація, законодавство, нормативно-правове регулювання, законодавча база, антимонопольне законодавство.*

Аннотация. *Рассмотрены основные аспекты развития антимонопольной политики в Украине в современных условиях. Исследованы важнейшие направления реформирования в этой сфере. Определены недостатки современного законодательства касательно проведения антимонопольной политики.*

Ключевые слова: *государственная политика, антимонопольная политика, монополизация, законодательство, нормативно-правовое регулирование, законодательная база, антимонопольное законодательство.*

Annotation. *The main aspects of the development of antitrust policy in Ukraine in modern conditions are considered. The most important directions of reforming in this area are investigated. The shortcomings of the modern legislation regarding the conduct of antitrust policy are identified.*

Keywords: *government policy, antitrust policy, monopolization, legislation, legal regulation, legislative framework, antitrust legislation.*

За умов ринкової трансформації економіки України питання захисту конкуренції, недопущення зловживання ринковою владою монополістичних структур є особливо актуальним. Відповідно до Закону України «Про захист економічної конкуренції» створення конкурентного середовища та захист законних інтересів підприємців і споживачів, регулювання діяльності монополій сприяють формуванню цивілізованих ринкових відносин, підвищенню ефективності функціонування національної економіки і є однією зі складових антимонопольної діяльності держави.

Вітчизняній економіці у спадок дістався високий рівень монополізації, притаманний командно-адміністративній формі управління радянської економічної системи. У ході ринкових перетворень держава частково переформатувала більшість монопольних структур. Поглиблену структурну демонополізацію проведено у багатьох галузях вітчизняної економіки, але деякі сфери діяльності, виходячи з особливостей розвитку інфраструктури міста, не тільки не змінилися, а й залишилися на тому самому рівні.

Такі явища відбуваються, незважаючи на те, що нині в Україні створено цілісну систему правових та організаційних механізмів антимонопольної діяльності, яка відповідає сучасним нормам ЄС і загальносвітовим тенден-

© Король М. В., 2018

ціям. Це відбувається у зв'язку із високим рівнем лобіювання державними посадовими особами власних інтересів, зокрема у нафтопереробній та інших сферах. Лобізм – це скоординована практика обстоювання інтересів або чинення тиску на законодавців і чиновників зацікавленими особами на користь того чи іншого рішення. На сьогодні інститут лобізму існує майже в кожній цивілізованій країні світу, однак, рівень деталізації законодавства в цій сфері у різних країнах істотно відрізняється. Прикладом і еталоном законодавчого врегулювання та контролю процедури лобізму у світі є законодавство США. Щоб зрозуміти різницю між механізмом роботи лобізму в Україні і США, доцільно уявити реалії лобізму в Україні у вигляді айсбергу, а в США – багатоповерхівки [1].

Очевидно, що лобісти є частиною політичної системи певної країни. Цікаво, що інститут лобізму інтересів у США та ЄС майже не зазнає корупційного впливу. Лобісти за кордоном працюють відкрито, діють у межах законодавства, платять податки, здійснюють не тільки фінансування представницької діяльності політиків, а й приймають безпосередню участь у процесі законотворчості. Сучасний лобіст – освічений високооплачуваний фахівець у сфері політики, діяльність якого є спрямованою на те, щоб вплинути на законодавчий процес і направити його на вигідну для себе форму. Водночас вигода не є односторонньою, її отримують обидва учасники такого діалогу. Посприявши лобісту у законодавчому процесі, політик заручається його підтримкою щодо фінансування майбутніх політичних проектів.

Що ж стосується України, то правовий механізм регулювання інституту лобізму фактично не існує, а лобізм має у більшості випадків виключно тіньовий характер. Люди, які належать до сфери лобіювання інтересів, в українських реаліях зазвичай використовують недозволені методи ведення діалогу: надання неправомірної вигоди, недекларованe фінансування політиків і державних службовців, тіньові зв'язки, кулуарні змови. Особи, які лобіюють волю своїх замовників, переслідують виключно свої меркантильні цілі, нівелюючи при цьому інтереси бізнесу та суспільства в цілому.

На противагу цьому, яскравим прикладом «правильного» лобізму є діяльність Джона Маккейна, який пролобіював у Конгресі США закон, що накладав заборону на закупівлю російських двигунів для запуску супутників, і натомість з державного бюджету почали виділяти кошти на розробку двигуна власного виробництва.

Наразі Україна робить лише перші кроки з упровадження інституту лобізму в тому розумінні, у якому він існує і розвивається у світі. Згідно зі ст. 444 Угоди про Асоціацію України з Європейським Союзом Україна і ЄС беруть на себе зобов'язання зі сприяння інституційному процесу розбудови організацій громадянського суспільства, у тому числі лобістської діяльності.

Важливо усвідомлювати, що закон про легалізацію лобізму принесе свої дивіденди суспільству, оскільки дасть змогу економічно активній частині держави репрезентувати своє бачення розвитку бізнесу.

Антимонопольне законодавство в Україні представлене Законами України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» 1992 р., «Про захист від недобросовісної конкуренції» 1996 р., «Про природні монополії» 2000 р., «Про захист економічної конкуренції» 2001 р., «Про Антимонопольний комітет України» 1993 р. та ін. Ці нормативні акти дають змогу вирішити питання демонополізації ринків і боротьби зі зловживанням монопольним становищем.

На сьогодні не лише не ліквідовано монопольні утворення, а й виникли нові, особливо у торговельній сфері та сфері надання житлово-комунальних послуг.

В Україні після проведення радикальних реформ, приватизації та демонополізації ситуація у сфері конкурентних відносин частково змінилася. За нових соціально-економічних умов основною проблемою антимонопольної політики стало не просто формальне усунення монополізму, а створення ефективного конкурентного середовища, здатного забезпечити стале економічне зростання і стабільне підвищення життєвого рівня народу. Так, Антимонопольний комітет повинен зважати на необгрунтоване збільшення або зменшення цін на товари та послуги, а також на витіснення з ринку дрібних торговців та організацій, які надають послуги.

Сучасна антимонопольна політика має бути спрямована на подолання й обмеження монополізму, захист конкурентного середовища, а також підвищення ефективності функціонування існуючих конкурентних відносин. Це призвело до перетворення антимонопольної політики держави на конкурентну політику, а антимонопольного законодавства – на конкурентне законодавство.

Конкурентна політика є системою заходів держави щодо створення та розвитку конкурентного середовища, регулювання конкурентних відносин і конкурентного процесу задля підтримки та заохочення економічної конкуренції, боротьби з негативними наслідками монополізму, захисту законних інтересів підприємців і споживачів, сприяння розвитку цивілізованих ринкових відносин, створення конкурентоспроможного вітчизняного виробництва.

Стратегічним завданням конкурентної політики є державна підтримка ефективної конкуренції та створення рівних умов для всіх агентів ринкових відносин. Головним завданням конкурентної політики є формування такого середовища, у якому дії ринкових агентів, які порушують конкурентні правила, стають економічно невигідними [2].

Важливо стимулювати конкурентну поведінку суб'єктів господарювання, сприяти прийняттю ними ефективніших ринкових рішень, кращому захисту прав та інтересів споживачів.

Мета та завдання конкурентної політики поєднані з усім комплексом проблем соціально-економічного розвитку в Україні. Більшість питань у сфері конкурентної політики мають системний характер і потребують комплексних заходів і повсякденного контролю.

Державний контроль за дотриманням конкурентного законодавства, захист інтересів підприємців і споживачів від його порушень здійснює Антимонопольний комітет України відповідно до його повноважень, визначених законодавством.

Основними завданнями Антимоноподього комітету України є:

– здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції;

– запобігання, виявлення та припинення порушень конкурентного законодавства;

– контроль за економічною концентрацією;

– сприяння розвитку добросовісної конкуренції [3].

Методами здійснення антимонопольної політики є:

– правові: прийняття відповідних законодавчих і нормативно-правових актів;

– організаційно-контролюючі: розробка й організація виконання заходів, що є спрямованими на запобігання порушенням конкурентного законодавства; проведення моніторингу, перевірок, призначення експертизи;

– адміністративно-імперативні: примусовий розподіл суб'єктів господарювання, застосування санкцій, накладання штрафів;

– профілактично-роз'яснювальні: інформування, внесення пропозицій, надання рекомендацій, попередніх висновків стосовно порушень, роз'яснення щодо кваліфікації порушень [3].

Для визначення монопольного становища суб'єктів господарювання на ринку використовують певні кількісні показники. Так, в Україні стан вважають монопольним, якщо частка на ринку одного суб'єкта господарювання перевищує 35, трьох – 50 %, п'яти – 70 %.

За зловживання монопольним (домінуючим) становищем Законом України «Про захист економічної конкуренції» як види відповідальності встановлено штрафи, примусовий розділ монопольних утворень, адміністративну відповідальність, а також відшкодування шкоди [4].

Правовою базою конкурентної політики є конкурентне законодавство – сукупність законів, нормативних та інструктивних документів, які визначають правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції й обмеження монополізму в підприємницькій діяльності. Діяльність Антимонопольного комітету України ґрунтується на принципах законності, гласності, захисту прав суб'єктів господарювання на засадах їх рівності перед законом і пріоритету прав споживачів.

Можна стверджувати, що в Україні на сьогодні створено законодавчу базу й організаційні засади здійснення ефективної державної конкурентної політики. Однак, поглиблення ринкових перетворень постійно створює нові проблеми у сфері конкурентної політики, які вимагають нових підходів до їх розв'язання. Тому питання щодо обмеження монополізму, підтримки та розвитку економічної конкуренції мають бути й надалі важливим елементом економічної політики держави.

Процес монополізації національної економіки має суттєві негативні соціально-економічні наслідки. Однак, мають місце і позитивні моменти. Унаслідок присвоєння високих прибутків монопольні структури мають більше можливостей фінансувати науково-дослідні роботи, упроваджувати нові техніку і технології, здійснювати перекваліфікацію персоналу. Ефект масштабу виробництва великих підприємств дає змогу їм виробляти дешеву та якісну продукцію. Великі підприємства за кризових умов є більш стійкими, що зменшує рівень безробіття та соціальну напругу в суспільстві [4].

Сучасна економічна теорія розрізняє поняття «монополія» і «велике підприємство», навіть якщо воно має високу частку виробництва і реалізації продукції. Монополією вважають лише підприємство, яке використовує ринкову владу – диктує ціни, обсяг товарів на ринку, руйнує відкриту конкуренцію.

Основними принципами державної антимонопольної політики є:

– свобода економічної діяльності;

– вільний рух товарів, послуг і фінансових коштів;

– диференціація та захист особистих і суспільних інтересів;

– заохочення відносин конкуренції;

– попередження економічної діяльності, спрямованої на монополізацію ринку та недобросовісну конкуренцію;

– спеціалізація регулювання природних і державних монополій [4].

Антимонопольна (конкурентна) політика держави є ключовим елементом підвищення конкурентоспроможності національних підприємств у всіх сферах економіки. Саме умови взаємодії суб'єктів господарювання та їх відносні розміри у сучасній ринковій економіці визначають схильність до інвестицій та інновацій. Антимонопольна політика прямо впливає на соціально-економічний розвиток країни: обсяги виробництва продукції, продуктивність праці, ціни, прибуток підприємств та їх податкові відрахування, обсяги інвестицій, темпи економічного зростання, конкурентоспроможність суб'єктів господарювання на глобальних ринках. Крім того, конкурентні правила мають застосовуватися у такий спосіб, щоб стимулювати підвищення добробуту споживачів, ефективний розподіл ресурсів із обмеженим доступом, а також забезпечувати економічне зростання в цілому, розв'язання соціальних, екологічних та інших проблем.

В Україні антимонопольна політика є спрямованою не проти великих виробництв, а проти монополістичних тенденцій, штучного обмеження конкуренції.

Державна політика у сфері економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності та захисту суб'єктів господарювання і споживачів від недобросовісної конкуренції є здійснюваною вповноваженими органами державної влади (Антимонопольним комітетом і його територіальними управліннями в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі) та органами місцевого самоврядування. Антимонопольний комітет України та його територіальні управління виконують безпосередню практичну роботу з реалізації антимонопольної (конкурентної) політики, здійснюють контроль над антимонопольним законодавством (статус Антимонопольного комітету визначено Законом України «Про Антимонопольний комітет України»). Суб'єктами антимонопольної політики, які забезпечують процес демонополізації та розвитку конкуренції, крім Антимонопольного комітету України, є Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Фонд державного майна України, центральні та місцеві органи державної виконавчої влади, керівництво й трудові колективи підприємств, покупці.

Об'єктами антимонопольної політики є монополізований ринок у цілому та його окремі елементи; суб'єкти господарювання, які мають монопольне становище; державні організаційні структури монопольного типу; центральні органи державної виконавчої влади.

Проблемою законодавства також є загальні підходи до визначення монопольного становища на ринку. Не завжди наявні підходи можуть однаково трактувати учасники ринку та контролюючі органи.

Згідно із п. 11 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» проведення дослідження ринку, визначення меж товарного ринку, а також монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання та прийняття відповідних рішень віднесено до повноважень комітету. Саме Антимонопольний комітет визначає, чи має підприємство домінуюче становище на тому чи іншому ринку, чи можна в його діяльності виявити характерні порушення [3]. У цьому питанні органи комітету, окрім Закону, керуються спеціальним підзаконним актом – Методикою визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку від 5.03.2002 р. № 49-р.

Для монопольного становища характерними передусім є відсутність конкурентів на ринку, а також спроможність суттєво впливати на умови його формування, тобто диктувати споживачам власні умови продажу товарів чи послуг [3].

Органи Антимонопольного комітету України можуть використовувати різні методи досліджень для ідентифікації компанії з монопольним статусом. Передусім це визначення меж ринку; конкретних товарів або їх груп, щодо яких суб'єкт господарювання може займати домінуюче становище; обсягів обігу певних товарів на ринку, обсягів попиту та пропозиції на них; основних суб'єктів господарювання ринку та їх часток на ньому; потенційних покупців товарів на ринку; бар'єрів на ринку та ін. За результатами таких досліджень можна скласти цілісну картину певного ринку та становища на ньому суб'єкта підприємницької діяльності, щодо якого проводилися дослідження.

Проблеми визначення монопольного становища є пов'язаними також із територіальним визначенням меж ринку, на якому компанія може займати монопольне становище. При цьому неважливо, регіональний це ринок чи загальнодержавний. Роль Антимонопольного комітету є вирішальною у цьому процесі, і багато в чому майбутні монопольні перерозподіли залежатимуть від позиції головного антимонопольного органу держави. Фактично жоден інший орган не має повноважень визначати рівень монополізації ринків окремими суб'єктами. Саме тому загальний стан конкуренції безпосередньо залежить від рішень його органів.

Цілком можливо, що законодавство в цій сфері вдосконалюватиметься, і примусовий розподіл компаній застосовуватиметься там, де не вдасться уникнути монополізації та зловживань на ринку. Більш того, ймовірно, буде запроваджено конкретні правила і порядок розподілу компаній – монополістів, порядок розподілу активів і зобов'язань перед кредиторами, а також правила необхідного продажу частки у новостворених компаніях незалежним гравцям на ринку.

Законодавством можуть установлюватися граничні рівні концентрації, за досягненні меж концентрації такі компанії можуть підлягати безумовному розподілу, принаймні такі думки в суспільстві існують.

Захист конкуренції та запобігання антиконкурентним діям і зловживанню монополіями перебуває в тренді загальних тенденцій розвитку економічних відносин України з Європейським Союзом. Заходи щодо захисту ринку і недопущення недобросовісної конкуренції передбачено у розділі 10 Угоди про Асоціацію з ЄС. Так, Угодою встановлено низку декларацій і домовленостей щодо недопущення обмеження конкурентного середовища та запобігання антиконкурентним господарським діям, які можуть спотворити належне функціонування ринків.

Антимонопольне законодавство має передбачати чіткі механізми розподілу компаній, визначати принципи створення нових учасників ринку, можливий галузевий чи регіональний розподіл [4].

Подібні заходи застосовуються на енергетичному ринку Європейського Союзу у сфері регулювання енергетичної політики та посилення конкуренції щодо поставок і розподілу енергоресурсів. Наприклад, у так званому Третьому енергопакеті діють правила, що є спрямованими на послаблення контролю постачальників за трубопроводами та розподільними мережами, які мають перебувати у власності незалежних операторів.

Примусовий розподіл компаній, що займають монопольне становище на певних ринках і мають стратегічне значення для економіки, може стати альтернативою реприватизаційним процесам. Такі заходи матимуть цивілізований характер і загалом відповідатимуть світовій практиці. Такі державні заходи посилять конкуренцію в необхідних галузях, особливо у тих, що мають критичний характер для економіки.

Подібна практика вирішення приватизаційних суперечок може забезпечити певний статус-кво у відносинах держави і бізнесу, що дасть змогу уникнути негативного іміджу серед інвесторів і водночас забезпечить необхідний баланс конкурентних відносин у країні.

Реалізація таких ініціатив має відбуватися після розробки якісних механізмів і правил, оскільки так чи інакше примусове втручання у права власності приватних компаній не може бути безболісним процесом і потребуватиме виваженого підходу.

Міжнародні організації ЮНКТАД (United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) або Конференція ООН з торгівлі і розвитку) та ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку), які у тому числі відповідають за розвиток конкурентної політики у світі, провели незалежний експертний огляд української конкурентної політики та права за участі експертів високого рівня з Європи, США та інших країн. Вони не тільки зробили висновки для себе, але і надали аргументовані поради і рекомендації Україні та її Антимонопольному комітету.

У своїх оглядах ЮНКТАД та ОЕСР дійшли висновку, що існують два основні моменти в антимонопольній політиці України, на які слід звернути увагу [5].

1. Матеріальне право, наприклад, законодавче розширення повноважень Антимонопольного комітету України. Під час оглядів було проаналізовано низка справ, коли Антимонопольний комітет України виявляв картельні змови, але через нестачу повноважень не зміг зібрати необхідну кількість інформації, щоб довести факт порушення конкурентного законодавства, що зменшує авторитет Антимонопольного комітету.

2. Невідповідність регулювання економічних концентрацій вимогам ринків: зайве регуляторне навантаження відштовхує інвесторів від України, оскільки досить часто під регулювання підпадають угоди, які не мають прямого відношення до ринкової діяльності в Україні.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, професор Сергієнко В. В.

Література: 1. Жемчужнікова Г. П. Особливості та проблеми антимонопольного регулювання економіки України : монографія. Донецьк : ДонДУЕТ, 2005. 152 с. **2.** Украина: антимонопольная политика государства: предпосылки для реформирования. URL: https://www.minprom.ua/news/614.html. **3.** Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 01.05.2016 № 3659-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12/ed20160501. **4.** Лагутін В. Д., Головко Л. С., Крегул Ю. І. Антимонопольна діяльність : підручник / за ред. В. Д. Лагутіна. Київ : КНТЕУ, 2005. 580 с. **5.** Европейская интеграция Украины. http://4vlada.net/vneshnyaya-politika/evropeiskaya-integratsiya-ukrainy.

ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

УДК 336.711 (477)

Корота А. В.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано доцільність використання методу факторного аналізу для оцінювання ефективності валютних операцій банківської установи. Проведено розрахунок факторів впливу на ефективність валютних операцій банку. Запропоновано напрями підвищення ефективності валютних операцій.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, банківська система, валютний ринок, валютні операції, ефективність валютних операцій, фактори впливу, факторний аналіз*

Аннотация. *Обоснована целесообразность использования метода факторного анализа для оценки эффективности валютных операций банковского учреждения. Проведен расчет факторов влияния на эффективность валютных операций банка. Предложены направления повышения эффективности валютных операций.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, банковская система, валютный рынок, валютные операции, эффективность валютных операций, факторы влияния, факторный анализ.*

Annotation. *The expediency of using the method of factor analysis to assess the effectiveness of foreign exchange operations of a banking institution is substantiated. The calculation of factors influencing the effectiveness of foreign exchange operations of the bank. Proposed directions for improving the efficiency of foreign exchange transactions.*

Keywords: *bank, banking institution, banking system, foreign exchange market, foreign exchange operations, efficiency of foreign exchange transactions, factors of influence, factor analysis.*

Нині за значного рівня зовнішньоекономічної діяльності України наслідки економічно-фінансової кризи засвідчують актуальність дослідження функціонування національного валютного ринку та визначення ефективності здійснення валютних операцій банками.

Дослідженням проблемних питань управління валютними операціями займалися і займаються вітчизняні та зарубіжні науковці, серед них Джарроу Р., Андрушко А., Остапенко В., Колодізєв М., Гонтар Д., Береславська О. та ін. Аналіз літературних джерел і праць вчених показав, що визначення ефективності валютних операцій вітчизняних банків потребує додаткового поглибленого вивчення із урахуванням різноманітних показників і коефіцієнтів, за допомогою яких визначають рівень ефективності валютних операцій.

Метою написання статті є визначення факторів впливу на ефективність валютних операцій банку.

При розрахунку рівня ефективності валютної діяльності банків основною проблемою є те, що доводиться мати справу із великою кількістю коефіцієнтів і нормативів, які різняться за своєю сутністю, ускладнюється їх співвідношення та встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ними. Для усунення цього недоліку використовують математичний метод факторного аналізу – аналіз впливу окремих факторів (причин) на результативний показник із застосуванням детермінованих чи стохастичних прийомів дослідження. Сутність методу факторного аналізу полягає у перетворенні значної кількості досліджуваних показників на меншу кількість максимально інформативних показників, які відтворюють найбільш властиві явища.

Алгоритм проведення факторного аналізу ефективності валютних операцій із визначенням його етапів та особливостей подано на рис. 1 [7].

Із урахуванням даних Національного банку України сформовано вибірку вітчизняних банків для проведення факторного аналізу ефективності валютних операцій. До вибірки увійшли двадцять банків, які є найбільшими за розміром активів на 1 січня 2017 р. Для побудови вихідної матриці використано відносні показники та коефіцієнти, які характеризують ефективність валютних операцій (табл. 1) [9].

Отже, показники доходності та витратності дають змогу провести порівняльний аналіз ефективності роботи з валютою різних банків. Ці показники розраховано для двадцяти банків, які увійшли до вибірки за величиною активів, на підставі даних фінансової звітності, оприлюднених Національним банком України за 2014–2016 рр. Дослідження здійснено із застосуванням ППП «Statgraphics Centurion». Результати проведеного факторного аналізу ефективності валютних операцій подано в табл. 2 [9].

© Корота А. В., 2018

Рис. 1. **Алгоритм проведення факторного аналізу ефективності валютних операцій банку**

Таблиця 1

Вихідні дані для факторного аналізу ефективності здійснення валютних операцій банку

Позначення показника	Показники ефективності валютних операцій	Формула розрахунку
П1	Доходи від валютних операцій на 1 грн валютних активів	(Доходи від операцій з іноземною валютою)/(Активи в іноземній валюті)
П2	Доходи від валютних операцій на 1 грн активів банку, усього	(Доходи від операцій з іноземною валютою)/ (Загальні активи)
П3	Доходи від валютних операцій на 1 грн залучених валютних коштів	(Доходи від операцій з іноземною валютою)/ (Зобов'язання в іноземній валюті)
П4	Відношення доходів від валютних операцій до торговельного результату	(Доходи від операцій з іноземною валютою)/ (Торговельний результат)
П5	Коефіцієнт ризику довгої відкритої позиції	(Зобов'язання в іноземній валюті)/(Власний капітал)
П6	Коефіцієнт ризику короткої відкритої позиції	(Активи в іноземній валюті)/(Власний капітал)
П7	Коефіцієнт ризику загальної відкритої довгої (короткої) валютної позиції	(Активи в ін.вал.+Зобов'язання в ін.вал.)/(Власний капітал)
П8	Коефіцієнт повноти використання залучених коштів у іноземній валюті	(Активи в іноземній валюті)/(Зобов'язання в іноземній валюті)

Із отриманих значень можна зробити висновок, що перший фактор пояснює 45,79 % дисперсії, другий і третій відповідно 28,02 %. Сформовані три фактори мають накопичену дисперсію 90,7 %, тобто майже весь масив даних. Отже, факторизація є майже повною, але існують менш значущі фактори: останні сім факторів пояснюють 9,3 % від загального значення ефективності валютних операцій (рис. 2) [9].

Наступним етапом є формування факторних навантажень. Чим тіснішим є зв'язок змінної із фактором, тим більшим є її факторне навантаження. Позитивний знак факторного навантаження вказує на прямий зв'язок змінної із фактором, негативний – на обернений (табл. 3).

Вважають, що показник увійшов до фактора, якщо відповідне навантаження перевищує 0,70. Таке навантаження називають вагомим, або значущим. Отже, із досліджуваних показників сформовано три фактори (рис. 3).

Таблиця 2

Статистичні характеристики основних показників ефективності валютних операцій банку

Номер фактора	Власне значення	Відсоток загальної дисперсії	Відсоток накопиченої дисперсії
1	3,66305	45,788	45,788
2	2,24157	28,020	73,808
3	1,35537	16,942	90,750
4	0,556748	6,959	97,709
5	0,157472	1,968	99,678
6	0,0153503	0,192	99,870
7	0,00579008	0,072	99,942
8	0,00464979	0,058	100,000

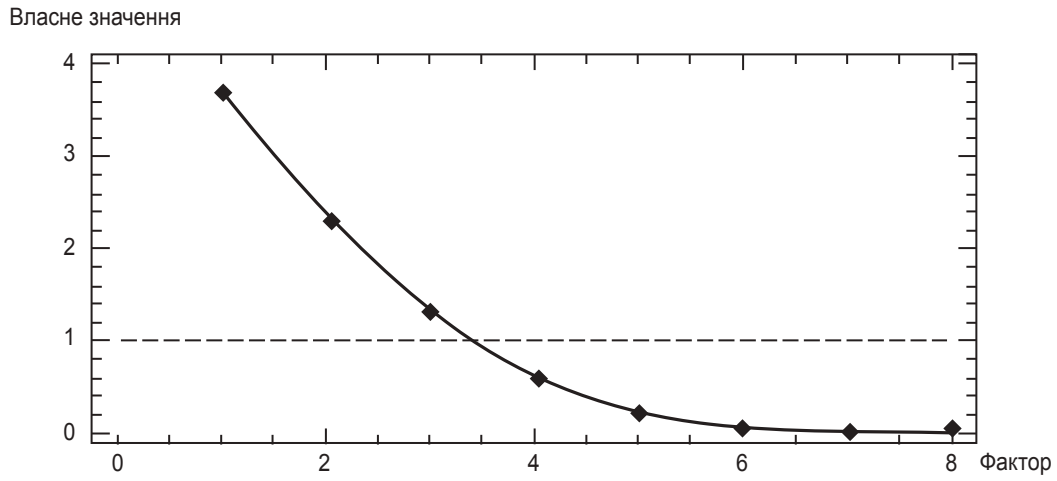

Рис. 2. **Розподіл факторів впливу ефективності валютних операцій**

Таблиця 3

Матриця факторних навантажень основних показників ефективності валютних операцій

Показник	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3
П1	-0,117737	0,973189	-0,0193211
П2	-0,110749	0,927236	0,0126911
П3	-0,110903	0,981539	-0,0439544
П4	-0,218518	0,108033	0,815049
П5	0,98899	-0,102041	0,00340807
П6	0,984096	-0,130422	-0,0736312
П7	0,98925	-0,120654	-0,0299694
П8	0,37563	-0,07592	0,844045
Загальна дисперсія, %	45,78	28,03	16,94
Накопичена дисперсія, %	—	73,808	90,750

Перший фактор характеризується такими показниками: коефіцієнтом ризику довгої відкритої позиції (П5), коефіцієнтом ризику короткої відкритої позиції (П6), коефіцієнтом ризику загальної відкритої довгої (короткої) валютної позиції (П7). Для вибірки характерною є однорідність показників, які визначають ефективність валютних операцій відповідно до ризикованості валютної операції та мають високий взаємозв'язок.

Другий фактор охоплює такі показники: доходи від валютних операцій на 1 грн валютних активів (П1); доходи від валютних операцій на 1 грн активів банку, усього (П2); доходи від валютних операцій на 1 грн залучених валютних коштів (П3). Для другого фактора характерним є визначення рівня доходності валютних операцій щодо залучених валютних коштів, що вказує на ефективність використання коштів, залучених у іноземній валюті, а також рівень доходності валютних активів та ефективність валютних операцій до загального обсягу активів банку. Цей фактор вказує, наскільки ефективно банк використовує валютні кошти та наскільки максимізує доходність валютних операцій.

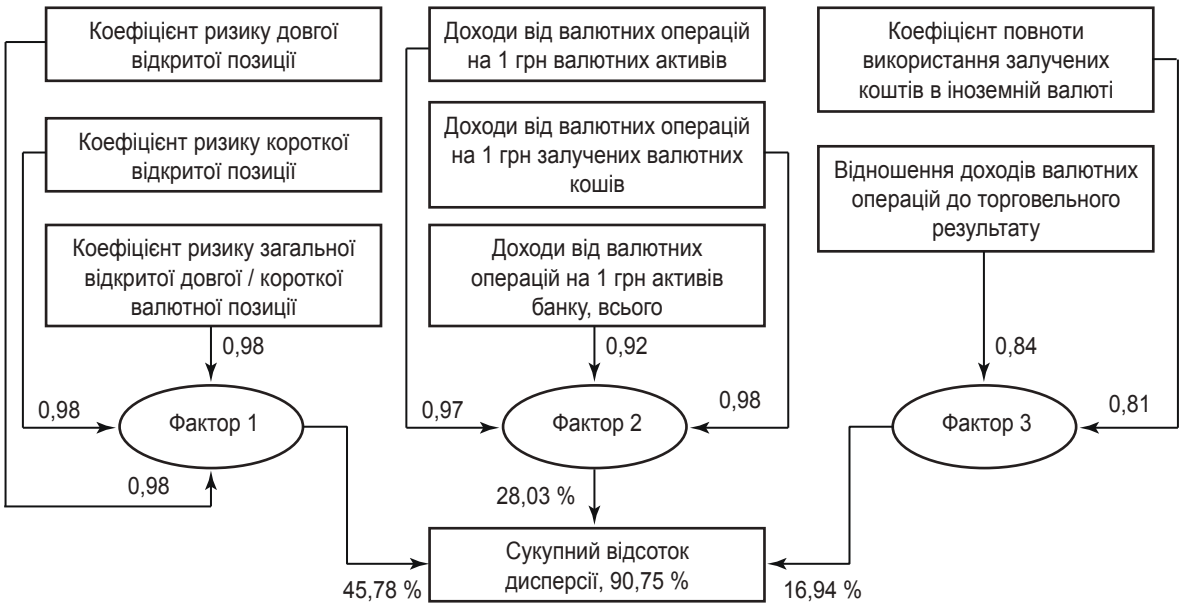

Рис. 3. **Визначення факторів впливу на ефективність валютних операцій банку**

Позитивна спрямованість навантажень відповідно П1 – 0,973, П2 – 0,927 та П3 – 0,981 засвідчує, що зростання доходності валютних операцій безпосередньо впливає на рівень ефективності використання валютних коштів банку.

До третього фактора увійшли відношення доходів валютних операцій до торговельного результату (П4) і коефіцієнт повноти використання залучених коштів у іноземній валюті (П8). Показник відношення валютних доходів від валютних операцій до торговельного результату із значенням 0,815 характеризує доходність операцій з іноземною валютою у загальному результаті від торговельної діяльності. Другий коефіцієнт, який входить до третього фактора із значенням 0,844, коефіцієнт повноти використання залучених коштів у іноземній валюті, вказує на обсяг використання валютних коштів безпосередньо для валютних операцій. Зв'язок вказує на формування доходів від валютних операцій щодо обсягу використаних валютних коштів, які були залучені банком, що може відповідати фактору рентабельності. Однакова спрямованість значень засвідчує, що за збільшення обсягу використання залучених коштів у іноземній валюті зростає рівень доходів від валютних операцій.

Отже, на рівні 85,11 % значення накопиченої дисперсії рівень ефективності валютних операцій банків визначають такі фактори:

– рівень ризикованості валютних операцій;
– рівень доходності джерел фінансування;
– рентабельність валютних операцій.

Таким чином, запропоновано використання трьох узагальнюючих факторів, які визначать рівень ефективності валютних операцій банку. Отриманий результат, що узагальнює фактори впливу на ефективність валютних операцій, є спрямованим на полегшення подальшого аналізу та визначення ефективності банків на валютному ринку задля раціонального управління та визначення валютної політики банку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Остапенко В. М.

Література: 1. Benbouzid N., Mallick S., Sousa R. An international forensic perspective of the determinants of bank CDS spreads. *Journal of financial stability.* 2017. № 6. P. 60–70. **2.** Cho S., Hahm J. Macroprudential regulation of international finance: managing capital flows and exchange rates. *KDI EWC Series on Economic Policy.* 2016. №9. P. 164–200. **3.** Hontar D. D., Tropitsyna Y. S., Ostapenko V. M. Motives of realization of agreements of mergers and acquisitions in the banking sector of Ukraine. *Financial and credit activity: theory and practice.* 2017. № 2. С. 158–164. **4.** Jarrow R., Subramanian A. The liquidity discount. *Mathematical Finance.* 2013. № 12. P. 447–474. **5.** Андрушко А. В., Кінєва Т. С. Методи управління валютним ризиком банку. *Молодий вчений.* 2016. № 11. С. 125–129. **6.** Береславська О. І. Валютна політика України: теорія та практика : монографія. Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2010. 330 с. **7.** Иберла К. Факторный анализ. Математико-статистические методы за рубежом. М. : Статистика, 1980. 398 с.

8. Колодізєв О. М., Погасій С. С., Федоров Є. Г. Прогнозування валютних курсів: макро- та мікроекономічні аспекти. Харків : ІНЖЕК, 2008. 352 с. **9.** Дані фінансової звітності банків України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.

АНАЛІЗ РОЗРАХУНКУ ПОДАТКОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІЛЬГИ З ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

УДК 336.027

Кравець Т. В.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто чинний порядок застосування податкової соціальної пільги за оподаткування доходів фізичних осіб з точки зору впливу на забезпечення соціальної функції податку на доходи фізичних осіб. Досліджено механізм нарахування податкової соціальної пільги.*

Ключові слова: *прожитковий мінімум, дохід, податок, оподаткування, оподаткування доходів фізичних осіб, платоспроможність, податкова соціальна пільга.*

Аннотация. *Рассмотрен действующий порядок применения налоговой социальной льготы при налогообложении доходов физических лиц с точки зрения влияния на обеспечение социальной функции налога на доходы физических лиц. Исследован механизм начисления налоговой социальной льготы.*

Ключевые слова: *прожиточный минимум, доход, налог, налогообложение, налогообложение доходов физических лиц, платежеспособность, налоговая социальная льгота.*

Annotation. *The current procedure for applying tax social benefits in taxation of personal income from the point of view of the impact on ensuring the social function of personal income tax is considered. The mechanism of calculating the tax social benefits.*

Keywords: *living wage, income, tax, taxation, taxation of personal income, solvency, tax social benefit.*

Реформи в економічній системі України мають сприяти якісним змінам у всіх її підсистемах. Податкова система з огляду на характер та масштабність її впливу на соціально-економічні процеси є однією з ключових у цьому процесі. У сфері оподаткування доходів фізичних осіб основним завданням змін має бути підвищення індивідуальної платоспроможності в сегментах поточного споживання через посилення стимулюючої та соціальної функцій податків на доходи, інвестицій та заощаджень, зменшення контингенту суспільства, залежного від бюджетного ресурсу у вигляді різноманітних соціальних допомог, житлових субсидій тощо.

Удосконаленням пільгового оподаткування при стягненні податку на доходи фізичних осіб, проблемами оптимізації системи податкових соціальних пільг, оцінюванням ефективності надання пільг займалися і займаються Ткаченко Н., Соколовська А., Борейко В., Рябчук О., Духновська Л., Славкова А., Кізима Т., Луніна І., Левченко Н. та ін.

Чинним податковим законодавством України щодо оподаткування доходів громадян передбачено використання платником податку на доходи фізичних осіб податкової соціальної пільги. Її застосовують до доходу, нарахованого на користь платника податку протягом звітного податкового місяця як заробітна плата (інші прирівняні до неї відповідно до законодавства виплати, компенсації та винагороди), якщо його розмір не перевищує суми, що дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, чинного для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 гривень.

Оскільки податкову соціальну пільгу застосовують до нарахованого місячного доходу у вигляді заробітної плати, що не перевищує 140 % від прожиткового мінімуму для працездатної особи станом на 1 січня звітного

© Кравець Т. В., 2018

року (прожитковий мінімум з 1 січня – 1600 грн, з травня – 1684 грн, з грудня – 1762 грн), тобто у 2017 р. становить 1600 × 1,4 = 2240 грн. У попередні роки 140 % від прожиткового мінімуму становили з 1 січня 2016 р. – 1930 грн, з 1 січня 2015 р. – 1710 грн [1].

Загальна схема застосування податкової соціальної пільги містить основні елементи, за яких платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподатковуваного доходу, отримуваного від одного роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги. При цьому розмір такої податкової соціальної пільги диференціюється за категоріями платників податку (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Критерії надання податкової соціальної пільги

Розмір ПСП, у відсотках до загального розміру ПСП*	Сума ПСП, грн, станом на 1 січня 2017 р.	Граничний розмір доходу для ПСП, грн
Загальна, згідно із пп.169.1.1 Податкового кодексу України 50 % від загальної	800	2240
Для осіб, які вказані у пп. 169.1.2 Податкового кодексу України (100 % від загальної): для платника податку, який утримує двох чи більше дітей віком до 18 років, у розрахунку на кожну таку дитину	800 *кількість дітей	2240 *кількість дітей
Підвищена, для осіб, які вказані у пп. «а», «б» пп. 169.1.3 Податкового кодексу України (150 % від загальної): а) одинокої матері (батька), вдови (вдівця) або опікуна, піклувальника – у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років; б) того, хто утримує дитину-інваліда – у розрахунку на кожну таку дитину віком до 18 років	1200 *кількість дітей	2240*кількість дітей
Підвищена, для осіб, вказаних у пп. «в»–«е» пп. 169.1.3 Податкового кодексу України (150 % від загальної), якщо: в) є особою, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи; г) є учнем, студентом, аспірантом, ординатором, ад'юнктом; ґ) є інвалідом I або II групи, у тому числі з дитинства, крім інвалідів, пільгу яким визначено підпунктом «б» підпункту 169.1.4 цього пункту; д) є особою, якій присуджено довічну стипендію як громадянину, що зазнав переслідувань за правозахисну діяльність, включаючи журналістів; е) є учасником бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни	1200	2240
Підвищена, для осіб, які вказані у пп. 169.1.4 Податкового кодексу України (200 % від загальної): Героям України, колишнім в'язням концтаборів	1600	2240

Розглянемо окремі аспекти застосування податкових соціальних пільг та їх вплив на доходи громадян. Для цього проведемо розрахунки сум ПДФО за різних розмірів доходу за умови, що доходом є заробітна плата.

1. У разі доходу у 2240 грн (соціальна пільга застосовується) ПДФО становитиме: (2240 – 800 грн) × 18 % = = 259,2 грн.

2. У разі доходу у 2241 грн (соціальна пільга не застосовується) ПДФО становитиме: 2240 × 18 % = 403,38 грн.

3. У разі доходу у 2262,4 грн (соціальна пільга не застосовується) ПДФО становитиме: 2262,4 × 18 % = 407,23 грн.

Тобто збільшення місячного доходу лише на 1 грн збільшує суму ПДФО на 144,20 грн, або на 55,6 %. Збільшення місячного доходу лише на 1 %, з 2240 грн до 2262,4 грн, призводить до збільшення ПДФО на 57,1 % (148,03 грн). Беручи до уваги утримання з доходу громадянина, крім ПДФО, ще й військового збору, у разі доходу 2240 грн платник отримає 1947,2 грн (2240 – 259,2 – 33,6), або 86,93 % від нарахованого доходу (1947,2 / 2240 х 100 %); у разі доходу у 2241 грн – 1804 грн, або 80,50 % від нарахованого доходу (1804 / 2241 х 100 %); у разі доходу у 2262,4 грн – 1821,24 грн, або 80,50 % від нарахованого доходу (1821,24 / 2262,4 х 100 %).

Отже, різниця у доході в 1 грн збільшує вилучення, а тому зменшує доходи платника на 6,4 % ((1947,2 – 1804) / 2241 × 100 %).

Ще один приклад. Якщо дохід платника дорівнює прожитковому мінімуму (з 1 січня 2017 р. – 1600 грн. для працездатних осіб), ефективна ставка вилучень до бюджету та військовий збір становитимуть (1600 – 800 × 19,5 %), а отриманий дохід – 1444 грн (1600–156). Слід звернути увагу, що для таких осіб їх доходи після оподаткування будуть меншими законодавчо встановленого прожиткового мінімуму на 9,8 %. Неважко уявити, як це відображається на сім'ях із дітьми та іншими непрацездатними. Якщо ж із отриманого доходу (1444 грн) сплатити 20 % податку при споживанні, у розпорядженні платника залишиться лише 1155,2 грн, що на 27,8 % менше прожиткового рівня [3; 4]. Отже, отриманий дохід після утримань ПДФО та військового збору є нижчим прожиткового рівня, і для таких громадян відсутня можливість належного існування, не кажучи про забезпечення найнеобхідніших витрат на освіту, оздоровлення, підвищення культурного рівня тощо. За таких низьких доходів громадяни можуть задовольнити лише вкрай необхідні матеріальні потреби, ці люди є найбільш незахищеними та вразливими.

У багатьох розвинених країнах в основу визначення сум неоподатковуваних доходів покладено саме прожитковий мінімум. Заслуговує на увагу визначення ефективності пільги та її впливу на доходи платників, які виховують дітей віком до 18 років. Якщо платник виховує одну дитину віком до 18 років, то пільга на дітей взагалі відсутня. Відсутня і звичайна пільга для будь-якого платника розміром 800 грн, якщо його доходи перевищують 2240 грн. Так, у разі доходу у 2241 грн платник, який виховує двох дітей віком до 18 років (за застосування ПСП одним із батьків), сплатить ПДФО до бюджету в сумі 115,38 грн, а платник, який виховує одну дитину до 18 років, – 403,38 грн, у 3,5 рази більше. Отже, держава не вбачає необхідності надання пільг у оподаткуванні, якщо платник виховує лише одну дитину до 18 років, що також є порушенням принципу справедливості оподаткування [3].

В Україні доходи малозабезпечених фізичних осіб після оподаткування ПДФО навіть за застосування ПСП не відповідають прожитковому рівню, отже, держава не забезпечує нормального існування громадян.

Задля формування й раціонального обґрунтування податку на доходи фізичних осіб, підвищення його стимулюючої та регулюючої ролі необхідно запровадити розмір неоподатковуваних доходів для всіх категорій платників не менше прожиткового мінімуму. Задля вирівнювання умов оподаткування доцільним було б упровадження плавного переходу при застосуванні податкової соціальної пільги, із урахуванням зарубіжного досвіду. Для забезпечення прожиткового рівня для всіх сімей доцільно розглянути й упровадити можливість оподаткування сімейного доходу; доповнити принципи, на яких базується податкове законодавство, принципом безумовної гарантії прожиткового мінімуму при оподаткуванні.

Таким чином, на сучасному етапі в Україні податок на доходи фізичних осіб не виконує належним чином соціальну та регулюючу функції. Механізм оподаткування порушує принципи рівності всіх платників перед законом та соціальної справедливості.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. Про прожитковий мінімум : Закон України від 09.12.2012 № 966-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14/ed20121209. **2.** Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **3.** Соколовська А. М. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування. *Економіка України.* 2006. № 7. С. 4–12. **4.** Ткаченко Н. М., Горова Т. М., Ільєнко Н. О. Податкові системи країн світу та України. Облік і звітність : навч. посіб. / під заг. ред. Н. М. Ткаченко. Київ : Алерта, 2004. 554 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРВИННОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ПОТОЧНИХ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ ТВАРИННИЦТВА

УДК 657.421:631.162

Кримі Г. О.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено аналіз первинної документації поточних біологічних активів тваринництва. Визначено ключове місце первинного документа в системі бухгалтерського обліку на підприємстві. Досліджено розподіл поточних біологічних активів тваринництва. Обґрунтовано значення правильної організації системи роботи з первинними документами для сільськогосподарських підприємств.*

Ключові слова: *підприємство, сільське господарство, сільськогосподарське підприємство, тваринництво, поточні біологічні активи, первинна документація, нормативно-правове регулювання, законодавство.*

© Кримі Г. О., 2018

Аннотация. *Проведен анализ первичной документации текущих биологических активов животноводства. Определено ключевое место первичного документа в системе бухгалтерского учета. Исследовано распределение текущих биологических активов животноводства. Обосновано значение правильной организации системы работы с первичными документами для сельскохозяйственных предприятий.*

Ключевые слова: *предприятие, сельское хозяйство, сельскохозяйственное предприятие, животноводство, текущие биологические активы, первичная документация, нормативно-правовое регулирование, законодательство.*

Annotation. *The analysis of the primary documentation of the current biological assets of livestock. The key place of the primary document in the accounting system is determined. The distribution of the current biological assets of animal husbandry has been investigated. The importance of proper organization of the system of work with primary documents for agricultural enterprises is substantiated.*

Keywords: *enterprise, agriculture, agricultural enterprise, animal husbandry, current biological assets, primary documentation, legal regulation, legislation.*

На сучасному підприємстві оформляють за звітний період чимало різних за своїм змістом і формою первинних документів. Правильно організована система роботи з первинними документами є гарантією нормальної діяльності підприємства. Дані, що містяться в документах, є підставою для відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку. Технологічний процес бухгалтерського обліку розпочинається з виявлення, вимірювання та реєстрації фактів, подій задля отримання інформації про господарські операції. Без належно оформленого первинного документа, який є матеріальним носієм інформації, неможливе здійснення бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік сільського господарства має свої особливості, однією з яких є використання біологічних активів. Однією з проблем обліку біологічних активів є впровадження нових, уперше розроблених за дорученням Міністерства аграрної політики України спеціалізованих первинних документів з обліку біологічних активів [3].

Розгляду важливих аспектів організаційно-методологічного забезпечення обліку поточних біологічних активів тваринництва присвячено наукові праці багатьох авторів: Бутинця Ф. Ф., Жука В. М., Голова С. Ф., Дем'яненка М. Я., Огійчука М. Ф., Кірєйцева Г. Г. та ін. Огляд наукових праць дає підстави констатувати, що питання, які пов'язані з документуванням поточних біологічних активів тваринництва, залишаються у дискусійній площині і потребують подальшого вивчення.

Основою бухгалтерського обліку біологічних активів тваринництва, без якої неможливий подальший облік, є фіксування та реєстрація фактів здійснення господарських операцій у первинних документах. Зауважимо, що організація первинного обліку біологічних активів тваринництва в сільськогосподарських підприємствах не відповідає сучасним вимогам щодо надання повної та достовірної інформації про їх наявність, рух і вартість, не дотримується принцип повного висвітлення.

Серед причин цього слід відмітити недоступність і недосконалість типових та спеціалізованих форм первинного обліку біологічних активів тваринництва за відсутності вільного доступу обліковців до затверджених зразків відповідних первинних документів на паперових та електронних носіях, низьку автоматизацію облікового процесу та неможливість вільного виходу в Інтернет [2].

Сучасні підприємства мають застосовувати для обліку сільськогосподарської діяльності типові форми згідно із графіком документообігу, прийнятим у наказі про облікову політику. Але у більшості сільськогосподарських підприємств не має графіків документообігу, не кажучи про накази про облікову політику. Тому підприємства ведуть облік первинних операцій у формах, які не затверджені державними органами. У більшості сільськогосподарських господарств первинні документи, які фіксують важливі процеси господарської діяльності, оформлюються у вигляді простої бухгалтерської довідки чи записки. Це негативно відображається на методології, організації бухгалтерського обліку й аналізу. За умов посилення ролі управлінського обліку на підприємствах такі форми не відповідають сучасним вимогам щодо повноти та якості облікової інформації. Особливо відчутною проблема організації ефективного первинного обліку та документообігу стала після затвердження П(С)БО 30 «Біологічні активи», що зумовлено необхідністю відображення та документального підтвердження справедливої вартості біологічних активів на момент первісного оцінювання та на звітну дату складання фінансової звітності [3].

При одержанні приплоду потрібно дотримуватися встановленого порядку його документального оформлення та оцінювання задля оприбуткування й визначення матеріально відповідальних осіб за подальше зберігання поголів'я тварин і птиці; його складають у день отримання приплоду [4]. Приплід оцінюють за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу; визначення справедливої вартості ґрунтується на цінах активного ринку. За наявності кількох активних ринків біологічних активів їх оцінка ґрунтується на даних того ринку, на якому підприємство планує продавати біологічні активи. Цей первинний документ складає у двох примірниках завідувач ферми безпосередньо в день одержання приплоду, окремо за кожним видом приплоду тварин.

Для документального оформлення вибуття тварин і птиці в результаті забою, прирізки та падежу використовують акт на вибуття поточних біологічних активів тваринництва (забій, прирізка та падіж) (форма № ПБАСГ-6) і обліковий лист забою та падежу худоби. На кожний випадок забою тварин, знятих з відгодівлі або нагулу, вимушеної прирізки, падежу чи загибелі тварин від стихійного лиха або з інших причин, комісія, призначена керівником підприємства, складає ПБАСГ-6. Акт складають у день вибуття комісія у складі зоотехніка, ветеринарного лікаря, завідувача ферми (бригадира) та особи, за якою була закріплена тварина. Після оформлення первинний документ передають керівнику підприємства. У кінці робочого дня документ підписують усі члени комісії, призначеної керівником підприємства. У кінці акта матеріально відповідальна за забійним пунктом особа розписується про прийняття продукції від забою на відповідальне зберігання для наступного відправлення на склад чи для продажу.

Переведення тварин із групи до групи оформляють актом на переведення тварин з групи до групи у межах поточних біологічних активів (форма № ПБАСГ-9) [5]. Застосовують у всіх випадках оформлення переводу тварин з однієї статево-вікової групи до іншої, у тому числі і переведення тварин до основного стада. Документ є універсальним, застосовуваним за всіми видами й обліковими групами тварин. Належно оформлені ПБАСГ-9 на переведення тварин з групи до групи у межах поточних біологічних активів підписують керівник структурного підрозділу, завідуючий ферми підприємства і передають до бухгалтерії підприємства, де їх використовують для відображення операцій з руху тварин у реєстрах бухгалтерського обліку.

Для обліку поточних біологічних активів тваринництва застосовують й інші первинні документи, зокрема товарно-транспортні накладні, рахунки-фактури, накладні.

Усі первинні документи, що призначені для обліку поточних біологічних активів (ПБА) тваринництва, умовно розподіляють на три групи (рис. 1) [4; 5].

Таким чином, сільськогосподарські підприємства мають значну кількість специфічної первинної документації щодо ведення обліку біологічних активів. Розуміння порядку їх складання та застосування формує всеосяжне бачення діяльності цих підприємств, що, у свою чергу, є основою прийняття раціональних управлінських рішень.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ : Знання, 2004. 448 с. **2.** Гончаренко Н. В. Організація первинного обліку біологічних активів у тваринництві. *Облік і фінанси АПК.* 2006. № 11. С. 87–93. **3.** Про Методичні рекомендації по застосуванню форм документів первинного обліку на сільськогосподарських підприємствах : Лист Міністерства аграрної політики України від 19.01.2004 № 372712/455 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v_455555-04. **4.** Огійчук М. Ф., Пархоменко В. М. Бухгалтерський облік в сільському господарстві в первинних документах і проводках / за ред. М. Ф. Огійчука, В. М. Пархоменка. Харків : Фактор, 2008. 480 с. **5.** Панченко Л. О., Головченко Т. П. Удосконалення первинного обліку біологічних активів у тваринництві. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvlnau/Ekon/2010_17/Panchenko.pdf.

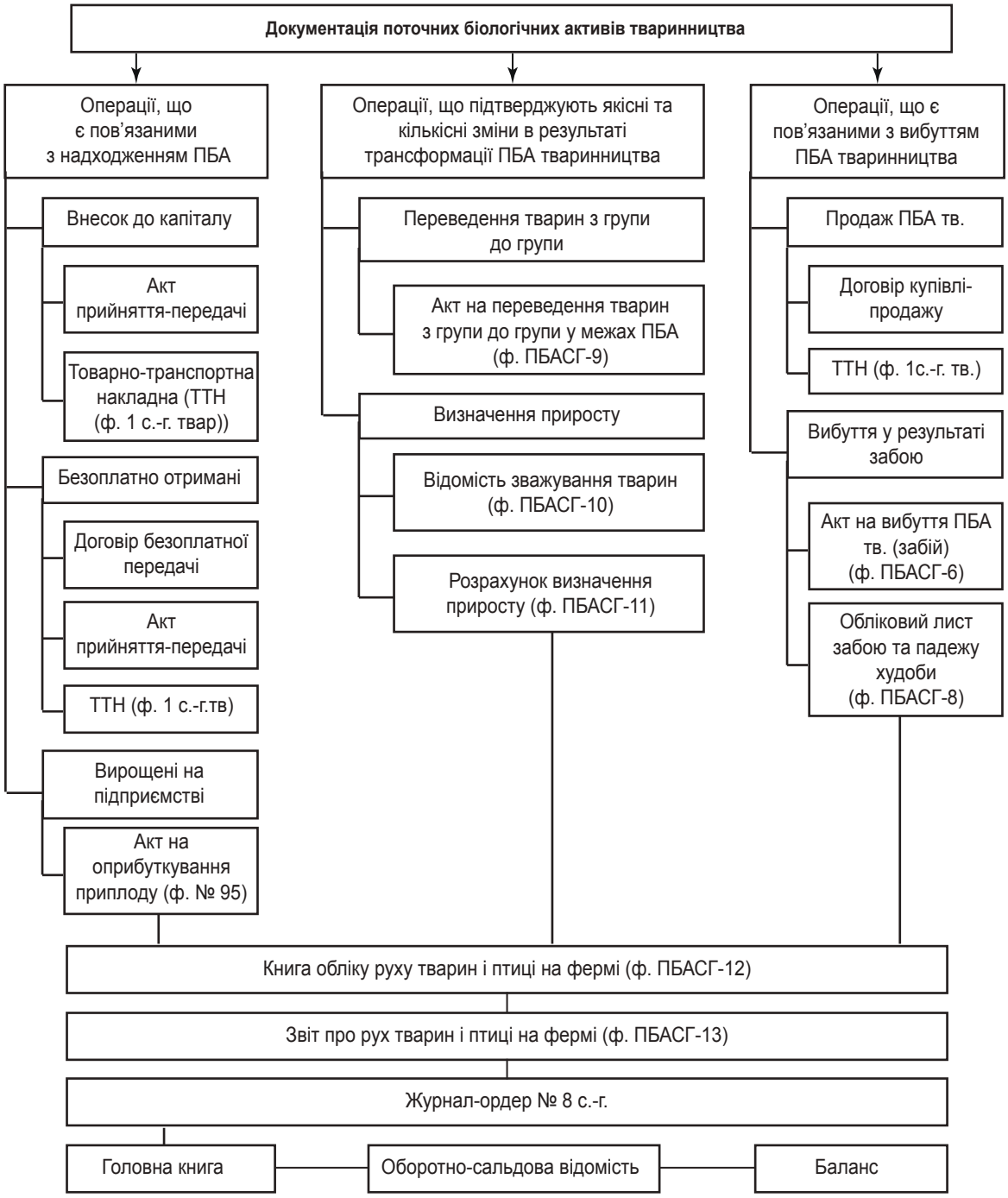

Рис. 1. **Загальна схема документування поточних біологічних активів тваринництва**

ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ РЕНТИ В ТУРИЗМІ

УДК 347.464.03

Кругляк В. В.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано, що формою отримання додаткового прибутку у туризмі є туристична рента. Проаналізовано економічну сутність туристичної ренти. Доведено, що туристичні ресурси є джерелом формування туристичної ренти. Визначено основні фактори впливу на утворення ренти в туризмі.*

Ключові слова: *туризм, туристичний продукт, туристична діяльність, туристична рента, туристичні ресурси, споживча рента.*

Аннотация. *Обосновано, что формой получения дополнительной прибыли в туризме является туристическая рента. Проанализирована экономическая сущность туристической ренты. Доказано, что туристические ресурсы являются источником формирования туристической ренты. Определены основные факторы влияния на образование ренты в туризме.*

Ключевые слова: *туризм, туристический продукт, туристическая деятельность, туристическая рента, туристические ресурсы, потребительская рента.*

Annotation. *It is substantiated that the tourist rent is a form of obtaining additional profit in tourism. Analyzed the economic essence of tourist rent. It has been proven that tourism resources are the source for the formation of tourist rent. The main factors affecting the formation of rent in tourism are identified.*

Keywords: *tourism, tourist product, tourist activity, tourist rent, tourist resources, consumer rent.*

Туристична діяльність як системоутворюючий фактор розвитку сфери послуг є одним із дієвих механізмів пожвавлення економіки та соціально-економічного розвитку суспільства. За аналітичними розрахунками Всесвітньої туристичної організації (WTO), XXI ст. стане епохою туризму, оскільки навіть за песимістичним прогнозом щодо коливань кон'юнктури туристичного ринку кількість туристичних прибуттів до 2020 р. становитиме 1,6 млрд осіб. За прогнозами Всесвітньої організації подорожей і туризму встановлено, що туризм збереже позитивну динаміку щодо формування обсягів валового внутрішнього продукту та доходів бюджету для більш ніж 110 країн, оскільки до 2020 р. надходження від туризму зростуть до 2 трлн дол. [1; 2].

Позитивні очікування експертів є закономірними, адже динаміка туристичних потоків та інтенсивні інтеграційні процеси, що є пов'язаними з масовим розвитком туризму, починаючи з 80-х років XX ст. свідчать, з одного боку, про високий рівень економічної привабливості туристичної діяльності, а з іншого – про зростання конкуренції в туризмі та необхідність забезпечення стабільно сильних конкурентних позицій для економічних суб'єктів туристичного ринку.

Економічна активність, динамічність і масштабність розвитку туризму сприяють тому, що цей вид економічної діяльності навіть за умов несприятливої кон'юнктури туристичного ринку спроможний зберегти позитивні тенденції розвитку, що є зумовленим поліфункціональним характером господарської діяльності, яка виявляється у високому ступені автономності й універсальності всіх складових туризму як соціо-еколого-економічного явища та виду економічної діяльності, сфери дозвілля, форми споживання, культурного феномену та соціальної складової суспільного розвитку. Зауважимо, що наведені характеристики туризму свідчать не тільки про вагомий соціально-економічний потенціал, а й є основою створення механізму його розвитку [3].

За сучасних нестабільних економічних умов управління розвитком туризму має бути спрямоване на визначення джерел, що спроможні вплинути на отримання туристичними підприємствами додаткового прибутку. Процес утворення додаткового прибутку має у своїй основі використання сприятливіших факторів виробництва: кращих природних і людських ресурсів, переваг у застосуванні досягнень науково-технічного прогресу, зокрема інтернет-технологій, більших можливостей щодо організації бізнес-процесів, праці, управління.

Конкретною формою отримання додаткового прибутку у туризмі є туристична рента (лат. rendere – приносити прибуток), яка є факторним доходом від використання порівняно сприятливих туристичних ресурсів і факторів виробництва, може бути використана для вирішення комплексу макроекономічних завдань у туризмі [4].

Розкриваючи економічну природу доходів від туризму, російський науковець Козирєв В. наголошує, що за своєю економічною природою туристичні ресурси не є пов'язаними тільки із землею та її надрами, вони органічно

© Кругляк В. В., 2018

поєднують у собі природні, історичні та соціально-культурологічні фактори. Туристична рента – це факторний дохід, який створюють туристичні підприємства, що використовують туристичні ресурси як об'єкт господарства, фактор виробництва туристичних послуг, і який підлягає привласненню власниками цих ресурсів.

Це визначення є цілком коректним, оскільки ґрунтується на неокласичній та інституційній теоріях, зокрема теорії граничної корисності при аналізі формування попиту й утворення ринкової вартості. Йдеться про те, що туристичні ресурси є формою капіталу – активом, використання якого обумовлює стабільне надходження потоку доходів. Розвиваючи цю позицію, зазначимо, що особливість туристичних ресурсів полягає у тому, що вони є рентоутворюючим фактором.

Метою написання статті є дослідження сутності й особливостей утворення ренти в туризмі.

У сучасній економічній науці виділяють такі види ренти: надлишкову додаткову вартість (квазіренту), природну ренту і статусну ренту.

Теоретичне опрацювання класичних наукових теорій (класична теорія, марксистська теорія, інституціалізм), у яких розглянуто утворення різних видів ренти, дає підстави констатувати, що для теорії рентних відносин характерною є відмінність точок зору щодо розуміння цієї проблеми. Це пов'язано із тим, що історичне тло та економіко-предметне поле концептуального обґрунтування ренти еволюціонує разом із соціально-економічними відносинами та інституційним середовищем. Відповідно конкретні види ренти є продуктом певного періоду, а ядро наукової теорії залишається незмінним [4].

Якщо розглядати особливості формування ренти суто як певну економічну конструкцію, то передумовою для утворення туристичної ренти є лише ті туристичні ресурси, які створюють для туристичних підприємств сприятливіші умови виробництва та можливості для реалізації туристичного продукту.

Кількісна обмеженість і якісна диференційованість туристичних ресурсів на регіональному рівні спричиняє відмінності у витратах і результатах господарської діяльності туристичних підприємств.

Отже, оскільки туристичні ресурси диференційовано, кількісно обмежено та лімітовано, вони виступають як економічне благо, товар, тому для визначення закономірностей та особливостей утворення ренти в туризмі необхідною є методика визначення розміру ренти, оскільки в економічній літературі не розроблено механізму обліку, розподілу та використання туристичної ренти.

До того ж представники сучасної західної економічної науки (Дорнбуш Р., Фішер С., Шмалензі Р., Менкью Г., Самуельсон П. та ін.) взагалі не вважають, що існують відмінності між рентою та додатковим прибутком [5]. Усе, що забезпечує надприбуток підприємствам, ідентифікують як рентні доходи, оскільки рента є економічною формою реалізації власності на фактори виробництва. Однак, такий спрощений підхід стосовно туристичної сфери не зовсім правильний із теоретичної та практичної точки зору. На цих галузевих аспектах утворення ренти у туризмі наголошують науковці Квартальнов В., Козирєв В., Любіцева О., Ткаченко Т. [4].

Поглиблюючи наукову теорію щодо сутності ренти у туризмі, Ткаченко Т. описує економічну природу брендінг-ренти, гудвіл-ренти, часової ренти, подієвої ренти, соціальної та іміджевої ренти, що є свідченням актуальності досліджень формування туристичної ренти та різноманіття її видів, які утворюються за певними внутрішніми законами залежно від ресурсів.

Науковці доводять, що основними факторами утворення туристичної ренти є:

– повна фізична іммобільність;

– сприятливіші статичні та динамічні умови для здійснення туристичної діяльності суб'єктами господарської діяльності;

– значущість туристичної діяльності для досягнення економічного зростання;

– необмежений життєвий цикл туристичних ресурсів;

– обмеженість і невідтворюваність туристичних та рекреаційних ресурсів (туристична пропозиція якісно і кількісно має певну обмеженість);

– домінування на ринку, через який суб'єкт діяльності може управляти ринковим попитом і цінами.

Отже, вихідною умовою утворення туристичної ренти є лише ті туристичні ресурси, які створюють для туристичних підприємств сприятливіші ринкові умови формування, виробництва та реалізації туристичного продукту. Зважаючи на просторову диференціацію регіонів як дестинацій, кількісна та якісна обмеженість туристичних ресурсів породжують відмінності у витратах і результатах господарської діяльності суб'єктів туристичної діяльності.

Туристична рента як показник факторного доходу, що отримують туристичні підприємства, які використовують різні туристичні ресурси, має порівняльні ознаки прояву, оскільки утворюється на конкретному туристичному ринку у визначений час.

Розвиваючи ідеї науковців Квартальнова В., Козирєва В., Любіцевої О., Ткаченко Т. щодо економічної сутності туристичної ренти, зауважимо, що сучасні особливості розвитку туризму обумовлюють утворення нових її видів.

За умов поглиблення глобалізації, розвитку інформаційного суспільства змінюється сутність конкурентної боротьби за споживача на традиційних насичених ринках, яким є і туристичний. На цих ринках сприйняття туристичного продукту є пов'язаним не тільки зі споживчими характеристиками туристичного продукту, які повністю задовольняють очікування споживача, але і з отриманням споживчої ренти (вигоди від придбання), яку отримує споживач. Оцінюючи туристичний продукт, що пропонується різними туристичним підприємствами, споживач обирає той, ціна якого, на його думку, менша, ніж та, яку він готовий заплатити. Тобто порівняння аналогічних за характеристиками туристичних продуктів відбувається не тільки за споживчою цінністю, а і за споживчою рентою, яку може отримати для себе споживач.

Оцінювання споживачем туристичного продукту є частково суб'єктивним і залежить як від його соціально-психологічних характеристик як туриста, так і від рівня його доходу. Останній визначає максимальний рівень ціни, яку готовий заплатити споживач за цінності, які отримує внаслідок споживання туристичного продукту. У зв'язку із цим для визначення закономірностей та особливостей утворення ренти в туризмі необхідно досліджувати структуру туристичного продукту, яка обумовлює отримання споживчої ренти.

Туристична рента створює реальні умови для фінансування туризму на рівні конкретних територій і реалізації основних соціальних цілей туризму як галузі економіки. Це зумовлено тим, що механізм формування, розподілу і використання туристичної ренти охоплює суб'єкти господарської діяльності, які формують виробничий ланцюг у туризмі.

Таким чином, розвиток національного туризму потребує суттєвих фінансових інвестицій та бюджетних дотацій. Туристична рента може стати реальним економічним важелем активізації розвитку туризму, оскільки рентні механізми не тільки зумовлюють поповнення доходної частини регіональних бюджетів, а й забезпечують вирівнювання умов конкуренції суб'єктів туристичного бізнесу. Саме тому процеси виділення, розподілу, використання ренти в туризмі мають стати предметом подальших поглиблених досліджень.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Глебова Н. В.

Література: 1. World Trade Statistical Review 2017 // World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2017_e/wts17_toc_e.htm. **2.** World Travel & Tourism Council (WTTC). URL: https://www.wttc.org. **3.** Бойко М. Г. Феномен туризму: передумови формування ціннісно орієнтованих аспектів управління. *Вісник ДІТБ.* 2009. № 13. С. 19–26. **4.** Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія. Київ : КНТЕУ, 2009. 538 с. **5.** Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономика / пер. с англ. М. : Дело, 1995. 864 с.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ НА ОТРИМАННЯ ДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

УДК 339.138

Кужель А. Є.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність проблеми правового регулювання прав споживачів в Україні на отримання достовірної інформації про маркування продукції на вміст ГМО. Визначено та проаналізовано відмінності європейського й національного законодавства щодо прав споживачів. Запропоновано заходи задля посилення державного захисту прав споживачів.*

© Кужель А. Є., 2018

Ключові слова: *продукти, продукти харчування, споживачі, права споживачів, ГМО, маркування продуктів харчування, законодавство, громадські об'єднання споживачів, консьюмеризм.*

Аннотация. *Исследована сущность проблемы правового регулирования прав потребителей в Украине на получение достоверной информации о маркировке продукции на содержание ГМО. Определены и проанализированы различия европейского и национального законодательства касательно прав потребителей. Предложены меры для усиления государственной защиты прав потребителей.*

Ключевые слова: *продукты, продукты питания, потребители, права потребителей, ГМО, маркировка продуктов питания, законодательство, общественные объединения потребителей, консьюмеризм.*

Annotation. *The essence of the problem of legal regulation of consumer rights in Ukraine to obtain reliable information on the labeling of products for the maintenance of GMOs is investigated. Identified and analyzed differences in European and national legislation on consumer rights. Proposed measures to strengthen state protection of consumer rights.*

Keywords: *food, food products, consumers, consumer rights, GMO, food labeling, legislation, public associations of consumers, consumerism.*

Питання про отримання достовірної інформації про маркування продукції на вміст генетично модифікованих організмів має не тільки теоретичне, а й велике практичне значення, адже щодня кожний громадянин України має справу з генетично модифікованими продуктами. Закон України «Про захист прав споживачів» регулює відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, установлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту й основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів. Право споживача на інформацію про продукцію закріплене у ст. 15 цього Закону. Відповідно до цієї статті споживач має право на одержання необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про продукцію, що забезпечує можливість її свідомого і компетентного вибору. Інформація має бути надана споживачу до придбання ним товару чи замовлення роботи (послуги). Однак, належного контролю дотримання цього Закону не спостерігається, а тому проблема правового регулювання прав споживачів є надзвичайно актуальною.

Вирішенням питань правового регулювання генетично модифікованої продукції займалися і займаються Баласинович Б., Ярошевська Ю., Єрмаков І., Пархоменко М. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, більшість питань залишаються розкритими не повністю та потребують подальшого поглибленого вивчення.

Метою написання статті є дослідження сучасних проблем правового регулювання прав споживачів на отримання достовірної інформації про маркування продукції на вміст ГМО, а також порівняння європейського та національного законодавства щодо прав споживачів.

Законодавством України, зокрема Законом України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» від 31.05.2007 р. передбачено обов'язкове маркування продуктів харчування, вміст ГМО у яких перевищує 0,1 %, а також здійснення подальшого контролю за вмістом ГМО [2]. Кабінет Міністрів України Постановою № 468 запровадив обов'язок виробників наносити відповідне маркування. Право громадян України на отримання достовірної інформації порушується, адже в Україні нині діє лише п'ять лабораторій, які проводять аналіз на вміст ГМО за бажанням виробників лише на певну продукцію, а тому інформація не є достовірною.

Через неврегульованість на законодавчому рівні виникають численні порушення. Так, порушень зазнає ст. 15 Закону України «Про захист прав споживачів», у якій передбачено, що споживач має право на одержання необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про продукцію, що забезпечує можливість її свідомого і компетентного вибору, а саме:

– законодавчо не закріплено прямої заборони на використання при виробництві продуктів сировини, що містить генно-модифіковані організми;

– маркування здійснюють самі виробники, провівши аналіз лише частини продукції 1–3 %, визначеної ними ж за подальшого маркування всієї продукції позначкою «Без ГМО»;

– Законом України «Про державну систему безпеки при створенні, використанні, транспортуванні і використанні ГМО» визначено, що підлягають перевірці лише ті продукти, які входять до списку продуктів, які можуть містити ГМО або ГМ-продукти, затвердженого Міністерством охорони здоров'я, але такого списку в українському законодавстві не створено;

– Законом не визначено основного принципу, яким керується держава щодо ГМО (принципу попередження або концепції еквівалентності);

– незрозумілою є схема взаємодії між чотирма органами центральної виконавчої влади: Міністерством освіти і науки, Міністерством охорони здоров'я, Міністерством аграрної політики та Міністерством охорони навколишнього середовища з контролю за вмістом ГМО;

– міжнародний стандарт маркування генетично модифікованої продукції досі не розроблено [1; 4].

В Україні маркування є здійснюваним у вигляді зображення напису безпосередньо на продукті «Без ГМО». Однак, досить часто доводиться спостерігати різні види маркування, як за кольором, так і розміром відповідної позначки, що і підтверджує здійснення їх власне виробниками і відсутність у більшості випадках легітимності таких відміток.

Постанова Кабінету Міністрів України № 468 «Про затвердження Порядку етикетування харчових продуктів, які містять генетично модифіковані організми або вироблені з їх використанням та вводяться в обіг» набула чинності з 01.07.2009 р., але на практиці і донині не виконується. Санкції, які можуть бути застосовані до порушників законодавства про ГМО, – накладення адміністративного штрафу. Згідно із Законом «Про захист прав споживачів» компанії, які його порушили, підлягають штрафу – 30 % виручки від реалізації цього товару. Якщо ж факт порушення достовірності інформації про якість продукту виявляє споживач, він має право подати позов до суду про порушення його права на достовірну інформацію про продукти харчування [1].

Порівняльний аналіз українського законодавства щодо регулювання ГМО і законодавства Європейського Союзу дає підстави говорити про те, що 1975 р. прийнято першу програму Європейського економічного співтовариства щодо політики захисту споживачів, а також низку директив з регулювання цієї проблеми. Питання негативного впливу ГМО на організм людини є дискусійним, однак, ймовірними є негативні для людини наслідки від споживання ГМО: вплив токсичності, алергенності, здатності чужого ДНК інтегруватися в геном господаря.

Невід'ємним залишається право споживача на інформацію про вміст ГМО, гарантоване Директивою Європейського економічного співтовариства від 12.03.2001 р. та Парламентом Європейського Союзу від 22.09.2003 р. щодо контрольованого поширення генетично модифікованої їжі та кормів, виготовлених з ГМО-організмів. Порогом, установленим в законодавстві Європейського Союзу для обов'язкового маркування, визначено 0,9 %, тоді як в Україні – 1 %.

Окремо врегульовано питання заборони певних видів ГМО. Встановлено санкції за нелегітимне поширення продукції з вмістом ГМО: держава у разі виявлення ГМО у продуктах харчування може обмежити постачання та розповсюдження продукції цієї компанії на всій території країни, а також накласти штраф на виробника. У своїх діях у цій сфері Європейський Союз прагне, дотримуючись правил єдиного ринку, захистити здоров'я людей і навколишнє середовище [3].

Після п'ятирічного мораторію Європейська комісія в травні 2004 р. дозволила ГМО. Перш ніж потрапити на ринок Європейського Союзу, генетично модифікований продукт піддається суворій перевірці. Здійснюється така перевірка в лабораторіях, що належать до європейської мережі Спільного дослідницького центру Європейської комісії. Крім того, законодавство Європейського Союзу чітко регламентує принципи маркування продуктів із вмістом ГМО.

Європейське законодавство вимагає маркування будь-якої їжі або корму, що містить, складається або вироблене з ГМО, якщо наявність ГМО в продукті перевищує 0,9 % або якщо воно випадково або технічно неминуче.

Основним актом, що регулює питання маркування харчової продукції в Європейському Союзі, є Регламент Європейського Союзу № 1169/2011 «Про надання інформації про харчові продукти споживачам». У Регламенті наведено інформацію, яка має наноситися в обов'язковому порядку: назва, інгредієнти, інформація про наявність алергенів, кількість продукту, термін придатності, харчову цінність та ін. [4].

Через законодавчу неврегульованість питання з використанням ГМО нині українці позбавлені вибору, який є у європейців. У жителів Європейського Союзу є вибір: вони можуть купувати екологічно чисту продукцію без вмісту ГМО, яка вдвічі або навіть утричі дорожча за звичайну. Якщо вони хочуть заплатити менше, то можуть придбати продукцію з певним вмістом ГМО, чітко знаючи його зміст. У країнах Європейського Союзу, якщо в маркуванні зазначено, що продукція містить 1 % ГМО, то так воно і є. На відміну від Бразилії, Аргентини, США, які є лояльними до ГМО, Європа є дуже консервативною. Вона витратила понад десять років і мільярди доларів на проведення досліджень і формування реєстру геномів, використання яких у продукції дозволено.

Завдяки впровадженню цього досвіду українці теж отримують право вибору. Добре, якщо той, хто хоче купувати продукцію без ГМО, матиме можливість заплатити дорожче і зробити це. Якщо ж людина не може заплатити дорожче, принаймні точно знатиме вміст ГМО в продукції, яку купує дешевше.

За сучасних умов у контексті гармонізації українського законодавства з європейським відбувається реформування існуючого регулювання питань маркування харчової продукції. У зв'язку із цим компаніям доцільно перевірити маркування та упаковку продукції на предмет відповідності чинному вітчизняному законодавству та

нормативно-правовим актам, які набирають чинності найближчим часом, а також постійно відстежувати та аналізувати зміни правового поля.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Коршакова О. М.

Література: 1. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 30 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/ed19910512. **2.** Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів : Закон України від 20.09.2015 № 35 // *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1103-16/ed20150920.* ***3.*** Пархоменко М. М. Господарсько-правові засоби забезпечення якості продукції в Україні. *Економіка та право. 2009. № 2. С. 19–24.* ***4.*** Кочкина Н. Что означает информация на упаковке. *Отдел маркетинга.* 2004. № 4. С. 24–30.

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

УДК 331.2

Куниця Т. С.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано проблемні аспекти організації оплати праці. Конкретизовано напрями вдосконалення оплати праці працівників сільськогосподарських підприємств. Запропоновано шляхи вдосконалення чинного вітчизняного аграрного законодавства щодо державного регулювання сільського господарства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, сільське господарство, сільськогосподарське підприємство, сільськогосподарське виробництво, рослинництво, тваринництво, оплата праці.*

Аннотация. *Проанализированы проблемные аспекты организации оплаты труда. Конкретизированы направления совершенствования оплаты труда работников сельскохозяйственных предприятий. Предложены пути совершенствования действующего отечественного аграрного законодательства касательно государственного регулирования сельского хозяйства.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, сельское хозяйство, сельскохозяйственное предприятие, сельскохозяйственное производство, растениеводство, животноводство, оплата труда.*

Annotation. *Analyzed the problematic aspects of the organization of wages. The directions for improving the remuneration of employees of agricultural enterprises have been specified. The ways of improving the current domestic agrarian legislation on state regulation of agriculture are proposed.*

Keywords: *enterprise, organization, production, agriculture, agricultural enterprise, agricultural production, plant growing, animal husbandry, wages.*

Актуальність цієї теми є зумовленою тим, що оплата праці є основною витратною частиною підприємства. Тому правильна організація, облік і контроль оплати праці відіграють важливу роль у роботі будь-якого підприємства.

© Куниця Т. С., 2018

Оплата праці є основним фактором, що впливає на її продуктивність, отже, і на результат господарської діяльності в цілому. Тому будь-яка організація повинна прагнути оптимізувати систему оплати праці.

Сучасна реальна організація й оплата праці працівників сільськогосподарського виробництва в переважній більшості господарств є недосконалою. Працівники в більшості своїй отримують мізерну заробітну плату, яка не тільки не виконує стимулюючу функцію, а й навіть у повній мірі відтворювальну.

Теоретичні, методичні та прикладні аспекти питання продуктивності праці та її оплати в аграрних підприємствах висвітлено в працях багатьох науковців, серед них Грішнова О. А., Колот А. М., Дієсперов В. С., Богуцький О. А., Богиня Д. П., Лагутін В. Д. та ін.

У Законі України «Про оплату праці» оплату праці визначено як винагороду, розраховану, як правило, у грошовому вираженні, яку власник або вповноважений ним орган виплачує робітнику за виконану ним роботу [1].

Міжнародні трудові норми, зокрема «Конвенція про захист заробітної плати» МОП № 95, розглядає заробітну плату як будь-яку винагороду або заробіток, який розраховується у грошах, що їх виплачує підприємець за роботу, що була виконана або повинна бути виконаною, або за послуги, які або надані, або повинні бути наданими [2].

Найточнішим є визначення сутності поняття Лугового В. А., який визначає заробітну плату як винагороду згідно із затвердженими на підприємстві ставками (окладами) та відрядними розцінками, на умовах, передбачених трудовим договором [3].

На підприємствах найчастіше використовують дві форми оплати праці: погодинну і відрядну. Відрядну використовують, якщо за основу беруть кількість виконаної роботи або виробництво продукції. Погодинна оплата праці передбачає нарахування за відпрацьований час.

Основна заробітна плата є винагородою за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норми часу, виробітку, обслуговування, посадові обов'язки). Її встановлюють у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок для робітників іпосадових окладів для службовців [4].

Додаткова заробітна плата є винагородою за працю понад установлені норми, за трудові успіхи, винахідливість і за особливі умови праці. Вона передбачає доплати, надбавки, гарантійні та компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством; премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій [5].

До інших заохочувальних і компенсаційних виплат належать виплати у формі винагород за підсумки роботи за рік, премії за спеціальними системами і положеннями, компенсаційні та інші грошові і матеріальні виплати, які не передбачено актами чинного законодавства або які провадяться понад встановлення зазначеними актами норм [6].

Громов М. М., Шумаков Ю. М. і Четвертаків І. М. як основні елементи тарифної системи розглядають довідники з тарифікації робіт і тарифікаційно-кваліфікаційні довідники, тарифні ставки та посадові оклади, тарифні сітки, районні коефіцієнти з оплати праці [7].

Денні тарифні ставки визначено у розрахунку 7-годинного робочого дня і місячної норми 166,83 робочих годин при 40-годинному робочому тижні та з урахуванням коефіцієнтів співвідношень тарифних ставок робітників першого розряду і мінімального розміру тарифної ставки робітника, який виконує просту некваліфіковану роботу.

Конкретний розмір посадового окладу керівника державного підприємства встановлюється в контракті згідно із чинним законодавством, а інших форм власності – згідно зі статутом підприємства [8].

Мінімальний розмір тарифних ставок у сільському господарстві встановлюється галузевою угодою, у тому числі мінімальні розміри тарифних ставок на певний рік згідно зі змінами до галузевої угоди між Міністерством аграрної політики України, галузевими об'єднаннями підприємств і підприємців та ЦК профспілки працівників агропромислового комплексу України [6].

У рослинництві можуть виконуватися кінно-ручні та механізовані роботи. Для обліку праці та нарахування зарплати працівникам, які працювали на кінно-ручних роботах в рослинництві, використовують Обліковий лист праці та виконаних робіт, індивідуальний або груповий.

Відомо, що за сучасних умов господарювання існують чимало невирішених питань і суперечностей у сфері оплати праці. Працівнику легше піти працювати на промислові, ніж на сільськогосподарські підприємства, адже середньомісячна заробітна плата на перших становить 7416 грн, а на останніх – 5602,5 грн (перші десять місяців 2017 р.). І це із урахуванням того, що аграрний сектор України має колосальне значення для економіки в цілому, є основою добробуту громадян.

Час диктує необхідність такої системи оплати, яка формувала б могутні стимули розвитку праці та виробництва. Удосконалення організації оплати праці підвищує її трудову мотивацію, продуктивність праці та впливає на

кінцеві результати роботи. Заробітна плата працівників, не обмежена максимальними розмірами, стає важелем стимулювання праці та підвищення ефективності виробництва.

Для вдосконалення системи оплати праці за сучасних умов господарювання необхідним є:

– поліпшення технічного стану робочого місця, проведення своєчасного профілактичного та поточного ремонту, модернізації;

– інтенсивне впровадження ефективних моделей організації праці;

– розробка адаптованої до підприємства гнучкої єдиної тарифної сітки, власної прогресивної шкали міжрозрядних коефіцієнтів, що враховують складність праці, рівень кваліфікації та відповідальності;

– розробка гнучкої системи індивідуального та колективного матеріального преміювання за наслідками роботи за місяць, квартал, півріччя і рік [4].

Чинний порядок нарахування оплати праці найманим працівникам часто зорієнтований не на кінцеві, а на проміжні результати. У невеликих за розмірами сільськогосподарських підприємствах ситуацію можна виправити впровадженням безтарифної моделі оплати праці у поєднанні з відсотковою її системою. Сумарний заробіток працівників підприємства визначають як відсоток від основного показника кінцевих результатів. До його отримання працівникам щомісяця виплачуватимуть гарантовану оплату праці. Різниця між сумарним заробітком і виплаченою гарантованою оплатою праці буде колективним фондом стимулювання, який розподілятимуть між працівниками пропорційно до річної бальної оцінки їхньої праці.

Цікавою пропозицією є вдосконалення оплати праці шляхом використання у тарифній системі гнучкого тарифу. Цією системою передбачено, що результати роботи кожного працівника оцінюються за трибальною шкалою. Відповідно до одержаної кількості балів може підвищуватися за вертикаллю тарифної сітки на один, два, три ряди, тому навіть у межах однієї кваліфікації в кожного є можливість самостійно досягати збільшення розміру своєї заробітної плати [8].

З усіх галузей народного господарства саме сільське господарство вимагає державного регулювання та підтримки для свого розвитку. За ринкових умов сільське господарство зазнає негативного впливу різних факторів нестабільності: природних, економічних і соціальних. Невипадково в розвинених країнах Заходу державне регулювання сільськогосподарського виробництва, підтримка доходів аграрних товаровиробників, їх захист посідають чільне місце у соціально-економічній політиці цих держав.

У процесі державного регулювання сільськогосподарського виробництва здійснюється економічна підтримка доходів аграрних товаровиробників для того, щоб вони за нормального господарювання мали необхідний рівень доходності за несприятливої ринкової кон'юнктури, а також були матеріально зацікавлені вести сільськогосподарське виробництво в такому обсязі й асортименті продукції та її якості, які вигідні споживачам і забезпечують соціальну стабільність суспільства [8].

Таким чином, з огляду на кризовий характер сучасної вітчизняної економіки процес реформування й удосконалення організації оплати праці має охоплювати всі економічні та інституціональні структури, що є пов'язаними зі сферою формування та розподілу доходів. Стає очевидним, що вдосконалення системи оплати праці не є одноразовим заходом, це тривалий процес, синхронізований за змістом і часом із загальним ходом соціально-економічних реформ.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Тютлікова В. В.

Література: 1. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 № 17 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80/ed19950324. **2.** Конвенція про захист заробітної плати № 95 від 23.06.92 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_146. **3.** Луговой В. А. Оплата труда: бухгалтерский учет и расчеты. М. : Бухгалтерский учет, 2002. 112 с. **4.** Гринчуцький В. І., Карапетян Е. Т., Погріщук Б. В. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2010. 304 с. **5.** Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник. Житомир : Рута, 2009. 912 с. **6.** Шумаков Ю. Н., Еремин В. И., Жариков С. В. Организация, нормирование и оплата труда на предприятиях АПК / под ред. Ю. Н.Шумакова. М. : Колос, 2002. 232 с. **7.** Громов М. Н. Научная организация, нормирование и оплата труда на сельскохозяйственных предприятиях. М. : Агропромиздат,1986. 384 с. **8.** Павловська Н. В. Удосконалення тарифної системи оплати праці на підприємстві. *Довідник економіста.* 2009. № 1. С. 124–129.

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ КЛІЄНТСЬКОЇ МОВИ ПРОГРАМУВАННЯ JAVASCRIPT

УДК 004.23

Курбанов М. Х.

Магістрант 1 року навчання
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано можливості клієнтської мови JavaScript – мови сценаріїв для web-програмування, підтримуваної майже всіма браузерами. Визначено, що через свою обмеженість JavaScript не може бути використана для програмування багатьох складних функцій. Конкретизовано особливості використання JavaScript програмістами та користувачами для розширення функціональних можливостей мови HTML.*

Ключові слова: *програма, програмування, програміст, користувач, мова, браузер, функція, функціональні можливості, стандарт, код.*

Аннотация. *Проанализированы возможности клиентского языка JavaScript – языка сценариев для web-программирования, поддерживаемого почти всеми браузерами. Определено, что в силу своей ограниченности JavaScript не может быть использована для программирования многих сложных функций. Конкретизированы особенности использования JavaScript программистами и пользователями для расширения функциональных возможностей языка HTML.*

Ключевые слова: *программа, программирование, программист, пользователь, язык, браузер, функция, функциональные возможности, стандарт, код.*

Annotation. *Analyzed the capabilities of the client-side programming language JavaScript – a scripting language for web-programming, supported by almost all browsers. It is determined that due to its limited nature, JavaScript cannot be used to program many complex functions. The features of using JavaScript by programmers and users to enhance the functionality of the HTML language are specified.*

Keywords: *program, programming, programmer, user, language, browser, function, functionality, standard, code.*

На відміну від аплетів Java, які принципово відрізняються від ресурсів HTML і повинні динамічно завантажуватися при звертанні до веб-сторінки, сценарій JavaScript залучається до сторінки HTML за допомогою дескриптора та інтерпретування браузером у режимі реального часу. Крім того, JavaScript можна застосовувати для створення серверних додатків.

Як попередників JavaScript можна назвати низку невеликих проблемно орієнтованих мов, серед них Hyper Talk, dBase та LiveScript. На таких мовах завдяки їх синтаксичній простоті, вмонтованій функціональній простоті створення об'єктів може програмувати навіть початківець. JavaScript дозволяє вносити у сторінки веб-інтерактивність, забезпечує взаємодію із користувачем, підтримує заповнення форм уведення та переміщення веб-документом. Деякі потужні типи систем інтерактивної взаємодії вдається реалізувати за рахунок комбінації можливостей JavaScript з іншими властивостями веб-сторінок, наприклад роботи з фреймами та вмонтованими додатками. JavaScript стала новим відкритим стандартом мови сценаріїв Internet, підтримуваним багатьма компаніями.

Щоб повідомити браузеру, що в документі HTML вмонтовано сценарій JavaScript, використовують дескриптор. У початковому коді HTML ця команда повинна бути вказана між дескрипторами мови [1].

Сучасні гіпертекстові інформаційні системи умовно можна подати у вигляді сукупності кількох комбінацій, це системи:

– збереження гіпертекстових об'єктів;

– відображення гіпертекстових об'єктів;

– підготовки гіпертекстових об'єктів;

– програмування переглядом сукупності гіпертекстових об'єктів.

Програми перегляду гіпертекстових сторінок традиційно називають скриптами (scripts). Як це було раніше і в локальних системах, у програмуванні перегляду гіпертекстових web-документів існують два методи.

При першому методі для розробки гіпертекстової сторінки потрібний лише звичайних текстовий редактор, а сам гіпертекстовий документ має легко читатися людиною-оператором (користувачем). Другий підхід до-

© Курбанов М. Х., 2018

зволяє збільшити ефективність виконання програм і захист кодів від несанкціонованих модифікацій. Байткоди або мобільні коди забезпечують технологію програмуванняна Java. Технологія мови JavaScript є дуже простою та зручною. Усі операції, які можливо виконувати програмою JavaScript, описують дії над добре відомими та зрозумілими об'єктами, які є елементами робочої області програми браузера Mozilla Firefox і контейнерами мови HTML. Тобто існують об'єкти з множиною властивостей і множиною функцій з об'єктами, які ще називають методами. Крім атрибутів об'єкт і метод, існує ще і третій – подія. Події орієнтовані на роботу в web-додатках, наприклад завантаження сторінки у робочу область браузера, вибір гіпертекстового зв'язку тощо. Використовуючи параметр «подія», можна організувати перегляд динамічних об'єктів: управління багатовіконним інтерфейсом, рядок, який біжить, та ін. Кожний із класу об'єктів має функції управління об'єктами класу «метод». Найголовнішими методами є ті, які дозволяють переназначати занесення об'єктів. Робиться це звичайно за операцією присвоєння. Усі типи операторів, що підтримують відомі мови програмування, реалізовані JavaScript (+, -, *, /, %, '', '', +=, -=,...). Крім операцій над числами та стандартних класів, у JavaScript є команди управління потоком обчислень, наприклад:

– break – примусовий вихід із циклу;

– continue – перехід у кінець циклу;

– for – цикл;

– if... else – умовний оператор;

– will – умовний цикл;

– var – оператор змінної [1; 3].

Важливим елементом мови є події. Програміст використовує події для виконання різних частин програмного коду скрипкової мови. До подій належать такі оператори:

– on Load – виконання коду або функції при завантаженні;

– on Submit – при натисненні на кнопку Submit;

– on Unload – при переході на іншу сторінку;

– on Change – при зміні значення елемента форми;

– on Click – при виборі об'єкта (button, checkbox тощо) [3].

У нових версіях мови JavaScript значно розширені її можливості за рахунок:

– можливості взаємодії Java та JavaScript;

– використання plugins;

– уведення нових об'єктів (Area, Function, Image та інше).

jQuery – бібліотека JavaScript, що фокусується на взаємодії JavaScript і HTML. Бібліотека jQuery допомагає легко отримувати доступ до будь-якого елемента DOM, звертатися до атрибутів і вмісту елементів DOM, маніпулювати ними. Також бібліотека jQuery надає зручний API щодо роботи з AJAX. Для роботи з цією бібліотекою необхідно розмістити її в корінному каталозі системи і підключити. Це можна зробити локально, до певної сторінки, або глобально, до сторінки, від якої наслідуються інші.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пандорін О. К.

Література: 1. Бахирев А. Сюрреализм на JavaScript. СПб. : СИНЭЛ, 2014. 228 с. **2.** Закас Н. JavaScript. Оптимизация производительности / пер. с англ. А. Киселева. М. : Символ-Плюс, 2012. 256 с. **3.** Прохоренок Н. А., Дронов В. А. Джентльменский набор Web-мастера. СПб. : БХВ-Петербург, 2015. 766 с.

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ КАСКАДНИХ ТАБЛИЦЬ СТИЛІВ CSS

УДК 004.23

Курбанов М. Х.

Магістрант 1 року навчання
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано можливості каскадних таблиць стилів CSS. Визначено, що точне розташування об'єктів на сторінці один відносно одного для веб-майстра є одним із найскладніших завдань. Конкретизовано способи застосування каскадних таблиць стилів CSS.*

Ключові слова: *програма, програмування, програміст, користувач, браузер, місцеположення, об'єкт, сторінка, код, розмітка, каскадні таблиці стилів, блок.*

Аннотация. *Проанализированы возможности каскадных таблиц стилей CSS. Определено, что точное расположение объектов на странице друг относительно друга для веб-мастера является одной из самых сложных задач. Конкретизированы способы применения каскадных таблиц стилей CSS.*

Ключевые слова: *программа, программирование, программист, пользователь, браузер, месторасположение, объект, страница, код, разметка, каскадные таблицы стилей, блок.*

Annotation. *Analyzed the capabilities of cascading CSS style sheets. It was determined that the exact location of objects on the page relative to each other for the webmaster is one of the most difficult tasks. Concretized how to use cascading style sheets CSS.*

Keywords: *program, programming, programmer, user, browser, location, object, page, code, markup, cascading style sheets, block.*

Каскадні таблиці стилів (CSS), декларовані як засіб повного контролю над HTML-розміткою, подаються у світлі цієї проблеми як гарний інструмент для організації точного розташування об'єктів на сторінці. CSS дозволяють перевизначити всі властивості будь-якого тегу, призначаються за умовчанням. Стає можливим виконання вирівнювання текстового блоку щодо сторінки й інших текстових блоків.

Використання CSS відкриває нові специфічні можливості, аналогів яким немає у стандартному HTML. Наприклад, можна встановити інтервали між буквами і міжрядкові відстані для тексту, точно вказати положення рисунка на задньому плані без його мозаїчного викладання по всьому документу. Каскадні таблиці стилів дозволяють задуматися про дизайн веб-сторінки, естетичну сторону сприйняття інформації користувачем, а не тільки про утилітарну. Із застосуванням CSS зростає швидкість створення нової сторінки. Стилі, визначені одного разу, можуть бути використані необмежену кількість разів у будь-якому місці документа. Важливою деталлю є можливість задати стилі в окремому файлі у вигляді присвоєння різних властивостей тегам і створення користувальницьких стилів. Перевизначення стилів у такому файлі спричинить автоматичну зміну стилю відображення всіх об'єктів, для яких застосовувався змінений стиль [3].

Розглянемо докладніше способи застосування CSS; їх існує чотири:

– перевизначення стилю в елементі розмітки;

– розміщення опису стилю в заголовку документа з використанням тегу style;

– розміщення посилання на зовнішній опис через тег Link;

– імпорт стилю у документ.

Перевизначення стилю в елементі розмітки – це застосування деякого доступного в CSS стилю до даного елемента розмітки. За застосування такого способу перевизначення зміни торкнуться лише того елемента, за який відповідає даний тег і не будуть відображатися на інших елементах, які також виводяться цим тегом у іншому місці сторінки. Це дозволяє застосувати потрібний стиль до конкретної ділянки документа [2].

Перевизначити стандартний елемент розмітки або створити власний із необхідними властивостями відображення можна за застосування парного тегу style, що знаходиться у заголовку документа перед тегом body. Також за допомогою тегу style створюються довільні класи. Їх використання допускає одноразово задати однакові властивості відображення для різних тегів. Зручно, наприклад, задавати однаковий шрифт для тексту і гіперпосилань, що в ньому містяться. Якщо при цьому не задані колір і стиль підкреслення, ці параметри залишаться для гіперпосилань колишніми і виділеними серед звичайного тексту. Якщо одні й ті самі стилі використовуються на кількох або

© Курбанов М. Х., 2018

на всіх сторінках сайту, не обов'язково визначати їх у кожному HTML-документі. Досить зберегти їх у окремому файлі та посилатися на нього в кожному документі за допомогою тегу link, що стоїть в елементі head (до тегу body). Атрибут rel при цьому повинен мати значення «styleSheet». Можна також зробити імпорт стилю в документ. Відмінність від посилання на зовнішній опис у тому, що імпорт стилю може бути зроблений усередину елемента style або всередину зовнішнього файлу з описом стилів, що задається у тегу link. Таким чином можна створити зовнішній файл для зовнішнього файлу. Інструкція імпорту стилю ставиться перед усіма іншими описувачами стилів, що дає змогу легко перевизначити імпортований стиль [2; 4].

Але у будь-якій технології існують свої недоліки, є вони і в технології CSS. Найбільше недоліків у застосуванні CSS, що зумовлено неповною сумісністю CSS із різними браузерами навіть останніх версій, і через це виникає відсутність пропагованої в CSS точності відображення сторінки в різних браузерах. Імпорт стилю, наприклад, підтримується далеко не всіма браузерами. З цієї причини чимало веб-майстрів поки що побоюються застосовувати всі можливості CSS, використовують лише деякі. Блокування кегля шрифту при відображенні тексту в браузері дозволяє бути впевненим у точному розташуванні всіх елементів сторінки на комп'ютері користувача, але позбавляє користувача можливості вибрати зручний для читання розмір шрифту самостійно. Такий підхід є по суті неповагою до відвідувачів сайту. Часто про CSS кажуть, що за їх допомогою легко змінювати дизайн усього сайту відразу, для цього достатньо перевизначити стилі у файлі стилів. Але справжній дизайнер, який зважився на зміну дизайну сайту, ніколи не зупиниться лише на переробці відображення шрифтів. Каскадні таблиці стилів є перспективною технологією. Однак, чимало веб-майстрів поки що обмежуються тільки застосуванням CSS для зміни кольору гіперпосилання при підведенні до нього курсора миші.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пандорін О. К.

Література: 1. Интерактивность. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/8C. **2.** Климов В. Г. Информационные и коммуникационные технологии обучения: проблемы, методика, внедрение, перспективы. Пермь : Книжное издательство, 2005. 280 с. **3.** Хеник Б. HTML и CSS: путь к совершенству. СПб. : Питер, 2011. 336 с. **4.** Макфарланд Д. Новая большая книга CSS. СПб. : Питер, 2017. 720 с.

РОЗРОБКА МЕТОДИКИ СТВОРЕННЯ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНУ ОДЯГУ

УДК 004.23

Курбанов М. Х.

Магістрант 1 року навчання
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто етапи процесу розробки методики створення інтернет-магазину одягу. Проаналізовано особливості підбору зручного інтерфейсу як одного з важливих елементів проектування.*

Ключові слова: *Інтернет, інтернет-торгівля, інтернет-магазин, проектування, стиль.*

Аннотация. *Рассмотрены этапы процесса разработки методики создания интернет-магазина одежды. Проанализированы особенности подбора удобного интерфейса как одного из важных элементов проектирования.*

Ключевые слова: *Интернет, интернет-торговля, интернет-магазин, проектирование, стиль.*

© Курбанов М. Х, 2018

Annotation. *The stages of the development process of creating an online clothing store are considered. The features of the selection of a convenient interface as one of the important design elements are analyzed.*

Keywords: *Internet, online trade, online store, design, style.*

У ході розробки проаналізовано кілька сторінок та спільнот у соціальних мережах. Проаналізовані матеріали засвідчують, що на сьогодні не існує конкретного шаблону, за яким слід розробляти й заповнювати інтернет-магазини одягу в соціальних мережах. Як виявилося, усім поспіль користувачам не може пасувати однаковий зовнішній вигляд, а дизайн не завжди відповідає загальним характеристикам, які є загальноприйнятими.

Метою написання статті є розробка методики створення інтернет-магазину одягу задля полегшення цього процесу, але також підвищення ефективності майбутнього інтернет-магазину.

Методика складається з кількох етапів.

Етап 1. Виявлення всіх сучасних трендових стилів, які можуть бути використані для створення інтернет-магазину одягу.

Етап 2. Вибір можливих стилів оформлення із урахуванням функціональних можливостей і цільової аудиторії. Результати анкетування засвідчують, що кожна людини дизайн сприймає по-своєму.

Етап 3. Створення макета головної та допоміжної сторінок. Цей етап охоплює визначення місцезнаходження основних елементів сайту (назва, логотип, меню, контент) та розробку дизайну інтерфейсу.

Етап 4. Використання графіки. Гарний сайт може містити якісну графіку або взагалі її не слід використовувати. Для веб-сайту дуже важливим є стиль, що наділяє його власним обличчям та надає впізнаваності. Однак, надмірне використання графіки приводить до зниження швидкості завантаження сторінок, що часто змушує користувачів залишити сайт.

На сторінках веб-сайту не слід використовувати багато графіки, а також графіку, що має об'ємну «вагу». Графіка повинна бути в єдиному стилі. Фотографії, використовувані на сайті як ілюстрації, мають бути оброблені.

Етап 5. Визначення колірної схеми. При створенні ефективного інтерфейсу сайту важливо, щоб колірна схема була обмежена кількома кольорами. Для сайту індустрії краси краще використовувати комплементарні кольори, аби додати яскравості та запам'ятовування. Колірна схема має повторюватися на всіх сторінках, що створить у відвідувача відчуття зв'язності сайту.

Етап 6. Підбір шрифтів і правила написання текстів на сторінках сайту. У межах сайту бажано використовувати не більше двох шрифтів із різними характеристиками – гарнітурою, кеглем і кольорами. Найчитабельнішими є шрифти із зарубками. Для заголовків і коротких написів доцільніше застосовувати рубані шрифти, тому що вони більше привертають увагу. Категорично забороняється використання рідкісних шрифтів, оскільки ймовірність відображення подібного тексту на сторінці зводиться до мінімуму. Тексти мають бути строго форматованими і структурованими, написаними простою й доступною мовою без граматичних, стилістичних і мовних помилок. Сторінки повинні складатися з невеликих блоків тексту – у один-два абзаци кожний і не перевищувати 1–1,5 екрана, через те що довші тексти, набрані дрібним шрифтом і без порожніх рядків між абзацами, важко читати з екрана.

Етап 7. Візуальне оформлення навігації. Для візуальної взаємодії з навігаційною структурою сайту призначені елементи управління, які можуть бути текстовими й графічними посиланнями або стандартними елементами управління (кнопки, списки та ін.). Вибір між використанням тих чи інших посилань залишається за веб-дизайнером. Обидва види їх мають свої переваги й недоліки. Раціональніше було б застосування текстових посилань, однак, вони доречніші на простому за оформленням сайті. Текстові посилання являють собою звичайний текст і мають такі достоїнства для користувача, як компактність, мала «вага», зрозумілість елемента, простота у використанні; помітність і за виключеної графіки [1; 3].

При оформленні текстових посилань не слід змінювати стандартні кольори. Винятками є випадки, коли колірне оформлення сторінок сайту є несумісним із кольорами стандартних посилань, тоді потрібно дотримуватися інших правил оформлення посилань.

Графічним посиланням (зображенням) притаманні такі позитивні якості: допомога відвідувачу у запам'ятовуванні візуального образу веб-сторінки, а також розпізнавання грамотно виконаних піктограм. Негативними ознаками графічних посилань є те, що вони не відображаються при виключеній підтримці графіки у браузері; займають більше місця на сторінці порівняно із текстовими; мають більшу «вагу» при завантаженні, ніж текстові. Не слід підкреслювати текст, що не є посиланням.

Нині інтернет-торгівля розвивається шаленими темпами. Одні онлайн-магазини з'являються, інші залишають цю діяльність, так і не зрозумівши, що вони зробили не так. В Інтернеті можна знайти кількаденні тренінги та семінари, які обіцяють навчити успіху в онлайн-продажах. Звісно, що єдиної правильної відповіді, як зробити онлайн-бізнес успішним, не існує.

Найбільше всіх цікавить, що ж може змусити відвідувача сайту натиснути кнопку «замовити». Можна виділити дев'ять основних критеріїв, за якими користувач обирає інтернет-магазин для здійснення покупки.

1. Актуальність інформації про наявність товару на складі та ціни. Досить неприємна ситуація виникає, коли до покупця дзвонить представник інтернет-магазину, щоб сповістити, що ціна на сайті не є актуальною чи товар відсутній на складі, а тому в кращому випадку його потрібно очікувати певний час. Якщо клієнт і погодиться на такі умови, наступного разу при покупці, скоріш за все, обере інший магазин.

2. Зручна навігація та пошук товарів. Нікому не хочеться витрачати багато часу на пошук необхідного товару та переходити за десятками категорій і підкатегорій. Велика кількість переходів при пошуку необхідного товару значно знижує ймовірність того, що відвідувач сайту стане покупцем, тому слід зробити каталог максимально простим і зрозумілим, за можливості реалізувати такі розділи, як хіти продаж, новинки, раніше переглянуті товари.

3. Опис товару. Користувачі здебільшого хочуть побачити якісні зображення товару, а також опис і його характеристики. Реклама та розкрутка сайту не принесуть бажаного результату, якщо не буде внесено інформацію про пропоновані товари. Однак, зауважимо, що інформації не повинно бути забагато, бо описи на кілька сторінок читати ніхто не стане [1].

4. Відгуки інших користувачів. У більшості випадків інтернет-користувачі хочуть дізнатися думку інших покупців про певний товар. Досить часто саме відгуки можуть вплинути на кінцевий вибір покупця. Також відвідувачі шукають думку інших про сам інтернет-магазин, щоб можна було спокійно замовляти певний товар. Саме відгуки часто є гарантією надійності магазину.

5. Комунікація клієнтів із представниками інтернет-магазину. Як би не хотілося автоматизувати процес, бажання поспілкуватися із «живим» консультантом не забереш. Тому велика кількість покупців очікують на можливість звернутися до менеджера телефоном, скайпом чи отримати онлайн-консультацію. Наявність адреси офісу також є показником надійності компанії.

6. Вибір способу доставки та оплати. Покупці хочуть мати можливість вибирати спосіб доставки та оплати, який для них є зручним. Згідно із дослідженнями, кількість замовлень значно зростає, якщо інтернет-магазин пропонує безкоштовну доставку. Це правило діє, навіть якщо вартість товарів у цьому інтернет-магазині є дещо вищою за ціну конкурентів [1; 2].

7. Акції та спеціальні пропозиції значно посилюють бажання відвідувача здійснити замовлення. Доволі дієвою також є пропозиція суміжних товарів за зниженою вартістю.

8. Трендовий та зрозумілий дизайн. Існують чимало інтернет-магазинів, лише поглянувши на які зникає бажання взагалі щось замовляти. Зауважимо, що дизайн інтернет-магазину перш за все повинен не відволікати відвідувача від основного процесу – купівлі товару; водночас він має бути легким, приємним і стильним.

9. Зручне та швидке замовлення. Покупець хоче швидко замовити товар, не заповнюючи десятки полів і форм, мати можливість продовжити процес замовлення товару та редагувати замовлення. Після замовлення покупець хоче отримати швидке підтвердження на електронну пошту або телефон, про те, що замовлення опрацьовано та буде виконано.

Слід пам'ятати, що бізнес в Інтернеті – це постійний розвиток. Незалежно від того, яких результатів вже вдалось досягти, інтернет-магазин потрібно постійно розвивати й удосконалювати.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пандорін О. К.

Література: 1. Гаевский А. Ю., Романовский В. А. Самоучитель по созданию Web-сайтов: HTML, JavaScript и DHTML. Киев : А.С.К., 2006. 480 с. **2.** Линдерман М., Фрайд Д. Ошибки web-дизайна и как их устранить до того, как вы лишитесь посетителей / пер. с англ. Е. А. Линдермана. М. : Пресс, 2007. 224 с. **3.** Цимбал І. І., Дьяченко Б. А., Сорочан Т. М. Інформаційні технології та електронні засоби навчального призначення – ознака сучасного уроку : конспекти уроків. Луганськ : Знання, 2006. 504 с.

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ЛОГІСТИКИ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 656.025.4

Ладухін В. А.

Магістрант 1 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сучасні проблеми, що є пов'язаними з доставкою товарів. Визначено складності міжнародного товарообігу, запропоновано способи покращення ситуації на ринку вантажних перевезень. Проаналізовано основні напрями оптимізації та пришвидшення логістичних процесів.*

Ключові слова: *підприємство, підприємництво, організація, товар, доставка товарів, транспорт, транспортування, логістика, вантажоперевезення, товарообіг, міжнародний товарообіг, «остання миля».*

Аннотация. *Рассмотрены современные проблемы, связанные с доставкой товаров. Определены сложности международного товарооборота, предложены способы улучшения ситуации на рынке грузовых перевозок. Проанализированы основные направления оптимизации и ускорения логистических процессов.*

Ключевые слова: *предприятие, предпринимательство, организация, товар, доставка товаров, транспорт, транспортировка, логистика, грузоперевозки, товарооборот, международный товарооборот, «последняя миля».*

Annotation. *Reviewed the current problems associated with the delivery of goods. The complexities of international commodity circulation are defined, ways to improve the situation on the freight transportation market are proposed. Analyzed the main directions of optimization and acceleration of logistics processes.*

Keywords: *enterprise, business, organization, product, delivery of goods, transport, transportation, logistics, freight, goods turnover, international trade, «last mile».*

В еру цифрових технологій існує можливість доступ до більшості знань отримати за лічені секунди. Такий досвід і у найкоротший термін клієнти прагнуть отримувати у процесі розв'язання звичайних повсякденних задач, від покупки їжі до придбання автомобілів. Алгоритм «замовив сьогодні – отримав завтра», безумовно, влаштовує клієнтів. Триваліші строки можуть спричинити відмову від покупки. Терміни виконання замовлень значно змінюються, споживачі потребують швидшого їх отримання. Вантажовідправникам доводиться в найкоротші терміни переміщати велику кількість продукції. Обробка замовлення раніше тривала близько години, нині вона становить близько трьох хвилин. Сучасне покоління споживачів готове платити на 30 % більше, щоб отримати товар у день замовленння. За дослідженнями консалтингової компанія McKinsey & Company, переважна більшість опитаних готові доплатити за гарантовану доставку.

Метою написання статті є огляд існуючих інноваційних логістичних інструментів та пропозиції щодо їх упровадження. Підвищення швидкості доставки та оптимізація роботи кур'єрських служб, а також складів зводиться до автоматизації процесів і створення локальних складів.

Розквіт онлайн-замовлень у КНР у 2012–-2014 рр. паралізував міжнародні канали обміну поштовими відправленнями. Стара система, орієнтована на обмін здебільшого листами, не змогла впоратися з новими обсягами роботи [2]. Строки доставки замовлень сягали від кількох місяців до півроку, чим зумовлено відкриття логістичних центрів у США та Європі. Великі азіатські ритейлери, аналізуючи та прогнозуючи попит, відкривають локальні склади, завантажують продукцію великими партіями, використовуючи дешеві морські контейнери замість дорогої авіадоставки. Після замовлення іноземний магазин передає всю інформацію на склад, де вже зберігається товар, оформлюється кінцева доставка. Строки доставки скорочуються до кількох днів. До того ж подібні структури можуть організовувати поставки для невеликих місцевих продавців. Спрощується процес повернення товару, якщо він не відповідає заявленим характеристикам або має недоліки. Часом вартість такого товару є нижчою за вартість пересилки. Завдяки локальним логістичним центрам зникає потреба відсилати брак назад за кордон, повернення відбувається у досить стислі терміни, без переплати за міжнародні перевезення.

Великою проблемою є організація роботи та простору на складах [3]. Прикладом вдалого вирішення цих завдань є найбільший торговельний майданчик у мережі Інтернет Amazon. Через Amazon працюють 3 млн продавців, тут розміщено 350 млн різних товарів. Amazon відповідає за 4 млн доставок щодня. Щоб упоратися із та-

© Ладухін В. А., 2018

ким потоком заявок, у компанії працюють 270 тисяч співробітників. Кожен виконавчий центр Amazon займає 50–60 тисяч квадратних метрів, що дорівнює площі приблизно восьми футбольних полів. Конвеєрні стрічки рухаються так швидко, що, наприклад, центр у штаті Кентуккі за одну секунду може обробляти 400 замовлень. Вантажівки готових замовлень відбувають зі складу кожні дві хвилини. Така ефективна система – єдина у світі. Людський фактор майже повністю виключено, усім керують алгоритми. У 2009 р. Джефф Безос, засновник і глава Amazon, написав лист акціонерам компанії, оголосивши війну «Muda». Це японський термін, що означає «марнотратство», «втрати» або «відходи», який вперше використала Toyota. Для Amazon це означає, що все, що може працювати ефективно, має працювати саме так. Статистика компанії засвідчує, що прискорення завантаження сторінки на 1/10 секунди сприяє підвищенню купівельної активності на 1 %. Для Amazon це мільярди доларів прибутку. Затримки в доставці теж неприпустимі, навіть якщо це кілька годин. Тому склади Amazon активно роботизуються. У 2012 р. компанія придбала виробника роботів Kiva Systems за 775 млн дол. Нині на складах магазину працює близько 40 тисяч їх машин, схожих на великі помаранчеві румби. В ідеалі такі роботи будуть самі знаходити потрібний товар і доставляти його до вантажного автомобіля, але поки що завдання у них простіше. Зверху на робота ставлять пересувний стелаж, а коли товар у одній із комірок стає потрібен покупцю, робот сам доставляє полку до людини. Це набагато ефективніше: людям не доводиться бігати, вони роблять менше помилок. Робот не втомлюється, він може працювати необмежено довго і пересувати будь-яку вагу. Зв'язок сили автоматики та людського мозку наразі виявляється найпродуктивнішим [2].

Великою проблемою є так звана «остання миля», тобто кінцевий відрізок шляху від продавця до клієнта. На цей етап припадає безліч перешкод, серед них закриті території, житлові комплекси, домофони, магнітні, кодові й інші замки, невідповідність карт і схем реальному місцезнаходженню об'єктів, складності зв'язку із отримувачем. За таких умов планувати точний час зустрічі з кур'єром неможливо. Виникає ситуація, коли чекати замовлення доводиться протягом усього дня. Розв'язанням проблеми може стати розширення мережі поштоматів – автоматизованих систем одержання поштових відправлень. Цей пристрій нагадує шафу з великою кількістю комірок. Для отримання замовлення слід ввести секретний ключ з СМС. Комірка відкривається, і людина отримує доступ до товару. Розміщення таких апаратів у супермаркетах або відділеннях банків прискорить процес отримання товарів, врятує людей від черг.

Останні кілька років проходять тестування безпілотні системи переміщення вантажів. Квадрокоптери є окремим випадком мультикоптерів – багатороторних пристроїв, які утримуються в повітрі, управляються та переміщуються лише за рахунок несучих пропелерів [5]. Amazon використовує дрони, оскільки вважає, що доставка товарів повітрям є максимально швидким і ефективним варіантом переміщення з точки А у точку Б. Щоб отримати можливість працювати із коптерами, корпорація лобіює низку законів в США та інших країнах, які дозволяють використовувати повітряний міні-транспорт. Крім того, розробляються нові моделі таких пристроїв, а також елементи інфраструктури. Такий спосіб доставки не обов'язково передбачає алгоритм «кур'єр до дверей». Місце доставки може змінюватися, наприклад, якщо одержувач посилки рухається. Дрони отримуватимуть інформацію про місце доставкиза даними зі смартфона замовника.

Передбачено чотири типи доставки: «Привезіть мені», «Додому», «На роботу» і «Мені на човен». Безпілотні апарати створюватимуть різних розмірів, що залежатиме від планованої вантажопідйомності. Нині типовий літаючий «кур'єр» від Amazon є коптером з вісьмома пропелерами і комп'ютерною системою управління. Максимальна висота польоту становить 120 метрів. Швидкість пристрою в повітрі сягає 80 км/год. Замовник вказує місце посадки, якщо є потреба, на звичайному принтері друкується аркуш із міткою для посадки. Рівно у визначений час коптер відвантажує на галявину коробку з товаром [6].

У центрі міста чи у кварталах зі щільною багатоквартирною забудовою такий спосіб доставки є проблематичним і навіть небезпечним. На сьогодні у розробці провідних автовиробників є системи безпілотного управління автомобілями, вже існують проекти поєднання таких машин із дронами. Автомобіль довозить літаючий апарат до найближчої точки. «Останню милю» долає саме коптер, видає замовлення, повертається на базу. Під час переміщення до наступної точки доставки заряджає акумулятор. Як варіант застосування можливим є поєднання самокерованих засобів пересування та поштоматів. У кузові автомобіля кур'єра робляться спеціальні шухляди, у які завантажують посилки. Автомобіль зупиняється на заздалегідь запланованому місці, зручному для клієнта. Отримувач вносить свої дані, шухляда відчиняється, замовлення отримано, мобільний поштомат вирушає на наступну адресу [2].

Таким чином, описані інструменти можуть упроваджуватися в Україні й у світі. Вони вже сьогодні сприятимуть підвищенню ефективності підприємства або галузі в цілому. Найшвидше тестування й упровадження автоматизованих систем і алгоритмів є вигідним як для промисловців, так і для кінцевих користувачів. Розвиток провідних технологій гальмується застарілими нормами законодавства. Тому для покращення логістики необхідною є співпраця органів влади та підприємців. Самокеровані автомобілі вже довели свою безпечність порівняно зі звичайними водіями, але, на жаль, і донині їх використання є можливим лише на невеликих територіях. Безпілотні літальні апарати є одним з найшвидших засобів доставки. Однак, нині спостерігається регрес у законодавстві,

чимало зон мегаполісів стають вільними від польотів, що обмежує використання та розвиток новітніх технологій. Сучасні технології із використанням штучного інтелекту та машинного навчання відкривають нові можливості, але потребують значних інвестицій.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Гонтарева І. В.

Література: 1. APICS Dictionary. American Production and Inventory Control Society, Inc. 1995. **2.** Сергеев В. И., Кизим А. А., Эльяшевич П. А. Корпоративная логистика. 300 ответов на вопросы профессионалов / под общ. ред. В. И. Сергеева. М. : Инфра-М, 2005. 976 с. **3.** Бажин И. И. Логистика : учебник. Харьков : Консум, 2003. 240 с. **4.** Макаренко М. В., Канке А. А. Закупочная и распределительная логистика : учебное пособие. М. : ГУУ, 2003. 270 с. **5.** Гребеников А. Г., Мялица А. К., Парфенюк В. В. Общие виды и характеристики беспилотных летательных аппаратов: справочное пособие. Харьков : НАУ ХАИ, 2008. 348 с. **6.** Павлушенко М., Евстафьев Г., Макаренко И. Беспилотные летательные аппараты: история, применение, угроза распространения и перспективы развития. М. : Права человека, 2005. 612 с.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ШВЕЦІЇ ТА В УКРАЇНІ

УДК 657.6

Левіцька О. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У порівняльному аспекті розглянуто шведський та український досвід бухгалтерського обліку. На підставі порівняльного аналізу визначено особливості бухгалтерського обліку в Україні та Швеції.*

Ключові слова: *підприємство, організація, підприємництво, фінанси, фінансова звітність, облік, бухгалтер, бухгалтерський облік, стандарти, аудит, баланс.*

Аннотация. *В сравнительном аспекте рассмотрены шведский и украинский опыт бухгалтерского учета. На основании сравнительного анализа определены особенности бухгалтерского учета в Украине и Швеции.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, предпринимательство, финансы, финансовая отчетность, учет, бухгалтер, бухгалтерский учет, стандарты, аудит, баланс.*

Annotation. *In a comparative aspect the Swedish and Ukrainian accounting experience is considered. Based on a comparative analysis, the specifics of accounting in Ukraine and Sweden are determined.*

Keywords: *enterprise, organization, entrepreneurship, finance, financial reporting, accounting, accountant, standards, audit, balance.*

Глобалізацією економіки та всебічним розвитком міжнародних відносин зумовлено необхідність вивчення особливостей бухгалтерського обліку в різних країнах світу. Це дасть змогу створити передумови для його уніфікації в Україні відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності. На світовому рівні об'єктивними причинами інтернаціоналізації бухгалтерського обліку стали подальший розвиток продуктивних сил і розподіл праці у світі. Останні роки досить істотно на процеси впливав невпинний науково-технічний прогрес, а також активні процеси міграції в усьому світі. Крім того, поглиблення міжнародного розподілу праці посилило процеси інтернаціоналізації виробництва, розширення міжнародної торгівлі та активізацію міжнародних інвестицій. Для

© Левіцька О. В., 2018

успішного впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності до української навчальної практики передусім слід ознайомитися з їх особливостями на прикладі такої високорозвиненої європейської країни, як Швеція. Саме тому важливе значення має порівняльний аналіз особливостей бухгалтерського обліку у Швеції та в Україні.

Основними факторами, що зумовлюють необхідність трансформації обліку в Україні, є необхідність залучення іноземних інвестицій у національну економіку та поява нових об'єктів обліку, таких як нематеріальні активи, вексельні операції, валютні операції, відкладені зобов'язання та податкові активи. Саме тому фінансова звітність має бути чіткою, зрозумілою для іноземних інвесторів, сформованою на загальних міжнародних принципах та засадах [3] У зв'язку із цим нині актуальним є дослідження підходів до організації бухгалтерського обліку у міжнародній практиці, а саме у Швеції.

У різних країнах історично склалися такі організаційні системи бухгалтерського обліку: британсько-американська (англосаксонська), континентально-виробнича, південноамериканська та інтернаціональна. У статті здійснено порівняльний аналіз стандартів обліку у Швеції та в Україні як у країнах – представницях континентальної моделі. Уряди країн вимагають публікувати інформацію про компанії, тому вони змушені готувати та надавати детальну фінансову звітність.

Швеція – це європейська країна, у якій розташовуються штаб-квартири багатонаціональних корпорацій. У своїй діяльності вони спираються на ринок довгострокового позичкового капіталу, що вимагає надавати кваліфіковано складену звітну бухгалтерську документацію, яка має відповідати світовим стандартам. У зв'язку із такими вимогами фахівцям потрібно готувати документи відповідно до найсуворіших критеріїв [3]. Зауважимо, що принципи обліку у Швеції наближені до загальних принципів міжнародного бухгалтерського обліку.

Законодавчу нормативно-правову базу для бухгалтерського забезпечення бізнесу становлять «Закон про діяльність компаній» 1975 р. і «Закон про бухгалтерську справу» 1976 р. [4]. «Законом про бухгалтерську справу» 1976 р. передбачено заснування Ради з бухгалтерських стандартів [5]. Під контролем міністерства юстиції до неї ввійшли представники бухгалтерської сфери, податкової служби, промислових організацій. Рада має надавати уряду та парламенту консультаційні послуги відповідно до запропонованих законів стосовно бухгалтерського регулювання. Вона розробляла загальні необов'язкові до виконання рекомендації щодо бухгалтерського обліку.

У Швеції немає вимоги щодо істинного та неупередженого надання бухгалтерської інформації (табл. 1) [2–7].

Таблиця 1

Принципи бухгалтерського обліку у Швеції

Назва	Сутність
1. Принцип двосторонності	Кожна господарська операція має бути відбита двічі в однаковій сумі, за дебетом одного і кредитом іншого рахунку. Цей принцип полягає в тому, що засоби підприємства (банку) показуються у двох напрямках: з одного боку, ресурси (гроші, основні засоби, надані кредити тощо), а з іншого – за джерелами їх формування
2. Принцип неперервності діяльності	Згідно із цим принципом припускається, що підприємство чи банк продовжуватиме свою діяльність постійно, тобто на момент складання звітності адміністрація не має ні намірів, ні потреб щодо його ліквідації чи скорочення обсягу операцій
3. Принцип грошового вимірювання	Йдеться про те, що в бухгалтерському обліку відображуються явища та дані, що можуть бути виражені у грошовому вимірюванні
4. Принцип обережності	Доходи обліковуються, якщо можливість їх отримання стає цілком визначеною подією (фактом); витрати та втрати мають відображатися, якщо їх здійснення є ймовірною подією
5. Принцип нарахування та відповідності	Доходи та витрати показуються в обліку в тому періоді, коли вони були нараховані, тобто зароблені чи здійснені, незалежно від того, коли фактично були отримані чи сплачені гроші
6. Принцип відкритості	Фінансові звіти мають бути достатньо чіткими і докладними, щоб уникнути двозначності, реально відобразити операції комерційного банку та їх вплив на його фінансовий стан, із необхідними поясненнями в записках

У «Законі про діяльність компаній» сформульовано деякі вимоги до консолідації. ПОА надає детальні рекомендації щодо методики підготовки консолідованих звітних документів. Безумовно, консолідація застосовується методом придбання, але дозволяється використовувати і метод злиття, коли утворення групи компаній відбулося після роботи над якимось негрошовим проектом.

У «Законі про бухгалтерську справу» визначено, що у випадках, коли в облікових бухгалтерських документах компанії з'являється гудвіл, він може враховуватися як основний капітал, 10 % якого мають амортизуватися щорічно. Згідно із рекомендаціями ПОА, консолідований гудвіл має враховуватися як основний капітал і амортизуватися протягом десяти років.

Стандартами Швеції передбачено, що грошові статті компанії в іноземній валюті мають перераховуватися за обмінним курсом на час закриття балансу. Різниця від перерахування відображається у звіті про прибутки та збитки, за винятком нереалізованих надходжень від перерахування довгострокових грошових статей, які залучаються у валютний неоподатковуваний резерв балансового звіту, а нереалізовані збитки можна погасити разом із нереалізованими надходженнями від перерахування іншої валюти, що перебувають в неоподатковуваному резерві [7]. ПОА також видала пропозиції про перерахування бухгалтерських звітних документів іноземних дочірніх структур.

Єдиним офіційним керівництвом з питань оренди у Швеції є рекомендації ПОА. Вони передбачають капіталізацію фінансових оренд лише в тих випадках, коли в умовах угоди є зобов'язання орендаря викупити згодом орендований засіб.

Велика частка пенсійних витрат належить до схем, робота яких цілком фінансується асоціаціями роботодавців і профспілками. Такі витрати чітко визначені, оскільки є щорічними відрахуваннями у зазначений фонд. Грунтуючись на наукових традиціях бухгалтерської справи, коріння яких сягає Німеччини та Сполучених Штатів Америки, шведські бухгалтери зуміли розробити підхід, який поєднує суворі норми національного податкового законодавства й усі вимоги ринків довготермінового позичкового капіталу.

Отже, система обліку в Швеції відповідає міжнародним стандартам бухгалтерського обліку, у країні забезпечено високу якість звітних консолідованих документів. Якщо ж говорити про Україну, слід зауважити, що значний крок зроблено в національному регулюванні, коли облікова політика країни почала базуватися на міжнародних стандартах бухгалтерського обліку. Ці стандарти є важливими, адже вони визначають загальний підхід до складання фінансової звітності, пропонують способи обліку окремих коштів чи організацій підприємства. Це допомогло зменшити ризики для кредиторів та іноземних інвесторів, знизити витрати на розробку власних стандартів і положень [8]. Незважаючи на те, що Швеція та Україна належать до однієї системи організації бухгалтерського обліку, розбіжності у системах обліку є очевидними.

Таким чином, досвід Швеції щодо ведення бухгалтерського обліку слід розглядати як засіб реалізації, контролю господарської діяльності та активізації людського фактора. На відміну від нього, організація обліку в Україні не передбачає виділення рівня практиків і теоретиків. Це пояснюється відсутністю тісних зв'язків між державними органами, керівниками підприємств та науковцями. Розв'язання цієї проблеми допоможе Україні вийти на новий рівень організації бухгалтерського обліку, якомога швидше інтегрувати її у сферу міжнародних стандартів обліку інформації.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сатушева К. В.

Література: 1. Волкова О. Н. Бухгалтерский учет в Швеции. *Бухгалтерский учет.* 2002. № 17. С. 76–78. **2.** Международные стандарты бухгалтерского учета / пер. с англ. авторского коллектива Агентства «EDI-Press», 2006. **3.** Ткач В. И., Ткач М. В. Управленческий учет: международный опыт. М. : Финансы и статистика, 2002. 624 с. **4.** Шапигузов С. М., Табалина С. А. Международные стандарты бухгалтерского учета. *Бухгалтерский учет.* 2007. № 9. С. 8–21. **5.** Бутинець Ф. Ф., Горецька Л. Л. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : навч. посіб. Житомир : Рута, 2002. 544 с. **6.** Голов С. Ф. Міжнародні стандарти фінансової звітності: сучасний стан та застосування. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2005. № 8. С. 9–14. **7.** Лучко М. Р., Бенько І. Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : навч. посіб. Тернопіль : Економічна думка, 2004. 206 с. **8.** Дымова И. Э. Учет в Швеции. Бухгалтерский учет. 2000. № 17. С. 126–139.

ВПЛИВ СПРИЙНЯТТЯ КОЛЬОРІВ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ ЛЮДИНИ

УДК 159.937.515.7

Легка І. В.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сприйняття кольорів як один із факторів формування професійних якостей людини. Конкретизовано, як саме впливає сприйняття кольорів на психіку та характер людини. Проаналізовано особовий склад студентів окремої професії – фінансистів з точки зору колірних уподобань.*

Ключові слова: *колір, сприйняття кольорів, психіка, психодіагностика, характер, особистісні якості, професійні якості.*

Аннотация. *Рассмотрено восприятие цветов как один из факторов формирования профессиональных качеств человека. Конкретизировано, как влияет восприятие цветов на психику и характер человека. Проанализирован личный состав студентов отдельной профессии – финансистов с точки зрения цветовых предпочтений.*

Ключевые слова: *цвет, восприятие цветов, психика, психодиагностика, характер, личностные качества, профессиональные качества.*

Annotation. *The perception of colors is considered as one of the factors for the formation of a person's professional qualities. It is specified how the perception of colors affects the psyche and character of a person. Analyzed the staff of students of a particular profession – financiers in terms of color preferences.*

Keywords: *color, color perception, psyche, psychodiagnostics, character, personal qualities, professional qualities.*

Кожна людина є не лише біологічною, а й соціальною істотою. У соціумі кожний із нас має своє місце, виконує певну роль. У зв'язку із розподілом праці у процесі еволюції з'явилися професії. Ту чи іншу професію людина має вибирати для себе не лише на підставі певних знань, умінь чи навичок (компетенцій), а і залежно від психоемоційних особливостей. Компетенцій можна набути у будь-якому віці у процесі навчання, психіка ж формується з самого народження на підсвідомому рівні. Вона визначає основи нашої поведінки та діяльності, тому психічні процеси значною мірою впливають на формування особистісних якостей індивідуума, зокрема його професійних здібностей і якостей. Цим пояснюється необхідність вивчення психічних процесів, одним із яких є сприйняття кольорів.

Кольори оточують нас завжди і всюди, їх вплив на нашу психіку є беззаперечним. Питання в тому, чи впливає сприйняття кольорів на формування саме професійних якостей людини. Відповідь на це запитання дасть змогу роботодавцям за допомогою простих психологічних тестів отримати загальне уявлення про працівника, сформувати пропозицію найму на таку посаду, де працівник міг би повністю реалізувати себе і при цьому бути максимально корисним для підприємства. Використання інформації про зв'язок колірного сприйняття та професійних якостей може стати у пригоді молоді, яка сумнівається у виборі майбутньої професії, адже у 16–17 років ще досить важко зрозуміти, що для тебе найкраще [1].

Досліджень впливу колірного сприйняття на особистісні якості відносно небагато. Вивченням цього питання займалися М. Люшер, Б. Базима, Р. Фрумкіна, Ч. Осгуд, А. Еткінд. У результаті проведених ними досліджень розроблено низку тестів для визначення колірних вподобань, а також аналізу їх впливу на формування особистісних якостей людини.

Метою написання статті є виявлення зв'язку між сприйняттям кольорів і професійними якостями індивіда. Для виконання завдання слід вивчити результати раніше проведених досліджень, провести власне дослідження серед студентів певної професії, проаналізувати отримані результати, зробити власні висновки на підставі проведеного експерименту щодо доцільності використання результатів попередніх досліджень на практиці. Для досягнення мети використані методи аналізу і синтезу, експеримент, соціологічне опитування, методи індукції та дедукції.

Психодіагностика є одним із напрямів діяльності психологів, що дає можливість виявити особливості людини як соціальної істоти. Колір теж є психодіагностичним інструментом. Ще в 1810 р. Гете стверджував, що колір –

© Легка І. В., 2018

продукт світла, що викликає емоції. Він сформулював закони колористики, які ґрунтуються на тому, що люди по-різному реагують на колір, при цьому розкриваються їх індивідуальні особливості [7].

Дослідники колірного сприйняття розробили низку тестів: колірний тест Люшера, метод колірного вибору (МКВ), тест кольорових пірамід, колірний тест відносин (КТВ). За основу дослідження взято колірний тест Люшера. У табл. 1 наведено інтерпретацію колірних вподобань згідно із цим тестом [1].

Таблиця 1

Значення кольорів згідно із тестом Люшера

Колір	Інтерпретація
Синій	Колір відданості, означає цілковитий спокій. Виражає потребу в задоволенні бажань, єдність із оточуючим світом, прагнення до впорядкованості. Є символом рівного темпераменту, свідчить про стійкі морально-естетичні принципи
Зелений	Колір гордості, означає волю до дії, завзятість і наполегливість. Є символом сталості й опору змінам. Символізує водночас гнучкість розуму. Виражає потребу у власній безпеці та самоповазі. Характеризує увагу до деталей, гарну пам'ять, здібності до критичного аналізу та логічної послідовності
Червоний	Колір енергії, означає людські бажання та прагнення. Виражає життєву силу, активність, цілеспрямованість, жагу до перемоги. Символізує силу волі. Асоціюється з сангвінічним темпераментом, характеризує активну життєву діяльність, багатство досвіду
Жовтий	Колір бадьорості, означає звільнення від обмежень, проблем, тиску. Виражає бадьорість духу та щастя. Активність має невизначений характер – вона є мінливою. Характеризує невичерпність, але імпульсивність енергії
Фіолетовий	Колір фантазії, означає злиття енергії та спокою. Виражає прагнення втілити до життя все задумане. Характеризує ситуацію, коли бажане видають за дійсне. Може свідчити про нерішучість

На підставі інтерпретацій кольору за Гете та Люшером серед студентів-фінансистів було проведено два соціологічні опитування:

1. Який колір Вам подобається найбільше?

а) синій;

б) зелений;

в) червоний;

г) жовтий;

д) фіолетовий.

2. Які якості найбільше проявляються у Вашій професійній діяльності?

а) вдумливість, зосередженість;

б) лідерство, рішучість;

в) точність, педантичність;

г) оригінальність, нестандартність;

д) комунікабельність, самостійність.

Кожному кольору з першого опитування відповідає варіант з певними особистісними якостями з другого опитування: синій – вдумливість, зосередженість; зелений – педантичність, точність; червоний – лідерство, рішучість; жовтий – комунікабельність, самостійність; фіолетовий – оригінальність, нестандартність.

Зіставлення результатів дасть змогу зрозуміти, чи співпадають особистісні якості (інтерпретовані через колірні вподобання) та професійні, адже не завжди людина проявляє у професійній діяльності якості, притаманні їй як особистості в соціумі. Наприклад, людина пише вірші, але на роботі творчі здібності не проявляє. Пов'язано це насамперед із підсвідомими установками, які закладені незалежно від волі самої людини (тобто коли хочеться проявити креатив, але не виходить це зробити), або з особистими переконаннями («Я маю робити лише те, що передбачено трудовим договором», «Мені за це не доплачують»).

У першому опитуванні взяли участь 132 студенти, у другому – 126. Результати опитувань подано на рис. 1; 2.

Синій колір обрали 27,3 % опитуваних, зелений – 15,1 %, червоний – 26,5 %, жовтий – 11,4 %, фіолетовий – 19,7 %. Відмінностей за статтю майже не було: попри стереотипи, дівчата активно вибирали синій і зелений, а хлопці – червоний, жовтий і фіолетовий. Вдумливими та зосередженими працівниками вважають себе 25,4 % студентів, педантичними і точними – 8,7 %, рішучими лідерами – 26,2 %, комунікабельними та самостійними – 21,4 %, а оригінальними та нестандартними – 18,3 %. Якщо візуально порівняти дві діаграми, то можна зробити висновок про деякі збіги вподобань щодо кольору та професійних якостей, інтерпретованих за ними. Але важ-

ливим є не відсоткове співвідношення цих показників серед опитуваної аудиторії, а їх розподіл за комбінаціями «колір–якість». Опитування були не анонімними, що дало змогу звести отримані результати у таблицю, яка б відображала, скільки студентів, яким подобається червоний колір, є лідерами у оточенні, а скільки серед них оригінальних чи педантичних.

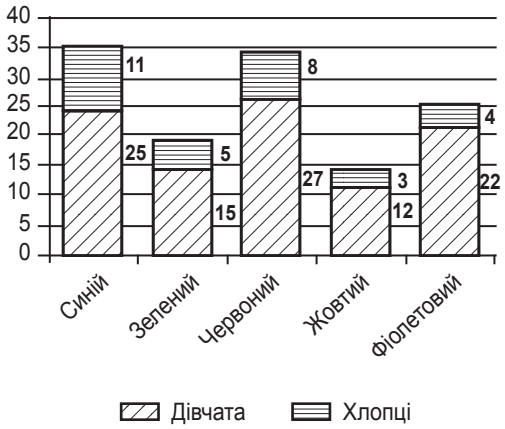

Рис. 1. **Результати опитування № 1**

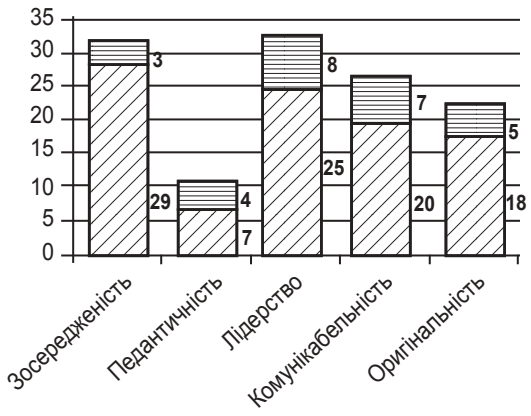

Рис. 2. **Результати опитування № 2**

На рис. 3 подано зведену таблицю результатів дослідження і побудовану за нею діаграму розподілу студентів за кольорами, яким вони надають перевагу, та професійними якостями.

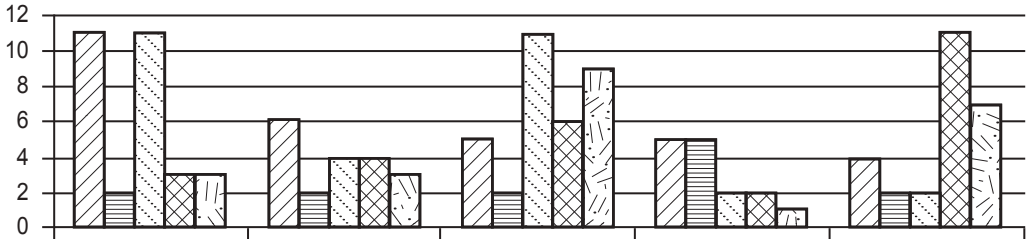

	Синій	Зелений	Червоний	Жовтий	Фіолетовий
Вдумливість	11	6	5	5	4
Педантичність	11	6	5	5	4
Лідерство	11	6	5	5	4
Комунікабельність	11	6	5	5	4
Оригінальність	11	6	5	5	4

Рис. 3. **Діаграма розподілу студентів за кольорами, яким вони надають перевагу, та професійними якостями**

Серед тих, хто віддає перевагу синьому кольору, більшість – по 11 студентів – є вдумливими, зосередженими та рішучими. Оригінальними та нестандартними у більшості випадків (9 осіб) були прихильники червоного та фіолетового (7 осіб). Студенти, яким подобається жовтий, частіш за все є або вдумливими та зосередженими, або педантичними і точними. Зелений колір подобається людям вдумливим та зосередженим. Неоднозначна ситуація з фіолетовим кольором: максимальна кількість опитуваних є комунікабельними та самостійними, до того ж їм властива ще й схильність до оригінальності та нестандартності в професійній діяльності, однак, ці якості не є професійними якостями фінансиста. Збіг особистісних і професійних якостей, інтерпретованих за сприйняттям кольорів, виявлено у 33 випадках із 121. Тобто теза про прояв особистісних якостей людини, визначених за її колірними вподобаннями, у професійній діяльності підтверджується на 27,3 %.

Отже, серед фінансистів колірними вподобаннями є синій та червоний, що свідчить про високий рівень прояву таких професійних якостей, як вдумливість, зосередженість, лідерство, рішучість. У декого з тих, хто віддає

перевагу червоному, спостерігається схильність до якостей, які не є професійно важливими для фінансиста, – оригінальності та нестандартності. Ці студенти мають недостатній рівень компетентності в обраній професії.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження підтверджено тезу про те, що особистісні якості людини, визначені за її сприйняттям кольорів, не завжди притаманні їй у професійній діяльності. Тому для визначення професійних особливостей працівника шляхом тестування на улюблений колір рекомендовано використовувати таку інтерпретацію: синій – вдумливість, зосередженість, лідерство, рішучість; зелений – вдумливість, зосередженість; червоний – лідерство, рішучість, рідше оригінальність, нестандартність; жовтий – вдумливість, зосередженість, педантичність, точність; фіолетовий – оригінальність, комунікабельність. Результати дослідження можуть знайти своє застосування у профорієнтаційній роботі з молоддю, а також при визначенні доцільності вибору професії фінансиста для окремого індивіда.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мартиненко І. О.

Література: 1. Дубровская О. Ф. Руководство по использованию восьмицветового теста Люшера. М. : Когито-Центр , 2008. 64 с. **2.** Базыма Б. А. Психология цвета: теория и практика : монография. М. : Речь, 2005. 208 с. **3.** Фрумкина Р. М. Цвет, смысл, сходство : монография. М. : Наука, 1984. 176 с. **4.** Гиппенрейтер Ю. Б., Михалевская М. Б. Хрестоматия по ощущению и восприятию / под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, М. Б. Михалевской. М. : МГУ, 1981. 400 с. **5.** Сляски С., Боровски М. Применение теста цветных пирамид в психологической диагностике. URL: https://cyberleninka.ru/article/v/primenenie-testa-tsvetnyh-piramid-v-psihologii-diagnoza. **6.** Бодалев А. А., Столин В. В., Аванесов В. С. Общая психодиагностика : монография. М. : Речь, 2000. 440 с. **7.** Гете И. В. Учение о цвете. Теория познания. М. : Либроком, 2011. 348 с.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНИХ І МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

УДК 657.1:006.034/.32

Леонова О. Ю.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано особливості визначення сутності поняття «основні засоби» за міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку. Обґрунтовано відмінності у формуванні первісної вартості основних засобів за ПСБО та МСБО. Наведено порівняльну характеристику переоцінки основних засобів за міжнародними та вітчизняними стандартами бухгалтерського обліку.*

Ключові слова: *підприємство, підприємництво, організація, облік, бухгалтерський облік, основні засоби, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, національні стандарти бухгалтерського обліку.*

Аннотация. *Проанализированы особенности определения сущности понятия «основные средства» согласно международным и национальным стандартам бухгалтерского учета. Обоснованы различия в формировании первоначальной стоимости основных средств по НСБУ и МСФО. Приведена сравнительная характеристика переоценки основных средств согласно международным и отечественным стандартам бухгалтерского учета.*

© Леонова О. Ю., 2018

Ключевые слова: *предприятие, предпринимательство, организация, учет, бухгалтерский учет, основные средства, международные стандарты бухгалтерского учета, национальные стандарты бухгалтерского учета.*

Annotation. *The features of the definition of the essence of the concept of «fixed assets» according to international and national accounting standards are analyzed. The differences in the formation of the initial value of fixed assets according to the National Accounting Standards and International Financial Reporting Standards are substantiated. The comparative characteristic of the revaluation of fixed assets according to international and domestic accounting standards is given.*

Keywords: *enterprise, business, organization, accounting, fixed assets, international accounting standards, national accounting standards.*

За сучасних умов для розвитку України та її економіки важливим є адаптування системи національного обліку до міжнародного рівня, оскільки це сприятиме кращому сприйняттю зарубіжними інвесторами інформації про діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання. Одним із важливих елементів господарської діяльності будь-якого суб'єкта є основні засоби. Вони впливають на фінансові результати підприємницької діяльності через обрання певного методу нарахування амортизації та є основною частиною балансу фірми. Саме тому актуальним і необхідним є дослідження питань щодо їх обліку з урахуванням особливостей вітчизняних і міжнародних стандартів.

Дослідженням особливостей ведення обліку основних засобів займалися і займаються Голов С. Ф., Жолнер І. М., Пономарьова М. А., Костюченко В. М., Войнаренко М. П., Замазій О. В., Косовиць Л. К., Руденко Л. М. та ін. Однак, щороку на законодавчому рівні змінюються стандарти ведення бухгалтерського обліку, як національного, так і міжнародного. Тому важливо постійно їх порівнювати та аналізувати, аби максимально ефективно визначити напрями їх удосконалення.

Метою написання статті є виявлення й аналіз спільних рис і відмінностей обліку основних засобів за міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку, а також порівняння їх сутності та визначення взаємозв'язку.

Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО) враховують особливості міжнародних положень та висвітлюють інформацію щодо основних засобів у фінансовій звітності. Методичні рекомендації щодо обліку основних засобів подано у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» (П(С)БО 7). Ведення обліку основних засобів на міжнародному рівні регулюється Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку основних засобів (МСБО 16) [2; 8].

Згідно із П(С)БО 7 «Основні засоби» такими вважають матеріальні активи, які підприємство утримує задля використання їх у процесі виробництва для постачання товарів, надання послуг, очікуваний строк експлуатації яких перевищує один рік.

Аналіз МСБО 16 дає підстави розглядати основні засоби як матеріальні об'єкти, які використовують більше одного періоду задля адміністративних цілей, поставки товарів чи надання послуг, здають у оренду або застосовують на власному виробництві [8]. Отже, сутність цього поняття трактується майже однаково за національними та міжнародними стандартами, однак, існують певні відмінності. У МСБО 16 немає точного трактування, що є об'єктом основних засобів. Бухгалтер за своїм професійним розумінням відносить окремі види майна до основних засобів. За П(С)БО 7 далеко не всі підприємства розподіляють основні засоби на окремі частини, хоч у положеннях закріплено право на їх розподіл. У МСБО 16 визначено, що деякі активи можна об'єднувати в один об'єкт основних засобів, а в національних положеннях така можливість відсутня [2; 8].

Існують деякі відмінності в класифікації обліку основних засобів за міжнародними та національними стандартами. За П(С)БО 7 до основних засобів належать транспортні засоби, тварини, багаторічні насадження, інструменти, приладдя, інвентар (меблі), земельні ділянки, будинки та споруди, машини й обладнання та ін. У МСБО 16 як такі розглядають кораблі, літаки, меблі, приладдя, автомобілі, землю та будівлі, офісне обладнання, машини й обладнання [2; 8].

Як за міжнародними, так і за національними стандартами існують три способи оцінки основних засобів: первісна оцінка, уцінка та дооцінка. Первісна оцінка щодо витрат і обмін на подібні та неподібні основні засоби записуються однаково в обох положеннях. Зауважимо, що у П(С)БО 7 краще висвітлено поняття оцінки та дооцінки. Такі витрати, як на демонтаж, переміщення об'єкта й відновлення довкілля, залучено до обох стандартів бухгалтерського обліку [2; 4; 8].

Існують деякі відмінності у формуванні первісної вартості основних засобів за національними та міжнародними стандартами (табл. 1) [1–4; 8].

Одним із не менш важливих етапів дослідження є процес переоцінки основних засобів. Значних відмінностей у нарахуванні та його записі згідно із МСБО 16 та П(С)БО 7 немає. Однак, у національних стандартах чіткіше на-

голошено, що існує межа (понад 10 %), за якої необхідно проводити переоцінку основних засобів. Щодо міжнародних стандартів, тут визначено межу як таку, що значно відрізняється від балансової вартості.

Якщо порівнювати національні та міжнародні методи переоцінки основних засобів, то можна помітити певні розбіжності (табл. 2) [2–4; 8].

За П(С)БО 7 та МСБО 16 вибуття основних засобів відбувається на основі продажу, однак, у національних стандартах цей процес може відбуватися у разі безоплатної передачі активу або ж невідповідності між критеріями, які його визначають. За міжнародними положеннями вибуття має місце, якщо актив вилучається з використання, без очікування отримати будь-які економічні вигоди [2; 6–8].

Таблиця 1

Порівняльна характеристика формування первісної вартості основних засобів за МСБО 16 та П(С)БО 7

Шлях надходження	МСБО 16	П(С)БО 7
Обмін або негрошові операції	Якщо операція комерційного характеру або можна достовірно провести оцінку отриманого активу, собівартість такого об'єкта основних засобів оцінюють за справедливою вартістю; якщо таку операцію здійснити неможливо, оцінку проводять за балансовою вартістю активу	У ПСБО існує така оцінка – залишкова вартість об'єкта, що передається та компенсується грошовими коштами внаслідок різниці між первісною вартістю необоротного активу та сумою його накопиченої амортизації за весь термін експлуатації об'єкта
Придбання у кредит	Якщо об'єкт придбано за рахунок залучення кредиту, то ведення обліку витрат на виплату відсотків виконують згідно із положенням МСБО 23 (витрати на позики), ураховуючи, чи це кваліфіковані об'єкти, та умови відсоткової виплати	Кошти, які витрачаються на виплату відсотків за кредит, не входять до первісної вартості об'єкта
Як внесок до статутного капіталу	Не враховано	Справедлива вартість основних засобів

Таблиця 2

Порівняння обліку переоцінки основних засобів за МСБО 16 та П(С)БО 7

МСБО 16	П(С)БО 7
Підприємству надано можливість самому обирати один із двох методів оцінки, а саме модель переоцінки або собівартості	Переоцінка об'єктів основних засобів підприємством є можливою
Виділяють два способи перерахунку суми зносу: а) суму зносу нараховують відповідно до зміни валової вартості активу; б) сума зносу не входить до валової вартості активу	Другого методу переоцінки не існує, тому заведено використовувати перший (пропорційний) спосіб коригування зносу
Вказана норма є суто податковою і зазвичай не є застосовуваною	Дозволено використовувати індексацію вартості основних засобів відповідно до рівня інфляції

Таким чином, можна стверджувати, що у національних та міжнародних стандартах обліку основних засобів існують як спільні, так і відмінні положення. Невідповідність між стандартами МСБО 16 та П(С)БО 7 є зумовленою тим, що міжнародні положення мають рекомендаційний і загальний характер, а національні враховують особливості ведення бухгалтерського обліку країни. МСБО містять досвід позитивної діяльності багатьох країн. Тому доречним є оновлення й удосконалення національних положень відповідно до міжнародних стандартів. Це сприятиме підвищенню ефективності роботи бухгалтера і співпраці з іноземними партнерами, а також покращенню іміджу країни на міжнародному рівні.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Фартушняк О. В.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **2.** Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : Закон України від 27.04.2000 № 92 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00/ed20000427. **3.** Руденко Л. М. Відмінності в обліку основних засобів за МСБО 16 і П(С)БО 7. URL: http://biznesinalogi.com/vidminnosti-v-obliku-osnovnix-zasobiv-za-msbo-16-i-psbo-7. **4.** Косовиць Л. К. Облік основних засобів за МСФЗ. *Головбух*. 2008. № 35. С. 17–23. **5.** Жолнер І. М. Фінансовий облік за міжнародними стандартами : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2012. 368 с. **6.** Войнаренко М. П., Пономарьо-

ва Н. А., Замазій О. В. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту: навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2010. 488 с. **7.** Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами : навч. посіб. Київ : Лібра, 2004. 880 с. **8.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16). Основні засоби : Міжнародний документ від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014.

ПОДАТКОВІ РІЗНИЦІ ЯК МЕХАНІЗМ УЗГОДЖЕННЯ ПОДАТКОВОГО ТА ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ

УДК 657.446:336.144

Ликова К. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто класифікаційні види податкових різниць. Визначено перелік основних податкових різниць згідно із податковим законодавством. Проаналізовано особливості застосування кожної з основних податкових різниць.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, прибуток, податок, фінансовий облік, фінансова звітність, податок на прибуток, податкові різниці, Податковий кодекс України, бухгалтерський облік, податковий облік.*

Аннотация. *Рассмотрены классификационные виды налоговых разниц. Определен перечень основных налоговых разниц согласно налоговому законодательству. Проанализированы особенности применения каждой из основных налоговых разниц.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, прибыль, налог, финансовый учет, финансовая отчетность, налог на прибыль, налоговые разницы, Налоговый кодекс Украины, бухгалтерский учет, налоговый учет.*

Annotation. *The classification types of tax differences are considered. The list of the main tax differences according to the tax legislation is determined. Analyzed the features of the application of each of the main tax differences.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, profit, tax, financial accounting, financial statements, income tax, tax differences, Tax Code of Ukraine, accounting, tax accounting.*

У податковій системі України основним регулятором виробничо-господарських процесів є податок на прибуток. Оподаткування прибутку підприємств вимагає надійного облікового забезпечення, оскільки наявність хоч якихось відхилень від установлених законодавством вимог може спричинити фінансові покарання, отже, і значні втрати [1]. Слід пам'ятати, що під час обчислення доходів, витрат і фінансових результатів існують деякі розбіжності у принципах формування бази оподаткування. Бухгалтерський облік є орієнтованим на мінімізацію фінансового результату, а у податкових розрахунках діє принцип спрямованості на зростання обсягу державного бюджету, що зумовлює збільшення оподатковуваного прибутку. Такі відмінності між методиками обчислення призводять до виникнення податкових різниць. Ці фактори підтверджують актуальність дослідження проблем облікового забезпечення податкових розрахунків як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

Останні роки відбувалося вдосконалення Податкового кодексу України, відмінності у бухгалтерському та податковому обліках при оподаткуванні прибутку підприємств значно зменшилися. Але проблема консолідації

© Ликова К. В., 2018

різних підсистем обліку для цілей податкових розрахунків і нині є одним із найважливіших напрямів розвитку. Перспективи таких перетворень пов'язані насамперед із поглибленням зв'язків між цими підсистемами. Отже, вивчення економічної сутності, механізму відображення у звітності й обчислення результатів до оподаткування є актуальним предметом дослідження.

Питання сутності податкових різниць за чинним законодавством та їх відображення в податковому обліку розглядали у своїх працях чимало вітчизняних науковців, серед них Бутинець Т. А., Кучер С. В., Бабіч В. В., Герасимович І. А., Маркевич О. Е. та ін.

Метою написання статті є визначення поняття податкових різниць, ознайомлення з особливостями теоретичних і методичних аспектів обліку податкових різниць за вимогами податкового та бухгалтерського законодавства.

Методику визначення об'єкта обкладення податком на прибуток подано у розділі ІІІ «Податок на прибуток» Податкового кодексу України [2].

Зауважимо, що в чинній редакції Податкового кодексу України немає визначення терміна «податкові різниці», але передбачено, що платник податків у своїй фінансовій звітності може запроваджувати певні види податкових різниць (рис. 1) [2; 4].

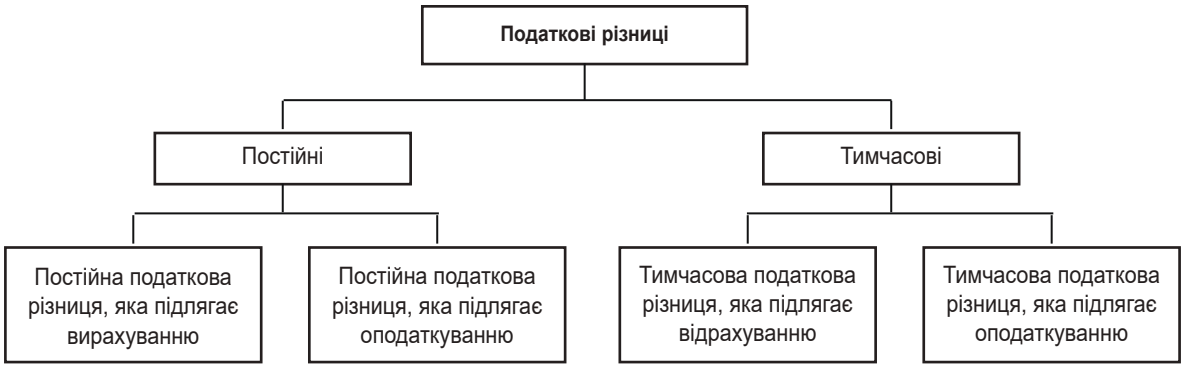

Рис. 1. **Класифікація податкових різниць**

Бачимо (рис. 1), що залежно від можливості анулювання у звітному періоді податкові різниці розподіляють на дві групи: постійні та тимчасові. Тимчасова податкова різниця виникає у звітному періоді й зникає у наступних звітних податкових періодах. Постійні різниці – це такі різниці, що виникають у звітному періоді та не анулюються в наступних звітних податкових періодах. Якщо різниця між показниками облікового та податкового прибутку є тільки постійною, то витрати на податок на прибуток від звичайної діяльності за звітний період у звіті про фінансові результати дорівнюватимуть сумі податку, нарахованій за поточний період, тобто сумі, нарахованій відповідно до податкового законодавства. Ці дві групи розподіляють за впливом на витрати з податку на прибуток; вирахування з фінансового результату призводить до зменшення податкового прибутку звітного періоду [2; 3].

Податкові різниці виникають при здійсненні господарських операцій, що мають різні критерії визнання та оцінювання прибутку в бухгалтерському обліку та податковому законодавстві.

Однак, при цьому слід зауважити, що згідно із п. 134.1.1 Податкового кодексу України платник податку, річний дохід, визначений за правилами бухгалтерського обліку за останній податковий звітній період та за вирахуванням непрямих податків якого не перевищує 20 млн грн, має право не застосовувати коригування фінансового результату до оподаткування на всі різниці, окрім від'ємного значення об'єкта оподаткування минулих податкових (звітних) років.

Основні податкові різниці подано в табл. 1 [1; 2; 4].

Вітчизняні науковці висловлюють думки щодо додаткового інформаційного забезпечення виявлених податкових різниць, які вони пропонують обліковувати із використанням окремого позабалансового рахунку, щоб мати можливість узагальнити інформацію про такі різниці [3; 4]. Чимало авторів вважають, що новий підхід до визначення бази оподаткування податком на прибуток сприятиме прозорості наявної інформації щодо податкового прибутку, що полегшить контроль за його нарахуванням і сплатою до бюджету.

Отже, поява в обліку підприємств податкових різниць пояснюється тим, що одні й ті самі господарські операції для цілей ведення бухгалтерського обліку згідно із ПСБО або МСБО і для цілей оподаткування згідно із Податковим кодексом України не завжди враховуються однаково. У цілому можна позитивно оцінити зміни у Податковому кодексі України, що відбулися після 1 січня 2015 р., пов'язані із зникненням необхідності для

суб'єкта господарювання вести два паралельні обліки, одним із яких є бухгалтерський, а другим відповідно податковий.

Таблиця 1

Основні податкові різниці з податку на прибуток

№ з/п	Податкова різниця	Стаття Податкового кодексу України	Зміст
1	Різниці, які виникають при нарахуванні амортизації необоротних активів	138	Відповідно до пункту 138.3.1 Податкового кодексу України розрахунок амортизації здійснюється відповідно до ПСБУ або МСФЗ, але з урахуванням обмежень, установлених пунктами 14.1.138, 138.3.2–138.3.4 ПКУ. Такі обмеження мають вплив на різницю між бухгалтерською та податковою амортизацією, яка у підсумку збільшує фінансовий результат у цілях розрахунку податку на прибуток до сплати до бюджету. До таких обмежень належать амортизація матеріальних активів вартістю менше 6000 грн (п. 14.1.138 ПКУ); амортизація невиробничих основних засобів, не призначених для використання у господарській діяльності (п. 138.3.2 ПКУ); витрати на ремонт, реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення невиробничих основних засобів (п. 138.3.2 ПКУ); мінімально допустимі строки нарахування амортизації основних засобів (п. 138.3.3 ПКУ) та нематеріальних активів (п. 138.3.4 ПКУ)
2	Різниці, що виникають при формуванні резервів (забезпечень)	139	Коригування фінансового результату до оподаткування у зв'язку зі створенням і використанням забезпечення для відшкодування наступних (майбутніх) витрат здійснюється у порядку, установленому п. 139.1; у зв'язку зі створенням резерву сумнівних боргів – у порядку, установленому п. 139.2; у зв'язку зі створенням і використанням банками та небанківськими фінансовими установами резервів (забезпечень) – у порядку, установленому п. 139.1
3	Різниці, які виникають при здійсненні фінансових операцій	140	Фінансовий результат коригується у разі оподаткування процентів за борговими зобов'язаннями
4	Особливості оподаткування окремих видів діяльності та операцій	141	Нарахований страховиком податок на дохід за ставкою, визначеною в п. 136.2.1, є різницею, яка зменшує фінансовий результат до оподаткування такого страховика. Страхові платежі, страхові внески, страхові премії за договорами перестрахування до об'єкта оподаткування, до якого застосовується ставка, визначена відповідно до пп. 136.2.1 і 136.2.2, не залучаються

Однак, питання узгодженості облікових процедур, достатності інформативної бази бухгалтерського обліку в частині формування даних задля потреб оподаткування, і нині залишається актуальним. Чинна модель обчислення прибутку до оподаткування має деякі принципові недоліки, які передусім стосуються відсутності оптимального алгоритму взаємозв'язку показників фінансової та податкової звітності, узгодженості щодо класифікації її елементів та відсутності нормативно затвердженого підходу до відображення податкових різниць.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Волошан І. Г.

Література: 1. Бутинець Т. А. Відповідальність за ризик, господарські порушення та відхилення. *Економіка і організація управління.* 2011. № 1. С. 96–103. **2.** Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010. № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **3.** Бабіч В. В., Герасимович І. А. Облік витрат (доходу) з податку на прибуток відповідно до Податкового кодексу України. *Облік і фінанси АПК.* 2011. № 2. С. 43–47. **4.** Маркевич О. В. Удосконалення механізму оподаткування податком на прибуток підприємств в Україні. *Фінанси України.* 2013. № 3. С. 39–48.

ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

УДК 338.22:336

Лисенко В. М.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено основні джерела фінансування діяльності підприємств малого та середнього бізнесу. На підставі даних Державної служби статистики проаналізовано динаміку фінансового результату сучасних вітчизняних підприємств малого та середнього бізнесу.*

Ключові слова: *підприємство, організація, підприємництво, мале підприємництво, середнє підприємництво, малий бізнес, середній бізнес, фінанси, фінансування, оподаткування, продукція, реалізована продукція, фінансовий результат, рентабельність.*

Аннотация. *Определены основные источники финансирования деятельности предприятий малого и среднего бизнеса. На основании данных Государственной службы статистики проанализирована динамика финансового результата современных отечественных предприятий малого и среднего бизнеса.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, предпринимательство, малое предпринимательство, среднее предпринимательство, малый бизнес, средний бизнес, финансы, финансирование, налогообложение, продукция, реализованная продукция, финансовый результат, рентабельность.*

Annotation. *The main sources of financing the activities of small and medium businesses have been identified. Based on the data of the State Statistics Service, the dynamics of the financial result of modern domestic small and medium businesses are analyzed.*

Keywords: *enterprise, organization, entrepreneurship, small business, medium-sized business, small business, medium-sized business, finance, financing, taxation, products, sold products, financial result, profitability.*

Актуальність цієї теми є зумовленою тим, що за нестабільної ситуації в економіці, посиленої конкуренції підприємства змушені шукати найвигідніші або нові джерела фінансування на ринку капіталів для здійснення своєї діяльності.

Дослідженням джерел фінансування займалися і займаються Бланк І. О., Терещенко О. О., Богун К. В., Філімоненков О. С., Зятківський І. В. та ін.

Метою написання статті є визначення основних джерел фінансування діяльності підприємств малого та середнього бізнесу.

У 2013–2016 рр. спостерігався дисбаланс макроекономічних показників, через що підприємства отримали збиток, а деякі підприємства змушені були змінити економічну класифікацію. Відбулося зменшення виробництва вугільної, металургійної, машинобудівної, хімічної промисловості, що негативно відобразилося на внутрішньому промисловому виробництві та експорті. У 2014 р. відбулося значне прискорення темпів падіння промислового виробництва, яке за підсумками року становило 10,2 %.

У табл. 1 на підставі даних Державної служби статистики визначено, який обсяг реалізованої продукції припадає на одне підприємство за видами економічної діяльності [2].

Таблиця 1

Динаміка обсягу реалізованої продукції на одне підприємство

Показники	Значення за роками, млн грн				2016 р. у % до 2013 р.	2016 р. у % до 2014 р.
	2016	2015	2014	2013		
За великими підприємствами	6244,006	4853,876	3506,052	2606,057	41,74	56,15
За середніми підприємствами	179,928	142,654	108,333	88,158	49,0	60,21
За малими підприємствами	4,044	2,859	2,172	1,793	44,34	53,71
Разом	20,360	15,022	12,231	10,297	50,58	60,07

© Лисенко В. М., 2018

Бачимо (табл. 1), що у 2016 р. порівняно з попередніми роками спостерігалося збільшення обсягу реалізованої продукції за підприємствами майже вдвічі. Негативну динаміку продемонстрували всі основні агреговані види промислової діяльності: скорочення обсягів виробництва у добувній промисловості і розробці кар'єрів становило 13,7 %, переробній промисловості – 9,3 %, постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 6,6 %. Отже, протягом аналізованого періоду великі, середні та малі підприємства отримують збитки.

У ході аналізу показників малих і середніх підприємств визначено, що фінансове забезпечення розвитку малого підприємництва є економічною передумовою його діяльності та, як наслідок, насичення ринку товарами, роботами та послугами. Увагу приділено саме малому підприємництву, оскільки воно залучає населення до участі й реалізації підприємницьких здібностей, є фундаментом для розвитку середнього бізнесу, на який припадає найбільша частка реалізації продукту.

Механізм залучення фінансових ресурсів має дві складові – фінансування за рахунок власних коштів і залучення коштів від інших (зовнішніх) джерел капіталу. Перший напрям є однонаправленим та однозначним у своєму життєвому циклі, тоді як другий регулюється багаточисленними факторами. Залежно від виду джерела він може бути скоригованим, багатоцільовим і спрямованим у перспективу.

Напрямами фінансової підтримки розвитку малого і середнього бізнесу є:

– зменшення податкового тягаря: запровадження програми полегшення податкового навантаження для малих і середніх підприємств, що полягає у спрощенні пов'язаних із оподаткуванням процедур та бухгалтерської звітності, зменшенні ставок податків;

– збільшення інноваційного потенціалу малих і середніх підприємств;

– сприяння активному використанню електронної торгівлі.

Детальніше динаміку зміни фінансового результату на одне підприємство подано в табл. 2 [2].

Таблиця 2

Динаміка зміни фінансового результату на одне підприємство

Показники	Значення за роками, млн грн			
	2016	2015	2014	2013
За великими підприємствами	159,850	-343,744	-382,161	42,494
За середніми підприємствами	2,213	-5,996	-12,522	0,445
За малими підприємствами	-0,083	-0,341	-0,540	-0,067
Разом	0,228	-1,015	-1,655	0,029

Бачимо (табл. 2), що на кожне підприємство припадає велика кількість збитків; за даними таблиці розраховано рівень рентабельності (рис. 1).

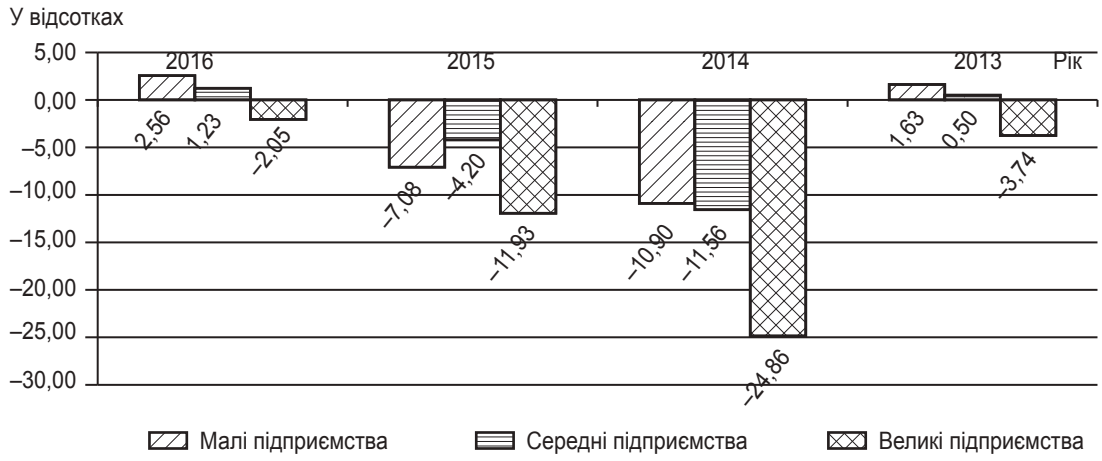

Рис. 1. **Динаміка зміни рентабельності на одне підприємство**

Головною проблемою на малих підприємствах є недостатня кількість оборотних коштів, через що на підприємствах малого та середнього бізнесу існує потреба у залученні додаткових джерел фінансування.

Фінансування малих і середніх підприємств є здійснюваним:

– за рахунок власних коштів;

– банками; причому відділеннями Фонду підтримки підприємництва та кредитно-гарантійною установою можуть надаватися державні гарантії сплати кредиту або частково бути сплачені відсотки за кредит;

– державою через Фонд підтримки підприємництва, кредитно-гарантійну установу й інші фінансово-кредитні установи;

– кредитними товариствами, створеними згідно із цим Законом;

– іншими фінансово-кредитними установами згідно із законодавством.

Таким чином, підтримка малого та середнього підприємництва полягає передусім у розробці відповідної законодавчої й нормативної бази, організації спеціальних органів підтримки, розширенні доступу до фінансових ресурсів та інновацій, забезпеченні повної й своєчасної інформації, організації навчання працівників. Слід розвивати інфраструктуру малого та середнього підприємництва, оскільки саме вона полегшує створення сприятливих умов для його функціонування. Необхідною є безпосередня підтримка самих підприємств, особливо на початковому етапі, стимулювання зростання їх власного капіталу. Важливим напрямом державної політики є відбір найуспішніших суб'єктів господарювання, підтримка та стимулювання тих, що функціонують у пріоритетних сферах і галузях економіки.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Внукова Н. М.

Література: 1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17. **2.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **3.** Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс. Киев : Эльга ; Ника-Центр, 2004. 656 с. **4.** Богун К. В. Удосконалення фінансової інфраструктури малого підприємництва в межах державно-приватного партнерства. *Вісник Криворізького економічного інституту*. 2010. № 3. С. 104–108.

РОЗВИТОК УВАГИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 159.952

Лисичкіна А. О.

Студент 3 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто увагу як невід'ємну складову психічних процесів. Проаналізовано важливість вивчення її індивідуальних властивостей. Обґрунтовано необхідність розвитку уваги, конкретизовано методи її вдосконалення.*

Ключові слова: *психологія, особистість, увага, психічні процеси, діяльність, пізнання, навчання.*

Аннотация. *Рассмотрено внимание как неотъемлемая составляющая психических процессов. Проанализирована важность изучения его индивидуальных свойств. Обоснована необходимость развития внимания, конкретизованы методы его совершенствования.*

Ключевые слова: *психология, личность, внимание, психические процессы, деятельность, познание, обучение.*

© Лисичкіна А. О., 2018

Annotation. *Considered attention as an integral component of mental processes. The importance of studying its individual properties is analyzed. The necessity of the development of attention is grounded, the methods of its improvement are specified.*

Keywords: *psychology, personality, attention, mental processes, activity, cognition, learning.*

За сучасних умов актуальності набуває питання вивчення уваги та її розвитку. Якщо увага розвинена погано, людині складно сконцентруватися на одній справі, а результат її виконання, скоріш за все, нараховуватиме чимало недоліків. Особливої актуальності це питання набуває, коли йдеться про навчальну діяльність, що оперує значними обсягами інформації, яку необхідно сприйняти і проаналізувати, що дуже важко здійснити без достатньо розвиненої уваги.

Розвиток уваги та уважності досліджували у своїх працях науковці Вундт В., Гільбух Ю., Виготський Л., Добринін Н. та ін. У теоретичному аспекті аналізу підлягали сутність уваги, вікові та індивідуальні особливості уваги, особливості розвитку уваги у дітей, а також способи активізації уваги.

Метою написання статті є дослідження розвитку уваги у процесі навчальної діяльності, визначення сутності уваги, а також аналіз засобів її корекції задля оптимізації отримання учнями знань і набуття вмінь у процесі навчальної діяльності.

Добринін Н. розглядає увагу як спрямованість і зосередженість свідомості, що передбачають підвищення рівня сенсорної, інтелектуальної або рухової активності індивіда. Завдяки увазі людина відбирає потрібну інформацію, забезпечує вибірковість різних програм своєї діяльності, зберігає належний контроль над своєю поведінкою [1]. Маклаков А. зауважує, що увага є психічною дією, спрямованою на зміст образу, думки чи іншого явища. Вона відіграє істотну роль у регуляції інтелектуальної активності, зосереджує свідомість людини у певний момент часу на якомусь реальному або ідеальному об'єкті: предметі, явищі, події, образі, думці. Увага посідає особливе місце серед психічних явищ, є невід'ємною частиною пізнання, почуття та волі.

Об'єктивний прояв уваги відбувається на різних рівнях діяльності людини, а саме:

– на психофізіологічному – це такі індикатори, як біоструми мозку, стан серцево-судинної системи, особливості дихання, мікрорухи очей та ін.;

– на м'язовому, руховому – це макрорухи тіла і кінцівок, установчі руху органів почуттів, наприклад зосередження очей на об'єкті уваги та ін.;

– характерні поведінкові комплекси (поза уваги, поза неуваги), що охоплюють специфічну міміку, жести, повороти та нахили голови та ін.

Суб'єктивні прояви, що супроводжують акт уваги, представлені:

– формальними характеристиками когнітивних змістів свідомості: ясність–невиразність, виразність–розпливчастість, жвавість–нерухомість;

– характеристиками змістів афективної сфери: інтерес–відсутність інтересу, здивування–байдужість та ін.;

– характеристиками змістів вольової сфери: докладання зусиль –відсутність зусиль, активність–пасивність [3].

У системі психологічних процесів увага займає особливе положення, вона є залученою в усі інші психічні процеси, є їх невід'ємним моментом, тобто виділити її як самостійну форму психічної діяльності та вивчати в чистому вигляді неможливо. З явищами уваги маємо справу лише коли розглядається динаміка пізнавальних процесів і особливості різних психічних станів людини.

До основних властивостей уваги найчастіше відносять її концентрацію, стійкість, обсяг, розподіл і перемикання, які є функціональною єдністю [4].

Концентрація уваги характеризується ступенем зосередженості суб'єкта при виконанні завдання, а також ступенем супротиву відволіканню за сторонніх впливів. Стійкість уваги характеризується тривалістю збереження концентрації уваги щодо одного і того самого об'єкта. У цьому випадку показником є часовий проміжок, протягом якого концентрація уваги зберігається на високому рівні. Обсяг уваги є визначуваним кількістю інформації, яку людина спроможна одночасно зберігати у сфері підвищеної уваги (свідомості).

Розподіл уваги є здатністю особистості розосередити увагу на значному просторі, паралельно виконувати кілька видів діяльності або здійснювати кілька різних дій. Перемикання уваги є переміщенням її спрямованості та зосередженості з одного об'єкта на інший або з одного виду діяльності на інший. Характеристикою перемикання уваги є ступінь важкості її здійснення, що вимірюється швидкістю переходу суб'єкта від одного виду діяльності до іншого.

Увагу розглядають також як функцію внутрішнього контролю над відповідністю розумових дій програмам їх виконання. Розвиток такого контролю покращує результативність будь-якої діяльності та її планомірне формуван-

ня, корекція дозволяє подолати деякі дефекти уваги. Отже, розвиток уваги є однією із необхідних умов успішного навчання.

Увага належить до параметрів психічної діяльності, які найважче піддаються тренуванню. Однак, удосконалення цієї якості є можливим і важливим. Навчившись управляти увагою, людина вирішує комплексну задачу підвищення продуктивності інтелектуальної та фізичної діяльності.

Існують доступні кожній людині прийоми тренування уваги та корекції її недоліків:

1. Розвиток концентрації уваги. Коли йдеться про концентрацію, мають на увазі довільну увагу, тобто людську здатність свідомо сконцентрувати розумові зусилля. Методики концентрації уваги вимагають від людини повної зосередженості на занятті, яке може бути будь-яким: рахунок від 1 до 500 і у зворотному порядку, спостереження за нерухомим об'єктом, роздуми над ідеєю.

Ще одна методика пропонує сконцентрувати розумові процеси на кількох об'єктах у певній послідовності. Це дозволяє навчитися відокремлювати головні характеристики від другорядних. Уміння концентрувати думки на конкретній справі підвищує працездатність, економить час і енергію [6].

2. Тренування спостережливості та зорової уваги.

Відсутність спостережливості нерідко розцінюють як погану пам'ять, однак, як правило, справа не в пам'яті, просто свідомість не здатна утримувати тьмяні та туманні враження. Краще запам'ятовуються яскраві образи, несподівані асоціації, і для створення їх необхідно зробити певні кроки. Для розвитку цієї складової корисно відтворити обстановку кімнати, у яку ви заходили. Увійшовши до кімнати, побіжно огляньте її, спробуйте отримати чітку «уявну фотографію» якомога більшої кількості предметів. Запам'ятайте розмір кімнати, її висоту, кількість вікон і дверей, колір шпалер, кількість стільців, столів, килимів, картин та ін.

Вийдіть із кімнати, запишіть те, що бачили і змогли запам'ятати, порівняйте запис із оригіналом. Повторюйте, поки не досягнете ідеального результату. Ця практика надалі допоможе вам розвинути зорову уяву, розширить здатність зосереджуватися на об'єкті [3].

Таким чином, увага є складовою всіх пізнавальних процесів свідомості, до того ж такою їх складовою, у якій вони є діяльністю, спрямованою на об'єкт. Очевидно, що, виконуючи будь-яку справу, людина повинна зосередитися на ній, виділити її серед інших. Щоб успішно здійснювати будь-які завдання в процесі навчальної діяльності, слід розвивати свою увагу. Саме від розвитку властивостей уваги багато в чому залежить здатність того, хто навчається, ефективно працювати з певним об'єктом вивчення, легкість і швидкість перемикання з одного виду діяльності на інший. Ми уважні, коли не тільки чуємо, але і слухаємо або навіть прислухаємося, не тільки бачимо, але й дивимося або навіть вдивляємося, тобто коли має місце підвищена активність пізнавальної діяльності у процесі пізнання або відображення об'єктивної реальності. З цього випливає, що увага є динамічною характеристикою протікання пізнавальної діяльності, адже вона передає переважний зв'язок психічної діяльності із певним об'єктом, на якому вона, як у фокусі, є зосередженою.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лугова В. М.

Література: 1. Добрынин Н. Ф. Характер активности внимания. URL: http://www.psychology-online.net/articles/doc-683.html. **2.** Маклаков А. Г. Общая психология : учебное пособие. СПб. : Питер, 2012. 584 с. **3.** Комарова Т. К. Психология внимания : учебное пособие. Гродно : ГрГУ, 2002. 124 с. **4.** Коровкин С. Ю. Общая психология : практикум. Ярославль : ЯрГУ, 2008. 72 с. **5.** Лобанов А. А., Попова О. В. Внимание человека. Психофизиологические аспекты в норме и при нарушении. *Международный студенческий научный вестник.* 2017. № 1. С. 9–17. **6.** Сахабутдинов И. И. Проблема концентрации внимания. URL: https://scienceforum.ru/2016/article/2016025416.

ДОГОВОР СЧЕТА УСЛОВНОГО ХРАНЕНИЯ (ЭСКРОУ) В ГРАЖДАНСКОМ ПРАВЕ УКРАИНЫ

УДК 347.459

Листопад А. В.

Студент 3 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрен введенный в 2017 г. в гражданское законодательство Украины договор счета условного хранения (эскроу). Проанализированы основные обязательства сторон согласно этому договору, а также его значение для безналичного оборота.*

Ключевые слова: *законодательство, нормативно-правовые акты, гражданское законодательство, правоотношения, эскроу, договор хранения, безналичные расчеты.*

Анотація. *Розглянуто введений у 2017 р до цивільного законодавства України договір рахунку умовного зберігання (ескроу). Проаналізовано основні зобов'язання сторін за цим договором, а також його значення для безготівкового обігу.*

Ключові слова: *законодавство, нормативно-правові акти, цивільне законодавство, правовідносини, ескроу, договір зберігання, безготівкові розрахунки.*

Annotation. *Considered a conditional storage account agreement (escrow), introduced in 2017 in the civil legislation of Ukraine. The main obligations of the parties under this agreement, as well as its significance for non-cash turnover, are analyzed.*

Keywords: *legislation, regulations, civil law, legal relations, escrow, storage agreement, non-cash payments.*

Законом Украины от 23 марта 2017 г. № 1983-VIII глава 72 «Банковский счет» Гражданского кодекса Украины дополнена § 2 «Счет условного хранения (эскроу)» [1; 2]. Таким образом в систему гражданского права Украины введен институт эскроу – весьма популярное, как это отмечается в отечественной литературе, явление в западной системе гражданского оборота, однако, малоизвестное как в украинских, так и в российских условиях. В связи этим для научного понимания этого института необходимо рассмотреть введенные украинским законодателем меры (сам договор счета условного хранения, основные обязательства сторон по нему и его значение для безналичного оборота), тем более что публикации по этому вопросу в силу недавнего вступления в силу соответствующего Закона Украины вряд ли пока можно считать обширными.

Следует отметить, что для постсоветских юридико-экономических условий идея эскроу не нова. Российский законодатель предпринял аналогичные меры ровно четыре года назад: попытка осуществить это в 2007 г. оказалась, как об этом говорит М. В. Карпычев, неудачной [3]. В главу 45 «Банковский счет» части второй Гражданского кодекса РФ на основании Федерального закона от 21 декабря 2013 г. № 379-ФЗ был введен ряд статей, регулирующих договор эскроу. Договорные отношения регулировались ст. 860.7 «Договор счета эскроу», ст. 860.8 «Ограничения по распоряжению денежными средствами и использованию счета эскроу», ст. 860.9 «Предоставление сведений, составляющих банковскую тайну, по договору счета эскроу» и статьей 860.10 «Закрытие счета эскроу» [4; 5].

Оценка содержащихся в этих статьях положений, последовавшая со стороны российского правового сообщества, была, насколько об этом можно судить по ряду публикаций, достаточно сдержанной. В частности, подчеркивалось, что предпринятые меры предусматривают возможность внесения на эскроу-счет исключительно денежных средств, в то время как эскроу-агентами определены только банковские учреждения. Это не вполне согласуется с международной практикой, где перечень имущества значительно шире, вплоть до интеллектуальной собственности, а агентом могут выступать в том числе адвокат или нотариус, которому доверяют обе стороны [6].

Что же касается соответствующих украинских нововведений, то в части первой ст. 1076 Гражданского кодекса Украины договор эскроу определяется как договор счета условного хранения: банк обязуется принимать и зачислять на счет эскроу, открытый клиенту (владельцу счета), денежные средства, полученные от владельца счета и (или) от третьих лиц. Банк обязуется перечислять такие средства лицу (лицам), указанному владельцем счета (бенефициару или бенефициарам), или возвратить такие средства владельцу счета при наступлении оснований, предусмотренных договором счета условного хранения [2].

Банк вправе, как это следует из части второй рассматриваемой статьи, в общем случае (если иное не предусмотрено договором эскроу) использовать денежные средства на счету эскроу, гарантируя своевременное пере-

© Листопад А. В., 2018

числение таких средств бенефициару (бенефициарам) или возврат их владельцу согласно условиям договора счета условного хранения.

В ч. 3 ст. 1076 установлено, что к отношениям сторон в связи с открытием, обслуживанием и закрытием счета эскроу в общем случае (если иное не установлено § 2 гл. 72 Гражданского кодекса и не вытекает из содержания правоотношений между банком, владельцем счета и бенефициаром), не подлежит применение ст. 1075 Гражданского кодекса Украины «Расторжение договора банковского счета»; следует применять положения § 1 «Общие положения о банковском счете» главы 72 Гражданского кодекса Украины [2].

В отношении содержания операций, возможных по счету условного хранения, ч. 1 ст. 1076 Гражданского кодекса Украины предусматривает, что по такому счету выполняются исключительно операции по зачислению банком полученных от владельца счета и (или) от третьих лиц. Денежные средства, определенные договором счета условного хранения, предназначены для перечисления бенефициару, а также перечисления таких средств бенефициару или возвращения их владельцу счета в соответствии с условиями эскроу.

На основании ч. 3 ст. 1076 Гражданского кодекса Украины банк обязан при наступлении оснований, предусмотренных договором счета условного хранения, в установленный договором срок (а при его отсутствии – в течение пяти рабочих дней со дня наступления соответствующих оснований) перечислить бенефициару сумму, находящуюся на счету условного хранения. Договор может предусматривать перечисление суммы частями, а также на основании ч. 4 ст. 1076 Гражданского кодекса Украины, всей суммы, которая находится на счету, или ее часть подлежит возвращению владельцу счета [2].

В соответствии со ст. 1076 Гражданского кодекса Украины в общем случае ни владелец счета, ни бенефициар не вправе распоряжаться средствами, находящимися на счету условного хранения. Если же договором предусмотрена возможность такого распоряжения, сторонами в договоре могут быть установлены ограничения в отношении такого распоряжения.

В соответствии со ст. 1076 Гражданского кодекса Украины какие бы то ни было изменения в договоре счета условного хранения вносятся не иначе как при представлении письменного согласия на такие изменения бенефициаром, независимо от того, является ли он стороной такого договора. Единственное исключение из этого правила предусмотрено ч. 3 ст. 2: если бенефициар стороной договора не является, без его согласия в такой договор вносятся лишь изменения, не ограничивающие права бенефициара. При возникновении спора обязанность доказательства того, что права бенефициара не ограничиваются, возлагается на банк. Нарушающая указанные положения сделка по внесению изменений в договор эскроу ничтожна [2].

Договор счета условного хранения прекращается по истечении срока договора (при наступлении срока прекращения) или при наступлении других обстоятельств, установленных договором, а также в случае ликвидации банка, в котором открыт счет условного хранения.

Расторжение договора счета условного хранения допускается в любое время по заявлению владельца счета и исключительно при условии получения письменного согласия бенефициара на расторжение договора. Договор считается расторгнутым с момента получения банком последнего из указанных в ч. 3 ст. 1076 документов: заявления владельца счета и письменного согласия бенефициара на расторжение договора, а если заявление владельца счета и письменное согласие бенефициара содержатся в одном документе, – с момента получения банком такого документа [2].

В случае прекращения или расторжения договора счета условного хранения банк закрывает счет, а находящиеся на нем денежные средства возвращает владельцу счета. При наступлении на момент прекращения или расторжения договора оснований, указанных в договоре, такие средства (или их часть, если это предусмотрено договором) перечисляются бенефициару или указанному им лицу.

В случае расторжения договора по заявлению владельца счета и письменному согласию бенефициара владелец счета и бенефициар могут совместно указать в соответствующем заявлении и письменном согласии, что денежные средства (или их часть) перечисляются владельцу счета и (или) бенефициару либо указанному им лицу независимо от наступления оснований, установленных договором счета условного хранения.

В соответствии с ч. 1 ст. 1076 договором счета условного хранения может предусматриваться вознаграждение банку за услуги, связанные с обслуживанием счета и осуществлением операций по нему.

В соответствии с ч. 1 ст. 1076 Гражданского кодекса Украины обращение взыскания и (или) наложение взыскания на денежные средства, находящиеся на счету условного хранения по обязательствам соответствующего банка, не допускается (кроме той суммы на счету, которую банк вправе взыскать как вознаграждение). Что же касается обращения взыскания и (или) наложения ареста на денежные средства на счету по обязательствам владельца счета или бенефициара, то такие действия не допускаются, в том числе в случае ликвидации указанных лиц. Обращение взыскания и (или) наложение ареста на денежные средства на счету на право требования владельца счета допускается на основании договора счета условного хранения, при наступлении оснований, установленных договором.

Рассмотренная правовая конструкция договора счета условного хранения вполне может использоваться для расчетов по сделкам в отношении недвижимости. Покупатель, договорившись с продавцом об условиях выполнения сделки, открывает в банковском учреждении счет эскроу, на который и помещает сумму, предназначенную для покупки недвижимости, а продавец, в свою очередь, получает возможность распорядиться этими средствами не иначе как после подписания заранее обусловленных документов по сделке, банк же играет роль посредника. Как считает Куликов С., такой правовой механизм сходен с получившей самое широкое распространение и использование физическими лицами банковской ячейки при покупке той же недвижимости. Различие состоит в том, что договор эскроу оперирует безналичными средствами [6].

Что же касается перспективы использования заинтересованными лицами договора счета условного хранения, то она аналогична создавшейся (и оцениваемой как проблематичной) в российских условиях. Проблематичность использования правовой конструкции § 2 гл. 72 Гражданского кодекса Украины, так же, как и ее российского аналога, вызвана тем, что для физических лиц, которые оперируют значительными суммами, существует необходимость (хотя бы теоретическая) демонстрировать (поскольку открыт счет) такие суммы банку. Вполне возможно возникновение необходимости объяснять происхождение денежных средств, что, разумеется, вряд ли может вызвать энтузиазм плательщика. Кроме того, по сделке возникают последствия налогового характера, что также не способствует самому широкому ее использованию.

Тем не менее, даже с учетом оговорок, следует понимать, что нормативный материал Украины в этом году расширил возможности безналичного оборота. Использовать же их или нет – это составная часть свободы действий экономического характера, декларируемой принципами Гражданского кодекса.

Научный руководитель – канд. юрид. наук, профессор Сергиенко В. В.

Литература: 1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах : Закон України від 23.03.2017 № 1983-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1983-19. **2.** Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15. **3.** Карпычев М. В. О перспективах использования института условного депонирования в предпринимательских отношениях. *Вестник Нижегородского университета им. Н. Н. Лобачевского.* 2013. № 3. С. 80–83. **4.** Гражданский кодекс Российской Федерации : Федеральный Закон от 30.11.1994 № 51-ФЗ // Собрание законодательства Российской Федерации. URL: http://base.garant.ru/10164072. **5.** О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации : Федеральный закон от 21.12.2013 № 376-ФЗ // Собрание законодательства Российской Федерации. URL: http://base.garant.ru/70544924. **6.** Куликов С. Эскроу? Ноу! Покупатели недвижимости не оценили новую схему расчета по безналу. URL: https://rg.ru/2016/06/14/pochemu-bankovskie-eskrou-scheta-ne-prizhilis-v-rossii.html.

МОТИВАЦИЯ И СТИМУЛИРОВАНИЕ ТРУДОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

УДК 658.310.9

Листопад А. В.
Медяник А. В.

Студенты 3 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрено определение сущности понятий «мотивация» и «стимулирование» трудовой деятельности. Конкретизированы значение мотивации и стимулирования, а также роль руководителя*

© Листопад А. В., Медяник А. В., 2018

в процессе мотивирования и стимулирования работников. Детализированы особенности применения основных систем и методов стимулирования персонала.

Ключевые слова: *предприятие, организация, персонал, конкурентоспособность, мотив, мотивация, стимул, методы стимулирования, цели мотивации и стимулирования, трудовая деятельность.*

Анотація. *Розглянуто визначення сутності понять «мотивація» і «стимулювання» трудової діяльності. Конкретизовано значення мотивації та стимулювання, а також роль керівника в процесі мотивування і стимулювання працівників. Деталізовано особливості застосування основних систем і методів стимулювання персоналу.*

Ключові слова: *підприємство, організація, персонал, конкурентоспроможність, мотив, мотивація, стимул, методи стимулювання, цілі мотивації та стимулювання, трудова діяльність.*

Annotation. *The definition of the essence of the concepts «motivation» and «stimulation» of labor activity is considered. Concretized the value of motivation and stimulation, as well as the role of the leader in the process of motivating and stimulating employees. The details of the use of basic systems and methods of staff incentives are detailed.*

Keywords: *enterprise, organization, personnel, competitiveness, motive, motivation, incentive, incentive methods, motivation and incentive goals, work activity.*

Актуальность статьи обусловлена тем, что для руководителя любой организации важнейшим вопросом является повышение эффективности и производительности труда, последовательное осуществление политики совершенствования системы материального и морального стимулирования, пресечение неприемлемых форм трудового поведения персонала.

Для решения этих задач необходимо сформировать систему знаний, умений и навыков в сфере мотивации и стимулирования трудовой деятельности, изучить ее основные теоретические и практические аспекты. Применяя полученные знания касательно мотивации и стимулирования трудовой деятельности в деятельности организации, можно повысить как эффективность сотрудника, так и эффективность организации в целом, что позволит фирме держаться на плаву и достигать высоких экономических показателей.

Изучением вопросов мотивации и стимулирования трудовой деятельности занимаются многие отечественные и зарубежные ученые, среди них Колот А., Владимирова Л., Богиня Д., Уткин Э., Травин В. и др. Несмотря на значительный вклад ученых в решение этой проблемы, существует потребность в постоянном обновлении и дальнейшем развитии методов и форм мотивации и стимулирования трудовой деятельности.

В последние годы актуальной проблемой стало закрытие 128 тысяч ФЛП, причем массовое закрытие ФЛП затронуло каждую область Украины. Больше всего закрылось ФЛП в Киевской (17176), Харьковской (12390) и Днепропетровской (11196) областях. Однако, избежать закрытия фирмы можно, если ежегодно увеличивать показатели эффективности организации, применяя мотивацию и стимулирование в трудовой деятельности.

Под мотивацией трудовой деятельности понимается стремление работника удовлетворить свои потребности в определенных благах посредством труда, направленного на достижение целей организации [2]. В процессе мотивации трудовой деятельности формируются и функционируют мотивы трудовой деятельности, являющиеся частью совокупности мотивов человека. Они формируются, когда в распоряжении общества или субъекта управления имеется необходимый набор благ, соответствующий социально обусловленным потребностям человека [2].

Стимулирование трудовой деятельности – это стремление организации с помощью моральных и материальных средств воздействия побудить работников к труду, его интенсификации, повышению производительности и качества труда для достижения целей организации. Механизм управления поведением персонала через стимулирование основан на комплексном применении принципов, приемов, ценностей (благ), способных удовлетворить социально обусловленные потребности работников [2].

Наиболее распространенными методами мотивации являются программы материального стимулирования, целевой менеджмент, обогащение труда (т. е. перепроектирование организационной структуры, а также заданий и функций работников с целью повышения их мотивации и удовлетворенности трудом), партисипативность – вовлечение работников в управление. Исследование, проведенное Локе Э. и его коллегами, позволяет оценить относительную действенность этих четырех групп методов (табл. 1) [5].

Эффективность денежного стимулирования объясняется несколькими аргументами. Во-первых, деньги способны прямо или косвенно удовлетворять широкий диапазон человеческих потребностей, и от организации во многом зависит, к каким потребностям она адресует денежное стимулирование. Во-вторых, денежная переменная очень удобна для исследователей, так как легко поддается количественному измерению, в отличие от многих других факторов мотивации, которые трудно связать с результативностью. В-третьих, в последние годы программы материального стимулирования превратились в сложные системы, учитывающие множество закономерностей,

переменных и фактов, например, повременную оплату, систему контролируемой дневной выработки, систему двух ставок, систему оплаты в зависимости от роста квалификации, систему с фиксированной часовой ставкой. Активно используется и система нематериального стимулирования. Такой подход эффективно применять в организации, не располагающей значительными финансовыми ресурсами, или фирме, созданной недавно и находящейся на этапе становления.

Таблица 1

Сопоставление эффективности различных методов мотивации в современной организации

Метод	Повышение эффективности (медиана)	Добились 10 % повышения, %
Денежный (10)	+30	90
Целевой (17)	+16	94
Обогащение труда(10)	+8,75	50
Партисипативность (16)	+0,5	25

Выделяют два способа диагностики потребности организации в нематериальном стимулировании трудовой деятельности: метод описания ситуации и метод уточнения ограничений [3]. Метод описания ситуации состоит в следующем: на первом этапе необходимо проверить эффективность системы стимулирования в целом по следующим признакам: желание работать, трудовая дисциплина, готовность брать на себя ответственность, решение проблем, отношение к изменениям. На втором этапе оценивают эффективность системы материального стимулирования по таким признакам: как работники относятся к размеру заработной платы, как заставить работника выполнять дополнительную работу, остаются ли работники работать сверхурочно. Важно также выяснить, как сотрудники работают после сверхурочной работы, как компетентные сотрудники относятся к новичкам, как сотрудники относятся к просьбам руководства, как сотрудники относятся к расширению полномочий.

Метод уточнения ограничений предусматривает необходимость определения полномочий руководителя подразделения по вопросам использования возможностей материального стимулирования персонала. Если требуется улучшить деятельность не организации в целом и не подразделения, а конкретного (ключевого) сотрудника, необходимо установить причины неэффективной деятельности работника, используя «дерево возможных решений». Если причины неэффективной деятельности не зависят от человека (технические, технологические, управленческие просчеты), необходимо искать соответствующие решения. Если эти причины связаны с самим сотрудником – он не способен выполнять эту работу или не умеет, его следует перевести на другую работу или обучить. И только в том случае, если работник не хочет выполнять свою работу должным образом, можно заключить, что дело именно в отсутствии подходящих стимулов. В этом случае нужно изменить стимулы так, чтобы у сотрудника появилась заинтересованность в выполнении тех требований, которые предъявляются к результатам его деятельности и к его поведению.

Чтобы сформировать систему нематериального стимулирования в организации, необходимо четко сформулировать ее цели. Среди них можно назвать рост квалификации персонала и, как следствие, повышение уровня всей компании; привлечение и закрепление квалифицированных работников; повышение заинтересованности работников в профессиональном росте; предотвращение поступков, противоречащих установленным правилам; вовлечение работников в инновации; социальная защита работников [5].

При разработке системы нематериального стимулирования нужно опираться на такие принципы: принцип справедливости; доступности информации для персонала; простоты, понятности критериев оценки; объективности оценки; учета временного фактора; оценки руководителя и самооценки сотрудника; ожидания сотрудников; доминирующей потребности; гибкости и адаптивности мотивации; готовности к неожиданным реакциям сотрудников. Завершающим этапом формирования системы нематериального стимулирования персонала является выбор эффективных нематериальных стимулов для формирования необходимой мотивации персонала и их реализация [4].

Наиболее эффективными методами нематериального стимулирования являются использование дополнительных социальных льгот (за счет средств работодателя): гибкая занятость, сокращенный рабочий день (неделя), повышенная оплата больничных листов, дополнительная медицинская страховка, оплата питания, мобильной связи; предоставление туристических путевок, организация корпоративных мероприятий; предоставление работникам возможности профессионального и личностного развития; возможности продвижения на вышестоящие должности; использование системы статусных поощрений лучших работников (фотографии лучших сотрудников в каталогах, газетах, на сайте компании, розыгрыши призов и т. п.); организация соревнований между подразделениями (конкурсы «Лучший по профессии», «1000-й заказ», «Самое эффективно работающее подразделение», вручение переходящих знамен и вымпелов, оформление графиков достижений и пр.); формирование групп, состоящих из молодых сотрудников, призванных решить те или иные проблемы предприятия, к примеру организацию сбыта, франчайзинг [6].

Таким образом, применяя системы мотивации, разработанные исходя из целей компании и потребностей персонала, компания может повысить производительность труда и в целом рентабельность производства или оказания услуг. Для эффективного управления предприятием необходимо разработать систему мотивации и стимулирования труда подчиненных. При этом руководитель как субъект управления должен следовать нескольким правилам: обращаться со своими подчиненными как с личностями; привлекать подчиненных к активному участию в делах организации; сделать работу интересной, минимизировать рутину и скуку в заданиях; поощрять сотрудничество и групповую работу; предоставлять работникам возможность роста; информировать своих подчиненных, объяснять им, что и почему нужно сделать; связывать поощрения с рабочими результатами.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Луговая В. М.

Литература: 1. Іванкін А. В. Кількість зареєстрованих приватних підприємців. Сервіс моніторингу реєстраційних даних українських компаній. 2016. URL: https://opendatabot.com. **2.** Данилюк А. А. Мотивация и стимулирование трудовой деятельности : учебное пособие. Тюмень : Изд-во Тюменского государственного ун-та, 2015. 304 с. **3.** Захарова Т. И., Гаврилова С. В. Мотивация трудовой деятельности : учебное пособие. М. : Центр ЕАОИ, 2007. 216 с. **4.** Веснин В. Р. Практический менеджмент персонала : учебное пособие. М. : Юрист, 2001. 326 с. **5.** Моргунова Е., Сергеев С. Метод субъективного оценивания квалификационных требований к должности. *Психология в бизнесе.* 2000. № 2. С. 17–22. **6.** Шермерорн Д., Хант Д., Осборн Р. Организационное поведение / пер. с англ. под ред. Е. Молл. СПб. : Питер, 2004. 638 с.

СТАН ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

УДК 336.14(477)

Литинська Ю. О.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито сутність державного бюджету країни, узагальнено основні джерела його формування. Визначено стан податкового навантаження країни. Проаналізовано структуру доходів Державного бюджету України у 2014–2017 рр.*

Ключові слова: *держава, бюджет, державний бюджет, податки, податкове навантаження, доходи, видатки, державний сектор, фізичні особи, юридичні особи.*

Аннотация. *Раскрыта сущность государственного бюджета страны, обобщены основные источники его формирования. Определено состояние налоговой нагрузки страны. Проанализирована структура доходов Государственного бюджета Украины в 2014–2017 гг.*

Ключевые слова: *государство, бюджет, государственный бюджет, налоги, налоговая нагрузка, доходы, расходы, государственный сектор, физические лица, юридические лица.*

Annotation. *The essence of the state budget of the country is disclosed, the main sources of its formation are summarized. The state of the tax burden of the country has been determined. The structure of revenues of the state budget of Ukraine in 2014–2017 is analyzed.*

Keywords: *state, budget, state budget, taxes, tax burden, income, expenses, public sector, individuals, legal entities.*

© Литинська Ю. О., 2018

За сучасних економічних умов створення державного бюджету є основним завданням вищих органів влади. Країна формує свої доходи та видатки задля здійснення розподільчої та контрольної функцій держави, саме цим зумовлено актуальність цієї статті.

Метою написання статті є узагальнення джерел формування державного бюджету, визначення податкового навантаження в Україні, а також аналіз структури доходів державного бюджету України за 2014–2017 рр. за найбільш значущими показниками.

Дослідженням питань формування доходів і видатків країни займалися і займаються чимало науковців, серед них Бандурка О. М., Сідельникова Л. П., Бідюк О. О., Кропельницька С. О., Шара Є. Ю. та ін. Аналіз й узагальнення концепцій науковців дають підстави визначати доходи бюджету як грошові взаємовідносини між державою та суб'єктами господарювання, де об'єктом є валовий внутрішній продукт [1].

Розрізняють чотири основні джерела формування державного бюджету:

– пряме вилучення доходів із державного сектора;

– отримання доходів від державних угідь, майна і послуг;

– перерозподіл доходів серед юридичних і фізичних осіб за допомогою податків;

– залучення позик і кредитів [2–4].

Відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів в Україні, а також порядок їх адміністрування, права й обов'язки платників податків, визначення функцій і правових основ діяльності контролюючих органів регулюються Податковим кодексом України [5].

Основним законодавчим актом, що встановлює процес складання, розгляду, затвердження та виконання бюджетів в Україні, є Бюджетний кодекс України. Відповідно до Кодексу, склад бюджетної системи України є дворівневим: Державний бюджет України та місцеві бюджети.

Податкові надходження в усі часи є основним джерелом формування доходної частини державного бюджету будь-якої держави. Отже, виникає необхідність дослідження податкового навантаження країни та структури доходів державного бюджету.

За даними рейтингу Світового банку та аудиторської компанії PwC, станом на 2015 р. у середньому у світі рівень податкового навантаження становить 40,8 %. Україна із показником податкового навантаження 52,2 % посіла 107 місце в цьому рейтингу серед 189 економік, що свідчить про надмірність податкової системи в країні. Однак, частка податкових надходжень у розрізі регіонів та її динаміка не відповідають частці й динаміці показника валового внутрішнього продукту.

Помірний рівень податкового навантаження країни характеризують зведені статистичні дані стосовно податків України та країн Європейського Союзу (табл. 1) [7].

Таблиця 1

Податкове навантаження в країнах Європейського Союзу та в Україні

Податок	Франція, Німеччина, Данія, Австрія, Швеція	Україна
ПДВ, %	5-25	20
Податок на прибуток, %	13–40	18
Індивідуальний прибутковий податок, %	5–60	5–18

Бачимо (табл. 1), що порівняно з країнами Європейського Союзу Україна має відносно низькі податкові ставки, що характеризує помірне податкове навантаження країни. Зростання доходів державного бюджету можна досягти за умови фінансового компромісу між потребами держави в коштах та інтересами підприємницьких структур.

Доходи бюджету класифікують за такими основними напрямками: податкові, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом та цільові фонди. Аналіз структури доходів Державного бюджету України станом на 1 жовтня 2017 р. подано у табл. 2 [7].

Аналіз даних (табл. 2) дає підстави зробити висновок, що здебільшого бюджет України поповнюється за рахунок неподаткових надходжень і податкових, зокрема, внутрішніх податків на товари і послуги та податку на додану вартість з імпортних товарів. Динаміку зміни доходів державного бюджету України за останні чотири роки подано на рис. 1 [7].

Бачимо (рис. 1), що доходи Державного бюджету України щороку пропорційно зростають, отже, після кризи 2014 р. українська економіка перебувала у фазі досить успішного розвитку. Створення нових підприємств і збільшення обсягів реалізації продукції і послуг забезпечували зростання податкових надходжень від діяльності суб'єктів господарювання. Стан доходів на жовтень 2017 р. не досяг рівня 2016 р., що може бути зумовлено закрит-

тям багатьох вітчизняних підприємств, які не витримали сучасної ринкової конкуренції, що спричинило недоотримання податкових надходжень до державного бюджету.

Таблиця 2

Аналіз структури доходів Державного бюджету України

№ з/п	Податок	Дохід, у відсотках
1	Податкові надходження	77,63
1.2	Внутрішні податки на товари та послуги	51,58
1.3	Податок на додану вартість з імпортних товарів	30,18
1.4	Податки на доходи, прибуток і збільшення ринкової вартості	17,39
1.5	Податок на доходи фізичних осіб	9,15
1.6	Податок на прибуток підприємств	8,24
2	Неподаткові надходження	16,22
3	Доходи від операцій з капіталом	0,04
4	Засоби від зарубіжних країн і міжнародних організацій	0,22
5	Цільові фонди	5,09
6	Офіційні (міжбюджетні) трансферти	0,79
	Разом, у відсотках	100
	Разом, млн грн	585 755,7

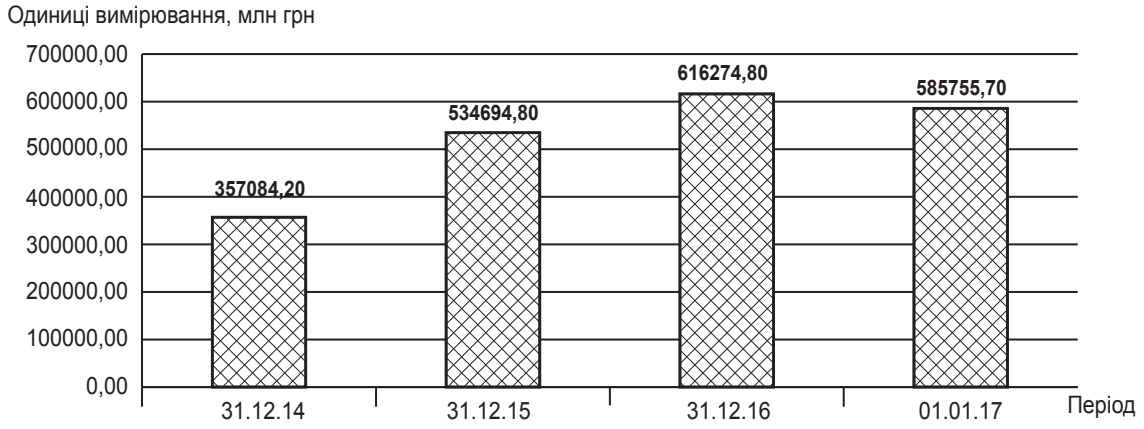

Рис. 1. **Доходи Державного бюджету України, 1 січня 2014 р. – 1 жовтня 2017 р.**

Основним відкритим питанням залишається незбалансованість державного бюджету, яка призводить до дефіциту надходжень, тобто доходи є значно нижчими, ніж видатки Державного бюджету України.

Таким чином, для забезпечення збалансованості бюджету слід дотримуватися раціонального розподілу доходів між бюджетами різних рівнів відповідно до розподілу їх видаткових повноважень, упроваджувати заходи з максимізації бюджетних доходів, сприяти виявленню додаткових резервів на підставі моніторингу діяльності бюджетних установ. Слід обмежити бюджетні витрати, тобто встановити граничні їх величини для кожної бюджетної установи за кожним видом витрат, а також модернізувати бюджетне регулювання у сфері міжбюджетних відносин.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Волошан І. Г.

Література: 1. Бідюк О. О., Шара Є. Ю. Облік і звітність в оподаткуванні : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2012. 496 с. **2.** Кропельницька С. О. Соціальне страхування : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2013. 336 с. **3.** Бандурка О. М., Понікаров В. Д. Податкове право : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2012. 312 с. **4.** Сідельникова Л. П., Сідельникова Т. П., Костіна Н. М. Податкова система : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2013. 604 с. **5.** Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» /

Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **6.** Загальнодержавні податки // Державна фіскальна служба України. URL: http://sfs.gov.ua/podatki-ta-zbori/zagalnoderjavni-podatki. **7.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.

СИСТЕМА ЗБАЛАНСОВАНИХ ПОКАЗНИКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ НА ВИКОНАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ

УДК 657.471

Ліщенко Ю. О.

Магістрант 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто теоретичні підходи до використання системи збалансованих показників. Проаналізовано її взаємозв'язок із мотивацією персоналу та досягненням стратегічних цілей. Розроблено стратегічну карту діяльності ПрАТ «Полтавський ГЗК».*

Ключові слова: *підприємство, організація, персонал, оплата праці, система збалансованих показників, ефективність, стратегія, стратегічна карта.*

Аннотация. *Рассмотрены теоретические подходы к использованию системы сбалансированных показателей. Проанализирована ее взаимосвязь с мотивацией персонала и достижением стратегических целей. Разработана стратегическая карта деятельности ЗАО «Полтавский ГОК».*

Ключевые слова: *предприятие, организация, персонал, оплата труда, система сбалансированных показателей, эффективность, стратегия, стратегическая карта.*

Annotation. *Theoretical approaches to the use of the balanced scorecard are considered. Analyzed its relationship with staff motivation and achievement of strategic goals. A strategic map of the activity of CJSC Poltava GOK was developed.*

Keywords: *enterprise, organization, personnel, remuneration, balanced scorecard, efficiency, strategy, strategic map.*

За умов транзитивної економіки гостро стоїть питання вибору, яке можна сформулювати як «змінюйся або зникай». Компанії вимушені працювати й удосконалювати свої продукти та бізнес-процеси швидше, ніж будь-коли. Balanced scorecard (BSC), або система збалансованих показників (СЗП) дозволяє відповідати цим вимогам якнайкраще, оскільки мотивує працівників прагнути виконувати цілі роботодавця. Щоб визначити, наскільки ефективно працює організація або її підрозділи, фінансових показників недостатньо, оскільки вони відображають ефективність роботи компанії в минулому.

BSC є інструментом стратегічного та оперативного управління, що дає змогу пов'язати стратегічні цілі компанії із бізнес-процесами і щоденними діями співробітників на кожному рівні управління, а також здійснювати контроль за реалізацією стратегії [1].

Значний внесок у розробку збалансованої системи показників зробили зарубіжні та вітчизняні науковці, серед них Нортон Д., Каплан Р., Нівен П., Веттер М., Браун М., Слінькова В., Ніколаєва О., Алексєєва О. та ін.

Метою написання статті є аналіз збалансованої системи показників як інструменту стратегічного управлінського обліку діяльності підприємств, а також розробка стратегічної карти підприємства.

Термін «збалансована система показників» уперше запропоновано в 1992 р. Нортоном Д. і Капланом Р., які за результатами проведеного дослідження широкого кола компаній змогли запропонувати нову методику оцінки компаній. Її новаторство полягало у відході від оперування лише фінансовими показниками, що свідчать про підсумковий результат на поточний момент часу і не можуть бути базою для досягнення стратегічних цілей [1].

© Ліщенко Ю. О., 2018

Під збалансованою системою показників Браун М. розуміє систему управління ефективністю підприємства, що має оцінюватися на підставі задоволеності споживачів і вартості товарів та послуг, операційної ефективності, ефективності роботи постачальників і задоволеності персоналу [2].

На думку Слінькова В., збалансована система показників є практичним інструментом оцінки реалізації корпоративної стратегії підприємства. Її основною задачею є перетворення місії компанії у конкретні, цілком осяжні задачі та показники, що є балансом між зовнішніми звітними даними для акціонерів та клієнтів і внутрішніми характеристиками найважливіших бізнес-процесів, інновацій, освіти та зростання. Тобто це рівновага між показниками результатів минулої діяльності та майбутнього зростання [3].

Науковці Ніколаєва О. Е., Алєксєєва О. В. розглядають збалансовану систему показників як принципово нову технологію управлінського обліку, що дає змогу об'єктивно оцінити ефективність діяльності підприємства та пов'язати стратегію бізнесу з оперативною діяльністю [4].

Аналіз літературних джерел дає підстави зробити висновок, що збалансована система показників є інструментом оцінки ефективності діяльності підприємства та використовується задля здійснення моніторингу реалізації його стратегії. На сучасному етапі розвитку економічної думки розробки щодо впровадження збалансованої системи показників до практичної діяльності підприємств гірничодобувної промисловості відсутні, чим і зумовлено необхідність подальших досліджень.

За результатами статистичних звітів компанії A Mercer Consulting Group, Inc., яка проводила дослідження систем матеріальної винагороди у більш ніж 200 західних компаніях, 88 % із них вважають залежність системи винагороди від виконання показників BSC досить ефективною. Коли працівники зрозуміють, що оплата праці залежить від досягнення стратегічних цілей, стратегія стане повсякденною роботою кожного.

Для наглядного подання та угрупування поставлених цілей зазвичай використовують стратегічні карти, що містять усі складові діяльності підприємства. На рис. 1 подано розроблену автором стратегічну карту діяльності одного із провідних підприємств вітчизняної гірничодобувної промисловості – ПрАТ «Полтавський ГЗК» [2].

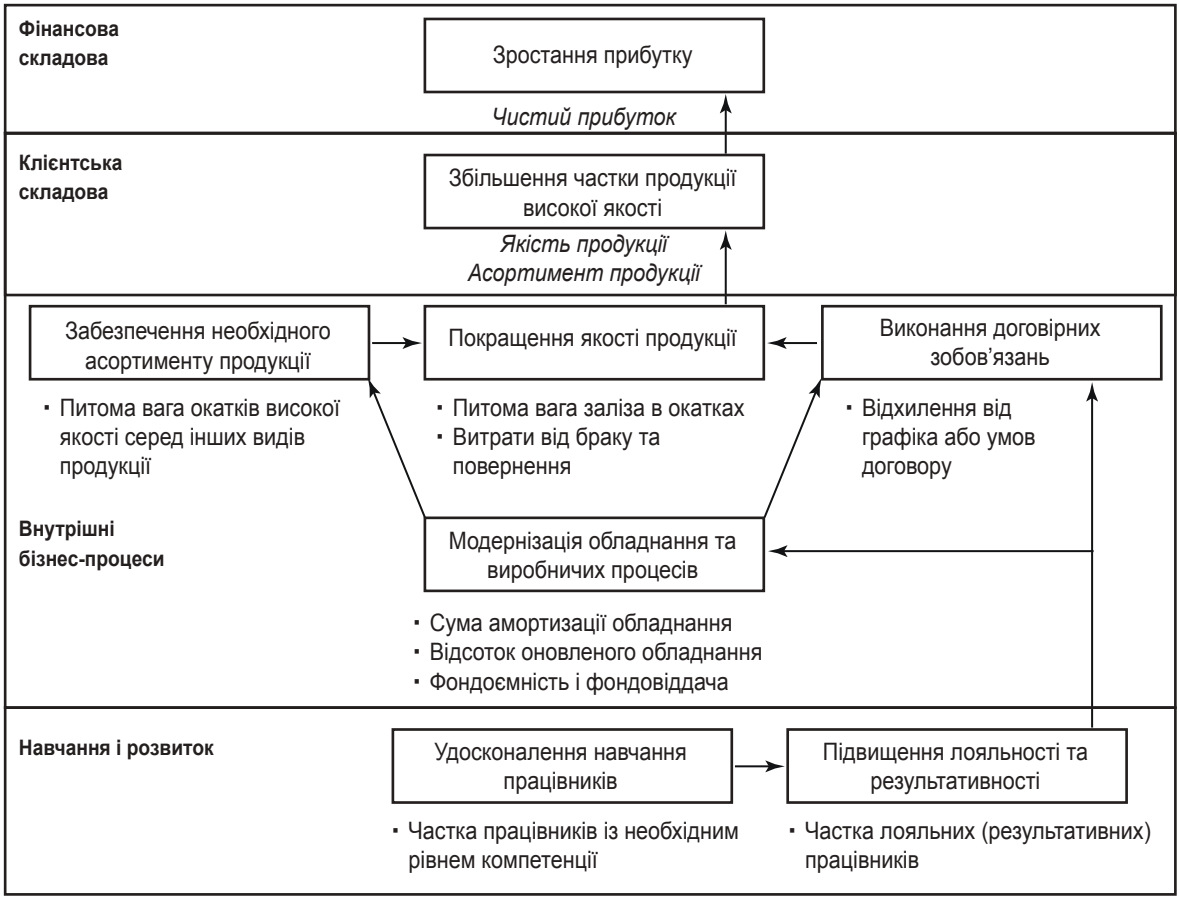

Рис. 1. **Стратегічна карта діяльності ПрАТ «Полтавський ГЗК»**

Крім того, преміюючи співробітників за досягнення не тільки фінансових показників, а й показників за іншими складовими (бізнес-процеси, клієнти, розвиток), компанія тим самим демонструє впевненість у необхідності

досягти їх виконання, щоб її діяльність виявилася успішною, а також показує важливість і значущість розроблених карт для керівництва й організації у цілому.

При розробці BSC існує висока ймовірність виникнення помилок у процесі вибору показників. Важливо пам'ятати, що кожний із показників має бути зрозумілим, вимірюваним та об'єктивним.

Якщо у компанії відсутні дані про статистику та динаміку зміни обраних показників, можуть виникнути проблеми із вибором критеріїв їх оцінки, що може призвести до зростання рівня конфліктності та демотивації колективу. Для мінімізації ризиків рекомендовано розпочинати із запуску пілотного проекту для окремого структурного підрозділу [5].

Зрозуміло, що в результаті взаємозв'язку системи винагороди з BSC співробітники почнуть приділяти основну увагу виконанню тих показників, які безпосередньо впливають на преміальну частину зарплати, і можуть ігнорувати ті, що не вказані у BSC. Задля збереження тенденцій фінансових показників необхідно ввести мінімально допустимі їх значення, у разі невиконання яких винагорода за інші не виплачується [6].

Необхідність розробки й упровадження системи винагороди на основі зв'язку із BSC виникає, якщо власники зацікавлені у досягненні довгострокових цілей. Важливо також здійснювати моніторинг відповідності дій цілям, досягнутих показників – плановим, а за необхідності вносити відповідні корективи.

Отже, з одного боку, зв'язок системи винагороди з BSC дуже важливий, оскільки він є сильним стимулом для співробітників щодо виконання показників стратегічних карт і досягнення стратегічних цілей підприємства. З іншого боку, перш ніж пов'язувати систему винагороди з BSC, слід оцінити ризики, проаналізувати ефективність використання такої системи винагороди.

Таким чином, науковим результатом написання статті є систематизація й узагальнення теоретичних підходів до BSC та розробка стратегічної карти діяльності для ПрАТ «Полтавський ГЗК». Напрямом подальших досліджень має стати розробка KPI для всіх посад підприємства, що сприятиме ефективному виконанню співробітниками стратегічних завдань компанії.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Гончарова С. Ю.

Література: 1. Каплан Р. С., Нортон Д. П. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию / пер. с англ. М. : Олимп-Бизнес, 2005. 328 с. **2.** Браун М. Г. Сбалансированная система показателей: на маршруте внедрения / пер. с англ. М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. 226 с. **3.** Слиньков В. Н. Сбалансированная система показателей в менеджменте организации. Киев : КНТ, 2007. 292 с. **4.** Николаева О. Е., Алексеева О. В. Стратегический управленческий учет. М. : Едиториал УРСС, 2003. 304 с. **5.** Друкер П. Управление, нацеленное на результаты : пер. с англ. М. : Экономика, 1994. 232 с. **6.** Снітко Л. Т. Теоретико-методичні аспекти оцінки і стимулювання компетенцій працівників підприємства. *Науковий вісник ПУЕТ.* 2013. № 3. С. 45–49.

ПСИХОЛОГІЯ МИСЛЕННЯ: ФЕНОМЕНОЛОГІЯ, ПРОЦЕС І ДЕТЕРМІНАНТИ

УДК 159.955

Лобас Ю. Ю.

Студент 2 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано наукові підходи до вивчення мислення, його видів, операціональних і процесуальних особливостей. Деталізовано різні підходи до типології мислення. Визначено особливості прояву мислення, його функції. Розглянуто мислення як багатофункціональну складову свідомості індивіда. Проведено теоретичний аналіз різних сторін мислення, видів і проявів, а також їхніх зовнішніх і внутрішніх детермінант.*

Ключові слова: *психологія, психологія мислення, види мислення, типи мислення, етапи мислення, практичне мислення, мотиви розумової діяльності, детермінанти мислення.*

Аннотация. *Проанализированы научные подходы к изучению мышления, его видов, операциональных и процессуальных особенностей. Детализированы различные подходы к типологии мышления. Определены особенности проявления мышления, его функции. Рассмотрено мышление как многофункциональная составляющая сознания индивида. Проведен теоретический анализ различных сторон мышления, видов и проявлений, а также их внешних и внутренних детерминант.*

Ключевые слова: *психология, психология мышления, виды мышления, типы мышления, этапы мышления, практическое мышление, мотивы умственной деятельности, детерминанты мышления.*

Annotation. *Analyzed scientific approaches to the study of thinking, its types, operational and procedural features. Various approaches to the typology of thinking are detailed. Identified features of the manifestation of thinking, its functions. Considered thinking as a multifunctional component of the consciousness of the individual. A theoretical analysis of the various aspects of thinking, types and manifestations, as well as their external and internal determinants, has been carried out.*

Keywords: *psychology, psychology of thinking, types of thinking, types of thinking, stages of thinking, practical thinking, motives of mental activity, determinants of thinking.*

Нині термін «мислення» є широко використовуваним у психологічній науці. Однак, із появою когнітивної психології як окремого напряму досліджень пізнавальної діяльності проблема мислення розвивалась зі спробами змоделювати поведінку людини у процесі вирішення задач. Психологічний аналіз феномена людського мислення здійснюється постійно. Дослідники мислення впродовж багатьох років застосовували різні способи та методи емпіричного вивчення, формулювали концептуальні теоретичні моделі на підставі отриманих результатів. Психологічна наука і практика зобов'язані знаходити відповіді на запитання щодо того, як мислить і повинна мислити сучасна людина, як можна дослідити, змінити, покращити її розумову діяльність за швидкозмінюваних сучасних умов буденного життя та професійної діяльності [6].

Свого часу на виокремленні психологічних аспектів мислення наголошували такі науковці, як Леонтьєв О. М., Скрипченко О. В., Вигодський Л. С., Костюк Г. С., Рубінштейн С. Л., Тихоміров О. К. та ін.

Метою написання статті є теоретичний аналіз різних сторін мислення, видів і проявів, а також їхніх зовнішніх і внутрішніх детермінант.

Мислення є складною багатофакторною структурою. Залежно від рівня узагальнення інформації, використовуваних для цього засобів, новизни отриманих результатів, ступеня інтелектуальної активності науковці виокремлюють кілька видів і способів мислення. Формулюючи цю психологічну категорію, розмежуємо її із такими суміжними та взаємопов'язаними поняттями, як геніальність, обдарованість, творчість, креативність і творче мислення, оскільки розуміння цих характеристик допоможе нам повніше осягнути сутність питання [2].

Так, геніальність є найвищим рівнем розвитку здібностей, як загальних, інтелектуальних, так і спеціальних; результатами діяльності особистості, які є основним досягненням людства на певних етапах розвитку суспільства. Обдарованість розуміють як наявність у людини задатків до розвитку здібностей, що дають змогу їй успішно освоювати види діяльності, пов'язані з відповідними здібностями.

Творчість є діяльністю людини, спрямованою на створення нових матеріальних та духовних цінностей, у якій суттєве значення належить уяві, інтуїції, неусвідомленим компонентам розумової активності, а також потребі особистості в самоактуалізації [3]. Творчість у своєму функціонуванні комбінує когнітивні, емоційні та вольові аспек-

© Лобас Ю. Ю., 2018

ти, має процесуальний та особистісний аспект. Продукт творчості є результатом найвищої концентрації духовних сил, яку Станіславський К. позначив терміном «надсвідомість». Залежністю науково-технічного прогресу від процесу творчого зумовлено спроби його комп'ютерного моделювання у межах розвитку сучасних комп'ютерних технологій.

Традиційна психологія інтерпретує мислення як психічний процес, завдяки якому в мозку людини відбувається узагальненість і опосередкованість відображення, при цьому відображаються не лише самі предмети, явища, властивості, а відображаються зв'язок і відношення між ними. Фактично це відображення можемо назвати понятійним, отже, найскладнішою формою пізнання світу. У мисленнєвому процесі, на відміну від чуттєвого пізнання, за допомогою опосередкованих систем засобів (мисленнєві операції, мова, мовлення, простіші психічні процеси, знання, уявлення тощо) відбувається узагальнена процедура виділення суттєвих ознак і відношень у певні логічні структури, які, у свою чергу, семантуються у поняття.

Очевидно, що мислення оперує не тільки на рівні відчуттів та сприймань, але і на пам'яттєвих процесах (запам'ятовування, збереження, відтворення), уявленнях і, звичайно, на емоціях. Однак, мислення як опосередкований і узагальнений процес розглядає традиційна психологія. До речі, так його трактують традиційна філософія, логіка та фізіологія. Сучасна психологічна наука принципово намагається виділити в мисленні саме психологічний аспект, абстрагуючись від теоретико-пізнавального та логічного [1].

Мислення є багатофункціональним, і кожну з функцій має досліджувати відповідна наука, але для психології існує спеціальний аспект вивчення мислення. Мислення є психічним процесом, отже, проявляється у часі, просторі та динаміці. За визначенням Гальперіна П. Я., мислення є не тільки процесуальним, але й діяльнісним і має розглядатися у взаємозв'язку цих двох підходів. Мислення є суб'єктивним, як і вся психіка людини, а також орієнтувальним. І якщо теоретико-пізнавальний і логіко-філософський аналіз дозволяє абстрагуватися від суб'єкта мислення, то на рівні психології абстрагування від суб'єкта мислення втрачає свій психологічний зміст, адже мислить особистість, індивід, індивідуальність, людина, і саме особистість і пізнає завдяки цьому довкілля і активно змінює його. Це є своєрідним ядром інтелектуально-творчого потенціалу особистості, його динамічною складовою [3].

Мислення тісно об'єднує всі психічні процеси в єдиний алгоритм, який називають інтелектом. Саме інтелект дає здатність людині сконструювати особистісну парадигму світу, що, у свою чергу, відображає її суб'єктивне творення навколишньої дійсності, дає змогу реорганізувати та розвивати свій індивідуальний особистісний досвід, що проявляється в особистісній взаємодії із навколишнім світом. Таким чином, мислення є процесуально-пізнавальною діяльністю, яка диференціюється залежно від видів, рівнів та характеру узагальнення, а також від динамічних характеристик самого суб'єкта, проблемності, новизни та засобів відображення. Характерним в мисленні є те, і це є найважливішим, що процес не є запрограмованим на суб'єктивному рівні, а у процесуальному прояві детермінація мислення динамізується, реалізується, твориться під час мислення, тому сама процедура мислення теж є процесом.

У психології одним із перших виділено словесно-логічне мислення. Це мислення досі виділяють як одне з основних, що характеризується використанням понять, логічних конструкцій, які функціонують на основі мови й мовних засобів [4]. Водночас розрізняють наочно-дійове мислення, воно існує і у людей, і у вищих тварин. Його систематично вивчали Павлов І., Келер В., Ладигіна-Котс Н. та ін. Основну характеристику наочно-дієвого мислення відображено в назві: вирішення завдання є здійснюваним за допомогою реальної зміни ситуації за застосування спостерігаючого рухового акту.

Нині в психології переконливо продемонстровано, що ці три види мислення співіснують у дорослої людини і функціонують за вирішення різних завдань. Описана класифікація (трійка) не є єдиною. У психологічній літературі [1–6] використовують ще кілька «парних» класифікацій. Так, розрізняють теоретичне і практичне мислення за типом вирішення завдань і зумовлених структурних і динамічних особливостей. Сучасні психофізіологічні дослідження дозволили виділити типи мислення, які залежать від особливостей взаємодії та домінування півкуль головного мозку. Як стверджує Ротенберг В. С., експериментально встановлено, що з функціями лівої та правої півкуль у людини пов'язано два типи мислення: лівопівкульове і правопівкульове. Лівопівкульове мислення у такий спосіб організовує будь-який використовуваний матеріал (неважливо, вербальний чи невербальний), що створюється однозначний контекст, який більш-менш однаково розуміютьсярізні люди. Основною відмінністю правопівкульового мислення (просторово-образного) є одномоментне встановлення численних зв'язків між предметами та явищами. Ці типи мислення відрізняються один від одного не якістю матеріалу, яким вони оперують, а як протилежні один одному за принципом організації зв'язків між елементами цього матеріалу. Нині існують прямі докази вирішального значення для творчості правопівкульового мислення, що створює специфічний просторово-образний контекст [5].

У цілому співвідношення між різними видами мислення недостатньо виявлені. Однак, зрозумілим є головне: терміном «мислення» в психології дослідники позначають якісно різнорідні процеси. Тому науковці Корнілов Ю. К., Драпак Є. В. наполягають на тому, що в основі розподілу процесу мислення на окремі види має бути визначений, чітко усвідомлюваний, концептуалізований критерій. Такими детермінантами є:

– форма, у якій реалізується мислення: дієва або образно-понятійна;

– вид діяльності: навчальна, експериментальна або позанавчальна;

– спосіб освоєння дійсності: практичний, перетворювальний або науково-пізнавальний [6].

Психологічне вивчення мислення має спонукати до визначення цього феномена і його предмета, яке має, на думку Тіхомірова О. К., відображати мотивацію розумової діяльності, розрізняти діяльність, дію та операцію, як під час вивчення зовнішньо-предметної практичної діяльності.

Таким чином, з психологічного погляду мислення є однією з функцій свідомого відображення, що створює знання, які як продукт суб'єктивної діяльності є її складовими. Мислення змінює характер реалізації інших психічних функцій: внутрішнього та зовнішнього мовлення, сприйняття, пам'яті, уяви, свідомості в цілому. Психологічна структура мислення в її динамічній єдності свідомості як органічної цілісності та суперечностей між характером діяльності та її природними передумовами має бути у формі внутрішніх суперечностей самої діяльності. Психологічна теорія діяльності ізоморфних інтелектуальних та предметних структур надає можливості для побудови психологічної структури мислення у вигляді проекцій динамічної системи відношень, які пов'язують різноманітні рівні та способи організації діяльності в органічну цілісність.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Малюкіна А. О.

Література: 1. Асмолов А. Г. По ту сторону сознания. Методологические проблемы неклассической психологии. М. : Смысл, 2012. 480 с. **2.** Брунер Д. Психология познания. За пределами непосредственной информации. М. : Директмедиа Паблишинг, 2008. 782 с. **3.** Гальперин П. Я. Введение в психологию : учебное пособие. М. : Университет, 2000. 332 с. **4.** Корнилов Ю. К. Практическое мышление: специфика обобщения, природа вербализации и реализуемости знаний : учебное пособие / под ред. Ю. К. Корнилова. Ярославль, 1997. 144 с. **5.** Кашапов М. М. Психология профессионального педагогического мышления : дис. … д-ра психол. наук : 19.00.07. Ярославль, 2000. 416 с. **6.** Корнилов Ю. К., Драпак Е. В. Практическое мышление: субъектная детерминация. *Психологический журнал.* 2010. № 2. С. 45–48. **7.** Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность : учебное пособие. М. : Смысл ; Академия, 2005. 352 с.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОХОДІВ І ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ТА НАЦІОНАЛЬНИМИ СТАНДАРТАМИ

УДК 657.01

Лозова К. В.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто визначення сутності понять «дохід» і «витрати», конкретизовано умови їх визнання й оцінювання в обліку підприємств. Проведено порівняльний аналіз визначень і класифікації доходів і витрат за міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, фінансові результати, фінансова звітність, доходи, витрати, стандарти, міжнародні стандарти фінансової звітності, положення (стандарти) бухгалтерського обліку.*

© Лозова К. В., 2018

Аннотация. *Рассмотрены определения сущности понятий «доход» и «расходы», конкретизированы условия их признания и оценки в учете предприятий. Проведен сравнительный анализ определений и классификации доходов и расходов согласно международным и национальным стандартам бухгалтерского учета.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, финансовые результаты, финансовая отчетность, доходы, расходы, стандарты, международные стандарты финансовой отчетности, положения (стандарты) бухгалтерского учета.*

Annotation. *The definitions of the essence of the concepts «income» and «expenses» are considered, the conditions for their recognition and valuation in the accounting of enterprises are specified. A comparative analysis of definitions and classification of income and expenses according to international and national accounting standards.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, financial results, financial statements, income, expenses, standards, international financial reporting standards, accounting regulations (standards).*

За умов реформування економіки вітчизняні компанії все частіше виходять на міжнародні ринки, у зв'язку із чим виникає необхідність приведення фінансової звітності у відповідність із міжнародними стандартами. Для кожного підприємства важливим є визнання та відображення фінансових результатів своєї діяльності. Прозорість і достовірність відображення фінансових результатів дає змогу іноземному інвестору приймати рішення про обсяг інвестицій, які він може надати підприємству, а також здійснювати контроль ефективності їх використання.

Дослідженням цього питання займалися і займаються Голов С., Бутинець Ф., Чумак О., Швець В. та ін.

Метою написання статті є виявлення спільних рис та відмінностей визнання, класифікації та оцінки доходів і витрат за національними та міжнародними стандартами задля гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності, а також визначення основних напрямів удосконалення бухгалтерського обліку в Україні з урахуванням міжнародного досвіду.

Фінансовий результат кожного підприємства залежить від суми доходів, які воно отримує у процесі своєї діяльності, та суми використаних ресурсів – витрат. У зв'язку із цим виникає необхідність порівняння національних положень бухгалтерського обліку (П(С)БО) та міжнародного стандарту бухгалтерського обліку (МСБО). Формування інформації про доходи підприємства та розкриття їх у фінансовій звітності в національному бухгалтерському обліку регулюються стандартами П(С)БО 15, а у міжнародному – МСБО 18 [1; 3]. Відповідно витрати в національному бухгалтерському обліку регулюються стандартами П(С)БО 16, а у міжнародному – МСБО 23. У таблиці подано порівняльну характеристику обліку доходів за національними та міжнародними стандартами (табл. 1) [1–3].

Таблиця 1

Порівняльна характеристика обліку доходів за національними та міжнародними стандартами

	П(С)БО 15	МСБО 18
Визначення	Доходи – це збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу	Дохід – це валове надходження економічних вигід протягом періоду, що виникає у ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників власного капіталу
Критерії визнання доходу збігаються за обома стандартами та передбачають ймовірне зростання власного капіталу в результаті надходжень та збільшення економічних вигід. Доходами не визнають суми податків і обов'язкових платежів, які підлягають перерахуванню до бюджету й позабюджетних фондів; суми надходжень за договором комісії, агентським та іншим аналогічним договором на користь комітента		
Класифікація за групами доходу	– дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); – інші операційні доходи; – фінансові доходи; – інші доходи; – надзвичайні доходи	– дохід від реалізації; – дохід від надання послуг; – відсотки, роялті, дивіденди
У П(С)БО 15 та МСБО 18 передбачено, що дохід має оцінюватися за справедливою вартістю – сумою, за якою можна обміняти актив або погасити заборгованість у операції між обізнаними зацікавленими та незалежними сторонами		

Останнім етапом порівняння національних та міжнародних стандартів є розкриття інформації про доходи у примітках до фінансової звітності. Ці пункти у стандартах є майже однаковими, дещо різняться тільки в моментах класифікації за групами доходів у розрізі кожного з стандартів.

Проведений порівняльний аналіз дає підстави зробити висновок, що національні та міжнародні стандарти мають чимало спільних рис: визнання доходів, оцінка та їх відображення трактуються подібно в обох стандар-

тах. Однак, виявлено і певні несуттєві відмінності: класифікація й ступінь висвітлення деяких питань різняться. У міжнародних стандартах більш конкретизовано певні положення, а національний стандарт містить моменти, що є зумовленими зокрема національними особливостями обліку. Міжнародні стандарти не тільки узагальнюють накопичений досвід різних країн, але й активно впливають на розвиток національної системи бухгалтерського обліку. Аналіз змісту національних положень свідчить про необхідність їх постійного розвитку й удосконалення відповідно до змін, що відбуваються в економіці країни.

Визначення витрат, наведене у національних положеннях бухгалтерського обліку, майже повністю відповідає визначенню сутності цього поняття у міжнародних стандартах. Так, у Концептуальній основі складання та подання фінансових звітів (п. 70) витрати розглядаються як зменшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, що є пов'язаним із виплатами учасникам.

У таблиці подано порівняльну характеристику умов визнання витрат за П(С)БО 16 та Концептуальною основою складання та подання фінансових звітів (табл. 2) [5; 6].

Таблиця 2

Порівняльна характеристика умов визнання витрат за П(С)БО 16 та Концептуальною основою складання та подання фінансових звітів

П(С)БО 16	МСБО 23
Відбувається зменшення активів або зростання зобов'язань (п. 5)	Виникає зменшення економічних вигід, що є пов'язаними зі зменшенням активів або зростанням зобов'язань (п. 94)
Витрати можуть бути достовірно визначені (п. 6)	Зменшення економічних вигід можна достовірно визначити (п. 94)
Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно із визнанням доходу, для отримання якого їх було здійснено (п. 7)	Витрати визнаються у звіті про прибутки та збитки на підставі безпосереднього зв'язку між понесеними витратами та зароблением доходом від конкретних статей (п. 95)

Отже, за МСФЗ витрати визнаються на підставі безпосереднього зв'язку між понесеними витратами та прибутками за конкретними статтями доходів, що припускає одночасне визнання прибутків і витрат, які виникають безпосередньо і спільно від одних і тих самих операцій або інших подій. Згідно із П(С)БО 16 витрати визнаються у звітності в момент вибуття активу або зростання зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу підприємства, на підставі систематичного та раціонального їх розподілу протягом тих звітних періодів, коли надходять відповідні економічні вигоди [5].

Відрізняються і класифікація та групування витрат. Міжнародні стандарти виходять з існування загальноприйнятої практики розмежування у звітності статей витрат, які виникають у процесі звичайної діяльності організації, та статей витрат, які не є пов'язаними зі звичайною діяльністю. У П(С)БО 16 витрати класифікуються залежно від виду діяльності, від якого вони виникли, за економічними елементами та статтями витрат [5; 6]

Таким чином, міжнародні стандарти не тільки узагальнюють накопичений досвід різних країн, але й активно впливають на розвиток національних систем бухгалтерського обліку й звітності. Аналіз змісту національних П(С)БО переконливо свідчить про необхідність їх постійного розвитку й удосконалення відповідно до змін, що відбуваються в економіці країни. У зв'язку із тим, що МСБО постійно змінюються, зростає кількість розбіжностей між ними й П(С)БО. Оскільки згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» П(С)БО не можуть суперечити міжнародним стандартам, у майбутньому слід очікувати внесення відповідних змін у національні стандарти щодо обліку й оцінки витрат.

–

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Тютлікова В. В.

Література: 1. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Закон України від 29.11.99 № 290 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99/ed19991129. **2.** Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати» : Закон України від 31.03.99 № 87 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99/ed19990331. **3.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО 18). Дохід : Міжнародний документ від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025. **4.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1

(МСБО 1). Подання фінансової звітності : Закон України від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_013. **5.** Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Закон України від 31.12.99 № 318 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00/ed19991231. **6.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 23 (МСБО 23). Витрати на позики : Міжнародний документ від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_042.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НОРМУВАННЯ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

УДК 331.103

Мадика В. В.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто поняття та методи вимірювання й нормування праці. Конкретизовано особливості нормування праці на вітчизняних підприємствах та на підприємствах провідних країн світу. Виявлено основні проблеми нормування праці на вітчизняних підприємствах. Запропоновано напрями вдосконалення нормування праці на підприємствах України.*

Ключові слова: *підприємство, організація, норми праці, нормування, аналітичний метод, продуктивність, результативність.*

Аннотация. *Рассмотрены понятия и методы измерения и нормирования труда. Конкретизированы особенности нормирования труда на отечественных предприятиях и на предприятиях ведущих стран мира. Выявлены основные проблемы нормирования труда на отечественных предприятиях. Предложены направления совершенствования нормирования труда на предприятиях Украины.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, нормы труда, нормирование, аналитический метод, производительность, результативность.*

Annotation. *The concepts and methods of measurement and valuation of labor are considered. Specific features of labor valuation in domestic enterprises and enterprises of leading countries of the world are specified. The main problems of labor rationing in domestic enterprises are identified. The directions for improving labor regulation at Ukrainian enterprises are proposed.*

Keywords: *enterprise, organization, labor standards, rationing, analytical method, productivity, performance.*

Сучасна Україна – це країна з ринковою економікою, чим зумовлено важливість продуктивної підприємницької діяльності та постійного вдосконалення виробництва товарів і надання послуг. Для цього необхідно забезпечити ефективну організацію роботи підприємств шляхом оптимізації витрат усіх ресурсів і нормування праці.

Світові лідери економіки, такі як Велика Британія, Японія, США, Швеція, Канада, Німеччина використовують на вітчизняних підприємствах найсучасніші методи мікроелементного аналізу та підходи до визначення раціонального нормування праці. Розвиток продуктивних сил безпосередньо залежить від правильного визначення кількості та використання не тільки робочого часу, сировини, енергії, матеріалів, але і живої праці. За умов посиленої конкуренції ці фактори відіграють важливу роль для ефективної діяльності підприємства. Цим зумовлено не тільки науковий і практичний інтерес до проблем розвитку нормування праці, але й необхідність розв'язання питань щодо раціонального використання його переваг країнами світу.

© Мадика В. В., 2018

Метою написання статті є визначення особливостей і проблем нормування праці в Україні, а також аналіз застосування інструментів покращення нормування праці із урахуванням світових тенденцій.

Дослідженням проблем і перспектив розвитку нормування праці займалися і займаються зарубіжні науковці, серед них Тейлор Ф., Гілбрет Ф. та ін. Вивченням проблем і факторів, що впливають на розвиток нормування праці в Україні, займаються Омельченко І. Б., Семенченко А. В., Шабанова Г. П., Горбатюк К. В., Зоткіна Н. С., Багрова І. В. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, через нестримний розвиток світової економіки питання вдосконалення нормування праці в Україні є досить актуальним.

Згідно зі ст. 85 Кодексу законів про працю України норми праці – це норми виробітку, часу, обслуговування, кількості, що встановлюються для працівників згідно із досягнутим рівнем техніки, технології, організації виробництва та праці [1]. Нормування праці встановлює певну міру витрат праці на виготовлення одиниці продукції або роботи за відповідних умов. За ринкових економічних відносин нормування праці є одним із найвагомішим елементів організації праці, оскільки дозволяє нести мінімальні витрати, якщо максимально ефективно використовувати розумовий потенціал, навички, досвід і можливості співпрацівників, а також визначає раціональну пропорційність між оплатою та зусиллями робітників. За застосування ефективного нормування праці підприємство може скоротити кошти на заробітну плату, затрати праці, що сприятиме зменшенню собівартості продукції, а також підвищенню продуктивності та якості продукції.

Основними завданнями нормування праці є:

– установлення нормативу часу для виготовлення одиниці продукції;

– створення раціональної структури виробництва та робочого процесу;

– аналіз виконання плану та діяльності підприємства для знаходження додаткових виробничих засобів;

– установлення ефективного режиму використання обладнання на підприємстві;

– з'ясування норм праці відповідно до умов праці робітників та організація відповідних технічних заходів для їх покращення;

– розподіл обов'язків і моніторинг діяльності працівників для мотиваційного стимулювання [2].

Для виконання цих завдань застосовують різні методи нормування праці, що є сукупністю прийомів і засобів визначення норм праці; їх розподіляють на аналітичні та сумарні. Аналітичний метод є застосовуваним для поліпшення продуктивності праці шляхом повного аналізу діяльності підприємства та виробничого процесу. Експериментально-аналітичний метод є застосовуваним при вивченні процесу виробництва у природних умовах. Підприємство визначає показники за нормативним режимом роботи обладнання та нормативним часом на проведення певних операцій для застосування розрахунково-аналітичного методу. Якщо підприємство не вдається до аналізу трудового процесу та детального вивчення виробничого ходу, можна використати сумарний метод нормування праці, що базується на досвіді науковців і спеціалістів у цій сфері.

В Україні нормування праці регулюється Кодексом законів про працю. Згідно зі ст. 85 для нормування праці застосовують норми виробітки та норми часу:

– норма часу – розмір витрат робочого часу, установлений для виконання одиниці роботи працівником або групою працівників (наприклад бригадою) відповідної кваліфікації за певних організаційно-технічних умов;

– норма виробітку – установлений обсяг роботи (кількість одиниць продукції), який працівник чи група працівників відповідної кваліфікації мають виконати (виготовити, перевезти тощо) за одиницю робочого часу за певних організаційно-технічних умов.

Згідно зі ст. 88 Кодексу законів про працю України нормальними умовами праці для встановлення норми виробітки та часу вважають справний стан машин, верстатів і пристроїв; належну якість матеріалів та інструментів, необхідних для виконання роботи, їх вчасне подання; вчасне забезпечення виробництва електроенергією, газом та іншими джерелами енергоживлення; своєчасне забезпечення технічною документацією; здорові та безпечні умови праці (дотримання правил і норм з техніки безпеки, необхідне освітлення, опалення, вентиляція, усунення шкідливих наслідків шуму, випромінювань, вібрації та інших факторів, що негативно впливають на здоров'я робітників, тощо) [1].

Незважаючи на більш-менш вдале законодавство, вітчизняні підприємства не можуть похвалитися високим рівнем продуктивності праці, а отже, доцільним є впровадження та використання сучасніших підходів до нормування праці, використовуваних на зарубіжних підприємствах. Трудова законодавча база України не заперечує використання на території України зарубіжних розробок щодо регулювання соціально-трудових відносин стосовно оплати й нормування праці та мотиваційних механізмів. В Україні останнім часом знижується інтерес до теорії нормування праці, наслідком чого є неефективне управління, неправильний вибір системи оплати праці.

Нині провідні країни світу з ринковою економікою дуже зацікавлені у зростанні продуктивності праці та зменшенні собівартості продукції без втрати якості. Основним шляхом досягнення цього є нормування праці.

У всьому світі існують численні наукові організації, які займаються розробкою нового у цій галузі: Інститут інженерів організації виробництва і праці в США, Інститут практичних працівників з вивчення праці в Англії та ін. Основними методами нормування праці на зарубіжних підприємствах є хронометраж, опитування, метод порівняння та оцінки, метод планового часу, метод мультимоментних спостережень.

На початку XX ст. американські науковці-інженери Тейлор Ф. і Гілбрет Ф. розробили й упровадили новий метод вивчення витрат робочого часу із застосуванням хронометражу, що стали базою для аналітичного методу нормування праці. Тейлор Ф. передусім приділяв увагу вибору працівника для спостереження, який повинен бути фізично сильним, мати високу кваліфікацію та досвід, очікувати на підвищення заробітної плати у короткі терміни. Тейлор Ф. фіксував ці показники за допомогою хронометражу та визначав їх як норму, яку було рекомендовано всім працівникам підприємства. Він також розрахував нову систему відрядної праці: робітникам, які добре працювали, оплату праці розраховували за вищими розцінками, а тим, хто не виконував норми, – за заниженими, та ще й із застосуванням системи штрафів. Гілберт Ф. спостерігав, чи були доцільними трудові рухи працівників, так проектував виконання роботи, щоб воно було ефективним та виключало використання зайвих рухів. Ці дослідження стали основою для сучасних методів нормування праці – мікроелементів.

Більшість сучасних підприємств США, Німеччини, Канади, Англії використовують систему мікроелементних нормативів праці. Найвизнанішою у світі є система МТМ (визначення методу та тривалості роботи). Цю систему розроблено на підставі безлічі трудових процесів та аналізу всіх дій працівників. Відсоток помилки цієї системи – лише 2%, що засвідчує точність сучасних прогресивних методів нормування праці. Нині система має кілька модифікацій, використовуваних у різних країнах, однією з них є МТМ-1, що містить 460 показників нормативів часу, охоплює 19 основних рухів ніг, рук, тіла та очей. Усі показники враховують значення всіх факторів: відстані, зусиль, що робить працівник для певного руху, вагу тощо. Ця система є настільки ефективною, що західні менеджери не шкодують грошових коштів для розробки такої системи для власного підприємства із застосуванням автоматизованих систем проектування технології та норм затрат праці.

Отже, сформульовано основні завдання нормування праці та визначено проблеми нормування праці в Україні. Для сучасних умов розвитку економіки країни важливо гармонізувати нормування праці за українським законодавством і застосовувані зарубіжні методи нормування праці. Це сприятиме підвищенню ефективності діяльності сучасних вітчизняних підприємств, а також розвитку української економіки в цілому.

Таким чином, визначення й аналіз сучасних проблем у трудовій сфері в Україні, а також порівняння їх із нормування праці за кордоном дає можливість сформулювати основні напрями вирішення проблем розвитку нормування праці в Україні. Це передусім удосконалення законодавчої бази задля справедливішого та конкретнішого визначення нормативів діяльності підприємств, покращення умов праці, забезпечення контролю виробничого процесу згідно із визначеними нормами, а також виявлення та ліквідація недоліків у функціонуванні підприємств. Упровадження комплексної механізації та автоматизації виробництва сприятиме розвитку нормування праці, а також формуванню справедливої системи оплати праці на сучасних вітчизняних підприємствах.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Аграмакова Н. В.

Література: 1. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08. **2.** Балан О. Д. Зарубіжний досвід застосування системи мотивації, оплати та нормування праці. *Агросвіт*. 2011. № 17. С. 20–25. **3.** Багрова І. В. Нормування праці : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2003. 212 с. **4.** Бычин В. Б., Малинин С. В. Нормирование труда : учебное пособие / под ред. Ю. Г. Одегова. М. : Экзамен, 2003. 320 с. **5.** Семенченко А. В. Розвиток системи нормування праці фахівців в промисловості : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.07. Харків : ХНЕУ, 2011. 23 с. **6.** Загородна О. М., Серединська В. М., Спільник І. В. Аналіз системи нормування праці на підприємстві. *Економічний аналіз.* 2015. № 2. С. 136–147. **7.** Lloyd L. Byars, Leslie W. Rue. Human resource management. Boston : McGraw-Hill, 1997. 560 p.

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ

УДК 336:658.16

Макарик Я. Т.
Селезень К. В.

Студенти 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто питання організації бухгалтерського обліку за сучасних економічних умов. Проаналізовано сутність, порядок формування та подання фінансової звітності. Конкретизовано фактори та елементи організації бухгалтерського обліку й облікової політики. Визначено вимоги до раціональної організації облікової діяльності на підприємстві.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, бухгалтерський облік, фінансова звітність, організація бухгалтерського обліку, облікова політика, фактори бухгалтерського обліку, елементи організації бухгалтерського обліку.*

Аннотация. *Рассмотрены вопросы организации бухгалтерского учета в современных экономических условиях. Проанализированы сущность, порядок формирования и представления финансовой отчетности. Конкретизированы факторы и элементы организации бухгалтерского учета и учетной политики. Определены требования к рациональной организации учетной деятельности на предприятии.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, организация бухгалтерского учета, учетная политика, факторы бухгалтерского учета, элементы организации бухгалтерского учета.*

Annotation. *The issues of accounting in the current economic conditions. Analyzed the essence, the order of formation and presentation of financial statements. Concretized factors and elements of the organization of accounting and accounting policies. Defined requirements for the rational organization of accounting activities in the enterprise.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, financial reporting, organization of accounting, accounting policies, accounting factors, elements of accounting organization.*

Питання організації бухгалтерського обліку в нашій країні стали активно обговорюватися наприкінці 90-х років минулого століття. Структура ринкової економіки зажадала змін у методології бухгалтерського обліку. Так, стосовно бухгалтерського обліку держава стала встановлювати лише загальний порядок його ведення, забезпечуючи всім підприємствам рівні ринкові умови. Логіка процесу ведення бухгалтерського обліку в Україні як впорядкованої системи збору, реєстрації та узагальнення специфічної інформації про діяльність організації неминуче передбачає складання бухгалтерської звітності. Розвиток економіки нашої країни та входження її до світового ринку засвідчують необхідність адаптації системи вітчизняного бухгалтерського обліку до вимог міжнародних стандартів.

Важливою проблемою щодо організації бухгалтерського обліку є недосконаліть законодавчої системи, що регулює це питання, керуючись застарілими принципами організації бухгалтерського обліку. Актуальність проблеми засвідчує широка дискусія науковців у цьому напрямі.

Дослідженням питань організації облікового процесу займалися і займаються Андрющенко Г. О., Вишневецька О. В., Бондарчук Н. В. та ін.

Метою написання статті є визначення основних проблем і складнощів, що виникають при організації бухгалтерського обліку на підприємстві.

Питання, що є пов'язаними з конкретними умовами бухгалтерського обліку, було передано безпосередньо організаціям. У результаті склалася суперечлива ситуація. З одного боку, організації зацікавлені в розкритті високоякісної інформації про свою діяльність, з іншого – більшість комерційних підприємств практично не мають можливості формувати документовану та систематизовану інформацію про об'єкти бухгалтерського обліку. Це є пояснюваним тим, що з історичної точки зору досить часто питання економії ресурсів не вважали пріоритетними. Крім того, важливу роль відіграє менталітет українських бухгалтерів, що зберігся з радянських часів. Спеціалісти звикли до того, що вся їх діяльність повністю регламентована законодавчо-нормативними документами. Вони готові дотримуватися правил, а не брати на себе хоча б мінімальну відповідальність і вдаватися до творчого підходу задля вирішення облікових проблем.

© Макарик Я. Т., Селезень К. В., 2018

Міжнародний досвід засвідчує, що держава не може ефективно здійснювати регулювання бухгалтерського обліку, виходячи з інформаційних потреб конкретних суб'єктів економіки. Тому в більшості країн застосовують дворівневе регулювання бухгалтерського обліку: на першому рівні – положення законодавства з бухгалтерського обліку, на другому – облікові стандарти та документи конкретних суб'єктів господарювання. Регулювання бухгалтерського обліку здійснюють в інтересах зацікавлених користувачів.

Найбільш значущими факторами організації бухгалтерського обліку бухгалтера є:

1) зовнішні:

– вимоги законодавчо-нормативних документів до організації бухгалтерського обліку, порядку ведення бухгалтерського обліку активів, капіталу та зобов'язань, а також складання фінансової звітності;

– зміст етичних норм у бухгалтерській професії;

– інформаційні потреби зовнішніх користувачів;

2) внутрішні:

– місія бухгалтерського обліку на підприємстві;

– вимоги керівництва та фінансової служби до структури й змісту бухгалтерської інформації;

– вимоги служби внутрішнього аудиту щодо вдосконалення облікової роботи на підприємстві;

– економічна доцільність витрат на підготовку та подання бухгалтерської інформації користувачам [1; 2].

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» законодавчо встановлено рамкове регулювання ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, окреслено вимогу наявності бухгалтерії в одній із визначених в Законі форм. Крім цього, висуваються вимоги до особи, яка веде облік у акціонерному товаристві, цінні папери якого допущені до обігу на торгах фондових бірж, а також до порядку вирішення розбіжностей із директором з приводу інформації; надано пріоритет у регістрах бухгалтерського обліку стосовно достовірності руху грошових коштів і фінансового результату на звітну дату [3].

Принципи і правила формування бухгалтерської інформації наведено у Положеннях з бухгалтерського обліку. Слід сказати, що вони носять рекомендаційний характер, допускаючи варіації у виборі оцінок і способів обліку. Планом рахунків регламентовано порядок ведення бухгалтерського обліку активів, майна і капіталу. Структурою ринкової економіки зумовлено зміни ролі бухгалтерського обліку у громадському житті. У результаті бухгалтерська інформація стала впливати на інформаційну та економічну безпеку як самого підприємства, так і користувачів інформації в масштабах усього суспільства. За цих умов стали застосовуватися особливі етичні вимоги до осіб, які ведуть бухгалтерський облік. Інформацію про ці вимоги зведено у Кодексі етики, який має сприяти підтримці високої моральної репутації професії [1].

Бухгалтерська інформація є призначеною для надання всім її користувачам допомоги в прийнятті ефективних управлінських рішень. Але одночасно задовольнити інформаційні інтереси зовнішніх користувачів нині неможливо. Тому слід погодитися з думкою професійного співтовариства бухгалтерів, що основними користувачами звітності на сьогодні є інвестори.

Розглянемо основні елементи, що впливають на вимоги раціональної організації облікової роботи на підприємстві. Нині не існує нормативного документа, який би чітко визначав вимоги до бухгалтерської служби в організації. Окремі положення наявні в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», але їх недостатньо для створення бухгалтерської служби. Тому організації необхідно створити внутрішній нормативний документ, щоб визначити:

– місію бухгалтерського обліку на підприємстві;

– структуру головної бухгалтерії та підпорядкованість її керівництву організації;

– функції та порядок взаємодії бухгалтерської служби й інших підрозділів організації;

– посадові обов'язки бухгалтерів і головних бухгалтерів;

– внутрішній розпорядок і відповідальність працівників бухгалтерії [7].

Цей документ є важливим для організацій, оскільки встановлює порядок роботи бухгалтерської служби за конкретних робочих умов організації, обумовлює її відповідальність за інформаційне забезпечення окремих підрозділів організації. Як наслідок, результативно працює бухгалтерія, що дозволяє вищому й середньому менеджменту оперувати якісною інформацією та приймати ефективні управлінські рішення. Облікова політика формується особою, на яку покладено ведення бухгалтерського обліку. Наказом керівника затверджуються:

– робочий план рахунків бухгалтерського обліку, необхідний для ведення бухгалтерського обліку організації;

– форми регістрів і первинних документів бухгалтерського обліку;

– документи для внутрішньої бухгалтерської звітності;

– способи проведення інвентаризації;

– порядок оцінки активів і зобов'язань;

– правила проведення документообігу;

– способи контролю операцій суб'єкта господарювання [7].

Зауважимо, що при формуванні бухгалтерської інформації та її відображенні слід ураховувати вплив бухгалтерських ризиків, які відповідають конкретним умовам господарського життя. Перелік параметрів облікової політики є відкритим, що дозволяє організації визначати склад і структуру відповідно до вимог, що роблять її корисною і достовірною для зовнішніх і внутрішніх користувачів.

Сучасна система подання звітності не обмежує обсяг інформації, яку організація хоче надавати зацікавленим зовнішнім користувачам. Тому організація має оптимізувати інформацію і надавати її з максимальною вигодою для підприємства. Очевидно, що організація займатиметься питаннями якості звітності, якщо у неї будуть зовнішні користувачі, які приймають управлінські рішення, наприклад з приводу інвестицій. Наявність реальних зовнішніх користувачів стимулює появу зацікавленості підприємства у формуванні достовірної та доречної для цих користувачів фінансової звітності [7].

Система внутрішнього контролю призначена для контролю діяльності організації. Вона є формою зворотного зв'язку, що передбачає підтримку організації в системі безперервної діяльності.

Таким чином, для вдосконалення організації бухгалтерського обліку в нашій країні слід розробити низку документів, що міститимуть положення про бухгалтерську службу організації, облікову політику організації задля бухгалтерського й податкового обліку, облікову політику організації задля управлінського обліку, а також положення про систему внутрішнього контролю організації. Ці документи мають розроблятися залежно від мети підприємства, характеру діяльності, масштабів бізнесу, наявності конкретних об'єктів обліку, характерних ризиків діяльності. Для широкого впровадження сучасних методів організації бухгалтерського обліку до практичної діяльності вітчизняних бухгалтерів необхідним є повне переосмислення традиційної методології ведення бухгалтерського обліку та складання звітності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Литвиненко А. О.

Література: 1. Андрющенко Г. О. Сучасні проблеми організації бухгалтерського обліку на малих підприємствах України. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2011. № 6. С. 40–42. **2.** Про затвердження Методичних рекомендацій з перевірки порівнянності показників фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України від 11.04.2013 № 476. URL: https://zakon.help/law/476. **3.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **4.** Про затвердження Положень (стандартів) бухгалтерського обліку : Закон України від 31.03.1999 № 87 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0391-99. **5.** Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **6.** Про затвердження Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 24.01.2013 № 37 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0267-13. **7.** Павлова Г. Є., Чернецька О. В. Фінансовий облік активів аграрних підприємств : навч. посіб. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2011. 312 с. **8.** Огійчук М. Ф., Плаксієнко В. Я., Беленкова М. І. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами : підручник. Київ : Алерта, 2011. 1042 с.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТЕРМІНОЛОГІЇ МСБО 16 І П(С)БО 7

УДК 657.1: 006.034/.32(477)

Максимовська А. О.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність поняття «основні засоби» за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Проведено аналіз термінів, використовуваних у цих стандартах бухгалтерського обліку. Виявлено основні відмінності в нормативних документах.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, бухгалтерський облік, фінансова звітність, основні засоби, актив, терміни, стандарт, положення, міжнародні стандарти складання фінансової звітності, національні стандарти складання фінансової звітності.*

Аннотация. *Определена сущность понятия «основные средства» согласно национальным и международным стандартам бухгалтерского учета. Проведен анализ терминов, используемых в этих стандартах бухгалтерского учета. Выявлены основные различия в нормативных документах.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, основные средства, актив, термины, стандарты, положение, международные стандарты составления финансовой отчетности, национальные стандарты составления финансовой отчетности.*

Annotation. *The essence of the concept of «fixed assets» according to national and international accounting standards. The analysis of terms used in these accounting standards. The main differences in regulatory documents.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, financial statements, fixed assets, assets, terms, standards, regulations, international financial reporting standards, national standards for financial reporting.*

За сучасних умов базисом ринкових перетворень має стати ефективне використання засобів праці, головною складовою яких є основні засоби. Рух до поліпшення матеріально-технічної бази вимагає вдосконалення теоретичних і методичних підходів до управління нею. Важлива роль у цьому процесі належить бухгалтерському обліку, який має забезпечувати своєчасною й достовірною інформацією про наявність, технічний стан і рух основних засобів. Правильно організований облік основних засобів – це потужний важіль відтворення економіки, реальна оцінка основного капіталу підприємства, що особливо важливо для створення сприятливого інвестиційного клімату в країні.

Дослідженням питання обліку основних засобів за національними та міжнародними стандартами займалися і займаються Голов С. Ф., Замазій О. В., Костюченко В. М., Попович В. І., Войнаренко М. П. та ін.

Метою написання статті є проведення порівняльного аналізу термінів, використовуваних у національних і міжнародних стандартах бухгалтерського обліку в частині основних засобів.

Без термінів, які мають точно встановлене значення, неможливо досягти максимальної точності викладення законодавчої думки. Тому на перший план виходить завдання встановлення чітких дефініцій термінів, використовуваних при веденні обліку основних засобів.

В Україні методика обліку основних засобів регламентована Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 7 «Основні засоби», у міжнародній практиці – стандартом МСБО 16 «Основні засоби» [4; 5]. Порівняємо визначення основних засобів, наведені у цих двох стандартах. Згідно із п. 4 П(С)БО 7 основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує задля їх використання в процесі виробництва або поставки товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) перевищує один рік (або операційний цикл, якщо він перевищує один рік). Таке саме визначення міститься і в МСБО 16, за винятком використання основних засобів задля виконання соціально-культурних функцій. Порівняльний аналіз термінології П(С)БО 7 та МСБО 16 подано в табл. 1 [4; 5].

Таким чином, на підставі порівняльної характеристики положень, які містяться у МСБО 16 та П(С)БО 7, можна зробити висновок, що ці нормативні документи мають певні відмінності. З огляду на інтеграцію економіки у світовий простір, зростаючу роль та значення міжнародної звітності, коли все більше вітчизняних суб'єктів господарювання складають звітність за МСБО, нагальною стає необхідність урахування цих розбіжностей. Незважа-

© Максимовська А. О., 2018

ючи на близькість П(С)БО і МСБО, виявлені в аналізі відмінності мають бути враховані при трансформації національної звітності у звітність, що складається за міжнародними стандартам. Вирішенням цієї проблеми моє стати максимальне наближення П(С)БО 7 та МСБО 16.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз термінології П(С)БО 7 та МСБО 16

№	Термін	МСБО 16	П(С)БО України 7	Наявні відмінності
1	2	3	4	5
1	Класифікація основних засобів	Класи основних засобів: – земля; – земля та будівлі; – машини й обладнання; – кораблі; – літаки; – автомобілі; – меблі та приладдя; – офісне обладнання	Класи основних засобів: – земельні ділянки; – капітальні витрати на поліпшення земель; – будинки, споруди; – машини й обладнання; – транспортні засоби; – інструменти, приладдя, інвентар (меблі); – тварини; – багаторічні насадження; – інші основні засоби	У МСБО 16 не виділено у самостійну групу інші основні засоби, як у П(С)БО 7
2	Первісна вартість	–	Первісна вартість – історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів	Первісна вартість за П(С)БО 7 та собівартість за МСБО 16 – по суті одне і те саме. У МСБО 16 термін історичної (фактичної) собівартості згадується у визначенні вартості, що амортизується. При визначенні собівартості (первісної вартості) до сплачених грошових коштів у порівнянні з П(С)БО 7 додано їх еквіваленти, а замість інших активів вказано інші форми відшкодування. Це ширше поняття, ніж активи
3	Собівартість	Собівартість – сума сплачених грошових коштів та еквівалентів грошових коштів або справедлива вартість іншого відшкодування, переданого задля придбання активу на момент його придбання або під час його будівництва	–	
4	Ліквідаційна вартість	Ліквідаційна вартість – сума, яку компанія очікує отримати за актив наприкінці терміну його корисної служби за вирахуванням очікуваних витрат на його вибуття. Якщо величина ліквідаційної вартості є незначною (несуттєвою), її можна не враховувати при формуванні вартості, що амортизується. Зміни ліквідаційної вартості та терміну корисного використання об'єкта основних засобів відображаються як зміни облікових оцінок, а не облікової політики. Ліквідаційну вартість і термін корисної експлуатації об'єкта необхідно переглядати принаймні наприкінці кожного фінансового року	Ліквідаційна вартість – сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення терміну їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних із продажем (ліквідацією)	Визначення є по суті ідентичними. Між витратами, пов'язаними з реалізацією (ліквідацією), і витратами на вибуття можна поставити знак рівності. У П(С)БО 7, на відміну від МСБО 16, відсутня вказівка щодо терміну перегляду ліквідаційної вартості. У П(С)БО 7 відсутнє положення щодо того, що зміну ліквідаційної вартості відображають як зміну облікових оцінок
5	Амортизаційна вартість	Фактична вартість активу або інша сума, яка замінює фактичну вартість, за вирахуванням її залишкової вартості	Амортизаційна вартість – первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості	У МСБО 16 залишкова вартість вираховується із фактичної або іншої суми (вартості), за якою цей актив відображається у фінансовій звітності, а у редакції П(С)БО 7 – з первісної або переоціненої вартості вираховується ліквідаційна вартість
6	Амортизація	Систематичний розподіл вартості активу протягом терміну його корисного використання	Систематичний розподіл амортизаційної вартості необоротних активів протягом терміну їх корисного використання (експлуатації)	У редакції П(С)БО 7 амортизація – це систематичний розподіл амортизаційної вартості активу, а в МСБО 16 зазначено, що це систематичний розподіл вартості активу протягом терміну їх корисного використання

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5
7	Термін корисного використання (експлуатації)	Період часу, протягом якого очікується, що актив буде в наявності для використання підприємством; або кількість одиниць продукції або аналогічних одиниць, які підприємство очікує отримати від використання активу	Очікуваний період часу, протягом якого необоротні активи використовуються підприємством або з їх використанням буде виготовлено (виконано) очікуваний підприємством обсяг продукції (робіт, послуг)	І в П(С)БО 7, і в МСБО 16 термін корисного використання визначається або за періодом часу використання підприємством активу, або за кількістю продукції (робіт, послуг). У редакції П(С)БО 7 – продукції, а у редакції МСБО – за кількістю продукції або подібних продукції одиниць
8	Зменшення корисності	Балансова вартість – вартість, за якою в звітності актив визнається після вирахування накопиченої амортизації і накопичених збитків від знецінювання	Втрата економічної вигоди в сумі перевищення залишкової вартості активу над сумою очікуваного відшкодування	Незважаючи на те, що в МСБО 16 наведено трохи іншу назву і замість залишкової вартості йдеться про балансову, ці два визначення можна визнати ідентичними
9	Метод перерахунку суми зносу	Передбачено два методи перерахунку суми зносу: а) суму накопиченого зносу перераховують пропорційно до зміни валової вартості активу; б) суму зносу виключають з валової вартості активу	Передбачено використовувати лише перший (пропорційний) метод коригування накопиченого зносу	У МСБО 16 передбачено два методи перерахунку суми зносу, в П(С)БО 7 другий метод відсутній

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Маляревський Ю. Д.

Література: 1. Войнаренко М. П., Пономарьова Н. А., Замазій О. В. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2010. 488 с. **2.** Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: навч. посіб. Київ : Лібра, 2000. 384 с. **3.** Попович В. І. Облік основних засобів: порівняльний аналіз МСБО та П(С)БО. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2012. № 721. С. 216–219. **4.** Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : Закон України від 27.04.2000 № 92 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00. **5.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16). Основні засоби : Міжнародний документ від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014.

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 657.471:624

Максимовська А. О.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Конкретизовано специфіку будівельної галузі, визначено актуальні проблеми бухгалтерського обліку, притаманні саме будівельним підприємствам. Проаналізовано основні проблеми обліку витрат на будівельних підприємствах, запропоновано напрями їх ефективного розв'язання.*

© Максимовська А. О., 2018

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, бухгалтерський облік, будівельна галузь, будівельне підприємство, витрати, накладні витрати, організація обліку, собівартість, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.*

Аннотация. *Конкретизирована специфика строительной отрасли, определены актуальные проблемы бухгалтерского учета, присущие именно строительным предприятиям. Проанализированы основные проблемы учета затрат на строительных предприятиях, предложены направления их эффективного решения.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, бухгалтерский учет, строительная отрасль, строительное предприятие, расходы, накладные расходы, организация учета, себестоимость, международные стандарты бухгалтерского учета.*

Annotation. *Specificity of the construction industry has been specified, the actual accounting problems inherent to construction companies have been identified. The main problems of cost accounting at construction enterprises are analyzed, directions for their effective solution are proposed.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, construction industry, construction company, expenses, overhead, organization of accounting, cost, international accounting standards.*

Важливим моментом у дослідженні аспектів обліку господарської діяльності на будівельних підприємствах і його вдосконалення є визначення проблем як самої галузі будівництва, так і облікових операцій щодо реєстрації фактів господарської діяльності.

Дослідженням і розробкою методичних питань обліку й аналізу господарської діяльності на будівельних підприємствах займалися і займаються Бутинець Ф., Голов С., Костюченко В., Нападовська Л., Сандлер Ш., Матезич Р. та ін.

Метою написання статті є визначення актуальних проблем бухгалтерського обліку на будівельних підприємствах.

Більшість проблем обліку господарської діяльності будівельних підприємств зводяться до проблеми обліку витрат, тому чимало досліджуваних проблем є пов'язаними саме з організацією обліку витрат. Формування ефективної методики обліку й аналізу для управління господарською діяльністю будівельного підприємства неможливе без визначення основних проблем сучасної системи обліку. У статті проаналізовано окремі специфічні питання й визначено низку актуальних облікових проблем.

1. Проблема визначення фінансового результату діяльності будівельних підприємств, сутністю якої є те, що будівельні підприємства (підрядники), які здійснюють будівництво об'єктів, як правило, зі значною тривалістю виробничого циклу, іноді не можуть визнавати виручку в обліку, оскільки вона відсутня у звітному періоді. Відповідно за відсутності виручки підприємство не може визнавати витрати і прибуток за укладеними договорами, а керівники підприємства в поточному режимі не мають можливості аналізувати фінансовий стан для поліпшення ключових показників ефективності діяльності підприємства. Основною особливістю договорів підряду є те, що дата початку договору і дата завершення робіт за договором підряду зазвичай належать до різних звітних періодів. Отже, головним питанням у обліку договорів підряду є розподіл доходів і витрат за договором за звітними періодами, у яких проводилися роботи.

2. Проблема складності оцінки залишків незавершеного виробництва; у будівництві існують два позитивні моменти, що дозволяють її розв'язати. Якщо вартість виконаних робіт визначається на підставі одиничних розцінок, то вартість усіх робіт, виконаних до наступного місяця, підлягає відображенню як доходів поточного періоду. Якщо ж вартість робіт визначають, виходячи з фіксованої договірної ціни, розподіленої за етапами, то суму виручки у поточному періоді визначають експертним методом через визначення частки виконаних робіт у загальному обсязі робіт за етапом (у вартісному вираженні) або частки витрат, що належать до поточного періоду, до загальної суми запланованих витрат. При цьому в обох випадках залишки незавершеного виробництва підлягають закриттю в повному обсязі. Однак, на практиці все відбувається інакше. Так, виникає питання, як визначити вартість певного виду робіт у конкретному періоді за умови, що розцінка на цей вид робіт є багатоскладовою, а у поточному періоді виконана лише частина операцій, що містяться в ній. Або за фіксованої ціни, якщо об'єктом обліку є об'єкт у цілому, припустимо будинок, як точно визначити відсоток готовності, якщо певну роботу розпочато, але не закінчено.

3. Складність виявлення відхилень у вартості витрачених ресурсів. Задля оперативного управління витратами будівельного підприємства деякі автори пропонують застосовувати методику відображення операцій за системою «стандарт-костінг», яка припускає, що всі ресурси мають нормуватися як за кількісними, так і за якісними характеристиками. Зокрема, матеріальні цінності, виходячи з того, що всі придбані матеріали повинні спочатку прийматися до обліку за затвердженими обліковими цінами, а потім – за фактичними цінами із виявленням відхилень у вартості заготівлі матеріалів. Проблема в тому, що номенклатура споживаних будівельними підприєм-

ствами ресурсів, зокрема матеріалів, відрізняється широким розмаїттям, тоді як на промислових підприємствах вона є обмеженою.

4. Проблема визначення джерел покриття накладних витрат. Існуючі сучасні методики обліку описують два можливі джерела покриття накладних витрат – виручка чи собівартість. Деякі автори відносять накладні витрати до періодичних витрат, що не залежать від обсягу виконаних робіт. Тому витрати мають щомісяця списуватися в цілому за підприємством за рахунок виручки без віднесення їх на собівартість конкретних об'єктів. Інша група авторів вважають, що накладні витрати є безпосередньо пов'язаними з поточною діяльністю будівельного підприємства. Тому накладні витрати мають залучатися до витрат за договором підряду і покриватися за рахунок коштів замовника, а собівартість, сформована в обліку, має бути повною.

5. Проблема створення ефективних механізмів управління на підставі визначення ключових показників ефективності для будівельних підприємств. Одним із ключових видів витрат підприємства є витрати на оплату праці. Завдяки грамотному визначенню частки цих витрат можна досягти високих показників рентабельності за рахунок підвищення мотивації персоналу. Для розв'язання цієї проблеми найефективнішим є використання ключових показників ефективності. У той час як на промислових підприємствах активно впроваджується застосування ключових показників, автори, які спеціалізуються на аналізі діяльності будівельних підприємств, пропонують проводити аналіз витрат, основних фондів та інших показників системи обліку без використання передових напрямів аналізу, спрямованих на підвищення ефективності діяльності підприємства.

6. Відсутність системного підходу до розподілу витрат при формуванні собівартості будівельної продукції за встановленими критеріями. Проблема полягає у необхідності ведення обліку господарської діяльності, за якого буде забезпечено максимальну прозорість і доступність інформації. Найефективнішим є внесення вихідних даних до системи обліку за такими критеріями в ієрархічній послідовності: за будівельними майданчиками або договорами (згідно із вимогами П(С)БО 18 і МСБО 11); за об'єктами калькулювання (будівельними об'єктами або етапами робіт); за видами виконуваних робіт або за особами, відповідальними за виробництво робіт; за статтями витрат [3; 4]. На практиці бухгалтери стикаються з елементарною відсутністю внутрішніх регламентів, що встановлюють перелік критеріїв, згідно із яким відбувається розподіл витрат підприємства. До того ж відсутня практика використання інструкцій щодо визначення етапів і видів робіт за об'єктами. Без відпрацьованої системи розподілу витрат система обліку господарської діяльності перетворюється на загальний «котел», отримання інформації з якого стає досить складним завданням. Інформація, яка міститься в системі обліку, має дозволяти проводити розрахунки вартості об'єктів-аналогів, як у цілому, так і за їх окремими елементами, здійснювати поточний контроль і виконувати поетапне коригування нормативних показників витрат при будівництві об'єктів, виявляти відхилення величини витрат від нормативних показників витрат, а також формувати об'єктивні економічні показники для прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності діяльності підприємства.

7. Спотворення структури собівартості об'єктів у разі обліку витрат за субпідрядними організаціями. Існують кілька причин, з яких облік витрат без аналітики за субпідрядними організаціями може істотно вплинути на спотворення собівартості. Стаття витрат «Субпідрядні організації» є мультистаттею, витрати за якою, у свою чергу, розподіляються за традиційними статтями витрат, і яка також містить прибуток субпідрядних організацій. Тому аналізувати цю статтю витрат у такий спосіб, як інші статті, неможливо.

Нині єдиний механізм, який можна використовувати при відображенні витрат на виробництво субпідрядних робіт, – це виділення послуг субпідрядних організацій на окремому субрахунку рахунку 23 «Виробництво» без уведення додаткової аналітики. Однак, система обліку має забезпечувати порівнянність вартості різних об'єктів, незалежно від того, чи виконуються роботи власними силами або із залученням субпідрядних організацій. При цьому має бути забезпечений окремий аналітичний облік за видами субпідрядного співробітництва, що дозволить використовувати ключові показники діяльності підприємства для поточного та заключного контролю.

8. Необхідність прямого розподілу окремих видів накладних витрат між об'єктами. Витрати на виробництво будівельної продукції розподіляють на прямі й накладні. Останні, у свою чергу, підрозділяють на чотири види: адміністративно-господарські витрати, витрати на обслуговування працівників будівництва, витрати на організацію робіт на будівельному майданчику й інші накладні витрати. Такі групи накладних витрат, як витрати на обслуговування працівників будівництва і витрати на організацію робіт на будівельному майданчику накладними можна назвати лише умовно, оскільки з достатнім ступенем ймовірності можуть бути віднесені на конкретний об'єкт будівництва. Точніше було б назвати їх умовно прямими витратами щодо об'єкта будівництва. Виділення цих видів витрат в окрему групу, крім традиційно прямих витрат і накладних витрат (лише адміністративні витрати й інші накладні витрати) дозволить точніше визначити величину собівартості об'єктів будівництва.

9. Необхідність установлення єдиної бази розподілу накладних витрат для будівельних підприємств. Що стосується адміністративних витрат та інших накладних витрат, з точки зору законодавства підприємства можуть використовувати будь-яку базу для розподілу накладних витрат, закріплену в обліковій політиці. Зауважимо, що вибір оптимальної бази для розподілу накладних витрат, а також використання єдиного підходу до визначення бази розподілу накладних витрат є важливими аспектами при формуванні системи обліку господарської діяльності.

Відсутність єдиних підходів до розподілу накладних витрат при віднесенні їх на собівартість не дає змоги створити облікову систему, що дозволяла б приймати ефективні управлінські рішення, а також ускладнює проведення порівняльного аналізу фактичної вартості об'єктів-аналогів і застосування сучасних методів управління витратами.

10. Необхідність визначення ефективності роботи допоміжних структурних підрозділів. Сутність проблеми полягає у визначенні фактичної собівартості продукції, робіт і послуг допоміжних структурних підрозділів для порівняння з нормативними (калькуляційними) показниками. Це неможливо через відсутність внутрішніх регламентів з формування складу витрат структурних підрозділів. Крім того, відсутність інформації про фактичні витрати структурних підрозділів, зокрема на експлуатацію машин і механізмів, не дозволяє співвіднести їх з нормативними показниками. Існуючі методики обліку витрат структурних підрозділів не дають змоги коректно сформувати фінансовий результат за об'єктом у цілому, що спричиняє спотворення даних про структуру витрат і рентабельність об'єктів.

Таким чином, поява регламентів щодо формування складу витрат структурних підрозділів дозволить визначати внутрішню собівартість продукції, робіт і послуг допоміжних структурних підрозділів, оцінювати ефективність їх роботи та приймати рішення стосовно доцільності їх подальшого існування. Вирішення цих проблем на сучасному етапі розвитку обліку господарської діяльності є важливим для ефективної роботи кожного будівельного підприємства, а також для розвитку будівельної галузі в цілому.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пасенко Н. С.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Житомир : ЖІТІ, 2000. 640 с. **2.** Нападовська Л. В. Управлінський облік : монографія. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2000. 356 с. **3.** Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти» : Закон України від 28.04.2001 № 205 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-01. **4.** Селиверстов А., Волчкова И., Данилова М., Елисеев А., Шадейко Н. Международные стандарты финансовой отчетности. М. : Аскери-Асса, 2010. 984 с.

ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ РЕЖИМУ НАЙБІЛЬШОГО СПРИЯННЯ У МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДОГОВОРАХ

УДК 351:327.7

Малигіна Є. Ю.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність і правове закріплення принципу міжнародного економічного права – принципу найбільшого сприяння. Розглянуто основні особливості закріплення принципу найбільшого сприяння у двосторонніх торговельних договорах України, виявлено недоліки та проблеми його реалізації у процесі двостороннього торговельного співробітництва.*

Ключові слова: *торгівля, договір, реалізація договорів, міжнародне економічне право, двосторонні торговельні договори України, режим найбільшого сприяння, принципи міжнародного права.*

Аннотация. *Исследованы сущность и правовое закрепление принципа международного экономического права – принципа наибольшего благоприятствования. Рассмотрены основные особенности закрепления прин-*

© Малигіна Є. Ю., 2018

ципа наибольшего благоприятствования в двусторонних торговых договорах Украины, выявлены недостатки и проблемы его реализации в процессе двустороннего торгового сотрудничества.

Ключевые слова: *торговля, договор, реализация договоров, международное экономическое право, двусторонние торговые договоры Украины, режим наибольшего благоприятствования, принципы международного права.*

Annotation. *The essence and legal consolidation of the principle of international economic law – the principle of most favored nation were investigated. The main features of securing the principle of most favored nation in the bilateral trade agreements of Ukraine are considered, the shortcomings and problems of its implementation in the process of bilateral trade cooperation are identified.*

Keywords: *trade, contract, implementation of contracts, international economic law, bilateral trade treaties of Ukraine, most favored nation treatment, principles of international law.*

За сучасних умов основою міжнародного економічного співробітництва є співробітництво держав у торговельно-економічній сфері, здійснення якого неможливо уявити без дотримання принципів міжнародного співробітництва. Саме від їх фактичної реалізації залежить ефективність відповідних торговельних договорів України, у яких ці принципи закріплено. Одним із таких принципів є принцип найбільшого сприяння, який має забезпечувати для учасників торговельних договорів режими сприяння, які є застосовуваними або застосовуватимуться до інших учасників міжнародних торговельних договорів, їх юридичних і фізичних осіб.

Поряд з іншими принципами міжнародного права принцип найбільшого сприяння набув поширення й закріплення у відповідних нормах торговельних договорів. Із приєднанням України до СОТ дещо змінилися підходи до його визначення у двосторонніх торговельних договорах України. Це, у свою чергу, потребує його дослідження для розуміння юридичної природи двосторонніх торговельних договорів, визначення їх подальшої ролі за умов розвитку багатосторонніх форм міжнародного співробітництва. Однак, за сучасних умов цей принцип досить часто порушується передусім через лобіювання державами при здійсненні міжнародної економічної діяльності своїх власних інтересів без урахування інтересів і можливих негативних наслідків для інших держав. Поряд із теоретико-правовими проблемами слід акцентувати увагу на питаннях практичного характеру, що є пов'язаними з реалізацією принципу найбільшого сприяння у двосторонніх торговельних договорах України.

Режим найбільшого сприяння не є новим у науці міжнародного права. Він є поширеним у міжнародних договорах, які регулюють міжнародні економічні відносини, будучи своєрідним базисом їх формування.

Дослідженням принципів міжнародного економічного права та зокрема теоретичних аспектів принципу найбільшого сприяння займалися і займаються науковці-міжнародники, серед них Маковський Я., Генкін Д., Фітуні Л., Богуславський М., Усенко Е., Шумилов В., Денисов В., Войтович С., Опришко О., Харчук О. та ін. Однак, поза сферою наукових інтересів науковців залишаються особливості закріплення та реалізації принципів міжнародного економічного права у двосторонніх торговельних договорах України. Так, теоретичні та практичні проблеми застосування режиму найбільшого сприяння у таких договорах у цих наукових публікаціях практично не висвітлено.

Метою написання статті є дослідження особливостей закріплення принципу найбільшого сприяння, а також виявлення проблем його практичної реалізації.

Принцип найбільшого сприяння є одним із найстаріших принципів міжнародного права. Його виникнення вчені пов'язують із кінцем XVII ст., коли у тогочасних торговельних договорах уперше було закріплено формулу «найсприятливіша нація» [1]. Цей принцип походить з міжнародного торговельного права, але нині є активно використовуваним у багатьох міжнародних відносинах. Так, наприклад, правова система СОТ успадкувала від Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) два основні принципи, які забезпечують недискримінаційну торгівлю між її членами: режим найбільшого сприяння та національний режим [3].

Аналізуючи закріплення цього принципу у різних міжнародно-правових документах, можна дійти висновку, що існують різні його формулювання. Серед них такі, як принцип найбільшого сприяння, режим найбільшого сприяння, застереження про режим найбільшого сприяння, застереження про найбільш сприятливу націю, принцип надання режиму найбільшого сприяння тощо [2]. Однак, суттєвої різниці в значенні цих понять немає, усі вони по-різному називають один і той самий принцип. Залучення до міжнародного договору положення щодо режиму найбільшого сприяння передбачає, що кожна сторона зобов'язується надати іншим сторонам такий режим у тій чи іншій галузі співробітництва, який вона надаватиме у майбутньому будь-яким третім сторонам. Цей принцип дозволяє формувати однакові умови для країн-учасниць договору чи організації щодо здійснення торговельно-економічного співробітництва [3].

У загальній системі міжнародного економічного права його відносять до спеціальних договірних принципів міжнародно-правового регулювання міжнародних економічних відносин, він є основним для міжнародного економічного права, у тому числі і права міжнародної торгівлі.

Принцип найбільшого сприяння:

– надає абсолютне право на отримання всіх пільг, привілеїв, якими користуються треті держави;

– має на меті забезпечити одній державі, яка домовилася з іншою державою, таке само сприятливе становище щодо торгівлі, яким користуються на її території інші держави;

– як правило, має безумовний та незаперечний характер, тобто не обумовлюється отриманням від держави-контрагента будь-якої зустрічної еквівалентної поступки й зобов'язує застосовувати його в повному обсязі до всього кола операцій із зовнішньої торгівлі товарами [4].

Детальніше цей принцип можна дослідити лише в процесі його практичної реалізації. Зауважимо, що нині поступово із загального принципу міжнародного економічного права принцип найбільшого сприяння перетворився на імперативний принцип сучасного міжнародного права. Так, аналіз двосторонніх торговельних угод України дає підстави стверджувати, що існують певні особливості його закріплення.

Інколи можемо зустріти формулювання про відсутність заборон порівняно з іншими країнами, наприклад, положення про відсутність заборон та обмежень шляхом квот і експортних чи імпортних ліцензій або інших заходів щодо імпорту будь-якого товару або експорту, чи продажу на експорт будь-якого товару, призначеного для території іншої сторони, якщо подібні заборони або обмеження не застосовуються щодо імпорту аналогічного товару з усіх третіх країн або експорту аналогічного товару на територію всіх третіх країн. Також можна помітити положення щодо безпосереднього надання режиму найбільшого сприяння стосовно мит, податків та інших зборів, що є застосовуваними до імпорту та експорту; правил та адміністративних процедур стосовно митного очищення товарів походженням із держави однієї з договірних сторін та експортованих безпосередньо до держави іншої договірної сторони без посилання на надані режими відносно третіх країн [8].

Клаузули щодо надання режиму найбільшого сприяння у двосторонніх договорах набувають більш загальної форми. Як правило, у них відсутня надмірна деталізація, а просто визначено необхідність звернутися до ГАТТ. Вважаємо це правильним, оскільки в ст. 1 ГАТТ закріплено особливості надання режиму найбільшого сприяння для учасників цієї угоди як стосовно країн-учасниць ГАТТ/СОТ, так і тих, які такими не є. Окрім того, згідно зі ст. 1 ГАТТ 47/49 надання режиму найбільшого сприяння має поширюватися на держави незалежно від того, чи є вони членами ГАТТ/СОТ [4].

Подальше закріплення у двосторонніх торговельних угодах положень щодо режиму найбільшого сприяння має відбуватися з урахуванням членства України у СОТ та мати максимально загальний характер. Крім того, повинні бути повністю відсутні умови, які певним чином можуть порушувати права інших учасників цієї організації, зокрема заради недопущення так званої дискримінаційної торгівлі, яка є доволі поширеним явищем у сучасних міжнародних економічних відносинах [8].

Торговельна дискримінація являє собою наявність імпортних бар'єрів, які носять дискримінаційний характер, наприклад вищий рівень митного обкладання товарів, послуг однієї країни або їх повну заборону. Причиною виникнення торговельної дискримінації є, як правило, торговельна війна, яка виникає внаслідок економічних суперечностей між країнами, що можуть з'являтися через різні політичні мотиви. Крім того, досить часто необґрунтоване підвищення митних ставок, уведення квотування, використання демпінгу, ембарго відбувається задля підтримки національних товаровиробників і захисту національних інтересів. Торговельні війни можуть відбуватися між окремою країною та торговельним блоком, між торговельними блоками, між однією країною та кількома країнами, між двома окремими країнами тощо. Ці війни є доволі небезпечними, бо за відсутності вчасного врегулювання можуть спричинити реальні воєнні дії. Прикладами значних торговельних воєн є «сталева війна», «м'ясна війна», «бананова війна» та ін.

Зауважимо, що з режиму найбільшого сприяння можуть існувати і певні винятки. Фітуні Л. виділяє так звані традиційні винятки, які і сьогодні є доволі поширеними у двосторонніх торговельних договорах України та інших країн; серед них:

– пільги, які одна зі сторін надала чи надасть прикордонним державам для полегшення товарообігу у прикордонних районах;

– переваги, які випливають з участі в митних союзах чи зонах вільної торгівлі або переваги, надані у зв'язку зі створенням союзів чи зон [7].

Не слід також забувати, що поряд із традиційними винятками існують так звані нетипові, до яких належать односторонні винятки з режиму найбільшого сприяння.

Так, в Угоді про торговельне, економічне і технічне співробітництво між Урядом України та Урядом Сирійської Арабської Республіки від 21.04.2002 р. визначено, що режим найбільшого сприяння не застосовується до привілеїв, які Сирійська Арабська Республіка надала чи може надати в майбутньому будь-якій з арабських держав [6]. Серед нетипових положень також ст. 2 Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Ірак про торговельне, економічне, наукове та технічне співробітництво, у якій закріплено, що режим найбільшого сприяння не поширюється на переваги чи привілеї надані або такі, що будуть надані Республікою Ірак членам Ліги арабських держав.

Дослідивши практичні проблеми реалізації режиму найбільшого сприяння у двосторонніх торговельних договорах України, можемо дійти висновку, що основною метою режиму найбільшого сприяння є усунення дискримінації між учасниками торговельних відносин. Обсяг і особливості надання цього режиму є пов'язаними з характером двосторонніх торговельних зв'язків України з її іноземними партнерам. У певних випадках можуть бути встановлені винятки з цього режиму, але у будь-якому разі вони мають бути виправданими та не призводити до порушення прав інших суб'єктів міжнародних економічних відносин.

Наявністю проблемних питань обумовлено необхідність подальшого дослідження проблем закріплення принципів міжнародного права у вітчизняній договірній практиці та законодавстві, що є важливою передумовою для усвідомлення юридичної природи, особливостей реалізації та забезпечення ефективності двосторонніх торговельно-економічних договорів України. Крім того, слід пам'ятати, що режим найбільшого сприяння є лише категорією, що визначає порядок здійснення подальших внутрішньодержавних процедур, із реалізацією яких пов'язане безпосереднє надання режиму найбільшого сприяння у торговельних відносинах кожному окремому партнеру України.

Таким чином, основною метою режиму найбільшого сприяння є усунення дискримінації між учасниками торговельних відносин. Його застосування, у свою чергу, вимагає обачності й подальшого вироблення єдиного підходу до розробки та закріплення у торговельних угодах, а також внесення змін до чинних договорів задля уникнення випадків унеможливлення практичного застосування режиму найбільшого сприяння.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Коршакова О. М.

Література: 1. Бурменский М. В., Кудас И. Б., Семенов Б. С., Стешенко В. С. Международное право : учебное пособие. М. : Юринком Интер, 2005. 336 с. **2.** Мокій А., Яхно Т., Бабець І. Міжнародні організації : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2011. 280 с. **3.** Усенко Е. Т. Принцип недискриминации и принцип наибольшего благоприятствования в международных экономических отношениях. *Внешняя торговля.* 1960. № 7. С. 17–25. **4.** Опришко В. Ф. Міжнародне економічне право : підручник. Київ : КНЕУ, 2003. 312 с. **5.** Угода між Урядом України та Урядом Австралії про торговельно-економічне співробітництво : Міжнародний документ від 17.03.1998 № 34 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/036_003. **6.** Угода між Урядом України та Урядом Сирійської Арабської Республіки про торговельне, економічне і технічне співробітництво : Міжнародний документ від 16.03.2003 № 508-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/760_003. **7.** Фитуни Л. А. Межгосударственные торговые договоры и соглашения. М. : Госюриздат, 1955. 116 с. **8.** Харчук О. О. Специфіка природи стандартів міжнародного економічного права. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ushchmp/2008/articles/2008-pdf.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 658.787

Мамай О. В.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність поняття інвентаризації, розглянуто основні види інвентаризації майна на підприємстві. Конкретизовано правила проведення інвентаризації товарно-матеріальних цінностей та зобов'язань організації. Проаналізовано діяльність інвентаризаційної комісії під час перевірки, обліку й оцінки майна.*

© Мамай О. В., 2018

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, інвентаризація, товарно-матеріальні цінності, інвентаризаційна комісія, акт інвентаризації, об'єкти перевірки.*

Аннотация. *Определена сущность понятия инвентаризации, рассмотрены основные виды инвентаризации имущества предприятия. Конкретизированы правила проведения инвентаризации товарно-материальных ценностей и обязательств организации. Проанализирована деятельность инвентаризационной комиссии в ходе проверки, учета и оценки имущества.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, инвентаризация товарно-материальных ценностей, инвентаризационная комиссия, акт инвентаризации, объекты проверки.*

Annotation. *The essence of the concept of inventory is determined, the main types of inventory of the enterprise property are considered. The rules for the inventory of inventories and obligations of the organization are specified. The activity of the inventory commission during the inspection, accounting and property valuation has been analyzed.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, inventory, inventory commission, inventory act, objects of verification.*

Перед складанням фінансової звітності кожне підприємство, установа один раз на рік має провести інвентаризацію власних активів і зобов'язань. Пунктом 1 ст. 10 Закону «Про бухгалтерський облік» визначено, що підприємства мають проводити інвентаризацію активів і зобов'язань для перевірки їх наявності, стану й оцінювання. Інвентаризація дає змогу забезпечити достовірність даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності [1].

Аналіз досліджень і публікацій щодо цієї проблеми дає підстави стверджувати, що порядок проведення інвентаризації широко представлений у науковій літературі та періодичних бухгалтерських виданнях. Однак, з огляду на постійні зміни у законодавстві виникає необхідність перегляду підходів до проведення інвентаризації. У своїх наукових роботах Мелехіна Т. І., Авдеєв В. В., Базарова А. С. та інші вчені розглядають сутність поняття й особливості проведення інвентаризації. Актуальним напрямом дослідження залишається питання вдосконалення порядку її проведення.

Метою написання статті є визначення особливостей проведення інвентаризації майна на підприємстві.

Інвентаризація – це спосіб бухгалтерського обліку, що є регламентною процедурою періодичної перевірки та документального підтвердження наявності, стану й оцінки майна і зобов'язань організації задля підтвердження достовірності даних бухгалтерського обліку і звітності.

При проведенні інвентаризації об'єктами перевірки є майно організації, фінансові зобов'язання, кредити банків, кредиторська заборгованість, позики й резерви. Усе майно та фінансові зобов'язання організації підлягають інвентаризації, незалежно від їх місцезнаходження. Крім того, інвентаризації підлягають виробничі запаси та інше майно, яке не належить організації, але увійшло до бухгалтерського обліку (майно, яке перебуває на зберіганні, орендоване, отримане для переробки). Кількість інвентаризацій у звітному році, дати проведення, перелік майна і фінансових зобов'язань встановлює керівник організації, крім випадків, коли проведення інвентаризації є обов'язковим [2].

Залежно від об'єктів інвентаризації розподіляють на повні та часткові. Повна інвентаризація являє собою суцільну перевірку всіх активів і зобов'язань підприємства. Часткова інвентаризація передбачає охоплення окремих видів об'єктів, наприклад лише запаси або грошові кошти. Проводять одну з двох інвентаризацій залежно від ситуації. Перед формуванням річної фінансової звітності потрібно проводити повну інвентаризацію, яку можна здійснювати поетапно. Кожний із цих етапів є частковою інвентаризацією, але в підсумку вони складають повну [5].

Для різних видів обов'язкової інвентаризації передбачено різні дати її проведення. При обов'язковій річній інвентаризації для різних видів активів і зобов'язань також передбачено свої терміни проведення, яких підприємство повинне дотримуватися (табл. 1) (п. 10 Положення № 879) [7].

До початку дослідження факту наявності майна інвентаризаційна комісія має отримати останні на момент проведення процедури прибуткову й витратну документацію або звіти про рух матеріальних цінностей і грошових коштів. Матеріально відповідальні суб'єкти повинні написати розписки про те, що до початку процесу всі витратні та прибуткові документи на майно поступили у бухгалтерію або передані комісії. Такі само розписки надають і особи, на підзвітній сумі у яких перебувають гроші на отримання благ або доручення на отримання майна. Інвентаризаційна комісія має гарантувати повноту й достовірність внесених у документи даних про активи та пасиви компанії.

Матеріальна і документальна перевірки здійснюються суцільно, тобто перераховуються абсолютно всі товари і цінності. Інвентаризаційна комісія в присутності матеріально відповідальної особи перераховує майно і складає інвентаризаційні описи. Після перевірки фактичної наявності майна складають акти інвентаризації. При цьому основною формою первинної документації для врахування результатів речової інвентаризації є інвентаризаційний опис, а для обліку документального виду інвентаризації – акт інвентаризації.

Таблиця 1

Терміни та періодичність проведення річної інвентаризації активів і зобов'язань

№ з/п	Об'єкт інвентаризації	Термін проведення	Періодичність проведення
Відповідно до Положення № 879, п. 10 розд. I			
1	Земельні ділянки, будівлі, споруди, інші об'єкти нерухомості		Один раз на три роки
2	Необоротні активи, крім незавершених капітальних інвестицій та об'єктів основних засобів, які на дату інвентаризації знаходитимуться поза підприємством		
3	Запаси, крім незавершеного виробництва, напівфабрикатів та матеріальних цінностей, які на дату інвентаризації знаходитимуться поза підприємством, поточні біологічні активи	Протягом трьох місяців до дати річного балансу (з 1 жовтня до 31 грудня)	Щороку
4	Поточні біологічні активи		
5	Дебіторська та кредиторська заборгованість		
6	Доходи та витрати майбутніх періодів		
7	Інші зобов'язання		
8	Незавершені капітальні інвестиції		
9	Незавершене виробництво		
10	Напівфабрикати		
11	Фінансові інвестиції		
12	Кошти	Протягом двох місяців до дати річного балансу (з 1 листопада до 31 грудня)	Щороку
13	Кошти цільового фінансування		
14	Забезпечення		
15	Розрахунки з бюджетом		
16	Відрахування з ЄСВ		
17	Об'єкти основних засобів, зокрема автомобілі, річкові та морські судна, які відбувають у тривалі рейси	До їх тимчасового вибуття, але до дати балансу	Щороку
18	Інші ТМЦ, що перебувають поза підприємством на дату проведення інвентаризації		
19	Інструменти, пристосування, інвентар	Протягом двох місяців до дати річного балансу (з 1 листопада до 31 грудня)	Протягом трьох років у обсязі понад 30 % об'єктів щорічно

Після закінчення інвентаризації допускається проведення контрольних перевірок правильності її проведення. Такі перевірки також проводяться за участю членів інвентаризаційних комісій і матеріально відповідальних осіб, але проводити їх слід до відкриття складів і комор, у яких проводилася інвентаризація [3].

Для проведення інвентаризацій у організації створюють інвентаризаційні комісії. Організаційно-контрольними функціями постійно діючої комісії є проведення планових, а також вибіркових інвентаризацій і перевірок у період між інвентаризаціями.

Суми надлишків і недостач майна у відомостях вказують відповідно до їх оцінки у бухгалтерському обліку. Для оформлення результатів застосовують єдині регістри. На засіданні комісії розглядають результати інвентаризації та оформлюють їх протоколом, у якому фіксують рішення, висновки та пропозиції за результатами проведеної перевірки стану господарства й забезпечення цілісності товарно-матеріальних цінностей. Окрім цього у протоколі відтворюють інформацію про виробничі запаси, що стали непридатними, із зазначенням причин псування і осіб, винних у цьому. На засіданні комісії затверджується також заключний акт інвентаризації. Виявлені розбіжності фіксують у проекті акта інвентаризації, до якого додається бухгалтерська довідка із зазначенням можливих напрямків списання виявлених нестач: розкрадання, стихійні лиха, псування при зберіганні через недбалість винних осіб [5].

Результати річної інвентаризації мають відображатися в бухгалтерському звіті. Розбіжності, виявлені при інвентаризації, між фактичною наявністю майна і даними бухгалтерського обліку, відображають у встановленому

порядку. Виявлені залишки основних засобів, матеріальних цінностей, грошових коштів та іншого майна згідно із бухгалтерським законодавством підлягають внесенню до бухгалтерського обліку та зарахуванню на фінансові результати організації [6].

Фактичну наявність об'єктів при інвентаризації з'ясовують шляхом обов'язкового підрахунку, зважування, вимірювання. Керівник компанії має забезпечити умови, що дозволяють провести всебічну перевірку об'єктів в передбачені терміни.

Підсумкові описи можуть бути оформлені як із використанням комп'ютера, так і в рукописному варіанті. Заповнюють із використанням чорнила або кульковою ручкою розбірливо, без дописок і виправлень. Назви об'єктів, їх кількість відбивають у описах в одиницях вимірювання і за номенклатурою, прийнятою в обліку. На кожній зі сторінок опису прописом фіксують кількість порядкових номерів об'єктів і підсумок кількості в натуральних показниках, зафіксованих на конкретній сторінці. Описи підписують усі учасники комісії з інвентаризації та суб'єкти матеріальної відповідальності.

Очевидно, що порядок проведення інвентаризації майна є складним і тривалим процесом, що вимагає участі суб'єктів, які мають спеціальні знання. У межах ліквідації організації особливо важливо дотримуватися вимог законодавства, щоб проведена інвентаризація та її результати не були визнані надалі недійсними. Отже, підприємствам необхідно вдосконалювати механізм проведення інвентаризацій і проводити аналіз її ефективності, що, у свою чергу, забезпечить підвищення якості перевірок, зниження трудомісткості контрольних процедур, зменшення ризиків, підвищення ефективності роботи у боротьбі з економічними правопорушеннями [4].

Таким чином, інвентаризація є спрямованою на виявлення можливих розбіжностей між даними бухгалтерського обліку та фактичною наявністю товарно-матеріальних цінностей, майна або грошових коштів. Такі розбіжності можуть виникнути через різні причини, як помилки, допущені при відображенні в обліку характеристик господарської операції, так і внаслідок протиправних діянь, здійснюваних в ході економічної діяльності. Тому необхідно проводити інвентаризацію, щоб мати змогу контролювати наявність і поточний стан майна підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кудіна О. М.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **2.** Мелехина Т. И. Инвентаризация объектов бухгалтерского учета. *Бухгалтерский учет в бюджетных и некоммерческих организациях.* 2010. № 9. С. 22–26. **3.** Авдеев В. В. Порядок проведения инвентаризации. *Все для бухгалтера.* 2009. № 12. С. 31–34. **4.** Базарова А. С. Инвентаризация имущества и обязательств в организациях полиграфии. *Бухгалтерский учет в издательстве и полиграфии.* 2011. № 12. С. 7–11. **5.** Золотухин А. Инвентаризация на предприятии. URL: http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/590. **6.** Япринцева Т. Ю., Крупина И. Г. Инвентаризация как средство предотвращения экономических правонарушений. *Молодой ученый*. 2014. № 4. С. 113–117. **7.** Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Закон України від 02.09.2014 № 879 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14.

ОБЛІК ВИТРАТ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ТА НАЦІОНАЛЬНИМИ СТАНДАРТАМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

УДК 657.1:006.32

Мелєх А. С.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості визначення сутності поняття «витрати» за міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку. Деталізовано витрати, що залучають до собівартості продукції згідно із П(С)БО 16. Проаналізовано умови визнання й оцінки витрат за міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку.*

Ключові слова: *підприємство, підприємництво, організація, облік, бухгалтерський облік, витрати, міжнародні стандарти фінансової звітності, національні стандарти бухгалтерського обліку.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности определения сущности понятия «расходы» в соответствии с международными и национальными стандартами бухгалтерского учета. Детализированы расходы, которые включают в себестоимость продукции в соответствии с П(С)БУ 16. Проанализированы условия признания и оценки расходов согласно международным и национальным стандартам бухгалтерского учета.*

Ключевые слова: *предприятие, предпринимательство, организация, учет, бухгалтерский учет, расходы, международные стандарты финансовой отчетности, национальные стандарты бухгалтерского учета.*

Annotation. *The features of the definition of the essence of the concept of «expenses» in accordance with international and national accounting standards are considered. The expenses are detailed, which include the cost of production in accordance with P (C) BU 16. The conditions for recognizing and estimating expenses according to international and national accounting standards are analyzed.*

Keywords: *enterprise, business, organization, accounting, expenses, international financial reporting standards, national accounting standards.*

За сучасних умов розвитку світового господарства та посилення взаємопов'язаності економік більшості країн світу виникає необхідність удосконалення процедур формування інформації для широкого кола користувачів, необхідної при прийнятті різних управлінських рішень. Нині невід'ємною складовою вдосконалення національного бухгалтерського обліку є застосування міжнародних стандартів фінансової звітності.

Питання впровадження міжнародних стандартів до вітчизняної облікової системи є об'єктом уваги науковців і практиків. Дослідженням цієї проблематики займалися і займаються Голов С., Мельник М., Корнилов В., Костюченко В. та ін.

Метою написання статті є проведення порівняльного аналізу визнання, оцінки та відображення в обліку підприємств витрат за міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку.

Однією з основних умов одержання достовірної інформації про собівартість продукції та її належне розкриття у фінансовій звітності є чітке визначення складу виробничих витрат. В Україні основні принципи формування цього складу визначено у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» й у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1; 2]. Норми цього стандарту поширюються на всі підприємства, організації незалежно від форми власності, крім бюджетних установ і банків.

Для детальнішого аналізу розглянемо види витрат, які є складовими виробничої собівартості продукції та собівартості реалізації згідно з П(С)БО 16 «Витрати» (табл. 1) [1; 2].

У травні 2011 р. Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] визначено сферу і порядок застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні. В Україні 2012 р. став початком переходу на ведення обліку та складання звітності за Міжнародними стандартами фінансової звітності (далі – МСФЗ) для окремих суб'єктів господарювання [3]. Основною проблемою при визнанні витрат та їх оцінюванні є розбіжності, що існують між П(С)БО та МСФЗ у частині відображення витрат, оскільки у МСБО відсутні спеціально викладені в окремому стандарті правила щодо оцінювання витрат підприємства.

© Мелєх А. С., 2018

Таблиця 1

Витрати, які є складовими собівартості за П(С)БО 16 «Витрати»

Вид	Склад		Норма П(С)БО 16
Прямі матеріальні витрати	Вартість сировини й основних матеріалів, що утворюють основу вироблюваної продукції, купівельних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат. Тобто вартість тих запасів, які використовуються не для виробництва продукції, робіт і послуг, а для інших цілей (капітальне будівництво, адміністративні потреби), до складу виробничої собівартості не залучають. Прямі матеріальні витрати зменшують на вартість зворотних відходів, отриманих у процесі виробництва, які оцінюють у порядку, викладеному в п. 11 П(С)БО 16		П. 12
Прямі витрати на оплату праці	Заробітна плата й інші виплати працівникам, зайнятим у виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат		П. 13
Інші прямі витрати	Усі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема: – відрахування на соціальні заходи; – амортизація; – втрати від браку, які складаються з вартості остаточно забракованої з технологічних причин продукції (виробів, напівфабрикатів), зменшеної на її справедливу вартість, і витрат на виправлення такого технічно неминучого браку		П. 14
Загальновиробничі витрати	Змінні	Витрати на обслуговування й управління виробництвом, які змінюються прямо пропорційно зміні обсягу діяльності. Змінні загальновиробничі витрати підлягають залученню у виробничу собівартість у повному обсязі шляхом розподілу (годин праці, заробітної плати, обсягу діяльності, прямих витрат тощо), виходячи з фактичної потужності звітного періоду	П. 16
	Постійні	Витрати на обслуговування й управління виробництвом, які залишаються незмінними або майже незмінними у разі зміни обсягу діяльності. Постійні загальновиробничі витрати відносять до виробничої собівартості продукції шляхом розподілу на кожний об'єкт витрат із використанням обраної бази за нормальної потужності. Тобто у собівартість виробництва потрапляє лише розподілена частина постійних загальновиробничих витрат. Нерозподілені постійні витрати залучають до складу собівартості реалізованої продукції в періоді їх виникнення; отже, вони потрапляють до складу витрат звітного періоду	
Наднормативні виробничі витрати	Витрачання ресурсів на виробництво понад норм нормативів, розцінок тощо, затверджених уповноваженим органом		П. 16

Поняття витрат, їх класифікація та оцінювання, а також умови їх визнання у фінансовій звітності містяться в Принципах підготовки та подання звітності. Загальні питання подання витрат також розглядаються в МСБО 1 «Подання фінансових звітів» [7]. Питання обліку окремих видів витрат розкриваються в окремих положеннях, що регламентують облік окремих видів активів і зобов'язань, зокрема МСБО (IAS) 1 «Подання фінансових звітів», МСБО (IAS) 2 «Запаси», МСБО (IAS) 16 «Основні засоби», МСБО (IAS) 18 «Дохід», МСБО (IAS) 16 «Виплати працівникам», МСБО (IAS) 38 «Нематеріальні активи» та ін. У табл. 2 подано положення міжнародних стандартів, які регламентують відповідні елементи обліку витрат [3–5].

Таблиця 2

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, що регламентують витрати

Елемент витрат	МСБО
Матеріальні витрати	IAS 2 «Запаси»
На оплату праці	IAS 19 «Винагороди працівникам»
Внески у небюджетні фонди	IAS 19 «Винагороди працівникам»
Амортизація	IAS 16 «Основні засоби», IAS 38 «Нематеріальні активи»
Інші: – орендна плата; – відсотки за позиками	IAS 17 «Оренда», IAS 23 «Витрати на позики»

Відповідно до п. 4.25 Концептуальної основи фінансової звітності витрати є зменшенням економічних вигод протягом звітного періоду у формі вибуття або виснаження активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу, не пов'язаного з його розподілом між учасниками капіталу [5].

У МСБО (IAS) 2 визначено, що запаси – це активи:

– призначені для продажу в ході звичайної діяльності;

– які знаходяться в процесі виробництва для такого продажу або у вигляді сировини чи матеріалів, які споживатимуться у процесі виробництва або надання послуг.

У МСБО 2 «Запаси» передбачено загальний підхід, згідно із яким виокремлюють дві категорії витрат: затрати на продукт і витрати періоду. У П(С)БО 16 «Витрати» таке розмежування не передбачено, тут є тільки категорія «витрати», хоч категорії «витрати» і «затрати» мають різну природу та значення [2; 3].

Також згідно із МСБО 2 «Запаси» складовими собівартості запасів не є понаднормативні витрати сировини, витраченої праці чи інші наднормативні виробничі витрати; витрати на зберігання, крім тих випадків, коли таке зберігання є необхідним у ході виробничого процесу; адміністративні накладні витрати, що не є пов'язаними з доведенням запасів до їх поточного стану та місця розташування; комерційні витрати.

Розглянемо можливість класифікації витрат при застосуванні міжнародних стандартів (табл. 3) [3–5].

Таблиця 3

Класифікація витрат за МСФЗ

№ з/п	Типова номенклатура статей витрат	Класифікація	Підгрупи	Характеристика виділених груп витрат
1	Сировина та матеріали	Витрати на продукт	Прямі	Є безпосередньо пов'язаними з виробництвом продукції
2	Зворотні відходи (віднімаються)			
3	Куплені вироби, напівфабрикати та послуги виробничого характеру сторонніх підприємств			
4	Паливо та енергія на технологічні цілі			
5	Основна заробітна плата			
6	Додаткова оплата праці			
7	Відрахування на соціальні потреби			
8	Витрати на підготовку й освоєння виробництва		Змінно-непрямі	Залежать від зміни обсягів виробництва
9	Витрати на утримання та експлуатацію обладнання			
10	Цехові		Постійно-непрямі	Не залежать від зміни обсягів виробництва
11	Загальновиробничі	Витрати за період	Адміністративні	Є пов'язаними із загальним управлінням підприємством
12	Комерційні		Збутові	Є пов'язаними із просуванням продукції
13	Інші			

При оцінюванні витрат слід ураховувати, що в міжнародних та національних стандартах відсутні спеціальні правила їх оцінювання, але така оцінка міститься в окремих стандартах із урахуванням особливостей оцінювання витрат при здійсненні операцій з активами, зобов'язаннями та капіталом [6; 7].

Існують суттєві розбіжності також при відображенні витрат майбутніх періодів у складі витрат. При складанні звітності за МСФЗ слід провести перекваліфікацію таких витрат. Задля цього проводять аналіз кожної статті та застосовують критерії визнання, описані в МСБО.

Таким чином, порівняльний аналіз оцінювання та визнання витрат за міжнародними стандартами фінансової звітності та національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку дає підстави зробити висновок, що основними ознаками порівняння є визначення терміну витрат, класифікація та групування витрат, елементи витрат, визнання витрат та їх оцінювання. Між системами звітності є чимало спільного, це зумовлено тим, що для складання П(С)БО використано міжнародні стандарти. Останнім часом у МСФЗ та МСБО було внесено чимало змін, але зміни у П(С)БО вносяться повільно. Застосування міжнародних стандартів фінансової звітності дає змогу вдосконалювати ведення бухгалтерського обліку, а також розширювати можливості управління підприємством.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Горяєва М. С.

Література: 1. Про внесення змін до Порядку подання фінансової звітності : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 № 1223 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1223-2011-%D0%BF. **2.** Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Закон України від 31.12.99 № 318 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00. **3.** Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/international-financial-reporting-standards-ifrs. **4.** Международные стандарты бухгалтерского учета // Бухгалтер 911. URL: https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/msfo/msbo-1-podannya-1021217. **5.** Шогенцукова З. Х., Шокарова Л. Х., Казиева Б. В. Классификация затрат при применении международных стандартов финансовой отчетности. URL: https://www.science-education.ru/pdf/2014/6/1478.pdf. **6.** Яворська О. М., Картузова Т. В. Необхідність переходу України на міжнародні стандарти фінансової звітності. *Вісник Національного лісотехнічного університету України.* 2010. № 20. С. 176–180. **7.** Голов С. Ф. Міжнародні стандарти фінансової звітності: зміни та поширення. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2009. № 8. С. 43–54.

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

УДК 657.421.3

Михалюк О. М.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості нематеріальних активів та їх класифікацію. Проаналізовано помилки, які найчастіше зустрічаються при здійсненні інвентаризації на вітчизняних підприємствах. Запропоновано напрями ефективного вирішення проблем інвентаризації нематеріальних активів.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, бухгалтерський облік, інвентаризація, активи, фінансові активи, надприбуток, нематеріальні активи.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности нематериальных активов и их классификация. Проанализированы ошибки, наиболее часто встречающиеся при выполнении инвентаризации на отечественных предприятиях. Предложены направления эффективного решения проблем инвентаризации нематериальных активов.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, бухгалтерский учет, инвентаризация, активы, финансовые активы, сверхприбыль, нематериальные активы.*

Annotation. *The features of intangible assets and their classification are considered. The errors that are most frequently encountered when performing an inventory on domestic enterprises are analyzed. The directions of effective solution of problems of inventory of intangible assets are proposed.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, inventory, assets, financial assets, excess profits, intangible assets.*

Нині питання вдосконалення інвентаризації нематеріальних активів є надзвичайно важливим для вітчизняних підприємств. Зростанню прибутку та процвітанню сприяють передусім нематеріальні активи. Матеріальні та фінансові активи швидко перетворюються на товари, що в кращому випадку приносять середню окупність вироблених інвестицій. Надприбуток приносять нематеріальні активи, якщо ними розумно розпоряджатися.

Дослідженням питань щодо інвентаризації нематеріальних активів займаються Крот Ю., Замазій С., Федченко Л., Брусенцова Я., Пархоменко В. та ін.

Метою написання статті є дослідження сутності нематеріальних активів, теоретичних і практичних положень їх інвентаризації для потреб бухгалтерського обліку, а також їх класифікації.

© Михалюк О. М., 2018

Методологічні засади формування інформації у бухгалтерському обліку про нематеріальні активи та розкриття даних про них у фінансовій звітності визначено Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», розробленим на базі Міжнародного стандарту фінансової звітності 38. Відповідно до п. 4 П(С)БО 8 нематеріальний актив не має матеріальної форми та може бути ідентифікований. У плані рахунків бухгалтерського обліку нематеріальним активам призначено рахунок 12 (табл. 1) [1; 4].

Таблиця 1

Субрахунки рахунку 12 з прикладами

№ з/п	Назва субрахунку	Приклад
121	Права користування природними ресурсами	– права користування надрами; – іншими ресурсами природного середовища; – геологічною та іншою інформацією про природне середовище
122	Права користування майном	– право користування земельною ділянкою; – право користування будівлею; – право на оренду приміщень
123	Права на комерційні позначення	– права на торговельні марки (знаки для товарів і послуг), комерційні (фірмові) найменування тощо
124	Права на об'єкти промислової власності	– право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, у тому числі ноу-хау, тощо
125	Авторське право та суміжні з ним права	– право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, компіляції даних (бази даних), виконання, фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення тощо
127	Інші нематеріальні активи	– права на здійснення діяльності; – використання економічних та інших привілеїв тощо

Інвентаризація забезпечує перевірку та документальне підтвердження достовірності даних бухгалтерського обліку про наявність, стан та оцінку матеріальних і нематеріальних активів, іншого майна, капіталу, інвестицій, розрахунків, резервів і зобов'язань [3].

Інвентаризацію нематеріальних активів проводять щорічно перед складанням річної бухгалтерської звітності. Керівник організації визначає порядок проведення інвентаризації, крім випадку, коли інвентаризація є обов'язковою. Для проведення інвентаризації формують спеціальну комісію, що здійснює перевірку відповідності облікових даних наявним нематеріальним активам.

При інвентаризації об'єктів нематеріальних активів їх наявність установлюють за документами, що були підставою для оприбуткування, або додатково за документами, якими оформлені (тобто підтверджуються) відповідні права. Так, задля ідентифікації об'єктів нематеріальних активів інвентаризаційна комісія має пересвідчитися у наявності та чинності документів, що засвідчують правомірність набуття прав власності, прав використання об'єктів інтелектуальної власності: патентів, свідоцтв, дипломів, ліцензій, договорів тощо.

Під час інвентаризації нематеріальних активів здебільшого виявляють:

– наявність на балансі програмного забезпечення (іншого виду нематеріальних активів), підстави для відображення якого в бухгалтерському обліку як об'єкта нематеріальних активів відсутні;

– фактичну наявність об'єктів нематеріальних активів, які не оприбутковано на баланс.

У першому випадку зарахування відповідного об'єкта до складу нематеріальних активів є безпідставним. Тому комісія з реорганізації має забезпечити виправлення цієї помилки. Доцільно зробити коригуючий запис на суму вартості такого програмного забезпечення. Разом із цим комісія під час інвентаризації має перевірити наявність управлінського обліку таких об'єктів, адже програмне забезпечення, на яке майнові права не передаються користувачу (майнові та авторські права на об'єкт інтелектуальної власності на таке програмне забезпечення залишаються у розробника (постачальника), а замовник отримує лише право користування цим програмним забезпеченням без права його передачі третім особам, підлягає управлінському обліку. У разі виявлення об'єктів, виключні майнові права на які передано ОМС, але які не зараховано до складу нематеріальних, вони визнаються залишками і підлягають оприбуткуванню на баланс.

Для цього комісія з реорганізації вносить необхідні дані про такі об'єкти до інвентаризаційного опису: найменування, характеристики об'єкта, первісна вартість і сума накопиченої амортизації, дата придбання і термін корисного використання. Одночасно комісія має скласти акт уведення до господарського обігу об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів за типовою формою № НА-1, затвердженою Наказом № 732. Оцінка таких об'єктів проводиться за справедливою вартістю [4].

Розглянемо помилки, які найчастіше зустрічаються при процедурі інвентаризації.

1. В обліковій політиці чимало організацій самостійно визначають терміни інвентаризації.

2. У процесі інвентаризації матеріально-виробничих цінностей комісією в присутності матеріально відповідальних осіб шляхом перерахунку, вимірювання або зважування слід перевірити фактичну наявність цих цінностей.

3. У документальному оформленні інвентаризації найчастіше спостерігаються такі помилки:

– перед початком інвентаризації не видано наказ про її проведення;

– не в повному обсязі особи, зазначені в наказі про проведення інвентаризації, присутні при її проведенні;

– перед проведенням інвентаризації від матеріально відповідальних осіб не отримано розписки про те, що всі видаткові та прибуткові документи на майно здано в бухгалтерію або передано комісії, а всі цінності, що надійшли під їх відповідальність, оприбутковані, а ті цінності, що вибули, списані за видатками;

– результати інвентаризації не відображено в регістрах бухгалтерського обліку або відображено з порушенням установленого терміну;

– результати інвентаризації оформлено у неуніфікованій формі.

4. Відсутність інвентаризації дебіторської та кредиторської заборгованостей. За результатами інвентаризації розрахунків виявляються сумнівні та безнадійні борги покупців, замовників, персоналу перед організацією [5].

Зауважимо, що інформація про фактичну наявність майна і реальність урахованих фінансових зобов'язань фіксується в інвентаризаційних описах або актах інвентаризації. Документи мають бути складені не менш ніж у двох примірниках. На кожній сторінці документів прописом має бути зазначено кількість номенклатурних позицій матеріальних цінностей, а також загальний підсумок кількості в натуральних показниках. У документах не дозволяється залишати незаповнені рядки, на останніх сторінках незаповнені рядки прокреслюються. Документи повинні бути підписані всіма членами інвентаризаційної комісії, а також матеріально відповідальними особами. Чимало нематеріальних активів становлять права, що надаються на підставі патентів, свідоцтв, договорів поступки прав та ін. Фактичну їх наявність перевіряють, як правило, за документами, що підтверджують виключні права на відповідний вид активу, оскільки самі активи не мають фізичної форми. Члени інвентаризаційної комісії мають ретельно перевірити наявність авторських договорів, документів на право користування земельними ділянками, водоймами й іншими об'єктами природних ресурсів, свідоцтва на знак на товари та послуги та ін. [5].

Таким чином, нині існує безліч проблем, що є пов'язаними з реалізацією контролю за нематеріальними активами, які вимагають подальшого розгляду й дослідження. Вважаємо, що наведений перелік проблем не є повним. Однак, більшість із них знижують ефективність внутрішнього контролю за нематеріальними активами і спричиняють виникнення багатьох інших проблем. Тому їх розв'язання має здійснюватися комплексно, з урахуванням змін законодавства та зарубіжного досвіду впровадження такого контролю, а також у тісному взаємозв'язку з реформуванням у бухгалтерському обліку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кудіна О. М.

Література: 1. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Закон України від 18.10.99 № 242 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99. **2.** Астахов В. П. Бухгалтерский (финансовый) учет : учебник. М. : Юрайт, 2013. 960 с. **3.** Бабаев Ю. А., Комиссарова И. П., Бородин В. А. Бухгалтерский учет. М. : Велби ; Проспект, 2007. 392 с. **4.** Пархоменко В. Інвентаризація – інструмент забезпечення достовірності фінансової звітності. *Вісник податкової служби України.* 2012. № 43. С. 20–29. **5.** Крот Ю., Замазій С., Федченко Л., Брусенцова Я. Порядок інвентаризації та передачі майна: підказки для ОМС ОТГ. Харків : Фактор, 2017. 96 с.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ ЗГІДНО ІЗ МСФЗ ТА П(С)БО

УДК 657.471.12

Мілінтєєва Р. Є.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто складові виплат працівникам згідно із Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 19 та Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам». Проаналізовано теоретичні аспекти обліку виплат працівникам згідно із міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, бухгалтерський облік, виплати працівникам, оплата праці, заробітна плата, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку.*

Аннотация. *Рассмотрены составляющие выплат работникам в соответствии с Международным стандартом бухгалтерского учета 19 и Положением (стандартом) бухгалтерского учета 26 «Выплаты работникам». Проанализированы теоретические аспекты учета выплат работникам в соответствии с международными стандартами бухгалтерского учета и национальными положениями (стандартами) бухгалтерского учета.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, бухгалтерский учет, выплаты работникам, оплата труда, заработная плата, международные стандарты бухгалтерского учета, национальные положения (стандарты) бухгалтерского учета.*

Annotation. *The components of employee benefits in accordance with International Accounting Standard 19 and Accounting Regulations (Standard) 26 «Employee benefits» are considered. Analyzed the theoretical aspects of accounting for employee benefits in accordance with international accounting standards and national accounting rules (standards).*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, employee benefits, wages, international accounting standards, national accounting rules (standards).*

Захист соціальних інтересів суспільства в контексті сталого розвитку України забезпечує новий формат економічних відносин. Бухгалтерський облік стає інструментом генерування інформації, а звітність як його продукт є джерелом інформації для широкого кола зацікавлених користувачів такої інформації. Це стосується передусім відображення соціальних показників діяльності підприємства у звітності, одним з яких є показник виплат працівникам. Тому питання відображення інформації про виплати працівникам підприємства за Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) в контексті соціальної складової фінансової звітності набуває актуальності.

Питання відображення інформації про виплати працівникам підприємства досліджували і досліджують Бутинець Ф., Пацула О., Голов С., Жолнер І., Мельник Т., Сук П., Шоляк О., Вілкова Г., Овсюк Н., Радченко О. та ін.

Метою написання статті є розгляд теоретичних аспектів ведення бухгалтерського обліку оплати праці згідно із національними стандартами та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Розкриття інформації щодо виплат працівникам підприємства за МСФЗ регулюється Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 19 (МСБО 19) «Виплати працівникам» [1], а за національними стандартами – Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 26 (П(С)БО 26) «Виплати працівникам» [2].

Провідний вітчизняний науковець Голов С. зазначає, що ступінь невідповідності МСБО 19 «Виплати працівникам» та П(С)БО 26 «Виплати працівникам» є помірним [3]. Жолнер І. вважає, що ці стандарти майже не мають відмінностей [4]. Однак, Овсюк Н. та Радченко О. стверджують, що в національних П(С)БО 26 «Виплати працівникам» інформація представлена стисліше, що дозволяє скоротити час на вивчення стандарту. Але це не завжди полегшує роботу бухгалтера, оскільки все, що не описано в цьому стандарті, можна тлумачити по-різному, що може в подальшому призвести до неоднозначності обліку та виникнення помилок [5].

Однією з основних принципових відмінностей національних П(С)БО і МСФЗ є жорстка регламентація дій бухгалтера. У національному бухгалтерському обліку існує єдиний план рахунків, який є обов'язковим для за-

© Мілінтєєва Р. Є., 2018

стосування всіма суб'єктами господарської діяльності. Національні П(С)БО традиційно орієнтуються на запити регулюючих органів (Державна фіскальна служба України, Державна служба статистики України та ін.), у той час як МСФЗ орієнтовані переважно на користувачів, які мають дійсний чи потенціальний фінансовий інтерес до суб'єкта звітності: акціонерів, інвесторів, контрагентів [1; 2].

Невідповідність фінансової звітності українського підприємства вимогам МСФЗ може виникнути внаслідок жорсткої регламентації форм фінансової звітності в Україні та практичної відсутності умов для застосування принципу суттєвості; відсутності в Україні окремих стандартів, адекватних МСБО (зокрема, МСБО 8 «Операційні сегменти», 20 «Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу», МСБО 26 «Облік та звітність щодо програм пенсійного забезпечення», МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані підприємства», МСБО 31 «Частки у спільних підприємствах», МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність», МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи»); стислості змісту національних стандартів і відсутності пояснень до них, що нерідко спричиняє помилкову інтерпретацію окремих положень.

Облік заробітної плати та інших виплат працівникам на будь-якому підприємстві посідає провідне місце в системі бухгалтерського обліку. Інтеграція України до європейського простору вимагає впровадження принципово нового організаційно-економічного механізму регулювання праці та її оплати, що має ґрунтуватися на сучасних прогресивних міжнародних стандартах методології та організації бухгалтерського обліку, чим обумовлено необхідність дослідження й оцінювання ефективності організації облікових процесів і визначення основних напрямів їх удосконалення [6].

Відповідно до МСБО 19 «Виплати працівникам»:

– виплати працівникам – це всі форми компенсації, що їх надає суб'єкт господарювання в обмін на послуги, надані працівниками, або при звільненні;

– короткострокові виплати працівникам – це виплати працівникам (окрім виплат при звільненні працівників), що, як очікується, будуть сплачені у повному обсязі протягом дванадцяти місяців після закінчення річного звітного періоду, у якому працівники надають відповідні послуги;

– виплати по закінченні трудової діяльності – це виплати працівникам (окрім виплат при звільненні працівників та короткострокових виплат працівникам), які підлягають сплаті після закінчення трудової діяльності;

– інші довгострокові виплати працівникам – це виплати працівникам (окрім виплат по закінченні трудової діяльності та виплат при звільненні), які не підлягають сплаті в повному обсязі протягом дванадцяти місяців після закінчення періоду, у якому працівники надають відповідні послуги [1].

Згідно із 5 МСБО 19 «Виплати працівникам» виплати працівникам передбачають:

а) короткострокові виплати працівникам, такі як вказані далі, якщо очікується, що вони будуть повністю сплачені у повному обсязі протягом дванадцяти місяців після закінчення річного звітного періоду, у якому працівники надавали відповідні послуги:

– заробітна плата, внески на соціальне забезпечення;

– оплачені щорічні відпустки та тимчасова непрацездатність;

– негрошові пільги працюючим (такі як медичне обслуговування, надання житла, автомобілів, а також надання безкоштовних чи субсидованих товарів або послуг);

б) виплати по закінченні трудової діяльності:

– пенсії, наприклад пенсії та разові виплати при виході на пенсію;

– інші виплати по закінченні трудової діяльності, такі як страхування життя по закінченні трудової діяльності та медичне обслуговування по закінченні трудової діяльності;

в) інші довгострокові виплати працівникам:

– додаткові оплачувані періоди відсутності на роботі: довгострокові відпустки за вислугу років або оплачувану академічну відпустку;

– виплати з нагоди ювілеїв чи інші виплати за вислугу років;

– виплати за тривалою непрацездатністю;

г) виплати при звільненні [5].

Формування думки користувачів, передусім інвесторів, про стан розрахунків із працівниками підприємства, виконання положень колективного договору, дотримання на підприємстві законодавства про працю та надання працівникам додаткового соціального забезпечення багато в чому залежать від якості інформації, що розкривається у звітності підприємства. Виходячи зі складу виплат працівникам підприємства за МСБО 19 «Виплати працівникам», було б добре доповнити форму № 5 фінансової звітності «Примітки до річної фінансової звітності» відповідним розділом – «Виплати працівникам» за відповідними категоріями працівників задля інформаційного забезпечення соціальної відповідальності суб'єктів господарювання [1].

Будучи сукупністю показників і пояснень, що забезпечують деталізацію й обґрунтованість статей фінансової звітності, а також іншої інформації, розкриття якої передбачено відповідними національними П(С)БО або МСБО, примітки до фінансової звітності є джерелом релевантної інформації, що дозволяє як приймати виважені управлінські рішення, так і отримати комплексне розуміння середовища й обставин функціонування підприємства.

Національний стандарт П(С)БО 26 «Виплати працівникам» дещо дублює МСБО 19. Однак, український варіант обліку відрізняється аналітичністю, ясністю викладу, забезпечує тотожність аналітичного обліку даним синтетичного. Недоліком П(С)БО 26 «Виплати працівникам» є те, що цей нормативний акт не має практичного застосування, тому що він дає лише трактування використовуваних термінів, наводить класифікацію виплат, які можуть здійснюватися, дає рекомендації щодо питань обліку та відображення у звітності даних розрахунків [1; 2].

Таким чином, на підставі порівняння МСБО 19 та ПСБО 26 «Виплати працівникам» можна стверджувати, що ці нормативні документи поряд із тотожними містять відмінні положення. Для отримання достовірної інформації для управління та складання внутрішньої і зовнішньої звітності за виплатами працівникам на кожному підприємстві має бути розроблений і затверджений робочий план рахунків, у якому передбачено субрахунки за видами виплат, термінами їх здійснення, видами зобов'язань, елементами витрат і джерелами. Порушені питання не є вичерпними й потребують доповнень, змін, уточнень і конкретизації. Предметом подальших досліджень має стати обґрунтування соціальних показників діяльності підприємства як інформаційного гарантування економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Горяєва М. С.

Література: 1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 19. Виплати працівникам : Міжнародний документ від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_011. **2.** Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» : Закон України від 28.10.2003 № 601 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03. **3.** Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія. Київ : Центр навч. літ., 2007. 522 с. **4.** Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2012. 368 с. **5.** Овсюк Н. В., Радченко О. Ю. Виплати працівникам за ПСБО 26 та МСФЗ (IAS) 19: порівняльний аспект. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2012. № 2. С. 360–368. **6.** Юдина С. А. Сравнение учета выплат работникам по ПСБУ и МСБУ. *Управління розвитком.* 2010. № 11. С. 41–43.

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМЦІВ УКРАЇНИ

УДК 338.22(477)

Мороз А. П.

Студент 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано психологічні особливості вітчизняних підприємців. Виявлено й узагальнено думки науковців щодо якостей, якими повинен бути наділений успішний підприємець. Визначено, як впливає підприємництво на стан економіки країни. Розглянуто основні особливості сучасного вітчизняного підприємництва.*

Ключові слова: *підприємництво, підприємницька діяльність, ознаки підприємницької діяльності, підприємець, підприємницькі здібності, психологічні особливості підприємців.*

© Мороз А. П., 2018

Аннотация. *Проанализированы психологические особенности отечественных предпринимателей. Выявлены и обобщены мнения ученых о качествах, которыми должен быть наделен успешный предприниматель. Определено, как влияет предпринимательство на состояние экономики страны. Рассмотрены основные особенности современного отечественного предпринимательства.*

Ключевые слова: *предпринимательство, предпринимательская деятельность, признаки предпринимательской деятельности, предприниматель, предпринимательские способности, психологические особенности предпринимателей.*

Annotation. *Analyzed the psychological characteristics of domestic entrepreneurs. Revealed and summarized the opinions of scientists about the qualities that should be endowed with a successful entrepreneur. It is determined how entrepreneurship affects the state of the country's economy. The main features of modern domestic entrepreneurship are considered.*

Keywords: *entrepreneurship, entrepreneurial activity, signs of entrepreneurial activity, entrepreneur, entrepreneurial abilities, psychological characteristics of entrepreneurs.*

Сучасні підприємці роблять вагомий внесок у будь-яку галузь економіки країни. Риси характеру підприємців, секрети їх умінь і здібностей є цікавими для дослідження, оскільки саме підприємці є рушійною силою прогресивного розвитку суспільства.

Чимало науковців, серед яких Шумпетер Й., Круглова Н., Тутушкіна М., Корольов В., займалися вивченням психологічних особливостей підприємців та досліджували їх вплив на економіку.

Нині ця тема є актуальною як для психологів, так і для економістів. Для психологів важливими та цікавими є особистісні якості підприємця, які допомагають йому бути успішним у своїй сфері, а економісти більш націлені на визначення того, як підприємці впливають на ринок та на економіку в цілому.

Метою написання статті є виявлення й узагальнення головних якостей і цілей підприємців, які допомагають бути успішними у своїй справі, а також аналіз умов функціонування сучасного вітчизняного підприємництва.

За словами Шумпетера Й., зростання капіталу та зростання економіки істотно залежить від підприємця. Якість роботи підприємця визначає, наскільки швидко розвивається капітал, чи відбувається зростання від інновацій, коли розробляються нові продукти та технології виробництва [1].

Різниця в темпах економічного зростання країн багато в чому є обумовленою якістю діяльності підприємців. Фактори виробництва, землі, робочої сили і капіталу не будуть прибутковими без підприємця, який організовує та ефективно використовує їх у своїй діяльності. Як зауважує Шумпетер Й., підприємець є важливим агентом зростання, інновацій і технічного прогресу. В економічній літературі найчастіше це називають підприємницькими здібностями [1–4].

Науковці Шумпетер Й., Корольов В. стверджують, що підприємницькі здібності неможливо розвинути без наявності певних задатків у людини, а Тутушкіна М. вважає, що підприємницькі здібності розвиваються із часом. Прикладом можуть бути біографії відомих підприємців: Форда Г., Карнегі Е., Савви Морозова та ін.

Якщо з'ясувати, які саме задатки сприяють прояву підприємницьких здібностей, виникає унікальна можливість виявляти схильних до підприємництва з раннього дитинства.

Економіст Корольов В. виділяє такі основні якості підприємців:

– незалежність;
– зацікавленість і відповідальність;
– новаторство;
– творчий пошук;
– здатність йти на ризик;
– цілеспрямованість;
– наполегливість;
– нетиповість дій щодо організації виробничих процесів;
– високий рівень компетентності в технологіях, економіці та психології [4].

Вважаємо також дуже важливими якостями підприємців здатність доводити справу до кінця, уміння об'єднувати навколо себе людей, що сприятиме виконанню основних завдань, і гарна мотивація самого підприємця.

Шумпетер Й. виділяє три мотиви підприємницької діяльності: потребу в пануванні, владі та впливі; прагнення до перемоги, успіхів у боротьбі з суперником і самим собою; радість творчості, яку дає самостійне ведення

справ [1]. Круглова Н. вважає, що мета підприємця є спрямованою на створення, збереження або збільшення прибутку організаційної одиниці [3].

Щоб людина змогла розкрити себе як талановитий підприємець, який приносить користь суспільству, недостатньо мати рідкісні здібності та певні мотивації, необхідно також мати сприятливі умови для розвитку.

Тутушкіна М. як сприятливі умови для функціонування підприємництва розглядає:

– передумови для нововведень;

– правові основи вільної економічної діяльності;

– високу технологічність суспільства;

– сприятливу соціально-політичну ситуацію в країні;

– правомірну державну політику щодо розвитку підприємництва;

– співвідношення цих компонентів із рівнем світового господарства [2].

Сучасні вітчизняні підприємці, на жаль, нині перебувають не у найкращому стані. Зміни в Законі України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», внесені наприкінці 2016 р., кардинально змінили життя багатьох підприємців. Тепер незалежно від того, чи перебуває підприємець на загальній системі оподаткування, чи має дохід, він зобов'язаний сплачувати щомісячний єдиний соціальний внесок розміром 22 % від мінімальної заробітної плати (3200 х 22 % = 704 грн у 2017 р.) [6].

З моменту підписання Закону свою роботу припинило понад 403 тисяч приватних підприємців; масове закриття ФОП відбувалося в кожній області України (рис. 1). Найбільше це спостерігається в Київській (60727), Харківській (33968) та Дніпропетровській (35595) областях [5].

Отже, підприємці є рушійною силою прогресивного розвитку суспільства. Такі підприємницькі здібності, як незалежність, відповідальність, новаторство, творчий пошук, здатність йти на ризик, цілеспрямованість, наполегливість, високий рівень компетентності в технологіях, економіці та психології, спроможність доводити справу до кінця, уміння об'єднувати навколо себе людей сприяють збільшенню кількості робочих місць, розповсюдженню інновацій, а також розвитку економіки в цілому.

Таким чином, щоб вітчизняна економіка почала виходити з кризового стану, держава має підтримувати підприємців, створити гарні умови для їх функціонування: забезпечити передумови для нововведень, правові основи вільної економічної діяльності, високу технологічність суспільства, сприятливу соціально-політичну ситуацію в країні, проводити правомірну державну політику щодо розвитку підприємництва в країні.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Малюкіна А. О.

Література: 1. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. М. : Прогресс, 1982. 456 с. **2.** Тутушкина М. К. Практическая психология : учебное пособие. СПб. : Дидактика Плюс, 2001. 368 с. **3.** Круглова Н. Ю. Основы бизнеса (предпринимательства) : учебник. М. : Кнорус, 2010. 544 с. **4.** Королев В. И. Стратегический менеджмент. М. : ВАВТ, 2008. 92 с. **5.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **6.** Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17/ed20100708.

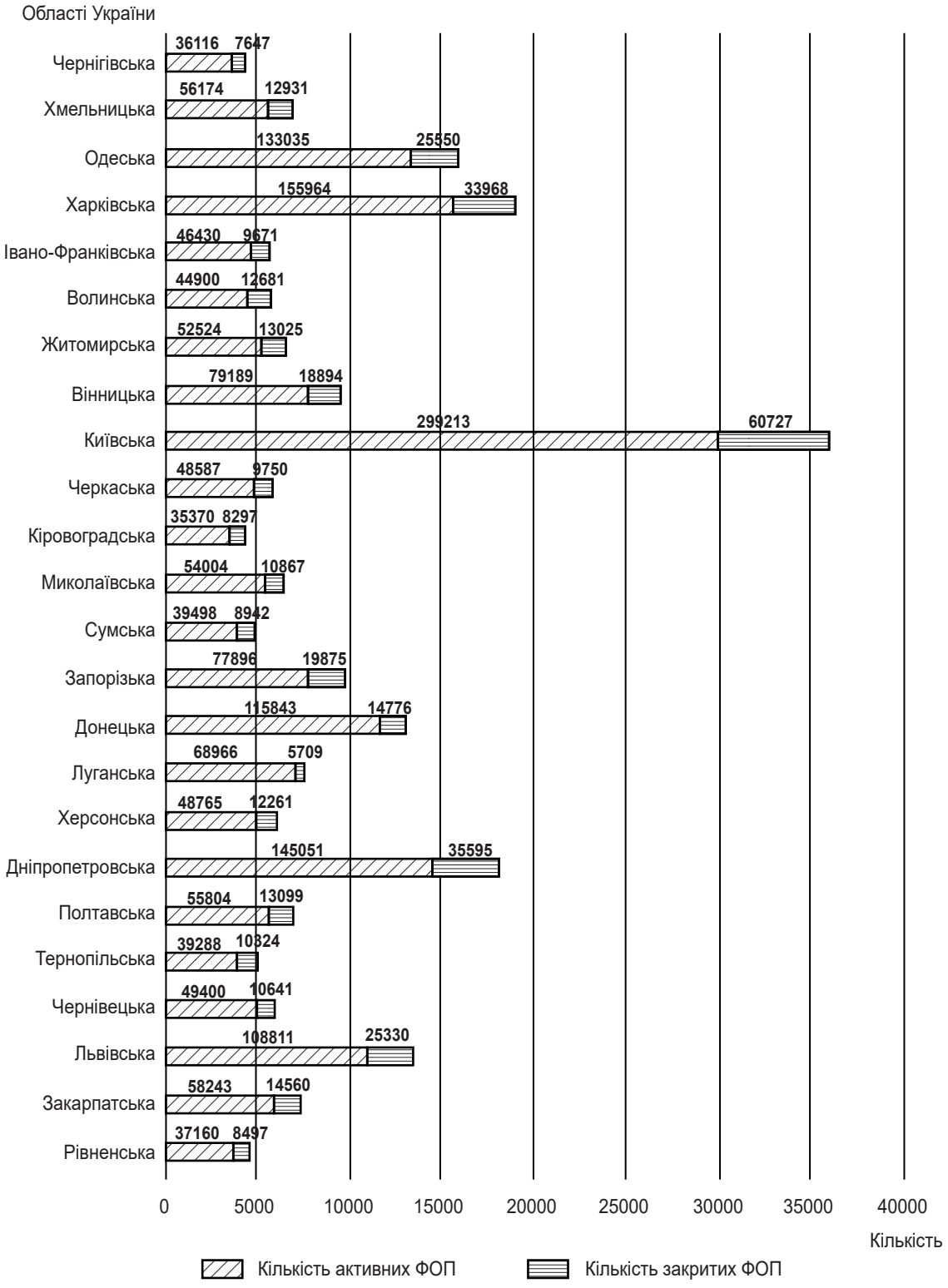

Рис. 1. **Діаграма припинення ФОП за областями України**

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИЗНАННЯ Й ОЦІНКИ ВИТРАТ ЯК ЕЛЕМЕНТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ТА МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ

УДК 657.471

Москальченко А. О.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Наведено порівняльну характеристику сутності, умов визнання, класифікації та оцінки витрат згідно із національними стандартами бухгалтерського обліку України, Російської Федерації, міжнародними стандартами фінансової звітності та принципами бухгалтерського обліку США.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, бухгалтерський облік, фінансова звітність, витрати, збитки, умови визнання, собівартість, витрати періоду, історична собівартість, поточна собівартість, міжнародні стандарти складання фінансової звітності, принципи бухгалтерського обліку США, національні стандарти складання фінансової звітності.*

Аннотация. *Приведена сравнительная характеристика сущности, условий признания, классификации и оценки расходов согласно национальным стандартам бухгалтерского учета Украины, Российской Федерации, международным стандартам финансовой отчетности и принципам бухгалтерского учета США.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, расходы, убытки, условия признания, себестоимость, расходы периода, историческая себестоимость, текущая себестоимость, международные стандарты составления финансовой отчетности, принципы бухгалтерского учета США, национальные стандарты составления финансовой отчетности.*

Annotation. *A comparative description of the essence, conditions of recognition, classification and assessment of expenses according to the national accounting standards of Ukraine, the Russian Federation, international financial reporting standards and accounting principles of the USA is given.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, financial reporting, expenses, losses, recognition conditions, cost, period expenses, historical cost, current cost, international financial reporting standards, US accounting principles, national standards financial reporting.*

Будь-який вид господарської діяльності підприємства передбачає понесення витрат. Витрати є одним з основних елементів фінансової звітності в більшості облікових систем. Від їх правильної оцінки залежить величина чистого прибутку та податку на прибуток підприємства за звітний період, а також довіра користувачів звітної інформації та ефективність прийнятих ними управлінських рішень.

Дослідженням сутності поняття та особливостей обліку витрат займалися і займаються вітчизняні та зарубіжні науковці, серед них Андрющенко Н. С., Баглай К. А., Гришко Н. В. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, неврегульованими залишаються питання оцінки витрат як окремого елемента фінансової звітності підприємств. Існуванням різних підходів до визнання й оцінки витрат у різних системах професійних стандартів обумовлено актуальність цієї теми.

Метою написання статті є порівняння сутності, умов визнання, класифікації та оцінки витрат за національними та міжнародними стандартами, визначення основних видів вартості, що є застосовуваними для оцінки витрат як елемента фінансової звітності.

Витрати є одним з елементів фінансової звітності, що характеризують фінансові результати діяльності. Вони є об'єктом дослідження у фінансовому, управлінському та податковому обліку, чим зумовлено їх важливість для господарського обліку в цілому.

Нині у різних системах професійних облікових стандартів та в економічній літературі спостерігається плюралізм підходів до визначення сутності поняття витрат. Розглянемо сутність та умови їх визнання в чинних стандартах бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Відповідно до Концептуальної основи фінансової звітності, виданої РМСБО у 2010 р. витратами є зменшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплата-

© Москальченко А. О., 2018

ми учасникам. Подібне визначення містять національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, зокрема (П(С)БО) 16 «Витрати» [1; 5].

У системі міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) не існує окремого стандарту, присвяченого обліку витрат, але окремі питання оцінки та класифікації певних видів витрат розглядаються у Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку 2 «Запаси» (МСБО 2), Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку 11 «Будівельні контракти» та Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку 23 «Витрати на позики» (МСБО 23) [5]

Згідно із Загальноприйнятими принципами бухгалтерського обліку США (ЗПБО) 6 «Елементи фінансової звітності», витратами є відтік або інше зменшення активів або виникнення зобов'язань (або комбінація обох випадків) від поставки або виробництва товарів, надання послуг або здійснення іншої діяльності, що складають основну або операційну діяльність суб'єкта господарювання [2].

Основною відмінністю між стандартами МСФЗ та ЗПБО є те, що згідно із першою групою стандартів визначення витрат включає збитки та витрати, а відповідно до ЗПБО – це два окремі елементи фінансової звітності.

Під збитками в ЗПБО розуміють витрати, що виникають від неопераційної діяльності та носять несистематичний характер. Зазвичай вони не пов'язані із процесом отримання прибутку суб'єктом господарювання.

Щодо умов визнання, то за МСФЗ, національними П(С)БО та положеннями бухгалтерського обліку, затвердженими у РФ, витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [3].

Згідно із ЗПБО США умовами визнання витрат є задоволення таких критеріїв:

– відповідність визначенню, визначеному в ЗПБО 6 «Елементи фінансової звітності»;

– можливість оцінити елемент фінансової звітності;

– релевантність елемента, тобто інформація про нього може впливати на рішення користувачів звітності;

– інформація про елемент є контрольованою, достовірною та нейтральною [2].

Відповідно до вітчизняних стандартів обліку, у тому числі П(С)БО 16, витрати класифікують за багатьма ознаками: за залученням до собівартості, видами собівартості, статтями калькуляції, економічними елементами, видами діяльності та ін.

Слід звернути увагу на першу ознаку класифікації витрат, згідно з якою їх можна розподілити на дві великі групи: витрати, які залучають до собівартості, і витрати періоду.

Собівартість фактично є одним із видів оцінок, що є застосовуваними в бухгалтерському обліку. Так, за МСБО 16 «Основні засоби», собівартістю є сума сплачених грошових коштів чи їх еквівалентів або справедлива вартість іншої форми компенсації, наданої для отримання активу на час його придбання або створення, або сума, яку розподіляють на цей актив за первісного визнання згідно із конкретними вимогами інших МСФЗ [4]. У національному П(С)БО 16 термін «собівартість» тотожний терміну «первісна вартість».

Отже, від правильної оцінки витрат залежатиме собівартість продукції, товарів і послуг. За П(С)БО 16 собівартість розподіляють на собівартість запасів і реалізованої продукції. Витрати, що залучають до собівартості, оцінюють переважно за історичною собівартістю.

За концептуальною основою фінансової звітності історична собівартість передбачає, що активи відображають за сумою сплачених грошових коштів чи їх еквівалентів або за справедливою вартістю компенсації, виданої на момент їх придбання. Зобов'язання – за сумою надходжень, отриманих в обмін на зобов'язання, або за деяких інших відрахувань (податків на прибуток), за сумами грошових коштів чи їх еквівалентів, що, як очікується, будуть сплачені задля погашення зобов'язання в ході звичайної діяльності [5].

Щодо витрат періоду, то до них належать адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати. Ці витрати в переважній більшості оцінюють за історичною чи поточною собівартістю. Це є пов'язаним із тим, що ці витрати не залучають до собівартості, а списують на фінансовий результат у тій сумі, у якій вони виникли за звітний період.

За Концептуальною основою фінансової звітності поточна собівартість – вартість, за якою активи відображають за недисконтованою сумою грошових коштів або їх еквівалентів, яка була б сплачена в разі придбання такого самого або еквівалентного активу на поточний момент [5].

За стандартом РФ ПБО 10/99 витрати організації залежно від їх характеру, умов здійснення та напрямків діяльності організації розподіляють на витрати за звичайними видами діяльності та інші витрати [6].

Крім цього, витрати за звичайними видами діяльності класифікують за елементами та за напрямом діяльності (на придбання, переробку з метою виробництва, продажу).

Окремим пунктом цього стандарту описано оцінку витрат:

– витрати за звичайними видами діяльності відображаються у бухгалтерському обліку в сумі, що дорівнює величині оплати в грошовій та іншій формі або величині кредиторської заборгованості (відповідно до умов договору);

– якщо ціна не передбачена чи не може бути встановлена в договорі, то для визначення величини оплати або кредиторської заборгованості приймають ціну, за якою за порівнянних обставин зазвичай організація визначає витрати щодо аналогічних цінностей, робіт, послуг або надання у тимчасове користування аналогічних активів;

– при оплаті придбаних цінностей, робіт і послуг на умовах комерційного кредиту, наданого у вигляді відстрочення та розстрочення платежу, витрати приймаються у повній сумі кредиторської заборгованості;

– величина оплати та кредиторської заборгованості за договорами, які передбачають виконання зобов'язань негрошовими засобами, визначається вартістю товарів, переданих чи які підлягають передачі організацією [6].

За стандартом РФ ПБО 10/99 для оцінки витрат застосовують історичну собівартість і справедливу вартість.

За МСБО 2 «Запаси» собівартість запасів має включати всі витрати на придбання, витрати на переробку й інші витрати, понесені під час доставки запасів до їх поточного місцезнаходження та приведення їх у поточний стан, тобто собівартість запасів оцінюється аналогічно, як і у П(С)БО 9 «Запаси» [2].

За класифікацією витрат за ЗПБО США усі витрати розподіляють на активні, інші витрати (у тому числі відкладені витрати) та збитки [7]. До того ж американські стандарти передбачають класифікацію витрат на основі їх співставності з доходами на:

– собівартість товарів (робіт, послуг), яка співвідноситься з доходами, тобто визнається в тому ж періоді, що і доходи;

– адміністративні та комерційні витрати, які визнаються, як правило, у тому періоді, коли вони виникли;

– витрати із використанням систематичної та раціональної алокації, які не мають прямих причинно-наслідкових зв'язків із доходом [7].

При оцінці витрат відповідно до ЗПБО США слід пам'ятати, що витрати – це рух грошових коштів у результаті вибуття активів і виникнення зобов'язань. Саме тому для їх оцінки використовують усі базові оцінки обліку за ЗПБО 5 «Визнання та оцінка у фінансовій звітності комерційних підприємств»: історичну собівартість, поточну собівартість, вартість реалізації (погашення), поточну вартість і поточну ринкову вартість.

Отже, у ЗПБО США порівняно з іншими професійними стандартами обліку існують певні відмінності в оцінці та класифікації витрат: їх більше деталізовано, а тому вони є основою для достовірнішого відображення інформації щодо оцінки витрат [7].

Таким чином, національні П(С)БО, ПБО РФ, МСФЗ та ЗПБО США містять певні відмінності щодо сутності й оцінки витрат як елемента фінансової звітності. Найсуттєвішими є розподіл американськими стандартами витрат і збитків, наявність більшої кількості критеріїв визнання, виділення у класифікації активних і відкладених витрат та їх оцінка за всіма базовими видами оцінок ЗПБО США. Вважаємо за доцільне звернути увагу на необхідність урахування існуючих оцінок витрат у ЗПБО, що сприятиме підвищенню достовірності показників фінансової звітності в частині витрат, стане основою для прийняття ефективних управлінських рішень.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Горяєва М. С.

Література: 1. Андрющенко Н. С. Суть і значення витрат: історичний аспект. *Актуальні проблеми економіки.* 2007. № 5. С. 3–8. **2.** Міжнародні принципи і стандарти бухгалтерського обліку. URL: https://studfiles.net/preview/5593646. **3.** Гришко Н. В. Ієрархічна структура функціональної системи калькулювання та обліку витрат. *Економіка. Фінанси. Право.* 2006. № 10. С. 3–6. **4.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16). Основні засоби : Міжнародний документ від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014. **5.** Концептуальна основа фінансової звітності : Закон України від 01.09.2010 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009. **6.** Об утверждении положения по бухгалтерскому учёту 10/99 «Расходы организации» : Приказ МФ РФ от 06.05.1999 № 33н. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_12508/0463b359311dddb34a4b799a3a5c57ed0e8098. **7.** Обермейстер А. Расходы в US GAAP. URL: https://gaap.ru/articles/raskhody_v_us_gaap.

ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ У СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

УДК 338.48:339.92(477)

Неменуща М. О.

Магістрант 2 року навчання
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено основні моделі державного управління туристичною галуззю. Проаналізовано завдання та пріоритети інтеграційної політики у сфері туризму із країнами Європейського Союзу. Запропоновано заходи задля покращення міжнародного туристичного іміджу України.*

Ключові слова: *туризм, туристична діяльність, туристичний імідж, інтеграція з країнами Європейського Союзу, інтеграційна політика, моделі державного управління туристичною діяльністю.*

Аннотация. *Исследованы основные модели государственного управления туристической отраслью. Проанализированы задачи и приоритеты интеграционной политики в сфере туризма со странами Европейского Союза. Предложены меры для улучшения международного туристического имиджа Украины.*

Ключевые слова: *туризм, туристическая деятельность, туристический имидж, интеграция со странами Европейского Союза, интеграционная политика, модели государственного управления туристической деятельностью.*

Annotation. *The main models of state management of the tourism industry have been investigated. Analyzed the tasks and priorities of the integration policy in the field of tourism with the countries of the European Union. The proposed measures to improve the international tourist image of Ukraine.*

Keywords: *tourism, tourism activities, tourism image, integration with the countries of the European Union, integration policy, models of government management of tourism activities.*

За сучасних умов туризм розглядають як галузь, що є стимулом для розвитку як окремих сфер економіки, так і соціально-економічного зростання цілих держав. У національних економіках розвинених країн Західної Європи та Північної Америки ця галузь посідає провідне місце за обсягами бюджетних надходжень, кількістю створених робочих місць та часткою залучених підприємств. Тому деякі дослідники вважають, що туристична діяльність у зв'язку із її значним впливом на соціально-економічний стан країни має регулюватися державою й обов'язково враховувати інтереси місцевого населення [6].

Сформована туристична інфраструктура сприяє підвищенню привабливості держави та її конкурентоспроможності на світовому ринку, гарантує трансформацію від аграрної та індустріальної економіки до інформаційної економіки та економіки знань на базі сфери послуг. Наявні туристично-рекреаційні ресурси України дають підстави розглядати її як важливий туристичний напрям для іноземних відвідувачів. Але розвиток національної галузі туризму та її інтеграція із світовим ринком туристичних послуг є пов'язаними із необхідністю розв'язання злободенних проблем соціально-економічного характеру із залученням міжнародного досвіду. Управління рекреаційно-туристичними районами має розглядатися як одна з важливих складових соціально-економічної політики держави.

Вивченню проблем управління та розвитку туристичної галузі вітчизняні та зарубіжні автори приділяють чимало уваги. Методику управління туристичною галуззю розглядали Кифяк В., Кучеренко В. Проблематика інтеграції туристичної галузі України та Європейського Союзу стала масово досліджуватися починаючи з 2000-х рр., серед робіт того періоду можна визначити публікацію Краєвської О. та Присяжнюка Ю. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

Система індустрії туризму складається з двох основних елементів: суб'єкта туризму (споживача – туриста) і об'єкта туризму (туристичного району та туристичної інфраструктури). У Законі України «Про туризм» подано визначення, майже тотожне тлумаченню цього терміна ЮНВТО (Всесвітньою туристичною організацією), але структуру національної системи управління галуззю у комплексному вигляді не описано [1]. За 27 років незалежності України відбулися істотні економічні зміни, продуковані у тому числі прогресом інформаційних технологій, які кардинально вплинули на внутрішні й зовнішні туристичні потоки.

© Неменуща М. О., 2018

За даними ЮНВТО, частка туризму у світовому валовому внутрішньому продукті становить близько 10 %, а на в'їзний туризм припадає 7 % загального обсягу сукупного світового експорту та приблизно 30 % світового експорту послуг, кожне десяте робоче місце забезпечується саме галуззю туризму. Прогнозується, що до 2030 р. кількість міжнародних туристичних відвідувань зросте до 1,8 млрд [1].

Незважаючи на наявний потенціал рекреаційних ресурсів, Україна поступається провідним державам світу за станом туристичної інфраструктури та якістю надаваних туристичних послуг, хоча протягом кількох років входила до переліку найвідвідуваніших країн світу за методологією ЮНВТО.

Фінансово-економічна та геополітична криза, що триває кілька років, негативно впливає на в'їзний туризм і на туристичну привабливість країни в цілому. Фактично вдвічі знизилася чисельність іноземних туристів, які подорожували Україною. Згідно з офіційними даними у 2016 р. до країни в'їхало 13,3 млн іноземних громадян, у 2015 р. ця цифра становила 12,4 млн, у 2014 р. – 12,7 млн, тоді як у 2013 р. – 24,7 млн [2].

Тому існує чітка необхідність створення позитивного туристичного іміджу країни, системних і комплексних передумов для розвитку туризму та курортів з урахуванням запитів іноземних відвідувачів, особливо із країн Європейського Союзу. Співробітництво з Європейським Союзом має стати одним із пріоритетних напрямів прискорення економічного зростання країни. У Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. визначено завдання створення належних умов для розвитку сфери туризму та діяльності курортів, першочергового стимулювання в'їзного та внутрішнього туризму, розбудови сучасної туристичної інфраструктури й удосконалення системи управління у сфері туризму як одного з пріоритетних напрямів розвитку національної економіки [3].

Умовно можемо говорити про три моделі державної участі в регулюванні туристичної діяльності як складової національної економіки (табл. 1) [4; 5].

Остання модель не передбачає існування центрального державного органу регулювання галузі туризму; усіма питаннями, у тому числі контролем за діяльністю суб'єктів господарювання, займаються місцеві органи самоврядування. Подібна форма є використовуваною в державах, у яких туризм не є суттєвим для національної економіки або ж сфера туристичних послуг перебуває на рівні розвитку, який не потребує державного втручання. Прикладом країни, що використовує цю модель, є США. Україну також можна віднести до цієї моделі, оскільки нині питаннями туристичної діяльності займається Департамент туризму та курортів у структурі Міністерства економічного розвитку і торгівлі [5].

Сутність першої моделі полягає у наявності державного центрального органу регулювання сфери туризму. Прикладом може бути міністерство, що здійснює контроль за діяльністю суб'єктів туристичної діяльності держави. Подібна форма потребує істотних інвестицій у формування туристичної інфраструктури. Подібну форму застосовують держави, що вважають туризм значущою галуззю, яка приносить суттєві доходи до державного бюджету: Єгипет, Мексика, Туніс, Греція.

Таблиця 1

Моделі державного регулювання туризму

Моделі		Кількість країн за макрорегіонами світу					Усього країн	
		Європа	Америка	АТР	Африка	Близький Схід		
1. Самостійне / окреме міністерство туризму		3	15	7	11	5	41	
2	Комбінована: міністерство туризму й орган управління, що відповідає за розвиток галузей матеріальної сфери	6	8	6	16	-	36	78
	Комбінована: міністерство туризму й орган управління, що відповідає за розвиток галузей невиробничої сфери	13	3	8	16	2	42	
3	Національна туристична адміністрація при багатопрофільному міністерстві	21	5	3	2	1	32	60
	Національна туристична адміністрація при уряді країни	10	4	9	1	4	28	
4. Відсутність центрального органу виконавчої влади у сфері туризму		2	-	6	5	1	14	
Усього країн		55	35	39	51	13	193	

Друга модель передбачає виконання функцій контролю за туристичною діяльністю органом управління, відповідальним за ще якусь галузь або сферу діяльності, залежно від щільності міжгалузевих зв'язків. Як приклад можна навести Болгарію – у країні діє Міністерство економіки, енергетики і туризму.

Третя – так звана європейська модель – передбачає функціонування спеціалізованої структури регулювання туризму у складі багатогалузевого міністерства; її використовує більшість європейських країн.

Для України була б найприйнятнішою саме третя модель управління. Однак, для ефективного функціонування цієї моделі доцільно отримати необхідне державне фінансування (щонайменше, часткове) для участі країни у формуванні й просуванні національного туристичного продукту, здійснення маркетингових досліджень, рекламно-інформаційної діяльності, організації та проведення міжнародних туристичних виставок, конференцій, семінарів, формування базового пакету інвестиційних проектів у галузі розвитку туристичної інфраструктури [5].

Важливу роль у організації державної політики відіграє визначення основ системи безпеки, нормативного регулювання господарських відносин у галузі туризму, ліцензування, стандартизації та сертифікації туристичних послуг, затвердження кваліфікаційних вимог до посад фахівців, установлення системи статистичного обліку та звітності у галузі туризму та курортно-рекреаційного комплексу, що дозволяла б будувати економіко-математичні моделі прогнозування, організації та здійснення державного контролю за дотриманням законодавства у галузі туризму. Важливими є і координація досліджень і підготовки кадрів у галузі туризму, участь у розробці та реалізації міжнародних програм.

Державні та недержавні установи формують організаційно-управлінський механізм галузі туризму, створений на різних рівнях, що реалізує свої рішення через важелі впливу, які належать до їх повноважень: нормативно-правове регулювання, податкову політику, бюджетно-фінансову політику, інформаційне забезпечення.

Передусім необхідно вдосконалити та розвивати інформаційне забезпечення. Робота міських туристично-інформаційних центрів може виявитися одним із потужних компонентів управління сферою туризму. Це покращить туристичну привабливість міста, активізує екскурсійну діяльність на його території, тим паче, що європейські туристи звикли використовувати ресурси мережі Інтернет та мобільні додатки для планування подорожей.

Великою проблемою в просуванні міжнародного інституційного співробітництва стає брак бюджетного фінансування. Приклад країн, у яких галузь туризму розвинена значною мірою, засвідчує, що без державних вкладень розвиток туризму неможливий, але ці вкладення є не витратами, а інвестиціями у сферу, що дає високі та швидкі прибутки.

Так, ще десять років тому уряд Греції щорічно спрямовував на потреби міжнародної та інформаційно-рекламної діяльності у сфері туризму в середньому 80 млн дол., Іспанії – 70 млн дол., Австрії – 48 млн євро, Угорщини – 10 млн дол., Чехії – 3 млн дол. США. Аналіз принципів організації туристичної галузі країн виявив, що головні гравці на світовій туристичній арені, які мають розвинену індустрію туризму, витрачають на міжнародну та промоційну діяльність на менш ніж 10 млн євро на рік. Наприклад, Нідерланди фінансують у середньому проведення тільки у межах країни щорічних заходів: 5000 – місцевого та 1500 – регіонального рівня, 10–20 – загальнонаціонального масштабу та один – великого міжнародного значення. В Австрії щорічно відбувається близько 1500 заходів маркетингового характеру, у тому числі електронного маркетингу [6].

Можна назвати кілька пріоритетних завдань співробітництва України з державами-членами Європейського Союзу у сфері туризму задля створення спільного ринку туристичних послуг. Адаптація законодавства у галузі до стандартів Європейського Союзу є одним з основних важелів, що забезпечив би захист прав іноземних споживачів туристичних послуг і власних громадян, сприяв би наближенню до міжнародних стандартів обслуговування. Важливо за допомогою структур Європейського Союзу провести процедури із покращення якості послуг, що надають заклади розміщування та харчування в Україні, а також узгодити процедуру сертифікації.

Проведення в Україні спеціалізованих міжнародних семінарів, виставок, конференцій, у яких брали б участь як українські підприємці, так і представники іноземних організацій, спрямованих на вивчення та перейняття досвіду в лідерів туристичної індустрії, пошук і освоєння нових туристичних ринків, демонстрації новітніх технологій, формування нових стандартів обслуговування значно пришвидшили б процеси інтеграції.

З огляду на те, що уряд України останнім часом сприяє євроінтеграції в цілому, потрібно детальніше розробити стратегічні завдання у сфері регулювання туристичної діяльності з урахуванням внесення змін до туристичного законодавства України задля виведення на рівень стандартів Європейського Союзу, спрощення прикордонних і митних формальностей для туристів, підвищення якості туристичних послуг, адаптації систем стандартизації та сертифікації підприємств, залучення фінансової та технічної допомоги. Це сприятиме зростанню кількості іноземних відвідувачів та покращенню міжнародного туристичного іміджу України.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дехтяр Н. А.

Література: 1. UNWTO. URL: http://www2.unwto.org. **2.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **3.** Про схвалення Стратегії розвитку туризму та ку-

ортів на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 168-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249826501. **4.** Кифяк В. Ф. Організація туризму : навч. посіб. Чернівці : Книги-ХХІ, 2003. 300 с. **5.** Кучеренко В. С. Особливості та сучасні тенденції управління туристичною сферою. *Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ.* 2010. № 1. С. 197–205. **6.** Краєвська О., Присяжнюк Ю. Співпраця України та Європейського Союзу у сфері туризму: політико-правовий аспект. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/kraevska.htm.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА ЩОДО ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

УДК 657.36:657.37:658

Нестерова Ю. О.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Деталізовано елементи облікової політики підприємства щодо обліку дебіторської заборгованості в системі розрахунків із покупцями. Визначено основні фактори, що впливають на побудову облікової політики. Конкретизовано та запропоновано елементи облікової політики щодо бухгалтерського обліку заборгованості покупців, які підлягають розкриттю у наказі про облікову політику сільськогосподарського підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, заборгованість, облік, звітність, бухгалтерський облік, облікова політика, дебіторська заборгованість, розрахунки з покупцями, наказ про облікову політику.*

Аннотация. *Детализированы элементы учетной политики предприятия по учету дебиторской задолженности в системе расчетов с покупателями. Определены основные факторы, влияющие на построение учетной политики. Конкретизированы и предложены элементы учетной политики по бухгалтерскому учету задолженности покупателей, подлежащие раскрытию в приказе об учетной политике сельскохозяйственного предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, задолженность, учет, отчетность, бухгалтерский учет, учетная политика, дебиторская задолженность, расчеты с покупателями, приказ об учетной политике.*

Annotation. *The elements of the accounting policy of an enterprise for accounting for receivables in the settlement system with customers are detailed. The main factors affecting the construction of accounting policies are identified. The elements of accounting policies for accounting for customers' debts, which are subject to disclosure in an order on accounting policies of an agricultural enterprise, are specified and proposed.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, debt, accounting, reporting, accounting policies, receivables, settlements with customers, order on accounting policies.*

Раціональна організація бухгалтерського обліку із застосуванням такого інструменту, як облікова політика підприємства, є основою забезпечення ефективного використання ресурсів для власника й системи управління підприємством, а також забезпечення справедливого перерозподілу доходів для працівників і суспільства. Ефективно організований бухгалтерський облік, зокрема в частині дебіторської заборгованості, є джерелом інформації для управлінського персоналу підприємства при прийнятті рішень щодо задоволення потреби в оборотних коштах і забезпечення платоспроможності підприємства.

© Нестерова Ю. О., 2018

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, використовуваних підприємством для складання та подання фінансової звітності [1; 2].

У формуванні облікової політики визначальна роль належить керівнику та головному бухгалтеру: від їх компетенції залежить успішне здійснення (провадження) облікової політики підприємства. Головний бухгалтер або особа, на яку покладено ведення бухгалтерського обліку підприємства, має певні обов'язки, зокрема забезпечує дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання та подання в установлені терміни фінансової і статистичної звітності; організовує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій; бере участь у оформленні матеріалів, що є пов'язаними з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки та псування активів підприємства; забезпечує перевірку стану бухгалтерського обліку у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах підприємства [4].

Для надання пропозицій щодо облікової політики дебіторської заборгованості доцільним є розгляд основних проблемних питань, які виникають при відображенні в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності дебіторської заборгованості.

1. Відображення в обліку та звітності активів, що не відповідають критеріям визнання: у складі дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги відображають безнадійну заборгованість, яка не відповідає критерію визнання активу; порушуються вимоги П(С)БО 1 пп. 3, 16, П(С)БО 2 пп. 4, 10, 27, П(С)БО 10 пп. 4–11.

2. Некоректна оцінка дебіторської заборгованості на дату балансу. У балансі дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги відображають за первісною вартістю. Аналіз дебіторської заборгованості за строками непогашення не проводиться, чиста реалізаційна вартість не визначається. Метод нарахування резерву сумнівних боргів у обліковій політиці не визначено; порушуються вимоги П(С)БО 10 п. 7, П(С)БО 2 п. 27.

Для розрахунку резерву сумнівних боргів обирається метод, який не відповідає п. 8 П(С)БО 10; порушуються вимоги П(С)БО 2 п. 27, П(С)БО 10 п. 7.

3. Некоректне використання Плану рахунків:

– для обліку виданих авансів не використовується рахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами», а використовується дебет рахунків 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками», 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками», 681 «Розрахунки за авансами одержаними»;

– дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги відображається за дебетом рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» або 685 «Розрахунки з іншими кредиторами»;

– за дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» відображається дебіторська заборгованість за реалізовані виробничі запаси, необоротні активи, нарахована орендна плата;

– за дебетом рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів» відображається безнадійна дебіторська заборгованість, яку залучають у рядок Балансу 161 «Первісна вартість дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги» [4].

Облікова політика підприємства має враховувати такі важливі фактори: форму власності та організаційно-правову структуру підприємства; вид економічної діяльності, що зумовлює особливості та умови облікової роботи; параметри підприємства за обсягами діяльності, номенклатури продукції, чисельності працюючих; відносини з податкового системою, наявність пільг та умови їх отримання; умови забезпечення підприємства ресурсами та умови реалізації готової продукції; матеріально-технічне забезпечення обліково-аналітичної роботи підприємства та рівень забезпеченості кваліфікованими обліковими працівниками; умови організації та стимулювання праці, рівень відповідальності тощо [4].

Важливим елементом облікової політики є створення підходів до обліку дебіторської заборгованості в системі розрахунків із покупцями та відображення її у фінансовій звітності. При цьому слід ураховувати, що сформована підприємством облікова політика щодо дебіторської заборгованості досить суттєво впливає на величину показників фінансового стану та результати діяльності підприємства.

Одним з основних нормативних документів, вимог якого має дотримуватись кожне підприємство, є П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Крім того, порядок оцінки певних видів дебіторської заборгованості та розкриття інформації про неї у фінансовій звітності регламентовано й іншими національними і міжнародними бухгалтерськими стандартами [3].

Основним джерелом регулювання облікової політики на підприємстві є Наказ про облікову політику. У дослідженні Березі С. Л. запропоновано також передбачати в Наказі про облікову політику такі елементи облікової політики: розмежування видів діяльності, віднесення заборгованості до сумнівної, порядок створення резерву сумнівних боргів, порядок віднесення отриманих векселів до фінансових або товарних, порядок списання дебіторської заборгованості (табл. 1) [4].

Таблиця 1

Елементи облікової політики підприємства щодо обліку дебіторської заборгованості в системі розрахунків із покупцями

№ з / п	Елемент облікової політики	Характеристика
1	Види діяльності підприємства	Необхідно чітко визначити види діяльності, якими займається підприємство: від цього залежить вибір заборгованості, на яку нараховується резерв. Окремо визначити перелік видів, що входять до операційної, фінансової та інвестиційної діяльності
2	Форма ведення обліку	Визначення форми ведення бухгалтерського обліку, що безпосередньо впливає на сукупність і послідовність використання облікових регістрів. Форма ведення обліку може бути ручною (журнальною, журнально-ордерною та ін.) і комп'ютеризованою
3	Визнання й оцінка дебіторської заборгованості	Визнання дебіторської заборгованості як активу здійснюється, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід; сума дебіторської заборгованості може бути достовірно визначена
4	Класифікація та аналітика дебіторської заборгованості	Необхідно передбачити та закріпити перелік класифікаційних ознак і види, на які розподіляється дебіторська заборгованість для тих чи інших управлінських потреб, указати відповідно до обраної класифікації розрізи аналітики для обліку заборгованості
5	Визнання заборгованості сумнівною	Визначення критеріїв визнання дебіторської заборгованості сумнівною і джерел отримання інформації, а саме: прострочення боржником терміну погашення (підтвердженням є договори або рахунки); порушення справи про визнання боржника банкрутом (підтвердженням є відповідні постанови суду)
6	Період нарахування сумнівних боргів	Визначення терміну проведення інвентаризації дебіторської заборгованості для створення резерву сумнівних боргів: на початку чи наприкінці року
7	Визнання заборгованості безнадійною	Визначення критеріїв віднесення дебіторської заборгованості до безнадійної відповідно до бухгалтерського та податкового законодавства
8	Порядок списання безнадійної заборгованості	Визначення порядку, за яким списується безнадійна заборгованість, зокрема закріплення, що заборгованість списується з балансу відповідно до розпорядження керівника на підставі проведеної інвентаризації
9	Організація архіву та терміни зберігання документів	Встановлення терміну зберігання господарських договорів та іншої ділової документації стосовно зобов'язань або прав, що може бути використана для відновлення господарських операцій під час проведення ревізій (при листуванні з партнерами), не менше термінів позовної давності (5–10 років)
10	Порядок, терміни проведення інвентаризації та її об'єкти	Складання та затвердження перед початком поточного господарського року графіка проведення інвентаризації. Визнання розрахунків як об'єктів обліку, які необхідно інвентаризувати

Отже, виконання наведених пропозицій щодо обліку дебіторської заборгованості та її оцінки, а також їх закріплення в наказі про облікову політику підприємства дозволить організувати на підприємстві правильний бухгалтерський облік дебіторської заборгованості в системі розрахунків із покупцями, отримувати достовірну та повну інформацію про заборгованість, що, у свою чергу, сприятиме зростанню ефективності прийняття управлінських рішень.

Раціонально організована система бухгалтерського обліку сприяє оптимізації фінансового та трудового навантаження його ведення. Керівництву підприємства задля отримання повної й оперативної інформації про поточний стан та перспективу погашення заборгованості з боку контрагентів доцільно забезпечити ефективну організацію цієї ділянки обліку із залученням відповідних фахівців.

Рівень організації обліку дебіторської заборгованості на вітчизняних підприємствах є досить низьким, оскільки серед основних елементів облікової політики щодо певного об'єкта увага приділяється лише методиці розрахунку резерву сумнівних боргів, а інші моменти переважно залишаються без уваги [4].

Таким чином, запропоновано елементи облікової політики стосовно заборгованості покупців і замовників, які підлягають регламентації у наказі про облікову політику підприємства. До таких елементів належать види діяльності підприємства, форма ведення обліку, визнання й оцінка дебіторської заборгованості, класифікація дебіторської заборгованості, визнання заборгованості сумнівною, метод і період нарахування резерву сумнівних боргів, визнання заборгованості безнадійною, порядок списання безнадійної заборгованості.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сєрікова Т. М.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **2.** Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до [...] : Закон України від 07.02.2013 № 73 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13. **3.** Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Закон України від 08.10.1999 № 237 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99. **4.** Береза С. Л. Побудова облікової політики відображення грошових активів та дебіторської заборгованості. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2003. № 1. С. 35–44.

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК НАПРЯМОК УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 657:338.512:334.716

Нікіфорова А. О.

Магістрант 2 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні особливості бюджетування як інструменту оперативного управління господарством. Обґрунтовано процес та необхідність бюджетування на виробничому підприємстві за умов трансформації вітчизняної економіки, для якої характерними є нестабільність законодавства та високий темп інфляції.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, бюджет, бюджетування, законодавство, темпи інфляції, планування, витрати, система управління витратами.*

Аннотация. *Рассмотрены основные особенности бюджетирования как инструмента оперативного управления хозяйством. Обоснованы процесс и необходимость бюджетирования на производственном предприятии в условиях трансформации отечественной экономики, для которой характерны нестабильность законодательства и высокий темп инфляции.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, бюджет, бюджетирование, законодательство, темпы инфляции, планирование, расходы, система управления затратами.*

Annotation. *The main features of budgeting as a tool for operational management of the economy are considered. The process and necessity of budgeting at a production enterprise in the conditions of transformation of the domestic economy, which is characterized by instability of legislation and a high rate of inflation, are substantiated.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, budget, budgeting, legislation, inflation rates, planning, expenses, cost management system.*

За умов переходу України до ринкових відносин актуальним є питання щодо забезпечення доцільності управлінських рішень стосовно бюджетування виробничих витрат. Система бюджетування позитивно зарекомендовала себе в кранах із розвиненою ринковою економікою, наприклад країнах Європи та Америки. Із урахуванням накопиченого світового досвіду, інноваційних технологій та практичних досягнень у сфері менеджменту розвинених країн система управління підприємством має вдосконалюватися та трансформуватися не тільки на макрорівні, а й на мікрорівні для різних сфер діяльності. Аналіз переваг і недоліків надає змогу управлінцям оптимально обирати саме той підхід, який повністю відповідатиме діяльності підприємства та ринковим реаліям вітчизняного ринку. Тому постає питання про необхідність систематизації методів бюджетування для спрощення вибору

© Нікіфорова А. О., 2018

моделі управління з урахуванням специфіки сучасної господарської діяльності, а також для кращого розуміння концепції бюджетування.

Побудова системи бюджетування вимагає додаткових організаційних зусиль і фінансових коштів, тому не кожне підприємство має можливість впровадити її. Водночас у довгостроковій перспективі бюджетування дає змогу уникнути нераціональних і надлишкових витрат, і тим самим збільшити прибуток [1].

Теоретичні та методологічні аспекти бюджетування досліджували і досліджують Хорнгрен І., Фостер Д., Нідлз Б., Майлз С., Бутинець Ф., Бланк І., Білик М., Чижевська Л., Лишиленко О. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, слід звернути увагу на відсутність однозначного структурування методів бюджетного управління та єдиної класифікації.

Метою написання статті є систематизація загальних методів бюджетування, аналіз їх основних переваг та недоліків.

Планування витрат – це визначення головної мети господарства у формі виробничого завдання. Ці плани відображають у кошторисі у грошовій формі [2]. Виробниче планування витрат полягає у висвітленні витрат та їх кількісній оцінці. Однією із форм фінансового планування є бюджетування.

Бюджетування – це планування, облік і контроль результатів діяльності підприємства із застосуванням фінансового інструменту – бюджету. Бюджет – це сукупний план господарської діяльності, виражений у кількісних або фінансових показниках, що охоплює окреслений проміжок часу.

З одного боку, бюджетування є процесом співставлення бюджетів, а з іншого – управлінською теорією виключно для збільшення управлінської обгрунтованості прийнятих управлінських рішень. За тривалий час науковці розробили цілу низку видів бюджетного управління. Класифікацію бюджетів на підставі аналізу наукової літератури подано в табл. 1 [3; 4].

Таблиця 1

Класифікація систем бюджетів

Назва системи	Переваги	Недоліки
Постійне бюджетування	Формування класифікації витрат відповідно до їх сутності	Бюджет не має змоги відображати, на що потрачено кошти, а тому виникають труднощі щодо контролю та планування
Програмне бюджетування	Формування класифікації витрат відповідно до класифікації витрат	Удосконалена версія попереднього бюджетування, оскільки виникла можливість виявити цільову спрямованість коштів
Комбіноване бюджетування	Поєднання постатейного та програмного бюджетування	Надає змогу класифікувати витрати за природою їх виникнення
Природне бюджетування	Бюджети сформовані на підставі подій, які можуть відбутися на час бюджетного періоду	Суб'єктивність менеджменту, перенесення помилок минулих періодів; не передбачає запровадження заходів до зменшення витрат
Бюджетування «з нуля»	Надає змогу не допускати помилок минулих періодів	Якщо діяльність підприємства є договірною, витрати слід переносити на наступний період; метод є затратним у реалізації
Перехідне бюджетування	Розподіл бюджетного періоду на кілька коротких, що забезпечує деталізованість операційних бюджетів	Процес є трудомістким і витратним
Бюджетування за видами діяльності	Можливість розрахувати ситуації, коли саме підприємству потрібний новий рівень потужності	Недоліком є обов'язковість високої точності розрахунків та оцінок, об'єктивного виділення кожної статті витрат
Бюджетування на підставі фінансування проектів	Підходить до проектів із невизначеною тривалістю, де можна складати проміжний баланс задля формування нового бюджету. Нижча вартість підготовки бюджету	Не визначено період роботи бюджету
Електронне бюджетування	В основі мережа Internet, знижує обсяги роботи та здатність до інтегрування процесу в централізовану адміністративну систему, зменшує адміністративні витрати, збільшує рівень обслуговування клієнтів	Збільшує ризики висвітлення корпоративної таємниці серед конкурентів підприємства
Кайзен-бюджетування	Протягом усього бюджетного періоду відбувається пошук зменшення витрат, зростання прибутку, збільшення загального рівня ефективності	Процес є трудомістким і витратним
Процесно-орієнтоване бюджетування	Дає змогу проаналізувати причини відхилень, ефективності певного продукту, повноцінність бази управління, потужність виробництва	Система доповнена стратегічною спрямованістю, що є виконуваною за рахунок системи збалансованих показників
Бюджетування за межами бюджетів	Повністю адаптована до умов невизначеності та децентралізованого управління діяльністю підприємства	Процес є трудомістким

Дослідження дає підстави стверджувати, що систему бюджетування слід розглядати як процес ефективного управління результатами фінансово-господарської діяльності в цілому. Жорсткі умови ринку вимагають упровадження на сучасних вітчизняних підприємствах системи бюджетування в межах власної діяльності. Нині бюджетування є фінансовим інструментом управління потоками грошових коштів, що дає змогу контролювати ліквідність підприємства та максимально ефективно планувати витрати, тим самим збільшувати доходність [5].

Таким чином, система бюджетування є гнучкою, ефективною та доречною для застосування на вітчизняних підприємствах. У результаті застосування системи бюджетування підприємство отримує ефективний інструмент фінансового менеджменту, використання якого дозволить спланувати діяльність за допомогою співставлення бюджетів, спрямувати його на досягнення фінансового результату, оптимізувати фінансові потоки, своєчасно виявляти відхилення планових від фактичних показників і забезпечити доходність підприємства. Усе це сприятиме зростанню конкурентоспроможності підприємства на сучасному вітчизняному ринку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Пилипенко А. А.

Література: 1. Лишиленко О. В. Бухгалтерський облік : підручник. Київ : Центр навч. літ., 2005. 632 с. **2.** Галушко Е. С., Галушко С. А. Моделирование организационно-экономического механизма адаптации промышленного предприятия на основе сетей с нейроподобными элементами. *Научный вестник ДГМА.* 2012. № 4. С. 245–250. **3.** Лабунская С. В. Управленческий учет : конспект лекций. Харьков : ХНЭУ, 2007. 40 с. **4.** Бутинець Ф. Ф., Виговська Н. Г., Івахненков С. В., Чижевська Л. В. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / за ред. Ф. Ф. Бутинця. Житомир : Рута, 2001. 286 с. **5.** Герасим П. М. Управлінський облік на підприємстві (методика ведення) : монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2003. 270 с. **6.** Іванюта П. В., Лугінська О. П. Управління ресурсами і витратами : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2010. 320 с.

МАНІПУЛЯЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА СВІДОМІСТЬ ЛЮДИНИ

УДК 316.624.2

Новік С. О.

Студент 3 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сутність поняття психологічного впливу та маніпуляції як різновиду прихованого психологічного впливу. Визначено критерії, на підставі яких обґрунтовано доцільність виокремлення маніпулятивного впливу серед інших видів психологічного впливу. Розглянуто способи маніпулятивного впливу та заходи протидії маніпулюванню.*

Ключові слова: *психологія, особистість, свідомість, характер, темперамент, психологічний вплив, маніпулювання свідомістю людини, маніпуляція, маніпулятор, мотивація, способи психологічного захисту від маніпулювання.*

Аннотация. *Проанализирована сущность понятий психологического воздействия и манипуляции как разновидности скрытого психологического воздействия. Определены критерии, на основании которых обоснована целесообразность выделения манипулятивного влияния среди других видов психологического воздействия. Рассмотрены способы манипулятивного воздействия и меры противодействия манипулированию.*

Ключевые слова: *психология, личность, сознание, характер, темперамент, психологическое воздействие, манипулирование сознанием человека, манипуляция, манипулятор, мотивация, способы психологической защиты от манипулирования.*

© Новік С. О., 2018

Annotation. *The essence of the concept of psychological influence and manipulation as a kind of latent psychological influence is analyzed. The criteria are determined, on the basis of which the expediency of selecting a manipulative influence among other types of psychological influence is substantiated. The ways of manipulative influence and countermeasures to manipulation are considered.*

Keywords: *psychology, personality, consciousness, character, temperament, psychological impact, manipulation of human consciousness, manipulation, manipulator, motivation, methods of psychological protection from manipulation.*

Психологи вважають, що вчинками людей рухають два спонукальні мотиви: бажання задоволення та прагнення уникнути болю. Маніпулювання особистістю, використання різних засобів і технологій психологічного впливу стало звичною складовою сучасного повсякденного життя, економічної конкуренції, політичної боротьби, діяльності спецслужб світу. Проблема маніпулювання особистістю, її свідомістю, поведінкою цікавила дослідників різних часів та епох.

Різні аспекти феномена маніпуляції, серед яких механізми, технології, критерії та фактори маніпулятивної поведінки, розглядали зарубіжні та вітчизняні вчені, серед них Берн Е., Елліс А., Фромм Е., Шостром Е., Братченко С., Доценко Є., Кара-Мурза С., Ковальов Г., Панкратов В., Рудінов Д. та ін. Аналіз публікацій з проблеми маніпулятивного впливу засвідчує, що автори дають власні визначення терміна «маніпуляція», по-різному ставляться до маніпулятивних впливів, починаючи від відвертого осуду й закінчуючи виправданням маніпуляторів. Така тенденція спонукає звернутися до дослідження витоків проблеми маніпулятивних впливів для подальшого формування компетентної позиції та ставлення до цього явища [2].

Поняття «маніпуляція» має пряме та метафоричне значення. Маніпуляцію (від латинського manipulare) здавна розглядали у суто позитивному розумінні як управління зі знанням справи. Нині маніпуляцію застосовують у контексті міжособистісних взаємин та у сфері управління масовою свідомістю. Бабюк М. зауважує, що маніпуляція перебуває у полі переплетіння багатьох соціальних стосунків, контактуючи із такими феноменами людського життя, як соціальне управління, співробітництво, суперництво тощо. У процесі маніпулювання особа, яка здійснює вплив, постійно прагне, щоб індивід, який є об'єктом впливу, визнав сам той чи інший навіюваний йому вчинок єдино правильним для себе. Щоб досягти цього, пропагандист-маніпулятор удається не до засобів примушення, а до переконання, заснованого на навмисному обмані або навіюванні. Він повинен створити у свідомості своїх жертв подвійну ілюзію: що дійсність є саме такою, якою він її зображає, і що реакція на цю дійсність залежить від самої людини, яка є об'єктом маніпулювання.

Неабиякі можливості впливу на широкі верстви населення виникли завдяки засобам масових комунікацій (преса, радіо, кіно, телебачення, Інтернет, реклама) та прогресу сучасної техніки. У сучасному капіталістичному суспільстві ці засоби масового впливу переважно належать монополістичній буржуазії, яка використовує їх як певний механізм управління суспільством, маніпулювання свідомістю та поведінкою [4].

Отже, маніпуляція є впливом на психічні процеси за допомогою управління інстинктами й потребами у завуальованій формі за неусвідомленого підпорядкування й стимулювання до подальших дій. Маніпуляція є процесом придушення волі особи за застосування певних прийомів. Противагою маніпуляції є мотивація – вплив на психічні процеси людини за допомогою спонукання до дій заради досягнення поставлених цілей. Нею зумовлено зворотні процеси: відкриття нових можливостей для особистості, якостей, сторін для досягнення найкращого результату. Система мотивації є дієвим інструментом управління персоналом тільки в тому випадку, якщо вона є якісно розробленою та правильно використовуваною на практиці [5].

Науковці й психологи у більшості своїй розподіляють ці явища з так званої позиції чорного та білого, тобто мотивація є позитивним явищем, а маніпуляція – різко негативним. Якщо розглядати ці два процеси у галузі управління, неможливо однозначно чітко виявити, який із варіантів психологічного управління є кращим або гіршим.

Обидва процеси є механізмами впливу на людину, тому як спрямування впливу слід розглядати темперамент робітника. Саме дослідження темпераменту за різними методиками: застосуванням опитувальника формально-динамічних властивостей індивідуальності (ОФДСІ) Русанова В., теста-опитувальника Айзенка Г. для діагностування властивостей і типу темпераменту, опитувальника «Дослідження психологічної структури темпераменту» Смирнова Б., опитувальника Шмішека Х. «Діагностика типів акцентуації рис характеру і темпераменту за Леонгардом К.» – є доцільним при прийомі на роботу. Важливим є також подальше спостереження за працівником у різних робочих ситуаціях, взаємовідносинах у колективі для подальших висновків щодо дій людини у різних ситуаціях та ступеня підпадання під вплив.

Існують чимало прийомів і методів маніпулювання та захисту.

Помилкове перепитування. Цей спосіб маніпулювання використовують, щоб змінити загальний зміст сказаного, змінюючи його значення на власну користь. Маніпулятор начебто задля з'ясування перепитує, повторюючи вами сказане лише на початку, далі підміняє слова і значення в цілому. Для подолання маніпулювання уважно вслухайтеся в те, що вам говорять, а почувши спотворене, одразу виправляйте.

Показна байдужість і неуважність. Коли одна людина намагається довести свою правоту, переконати в чомусь іншу, співрозмовник показує свою байдужість і до співрозмовника, і до того, що він говорить. Маніпулятор розраховує на прагнення опонента будь-що довести свою значущість, використовувати ті факти, ту інформацію, яку раніше він не збирався розголошувати. Тобто попросту вивідує потрібну інформацію. Знаючи про це, за жодних умов не слід піддаватися на провокацію.

Цитування слів опонента. У цьому випадку маніпулятор цитує, причому несподівано, слова опонента. У більшості випадків слова частково спотворюються. Захищаючись, можна відповісти тим самим, вигадати фразу і видати її за слова маніпулятора, колись їм сказані [5; 6].

Таким чином, маніпуляція в руках професіонала може бути у певних межах прийнятною і навіть інколи необхідною. Але реальним інструментом, який сприяє щирості відносин, розвиває особистість і підвищує рівень її комунікації, є пошук справжньої мотивації іншої людини, спільних інтересів і вироблення взаємно прийнятної та цікавої для обох сторін моделі відносин і розвитку подій на цій підставі. Безцінні наслідки цієї складної та кропіткої роботи над собою варті того, щоб виходити із зони комфорту.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лугова В. М.

Література: 1. Секрети впливу: мотивація і маніпулювання. URL: https://ukrhealth.net/sekreti-vplivu-motivaciya-i-manipulyuvannya. **2.** Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы, защита. М. : ЧеРо; Изд-во МГУ, 1997. 334 с. **3.** Шейнов В. П. Психология манипулирования. Минск : Харвест, 2010. 768 с. **4.** Ильин Е. П. Психология общения и межличностных отношений. СПб. : Питер, 2010. 576 с. **5.** Способи маніпулювання та методи боротьби з ними. URL: http://www.eventario.org/news/sposobi_manpulyuvannya_ta_metodi_borotbi_z_nimi. **6.** Манипуляции в общении – плохо это или хорошо? URL: https://delovoymir.biz/manipulyacii_v_obschenii__ploho_eto_ili_horosho.html.

ҐЕНДЕРНА РІВНІСТЬ І МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 316.346

Новосєльцева В. І.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто визначення сутності поняття «ґендерна рівність» у міжнародному й у національному праві. Досліджено положення міжнародно-правових актів з питань ґендерної рівності. Конкретизовано процес узгодження державної правової бази з їх вимогами. Наведено досягнення й недоліки чинного вітчизняного законодавства у сфері забезпечення рівних прав жінок і чоловіків. Проаналізовано сучасні тенденції розвитку та захисту права на ґендерну рівність.*

Ключові слова: *законодавство, національне законодавство, права, обов'язки, рівність, рівні права та можливості жінок і чоловіків, ґендерна рівність, міжнародно-правові акти.*

Аннотация. *Рассмотрены определения сущности понятия «гендерное равенство» в международном и национальном праве. Исследованы положения международно-правовых актов по вопросам гендерного равенства. Конкретизирован процесс согласования государственной правовой базы с их требованиями. Приведены достижения и недостатки действующего отечественного законодательства в сфере обеспечения равных прав женщин и мужчин. Проанализированы современные тенденции развития и защиты права на гендерное равенство.*

© Новосєльцева В. І., 2018

Ключевые слова: *законодательство, национальное законодательство, права, обязанности, равенство, равные права и возможности женщин и мужчин, гендерное равенство, международно-правовые акты.*

Annotation. *The definitions of the essence of the concept of «gender equality» in international and national law are considered. The article examines the provisions of international legal acts on gender equality. The process of harmonization of the state legal framework with their requirements is specified. The achievements and shortcomings of the current domestic legislation in the field of ensuring equal rights of women and men are given. The current trends in the development and protection of the right to gender equality are analyzed.*

Keywords: *legislation, national legislation, rights, obligations, equality, equal rights and opportunities for women and men, gender equality, international legal acts.*

Нині важко знайти людину, яка б не чула про таке поняття, як «права людини» і не розуміла, про що йдеться. Однак, не всі розуміють, що права людини не виникли раптово, а пройшли тривалий шлях становлення та продовжують розвиватися. Цей розвиток підтверджується тим, що у межах прав людини виникають і вдосконалюються різні напрямки, тенденції та нові види прав, такі як «ґендерна рівність». Однак, важливо розуміти і те, що поява та розвиток нового можливі лише за сприятливих умов демократичного суспільства.

Факт того, що одним із важливіших кроків для розвитку прав людини було прийняття 26.08.1789 р. французької «Декларації прав людини та громадянина», не викликає нині жодних сумнівів. Однак, при цьому сучасниця цієї Декларації француженка Олімпія де Гурж побачила у Декларації явне применшення прав жінок та опублікувала у 1791 р. свою «Декларацію прав жінки та громадянки», за що її було страчено [1]. За сучасного розвитку прав людини важко навіть уявити, що таке взагалі можливо.

З огляду саме на сучасний рівень захисту прав людини не слід забувати, що розвиток прав людини продовжується і як на національному рівні, так і на рівні міжнародному, у межах міжнародного права. Так, уже усталеною є така галузь міжнародного права, як міжнародне право прав людини. Тому ґендерна рівність також є предметом дискусії фахівців і фігурує у багатьох міжнародних документах як один із основних засобів боротьби з дискримінацією за ознакою статі. Більше того, нині ґендерна рівність є однією з ознак правової держави.

Проблемі ґендерної рівності присвячено чимало досліджень і публікацій. Так, зарубіжні та вітчизняні науковці Берн Ш., Міль Д., Мюллер В., Шведова Н., Грицяк Н., Дашковська О., Кириченко В., Кобелянська Л., Левченко К., Мельник Т., Олійник С. розглядають окремі питання прав людини та проблеми впровадження ґендерної рівності у суспільних відносинах. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, питання захисту ґендерної рівності на рівні міжнародного права потребують детальнішого розгляду.

Метою написання статті є аналіз новітніх тенденцій у розвитку ґендерних прав, останніх міжнародних документів ООН з питань ґендерних прав, а також діяльності нових спеціальних органів, які було створено у рамках ООН для подальшого розвитку права на ґендерну рівність.

Ґендерна рівність є предметом дискусії фахівців і фігурує у багатьох міжнародних документах як один із основних засобів боротьби з дискримінацією за ознакою статі. Нині ґендерна рівність є однією з ознак правової держави. Історично поняття «ґендер» (англ. – «gender») було введено у науковий обіг американським психологом Столлером Р. у 1968 р. і перекладається як соціальна стать. В англійській розмежовують поняття соціальної статі («gender») і біологічної («sex»). Термінологічно поняття «ґендер» сформувалося у процесі теоретичного розвитку фемінізму, а потім і ґендерних досліджень [2]. Відповідно прикметник «ґендерний» тлумачать як «розглянутий з позицій особливостей соціального становища статей у суспільстві».

Поняття ґендерної рівності виникло на хвилі рівності прав чоловіка та жінки. При цьому неприпустимо сприймати рівність як однаковість, оскільки ґендерні ролі не однакові за соціальним змістом, але потребують рівності в правових гарантіях реалізації можливостей різних статей. Розвиток ідеї ґендерної рівності в історії захисту прав людини пов'язують із таким поняттям, як фемінізм – концепція, що виникла та розвивається як відповідь на соціальні потреби жінок.

Поняття «ґендер» нині не має остаточного й однозначного визначення, і це не недолік або проблема, а скоріше особливість самого поняття. Складність полягає в тому, що тут простежується взаємозв'язок дії та мислення, які не можуть бути роз'єднані. Йдеться про розвиток, динамізм, остаточно не визначений, бо само визначення є дією, що спричиняє серйозні наслідки [3].

Сучасний стан захисту ґендерної рівності характеризується широкою активізацією міжнародних організацій на рівні міжнародного права та держав світу на національному рівні. Так, 08.09.2000 р. резолюцією 55/2 Генеральної Асамблеї було прийнято «Декларацію тисячоліття ООН», де визначено основні цілі діяльності ООН. Однією з пріоритетних цілей є рівність прав чоловіків та жінок, боротьба із дискримінацією та виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок [4].

Першим міжнародно-правовим документом, у якому закріплено основні права та свободи людини, є Загальна декларація прав людини, прийнята ГА ООН 10 грудня 1948 р. Принциповою її засадою є рівність правового

статусу людей. Згідно зі ст. 1 Декларації усі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Ст. 2 проголошує рівність прав і свобод людей незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового чи іншого стану, а також політичного, правового або міжнародного статусу країни чи території, до якої людина належить. Крім того, вона проголошує принцип гарантованості передбачених у ній прав.

На підставі Декларації на рівні ООН прийнято документ «Цілі розвитку тисячоліття», у якому визначено чіткі орієнтири стосовно подолання бідності, хвороб, ґендерної дискримінації, голоду на період до 2015 р. «Цілі розвитку тисячоліття» – це документ, який не має ультимативного значення для держав, але має велике політичне значення. Уряди майже всіх країн світу підписали його, і тим взяли на себе політичні зобов'язання. У «Цілях розвитку тисячоліття» третю ціль визначено як заохочення рівності чоловіків і жінок і розширення прав і можливостей жінок. Однак, при уважному аналізі документа зрозуміло, що в межах глобального підходу проблема ґендерної нерівності набуває дуже спрощених форм [6].

Важливими документами ООН, що мають захищати права жінок, є Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, а також Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, прийняті 16.12.1966 р. Згідно із цими Міжнародними пактами люди є рівними у своїх правах незалежно від статі. Ці документи зобов'язують держав-учасниць забезпечити рівне для чоловіків і жінок користування правами, що в них передбачені. Аналіз цих документів дає підстави зробити висновок, що основна частина їх положень присвячена захисту традиційних громадянських, політичних, соціальних і культурних прав, які викладені у Загальній декларації прав людини 1948 р. Зауважимо, що в цих документах рівноправність статей закріплено у формі юридичного зобов'язання, а рівність прав жінок і чоловіків розглядається дещо ширше, ніж просте декларування їх загальної рівності перед законом. Для контролю за виконанням імплементації у національне законодавство держав-учасниць утворено Комітет з прав людини та Комітет з економічних, соціальних і культурних прав.

Актом, що узагальнив досвід міжнародного співробітництва у сфері захисту прав жінок, який поширюється на політичні, соціальні, економічні сфери, стала Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, прийнята ГА ООН 18.12.1979 р. Документ накладає на країни-учасниці конкретні зобов'язання про запровадження законодавчих, соціально-економічних та інших заходів для забезпечення рівноправності жінок і чоловіків. У преамбулі цієї Конвенції вказано, що дискримінація жінок порушує принципи рівноправності та поважання людської гідності, перешкоджає участі жінки нарівні із чоловіком у соціальному, політичному, економічному та культурному житті своєї країни, заважає зростанню добробуту суспільства та сім'ї, дедалі більше утруднює повне розкриття можливостей жінок. У Конвенції визнено дискримінацію щодо жінок як будь-яку відмінність, виняток чи обмеження за ознакою статі, що послаблюють або зводять нанівець визнання, користування або здійснення жінками, незалежно від їх сімейного стану, на основі рівноправності чоловіків і жінок, прав людини та свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, громадській чи будь-якій іншій галузі.

Конвенція містить низку статей, у яких сформульовано обов'язки держав щодо протидії дискримінації жінок та сприяння утвердженню рівності статей у суспільстві. У Конвенції зазначено також, що має бути викоренена практика, заснована на ідеї неповноцінності або переваги однієї статі, стереотипності ролі чоловіка та жінки. На жаль, в Україні це зобов'язання в повній мірі не виконано. Так, ще й досі існують суто чоловічі професії, у яких участь жінок викликає здивування й невдоволення.

Нині більшість заходів щодо досягнення ґендерної рівності стосуються переважно потреб жінок. Вони не враховують чоловічого фактора навіть у тих випадках, коли ці заходи мають за мету виправлення порушень рівноваги у становищі жінок і чоловіків. Зосередження лише на розв'язанні проблем жінок перешкоджає комплексному запровадженню ґендерної політики, оскільки рівність передбачається рівним статусом обох статей і досягається як стосовно жінок, так і чоловіків. У цьому аспекті актуальними є Конвенції Міжнародної організації праці, зокрема Конвенція 1981 р. № 156 «Про рівне ставлення і рівні можливості для трудящих із сімейними обов'язками». Відповідно до цієї Конвенції пільги щодо материнства мають поширюватися не тільки на жінок, а й на чоловіків. Вона має велике значення, оскільки сім'єю та дітьми здебільшого опікуються жінки. І скоріше винятком із правила є випадки, коли чоловіки заради виховання дитини жертвують своєю кар'єрою та роботою. Крім того, ті чоловіки, які б хотіли скористатися певними «материнськими пільгами», просто не наважуються повідомити про своє рішення (наприклад взяти відпустку з догляду за дитиною у зв'язку із хворобою дитини) через ґендерні стереотипи. Така ситуація притаманна й українському суспільству. Однак, у деяких країнах Європи задля реалізації положень цієї Конвенції розробляється відповідне законодавство, що містить вказівку на обов'язковість перебування чоловіка у відпустці з догляду за дитиною протягом певного періоду, і використання такої відпустки чоловіками сприймається як цілком природне явище [7].

Принципи ґендерної рівності закріплено в багатьох інших міжнародних документах: Конвенції ООН про викорінення насильства щодо жінок (1993 р.); Декларації щодо рівності жінок і чоловіків; Декларації про ліквідацію дискримінації щодо жінок (1967 р.), спрямованої проти будь-яких форм дискримінації людини за ознакою статі; Декларації ООН про соціальний прогрес (1995 р.); Пекінській декларації та Платформі дій (1995 р.); Декларації

Тисячоліття 2000, яка проголошує шість фундаментальних принципів, що матимуть важливе значення для міжнародних відносин, серед них принципи свободи, рівності й солідарності, які мають реалізовуватися за умов надання рівних можливостей для чоловіків і жінок.

У липні 2010 р. Генеральна Асамблея ООН створила Структуру ООН з питань ґендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок, яка має назву «ООН-жінки». Створення структури «ООН-жінки» стало частиною реформи ООН, об'єднавши для більшої ефективності наявні ресурси і мандати чотирьох окремих підрозділів системи ООН, які займалися виключно питаннями ґендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок. Її було створено задля прискорення прогресу у справі задоволення потреб жінок у всьому світі [1].

До того ж питаннями ґендерної рівності займається Фонд Організації Об'єднаних Націй у галузі народонаселення. У межах Фонду розроблено «Стратегічний план на 2008–2011 рр.: прискорення прогресу уздійсненні Програми дій Міжнародної конференції з народонаселення та розвитку і зміцнення національної відповідальності в цій галузі (DP/FPA/2007/17)» [8]. Завданням Стратегічного плану є зміцнення ґендерної рівності й розширення прав і свобод жінок і дівчат-підлітків з тим щоб вони могли здійснювати свої права людини, свої репродуктивні права, жити і не зазнавати дискримінації та насильства.

Фонд у співпраці з іншими установами ООН проводить діалог з питань політики та інформаційно-пропагандистської роботи з партнерами з стратегій забезпечення ґендерної рівності. Спираючись на свою порівняльну і стратегічну перевагу, Фонд приділяє особливу увагу двом основним аспектам забезпечення ґендерної рівності: репродуктивних прав; усунення сексуального насильства і насильства за ґендерною ознакою в контексті охорони сексуального та репродуктивного здоров'я, у тому числі в надзвичайних ситуаціях і за умов конфлікту.

Україна як демократична та правова держава намагається дотримуватися міжнародного рівня захисту прав людини та безпосередньо впроваджувати міжнародні стандарти у сфері ґендерної рівності. Так, у 2006 р. прийнято Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [8]. Згідно із Законом ґендерна рівність означає рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Реальний стан речей щодо виконання цього Закону такий. Згідно із даними Державного комітету статистики України за 2009 р. жінок в Україні більше, ніж чоловіків, на 3,5 млн. При цьому до парламенту в середньому проходять 95 % чоловіків і лише 5 % жінок. Задля виконання цього Закону Кабінет Міністрів України вніс Постанову від 12.04.2006 р. № 504 «Про проведення ґендерно-правової експертизи», яка так і не працює.

Викликає заперечення, що рівність прав жінки і чоловіка забезпечується шляхом надання жінкам рівних із чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї, оскільки рівність не повинна встановлювати як норми такі умови та спосіб життя, які притаманні чоловікам [5]. Також рівності жінок та чоловіків, відсутності обмежень чи привілеїв перед законом протирічить припис про захист материнства за відсутності жодного слова про захист батьківства, що порушує Конвенцію Міжнародної організації праці 1981 р. № 156 «Про рівне ставлення і рівні можливості для трудящих із сімейними обов'язками». На практиці таке положення може викликати чимало невизначеностей щодо реалізації чоловіками своїх батьківських прав. Зауважимо, що Україна стала однією з перших країн світу, що має окрему статтю в Конституції, де задекларовано рівні права і можливості жінок і чоловіків. Однак, не можна констатувати, що жінки та чоловіки фактично мають однакові можливості для реалізації власних прав, оскільки на практиці Україна робить надто уповільнені кроки до цього.

Таким чином, нині питання ґендерної рівності є предметом підвищеної уваги широкої міжнародної спільноти. Концепція «women's human rights» (жіночі права людини) передбачає створення гнучкої політики реалізації прав людини для жінок різних країн. На рівні міжнародно-правової практики набуває нових ознак поняття комплексного підходу до проблеми ґендерної рівності. В Україні законодавча база є однією з кращих серед країн пострадянського простору, але соціальні негаразди призводять до того, що чимало нормативних актів залишаються нереалізованими через недостатнє організаційне та фінансове забезпечення. Розв'язання питань покращення становища жінок ускладнюється кількістю нормативно-правових актів, масив яких практично не систематизований, що призводить до суперечності, перетинання або дублювання один одного. Положення міжнародних документів є спрямованими на досягнення рівності жінок і чоловіків, рівних можливостей, подолання дискримінації щодо жінок. Ці документи є основним орієнтиром для вдосконалення вітчизняного законодавства з питань ґендерної рівності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Коршакова О. М.

Література: 1. Бурцева Ю. О. Становлення та розвиток ґендерних відносин. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle. **2.** Копиленко О. Л., Зайчук В. О. Упровадження ґендерних підходів у роботу комітетів Верховної Ради України : практ. посіб. Київ : К.І.С., 2005. 186 с. **3.** Деякі питання проведення ґендерно-правової експертизи : Наказ Міністерства юстиції України від 12.05.2006 № 42/5 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v42_5323-06. **4.** Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. : Міжнародний документ від 19.10.1973 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042. **5.** Шведова Н. А. Гендерный подход как фактор политической культуры. URL: http://www.owl.ru/library/048t.htm. **6.** Цілі сталого розвитку 2016–2030. URL: http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku. **7.** Левченко К. Б. До проблеми конкретно-історичного характеру категорії «ґендерна рівність». *Український соціум.* 2005. № 1. С. 26–30. **8.** Про затвердження Державної програми з утвердження ґендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року : Закон України від 27.12.2006 № 1834 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1834-2006-%D0%BF.

АНАЛІЗ СТАНУ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

УДК 331.556.4

Омельчук Є. П.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність поняття світової міграції робочої сили. Визначено соціально-економічні причини сучасної міжнародної трудової міграції. Проаналізовано її наслідки для всіх учасників міграційних процесів, у тому числі для України. Запропоновано заходи задля ефективного розв'язання наявних проблем.*

Ключові слова: *законодавство, право, міграція, трудова міграція, міжнародне економічне право, міжнародна трудова міграція, міграційна політика.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность понятия мировой миграции рабочей силы. Определены социально-экономические причины современной международной трудовой миграции. Проанализированы ее последствия для всех участников миграционных процессов, в том числе для Украины. Предложены меры для эффективного решения существующих проблем.*

Ключевые слова: *законодательство, право, миграция, трудовая миграция, международное экономическое право, международная трудовая миграция, миграционная политика.*

Annotation. *The essence of the concept of global labor migration is considered. The socio-economic causes of modern international labor migration are identified. Analyzed its consequences for all participants of migration processes, including for Ukraine. Proposed measures to effectively solve existing problems.*

Keywords: *legislation, law, migration, labor migration, international economic law, international labor migration, migration policy.*

Міжнародна міграція є глобальним явищем, її складність, обсяг і вплив постійно зростають. Важливим є питання міжнародної трудової міграції на сучасному етапі. Складність цього явища, велика кількість причин виникнення, неоднозначність наслідків міжнародних трудових міграцій знаходять своє відображення у ефективній міграційній політиці, яка має свої особливості в кожній країні. Міграційна політика впливає на кількісні та якісні параметри міграційних потоків, їх напрямок і співвідношення легальної та нелегальної міграції.

© Омельчук Є. П., 2018

Особливістю міграційної ситуації та міграційної політики в нашій країні є те, що Україна є одночасно країною походження, призначення і переміщення мігрантів. Це спричиняє, з одного боку, численні проблеми, а з іншого – відкриває нові можливості, пов'язані з міграцією. Актуальність полягає в тому, що дослідження сутності міграції та сучасного стану її процесів у світі, виявлення факторів, розкриття наявних загроз, прогнозування можливостей і негативних наслідків міжнародної міграції для трудових мігрантів і українського суспільства є необхідною умовою формування ефективної міграційної політики України.

Дослідженням особливостей міграції та міграційної політики займалися і займаються Малиновська О., Гуменюк Ю., Сердюк Т., Семів Л., Садова У. та ін. Науковці аналізували склад міжнародної трудової міграції українців, формування державної політики щодо трудової міграції, але недостатньо розглянули її правовий аспект. Методологічним підґрунтям цього дослідження стали спеціальні документи, статистичні дані та аналітичні розробки Організації Об'єднаних Націй (ООН), Міжнародної організації міграції (МОМ), Міжнародної організації праці (МОП), Ради Європи, Міграційної служби України, Державної служби статистики України.

Метою написання статті є здійснення аналізу міграційної ситуації та прогнозування наслідків міжнародної трудової міграції як умови вдосконалення міграційної політики України.

У доповіді Генерального Секретаря ООН «Міжнародна міграція і розвиток» визначено, що нині більше, ніж будь-коли, люди живуть за межами країни свого походження. За оцінками ООН, загальносвітова кількість міжнародних мігрантів зросла з 155 млн осіб у 1990 р. до 244 млн осіб у 2016 р., що становить 3,3 % населення Землі (порівняно з 2,9 % у 1990 р.); ця цифра охоплює і майже 20 млн біженців [1].

Найпотужнішими стабільними центрами притяжіння населення з бідніших країн світу є Австралія, Канада, Нова Зеландія, Сполучені Штати Америки, розвинені європейські країни [2].

Термін «міграція» означає процес переселення, тобто просторового пересування, переміщення населення. Трудова міграція є основним видом світової міграції XXI ст. Як визначає Малиновська О., являючи собою процес територіального міждержавного переміщення (мобільності) працівників, міжнародна трудова міграція є доволі складним і неоднозначним явищем, що засвідчують офіційні міжнародні документи [3].

Міжнародна нормативна база з міжнародної трудової міграції охоплює документи ООН, МОП, РЄ щодо загальних прав людей-мігрантів та спеціальних прав трудящих-мігрантів, захисту біженців, боротьби із незаконним увезенням мігрантів і торгівлею людьми. Основними серед таких документів є Конвенція про працівників-мігрантів № 97 (МОП, 1949), Конвенція про статус біженців (ООН, 1951), Протокол щодо статусу біженців (ООН, 1966), Міжнародна конвенція про захист прав усіх трудящих-мігрантів та членів їхніх сімей (ООН, 1990), Конвенція про зловживання в галузі міграції і про забезпечення працівникам-мігрантам рівних можливостей і рівного ставлення № 143 (МОП, 1990), Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів (РЄ, 1977) [4].

Міжнародні стандарти є спрямованими на усунення докорінних причин міграції та максимальне збільшення вигоди від міжнародної міграції як для трудових мігрантів, так і для країн, залучених у міграційні процеси. Зі змісту спеціальних конвенцій і протоколів міжнародних організацій та інших документів випливає, що процеси міжнародних трудових міграцій часто є пов'язаними з незаконною і злочинною діяльністю, яка завдає великої шкоди не лише мігрантам, а і державам. Найбільшими проблемами міграційного руху трудящих-мігрантів у світі є поширення незаконної міграції; недотримання правил і законів щодо в'їзду на територію країни; незаконне наймання мігрантів-працівників; поширення діяльності стосовно незаконного ввезення мігрантів; погане ставлення до працівників-мігрантів; торгівля людьми, трудове рабство; загроза життю або безпеці трудящих-мігрантів; неналежний захист прав працівників-мігрантів; перешкоджання єднанню сімей працівників, які проживають на території на законних підставах [6].

Загальносвітові тенденції трудових міграцій суттєво позначаються на процесах міграції окремих країн і регіонів. Зі здобуттям незалежності до міжнародної міграції долучилося населення України. Обсяги трудових мігрантів з нашої країни постійно зростають, однак, перевірених даних щодо чисельності трудових мігрантів з України немає. Розходження в експертних оцінках є дуже істотними і становлять від 1,5 до 7 млн осіб.

Трудова міграція часто є головним предметом обліку в країнах призначення та походження. Водночас через розмаїття її форм, зміни мігрантами їх статусу, облік трудових мігрантів є досить складною справою. Нині фахівці МОМ та вітчизняні науковці лише працюють над розробкою національної системи порядку збирання, розподілу, зберігання й аналізу міграційної статистики. На думку міжнародних експертів, розбіжності у міграційній статистиці є спричиненими також змістом категорії «трудові мігранти».

За визначенням Конвенції МОП № 97 (1949), працівник-мігрант – це особа, яка мігрує з однієї країни в іншу із наміром отримати роботу інакше, ніж власними коштами [4].

Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів РЄ (1977) трудящого-мігранта визначає як громадянина Договірної Сторони, якому інша Договірна Сторона дозволила перебувати на її території для здійснення оплачуваної роботи [5].

Найповніше визначення терміна «працівник-мігрант» подане в Міжнародній конвенції про захист прав усіх працівників-мігрантів ООН (1990), де це поняття означає особу, яка займатиметься, займається або займалася оплачуваною діяльністю в державі, у якій він або вона не є громадянином [6].

Основним джерелом інформації про ситуацію у сфері трудової міграції в Україні є обстеження домогосподарств Державною службою статистики України. На думку багатьох вітчизняних науковців, сучасна офіційна статистика фіксує досить невеликий обсяг міграційних переміщень населення України. Ще одним джерелом інформації про трудову міграцію в Україні є соціологічні дослідження. На особливу увагу в цьому контексті заслуговують результати соціологічного моніторингу «Українського суспільства» Інституту соціології НАН України. За даними цього моніторингу, починаючи з 2002 р. зростала частка опитаних, у яких особисто чи у членів їх сім'ї є досвід тимчасової роботи за кордоном (10,1 % у 2002 р. та 15,5 % – у 2015 р.) [7].

Важливі дані про міграційну ситуацію в країні містяться також у аналітичних розробках і спеціальних доповідях офіційних міжнародних інституцій. Так, згідно зі статистикою Світового банку «Міграція та грошові перекази», за кордоном перебуває 6,6 млн, або 15 % населення країни [8].

Інформація з розглянутих та інших джерел дає певне уявлення про міграційні процеси. Разом із тим відсутність надійної й перевіреної статистичної інформації дає не лише невірне уявлення про спосіб життя значної частини українського населення, а й заважає аналізу причин трудової міграції, осмисленню міграційних ризиків, які мають стратегічне значення для нашої держави.

Серед причин міжнародної трудової міграції українців головною є проблема економічного розвитку, надзвичайно низький рівень заробітної плати. Для порівняння: за даними Державної служби статистики, середня заробітна плата в Україні у вересні 2017 р. становила 7351 грн, або близько 300 дол. США, у той час як середньомісячний заробіток одного трудового мігранта становив 930 дол. США [1].

Дієвим механізмом протидії економічним і соціальним викликам у сучасних суспільствах є самозайнятість, розвиток малого та середнього бізнесу. Однак, у 2016 р. Україна посіла 76 місце у світовому рейтингу легкості ведення бізнесу, за індексом сприйняття корупції (Transparency International) посідає 135 місце зі 176 можливих. За рейтингом Світового банку найбагатших країн за рівнем ВВП на душу населення посідає ганебне 115 місце. За даними Європейського агентства з вирішення питань надання емігрантам притулку (EASO), кількість українців, які бажають залишити країну, у 2015 р. порівняно з 2014 р. зросла в 14 разів. Україна увійшла до першої шістки держав, звідки надходять прохання про притулок у країнах Європейського Союзу. Крім України, у цьому списку Сирія, Еритрея, Ірак, Сомалі та Нігер.

Зростання тенденції до міжнародної трудової міграції українців негативно впливає не тільки на демографічну ситуацію, а також на соціально-трудову та соціально-економічну сферу. За даними вибіркового обстеження населення з питань економічної активності, середньомісячна кількість економічно активного населення віком 15–70 років у 2015 р. зменшилася на 4,3 % і становила 19,9 млн осіб, із них 19 млн осіб (95,6 %) були в працездатному віці. Рівень безробіття при цьому зріс з 7,4 % до 9,3 % за методологією МОП [1].

Сприяє виїзду працівників з України і ситуація щодо забезпечення населення житлом. В України на державному рівні не приділяється належної уваги розв'язанню житлової проблеми, особливо для молоді. Дані офіційної статистики свідчать, що в Україні існує стійка тенденція до скорочення кількості сімей, які отримують житло. Як відомо, одне робоче місце в будівництві створює додатково 8–11 нових робочих місць у суміжних галузях економіки. Крім того, нова квартира потребує облаштування, що додатково сприяє створенню нових робочих місць.

Потужним джерелом міграційної поведінки українців є також умови, які відкриваються для наших співвітчизників із підписанням Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом і взятими зобов'язаннями сторін відповідно до ст. 18 «Мобільність працівників». Угодою зокрема передбачено збереження та покращення державами-членами згідно з двосторонніми договорами реальних можливостей доступу до зайнятості для українських працівників. Відповідно до цієї статті Рада асоціації встановлює додаткові зобов'язання щодо надання українцям сприятливіших умов для доступу до професійного навчання у державах-членах та в країнах Європейського Союзу [9].

Отже, трудова міграція громадян України за кордон продовжує залишатися масовим соціально значущим міграційним потоком. При цьому аналіз та оцінка трудових міграцій щодо їх впливу як на самих трудових мігрантів, так і на українське суспільство в цілому є доволі неоднозначними. Відомо, що трудова міграція впливає на суспільство, демографічну ситуацію, ринок праці, розвиток економіки та соціальної сфери. Негативним наслідком для суспільства є те, що, з одного боку, Україна як одна з найбільших країн-донорів робочої сили в Європі втрачає найактивнішу частину населення. З іншого – за умов соціально-економічної кризи трудова міграція сприяє зниженню тиску на ринок праці та зменшенню напруги в суспільстві. Позитивним для самих мігрантів є можливості підвищення добробуту окремих категорій працівників та членів їх родин. Водночас робота за кордоном є пов'язаною із низкою ризиків та певними негативними наслідками.

Таким чином, за умов глобалізації та євроінтеграції, стрімкої активізації міжнародної трудової міграції населення України зростає значення регулювання міграційних процесів, надання їм організованого, безпечного та неконфліктного характеру, актуалізується завдання формування дієвої, ефективної як для трудових мігрантів, так і українського суспільства міграційної політики. Зупинення міграційних втрат лежить у площині створення сприятливих умов ведення бізнесу, державної підтримки у розв'язанні житлової проблеми, особливо для молоді, створенні нових робочих місць та зростання життєвого рівня населення. Важливим напрямом міграційної політики має стати політика щодо створення умов для зворотної міграції численної когорти українських трудових мігрантів. Перевіреним і надійним фактором зворотної міграції в країну походження працівників є забезпечення кращих економічних умов та гідних соціальних стандартів.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Коршакова О. М.

Література: 1. Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **2.** Международная миграция и развитие. Доклад Генерального секретаря ООН. URL: http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/A_71_296_R.pdf. **3.** Малиновська О. А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування. Київ : НІСД, 2011. 40 с. **4.** Конвенція про працівників-мігрантів : Міжнародний документ від 01.07.1949 № 97 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_159. **5.** Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів : Міжнародний документ від 24.11.1977 № 93 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_307. **6.** Международная конвенция о защите прав всех трудящихся-мигрантов и членов их семей : Конвенция ООН от 18.12.1990 №45/158. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/migrant.shtml. **7.** Українське суспільство 1992–2013. Стан та динаміка змін : соціологічний моніторинг. Київ : ІС НАНУ, 2013. 566 с. **8.** Міграція в Україні: факти і цифри. Міжнародна організація з міграції (МОМ). Представництво в Україні / упор. О. Малиновська. Київ, 2016. 32 с. **9.** Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Міжнародний документ від 30.11.2015 № 72/14-612/1-2980 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

ПРОБЛЕМЫ СТРАХОВАНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ РИСКОВ, ИХ УЧЕТ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

УДК 368.5

Осадчая В. В.

Студент 3 курса
факультета консалтинга и международного бизнеса ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Конкретизирована главная цель страхования в аграрном секторе экономики. Определены основные риски в сельскохозяйственном производстве, а также проблемы страхования сельскохозяйственных рисков. Выявлены преимущества агрострахования, а также причины его низкого уровня. Предложены направления для дальнейшего эффективного стимулирования страхования сельскохозяйственных рисков.*

Ключевые слова: *аграрный сектор, сельское хозяйство, предприятие, организация, сельскохозяйственное предприятие, сельскохозяйственное производство, страхование, агрострахование, риски, сельскохозяйственные риски, страховое возмещение.*

Анотація. *Конкретизовано головну мету страхування в аграрному секторі економіки. Визначено основні ризики в сільськогосподарському виробництві, а також проблеми страхування сільськогосподарських ри-*

© Осадчая В. В., 2018

зиків. Виявлено переваги агрострахування, а також причини його низького рівня. Запропоновано напрями для подальшого ефективного стимулювання страхування сільськогосподарських ризиків.

Ключові слова: *аграрний сектор, сільське господарство, підприємство, організація, сільськогосподарське підприємство, сільськогосподарське виробництво, страхування, агрострахування, ризики, сільськогосподарські ризики, страхове відшкодування.*

Annotation. *The main goal of insurance in the agrarian sector of the economy has been specified. The main risks in agricultural production, as well as problems of insurance of agricultural risks are identified. The advantages of agricultural insurance, as well as the reasons for its low level are revealed. Directions for further effective incentives for insuring agricultural risks have been proposed.*

Keywords: *agricultural sector, agriculture, enterprise, organization, agricultural enterprise, agricultural production, insurance, agricultural insurance, risks, agricultural risks, insurance compensation.*

Сельское хозяйство в Украине в современных условиях – это мощное стратегическое звено национальной экономики, обеспечивающее не только продовольственную безопасность страны, но и являющееся важным источником инвестиций. Однако, в отличие от других отраслей экономики, сельскохозяйственное производство с его основными направлениями – растениеводством и животноводством сопряжено с рядом рисков. Основными среди них являются непосредственная зависимость от локальных или глобальных природно-климатических условий и катаклизмов, сезонное колебание цен, непоследовательность государственной политики в сфере финансовой поддержки отрасли.

Интерес к страхованию обусловлен прежде всего тем, что в условиях ограниченного оборотного капитала предприятия и предприниматели ищут пути расширения возможностей для решения финансовых проблем в аграрном секторе.

Большой вклад в изучение проблем страхования сельскохозяйственных рисков, а также возможностей развития страхования в сельском хозяйстве внесли Василик О. Д., Грушко В. И., Демьяненко М. Я., Лукинов И. И., Саблук П. Т., Мных М. В., Зуб Г. И. и др.

Целью написания статьи является анализ проблем страхования сельскохозяйственных рисков, их учет и поиск путей преодоления проблем.

Существует несколько подходов, с помощью которых сельскохозяйственные производители могут регулировать влияние рисков, с которыми сталкивается их хозяйство. Эти подходы можно разделить на две основные группы: стратегии снижения рисков в хозяйстве и стратегии передачи рисков другим субъектам хозяйствования. Наиболее распространенным инструментом передачи рисков сельскохозяйственного производства является страхование.

В соответствии с Законом Украины «О страховании» от 07.03.96 г. страхование – это вид гражданско-правовых отношений по защите имущественных интересов физических лиц и юридических лиц в случае наступления определенных событий (страховых случаев), определенных договором страхования или действующим законодательством, за счет денежных фондов, формируемых из уплачиваемых физическими лицами и юридическими лицами страховых платежей (страховых взносов, страховых премий) и доходов от размещения средств этих фондов [1].

Основной целью страхования в аграрном секторе экономики является стабилизация производства путем компенсации убытков в связи с неблагоприятными событиями, возникновение которых невозможно предсказать во времени и пространстве. Страхование является одним из способов снижения сельскохозяйственных рисков от неблагоприятных погодных явлений, что обеспечивает непрерывное сбалансированное и стабильное развитие аграрного рынка, и является одним из действенных методов компенсации убытков в аграрном секторе, поскольку необходимые резервы для предстоящих платежей в страховых компаниях формируются заранее.

На законодательном уровне страховые отношения регулируют основные нормативно-правовые акты: Гражданский кодекс Украины и Закон Украины «О страховании» от 07.03.96 г. № 85/96-ВР. Эти отношения регулируются постановлениями Кабинета Министров Украины, соответствующими актами министерств, других государственных органов исполнительной власти. Следует обратить внимание на функционирование в этой области специального регулирующего органа – Национальной комиссии в сфере рынков финансовых услуг, осуществляющей государственное регулирование и контроль за деятельностью страховых компаний [1].

Управление рисками – это непрерывный процесс, над которым руководитель сельскохозяйственного предприятия должен работать так же, как и над процессом производства. Базилевич В. Д. и Базилевич К. С. считают, что сельскохозяйственный производитель также должен заниматься планированием бизнеса, производством, маркетингом, управлением финансовыми ресурсами, юридическими рисками, кадрами и одновременно включением управления риском в каждый из этих этапов или отраслей процесса производства. Принятие решений требует тщательного обдумывания различных стратегий и возможных последствий каждого из них [2].

Страховые компании в Украине предоставляют услуги страхования животных, сельскохозяйственных культур и многолетних плантаций. Условия страхования зависят от объекта страхования, базы для определения убытков, вида рисков. Например, тарифы на страхование животных ниже тарифов на сельскохозяйственные культуры, а тарифы на страхование овощей превышают тарифы на страхование зерновых культур.

По мнению Мныха В. М., страхование сельскохозяйственных рисков осуществляется в основном с целью получения кредита, поскольку около 80 % от общего количества договоров агрострахования составляют договоры страхования банковского залога. В результате полной гибели растений на всей площади или на ее части сельскохозяйственными товаропроизводителями применяется страхование, связанное с возмещением фактических затрат на выращивание сельскохозяйственных культур (посевов), которое пользуется наибольшим спросом. Большая часть договоров заключается на страхование затрат на выращивание посевов и страхование урожая сельскохозяйственных культур озимых зерновых. Второе место занимает страхование животных, в котором преобладает спрос на страхование крупного рогатого скота, где страхователем, как правило, является население. Наиболее распространенные риски при страховании животных – это пожары, стихийные бедствия, инфекционные заболевания, несчастные случаи [3].

Выплата страхового возмещения по договору страхования осуществляется страховщиком на основании сообщения страхователю и страхового акта, составленного страховщиком или уполномоченным лицом. При этом устанавливается размер материального ущерба (убытков) для осуществления страховых выплат: для страхования сельскохозяйственных культур и многолетних плантаций как разница между страховой стоимостью урожая, указанной в договоре страхования, и стоимостью урожая, фактически полученного после наступления страхового случая урожая. При этом объем полученного урожая определяется или на основании фактических данных, или путем привлечения к оценке третьих сторон (экспертов). Оплата услуг эксперта производится за счет лица, заказавшего экспертизу. При страховании животных – исходя из страховой стоимости животных, уменьшенной на стоимость пригодной к использованию либо реализации продукции (мясо, шкура, шерсть, субпродукты и др.) [4].

Рынок страхования в аграрной сфере остается наименее развитым, что обусловлено рядом объективных и субъективных причин. Одной из объективных причин, которая касается не только аграрного сектора экономики, является то, что страховой бизнес в нашей стране слабо развит.

Другая проблема заключается в следующем. Чтобы страхование было эффективным, очень важно, чтобы обе стороны процесса страхования получали достоверную информацию друг от друга: страховщик – о тех рисках, которые фактически угрожают сельскохозяйственному производству, а страхователь – об условиях страхования и выплатах компенсации. Если страховщик, исходя из недостоверной информации, недооценивает риски конкретного производства, то он находится под угрозой существенных убытков в результате выплаты компенсации. Однако, страхователь может не получить ожидаемого возмещения после наступления страхового случая в связи с тем, что информация об условиях и процессе страхования, предоставленная ему страховщиком, была неполной. В это же время обе стороны заинтересованы в предоставлении другой стороне неполной или асимметричной информации.

Первым способом решения проблемы может быть традиционный, состоящий в том, что страховые компании ведут постоянный мониторинг поведения страхователя. Для мониторинга поведения страхователя в страховой компании должны быть квалифицированные специалисты с сельскохозяйственным образованием. Более того, мониторинг эффективен только тогда, когда нормы договорного права четко соблюдаются в стране и спорные вопросы можно быстро и справедливо решить в суде.

Зуб Г. И. считает, что второй способ решить эту проблему заключается в использовании нового вида страхования на основе погодных индексов. Этот метод практически полностью исключает риск искажения информации, поскольку факт наступления страхового случая подтверждается данными метеостанций, наблюдающими за погодными условиями. В этом случае право на получение компенсации возникает у страхователя при выходе метеорологических и климатических показателей, проверенных этими станциями за пределы установленных нормативов.

Однако, страхование по погодным индексам требует определенных предпосылок для его развития. В первую очередь, это наличие исторических метеорологических данных об урожайности в течение длительного периода – не менее 30 лет. Во вторую – создание системы, которая позволяла бы собирать надежные данные, отвечающие международным стандартам качества. И наконец, необходимо развивать формальные финансовые рынки, чтобы страховые полисы, основанные на погодных индексах, могли работать в качестве финансового инструмента [4].

Основными преимуществами страхования является то, что оно:

– направляет помощь в сельскохозяйственные предприятия лучше, чем альтернативные виды государственной поддержки; не противоречит требованиям международных торговых соглашений в части государственной поддержки;

– способно стимулировать аграрных производителей к внедрению более совершенных производственных процессов;

– способствует доверию к кредитодателям, а, следовательно, и расширению доступа производителей к кредитным ресурсам, что, в свою очередь, способствует внедрению новых технологий;

– способно быть платформой для объединительных партнерских соглашений между государственными органами и частным сектором в области страхования и перестрахования;

– побуждает к воплощению в жизнь других инициатив по управлению рисками в сельском хозяйстве [5].

Причинами низкого уровня агрострахования, по мнению Навроцкого С. А., являются:

– неудовлетворительное финансовое состояние субъектов аграрного рынка, особенно в областях, ежегодно страдающих от стихийных бедствий;

– ограниченность в кредитных ресурсах и отсутствие свободных оборотных средств для уплаты страховых платежей;

– непонимание субъектами аграрного рынка преимуществ страхования как инструмента минимизации рисков.

Таким образом, в сложившейся ситуации нужно найти оптимальное решение по дальнейшему стимулированию страхования сельскохозяйственных рисков эффективным способом. Можно предложить несколько направлений, которые следует развивать параллельно. Прежде всего, это разработка оптимальной стратегии развития страхования сельскохозяйственных рисков, создание условий для функционирования обществ взаимного страхования, развитие индексного страхования, создание резервного фонда для накопления средств для рисков, не подлежащих страхованию, а также эффективные и прозрачные процедуры осуществления возмещения по государственным программам. Важными направлениями являются и совершенствование информации, добровольность участия в страховании, а также развитие страхования отдельных рисков.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Пасенко Н. С.

Литература: 1. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80/ed19960307. **2.** Базилевич В. Д., Базилевич К. С. Страхова справа : монографія. Київ : Знання, 2007. 216 с. **3.** Мних В. М. Страхування сільськогосподарських ризиків і їх вплив на фінансово-економічну діяльність сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт.* 2007. № 12. С. 30–32. **4.** Зуб Г. І. Державна політика щодо розвитку страхування сільськогосподарських ризиків. *Облік і фінанси АПК.* 2006. № 6. С. 85–88. **5.** Баранов А. Л. Методологічні основи управління ризиками страхової компанії. *Фінанси, облік і аудит.* 2014. № 1. С. 46–47.

АУТСОРСИНГ ЯК ЗАСІБ УПРАВЛІННЯ БУХГАЛТЕРСЬКИМИ РИЗИКАМИ

УДК 005.591.145:657

Осіпова Ю. С.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто проблему мінімізації бухгалтерських ризиків шляхом виведення непрофільних функцій підприємства на аутсорсинг. Деталізовано особливості правовідносин між сторонами при укладанні відповідного договору. Сформульовано переваги та недоліки аутсорсингових послуг. Проаналізовано роль малого бізнесу у формуванні попиту на такі послуги.*

© Осіпова Ю. С., 2018

Ключові слова: *підприємство, організація, бізнес, підприємництво, мале підприємництво, облік, звітність, ризики, аутсорсинг, бухгалтерський облік, бухгалтерський аутсорсинг, регулювання бухгалтерських ризиків.*

Аннотация. *Рассмотрена проблема минимизации бухгалтерских рисков путем вывода непрофильных функций предприятия на аутсорсинг. Детализированы особенности правоотношений между сторонами при заключении соответствующего договора. Сформулированы преимущества и недостатки аутсорсинговых услуг. Проанализирована роль малого бизнеса в формировании спроса на такие услуги.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, бизнес, предпринимательство, малое предпринимательство, учет, отчетность, риски, аутсорсинг, бухгалтерский учет, бухгалтерский аутсорсинг, регулирование бухгалтерских рисков.*

Annotation. *The problem of minimizing accounting risks by outsourcing non-core functions of an enterprise is considered. The specifics of legal relations between the parties at the conclusion of the relevant contract are detailed. The advantages and disadvantages of outsourcing services are formulated. Analyzed the role of small business in the formation of demand for such services.*

Keywords: *enterprise, organization, business, entrepreneurship, small business, accounting, reporting, risks, outsourcing, accounting outsourcing, cost reduction, regulation of accounting risks.*

За сучасних ринкових умов ризики є невід'ємною складовою підприємницької діяльності. Повністю уникнути ризиків неможливо, натомість менеджерам необхідно систематично управляти ними. На сучасному етапі розвитку економіки діяльність українських підприємств супроводжується такими ризиками, як ризик збитків, втрати прибутків або навіть бізнесу, посилення конкуренції. Отже, виникає потреба здійснювати заходи щодо ефективнішого управління активами підприємства, пошуку новітніх інструментів, що забезпечували б можливість пристосування до сучасних умов підприємницької діяльності, досягаючи при цьому зменшення витрат і збереження високої якості товарів та послуг.

Будь-який ризик є пов'язаним із можливими втратами для підприємства, а будь-які втрати мають фінансове вимірювання через оцінювання можливих збитків. Система бухгалтерського обліку є одним із визначальних джерел інформаційного забезпечення оцінювання ризиків підприємства [2]. Інакше кажучи, на всіх етапах процесу управління саме бухгалтерський облік створює для керівництва відповідне інформаційне забезпечення, а бухгалтерська звітність є одним із основних джерел інформації для ухвалення економічно обґрунтованих рішень. Вона забезпечує високий рівень достовірності, але при цьому їй властивий і певний ступінь невизначеності, чим зумовлено виникнення так званого бухгалтерського ризику. Бухгалтерським ризиком називають ймовірність несприятливого фінансового результату для підприємства через неправильне відображення фактів господарської діяльності: неправильну інтерпретацію змісту господарської операції, помилки при визначенні кореспондуючих рахунків, неточності в оцінці активів, а також невідповідність обраної облікової політики, застосовуваної на підприємстві [1].

Для мінімізації загрози бухгалтерських ризиків організація має вдаватися до проведення періодичних інвентаризацій ресурсів підприємства та його розрахунків, документальних ревізій, застосування процедур внутрішнього й зовнішнього (незалежного) аудиту. До того ж важливим інструментом регулювання бухгалтерських ризиків може стати використання аутсорсингових послуг.

Дослідженням різних аспектів ведення бухгалтерських функцій сторонніми організаціями займалися і займаються вітчизняні та зарубіжні автори, серед них Хейвуд Д., Бравар Ж.-Р., Морган Р., Михайлов Д., Атамас П., Крамаренко Г. та ін.

Метою написання статті є обґрунтування причин використання аутсорсингу бухгалтерських функцій у діяльності сучасних вітчизняних підприємств, а також виявлення ризиків, що дає змогу мінімізувати ведення бізнесу.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» надає право керівникам самостійно обирати форму ведення бухгалтерського обліку [3]. Однією з таких форм є ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою, тобто бухгалтерський аутсорсинг.

Бухгалтерський аутсорсинг є галуззю, що лише починає розвиватися на національному ринку. Очевидно, що попит формується передусім за рахунок компаній малого бізнесу, які нараховують у своєму штаті невелику кількість працівників, а також підприємств без постійного офісу із невеликим документообігом. Відсутність організованої належним чином системи обліку та статистичної звітності, а також недосконаліть системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів значно гальмують розвиток малого підприємництва в Україні.

Як наслідок, середній і малий бізнес, що прагнуть побудувати прозору систему фінансового обліку, у тому числі на підставі міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), і впровадити ефективний внутрішній контроль та управлінський облік, зацікавлені в залученні кваліфікованого фахівця із досвідом у галузі національного

бухгалтерського і податкового обліку, МСФЗ, внутрішнього аудиту та бюджетування. Цим зумовлено актуальність дослідження цього напряму та можливі перспективи його подальшого розвитку.

Звичайно, аутсорсингові послуги, як будь-який інший економічний інструмент, мають позитивні та негативні сторони. Негативні моменти існують як перешкоди на шляху розвитку бухгалтерського аутсорсингу в Україні. Це пов'язано передусім із небезпекою витоку конфіденційної фінансової інформації, загрозою банкрутства аутсорсингової компанії, відсутністю досвіду співпраці із подібними організаціями. Серед позитивних моментів слід виокремити, по-перше, зниження витрат при залученні аутсорсера порівняно з витратами на утримання власної інфраструктури та трудових ресурсів, а саме витратами на обладнання робочих місць, програмне забезпечення, спеціальну літературу, курси підвищення кваліфікації штатних бухгалтерів. По-друге, відбувається підвищення ефективності бізнесу через відмову ведення непрофільних процесів. Отже, джерелом економії витрат за застосування аутсорсингу є підвищення ефективності підприємства в цілому і поява можливості вивільнити відповідні організаційні, фінансові та людські ресурси, щоб розвивати нові напрями або сконцентрувати зусилля на існуючих, що вимагають підвищеної уваги [5].

На практиці такий засіб є використовуваним економічними суб'єктами передусім як засіб мінімізації бухгалтерських ризиків у частині перерозподілу відповідальності за можливі порушення законодавства. Грамотно оформлений і укладений договір між замовником та виконавцем з ведення бухгалтерського обліку містить положення, спрямовані на встановлення, зміну або припинення правовідносин між сторонами, у тому числі цим договором може гарантуватися повна відповідальність аутсорсера у розмірі можливих штрафних санкцій з боку податкових органів. Зовнішні суб'єкти господарювання, що надають такі послуги, формують штат із висококваліфікованих фахівців зі значним досвідом у розв'язанні складних завдань. До такого штату можуть належати не лише бухгалтери, але й спеціалісти у сфері юриспруденції, аналітики, аудиту тощо. Ведення документації та складання звітності сторонніми компаніями проходить багаторівневий контроль з урахуванням особливостей діяльності підприємства-клієнта. Це свідчить про значне зниження ризику, пов'язаного з некоректністю відображення бухгалтерських операцій та помилками при складанні звітності [6]. Завдяки необхідній кількості спеціалістів у штаті відсутній ризик звільнення важливого працівника, використання ним відпустки або у зв'язку із тимчасовою втратою працездатності (лікарняний). Безумовно, це гарантує безперервне, своєчасне та повне надання відповідних послуг клієнту.

Отже, можна розглядати бухгалтерський аутсорсинг як засіб управління фінансовими ризиками, що є пов'язаними з некоректним заповненням податкових декларацій; ризиками невиправданих витрат через вузькопрофільність спеціалістів; ризиком несвоєчасного виконання завдань.

Таким чином, така модель організації та ведення бізнесу, як аутсорсинг бухгалтерського обліку, є перспективною на сучасному етапі розвитку національної економіки. Її використання дозволяє мінімізувати ризики, що є пов'язаними з порушенням відображення результатів господарської діяльності, а, отже, раціоналізує діяльність підприємства та зосереджує його увагу на розв'язанні найважливіших першочергових завдань.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Писарчук О. В.

Література: 1. Атамас П. Й., Атамас П. О., Крамаренко Г. О. Роль бухгалтерського обліку в управлінні ризиками підприємства. *Академічний огляд.* 2016. № 1. С. 60–69. **2.** Бухгалтерський облік в управлінні підприємством. URL: http://dn.khnu.km.ua/dn/k_default.aspx?M=k0366&T=10&lng. **3.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **4.** Коблянська О. І., Кондратов Є. О. Сучасний стан і перспективи розвитку аутсорсингу бухгалтерського обліку. *Вісник Університету банківської справи.* 2015. № 3. С. 80–85. **5.** Поплюйко М. А. Бухгалтерський аутсорсинг: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. *Фінанси, облік і аудит.* 2011. № 18. С. 335–340. **6.** Бухгалтерський аутсорсинг – альтернативна модель ведення бухгалтерського обліку підприємства. URL: https://www.volyn24.com/news/83542-hto-u-lucku-nadaie-fahovi-poslugy-z-buhgalterskogo-autsorsyngu.

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО УСТАТКУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 338.512

Остапенко К. В.

Магістрант 2 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено узагальнену сутність поняття спеціалізованого устаткування. Проаналізовано основні підходи до оцінки спеціалізованого устаткування на підприємстві. Конкретизовано переваги та недоліки методик розрахунку виробничої ефективності спеціалізованого устаткування. Запропоновано класифікацію оцінки спеціалізованого устаткування на підприємстві.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, устаткування, експлуатація устаткування, спеціалізоване устаткування, витрати на утримання та експлуатацію устаткування, база розподілу.*

Аннотация. *Определена обобщенная сущность понятия специализированного оборудования. Проанализированы основные подходы к оценке специализированного оборудования на предприятии. Конкретизированы преимущества и недостатки методик расчета производственной эффективности специализированного оборудования. Предложена классификация оценки специализированного оборудования на предприятии.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, оборудование, эксплуатация оборудования, специализированное оборудование, расходы на содержание и эксплуатацию оборудования, база распределения.*

Annotation. *The generalized essence of the concept of specialized equipment is defined. The main approaches to the assessment of specialized equipment in the enterprise are analyzed. The advantages and disadvantages of methods for calculating the production efficiency of specialized equipment are specified. The proposed classification of specialized equipment for the enterprise.*

Keywords: *enterprise, organization, production, equipment, equipment operation, specialized equipment, equipment maintenance and maintenance costs, distribution base.*

За умов глобальних кризових перетворень сучасний економічний простір зазнає чимало змін, результатом чого має стати повна ліквідація неспроможних до адаптації та розвитку суб'єктів господарювання та вихід конкурентоспроможних господарських систем на новий, прогресивніший рівень.

За сучасних кризових умов важливим завданням є забезпечення постійного оновлення спеціалізованого устаткування. Оцінка реального стану, можливостей та спроможності обладнання є функцією діяльності, яку у різних ситуаціях часто доводиться виконувати підприємству. Це є необхідним у процесі санації, а також реорганізації підприємства. Тому питання оцінки спеціального устаткування за сучасних умов набувають дедалі більшого значення.

Метою написання статті є висвітлення особливостей оцінки спеціалізованого устаткування на підприємстві та виявлення її переваг і недоліків.

Дослідженням проблематики оцінки й оптимізації витрат на спеціалізоване устаткування підприємства займалися і займаються чимало вітчизняних і зарубіжних науковців. Широке коло завдань і методів їх розв'язання, що є пов'язаними з оцінкою за сучасних умов господарювання, знайшло відображення у наукових роботах Пантелейчука Л., Корінько М., Тітаренка Г., Петрик О., Мариніч І., Довгої А. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, залишилися питання, які не одержали належного висвітлення. Це стосується у тому числі комплексного цільового підходу до реалізації цілей щодо зниження витрат на підприємствах харчової промисловості.

Оцінка спеціалізованого обладнання – це комплекс робіт у межах чинного законодавства задля визначення вартості всіх об'єктів майна: приладів, верстатів, апаратів, агрегатів, механізмів, установок, технологічних ліній, за застосування яких виготовляють кінцевий продукт або напівфабрикат, а також офісного майна, оргтехніки, автомобілів, спецтехніки, комп'ютерів та іншого офісного обладнання [4].

Оцінка обладнання, так само як і оцінка заставного обладнання, проводиться згідно із порядком і процедурами, установленими Кабінетом Міністрів України. Результати її подають у вигляді звіту про оцінку та реєструють у державному реєстрі.

© Остапенко К. В., 2018

Лука Пачолі пропонував два протилежні напрями: оцінку за продажними максимально високими цінами, чим зумовлено систематичне завищення величини капіталу і зменшення суми відображеної прибутку, і за собівартістю, яку автор редомендував застосовувати у поточному обліку [5].

Лімперг Т., представник німецької школи, запропонував теорію, згідно із якою облік слід вести не за собівартістю і не за поточними цінами. Звітність має відображати врахування цінності за відновленої вартості. Як вважав автор, лише це дозволить підприємствам підтримувати життєздатність.

Глєбов С. пропонував систематичну переоцінку врахованих речей. Проти такої думки виступив Рудановський А.: оцінка, на його думку, є виявленням фінансового результату, який може виникнути лише в процесі реалізації і не повинен бути засобом виробничих переоцінок, оскільки всі цінності відображаються за собівартістю. Однак, у одній зі своїх праць він визнав необхідність двох оцінок – за собівартістю і за продажними цінами.

Спеціалізованим обладнанням слід вважати обладнання, яке перебуває на обліковому балансі підприємства та використовується у різних модифікаціях одного процесу.

Оцінка обладнання – це вид оцінювальної діяльності, що відрізняється від інших видів оцінки винятковою різноманітністю об'єктів оцінки. Він передбачає визначення вартості практично всього спектра об'єктів спеціалізованого обладнання: верстатів, приладів, комп'ютерів, технологічних комплексів і потокових ліній, силових агрегатів. Витрати на утримання й експлуатацію устаткування необхідно розподіляти між окремими видами продукції такими методами, які забезпечуватимуть найточніше визначення їх собівартості.

Необхідність у оцінці спеціалізованого обладнання виникає при оформленні купівлі, продажу, дарування, страхування, кредиту або іпотеки, банкрутства або ліквідації підприємства, спадщини, розгляду майнових спорів у судах, проведення переоцінки фондів, при прийнятті рішень про інвестиції та внеску у статутний капітал, злитті або розділі підприємств, здачі майна у оренду [4].

Здійснення оцінки обладнання є досить складним у технічному розумінні процесом. Точну й аргументовану оцінку вартості обладнання зможуть дати лише висококласні фахівці оцінювальних компаній. На першому етапі проводиться підготовча робота.

Оцінка спеціалізованого обладнання підприємства є грошовим вираженням їх вартості. Вона потрібна для того, щоб визначити загальну величину спеціалізованого обладнання, його динаміку і структуру, розрахувати економічні показники, які характеризують ефективність господарської діяльності підприємства за певний період часу. Така оцінка проводиться для визначення ступеня зносу, планування витрат на відтворення основних засобів шляхом оновлення, модернізації та ремонту складових.

Для цього фахівці складають класифікаційні списки всього спеціалізованого обладнання й асортименту його комплектацій. На другому етапі ведеться робота з оцінки спеціалізованого обладнання за створеним списком. На третьому етапі слід скласти експертний висновок про повну вартість. При оцінці такого обладнання важливу роль може відігравати ступінь зносу устаткування, який має вплив на вартість більший, ніж при розгляді об'єкта нерухомості, зокрема будівель і споруд (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Класифікація зносу спеціалізованого обладнання

Види зносу	Визначення
1. Фізичний	Характеризує фізичний стан оцінюваного обладнання: наявність пошкоджень, рівень працездатності
2. Моральний	Ураховує актуальність оцінюваної моделі або марки обладнання на дату оцінки
3. Зовнішній економічний	Втрата вартості машиною (об'єктом оцінки), що є зумовленою впливом зовнішніх факторів

У більшості випадків при оцінці доводиться мати справу зі спецтехнікою, яка має певний ступінь зносу, як морального, так і фізичного та економічного. Водночас на ринкову вартість обладнання можуть впливати такі особливі якості, як винятковий товарний знак, ступінь новизни й унікальності в галузі, статус винаходу тощо. Слід також ураховувати, чи перебувало досліджуване обладнання в експлуатації до дати оцінки, чи воно було законсервоване [7].

Оцінка спеціалізованого обладнання є важливим і часто єдиним способом визначити реальну вартість активної частини основних спеціалізованих фондів підприємства. Оцінка вартості обладнання є здійснюваною кількома методами, у тому числі із застосуванням спеціалізованих баз даних, що містять як цінову інформацію, так і технічні параметри. Первісна вартість об'єкта основних засобів є сукупністю витрат у грошовому вираженні, що створюють вартість, за якою об'єкт купують (будують, споруджують), доставляють і (або) доводять до готовності для експлуатації.

Ринкова вартість об'єкта та його справедлива вартість можуть бути рівними. Незалежна оцінка надає значущу та практичну інформацію про вартість такого спеціалізованого обладнання. Обладнання та машини належать до основних фондів підприємства, оцінка яких має проводитися регулярно. Для галузей, діяльність яких є пов'язаною з обладнанням, ціни на яке змінюються швидко, оцінку слід проводити один раз на рік. У випадках, коли ціни є стабільними – раз на три-п'ять років [7].

У вітчизняній практиці через високий рівень інфляції переоцінка основних засобів є здійснюваною за допомогою першого з названих методів. Переоцінка спеціалізованого устаткування проводиться в основному для підвищення інвестиційної привабливості організації. Рішення про проведення переоцінки спеціалізованого устаткування підприємство обов'язково повинно зазначити при формуванні витрат.

В оцінці спеціалізованого устаткування завдання може полягати в оцінці лише вартості відтворення або вартості заміщення об'єкта. Вартість відтворення спеціалізованого обладнання є сумою витрат у ринкових цінах, що існують на дату проведення оцінки, із урахуванням зносу об'єкта оцінки.

Вартість заміщення спеціалізованого об'єкта оцінки є сумою витрат на створення спеціалізованого об'єкта, ідентичного об'єкту оцінки, у ринкових цінах, що існують на дату проведення оцінки, із застосуванням ідентичних матеріалів і технології, із урахуванням зносу спеціалізованого об'єкта оцінки [8].

Таким чином, на сучасному етапі розвитку суспільства важливу роль у діяльності суб'єктів господарювання відіграє спеціалізоване обладнання. Його використовують у виробництві продукції, при виконанні робіт, наданні послуг, необхідних для задоволення потреб управлінського та виробничого персоналу. На підставі інформації про його стан інвестори приймають рішення про інвестиційні вкладення. Для ефективного управління активами підприємства необхідною є врегульованість питань стосовно їх облікового відображення, нарахування амортизації та визначення вартості об'єктів оцінки. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення оцінки спеціалізованого обладнання дає можливості для точнішого визначення залишкової вартості обладнання, а також дозволяє оцінити фактичний термін корисного застосування.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Васильєв О. В.

Література: 1. Островська Г. Оцінювання вартості підприємства як основа ефективного управління. *Галицький економічний вісник.* 2011. № 1. С. 107–115. **2.** Тюленєва Ю. В., Антошко Т. Р. Особливості управління ризиками корпоративної соціальної відповідальності підприємств. *Економічний вісник НТУУ «КПІ».* 2014. № 11. С. 305–311. **3.** Глівенко В. В. Особливості оцінки устаткування на підприємстві. *Управління розвитком.* 2013. № 20. С. 120–123. **4.** Петрик О. А., Мариніч І. О. Особливості оцінки вартості основних засобів. *Економіка. Фінанси. Право.* 2015. № 4. С. 125–134. **5.** Пачоли Л. Трактат о счетах и записях / под ред. Я. В. Соколова. М. : Финансы и статистика, 2001. 368 с. **6.** Леотэ Э., Гильбо А. Общие руководящие начала счетоведения / пер. с франц. Н. Богородского, под ред. А. Рудановского. М. : Экономическая жизнь, 1924. 286 с. **7.** Ткаченко Л. Особливості оцінки основних засобів: історія і сучасність. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2012. № 10. 206 с. **8.** Про затвердження Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» : Закон України від 10.09. 2003 № 1440 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF.

ЗНОС ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ

УДК 338.32

Павліченко П. В.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано, що розрахунок коефіцієнта зносу є важливим елементом аналізу стану основних фондів на виробництві. Визначено роль бухгалтерського обліку щодо збирання необхідної інформації про амортизацію та кінцевий знос основних засобів на підприємстві. Розглянуто динаміку зміни стану основних засобів. Деталізовано ключові проблеми, що виникають при їх аналізі.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, основні засоби, основні фонди, динаміка продуктивності основних фондів, знос, коефіцієнт зносу, кінцевий знос, амортизація.*

Аннотация. *Обосновано, что расчет коэффициента износа является важным элементом анализа состояния основных фондов на производстве. Определена роль бухгалтерского учета касательно сбора необходимой информации об амортизации и конечном износе основных средств. Рассмотрена динамика изменения состояния основных средств. Детализированы ключевые проблемы, возникающие при их анализе.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, основные средства, основные фонды, динамика производительности основных фондов, износ, коэффициент износа, конечный износ, амортизация.*

Annotation. *It is proved that the calculation of the depreciation rate is an important element of the analysis of the state of fixed assets in production. The role of accounting is determined regarding the collection of the necessary information on depreciation and final depreciation of fixed assets. The dynamics of changes in the state of fixed assets. Detailed key problems arising from their analysis.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, fixed assets, dynamics of productivity of fixed assets, depreciation, depreciation rate, final depreciation.*

Одним із найважливіших аспектів, що визначає ефективність діяльності підприємства та країни в цілому, є стан основних фондів. Оскільки основні засоби містять не тільки обладнання, а й будівлі, транспорт та ін., що беруть участь у виробництві, рівень їх продуктивності значно впливає на виробничі показники підприємства. Нині Україна прагне досягнення високого рівня продуктивності та конкурентоспроможності на світовому ринку. Тому аналіз показників, що характеризують продуктивність основних потужностей, є актуальним і пріоритетним завданням для виявлення подальших тенденцій розвитку.

Дослідженням проблем обліку амортизації та зносу, а також їх впливу на ефективність виробництва у цілому займалися і займаються Гільбо А., Колдуелл Д., Мілль Д., Бабаєв Ю., Колесов Н., Кондраков Н., Баранов Д., Лабінцев Н., Мельник М. та ін.

Метою написання статті є характеристика стану основних фондів України та пошук заходів задля його покращення у зв'язку із безпосереднім впливом їх продуктивності на загальний рівень виробництва у країні.

Стан основних засобів підлягає зносу, що є головною причиною погіршення результатів діяльності підприємства або тієї чи іншої галузі. Знос визначають як суму амортизації об'єкта основних фондів, накопичених з початку його корисного використання [1].

Порядок нарахування амортизації визначено розділом IV Національного положення бухгалтерського обліку в державному секторі 121 «Основні засоби», затвердженого Наказом Міністерства фінансів від 12.10.2010 р. № 1202, та розділом V Методичних рекомендацій бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектора, затверджених Наказом Міністерства фінансів від 23.01.2015 р. № 11.

Амортизація основних засобів може нараховуватися за нормами та за порядком, передбаченими податковим законодавством, або за одним з методів: прямолінійним, методом зменшення (швидкого зменшення) залишкової вартості, кумулятивним і виробничим [2].

Суму нарахованої амортизації визначають за дебетом рахунків обліку витрат та кредитом рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів». Синтетичний облік зносу основних фондів зараховують у Журналі 4, аналітичний – за видами основних засобів [3].

© Павліченко П. В., 2018

Сума обчислюваного зносу за кожним об'єктом окремо не може перевищувати 100 % його первісної вартості. Водночас начислення зносу розміром 100 % не є підставою для його списання. Так, якщо встановлений термін корисного використання добіг кінця, а об'єкт основного фонду використовується і надалі, проводять його переоцінку, що подовжує термін корисного використання [4].

Такі операції дають змогу оцінити стан основних фондів шляхом визначення їх амортизаційних відрахувань – зносу. Його високий показник може впливати на якість виробництва товарів або надання послуг. Тому показники зносу основних фондів, зібрані з документації підприємств, дають змогу характеризувати стан галузі та країни в будь-якій сфері виробництва.

Розглядаючи коефіцієнт зносу в цілому по країні, можна оцінити стан виробничої ефективності на макроекономічному рівні (рис. 1) [5]. Так, поточна ситуація в Україні зі зносом є економічно невигідною. У всіх регіонах, а особливо в тих, які були базовими осередками промислової індустрії за радянських часів, залишилися застарілі виробничі потужності. І донині вони перебувають у експлуатації, хоча наукові досягнення зробили неймовірний стрибок у створенні доречнішого й такого, що відповідає вимогам світового ринку, обладнання.

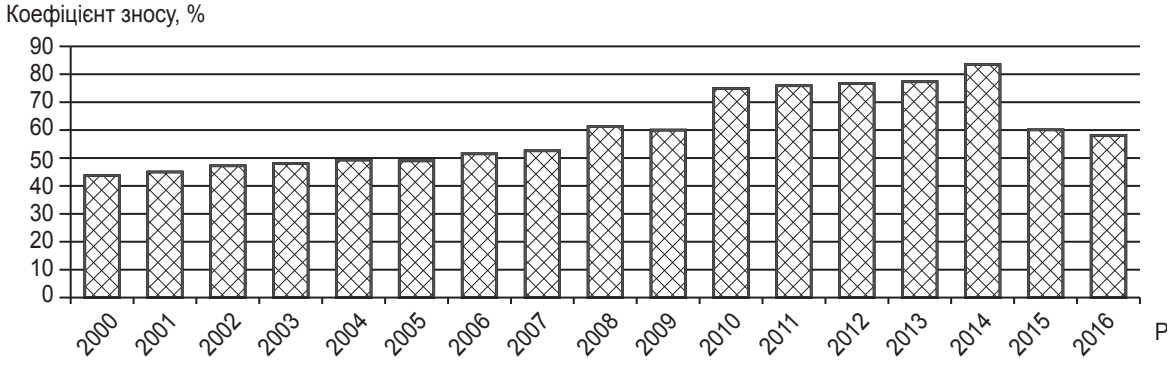

Рис. 1. **Динаміка зміни коефіцієнта зносу в Україні**

Аналіз динаміки зміни коефіцієнта зносу в Україні є підставою для невтішного висновку, що, починаючи з 2006 р., коефіцієнт зносу перевищив значення у 50 %, а після 2009 р. буквально підстрибнув до 74,9 % і продовжує зростати. За цим показником 2014 р. можна вважати критичним: 83,5 % зносу вказують на те, що сучасне вітчизняне виробництво потребує оновлення й абсолютної модернізації.

Однак, ситуація дещо поліпшилася за два роки: приплив інвестицій і розподіл частки бюджету на реформування основних фондів вплинули на зниження цього коефіцієнта. До того ж було проведено переоцінку основних засобів, за результатами якої деякі об'єкти отримали змогу продовжити свій термін корисного використання з точки зору документації, а не виробничої потужності. Отже, у 2016 р. коефіцієнт зносу дорівнював 58,1 %, що незначно, але поліпшило стан виробництва в країні.

Розлянемо показник зносу за галузями у 2016 р. Так, у невиробничих сферах спостерігається порівняно привабліва ситуація у зв'язку із малим зношенням фондів: у галузях освіти, мистецтва та розваг, фінансової та страхової діяльності, оптової й роздрібної торгівлі та інших видів послуг коефіцієнт зносу не перевищує 42 %. Найкращий стан фондів спостерігається у галузі будівництва – 36 %, непогані показники демонструє і сільське господарство – 38 %.

Значно гірші справи у фундаментальних галузях економіки: промисловості, ЖКГ та ін. Причиною цього є те, що оновлення основних засобів у цих сферах є більш трудомістким і набагато дорожчим, ніж у інших. Так, переробна промисловість майже повністю вичерпала функціональний термін своїх основних потужностей, досягнувши позначки у 56,9 % у 2014 р., а у 2015 р. – позначки у 76,4 %.

Отже, оптимізація результатів у цих сферах практично неможлива без повного або хоча б часткового оновлення основних засобів. Це має стати одним із пріоритетних завдань сучасної вітчизняної економіки, оскільки переозброєння основних фондів є не лише методом підвищення ефективності виробництва, а й показником технологічного розвитку країни.

Таким чином, показники коефіцієнта зносу засвідчують, що більшість сучасних вітчизняних галузей мають основні фонди з більш ніж на 50 % простроченим терміном функціонування. Застосування таких засобів можливе, однак, якість одержуваного результату програє якості аналогів у інших країнах. З огляду на те, що в останні два роки у країні в цілому спостерігається тенденція до зменшення показника зносу, важливо зміцнити такий стан та продовжувати оновлення основних виробничих потужностей. Оскільки головною проблемою відсутності нових фондів є нестача коштів, слід цілеспрямовано працювати передусім для залучення іноземних інвестицій у пріори-

тетні галузі виробництва, поліпшення системи амортизаційних відрахувань, а також спрямовування більшої частки державного бюджету на комплексне реформування основних фондів країни. Ці напрями дозволять не лише вдосконалити стан основних фондів підприємств і поліпшити продуктивність окремих галузей, а й підвищити рівень виробництва в Україні задля досягнення вищих конкурентних показників.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Писарчук О. В.

Література: 1. Азрилиян А. Н. Большой экономический словарь / под ред. А. Н. Азрилияна. М. : Институт новой экономики, 2010. 1472 с. **2.** Баранов Д. А. Сроки амортизации и обновления основных производственных фондов. М. : Наука, 1977. 220 с. **3.** Беликова Т. Н. Бухгалтерский учет и отчетность с нуля до баланса. СПб. : Питер, 2008. 258 с. **4.** Гоголев А. К. Бухгалтерский стандарт: учет основных средств. *Бухгалтерский учет.* 1998. № 7. С. 87–91. **5.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА ПП «ЧЗВМ»

УДК 628.166.085

Павлова Т. Ю.

Магістрант 2 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто технологічний процес знезараження води з артезіанської свердловини на прикладі ПП «Чугуївський завод мінеральних вод». Здійснено оцінку зносу діючого обладнання із визначенням його переваг і недоліків. Проаналізовано отримані висновки та розрахунок економічного ефекту. Запропоновано напрями поліпшення якості виробленої питної води. Обґрунтовано доцільність удосконалення технології виробництва за застосування установки УФ-знезараження води.*

Ключові слова: *підприємство, організація, технологічний процес, питна вода, обладнання, знос обладнання, економічний ефект.*

Аннотация. *Рассмотрен технологический процесс обеззараживания воды из артезианской скважины на примере ООО «Чугуевский завод минеральных вод». Осуществлена оценка износа действующего оборудования с определением его преимуществ и недостатков. Проанализированы полученные выводы и расчет экономического эффекта. Предложены направления улучшения качества производимой питьевой воды. Обоснована целесообразность совершенствования технологии производства с применением установки УФ-обеззараживания воды.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, технологический процесс, питьевая вода, оборудование, износ оборудования, экономический эффект.*

Annotation. *The technological process of disinfection of water from an artesian well is considered on the example of LLC «Chuguev Mineral Water Plant». Assessment of the wear and tear of the existing equipment with the determination of its advantages and disadvantages. Analyzed the findings and the calculation of the economic effect. Proposed areas for improving the quality of drinking water produced. The expediency of improving the production technology using the installation of UV-disinfection of water is grounded.*

Keywords: *enterprise, organization, technological process, drinking water, equipment, equipment wear, economic effect.*

© Павлова Т. Ю., 2018

Актуальність дослідження є зумовленою тим, що на багатьох підприємствах з виробництва бутильованої води основне технологічне обладнання фізично й морально застаріває та періодично вимагає заміни. Його низький технічний рівень не забезпечує потреб виробництва у знесоленій та пом'якшеній воді у потрібних обсягах і необхідної якості. Звідси численні факти порушення водно-хімічних режимів і, як наслідок, зниження економічності й надійності теплоенергетичного обладнання.

Дослідженням питань удосконалення технологічного процесу знезараження води з артезіанської свердловини займалися і займаються Мокієнко А. В., Прокопов В. О., Гребенюк В. Д., Гоженко А. І., Петренко Н. Ф. та ін.

Приватне підприємство «Чугуївський завод мінеральних вод» працює у сфері виробництва газованих безалкогольних напоїв і випускає продукцію під ТМ «Себек» і ТМ «LimCo».

Вода артезіанських свердловин є екологічно безпечнішою, ніж та, яку видобувають з верхніх шарів, завдяки мінімальному впливу на її склад людської життєдіяльності. На глибину близько 100 м не проникають токсини, що потрапляють на поверхню ґрунту, хвороботворні бактерії зі звалищ, хімікати з внесених добрив [3].

Складовими технологічного процесу на підприємстві є дефторування, освітлення та знезараження УФ-опромінюванням води з артезіанської свердловини № 1 глибиною 90 м, що розміщується на території Чугуївського заводу мінеральних вод. Підготовка води ТМ «Себек» і ТМ «LimCo відбувається без використання штучної мінералізації, хлорування й озонування (рис. 1) [4].

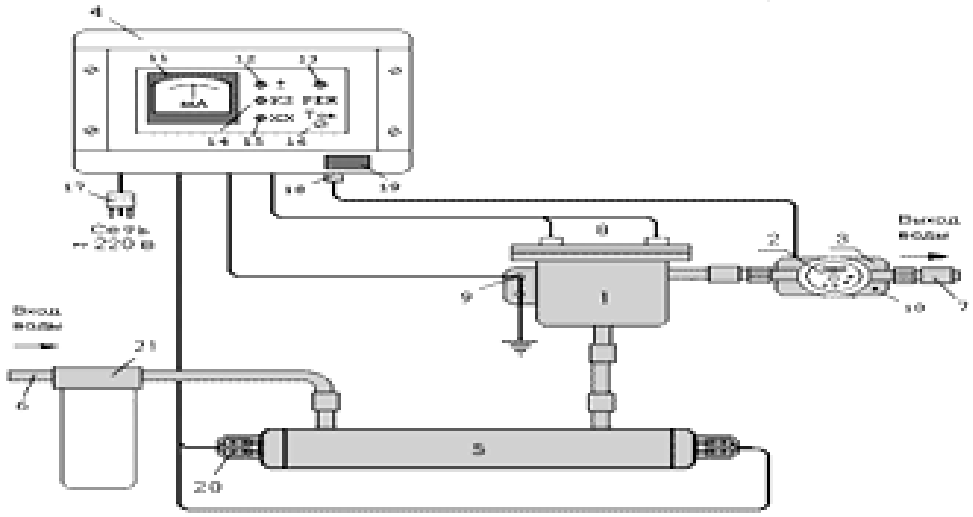

Рис. 1. **Схема технологічного процесу УФ-знезараження води**

1 – іонатор срібла; 2 – витратомір; 3 – електронний датчик витрати води; 4 – блок автоматики й контролю; 5 – блок УФ-опромінювання; 6 – трубопровід подачі води; 7 – відвідний трубопровід; 8 – клеми робочих електродів іонатора; 9 – клема заземлення; 10 – індикатор роботи датчика витрати води; 11 – індикатор середнього струму іонатора; 12 – індикатор зміни полярності напруги на срібних електродах; 13 – індикатор роботи лампи ультрафіолетового опромінення; 14 – індикатор занадто низької напруги на срібних електродах (коротке замикання «КЗ»); 15 – індикатор занадто високої напруги на срібних електродах (розрив ланцюга «ХХ»); 16 – регулятор середнього струму через срібні електроди; 17 – вилка електроживлення блока; 18 – роз'єм датчика витрати води; 19 – мережевий вимикач; 20 – клеми підключення лампи ультрафіолетового опромінення; 21 – фільтр тонкого очищення

На підприємстві було проведено оцінювання зносу обладнання як відношення накопиченого зносу до первісної вартості основних засобів (за даними балансу підприємства). Величина коефіцієнта на кінець досліджуваного періоду перевищує 0,5 (0,63), що свідчить про високу зношеність основних засобів і необхідність заміни устаткування на нове.

Щоб здійснити заміну обладнання на нове, проведено оцінювання наявності обігових коштів. Так, на кінець досліджуваного періоду існував надлишок запасів у розмірі 11 429,4 тис. грн, а також надлишок власних обігових коштів у розмірі 9 004,5 тис. грн. Отже, у підприємства існують запаси власних коштів (20433,9 тис. грн), тому є можливість замінити старе обладнання на нове.

Для поліпшення якості вироблюваної води підприємству необхідно замінити обладнання УФ-знезараження води на нове, оскільки щороку знос устаткування зростає, а за рахунок цього знижується ефективність технологічного процесу обробки води.

Інтенсивне використання УФ-знезараження води у середніх та значних обсягах є пов'язаним із перевагами застосування цієї технології.

Енерговитрати в УФ-установках становлять 50–100 Вт × ч/м3 стічної води; 15–50 Вт×ч/м3 води з поверхневих джерел водопостачання; води з підземних джерел – 2–10 Вт × ч/м3, тобто втричі–учетверо менше загального енергоспоживання озонаторних систем. У разі передозування відсутні негативні ефекти, на відміну від застосування окисних технологій [5].

Відсутність газоподібного (рідкого) технологічно небезпечного інгредієнта (озон, хлор) при УФ-дезінфекції води забезпечує принципово більший запас безпеки й надійності системи. УФ-комплекси та їх периферійні пристрої щодо компактності не поступаються, а іноді і перевершують системи хлорування й озонування. Застосування УФ-дезінфекції не змінює окислювальних характеристик води.

Радіобіологічні та хімічні дослідження засвідчили відсутність небажаних наслідків при дозах УФ-опромінювання, які значно перевищують практично необхідні для дезінфекції, тобто відсутність побічних ефектів. Потрібний мінімум основних параметрів, що визначають розрахунки установок: максимальна витрата оброблюваної води, відсоток передачі УФ-випромінювання через воду, заданий рівень знезараження, мінімальна тривалість обробки (сек) [5].

Порівняно з озонуванням знезараження потребує вдвічі менше капіталовкладень і в п'ять разів менше експлуатаційних витрат [4].

Але існують і недоліки знезараження води ультрафіолетом. Передусім це неуніверсальність цього методу: деякі мікроорганізми дуже стійкі до такого випромінювання, щоправда, вони зустрічаються нечасто. Але якщо вміст стійких вірусів чи бактерій у воді високий, цей метод може бути використаний лише як попередній.

На ефективність роботи установки для дезінфекції води ультрафіолетом істотно впливає наявність зважених часток різних домішок. Якщо вода містить великі дисперсні домішки, вони можуть стати своєрідною перепоною для хвороботворних мікроорганізмів, які не отримають потрібної частки випромінювання, а тому не будуть знищені.

Отже, чим вищим є вміст механічних домішок, тим менш ефективно ультрафіолетове випромінювання діє на окремі віруси та бактерії. Тому попередньо вода повинна проходити механічну очистку, щоб у ній залишалося якомога менше механічних забруднювачів [3].

На досліджуваному підприємстві є установка УФ-знезараження води «ОДВ-150». Недоліками її застосування є:

– падіння ефективності при опрацюванні погано очищеної води (каламутна, кольорова вода погано «просвічується»);

– при обробці каламутної та жорсткої води виникає необхідність періодичного відмивання ламп від нальотів осадів;

– відсутня «післядія», тобто можливість вторинного (після обробки опромінюванням) знезараження води.

Крім стандартного УФ-приладу нині застосовують і нові технології.

Спільне застосування технології «Ультразвук + Ультрафіолет» для знезараження питної води і стічних вод із традиційними технологіями дозволяє істотно зменшити використання хімічних засобів дезінфекції, при цьому забезпечувати високу якість води [5].

Тому технологію «Ультразвук + Ультрафіолет», реалізовану в бактерицидних установках серії «Лазур», успішно застосовують для знезараження питної води та стічних вод як у системах індивідуального використання, так і у промислових масштабах.

Щоб удосконалити технологію виробництва, пропонується покращити роботу старого обладнання «ОДВ-150» за застосування установки УФ-знезараження води «Лазур М-30» вартістю 1 993 400 грн (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Дані для розрахунку ефективності

№ п/п	Показники	Одиниці вимірювання	До впровадження «ОДВ-150»	Після впровадження «Лазер-М-30»
1	**2**	**3**	**4**	**5**
1	Продуктивність обробки одиниці виробу УФ-установкою «Лазер-М-30»	$м^3$/год	5	30
2	Установлена потужність електродвигунів обладнання	Вт	1850	700
3	Витрати на енергоносії за рік	грн	12194600	11289400
4	Кількість працівників	-	5	3
5	Фонд заробітної плати працівників за рік	грн	396000	246240
6	Відрахування у соціальні фонди	грн	42240	25344

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5
7	Витрати на матеріали	грн	1421214	1401430
8	Амортизація за рік	грн	1383600	13100300
9	Накладні витрати	грн	613600	553800
10	Повна собівартість	грн	147175654	13556214
11	Витрати на обслуговування обладнання	грн	48000	40000
12	Річний випуск продукції	$м^3$	12000	12000
13	Собівартість одиниці продукції	грн/ $м^3$	1226,3	1129,6
14	Питомі капітальні витрати	грн	4	3,3

Передбачуваний річний економічний ефект розраховують за формулою:

$$E = (C_1 + K_1) - (C_2 + K_2), \quad (1)$$

де C_1, C_2 – зведені поточні витрати, грн;

K_1, K_2 – питомі капітальні витрати до та після впровадження, грн.

$K_1 = 48000 / 12000 = 4$,

$K_2 = 24000 / 12000 = 3{,}3$.

$$E = [(1226{,}3 + 4) - (1129{,}6 + 3{,}3)] \times 12000 = 667200 \text{ (грн)}.$$

Капітальні витрати на здійснення інвестиційного проекту: K_2= 1993400 грн.

Рентабельність інвестицій: $P_{K2} = \frac{667200}{1993400} \times 100 = 58{,}5\,(\%)$.

Термін окупності інвестицій: *Ток* = 1 / 0,585 = 1,7 роки.

Таким чином, на підставі розрахунків можна зробити висновок, що впровадження прогресивнішого технологічного процесу дозволяє знизити собівартість продукції, водночас відбувається збільшення одержуваного прибутку. Серед факторів, що визначають економічну ефективність застосування впроваджуваного технічного рішення, важливе значення має термін окупності коштів, вкладених у придбання нового обладнання. У цьому випадку термін окупності становить 1 рік 7 місяців, що входить у нормативний термін окупності та свідчить про доцільність прийняття рішення про застосування цього технологічного процесу.

Науковий керівник – д-р техн. наук, професор Логвінков С. М.

Література: 1. Мокієнко А. В., Гоженко А. І., Петренко Н. Ф. Хлорування води: знезараження або адаптівність. *Вісник Національної академії наук України.* 2012. № 11. С. 32–40. **2.** Преображенский А. Б. Обеззараживание воды УФ-облучением. URL: http://www.infopool.ru/obrabotka-vodi/obezzarazhivanie-vodi-uf-oblucheniem. **3.** Долина Л. Ф. Новые методы и оборудование для обеззараживания сточных вод и природных вод. Днепропетровск : Континент, 2003. 218 с. **4.** Фридман Р. К. Гигиеническое обоснование и оценка эффективности применения УФ-излучения в комплексной технологии обеззараживания питьевой воды : дис. … канд. мед. наук : 14.00.07. СПб., 2005. 206 с. **5.** Плюсы и минусы ультрафиолетового обеззараживания воды. URL: https://aqua-life.ua/articles/?postSlug=pljusy-i-minusy-ultrafioletovogo-obezzarazhivanija-vody.

ПОРІВНЯННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

УДК 657.1: 006.034/.32

Партола А. С.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено порівняння міжнародних і національних стандартів обліку основних засобів. Визначено спільні та відмінні риси у міжнародному та національному стандартах. Розглянуто приклади негативних наслідків наявності відмінностей у національному та міжнародному стандартах.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, бухгалтерський облік, фінансова звітність, основні засоби, первісна вартість, амортизація, міжнародні стандарти складання фінансової звітності, національні стандарти складання фінансової звітності.*

Аннотация. *Проведено сравнение международных и национальных стандартов учета основных средств. Определены общие и отличительные черты в международном и национальном стандартах. Рассмотрены примеры негативных последствий наличия различий в национальном и международном стандартах.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, основные средства, первоначальная стоимость, амортизация, международные стандарты составления финансовой отчетности, национальные стандарты составления финансовой отчетности.*

Annotation. *A comparison of international and national standards for the accounting of fixed assets. Identified common and distinctive features in international and national standards. Examples of the negative effects of differences in national and international standards are considered.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, financial reporting, fixed assets, historical cost, depreciation, international financial reporting standards, national financial reporting standards.*

У зв'язку із поширенням глобалізаційних процесів у економіці та поглибленням інтеграції України до міжнародного простору нині дуже гостро постає питання про створення системи бухгалтерського обліку, прозорої та зрозумілої як для українських підприємців, так і для зарубіжних інвесторів, особливо щодо питань організації обліку основних засобів.

Основні засоби є основою матеріально-технічної бази будь-якого підприємства, а тому вкрай необхідним є забезпечення користувачів прозорою та достовірною інформацією, що дасть змогу провести адекватну оцінку стану основних засобів і запровадити необхідні заходи для його покращення, а також дасть змогу зарубіжним інвесторам прийняти рішення щодо вкладення коштів.

Дослідженням цього питання займалися і займаються Пирець Н. М., Азаровська Ю. В., Жолнер І. В., Л. Пилипів Н. І. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, питання адаптації національних стандартів обліку до міжнародних досі залишаються актуальними.

Метою написання статті є визначення й аналіз спільних і відмінних положень національного та міжнародного стандартів обліку основних засобів на підприємстві.

Стандарти бухгалтерського обліку, як національні, так і міжнародні, є досить важливим елементом нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку. Порядок обліку основних засобів регламентується національним Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» (П(С)БО 7) та Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» (МСБО 16) [5; 6].

Оскільки національні стандарти бухгалтерського обліку розроблялися з урахуванням міжнародних, то П(С)БО 7 має певні спільні положення з МСБО 16. Але існують і відмінності між цими нормативними актами, що суттєво впливають на процедуру обліку основних засобів на підприємствах країни [1; 2; 5; 6].

Одним з елементів положень, що викликають складнощі, є визначення основних засобів.

Згідно із МСБО 16, основні засоби – це матеріальні об'єкти, які утримуються для використання у виробництві або постачання товарів чи надання послуг, надання в оренду іншим або для адміністративних цілей, а також використовуватимуться більше одного періоду [5]. На перший погляд, це визначення є подібним до такого в націо-

© Партола А. С., 2018

нальних стандартах, однак, у них є суттєві відмінності. Так, МСБО 16 не уточнює, що є об'єктом основних засобів. Належність окремих видів майна до основних засобів є визначуваною на підставі професійної думки бухгалтера з урахуванням конкретних обставин та умов експлуатації об'єкта, тоді як у П(С)БО 7 чітко визначено об'єкт основних засобів [5; 6].

Під час аналізу національних і міжнародних стандартів щодо обліку основних засобів не можна не помітити відмінності в класифікації основних засобів (рис. 1) [5; 6].

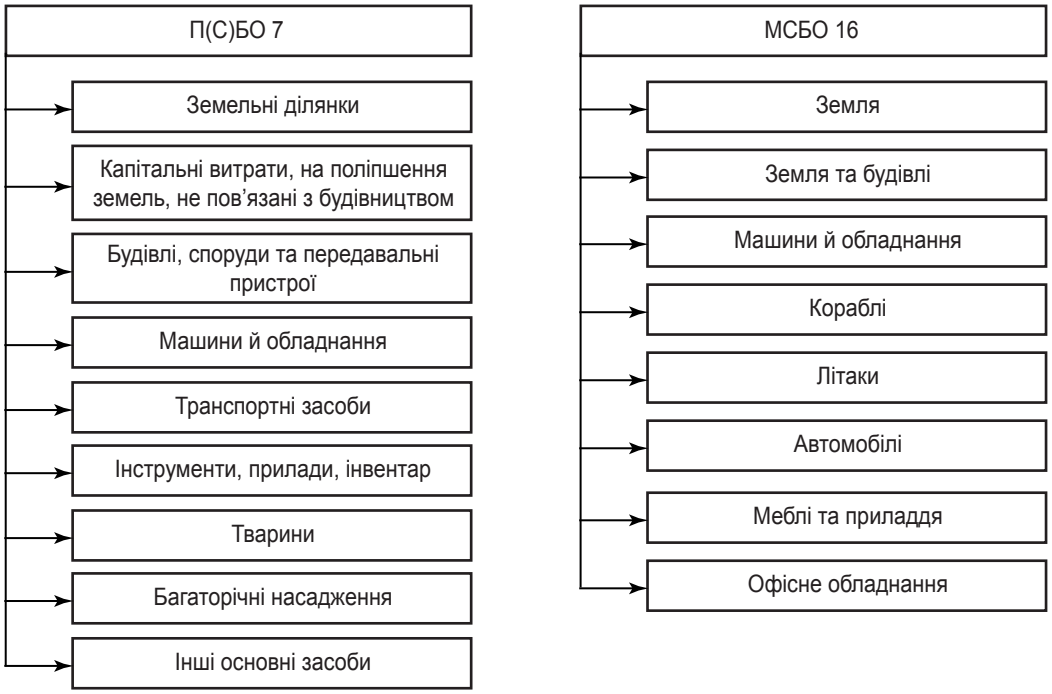

Рис. 1. **Класифікація основних засобів за П(С)БО 7 та МСБО 16**

Бачимо (рис. 1), що П(С)БО 7 містить ширшу класифікацію основних засобів, ніж МСБО 16, що також може призвести до плутанини у розв'язанні питання, що саме належить до основних засобів підприємства.

Для обліку основних засобів підприємства суттєвим є питання щодо формування первісної вартості основних засобів, бо саме вона відображає ту суму, за якої основні засоби зараховують на баланс підприємства. Основні відмінності формування первісної вартості у різних випадках у П(С)БО 7 та МСБО 16 подано в табл. 1 [5; 6].

Таблиця 1

Формування первісної вартості основних засобів за МСБО 16 та П(С)БО 7

П(С)БО 7	**МСБО 16**
1	**2**
У разі придбання в кредит	
Витрати на виплату відсотків за кредит не залучають до первісної вартості об'єкта	Облік витрат на виплату відсотків здійснюють відповідно до МСБО 23 «Витрати на позики» залежно від того, чи є цей об'єкт кваліфікованим активом, а також від умов і обставин сплати таких відсотків
У разі обміну або негрошових операцій	
Справедлива вартість основних засобів на дату отримання (у разі обміну на неподібний об'єкт). Залишкова вартість переданого основного засобу у разі обміну на подібний об'єкт), але якщо вона є вищою за справедливу вартість отриманого об'єкта, визнається справедлива вартість, а різницю відносять до витрат звітного періоду	Собівартість оцінюють за справедливою вартістю, якщо операція обміну має комерційну сутність та справедливу вартість отриманого активу або відданого активу можна достовірно оцінити. Якщо придбаний об'єкт не оцінюється за справедливою вартістю, його собівартість оцінюють за балансовою вартістю відданого активу
За рахунок грантів	
При первісному визнанні придбаних за рахунок урядових грантів (коштів цільового фінансування) об'єктів вартість цих активів на суму отриманих коштів зменшувати не дозволяється	Балансова вартість об'єкта основних засобів може бути зменшена на суму отриманих державних грантів (п. 28), якщо таке фінансування було пов'язане з придбанням саме цього об'єкта

Закінчення табл. 1

1	2
За рахунок пайових інструментів	
Методики обліку будь-яких операцій, у яких брали участь пайові інструменти або їх (інструментів) вартість, у національному обліку не опрацьовано. Розрахунки з використанням пайових інструментів або вартості таких розглядаються тільки у контексті виплат працівникам	Якщо за отримані активи компанія розраховується пайовими інструментами, в обліку таку операцію відображають за дебетом рахунка відповідних активів і за кредитом рахунка акціонерного капіталу; якщо ж грошовими коштами, сума яких еквівалентна вартості запропонованих пайових інструментів, дебетується також рахунок відповідних активів, але кредитується у такому разі рахунок зобов'язань
Як внесок до статутного капіталу	
Погоджена засновниками (учасниками) підприємства справедлива вартість об'єктів основних засобів	Не передбачено

Бачимо (табл. 1), що існують суттєві відмінності між формуванням первісної вартості за П(С)БО 7 та МСБО 16, що негативно впливає на функціонування бухгалтерського обліку на підприємстві.

Наступним важливим елементом обліку основних засобів є нарахування амортизації (табл. 2) [5; 6].

Таблиця 2

Відмінності нарахування амортизації у П(С)БО 7 та МСБО 16

Фактор	П(С)БО 7	МСБО 16
Методи нарахування	– прямолінійний; – виробничий; – зменшення залишкової вартості; – прискореного зменшення залишкової вартості; – кумулятивний	– прямолінійний; – виробничий; – зменшення залишку
Амортизація землі	Вартість землі (земельних ділянок) не амортизується	У деяких випадках сама земля може мати обмежений термін корисної експлуатації, тоді її амортизують методом, який відображає вигоди, що мають бути отримані від неї
Момент початку нарахування	З місяця, наступного за місяцем, у якому об'єкт основних засобів став придатним для корисного використання	Не розглядається
Момент припинення нарахування	Починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття об'єкта основних засобів; переведення його на реконструкцію, модернізацію, добудову, дообладнання	Не розглядається

Бачимо (табл. 2), що існують незначні суперечності у питанні нарахування амортизації основних засобів, що можуть впливати на процес відображення амортизаційних нарахувань.

Щодо вибуття основних засобів, у П(С)БО й у МСБО існують досить несуттєві відмінності. Так, вибуття основних засобів у П(С)БО й у МСБО здійснюється на основі продажу. Однак, у національних стандартах є безоплатна передача, невідповідність критеріям визнання активу, а у міжнародних – вилучення активу з використання без очікування економічних вигід від його вибуття [2; 5; 6].

Таким чином, при аналізі спільних і відмінних положень національного та міжнародного стандартів обліку основних засобів на підприємстві виявлено, що, хоч між ними є спільні риси, існують відмінності, що можуть спричинити певні суперечності, особливо у взаєминах із зарубіжними інвесторами.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Тютлікова В. В.

Література: 1. Пирець Н. М., Псюк Ю. А. Порівняльний аналіз національних та міжнародних стандартів обліку основних засобів. *Інноваційна економіка.* 2013. № 6. С. 325–330. **2.** Азаровська Ю. В. Міжнародна практика та вітчизняний досвід обліку необоротних активів. URL: http://ibo.tneu.edu.ua/index.php/ibo/article/view/239. **3.** Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними стандартами : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2012.

336 с. **4.** Косовиць Л. Облік основних засобів за МСФЗ. *Головбух.* 2008. № 35. С. 17–23. **5.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16). Основні засоби : Міжнародний документ від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014. **6.** Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : Закон України від 27.04.2000 № 92 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00.

СУТНІСТЬ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ, УТРИМУВАНИХ ДЛЯ ПРОДАЖУ, ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ЇХ ОБЛІКУ

УДК 657.9

Пискун К. Р.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність і критерії необоротних активів, утримуваних для продажу, за міжнародними стандартами фінансової звітності та за національними стандартами бухгалтерського обліку. Виявлено проблеми методики обліку необоротних активів, утримуваних для продажу, запропоновано шляхи їх ефективного розв'язання.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, необоротні активи, утримувані для продажу; облік, звітність, бухгалтерський облік, фінансова звітність, міжнародні стандарти складання фінансової звітності, національні стандарти складання фінансової звітності.*

Аннотация. *Рассмотрены сущность и критерии необоротных активов, удерживаемых для продажи, согласно международным стандартам финансовой отчетности и национальным стандартам бухгалтерского учета. Выявлены проблемы методики учета необоротных активов, удерживаемых для продажи, предложены пути их эффективного решения.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, внеоборотные активы, предназначенные для продажи; учет, отчетность, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, международные стандарты составления финансовой отчетности, национальные стандарты составления финансовой отчетности.*

Annotation. *The essence and criteria of non-current assets held for sale are reviewed in accordance with international financial reporting standards and national accounting standards. The problems of accounting methods for fixed assets held for sale are identified, and ways of their effective solution are proposed.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, non-current assets held for sale; accounting, reporting, financial reporting, international financial reporting standards, national financial reporting standards.*

Використання необоротних активів вимагає здійснення нових ефективних заходів для стабілізації економіки України і функціонування суб'єктів господарювання за сучасних ринкових умов. Одним з основних факторів розвитку економіки є ефективність використання цих активів, що зумовлює збільшення обсягу виробництва без додаткових капітальних інвестицій. Цим зумовлено необхідність удосконалення організації та методики обліку стану та руху необоротних активів.

Однією з важливих їх складових є інші необоротні матеріальні активи. Розробка національних положень бухгалтерського обліку на підставі міжнародних стандартів без урахування специфіки вітчизняного обліку, а також часті зміни у податковому законодавстві спричиняють перекручування сутності інших необоротних матеріальних активів, неоднозначне сприйняття фахівцями інформації про них та подальше поглиблення розбіжностей між бухгалтерським і податковим обліком інших необоротних матеріальних активів.

Сучасна система бухгалтерського обліку висуває нові вимоги щодо її гармонізації з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), чим зумовлено зміни у національних Положеннях (стандартах) фінансової звіт-

© Пискун К. Р., 2018

ності (П(С)БО). Але це спричинило недоліки у методиці ведення бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання, у тому числі необоротних активів, утримуваних для продажу [1; 2].

Дослідженням питання займалися і займаються Грюнінг Х., Друрі К., Бутинець Ф., Бондар М., Голов С., Павлюк І., Пархоменко В., Пушкар М., Рудницький В., Сук Л., Чумаченко М. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

Методику обліку необоротних активів, утримуваних для продажу, регулює П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», побудоване на підставі МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» [1; 2].

Згідно із п. 6 МСФЗ 5 [2] суб'єкт господарювання може класифікувати непоточний (необоротний) актив як утримуваний для продажу, якщо його балансова вартість в основному відшкодовуватиметься шляхом операції продажу, а не шляхом використання в основній діяльності; це не суперечить вимогам П(С)БО 27.

Згідно із п. 1 П(С)БО 27 необоротні активи визначаються утримуваними для продажу, якщо:

– отримання економічної вигоди очікується не від використання за призначенням, а від їх продажу;

– у поточному стані вони придатні до продажу; за очікуванням, їх продаж буде завершено протягом року з дати визнання утримуваними для продажу;

– умови для їх продажу є звичайними, як і для подібних активів;

– продаж нематеріальних активів має високий ризик, якщо керівництвом підприємства підготовлено відповідний план або підписано твердий контракт про продаж, здійснюється їх активна пропозиція на ринку за ціною, що відповідає справедливій вартості [1].

Тобто сутність і критерії визнання необоротних активів, утримуваних для продажу, визначені П(С)БО 27, не суперечать вимогам МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність». Однак, існують розбіжності в методиці обліку необоротних активів, утримуваних для продажу [1; 2].

За п. 9 МСФЗ 5 існують події чи обставини, які подовжують період завершення продажу довгострокового активу понад один рік. Але таке подовження періоду завершення продажу не заважає класифікації активу як утримуваного для продажу, якщо затримку було спричинено подіями чи обставинами, що поза контролем суб'єкта господарювання та існує достатньо свідчень того, що суб'єкт господарювання продовжує виконання плану продажу. Такої норми немає у П(С)БО 27, через це можуть виникати проблеми при продажу необоротних активів. Тому таку норму варто запровадити у національному П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність».

Існують проблеми і щодо узгодження П(С)БО 27 та «Інструкції з використання Плану рахунків бухгалтерського обліку щодо продажу основних засобів», згідно із якими для таких об'єктів передбачено субрахунок 286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу», де обліковуються довгострокові активи, які мають бути реалізовані протягом одного року, та не використовуватися у виробничих цілях. Але цей субрахунок є складовою рахунку 28 «Товари», використовуваного для обліку оборотних активів. Крім того, в Інструкції з використання Плану рахунків бухгалтерського обліку визначено, що рахунок 28 використовується для обліку товарно-матеріальних цінностей, що надійшли на підприємство задля продажу. Однак, необоротні можуть надходити на підприємство задля їх використання в операційній діяльності, які згодом можуть бути продані (не є придбаними для негайного продажу). Тому вважаємо обліковувати основні засоби як запаси недоцільним, для показу цих активів краще використовувати субрахунок 109 «Інші основні засоби» [4].

Недоречними в цьому контексті є зміни, внесені до субрахунків 943 «Собівартість реалізованих виробничих запасів» та 712 «Дохід від реалізації інших оборотних активів», крім собівартості та доходів від реалізованих запасів, обліковують і собівартість та отримані доходи від реалізації необоротних активів і груп вибуття. Об'єднання різних за економічною сутністю засобів праці негативно впливає на інформацію у фінансовій звітності. Для висвітлення проблеми доцільно використовувати субрахунки 977 «Інші витрати звичайної діяльності» та 746 «Інші доходи від звичайної діяльності» відповідно [4; 5].

Важливим є відображення у фінансовій звітності інформації про необоротні активи, утримувані для продажу. Відповідно до П(С)БО 2 «Баланс» [3] для відображення такої інформації передбачено розділ IV активу балансу «Необоротні активи та групи вибуття». Розміщення цього розділу порушує принцип класифікації статей балансу відповідно до збільшення їх ліквідності. Тому пропонується відображати інформацію про необоротні активи, утримувані для продажу, в розділі II активу балансу «Необоротні активи та групи вибуття» після розділу I «Необоротні активи». Це зберігає принцип класифікації статей балансу відповідно до зростання їх ліквідності. Крім того, це підтверджує, що необоротні активи, утримувані для продажу, не є оборотними активами за своєю сутністю [1–3].

Таким чином, бухгалтерський облік необоротних активів, утримуваних для продажу, потребує вдосконалення щодо методико-організаційних аспектів, а також узгодженості законодавчо-нормативних документів. Пропо-

новані напрями вдосконалення бухгалтерського обліку необоротних активів, утримуваних для продажу, дозволять нормалізувати вітчизняний бухгалтерський облік і зменшити невідповідності та суперечливості у національній системі бухгалтерського обліку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Глєбова Н. В.

Література: 1. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» : Закон України від 7.11.2003 № 617 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03. **2.** Міжнародний стандарт фінансової звітності 5 (МСФЗ 5). Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність : Міжнародний документ від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_023. **3.** План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Закон України від 30.11.1999 № 291 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11. **4.** Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» : Закон України від 31.03.1999 № 87 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0396-99. **5.** Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Закон України від 30.11. 1999 № 291 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99. **6.** Дерун І. А. Удосконалення бухгалтерського обліку основних засобів на основі його гармонізації. *Вісник Житомирського державного технологічного університету.* 2009. № 4. С. 40–42. **7.** Максименко А. В. Проблемні питання обліку основних засобів. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2015/75.pdf.

ОЦІНКА ВПЛИВУ ЯКОСТІ КОНТЕНТУ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСВОЄННЯ ІНФОРМАЦІЇ СТУДЕНТАМИ ПРИ ВИВЧЕННІ МОВИ C#

УДК 004.023

Погребняк О. В.

Магістрант 2 року навчання
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано необхідність використання мобільних додатків у процесі навчання у закладі вищої освіти. Конкретизовано критерії оцінки якості контенту інтерактивних навчальних видань. Проведено кількісну оцінку якості контенту для врахування всіх складових електронних навчальних посібників.*

Ключові слова: *освіта, електронна освіта, заклад вищої освіти (ЗВО), освітній контент, посібник, інтерактивний посібник, мобільний додаток, управління освітнім контентом, технологія.*

Аннотация. *Обоснована необходимость использования мобильных приложений в процессе обучения в учреждении высшего образования. Конкретизированы критерии оценки качества контента интерактивных учебных изданий. Проведена количественная оценка качества контента для учета всех составляющих электронных учебных пособий.*

Ключевые слова: *образование, электронное образование, учреждение высшего образования (УВО), образовательный контент, пособие, интерактивное пособие, мобильное приложение, управление образовательным контентом, технология.*

© Погребняк О. В., 2018

Annotation. *The necessity of using mobile applications in the process of learning in a higher education institution has been substantiated. The criteria for assessing the quality of the content of interactive educational publications are specified. A quantitative assessment of the quality of content to account for all components of electronic training manuals.*

Keywords: *education, e-education, higher education institution (HEI), educational content, manual, interactive manual, mobile application, educational content management, technology.*

За сучасного розвитку суспільства інформаційні технології проникають у всі сфери людської діяльності, утворюють глобальний інформаційний простір. Нині невід'ємною і важливою складовою інформатизації суспільства є інформатизація освіти.

Застосування мобільних технологій і навчальних програм у сфері навчання дозволяє вдосконалювати педагогічний процес. Чимало науковців і педагогів впевнені, що майбутнє навчання з підтримкою інформаційно-комунікаційних технологій є пов'язаним із поширенням мобільних засобів зв'язку, смартфонів і гаджетів, появою великої кількості навчальних програм і додатків, а також нових технологій, які розширюють можливості та сприяють підвищенню якості освіти [1; 2].

Застосування мобільних додатків у навчанні є доцільним лише за наявності якісного контенту, без якого навчання не може бути таким інформативним.

Для аналізу якості контенту слід визначити критерії якості, після чого провести кількісне оцінювання, що дасть змогу порівняти якість контенту основних типів посібників та обрати найкращий варіант, що сприятиме найефективнішому засвоєнню матеріалу. Отже, необхідно порівняти важливість факторів між собою, тобто розрахувати їх важелі. Задля цього побудуємо матрицю суміжності за ступенем значущості відібраних раніше факторів:

– забезпечення самоконтролю;

– емоційність;

– доступність;

– мультимедійність;

– інтерактивність;

– художній образ;

– стилістика та літературна грамотність;

– структура викладу;

– інформативність;

– цільова аудиторія [2].

Для порівняння факторів за ступенем значущості побудуємо матрицю суміжності розміром $n \times n$, де n – кількість факторів (у нашому випадку розмір матриці 10 × 10). Оцінювання проводитимемо за строкою матриці, тобто порівнюватимемо фактор і із фактором j та присвоюватимемо певний бал. Для цього скористаємося правилами:

– якщо фактор *j* є важливішим за фактор *i*, присвоюємо фактору і 0,5 балів;

– якщо фактори є однаково важливими, тобто жоден з них не важливіший за інший, присвоюємо фактору і 1 бал;

– якщо фактор *i* є важливішим за фактор j, присвоюємо фактору *i* 2 бали.

Кожен фактор порівнюємо з кожним. Для зручності сприйняття подамо результат оцінювання як матрицю суміжності (табл. 1) [1; 2].

Таблиця 1

Матриця суміжності факторів

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
1	1	0,5	2	1	1	0,5	1	0,5	0,5	2
2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2
3	0,5	0,5	1	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	1
4	1	0,5	2	1	1	0,5	1	0,5	0,5	2
5	1	0,5	2	1	1	0,5	1	0,5	0,5	2
6	2	0,5	2	2	2	1	2	1	0,5	2
7	1	0,5	2	1	1	0,5	1	0,5	0,5	2
8	2	0,5	2	2	2	1	2	1	0,5	2
9	2	0,5	2	2	2	2	2	2	1	2
10	0,5	0,5	1	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	1

Наступним етапом необхідно розрахувати важелі кожного фактора. Для цього розрахуємо суму отриманих балів кожного фактора за строкою (1):

$$\sum_{i=1}^{n} a_{ij}, \tag{1}$$

де a_{ij} – оцінка значущості фактора i порівняно з фактором j;

n – кількість оцінюваних факторів.

Для розрахунку важелів слід сумарний бал, отриманий фактором, поділити на загальну суму оцінок усіх факторів (2):

$$W_i = \frac{\sum_{i=1}^{n} a_{ij}}{\cdot \sum_{i=1}^{n} \sum_{j=1}^{n} a_{ij}}, \tag{2}$$

де W_i – вага i-го фактора, при цьому сума всіх ваг факторів повинна дорівнювати одиниці:

$$\sum_{i=1}^{n} W_i = 1.$$

Результати розрахунку ваг факторів подано в табл. 2 [1; 2].

Таблиця 2

Ваги факторів

Фактор	**Оцінка значущості фактора,** $\sum a_{ij}$	**Вага фактора,** W_i
1	10	0,084388
2	19	0,160338
3	6	0,050633
4	10	0,084388
5	10	0,084388
6	15	0,126582
7	10	0,084388
8	15	0,126582
9	17,5	0,147679
10	6	0,050633
Сума	118,5	1

Наступним етапом проранжуємо фактори за рівнем значущості відповідно до отриманих ваг (табл. 3).

Таблиця 3

Ранжування ваг факторів

Фактор	W_i
2	0,160338
9	0,147679
6	0,126582
8	0,126582
1	0,084388
4	0,084388
5	0,084388
7	0,084388
3	0,050633
10	0,050633

Якщо порівняти результати ранжування із ієрархічною моделлю, бачимо, що ступені значущості факторів у обох випадках співпадають, тобто логіка оцінювання якості контенту зберігається.

Для формування кількісної оцінки якості контенту на останньому етапі скористаємося методом розрахунку інтегрального показника. Сутність цього методу полягає в тому, що при оцінюванні інтерактивного навчального посібника за кожним з обраних критеріїв виставляються бали, далі їх перемножують на відповідні ваги факторів. Результати підсумовують, отримують кількісну оцінку; розрахунки здійснюють за формулою (3):

$$S = \sum_{i=1}^{n} S_i = \sum_{i=1}^{n} (W_i \times B_i), \quad (3)$$

де S – кількісна оцінка якості контенту за методом розрахунку інтегрального показника;

S_i – оцінка за i-м критерієм;

W_i – вага i-го критерію;

B_i – бал за i-м критерієм.

Зауважимо, що бали B_i, що виставляються за кожним критерієм, визначаються експертною оцінкою за правилами:

– 1–3 бали – низький рівень наявності ознаки за критерієм;

– 4–6 балів – середній рівень наявності ознаки за критерієм;

– 7–8 балів – достатній рівень наявності ознаки за критерієм;

– 9–10 балів – високий рівень наявності ознаки за критерієм.

Аналогічно визначають рівень кількісної оцінки:

– 1–3 бали – погано;

– 4–6 балів – посередньо;

– 7–8 балів – добре;

– 9–10 балів – відмінно [1; 2].

Для перевірки правильності й актуальності методики її застосовують для аналізу одного з джерел навчального сервісу, а саме ITVDN. Він є зручним щодо інтерактивності, продуманим з точки зору дизайну й оформлення. До того ж передбачено можливість пройти курс за відео з домашнім завданням, що може надати можливість для самоконтролю якості навчання. Однак, це лише відеоконтент, який дає знання матеріалу не повною мірою; результати подано в табл. 4 [2].

Таблиця 4

Кількісна оцінка якості контенту ITVDN

Фактор	Вага критерію, W_i	Бал за критерієм, B_i	Підсумковий бал, S_i
1	0,084388	7	0,590717
2	0,160338	9	1,443038
3	0,050633	5	0,253165
4	0,084388	4	0,337553
5	0,084388	5	0,421941
6	0,126582	7	0,886076
7	0,084388	5	0,421941
8	0,126582	5	0,632911
9	0,147679	7	1,033755
10	0,050633	8	0,405063
Кількісна оцінка			6,42616

Таким чином, ITVDN отримав оцінку 6,4 бали, тобто середню оцінку якості контенту. Очікуваний результат повністю відповідає його опису. Тому можна стверджувати, що пропонована методика оцінки якості контенту є науково підтвердженою й має право на застосування для оцінки якості контенту будь-яких навчальних ресурсів.

Науковий керівник – канд. техн. наук, доцент, професор Браткевич В. В.

Література: 1. Виневская А. В. Использование потенциала информационных технологий в создании мобильной образовательной среды. *Концепт.* 2012. № 9. С. 78–84. **2.** Голицына И. Н., Половникова Н. Л. Мобильное обучение как новая технология в образовании. *Образовательные технологии и общество.* 2011. № 1. С. 241–252. **3.** Послание Президента Республики Казахстан: «Стратегии Казахстан-2050». URL: http://www.akorda.kz/ru/official_documents/strategies_and_programs.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

УДК 336.221:334.722

Погромська В. О.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сутність спрощеної системи суб'єктів оподаткування малого підприємництва. Визначено переваги та недоліки спрощеного оподаткування. Конкретизовано умови функціонування спрощеної системи оподаткування після впровадження нових змін у положення Податкового кодексу України.*

Ключові слова: *підприємство, організація, малий бізнес, мале підприємництво, фінанси, облік, звітність, бухгалтерський облік, фінансова звітність, законодавство, нормативно-правові акти, податок, оподаткування, єдиний податок, спрощена система оподаткування.*

Аннотация. *Проанализирована сущность упрощенной системы налогообложения субъектов малого предпринимательства. Определены преимущества и недостатки упрощенного налогообложения. Конкретизированы условия функционирования упрощенной системы налогообложения после принятия новых изменений в положения Налогового кодекса Украины.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, малый бизнес, малое предпринимательство, финансы, учет, отчетность, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, законодательство, нормативно-правовые акты, налог, налогообложение, единый налог, упрощенная система налогообложения.*

Annotation. *The essence of the simplified system of taxation of small businesses is analyzed. The advantages and disadvantages of simplified taxation are determined. The conditions for the functioning of the simplified taxation system were specified after the adoption of new changes in the provisions of the Tax Code of Ukraine.*

Keywords: *enterprise, organization, small business, finance, accounting, reporting, financial reporting, legislation, regulations, tax, taxation, single tax, simplified taxation system.*

У низці країн із ринковою економікою малі підприємства посідають вагоме місце у національній економіці держави. Функціонування цього сектора економіки сприяє створенню нових робочих місць, розширенню зайнятості населення, наповненню місцевого бюджету за рахунок сплати єдиного податку. Тому державі слід особливу увагу приділяти фінансовій підтримці розвитку малого бізнесу, що передусім передбачає фіскальні методи впливу через систему оподаткування.

В Україні вже не перший рік точаться дискусії щодо напрямів реформування спрощеної системи оподаткування малого підприємництва. Деякі фахівці пропонують навіть скасувати спрощену систему оподаткування, інші, навпаки, вважають за доцільне зберегти існуючий порядок спрощеного оподаткування та розширити перелік суб'єктів малого підприємництва, які підпадають під дію спрощеної системи оподаткування. Наслідки прийняття Податкового кодексу України та нововведень щодо спрощеної системи оподаткування дають підстави стверджувати, що запропонована та діюча спрощені системи містять чимало суперечностей і недоліків, отже, потребують подальшого вдосконалення.

Питання оподаткування суб'єктів малого підприємництва є доволі актуальним, оскільки супроводжується змінами, які є предметом дискусій серед науковців. Дослідженням цих проблем займалися і займаються вітчизняні науковці Гарасим П., Губар Є., Бабін І., Дема Д., Шершун І., Ткаченко Н., Дем'яненко М., Корнієнко Т., Покатаєва О. та ін. Однак, останні зміни, внесені до Податкового кодексу України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, вимагають нових підходів до розв'язання цих питань.

Метою написання статті є визначення умов функціонування спрощеної системи оподаткування після впровадження нових змін до Податкового кодексу України, а також оцінка їх ефективності у практичній діяльності.

За сучасної складної економічної ситуації в Україні та у світі мале та середнє підприємництво є важливою складовою забезпечення позитивних структурних змін у економіці та створення умов для впровадження ринкових реформ.

Одним із пріоритетних напрямів державної політики в Україні є підтримка суб'єктів малого підприємництва, які перебувають на спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності.

© Погромська В. О., 2018

В Україні вже тривалий час розглядаються питання щодо реформування спрощеної системи оподаткування малого підприємництва, а також точаться суперечки щодо доцільності її існування у поточному вигляді чи із внесенням значних змін. Фахівці пропонують різні варіанти розв'язання цього питання: і скасування системи в цілому, і збереження її у поточному вигляді, і збереження зі значними чи незначними змінами.

Одним із пріоритетних напрямів є стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні, а також удосконалення спрощеної системи оподаткування. Ця система оподаткування є широко застосовуваною в багатьох розвинених країнах із ринковою економікою та сприяє ефективності діяльності малого бізнесу.

Для законодавства України характерною є значна нестабільність, у тому числі у сфері оподаткування. Унаслідок нечіткого законодавчого регулювання виникають умови для уникнення оподаткування, а також використання суб'єктами малого господарювання спрощеної системи як схеми мінімізації податкових зобов'язань [2].

Законодавчо визначено чотири групи платників:

– до I групи належать фізичні особи – підприємці, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють виключно роздрібний продаж товарів із торговельних місць на ринках або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню; обсяг їх доходу протягом календарного року не перевищує 300 000 грн; ставка єдиного податку у межах 10 % розміру від прожиткового мінімуму;

– до II групи належать фізичні особи – підприємці, які використовують працю не більше десяти найманих працівників одночасно, звітним податковим періодом є календарний квартал, граничний обсяг доходу за рік 1,5 млн грн; ставка єдиного податку – у межах 20 % розміру мінімальної заробітної плати;

– до III групи належать фізичні особи – підприємці, у яких протягом календарного року кількість осіб, які перебувають із ними у трудових відносинах, не обмежена, граничний обсяг доходу не перевищує 5 млн грн; ставки єдиного податку: 3 % від доходу – у разі сплати податку на додану вартість або 5 % від доходу – у разі залучення податку на додану вартість до складу єдиного податку;

– до IV групи належать сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 %. Базою оподаткування є нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь із урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного станом на 1 січня базового податкового (звітного) року [3].

Недоліками системи спрощеного оподаткування є надання повної відповідальності суб'єкта господарювання за вибір тієї чи іншої групи платників єдиного податку, що може спричинити масові штрафні санкції за некоректний вибір групи [3].

Згідно із Указом № 727 спрощену систему могли застосовувати фізичні особи, у трудових відносинах з якими перебувало не більше десяти осіб і обсяги їх виторгу від реалізації за підсумком року не перевищували 300 тис. грн. Запровадження чотирьох груп спрощенців є перевагою, оскільки це сприяє збільшенню, тобто розширенню кола суб'єктів підприємницької діяльності, які перебувають на спрощеній системі оподаткування, або які б мали можливість на неї перевестися [3].

Визначено вимоги до кожної з груп платників, наприклад для другої групи лімітовано кількість найманих працівників і обсяг одержаних доходів, що відрізняє групи. Такий підхід є недостатньо обґрунтованим з точки зору державної політики зайнятості населення, розширення податкової бази та виведення заробітної плати з тіні [2].

Статистичні дані щодо кількості спрощенців дозволили долучити до неї підприємців, які до 1 січня 2012 р. сплачували фіксований податок. Оскільки ця система складалася з двох податків – єдиного та фіксованого, то з початку поточного року всі вони враховувалися як єдиноподатники, тобто формально їх стало більше.

В оновленому законопроекті передбачено також зміни щодо спрощеної системи оподаткування, які в цілому мають потішити платників єдиного податку.

Розширено доступ до спрощеної системи оподаткування:

– для виробників і продавців ювелірних і побутових виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння – виключно третя група єдиноплатників, причому за ставкою 5 %;

– для реалізаторів корисних копалин місцевого значення, яким до запровадження цього законопроекту було заборонено перебувати на спрощеній системі оподаткування;

– для кур'єрських послуг, а також послуг зв'язку, що не підлягають оподаткуванню [3].

Таким чином, останні зміни, внесені до спрощеної системи оподаткування, призвели до її лібералізації, а також до збільшення кількості її платників. Ця система повинна задовольняти вимоги як держави щодо стабільності надходжень до бюджету від сплати єдиного податку, так і самих платників через систему відсоткових ставок на спрощеній основі. Стан вітчизняного малого підприємництва є складним та потребує втручання з боку держави задля розв'язання низки проблем, передусім це нестабільність у сфері оподаткування. Ця система має передба-

чати простоту визначення бази оподаткування та розміру податкового зобов'язання, мінімізацію облікових процедур до рівня, доступного пересічному громадянину, що важко сказати про чинну спрощену систему. Спрощена система оподаткування є провідною складовою державної податкової політики підтримки розвитку малого підприємництва в Україні, отже, має супроводжуватися новими програмами та методами ведення бізнесу, як це практикується у передових зарубіжних країнах.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Волошан І. Г.

Література: 1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **2.** Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення деяких податкових норм : Закон України від 12.08.2012. № 4834-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4834-17 **3.** Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва : Закон України від від 03.07.98 № 727/98 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/727/98/ed19980703. **4.** Бабін І. І. Податкове право України : навч. посіб. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2012. 504 с. **5.** Солованюк С. М. Спрощена система малого бізнесу в Україні. *Інтернаука.* 2017. № 2. С. 126–129.

АНАЛИЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЙ БАЗЫ, ЗАПОЛНЕНИЕ ПЕРВИЧНЫХ ДОКУМЕНТОВ

УДК 338.24.021.8

Подкуйко А. В.

Студент 3 курса
факультета экономики и права ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрена сущность понятия «первичные документы». Обосновано, что первичный документ является основанием для отражения операций в бухгалтерском и налоговом учете предприятия. Исследованы изменения, внесенные в законопроект, касательно составления и заполнения первичных документов, проанализированы последствия таких нововведений.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, хозяйственная деятельность, финансы, учет, отчетность, документ, документация, первичные документы, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, нормативно-законодательные акты.*

Анотація. *Розглянуто сутність поняття «первинні документи». Обґрунтовано, що первинний документ є підставою для відображення операцій у бухгалтерському та податковому обліку підприємства. Досліджено зміни, внесені до законопроекту, щодо складання та заповнення первинних документів, проаналізовано наслідки таких нововведень.*

Ключові слова: *підприємство, організація, господарська діяльність, фінанси, облік, звітність, документ, документація, первинні документи, бухгалтерський облік, фінансова звітність, нормативно-законодавчі акти.*

Annotation. *The essence of the concept of «primary documents». It is substantiated that the primary document is the basis for the reflection of transactions in the accounting and tax accounting of the enterprise. The changes made*

© Подкуйко А. В., 2018

to the draft law regarding the compilation and filling of primary documents were investigated; the consequences of such innovations were analyzed.

Keywords: *enterprise, organization, economic activity, finance, accounting, reporting, document, documentation, source documents, financial reporting, regulatory and legislative acts.*

В бухгалтерском учете первичные учетные документы представляют собой способ измерения и регистрации хозяйственной деятельности предприятия. Возникающая в процессе работы хозяйственная операция, независимо от ее содержания и объема, оформляется соответствующим первичным документом. На основе данных, содержащихся в документах, появляется возможность выполнить требования к бухгалтерскому учету, выраженные в полноте формирования учетных сведений, их достоверности и своевременности. Формирование учетных данных в первичной документации обуславливает возможность использования других составляющих метода бухгалтерского учета [1].

При написании статьи использована научная литература и нормативно-законодательные акты Украины. Основными источниками, раскрывающими теоретические основы первичных документов, стали работы Королева Е. А. и Борисова А. В., в которых раскрыта сущность понятия первичного документа, а также рассмотрены основные аспекты их составления. Рассмотрен также ряд законодательных документов, регулирующих нормы составления документов: нормативно-законодательный акт Украины, ст. 1 раздел I Закона № 2164 «Первичные учетные документы и регистры бухгалтерского учета».

Проведено исследование изменений положений нормативно-правовой базы первичных документов, анализ нововведений и их последствия.

С 1 января 2018 г. вступают в силу изменения отдельных положений нормативно-правовой базы в сфере бухгалтерского учета касательно первичных документов и регистров бухгалтерского учета.

Первое изменение затронет название «первичный документ». В соответствии со ст. 1 раздела I Закона № 2164 (2) «Первичные учетные документы и регистры бухгалтерского учета», так как именно в этот Закон внесены поправки, первичные учетные документы не могут нести в своем названии учетный характер, их следует называть просто учетными документами. Следовательно, в ст. 1 Закона «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине», где приведено определение, первичный документ не назван учетным [2]. В соответствии с Законом Украины от 03.11.2016 г. № 1724-VIII «О внесении изменений в некоторые законы Украины по устранению административных барьеров для экспорта услуг» определение термина «первичный документ» сокращено. С 3 января 2017 г. первичным является документ, содержащий данные только о хозяйственной операции и не являющийся документом, свидетельствующим об осуществлении хозяйственной операции.

Наличие первичных документов не всегда свидетельствует о наличии самого учета, ведь согласно ст. 1 Закона «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине», бухгалтерский учет – это процесс выявления, измерения, регистрации, накопления, обобщения, хранения и передачи информации о деятельности предприятия внешним и внутренним пользователям для принятия решений. Следовательно, первичный документ может лишь воздействовать на появление учета, но не может сам быть учетным [2].

С 1 января 2017 г. несущественные недостатки в документах, охватывающих сведения о хозяйственной операции, не являются основой для непризнания хозяйственной операции при условии, что такие недостатки не препятствуют возможности идентифицировать лицо, участвовавшее в осуществлении хозяйственной операции, и содержат сведения о дате составления документа, названии предприятия, от имени которого составлен документ, содержании и объеме хозяйственной операции и т. п. В ч. 2 ст. 9 этого Закона речь идет о том, какие именно обязательные реквизиты такие документы должны иметь. Хотя несущественные недостатки документов не могут быть основой для непризнания самой хозяйственной операции, перечень таких несущественных недостатков законодатель оставил открытым, о чем свидетельствует окончание этой нормы: и т. п. Это означает, что наличие всех обязательных реквизитов первичного документа уже не будет обязательным для признания хозяйственной операции. В первичном документе должна быть информация о хозяйственной операции, она не будет полной, но достаточной.

Разногласия из-за соответствия первичного документа ст. 9 Закона «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине» теперь должны перенестись в область споров о значимом или незначимом характере недостатков в первичных документах, содержащих информацию о хозяйственной операции. И если ранее в случае конфликта с налоговиками налогоплательщики доказывали, что в первичном документе присутствуют все его реквизиты, что является основанием для того, чтобы считать его первичным, то теперь плательщик может согласиться с представителями контролирующего органа, подтверждающими отсутствие какого-либо реквизита [2]. Согласившись с отсутствием какого-либо реквизита, налогоплательщик должен доказать, что такой недостаток первичного документа считается несущественным. В некотором роде затруднительной для хозяйствующего субъекта является ситуация, когда несущественность недостатков первичного документа может быть устранена информацией из других документов, и не только первичных. Альтернативный путь доказательства несущественности недостатков

первичного документа – осуществление определенных процессуальных действий, в случае, если спор с контролирующим органом попал в суд.

В ч. 3 ст. 9 Закона «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине» приведены поправки в соответствии с этой нормой права и обязательства сторон, возникающие в результате осуществления хозяйственной операции, оформленной первичным документом в соответствии с требованиями этого Закона, не зависящие от факта отражения ее в регистрах и на счетах бухгалтерского учета [2]. Иными словами, отражение хозяйственной операции в учете любого контрагента не является сделкой. В соответствии со ст. 202 Гражданского кодекса Украины сделкой является действие лица, направленное на приобретение, изменение или прекращение гражданских прав и обязанностей [3]. То есть права и обязанности возникают именно из сделки, а не из первичного документа. Более того, первичный документ, поскольку он содержит сведения о хозяйственной операции, в большинстве случаев подтверждает факт исполнения обязанностей и реализацию прав, а хозяйственная операция – это действие или событие, вызывающее изменения в структуре активов и обязательств, собственном капитале предприятия [3]. Следовательно, первичный документ содержит информацию о действии или событии, вызывающих изменения в структуре активов и пассивов. Подобные изменения появляются в результате определенных действий или событий, которые и являются исполнением обязательств контрагентами и реализацией надлежащих прав, вследствие чего первичный документ сам по себе не может быть причиной для возникновения прав и обязанностей, тем более не может быть таким основанием и отражение его в регистрах бухгалтерского учета [4].

В соответствии с ч. 1 ст. 626 Гражданского кодекса Украины договором является договоренность двух или более сторон, направленная на установление, изменение или прекращение гражданских прав и обязанностей [3]. Следовательно, договор подтверждает только намерение выполнения действий в будущем, а не их фактическое выполнение. Получается, хозяйственная операция связана не с самим фактом подписания договора, а с фактом движения активов налогоплательщика и движения его капитала, что доказывает именно первичный документ. Отражение первичного документа в регистрах синтетического и аналитического бухгалтерского учета не доказывает и не может свидетельствовать о возникновении прав и обязанностей контрагентов хозяйственной операции. Тем не менее, это не свидетельствует и о ничтожности первичных документов как удостоверяющих конкретные факты и содержащиеся в них сведения. Ранее упоминалось, что первичный документ содержит сведения о хозяйственной операции, вследствие чего и является письменным подтверждением в понимании ст. 79 Кодекса административного судопроизводства Украины, хотя он и не служит основой для возникновения прав и обязанностей контрагентов [4].

Таким образом, на основании приведенной информации можно сделать вывод, что рассматриваемое изменение в законодательстве существенно повлияло на ведение бухгалтерского учета и формирование учетных сведений. Одна из существенных поправок представляет собой возможность без последствий не отражать документ в учете. Иными словами, отражение хозяйственной операции в учете любого контрагента теперь не является сделкой. Несмотря на то, что первичный документ составлен и подписан представителями двух контрагентов, он может иметь для них разные последствия. Для одного предприятия сделка фиктивна, а для другого – реальна, только если другой контрагент не осведомлен о ее фиктивности. Поправки в законодательстве существенно повлияли на работу этой системы.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Серикова Т. Н.

Литература: 1. Рыжикова Е. Европейские принципы бухучета и финотчетности: украинские реалии. *Бухгалтерия*. 2017. № 45. С. 10–12. **2.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **3.** Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15. **4.** Богатырева С. Н. Проблемы утверждения форм первичных документов. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-utverzhdeniya-form-pervichnyh-dokumentov. **5.** Борисов А. Н. Первичные документы: оформление, использование, хранение, выбытие. М. : Юстицинформ, 2007. 170 с. **6.** Положение о документах и документообороте в бухгалтерском учете : Приказ Минфина СССР от 29.07.1983 № 105 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0105400-83.

ПРОБЛЕМА ВИБОРУ МЕТОДУ ОЦІНКИ ВИБУТТЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЗА П(С)БО ТА МСФЗ

УДК 657.421:006.36

Помазан А. В.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні методи обліку вибуття виробничих запасів згідно із національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами фінансової звітності. Визначено переваги та недоліки їх застосування на підприємствах різного типу. Проаналізовано вплив кожного з методів на фінансові результати діяльності підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, бухгалтерський облік, фінансова звітність, фінансовий результат, виробничі запаси, методи оцінки вибуття, собівартість, міжнародні стандарти складання фінансової звітності, національні стандарти складання фінансової звітності.*

Аннотация. *Рассмотрены основные методы учета выбытия производственных запасов согласно национальным положениям (стандартам) бухгалтерского учета и международным стандартам финансовой отчетности. Определены преимущества и недостатки их применения на предприятиях различного типа. Проанализировано влияние каждого из методов на финансовые результаты деятельности предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, финансовый результат, производственные запасы, методы оценки выбытия, себестоимость, международные стандарты составления финансовой отчетности, национальные стандарты составления финансовой отчетности.*

Annotation. *The main methods of accounting for the disposal of inventories are considered in accordance with national accounting regulations (standards) and international financial reporting standards. The advantages and disadvantages of their use in enterprises of various types are determined. Analyzed the impact of each method on the financial results of the company.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, financial reporting, financial result, production stocks, methods for assessing disposal, cost, international standards for financial reporting, national standards for financial reporting.*

Сучасні умови конкурентної боротьби між підприємствами змушують їх шукати шляхи мінімізації витрат виробництва. Одним із таких резервів зменшення витрат є ефективніше використання виробничих запасів та їх оцінка, що впливає на собівартість продукції, тому облік виробничих запасів слід розглянути детальніше.

Дослідженням питань обліку, визнання й оцінки виробничих запасів займалися і займаються Бурдейна Л. В, Войтенко Т. В., Домбровська Н. Р., Маниліч М. І., Шендригоренко М. Т. та ін.

Метою написання статті є розгляд основних методів обліку запасів згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами фінансової звітності, аналіз особливостей їх використання для різних видів підприємств, а також впливу на фінансові результати.

Дослідження оцінки у бухгалтерському обліку за ринкових умов господарювання не втрачає своєї актуальності. Нині оцінку розглядають як спосіб вираження у грошовому вимірюванні засобів господарювання та їх джерел.

Визначення достовірної вартості виробничих запасів дає змогу підприємству отримувати інформацію про призначення певного продукту, його відповідність вимогам споживачів, що є особливо важливим за сучасних умов господарювання. Оцінка вартості виробничих запасів дає змогу контролювати зміни, орієнтуючись на максимальну віддачу. Тому для створення атмосфери боротьби за максимальні прибутки, координації планів задля досягнення кращих результатів за допомогою визначення реальної ціни виготовленої продукції важливим є правильний вибір методу оцінки виробничих запасів.

Оцінка є перетворенням об'єктів бухгалтерського обліку на вартісний вигляд у грошовій одиниці для відображення їх загальної вартості в цілому за підприємством.

© Помазан А. В., 2018

У бухгалтерському обліку для виробничих запасів, що мають однакове призначення та однакові умови використання, застосовують лише один метод. Розглянемо основні методи вибуття виробничих запасів за вітчизняними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (табл. 1) [2; 3].

Таблиця 1

Порівняння основних методів вибуття виробничих запасів

П(С)БО 9 «Запаси»	МСБО 2 «Запаси»
1. Ідентифікованої собівартості – оцінка виробничих запасів, які виробляють і використовують за спеціальним замовленням та проектом; виробничі запаси, що не замінюються одне одним	1. Конкретної ідентифікації – собівартість одиниці виробничих запасів, що не є взаємно замінними; призначені для конкретного замовлення або проекту
2. Середньозваженої собівартості – оцінка одиниці виробничих запасів відбувається шляхом розподілу сумарної вартості таких запасів на дату операції на сумарну кількість запасів на дату операції	2. Середньозваженої собівартості – визначення собівартості одиниці виробничих запасів відповідно до середньозваженої собівартості подібних одиниць на початок періоду та собівартості подібних вироблених чи придбаних одиниць протягом періоду
3. Собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО) ґрунтується на припущенні, що виробничі запаси використовують у тій послідовності, у якій вони надходили на підприємство	3. «Перше надходження – перший видаток» (ФІФО) – першими використовують ті виробничі запаси, які придбали або виготовили першими
4. Нормативних затрат – оцінка ґрунтується на встановлених підприємством нормах витрат на одиницю продукції із урахуванням при цьому нормальних рівнів використання виробничих запасів, праці, виробничих потужностей і чинних цін	4. Стандартних витрат – урахування нормативних рівнів використання основних і допоміжних матеріалів, праці, а також економічної та виробничої потужностей
5. Ціни продажу – собівартість виробничих запасів як різниця між вартістю реалізації та сумою торговельної націнки на запаси	5. Роздрібних цін – собівартість запасів є визначуваною шляхом зменшення вартості продажу запасів на відповідний відсоток валового прибутку

Бачимо (табл. 1), що ці методи не мають принципових відмінностей у розрахунку, а розрізняються лише назвою. Однак, перераховані методи мають особливості використання. Так, наприклад, метод ідентифікованої собівартості можуть використовувати лише промислові підприємства з автоматизованим обліком без технічних складностей. На великих підприємствах зі значним обсягом запасів цей метод доволі складно реалізувати.

Метод ФІФО ефективно використовувати лише за умов незначної інфляції. Доцільним є його застосування для виробничих запасів із коротким терміном зберігання, бо мінімізує при цьому збитки від їх псування.

Метод оцінки за нормативними витратами найчастіше застосовують підприємства, що встановлюють норми витрат на одиницю продукції, наприклад промислові підприємства зі складною технологією, яка вимагає нормування. Але застосування цього методу потребує постійного контролю за нормами, що ускладнює облік виробничих витрат, тому для промислових підприємств його застосування не є виправданим.

Метод оцінки виробничих запасів за цінами продажу доцільно застосовувати на підприємствах роздрібної торгівлі.

Отже, рекомендовано використовувати три основні методи, застосування яких є доречним для підприємств багатьох галузей: метод ідентифікованої собівартості, метод середньозваженої собівартості та метод ФІФО.

Кожному підприємству, обираючи один із цих методів, слід ураховувати цілі, які воно ставить для конкретної ситуації. Тому розглянемо детальніше переваги та недоліки практичного застосування цих методів (табл. 2) [2–5].

Таблиця 2

Переваги та недоліки методів оцінки вибуття виробничих запасів

Метод	Переваги	Недоліки
1	2	3
Метод ідентифікованої собівартості	Використання на підприємствах із великою вартістю виробничих запасів або таких, що не можуть бути взаємно замінюваними. При використанні цього методу рух вартості запасів співпадає з їх фізичним рухом	Недоцільно використовувати на підприємствах із великим обсягом та різноманітною номенклатурою виробничих запасів. Можливість маніпулювати прибутком, суб'єктивно обираючи, який із запасів використовувати у певний період часу. Складність контролю придбання та використання виробничих запасів за номенклатурою
Середньозваженої собівартості	Простота та доступність	Щоденне застосування цього методу для оцінки виробничих запасів для великих промислових підприємств із значними обсягами є трудомістким та неефективним

Закінчення табл. 1

1	2	3
Метод ФІФО	Забезпечує майже повне співпадіння вартості виробничих запасів з їх фізичним рухом. Максимальне наближення вартості виробничих запасів до поточної ринкової вартості. Послідовність та об'єктивність методу запобігає маніпулюванню прибутком	За значної інфляції застосування методу невиправдано завищує суми прибутку, тобто зростання ціни виробничих запасів підвищує реалізаційну вартість продукції без урахування того, що її було виготовлено з придбаних раніше матеріалів

Застосування цих методів може впливати на:

– собівартість продукції, робіт, послуг через прямі матеріальні витрати, як наслідок впливу на формування фінансового результату та рентабельності підприємства;

– ліквідність і фінансову стійкість підприємства через вартість оборотних активів у структурі балансу на кінець звітного періоду.

Застосування методу ідентифікованої собівартості можливе лише щодо вибуття запасів, які не замінюють один одного, або щодо запасів, які відпускаються для спеціальних замовлень і проектів; застосування цього методу негативно впливатиме на прибуток підприємства.

Метод ФІФО дає найвищий показник валового прибутку за застосування його за умов цін на виробничі запаси, що постійно зростають. Він дає змогу оцінювати запаси, що залишаються на балансі, за вартістю, наближеною до ринкової.

Організації, що має збитки, доцільніше застосовувати метод ФІФО, оскільки він дозволить мінімізувати їх у бухгалтерській звітності. Водночас за застосування методу ФІФО підприємство завищує прибуток та виплачує завищений податок на прибуток [5].

Метод середньозваженої собівартості, на відміну від методу ФІФО, показує більші витрати періоду, отже, його застосування є доцільнішим для підприємства. За застосування оцінки за середньозваженою собівартістю чистий прибуток набуває середнього значення, що знижує кінцеву собівартість запасів порівняно з їх ринковою вартістю [6].

Таким чином, на підставі аналізу методів, використовуваних підприємствами для оцінки вибуття виробничих запасів, визначено негативні та позитивні аспекти їх впливу на результати господарської діяльності. Підприємство має можливість самостійно обирати метод оцінки виробничих запасів для обліку їх вибуття залежно від виду діяльності та поставлених цілей.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Горяєва М. С.

Література: 1. Маниліч М. І., Бурдейна Л. В. Оцінка виробничих запасів за справедливою вартістю в інформаційному забезпеченні системи менеджменту підприємств. *Сталий розвиток економіки.* 2015. № 4 С. 189–195. **2.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2). Запаси : Міжнародний документ від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_021. **3.** Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Закон України від 20.10.99 № 246 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99. **4.** Домбровська Н. Р. Методи оцінки виробничих запасів підприємства при їх використанні згідно із національними стандартами. *Інноваційна економіка.* 2011. № 7. С. 137–143. **5.** Шендригоренко М. Т. Особливості та сфери застосування методів оцінки запасів при їх вибутті. *Вісник Криворізького економічного інституту КНУ.* 2012. № 9. С. 572–579. **6.** Войтенко Т. В. Облікова політика-2010. *Податки і бухгалтерський облік.* 2008. № 3. С. 16–22.

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ МОТИВАЦІЇ РОБІТНИКІВ НА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ТА МЕТОДІВ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

УДК 331.1

Пономаренко Д. А.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність поняття мотивації. Проведено порівняльний аналіз застосування мотиваційних методів на вітчизняних і зарубіжних підприємствах. Визначено основні причини відсутності мотивації у вітчизняних робітників. Запропоновано напрями підвищення ефективності праці персоналу із застосуванням матеріальної та нематеріальної мотивації.*

Ключові слова: *підприємство, організація, персонал, колектив, мотивація, працездатність, стимулювання, ефективність праці, матеріальне стимулювання, преміювання, нематеріальне стимулювання.*

Аннотация. *Определена сущность понятия мотивации. Проведен сравнительный анализ применения мотивационных методов на отечественных и зарубежных предприятиях. Определены основные причины отсутствия мотивации у отечественных работников. Предложены направления повышения эффективности труда персонала с применением материальной и нематериальной мотивации.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, персонал, коллектив, мотивация, работоспособность, стимулирование, эффективность труда, материальное стимулирование, премирование, нематериальное стимулирование.*

Annotation. *The essence of the concept of motivation is defined. A comparative analysis of the application of motivational methods in domestic and foreign enterprises. The main reasons for the lack of motivation among domestic workers are identified. The directions for improving the efficiency of personnel work with the use of material and non-material motivation are proposed.*

Keywords: *enterprise, organization, personnel, team, motivation, efficiency, incentives, labor efficiency, material incentives, bonuses, non-material incentives.*

Персонал є головною рушійною силою, від якої залежить результат роботи організації. Працівники, зрозуміло, очікують на гідну винагороду за продуктивну й високоякісну роботу. Мотивація та стимулювання до праці, можливості реалізувати себе як фахівця мають утримувати талановитих і перспективних працівників. На сьогодні надзвичайно актуальним є питання мотивації працівників вітчизняних підприємств, оскільки її або зовсім немає, або реалізація є недостатньою для підвищення продуктивності праці.

Метою написання статті є розгляд основних проблем мотивації праці на вітчизняних підприємствах, а також пошук напрямів їх ефективного розв'язання.

Дослідженням цієї проблеми займалися і займаються вітчизняні науковці Ковальська К., Гривківська О., Назарова Г., Соловйова Ж., Дігун С., Баєва О., Бєляєва С. та ін. У своїх роботах вони розглядали різні аспекти мотивації персоналу, ефективного використання трудового потенціалу, мотивації трудової діяльності, підвищення продуктивності, результативності й ефективності праці.

Мотивація співробітників є найважливішим інструментом підвищення продуктивності праці, оскільки без неї неможливо забезпечити зростання конкурентоспроможності компанії. Якщо керівництво може вдало управляти персоналом, ефективно застосовувати форми та методи мотивації, успіх підприємству гарантовано.

Ефективне управління неможливе без розуміння того, що рухає людиною і спонукає її до діяльності, як і якими методами можуть бути задіяні мотиви. Щоб підприємство могло вижити за умов жорсткої конкурентної боротьби, керівник повинен спиратися на дієву систему мотивації кожного працівника. Якщо цю систему розроблено правильно, керівник отримує можливість координувати зусилля багатьох людей і спільно реалізовувати потенційні можливості колективу на благо підприємства.

На думку західних менеджерів з управління персоналом, співробітники є головною цінністю будь-якої компанії, їх необхідно поважати, створювати для них усі необхідні умови, адже від їх працездатності залежить результат діяльності компанії та її успіх на ринку [1].

© Пономаренко Д. А., 2018

Усі американські компанії, крім системи винагород, надають своїм співробітникам медичне страхування за рахунок фірми, пропонують корпоративні обіди, програми підвищення кваліфікації та багато іншого. Деякі корпорації у відповідь на зміни демографічної ситуації в країні розробили й успішно реалізували так звані сімейні програми. Переважна частина співробітників цих компаній – люди віком до 40 років, у багатьох є маленькі діти. Керівництво корпорацій надає цим працівникам можливість працювати за гнучким графіком, пропонує корпоративні дитячі садочки та ясла, а також організовує свята для співробітників із малюками [1].

В Україні порівняно із західними країнами недостатньо уваги приділяється мотивації персоналу, через що виникає чимало проблем. На рис. 1 подано проблеми мотивації та методи їх ефективного розв'язання [4; 6].

Основні проблеми мотивації	Методи розв'язання проблем
1. Відсутній індивідуальний підхід до винагороди	▪ Впровадження вакансії менеджера з управління персоналом. ▪ Використання як матеріального виду мотивації, так і нематеріального
2. Недостача коштів для забезпечення системи мотивації персоналу	▪ Виділяти щомісячно певну суму грошей для реалізації певних методів мотивації шляхом зниження витрат на менш необхідні сфери на підприємстві.
3. Відсутність стратегії розвитку та мотивування персоналу	▪ Менеджер з управління персоналом повинен розробляти стратегію мотивування персоналу таким чином, щоб комбінування матеріальних та нематеріальних форм мотивації не суперечили один одному
4. Використання інструментів мотивування страхом	▪ Звільнити менеджера, який застосовує принцип мотивування страхом персоналу. ▪ Чітко контролювати діяльність кожного з менеджерів. ▪ Проводити анонімні опитування персоналу щодо відгуків про роботу керівників. ▪ Мотивувати робітників таким чином, щоб не було необхідності вживати залякування

Рис. 1. **Проблеми мотивації персоналу на вітчизняних підприємствах і методи їх розв'язання**

Першою проблемою є те, що на підприємствах рідко реалізують мотивування на підставі індивідуального підходу до винагородження, яке є основою дієвості будь-якої моделі мотивації, як матеріальної, так і моральної. Більшість керівників надають перевагу використанню моральної моделі мотивації, а працівники, навпаки, матеріальної, оскільки вбачають в ній єдине джерело задоволення власних потреб. Кожен співробітник є індивідуальністю, тому необхідно впроваджувати різні методи мотивації [3].

Не менш важливою є проблема недостачі коштів на підприємстві. Чимало керівників не вважають за необхідне вкладати кошти у мотиваційні заходи. До того ж економічна криза сильно впливає на прибуток громадян та розподіл прибутку у компанії. У зв'язку із нестабільною економічною ситуацією більшість керівників бояться ризикувати виділяти кошти для мотивації співробітників, а віддають перевагу збереженню коштів або миттєвому розподілу прибутку між співробітниками. Безумовно, на мотивацію персоналу успішна компанія має виділяти неабияку суму коштів, аби підвищити прибуток у майбутньому.

Третьою проблемою є відсутність комплексної стратегії мотивування персоналу. Нині на багатьох вітчизняних підприємствах застосовують лише окремі елементи системи мотивації. Така система не має комплексного характеру, оскільки традиційно ці елементи не поєднані один із одним, використовуються окремо. На більшості вітчизняних підприємств керівництво не приділяє належної уваги розробці системи мотивації, яка в більшості випадків має перманентний характер [4].

Четверта проблема полягає у тому, що більшість вітчизняних менеджерів застосовують негативну мотивацію, вдаються до залякування. Негативна мотивація впливає на слабкі сторони людської особистості, вона є найпростішою у застосуванні. В Україні традиційно використовують систему покарання, засновану на штрафах, доганах, загрозах звільнення, позбавленні премій. Причиною такого явища є пострадянські стандарти, застосовувані тривалий час [7].

Для розв'язання проблем вітчизняним підприємствам слід забезпечити працівникам перспективи кар'єрного зростання, упровадити преміальну доплату за якісну роботу, застосовувати систему подарунків, сприяти саморозвитку (спеціальні курси, майстер-класи, лекції, семінари), підвищенню зацікавленості роботою; керівному складу не вдаватися до зайвого контролю [6].

Отже, мотивацію й стимулювання трудової активності персоналу слід розглядати як важливий фактор зростання продуктивності праці, підвищення ефективності виробництва. Успішна робота підприємства безпосередньо залежить від якості роботи його персоналу. Для підвищення продуктивності праці важливими є мотивування та стимулювання працівників.

Таким чином, виявлено основні проблеми мотивації персоналу на вітчизняних підприємствах, визначено причини виникнення кожної із них. Надано рекомендації щодо розв'язання кожної проблеми окремо, розглянуто загальні методи покращення системи мотивування співробітників на підприємстві. Дотримання цих рекомендацій сприятиме підвищенню працеспроможності, ефективності та продуктивності праці кожного співробітника, позитивно вплине на подальшу діяльність компанії в цілому. Перспективою подальших наукових досліджень у цьому напрямку стане розробка системи показників, що допоможуть об'єктивно оцінювати мотивацію працівників вітчизняних підприємств.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Аграмакова Н. В.

Література: 1. Десять лучших книг для бизнеса, которые должен прочитать каждый. URL: http://www.grintern.ru/blog/39-10-luchshih-knig-o-biznese-kotorye-dolzhen-prochitat-kazhdyy. **2.** Беляев С. Что мотивирует украинских менеджеров? *Управление персоналом.* 2005. № 11. С. 63–64. **3.** Баєва О. Індивідуально-типологічний підхід у виявленні потреб людини як базисна основа мотивації. *Персонал*. 2005. № 9. С. 81–84. **4.** Гривківська О. В., Соловйова Ж. В. Проблеми мотивації праці управлінського персоналу. *Актуальні проблеми економіки.* 2007. № 9. С. 86–91. **5.** Дигун О. Современные реалии мотивации. *Управление персоналом.* 2007. № 7. С. 72–73. **6.** Ковальська К. В. Нові підходи до мотивації персоналу в стратегічному управлінні корпораціями. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2010. № 1. С. 29–30. **7.** Назарова Г. В. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч. посіб. / за ред. Г. В. Назарової. Київ : Знання, 2012. 574 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКУ НА МАЙНО В УКРАЇНІ

УДК 336.221

Пономаренко І. Є.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано особливості формування податку на майно в Україні. Конкретизовано, які об'єкти оподатковуються за середньорічною вартістю, а які підлягають оподаткуванню за кадастровою вартістю. Досліджено, як розрахувати податок і як відзвітувати за ним.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, майно, податок, оподаткування, об'єкт оподаткування, ставка податку, звітність, податок на майно, кадастрова вартість, середньорічна вартість.*

Аннотация. *Проанализированы особенности формирования налога на имущество в Украине. Конкретизировано, какие объекты облагаются по среднегодовой стоимости, а какие подлежат налогообложению по кадастровой стоимости. Исследовано, как рассчитать налог и как отчитаться по нему.*

© Пономаренко І. Є., 2018

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, имущество, налог, налогообложение, объект налогообложения, ставка налога, отчетность, налог на имущество, кадастровая стоимость, среднегодовая стоимость.*

Annotation. *The features of the formation of property tax in Ukraine are analyzed. Specified which objects are taxed at the average annual cost, and which are taxable at the cadastral value. Investigated how to calculate the tax and how to account for it.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, property, tax, taxation, object of taxation, tax rate, reporting, property tax, cadastral value, average annual cost.*

Податковий кодекс України зобов'язує сплачувати майновий податок усі організації, у яких є майно, визнане об'єктом оподаткування. До таких належать українські та зарубіжні компанії, які мають і не мають представництво в Україні, але володіють тут майном [6].

Компанії, які працюють на спрощеній системі оподаткування, теж повинні платити податок на майно, щоправда, не завжди. Йдеться лише про ті ситуації, коли підприємство, що використовує податок за спрощеною системою, має об'єкти нерухомого майна, податкова база за якими є визначуваною як їх кадастрова вартість. При цьому щодо майна, податкова база за яким є визначуваною як середньорічна вартість, платити податок не потрібно.

Об'єктом оподаткування є рухоме й нерухоме майно, прийняте на облік як основні засоби у порядку, установленому для ведення бухгалтерського обліку. Сюди належить і майно, передане у тимчасове володіння, користування, розпорядження, довірче управління, внесене у спільну діяльність або отримане за концесійною угодою.

У Податковому кодексі подано вичерпний перелік пільгових об'єктів, які не підпадають під оподаткування:

– земельні ділянки й інші об'єкти природокористування (водні об'єкти та інші природні ресурси);

– майно, що належить на праві оперативного управління низці держустанов;

– об'єкти культурної спадщини (пам'ятки історії та культури);

– ядерні установки, використовувані для наукових цілей, пункти зберігання ядерних матеріалів і радіоактивних речовин і сховища радіоактивних відходів та інші об'єкти [6].

До того ж звільнено від оподаткування рухоме майно, прийняте з 1 січня 2013 р. на облік як основні засоби.

Виняток становлять об'єкти, прийняті на облік в результаті реорганізації або ліквідації юридичних осіб; передачі, у тому числі придбання, майна між особами, визнаними взаємозалежними.

Крім того, не залучають до бази за податком на майно об'єкти, залучені до першої чи другої амортизаційної групу згідно із Класифікацією основних засобів [6].

При розрахунку податку на майно слід скористатися алгоритмом:

– визначити об'єкт оподаткування;

– перевірити наявність і можливість застосування пільг з податку на майно;

– визначити податкову базу (визначається як середньорічна вартість майна, яке визнається об'єктом оподаткування; середньорічна вартість майна – сума, отримана в результаті складання, величина залишкової вартості майна);

– визначити ставку податку;

– розрахувати суму податку, що підлягає сплаті до бюджету [6].

Одиниця обліку основних засобів – це інвентарний об'єкт. Якщо об'єкт складається з кількох частин, терміни корисного використання яких істотно різняться, кожну з них ураховують як самостійний інвентарний об'єкт [5].

Зміна первісної вартості основних засобів, за якою їх було прийнято до бухгалтерського обліку, допускається у випадках добудови, дообладнання, реконструкції, модернізації, часткової ліквідації та переоцінки об'єктів.

Зауважимо, що податкова база щодо окремих об'єктів нерухомості визначається як її кадастрова вартість станом на 1 січня року податкового періоду. До таких об'єктів належать:

– адміністративно-ділові центри, торговельні центри (комплекси) та приміщення в них;

– нежитлові приміщення, використовувані для розміщення офісів, торговельних об'єктів, об'єктів громадського харчування та побутового обслуговування;

– об'єкти нерухомості зарубіжних організацій, які не здійснюють діяльність в Україні;

– житлові будинки та житлові приміщення, що не враховуються на балансі як об'єкти основних засобів [3].

У Податковому кодексі України визначено, що регіональна влада не пізніше 1 числа року податкового періоду складає перелік об'єктів нерухомого майна, щодо яких податкова база визначається як кадастрова вартість. Цей

перелік направляють до податкового органу за суб'єктами і розміщують його на офіційному сайті або на офіційному сайті регіону [6].

Якщо будівлю безумовно й обґрунтовано визначено як адміністративно-діловий центр або торговельний центр (комплекс) і залучено до переліку, то всі приміщення в ньому оподатковуються, виходячи з кадастрової вартості. Якщо кадастрова вартість будівлі визначена, але щодо конкретного приміщення її не вказано, податкова база щодо приміщення визначається як частка кадастрової вартості будівлі, у якій воно розміщується, відповідно до площі приміщення в загальній площі будівлі.

Зауважимо, що кадастрова вартість нерухомості може бути змінена протягом календарного року. Справа в тому, що у період між проведенням робіт з державної кадастрової оцінки можлива зміна ринкової кон'юнктури, а також методичних підходів до визначення кадастрової вартості. Крім того підставою для перегляду результатів кадастрової оцінки є недостовірність відомостей про об'єкт нерухомості, використаних при визначенні його кадастрової вартості. Цим може обумовлюватися зміна кадастрової вартості об'єкта оцінки як у бік зменшення, так і в бік збільшення.

Законом визначено, що в разі незгоди з результатами визначення кадастрової вартості їх можна оскаржити; зробити це можуть як компанії, так і органи влади [4].

Якщо зазначена вартість є скоригованою через виявлені помилки, нову вартість можна застосовувати, починаючи з податкового періоду, у якому було застосовано помилкову кадастрову вартість.

Якщо цей показник був змінений у зв'язку із прийняттям рішення відповідної комісії або судового акта, оновлена кадастрова вартість повинна бути врахована, починаючи з податкового періоду, у якому була подана заява про перегляд кадастрової вартості, але не раніше дати внесення до Єдиного державного реєстру нерухомості кадастрової вартості, яка була предметом оскарження [5].

Податковим періодом визнано календарний рік. Звітними періодами є перший квартал, півріччя і дев'ять місяців календарного року. Ставка податку на майно встановлюється регіональною владою.

Терміни, коли організація має сплачувати податок на майно:

– до 30 квітня – I квартал;

– до 30 липня – півріччя;

– до 30 жовтня – 9 місяців;

– до 30 січня – рік [6].

Декларацію організації здають тільки за підсумками року. Щокварталу компаніям належить надавати з інспекції розрахунок за авансовими платежами з податку на майно. Робити це необхідно не пізніше 30 календарних днів з дати закінчення відповідного звітного періоду [5].

Таким чином, розглянуто особливості формування податку на майно в Україні, а також його сплати підприємствами за сучасних умов оподаткування.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Писарчук О. В.

Література: 1. Іванов Ю. Б., Карпов Л. М., Петросянц К. В. Адміністрування податків : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2005. 304 с. **2.** Азаров Л. Адміністративний арешт активів: як це робиться в Україні. *Бухгалтерія*. 2002. № 16. С. 215–219. **3.** Андрущенко В. Л. Фіскальне адміністрування як наука і мистецтво. *Фінанси України.* 2003. № 6. С. 27–35. **4.** Буряк С. В., Ярошенко Ф. О. Податкові апеляції. Досудове врегулювання спорів із податковими органами. Київ : ІВЦ ДПА України ; Харків, Фактор, 2008. 560 с. **5.** Вакулич І. П. Податкове адміністрування та ефективність податкової системи. *Фінанси України.* 2003. № 2. С. 54–59. **6.** Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ТА НАЦІОНАЛЬНИМИ СТАНДАРТАМИ

УДК 657.37(477+1-87)

Рєпіна М. О.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність Звіту про фінансові результати та особливості його складання і подання вітчизняними підприємствами. Визначено спільні та відмінні риси Звіту про фінансові результати за національними та міжнародними стандартами.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, бухгалтерський облік, фінансова звітність, звіт про фінансові результати, міжнародні стандарти складання фінансової звітності, національні стандарти складання фінансової звітності.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность Отчета о финансовых результатах и особенности его составления и представления отечественными предприятиями. Определены общие и отличительные черты Отчета о финансовых результатах в соответствии с национальными и международными стандартами.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, отчет о финансовых результатах, международные стандарты составления финансовой отчетности, национальные стандарты составления финансовой отчетности.*

Annotation. *The essence of the Report on financial results and the peculiarities of its compilation and presentation by domestic enterprises are considered. Identified common and distinctive features of the statement of financial performance in accordance with national and international standards.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, financial reporting, report on financial results, international financial reporting standards, national financial reporting standards.*

Завершальним етапом облікового процесу на підприємстві є складання фінансової звітності як джерела інформації для проведення фінансового аналізу. Так, Звіт про фінансові результати є складовою фінансової звітності й основним джерелом інформації про результати діяльності підприємства за звітний період, оскільки дає оцінку успішності діяльності суб'єкта господарювання. Однак, на сучасному етапі розвитку економіки перед вітчизняними підприємствами, що бажають конкурувати на міжнародних ринках, стоять якісно нові вимоги щодо формування фінансової інформації. Перехід вітчизняних підприємств до складання фінансової звітності за вимогами міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) розглядають як забезпечення суб'єктів господарювання ефективним механізмом для виходу на міжнародні ринки капіталу, новий комплексний підхід до процесу формування фінансової інформації, що забезпечує її прозорість і достовірність не тільки для вітчизняних, але й для зарубіжних партнерів.

Питання трансформації та гармонізації фінансової звітності вітчизняних підприємств до вимог міжнародних стандартів висвітлено у працях багатьох науковців: Бутинця Ф. Ф., Голова С Ф., Сопко В. В., Мельник Т. Г., Ковальова В. В., Соколова Я. М. та ін. Особливостям і проблемам формування фінансових результатів діяльності підприємства присвячено праці Мних Є. В., Савчук В. К., Кірейцева Г. Г., Лахтіонової Л. А., Шипіної С. Б. та ін.

Метою написання статті є визначення особливостей складання та подання звіту про фінансові результати і звіту про прибутки та збитки підприємств за національними та міжнародними стандартами складання фінансової звітності.

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) надає користувачам інформацію про розмір отриманих доходів і понесених витрат залежно від видів діяльності, що здійснює підприємство, демонструє порядок формування прибутків або збитків, характеризує сукупний дохід, елементи операційних витрат і прибуток на акцію. Відповідно до вимог чинного законодавства в Україні існує регламентована форма звіту про фінансові результати. Водночас облікова практика зарубіжних країн засвідчує, що у більшості із них не існує стандартної форми звіту про прибутки та збитки. Оскільки Звіт про фінансові результати розкриває інформацію про діяльність підпри-

© Рєпіна М. О., 2018

ємств для широкого кола осіб, вона має бути достовірною й надавати можливість фахівцям робити правильні висновки щодо фінансового стану та результатів діяльності підприємства.

Під час складання Звіту про фінансові результати українськими підприємствами слід звертати увагу на певні моменти:

– у П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» встановлено конкретну форму та порядок заповнення статей Звіту про фінансові результати, однак, у МСБО 1 «Подання фінансової звітності» чіткі вказівки щодо заповнення Звіту відсутні;

– у МСБО 1 передбачено два види подання витрат – за елементами та за видами діяльності; стандарти вимагають пояснення щодо невідповідності суми витрат за елементами та за видами діяльності;

– за МСБО 1 «Подання фінансової звітності» фінансова звітність має подаватися не рідше одного разу на рік. Подання проміжної звітності за МСБО можливе, однак, в Україні обов'язковим є подання щоквартальної звітності в складі Балансу та Звіту про фінансові результати;

– нормами МСБО 1 передбачено можливість подання управлінських звітів, у яких подано інформацію про основні фактори, які мають безпосередній вплив на фінансові результати підприємства: методику розрахунку страхових резервів, індекс інфляції, зміну процесу виплат у страховій компанії та ін.);

– МСБО 1 допускає будь-яку назву Звіту про фінансові результати [1; 2].

Складання Звіту про фінансові результати за національними та міжнародними стандартами має певні відмінності. Так, українські підприємства формують виручку від реалізації товарів, робіт і послуг (за вирахуванням податку на додану вартість та інших обов'язкових платежів) на підставі надходжень, що є пов'язаними з виконанням робіт і наданням послуг. Ці надходження є доходами від різних видів діяльності, визнаних підприємством у бухгалтерському обліку. Дохід від продажу за міжнародними стандартами розраховують шляхом вирахування від валової виручки від реалізації продукції вартості продукції, повернутої покупцями, і сум знижок, наданих покупцям.

Також істотною відмінністю між складанням Звіту про фінансові результати за національними та міжнародними стандартами є статті інших доходів і витрат, що на зарубіжних підприємствах називають випадковими прибутками або збитками, які за допомогою приєднання їх до прибутків або збитків від продажу українських підприємств або до прибутку від операційної діяльності за кордоном формують показник прибутку до оподаткування як у національній, так і в міжнародній практиці [1–3].

У П(С)БО 1 передбачено необхідність розрахунку показників прибутковості акцій і розкриття у Звіті про фінансові результати або у пояснювальних примітках до фінансової звітності інформації про суму дивідендів на акцію, оголошену на запропоновану дату, за період, який охоплюють фінансові звіти. У міжнародній звітності такої вимоги немає, але необхідно розкривати фінансову інформацію щодо коригування прибутку згідно із особливостями облікової політики підприємств і подавати таку інформацію у вигляді довідки до фінансової звітності у частині зміни облікової політики, зміни облікових оцінок і виправлення помилок [4].

Оприлюднення пояснювальних записок до фінансової звітності також суттєво відрізняється за національними та міжнародними стандартами. Зарубіжні підприємства складають та оприлюднюють пояснювальну записку, у якій із високим рівнем деталізації подано всі основні показники фінансової звітності. Пояснювальні записки на вітчизняних підприємствах складають для внутрішнього використання, а Примітки, які підприємства почали складати відповідно до МСФЗ, ще не набули якісних аналітично-інформаційних характеристик. Як наслідок, рівень змістовності та деталізації інформації, поданої у фінансовій звітності зарубіжних підприємств, є на порядок вищим порівняно із українськими.

Зауважимо, що суттєва роль Звіту про фінансові результати щодо складання та розкриття в ньому фінансової інформації про прибутки та збитки підприємств належить проведенню аналізу його фінансово-господарської діяльності. Особливої значущості набуває інформація щодо доходів, витрат і фінансових результатів підприємств задля обґрунтування об'єктивних і раціональних управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію фінансових результатів у майбутньому. При цьому основними напрямками використання інформації Звіту про фінансові результати є прогнозування й аналіз показників прибутковості, ділової активності, структури доходів і витрат за видами діяльності [1–4].

Таким чином, фінансова звітність вітчизняних підприємств, складена згідно із міжнародними принципами, забезпечує повноту й достовірність інформації про діяльність підприємства, дозволяє оцінити та проаналізувати його привабливість зарубіжним інвесторам і партнерам. Застосування МСФЗ вітчизняними підприємствами значною мірою сприятиме виходу на нові зарубіжні ринки й залученню зарубіжних інвесторів. Підприємства, які постійно складають фінансову звітність за МСФЗ, можуть сміливо переходити на міжнародні стандарти не лише в підготовці звітності, а й у веденні бухгалтерського обліку, що, у свою чергу, мінімізує трудові витрати на ведення паралельного обліку або трансформацію звітності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пасенко Н. С.

Література: 1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до [...] : Закон України від 07.02.2013 № 73 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13. **2.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1). Подання фінансової звітності : Закон України від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_013. **3.** Рєзнікова В. В., Орлова О. С. Перспективи гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні. *Адміністративне право і процес.* 2015. № 6. С. 296–334. **4.** Гуцаленко Л. В. Концепції визначення фінансового результату в міжнародній обліковій практиці. *Інноваційна економіка.* 2010. № 18. С. 105–110. **5.** Брадул О. М., Шипіна С. Б. Звіт про фінансові результати: значення та місце в системі фінансової звітності підприємств. *Вісник КТУ.* 2011. № 28. С. 260–263.

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ ЗАДЛЯ НАБЛИЖЕННЯ ЇЇ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

УДК 657.37:005.591.4:006.032(477)

Рєпіна Ю. О.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність трансформації фінансової звітності вітчизняних підприємств задля наближення її до міжнародних стандартів. Деталізовано послідовність процесу перетворення фінансової звітності вітчизняних підприємств на фінансову звітність за міжнародними стандартами. Обґрунтовано переваги та недоліки такої трансформації.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, трансформація, фінансова звітність, міжнародні стандарти складання фінансової звітності, національні стандарти складання фінансової звітності.*

Аннотация. *Определена сущность трансформации финансовой отчетности отечественных предприятий для приближения ее к международным стандартам. Детализирована последовательность процесса преобразования финансовой отчетности отечественных предприятий в финансовую отчетность по международным стандартам. Обоснованы преимущества и недостатки такой трансформации.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, трансформация, финансовая отчетность, международные стандарты составления финансовой отчетности, национальные стандарты составления финансовой отчетности.*

Annotation. *The essence of the transformation of the financial statements of domestic enterprises is determined in order to bring it closer to international standards. The sequence of the process of transforming the financial statements of domestic enterprises into financial statements according to international standards has been detailed. The advantages and disadvantages of such a transformation are justified.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, transformation, financial reporting, international financial reporting standards, national financial reporting standards.*

За сучасних умов постійно відбуваються інтеграційні процеси, які сприяють змінам порядку ведення підприємствами бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Чимало підприємств розпочинають використовувати, а деякі вже використовують міжнародні стандарти складання фінансової звітності. Це є зумовленим тим,

© Рєпіна Ю. О., 2018

що підприємствам набагато легше мати одну систему ведення обліку та складання фінансової звітності, що надалі спрощуватиме перевірку та порівняння звітності у конкретній галузі.

Метою написання статті є визначення сутності, а також обґрунтування необхідності здійснення трансформації фінансової звітності задля її наближення до міжнародних стандартів.

Дослідженням сутності та проблем трансформації фінансової звітності задля її наближення до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності займалися і займаються Орлова В., Кулик С., Голов С., Жук В., Ліснича О. та ін.

На сьогодні необхідністю впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні зумовлено вдосконалення та гармонізацію національних систем обліку та звітності згідно із міжнародними стандартами, що забезпечує порівнянність документаціїї вітчизняних і зарубіжних підприємств, а також є головною умовою доступності цієї інформації для зовнішніх користувачів. Зауважимо, що відмінною рисою міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) порівняно із національними є те, що звітність за МСФЗ формується, виходячи з конкретних фінансових реалій, тобто пріоритетним є економічний зміст, а не форма. Крім того, українським законодавством визначено жорсткий порядок статей у бланках фінансової звітності, у той час як міжнародні стандарти цього не регламентують [1; 2].

Перехід вітчизняних підприємств на міжнародні стандарти фінансової звітності є супроводжуваним процесом її трансформації. Зауважимо, що трансформацією є зміна або перетворення виду, форми або істотних властивостей будь-якого об'єкта. Трансформація фінансової звітності є проведенням аналізу фінансової звітності вітчизняного підприємства й внесенням до її складу належних коригувань та змін, що є необхідними для забезпечення відповідності фінансової звітності міжнародним стандартам.

Процес перетворення фінансової звітності за національними стандартами на фінансову звітність за міжнароднимим стандартами передбачає:

– аналіз застосовуваної облікової політики та стану бухгалтерського обліку на підприємстві;

– аналіз рахунків оборотно-сальдового балансу й підготовку робочих документів;

– внесення коригувань до фінансової звітності, а також підготовку інформації та робочих таблиць для складання всіх форм фінансової звітності, а саме Балансу (Звіту про фінансовий стан), Звіту про прибутки й збитки, Звіту про рух грошових коштів, Звіту про зміни в капіталі відповідно до МСФЗ;

– складання форм фінансової звітності та розкриття приміток до них [2].

Отже, перед вітчизняними підприємствами постає необхідність аналізу статей Балансу та Звіту про фінансові результати, а також здійснення необхідних коригувань інших форм фінансової звітності [2].

Як зазначають науковці, вітчизняні підприємства при переході до міжнародних стандартів фінансової звітності будуть мати легший і зручніший доступ до зарубіжного інвестиційного капіталу, оскільки в такому випадку якість інформації дозволить дати якіснішу оцінку прибутковості підприємства через прямі співставлення із результатами інших компаній та порівняння за підприємствами-орієнтирами. Слід зазначити, що трансформація дозволить українським підприємствам повністю перейти на загальновизнану міжнародну практику обліку, надасть можливість мати доступ до ширшого масиву кількісних показників обліку та способів аналізу фінансової звітності, що дозволить підприємствам оперативно виявляти випадки шахрайства та неналежного управління фінансами [4].

Процес переходу вітчизняних підприємств до міжнародних стандартів фінансової звітності має як позитивні, так і негативні наслідки. Як позитивні розглядають:

– отримання необхідних даних для прийняття управлінських рішень;

– легке порівняння фінансової звітності з іншими підприємствами, незалежно від територіального розташування країни;

– можливість залучення зарубіжних інвестицій, а також сприяння виходу вітчизняних підприємств на зарубіжні ринки;

– престижність, зростання довіри потенційних партнерів;

– зростання надійності та достовірності інформації, що забезпечується дотриманням правил її складання та численними поясненнями [5].

Однак, суттєвим недоліком процесу трансформації є те, що пресшочерговим завданням українського підприємства залишається складання вітчизняної звітності, чим зумовлено зростання кількості часу для складання фінансової звітності за міжнародними стандартами. При цьому система паралельного обліку на українських підприємствах ліквідує залежність процесу складання міжнародної фінансової звітності від підготовки української звітності. Також вадою трансформації є зниження достовірності показників фінансової звітності за міжнародними стандартами через те, що коригуванню підлягають тільки істотні статті в звітності підприємства [1; 2; 6].

Отже, головною перешкодою на шляху переходу до складання фінансової звітності за міжнародними стандартами є методологічний аспект їх упровадження. До того ж наразі у персоналу підприємств відсутня професійна підготовка й недостатньо знань щодо особливостей бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності за міжнародними стандартами. Водночас проблемою є недостатній рівень мотивації керівництва підприємств, що посилюється витратами на оплату послуг консультантів, навчання або пошук нових співробітників, а також заміною чи модернізацією програмного забезпечення для ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності за міжнародними стандартами.

Таким чином, міжнародна економічна інтеграція передбачає гармонізацію у сфері ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, чим зумовлено необхідність переходу раніше існуючої системи на міжнародні стандарти. Значні витрати матеріальних і людських ресурсів на здійснення трансформації фінансової звітності, необхідність надмірної деталізації даних фінансової звітності за МСФЗ, що не передбачено національними стандартами, а також розбіжності між П(С)БО та МСФЗ щодо використання Плану рахунків бухгалтерського обліку створюють проблеми трансформації бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Однак, перехід на використання міжнародних стандартів фінансової звітності дозволить адекватніше відображати реальний майновий стан підприємства, сприятиме забезпеченню прозорості та зрозумілості інформації, зменшенню ризиків для інвесторів, поглибленню міжнародної кооперації у сфері бухгалтерського обліку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пасенко Н. С.

Література: 1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до [...] : Закон України від 07.02.2013 № 73 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13. **2.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1). Подання фінансової звітності : Закон України від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_013. **3.** Орлова В., Кафка С. Трансформація фінансової звітності за міжнародними стандартами. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2013. № 5. С. 3–7. **4.** Рєзнікова В. В., Орлова О. С. Перспективи гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні. *Адміністративне право і процес.* 2015. № 6. С. 296–334. **5.** Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі : практ. посіб. Київ : Лібра, 2011. 840 с. **6.** Колінько Н. І., Єзерська Т. Є. Відповідність фінансової звітності українських підприємств міжнародним стандартам. *Науковий вісник НЛТУ.* 2012. № 4. С. 215–220. **7.** Жук В. М. Реформування бухгалтерського обліку та звітності: стан та перспективи. *Облік і фінанси АПК.* 2008. № 3. С. 4–14. **8.** Ліснича О. В. Міжнародні стандарти як основний напрям удосконалення бухгалтерської звітності в системі економічної інформації. *Економіка та підприємництво.* 2006. № 5. С. 190–193.

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 631.162

Рибчінська К. І.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено роль бухгалтерського обліку в системі управлінського обліку підприємства. Проаналізовано бухгалтерську інформацію як основне джерело інформації для здійснення управління підприємством. Запропоновано трансформацію традиційного підходу до системи обліку, щоб зробити її інструментом стратегічного управління витратами підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, витрати, бухгалтерський облік, управлінський облік.*

© Рибчінська К. І., 2018

Аннотация. *Определена роль бухгалтерского учета в системе управленческого учета предприятия. Проанализирована бухгалтерская информация как основной источник информации для осуществления управления предприятием. Предложена трансформация традиционного подхода к системе учета с тем, чтобы сделать ее инструментом стратегического управления затратами предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, расходы, бухгалтерский учет, управленческий учет.*

Annotation. *Defined the role of accounting in the management accounting system of the enterprise. Analyzed accounting information as the main source of information for the implementation of enterprise management. A transformation of the traditional approach to the accounting system has been proposed in order to make it an instrument of strategic enterprise cost management.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, expenses, management accounting.*

За сучасних ринкових умов однією з найважливіших проблем функціонування вітчизняних підприємств є налагодження системного контролю за витратами як основного засобу забезпечення належної ефективності діяльності.

Розв'язанню цієї проблеми має сприяти управлінський облік, або система управління витратами. Розробка й упровадження управлінського обліку на підприємствах є складовими загального процесу реформування системи бухгалтерського обліку в Україні. За сучасних економічних умов ця тема є актуальною, адже будь-яке підприємство прагне знати, яка продукція користується найбільшим попитом, якими є витрати на її випуск, який дохід принесе її реалізація в майбутньому.

Проблеми організації та методики бухгалтерського обліку постійно перебувають у центрі уваги науковців і економістів усіх країн світу. Дослідженням цього питання займалися і займаються вітчизняні вчені Швець Г. В., Бутинець Ф. Ф., Білуха М. Т., Верига Ю. А., Сопко В. В. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, питання ефективного використання бухгалтерського обліку для прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень потребує подальшого поглибленого дослідження.

Українські підприємства потребують чітко визначеної гнучкої системи заходів, що є спрямованою на забезпечення й удосконалення управління господарською діяльністю. Економічні, фінансові й інші показники виробничо-фінансової діяльності, що є застосовуваними в обліково-аналітичній практиці, як і методи їх оцінки та використання в системі управління підприємством, мають суттєві недоліки. За таких умов найважливішим елементом управління господарською діяльністю є бухгалтерський облік, раціональна організація якого є передумовою ефективного управління підприємством.

Бухгалтерський облік є складною системою – сукупністю елементів, що є пов'язаними між собою й об'єднаними в єдине ціле. Будучи ланкою зв'язку між господарською діяльністю й особами, які приймають рішення, бухгалтерський облік:

– вимірює господарську діяльність шляхом реєстрації даних про неї для подальшого використання;

– обробляє дані та інтерпретує їх у такий спосіб, щоб вони набули практичної корисності;

– передає у вигляді звітів інформацію тим, хто використовує її для прийняття управлінських рішень [4].

Отже, дані про господарську діяльність є входом до системи бухгалтерського обліку, а інформація для осіб, що приймають рішення, – виходом з неї.

Управлінський облік – це встановлена підприємством система збору, реєстрації, узагальнення та подання інформації про господарську діяльність підприємства та її структурних підрозділів задля здійснення обліку, планування, контролю й управління цією діяльністю. Завданням управлінського обліку є формування й подання управлінському персоналу підприємства інформації, необхідної для планування, контролю й управління його діяльністю в цілому чи окремими структурними підрозділами.

Вище керівництво формує стратегічні цілі управління підприємством. Тому основними функціями управлінського обліку є:

– облік наявності та руху матеріальних, фінансових і трудових ресурсів та надання інформації про них менеджерам;

– облік витрат і доходів, а також відхилень за ними від установлених норм, стандартів і кошторисів за підприємством у цілому;

– визначення різних показників фактичної собівартості продукції та відхилень від нормативних і планових показників;

– визначення фінансових результатів діяльності окремих структурних підрозділів;

– контроль і аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства;

– планування фінансово-господарської діяльності підприємства в цілому, його структурних підрозділів та інших центрів відповідальності;

– прогнозування й оцінювання;

– складання управлінської звітності та надання її управлінському персоналу і спеціалістам задля управління виробництвом і прийняття рішень на перспективу [2].

Щоб здійснювати управління підприємством, необхідною є інформація про здійснені господарські процеси, наявність і використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, а також про фінансові результати підприємства. Основним джерелом такої інформації є дані бухгалтерського обліку.

Під бухгалтерською інформацією для управління слід розуміти документовані відомості про події та дії у внутрішньому середовищі суб'єкта управління, що спричиняють зміни у структурі активів і зобов'язань, власному капіталі суб'єкта управління і є використовуваними в процесі управління.

Складовою бухгалтерської інформації є фінансова звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності, рух грошових коштів і власний капітал підприємства за звітний період. Для прийняття рішень користувачам фінансових звітів необхідна інформація про фінансовий стан, результати діяльності та зміни у фінансовому стані підприємства.

Бухгалтерській інформації властиве постійне використання бухгалтерської інформації у межах конкретної системи управління, а також у регулюванні відносин із зовнішнім середовищем суб'єкта управління.

Бухгалтерська інформація має бути повною, достовірною, неупередженою, суттєвою та доступною.

Користувачами бухгалтерської інформації є юридичні та фізичні особи, які потребують її для прийняття рішень. Для внутрішніх користувачів бухгалтерської інформації характерною є зацікавленість щодо ефективності роботи апарату управління, прибутковості організацій, прийняття управлінських і планових рішень, стабільності й прибутковості підприємства, збереження робочих місць, оплати праці. До зовнішніх користувачів належать ті, хто має прямий фінансовий інтерес; хто не має прямого фінансового інтересу і ті, хто не має фінансового інтересу [2].

До користувачів бухгалтерської інформації, які мають прямий фінансовий інтерес, належать ділові партнери, інвестори, постачальники, замовники, банківські й небанківські кредитні установи, майбутні акціонери. Наявність своєчасної, достовірної та вичерпної бухгалтерської інформації про підприємство є важливою для надання об'єктивної оцінки фінансово-економічного стану та для прийняття виважених рішень щодо придбання або відчуження цінних паперів, надання підприємству кредитів .

Перехід від управлінського аналізу витрат до стратегічного управління витратами є основним завданням на майбутнє. Успіх цього переходу сприятиме зростанню значення управлінського обліку. Під стратегічним управлінням витратами розуміють аналітичну систему для співвіднесення значущої бухгалтерської інформації зі стратегією фірми. Дані про витрати використовують для розробки стратегії, що є спрямованою на створення та реалізацію стійкої конкурентної переваги. Сучасний бухгалтерський облік є інформаційною системою, що обслуговує процес прийняття управлінських рішень [4].

Таким чином, за сучасних умов керівництву підприємства слід змінити традиційний підхід до системи обліку, зробити її інструментом стратегічного управління. Для ефективного управління суб'єктом господарювання необхідною є інформація, яку надає передусім система бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік є ядром інформаційного забезпечення в системі ефективного управління сучасним підприємством.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кудіна О. М.

Література: 1. Білуха М. Т. Курс аудиту : навч. посіб. Київ : Вища школа ; Знання, 1998. 574 с. **2.** Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку : підручник. Житомир : Рута, 2002. 592 с. **3.** Верига Ю. А., Деньга С. М. Еккаутинг ефективності вкладення капіталу в торговельну сферу : монографія. Полтава : ПУСКУ, 2002. 356 с. **4.** Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2006. 526 с. **5**. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ : Знання, 2004. 448 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЧЕТВЕРТОЇ ГРУПИ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ

УДК 657.37.446

Різуненко Ю. О.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості оподаткування, обліку та звітності четвертої групи платників єдиного податку. Проаналізовано зміни в Податковому кодексі України щодо четвертої групи спрощеної системи станом на 2017 р.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, бухгалтерський облік, прибуток, податки, податковий період, нормативна грошова оцінка, земельна ділянка.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности налогообложения, учета и отчетности четвертой группы плательщиков единого налога. Проанализированы изменения в Налоговом кодексе Украины rfcfntktyj четвертой группы упрощенной системы по состоянию на 2017 г.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, бухгалтерский учет, прибыль, налоги, налоговый период, нормативная денежная оценка, земельный участок.*

Annotation. *The features of taxation, accounting and reporting of the fourth group of single tax payers are considered. Analyzed changes in the Tax Code of Ukraine for the fourth group of the simplified system as of 2017.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, profit, taxes, tax period, regulatory monetary valuation, land.*

Спрощена система оподаткування в Україні існує вже понад п'ятнадцять років, і щороку вона змінюється й удосконалюється. Сучасною спрощеною системою оподаткування, обліку та звітності передбачено чотири групи платників єдиного податку. Спрощена система приваблює платників своєю простотою та доступністю.

Сільське господарство є однією з провідних галузей економіки України, основною складовою валового внутрішнього продукту, ось чому нині ця тема є актуальною.

Дослідженням проблеми спрощеної системи оподаткування займалися і займаються чимало науковців-економістів, серед них Котенко Л., Бенько І., Кміть В., Логвіновська С. та ін.

Четверта група платників єдиного податку сформувалася з колишніх платників фіксованого сільськогосподарського податку. Нині сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 %, входять до четвертої групи платників єдиного податку спрощеної системи оподаткування [5; 6].

Згідно із Податковим кодексом України ст. 295.1 платниками єдиного податку четвертої групи не можуть бути:

– суб'єкти господарювання, у яких понад 50 % доходу, отриманого від продажу сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки, становить дохід від реалізації декоративних рослин (за винятком зрізаних квітів, вирощених на угіддях, які належать сільськогосподарському товаровиробнику на праві власності або надані йому в користування, та продуктів їх переробки), диких тварин і птахів, хутряних виробів і хутра (крім хутрової сировини);

– суб'єкти господарювання, які провадять діяльність з виробництва підакцизних товарів, крім виноматеріалів виноградних, вироблених на підприємствах первинного виноробства для підприємств вторинного виноробства, які використовують такі виноматеріали для виробництва готової продукції, а також крім електричної енергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками та (або) з відновлюваних джерел енергії (за умови, що дохід від реалізації такої енергії не перевищує 25 % доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) такого суб'єкта господарювання);

– суб'єкт господарювання, який станом на 1 січня базового (звітного) року має податковий борг, за винятком безнадійного податкового боргу, який виник унаслідок дії обставин непереборної сили (форс-мажорних обставин) [5].

Особливостями нарахування та термінів сплати єдиного податку є те, що платники податку четвертої групи самостійно обчислюють суму податку щороку станом на 1 січня і не пізніше 20 лютого поточного року подають

© Різуненко Ю. О., 2018

відповідному контролюючому органу за місцезнаходженням платника податку та місцем розташування земельної ділянки податкову декларацію на поточний рік за формою, установленою у порядку, передбаченому ст. 46 Податкового кодексу України.

Базою оподаткування податком для платників єдиного податку четвертої групи для земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ) є нормативна грошова оцінка ріллі в Автономній Республіці Крим або в області, із урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного за станом на 1 січня базового податкового (звітного) року.

Податок сплачується щоквартально протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) кварталу (рис. 1) [4].

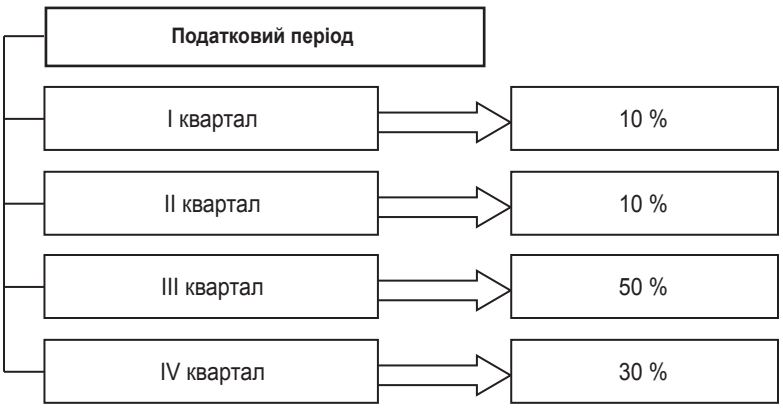

Рис. 1. **Ставки податків для четвертої групи платників єдиного податку**

Передумовами формування такої системи є сезонний характер сільськогосподарського виробництва. Для платників єдиного податку четвертої групи розмір ставок податку з одного гектара сільськогосподарських угідь та (або) земель водного фонду залежить від категорії (типу) земель та їх розташування (табл. 1) [4; 5].

Таблиця 1

Розмір ставок податку станом на 2015–2017 р.

Категорія (тип) земель	Відсоткова ставка		
	2015	2016	2017
Для ріллі, сіножатей і пасовищ, крім ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, а також сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту	0,45	0,81	0,95
Для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях	0,27	0,49	0,57
Для багаторічних насаджень, крім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях	0,27	0,49	0,57
Для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях	0,09	0,16	0,19
Для земель водного фонду	1,35	2,43	2,43
Для сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту	3,0	5,4	6,33

Бачимо (табл. 1), що розмір ставок податку щороку зростає: з 2015 р. по 2017 р. відсоткові ставки зросли майже вдвічі.

Таким чином, вітчизняне сільське господарство є основною економіки країни. Законодавство України змінюється, розвивається й вдосконалюється. Ставки податку щороку зростають залежно від типу землі.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Волошан І. Г.

Література: 1. Котенко Л. М., Фадєєва Г. М. Аналіз проблематики функціонування та перспективи розвитку спрощеної системи оподаткування в Україні. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг.* 2014. № 1. С. 31–40. **2.** Бенько І. Д., Сисюк С. В. Особливості організації обліку суб'єктами малого підприємництва, які застосовують спрощену систему оподаткування. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету.* 2012. № 1. С. 221–225. **3.** Кміть В. М., Судомир М. Б. Переваги та недоліки функціо-

нування спрощеної системи оподаткування в Україні. *Інноваційна економіка*. 2013. № 1. С. 57–62. **4.** Логвіновська С. І. Концептуальні підходи до спрощеної системи оподаткування в Україні. *Економічний форум.* 2013. № 3. С. 180–185. **5.** Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.

РОЛЬ ПРОГРАММНОГО И ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В УПРАВЛЕНИИ ПЕРСОНАЛОМ

УДК 331.101

Роговец И. С.

Студент 4 курса
факультета экономики и права ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрены вопросы привлечения информационных систем и программного обеспечения в процессе управления эффективностью труда как одного из инновационных инструментов повышения эффективности труда и метода содействия нормализации его характеристик.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, эффективность труда, интенсивность труда, напряженность труда, программное обеспечение, информационные технологии.*

Анотація. *Розглянуто питання залучення інформаційних систем і програмного забезпечення у процесі управління ефективністю праці як одного з інноваційних інструментів підвищення ефективності праці та методу сприяння нормалізації її показників.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, ефективність праці, інтенсивність праці, напруженість праці, програмне забезпечення, інформаційні технології.*

Annotation. *The issues of attracting information systems and software in the process of labor efficiency management as one of the innovative tools for improving labor efficiency and a method of promoting the normalization of itf characteristics are considered.*

Keywords: *enterprise, organization, finances, labor efficiency, labor intensity, labor intensity, software, information technologies.*

Управление эффективностью труда является самым сложным видом человеческой деятельности, требующей профессиональных, экономических и психофизиологических знаний, специфика которых существенно влияет на состояние и конкурентоспособность функционирования организации на рынке. Внедрение системы управления эффективностью труда требует осознанного использования традиционных и инновационных организационных и экономических инструментов в работе с персоналом, построения базиса механизма управления организацией. Внедрение информационных систем управления организацией в современных условиях серьезной конкуренции является предпосылкой развития национальной экономики и обеспечения эффективности работы.

Анализ процессов, связанных с привлечением информационных технологий в управленческую деятельность, позволяет утверждать, что эти вопросы находятся в фокусе внимания ученых и практиков на протяжении последних пятнадцати лет. Современная Украина – одна из передовых стран с точки зрения оценки профессионального потенциала специалистов по информационным технологиям, о чем свидетельствует практика привлечения украинских специалистов к разработке программного обеспечения, используемого в транснациональных корпорациях и крупных европейских и американских организациях.

Благодаря трансформационным процессам в экономике, связанным с компьютеризацией и интернетизацией общества, информационные системы становятся все более доступными. Они характеризуются большим выбором программных продуктов различной направленности, что подтверждается многими исследователями теории и практики использования информационного обеспечения в управленческой деятельности, среди кото-

© Роговец И. С., 2018

рых Симоненко Ю. Г., Новак В. А., Богач А. Г., Кундеус А. М., Лысак В. М., Сафонова Н. Б., Тужилкина А. В., Фадеева И. Г., Чернушкина А. В., Чистов Д. В. и др. Вопросы использования компьютерных технологий в управлении эффективностью труда поднимает Армстронг М., отдельно рассматривающий прикладные программы управления показателями труда из всех существующих компьютеризированных информационных систем управления.

Целью написания статьи является анализ возможностей применения программного обеспечения для содействия повышению эффективности труда, а также текущего учета характеристик труда для нормализации их показателей.

В большинстве компаний, функционирующих на рынке, остро стоит вопрос системного управления эффективностью труда в связи со стремительным развитием тех сфер деятельности, где труд является главным фактором роста производительности. В организациях, ориентированных на долгосрочные цели, большие средства вкладываются в подбор и развитие персонала, что в подавляющем большинстве случаев оправдано дальнейшим повышением эффективности труда персонала и эффективностью организации в целом. Практика неопровержимо свидетельствует, что повышение эффективности труда в значительной степени определяется достижением оптимальных уровней качества, сложности, интенсивности, напряженности и тяжести труда [4].

Привлечение информационных технологий в процесс управления в современных условиях обеспечивается внедрением корпоративных информационных систем – комплексных компьютерных программ, призванных удовлетворить оперативные и стратегические потребности организации в обработке данных. Последние десять лет внедрение комплексных информационных систем было прерогативой западных и некоторых украинских ассоциаций, холдингов и концернов. Сегодня наблюдается рост интереса к таким системам большинства крупных организаций страны. В условиях усиления конкуренции привлечение информационных технологий предоставляет возможность организациям различных форм собственности и различных сфер экономики эффективнее использовать имеющиеся ресурсы. Подобная система управления считается действенным механизмом функционирования организации и гарантией для инвесторов в плане сведения к минимуму возможных управленческих ошибок из-за недостатка или ошибочности информации. Информационные системы автоматизируют и оптимизируют системы учета, поддерживающие принятие решений на основе интегрированной точки зрения на составляющие работы организации: расходы, доходы, реализацию продукции, предоставление услуг, выполнение работ, оборотные и основные фонды, объемы которых определяются эффективностью труда различных категорий персонала [3].

Информатизация организационного управления является первоочередной задачей, решение которой важно для обеспечения постоянного экономического эффекта, роста прибыльности, использования возможностей внешней среды, повышения эффективности труда и эффективности деятельности организации в целом.

Ретроспектива создания и использования корпоративной информационной системы позволяет качественно улучшить процесс управления предприятием. Такой эффект определяется уменьшением трудоемкости процессов обработки и использования данных; качественным улучшением процессов подготовки и принятия решений. Не менее важны и экономия расходов за счет сокращения административно-управленческого персонала, необходимого для обеспечения процесса управления предприятием, а также переориентацией персонала, освобожденного от задач обработки данных, на более интеллектуальные виды деятельности [6]. Однако, вызывают сомнения тезисы относительно экономии расходов за счет сокращения административно-управленческого персонала, ведь на смену этой категории персонала приходит технический персонал, необходимый для поддержки информационных систем, или затраты на аутсорсинг этой функции. Между тем стоимость информационно-технического персонала в современном мире занимает первое место и постоянно возрастает. Чем более автоматизированными становятся процессы управления организацией, тем больше ответственности возлагается на разработчиков программного обеспечения, в связи с чем в последнее время границы их компетентности значительно расширяются [5].

Использование информационных систем в процессе управления эффективностью труда имеет определенные пределы, поскольку в процедурах такого управления важными остаются психофизиологические аспекты. Психологический аспект связан с востребованностью психологического образования у менеджеров по персоналу. Важно учитывать также физиологический или медицинский аспект, связанный с повышением количества перегорающих на работе, особенно среди людей до сорока лет, имеющих психические расстройства из-за перегрузок. Процессы управления эффективностью труда, наряду с другими процессами управления в организации, невозможно и нецелесообразно полностью автоматизировать, поскольку влияние человеческого фактора на современном этапе развития экономики и общества невозможно полностью спрогнозировать. Роль взаимоотношений в системе «работник–работник», «работник–руководитель» остается весомым мотивационным аспектом [3; 4].

Корпоративные информационные системы являются совокупностью процедур учета и поддержки принятия решений, обеспечивающих интегрированный взгляд на все стороны работы предприятия: приобретение, склад, продажи, финансы и персонал. В настоящее время происходят изменения к лучшему представлений руководства о целесообразности использования современных корпоративных информационных систем в работе предприятия [2].

Возможности применения программных продуктов для управления эффективностью труда и нормализации показателей труда проанализированы в табл. 1 путем определения функциональных составляющих комплексных и специальных компьютерных программ, предлагаемых на рынке информационных услуг Украины [2; 4; 6; 7; 8].

Проведенный анализ позволяет сделать вывод, что на рынке Украины пока что отсутствует продукт, включающий полный перечень выделенных модулей. Большинство систем ориентируются на облегчение сбора и анализа информации, необходимой для формирования отчетов и расчетов заработной платы, хотя некоторые продукты ориентированы конкретно на управление эффективностью труда.

Между тем национальные организации, занимающиеся разработкой информационных технологий, очень конкурентоспособны на мировом рынке и способны в короткие сроки разработать программы, имеющие все необходимые составляющие управления.

Все изложенное позволяет утверждать, что современная экономика Украины нуждается в стремительном развитии путем накопления отечественными организациями конкурентных на мировом рынке преимуществ. Одним из направлений их обеспечения является распространение практики использования новых информационных, программных и компьютерных технологий на всех этапах цикла управления. Самыми сложными задачами в процессе управления являются повышение рациональности использования ресурсов и стимулирование роста эффективности труда [4].

Таблица 1

Возможности программного обеспечения в управлении эффективностью труда и его характеристиками

Модули	**Программный продукт**				
	Галактика «ERP» (Enterprise Resource Planning)	**Infopulse «K2 Black Pearl» / «DocsVision»**	**InBase «Megapolis. Управление персоналом» / «Megapolis. Эффективность персонала»**	**Парус «Управление персоналом»**	**Атлас «Атлас Кадры»**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
Страна-разработчик	Россия	Украина-Норвегия	Украина	Россия-Украина	Украина
Эффективность труда					
– результаты учета (текущие отчеты)	+	+	+	-	-
– учет времени на выполнение заданий	-	+	+	+	-
– управление на основе показателей KPI	-	+	+	-	-
Качество труда					
– бухгалтерского учета, соблюдение сроков	-	+	+	+	-
– учет качества результатов труда (количества доработок и переделываний со стороны работника)	-	-	+	-	-
– аттестация и повышение квалификации персонала	+	-	+	-	+
– управление мотивацией работника	+	-	-	-	-
– управление обучением персонала	+	+	+	-	-
Сложность труда					
– определение требований к должности и разработка рабочих инструкций	+	-	+	-	-
– учет профессиональных качеств и квалификации работника	-	+	+	±	±
– распределение, перераспределение функций и решаемых задач	-	+	-	±	-
– подбор персонала, сложность работы	+	-	+	-	-
– управление кадровым резервом	+	-	-	-	+
– управление карьерой	+	-	-	-	+
– учет перемещений	+	-	+	+	+
Напряженность труда					
– доступность обратной связи	+	+	+	-	-
– тестирование и опрос сотрудников	+	+	-	-	-

Окончание табл. 1

1	2	3	4	5	6
– учет инвалидности работника (оценка эмоционального состояния)	-	-	-	-	-
Интенсивность труда					
– учет запланированного и фактического рабочего времени	+	+	+	+	-
– отслеживание использования сверхурочного времени	-	-	+	-	-
– формирование режимов и графиков	+	+	+	+	-
– ведение табеля рабочего времени	+	+	+	+	-
– профессиональный осмотр	+	-	-	-	-
Тяжесть труда					
– учет отпусков	+	-	-	-	±
– различные виды учета физической активности	-	-	-	±	-
– автоматизация рутинных бизнес-процессов	+	+	+	±	+

В настоящее время следует расширить границы управления эффективностью труда, двигаясь от традиционного стимулирования повышения экономической эффективности труда (производительности и рентабельности труда) к учету социальной и организационной эффективности труда. Социальная эффективность труда связана с учетом ее качественных аспектов (качества затрат и результатов труда) и обеспечением потребностей и реализации в процессе труда интересов работника и всего трудового коллектива. Организационная эффективность труда характеризует качество процесса труда, его рациональность, последовательность и сбалансированность бизнес-процессов. Комплексное управление эффективностью труда с учетом этих подходов предполагает использование методов и инструментов оптимизации уровней качества, сложности, интенсивности, напряженности и тяжести, которым на практике уделяется все меньше внимания. Однако, негативное влияние несоответствия этих показателей личным свойствам работников сказывается на их способности продуцировать конкурентные результаты труда любого значения.

Считаем целесообразным в этой связи в процессе привлечения информационных систем к управлению персоналом обращать особое внимание не только на автоматизацию и сокращение рутинной монотонной работы, но и на постоянный сбор необходимой информации об уровне качества, сложности, напряженности, интенсивности и тяжести труда для принятия своевременных и продуманных управленческих решений относительно текущего и стратегического управления персоналом и обеспечения эффективной деятельности организации.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Лаптев В. И.

Литература: 1. Лисак В. М. Теоретичні аспекти автоматизації процесів збирання економічної інформації для управління підприємством. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2008. № 5. С. 112–119. **2.** Сафонова Н. Б. Сучасні інформаційні технології в системі управління персоналом на підприємствах споживчої кооперації України. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля.* 2009. № 6. С. 244–246. **3.** Фадєєва І. Г. Розвиток концептуальних засад автоматизованого аналітичного управління бізнес-процесами. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2008. № 3. С. 35–37. **4.** Чернушкіна А. А. Застосування інформаційних технологій у дослідженні мотиваційних процесів. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2008. № 3. С. 46–54. **5.** Шуремов Е. Л., Чистов Д. В., Лямова Г. В. Информационные системы управления предприятиями. М. : Бухгалтерский учет, 2006. 242 с. **6.** Megapolis. Эффективность персонала. URL: https://inbase.com.ua/megapolis-effektivnost-personala. **7.** Управление человеческими ресурсами. URL: https://www.galaktika.ru/hcm. **8.** Управление бизнес-процессами. URL: http://www.infopulse-univer.com.ua/infopulse-ukraine. **9.** Управление персоналом. Учет кадров. URL: http://parus.ua/ru/147. 10. Атлас. Кадры. URL: http://www.atlas.ua/ukr/kadri.html.

ВІДОБРАЖЕННЯ ВІДПУСКНИХ ВИПЛАТ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

УДК 657.47:331.324

Руденко В. О.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено теоретичні засади відображення відпускних виплат працівникам підприємства згідно із стандартами обліку. Систематизовано інформацію на рахунках бухгалтерського обліку щодо нарахування відпускних виплат працівникам, а саме обов'язкових нарахувань та утримань, пов'язаних із цими виплатами. Розглянуто порядок розрахунку й оподаткування суми відпускних.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, бухгалтерський облік, виплати, оподаткування, відпускні виплати, оподаткування відпускних виплат, облік відпускних виплат.*

Аннотация. *Исследованы теоретические основы отражения отпускных выплат работникам предприятия в соответствии со стандартами учета. Систематизирована информация на счетах бухгалтерского учета по начислению отпускных выплат работникам, а именно обязательных начислений и удержаний, связанных с этими выплатами. Рассмотрен порядок расчета и налогообложения суммы отпускных.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, бухгалтерский учет, выплаты, налогообложения, отпускные выплаты, налогообложенит отпускных выплат, учет отпускных выплат.*

Annotation. *The theoretical foundations of the reflection of vacation pay to employees of the enterprise in accordance with accounting standards are investigated. Systematized information in the accounts for the accrual of vacation pay to employees, namely the mandatory charges and deductions associated with these payments. Considered the procedure for calculating and taxing the amount of vacation.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, payments, taxation, vacation payments, taxation of vacation payments, accounting of vacation payments.*

Питання стосовно надання відпусток із року в рік не втрачають своєї актуальності за умов внесення змін до нормативного забезпечення та трудового законодавства, що регулюють цю ділянку бухгалтерського обліку. Правильність і своєчасність розрахунку відпускних виплат набуває особливого значення, зважаючи на підвищення відповідальності за порушення правил надання відпусток та виплати відпускних працівникам.

Аналіз досліджень і публікацій щодо розв'язання цієї проблеми дає підстави стверджувати, що порядок розрахунку відпускних широко представлений у літературі та бухгалтерських виданнях. Однак, зважаючи на постійні зміни у процедурі нарахування та виплати відпускних, виникає необхідність перегляду підходів до відображення в обліку їх нарахування і виплати.

Актуальним напрямом дослідження залишається питання вдосконалення та гармонізації положень обліку відпускних задля наближення їх до міжнародних стандартів. У зв'язку із цим Кравченко О. В., Овсюк Н. В. та інші науковці пропонують напрями покращення обліку оплати праці та зокрема оплати відпусток. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, недостатньо уваги приділено практичним аспектам та особливостям документування й обліку витрат на оплату відпусток.

Метою написання статті є визначення особливостей обліку витрат на оплату відпусток, а також пошук напрямів його вдосконалення.

Щорічна оплачувана відпустка є безперечним правом працівника. Надання такої відпустки – обов'язок працедавця, який не залежить від бажання самого працівника. Відповідальність за своєчасне надання відпусток співробітникам лежить на працедавці, він має потурбуватися про інформування працівників про кількість відведених їм днів відпустки, а також про те, щоб ці дні були використані.

Право на відпустки та відпускні виплати мають громадяни України, які перебувають у трудових відносинах із підприємствами та організаціями незалежно від форм власності та виду діяльності. Ст. 45 Конституції України та ст. 3 Конвенції Міжнародної організації праці № 132 про оплачувані відпустки передбачено, що найманий працівник має право на щорічну оплачувану відпустку встановленої тривалості. Громадянам, які перебувають у трудових відносинах з підприємствами, установами, організаціями, надаються щорічні відпустки із збереженням протягом періоду відпустки місця роботи та заробітної плати [3; 4].

© Руденко В. О., 2018

Право на відпустки реалізується згідно із Кодексом законів про працю України, Законом «Про відпустки» та іншими нормативно-правовими актами [5; 6]. Мінімальну тривалість відпустки визначено Законом України «Про відпустки» (ст. 6) та Кодексом законів про працю України (ст. 75). Вона становить 24 дні за відпрацьований робочий рік, який починається з дня укладення трудового договору [5; 6].

Ст. 10 Конвенції Міжнародної організації праці № 132 передбачено, що період надання відпустки, якщо його не встановлено правилами, колективними угодами чи іншими способами, визначається роботодавцем після консультації із зацікавленою особою з урахуванням вимог роботи і можливостей для відпочинку [4; 7].

Законом «Про відпустки» встановлено державні гарантії права на відпустки, визначено умови, тривалість і порядок надання їх працівникам для відновлення працездатності, зміцнення здоров'я, виховання дітей, задоволення власних потреб та інтересів, усебічного розвитку особистості [6].

З урахуванням необхідності забезпечення нормальної роботи підприємства, установи, організації відпустки працівникам надаються рівномірно впродовж усього року. Власник або уповноважений орган зобов'язаний вести облік відпусток, що надаються працівникам. Черговість надання відпусток визначається графіками, які затверджуються власником або трудовим колективним органом [8].

Підприємство нараховує відпускні окремо за кожний місяць, на який припадають дні відпустки. Резерв відпусток створюється згідно із вимогамм П(С)БО. У бухгалтерському обліку підприємство має створювати забезпечення на виплату відпускних. Забезпечення виплат відпускних ураховується на рахунку 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів». Причому підприємства, що застосовують Інструкцію № 291, використовують субрахунок 471 «Забезпечення виплат відпусток» [9].

У податковому обліку податку на прибуток витрати на оплату відпусток відображаються у момент нарахування самих грошових коштів на відпустки, а не у момент нарахування забезпечення на оплату відпусток.

Відпускні є однією зі складових фонду оплати праці, отже, вони обкладаються податком на доходи фізичних осіб і єдиним соціальним внеском у складі заробітної плати. У бухгалтерському та податковому обліку їх відображають у порядку, передбаченому для заробітної плати [10].

Згідно із Інструкцією № 5 та ст. 21 Закону № 504, по суті своїй відпускні є зарплатою, що виплачується працівнику за період перебування у відпустці [6]. Відпускні відносяться до витрат за звичайними видами діяльності та визнаються у бухгалтерському обліку в тому періоді, у якому були нараховані. Для оплати відпусток підприємство створює відповідне забезпечення (резерв відпусток) [4].

Суму створеного резерву відпусток у бухгалтерському обліку визнають витратами (П(С)БО 11). Відображають його за кредитом субрахунку 471 у кореспонденції за дебетом рахунків 23, 91, 92, 93 або 94 (залежно від обов'язків працівників). Однак, залежно від того, за рахунок чого нараховуватимуться суми відпускних (за рахунок створеного резерву майбутніх відпусток чи за рахунок витрат поточного періоду), відпускні, що відбиваються, як і зарплата, на рахунку 661 «Розрахунки з працівниками з оплати праці», відображають:

– за дебетом рахунків витрат поточного періоду, на які списуються витрати з оплати праці (23, 91, 92, 93);

– за дебетом рахунку 471 «Забезпечення виплат відпусток», якщо суми, нарахованої до резерву відпусток, достатньо для виплати відпускних у поточному періоді [4].

Суми нарахувань за час відпусток розподіляють пропорційно часу, що припадає на дні відпустки у відповідному місяці; такий варіант нарахування спрощує оподаткування відпускних витрат.

«Відпускний» резерв залучають у витрати повністю, здійснюють це рівномірно протягом року. За використання резерву (тобто при нарахуванні відпускних витрат, компенсації за невикористану відпустку, а також єдиного соціального внеску, нарахованого на ці суми) роблять проводки:

– Дт 471 – Кт 661 «Розрахунки за заробітною платою» – на суму нарахованих відпускних витрат або компенсації за невикористану відпустку;

– Дт 471 – Кт 651 «За розрахунками за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням» – на суму, нараховану на відпускні, або компенсацію єдиного соціального внеску [10].

У разі «перехідних» відпусток з одного місяця на інший нараховану суму відпускних за місяць, який ще не настав, відображають у бухгалтерському обліку в тому звітному періоді, у якому у працівника виникає право на відпустку. Для узагальнення інформації про розрахунки з працівником за відпускними виплатами використовують рахунок 66 «Розрахунки за виплатами працівникам».

Забезпечень на оплату відпусток коригування фінансового результату не стосуються, оскільки не передбачено визначення різниць за відпускним забезпеченням.

Бухгалтерський фінансовий результат поточного звітного року задля розрахунку оподаткованого прибутку можна зменшити і на суму оплати відпусток, зароблених за попередні періоди. Суми відпускних забезпечень не беруть участі в розрахунку тимчасової різниці задля визначення сум відстрочених податкових зобов'язань і відстрочених податкових активів [10].

Таким чином, перспективами подальших досліджень є аналіз позитивного досвіду розвинених країн, у яких поряд із високими ставками нарахування обов'язкових платежів забезпечено надійний соціальний захист населення, стабільність платоспроможного попиту, продуктивність праці та вмотивованість робітників.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кудіна О. М.

Література: 1. Кравченко О. В. Виплати працівникам: економічна сутність, вітчизняна та міжнародна практика обліку. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України.* 2014. № 38. С. 174–180. **2.** Овсюк Н. В. Бухгалтерський облік, аналіз і контроль виплат працівникам: проблеми обліково-аналітичного забезпечення : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2015. 596 с. **3.** Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80. **4.** Про оплачувані відпустки : Конвенція Міжнародної організації праці від 24.06.1970 № 132 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_022. **5.** Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08. **6.** Про відпустки : Закон України від 15.11.96 № 504/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80/ed19961115. **7.** Щорічна відпустка: право працівника на відпочинок чи його обов'язок? URL: https://pon.org.ua/pravovy-zahyst/2743-shhorichna-vidpustka-pravo-pracivnika-na.html. **8.** Петрусенко И. Ежегодные отпуска: порядок и условия предоставления. URL: http://bz.ligazakon.ua/magazine_article/BZ007840. **9.** Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Закон України від 30.11.1999 № 291 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99. **10.** Золотухин А. Бухгалтерский и налоговый учет отпусков. URL: http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/4099.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

УДК 331.45:69(075.8)

Русінова А. О.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність охорони праці, досліджено її сучасний стан на вітчизняних підприємствах. Визначено основні проблеми регулювання охорони праці. Запропоновано напрями їх ефективного розв'язання.*

Ключові слова: *підприємство, організація, право на працю, продуктивність праці, охорона праці, травматизм, професійні захворювання, нещасний випадок, оплата лікарняних.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность охраны труда, исследовано ее современное состояние на отечественных предприятиях. Определены основные проблемы регулирования охраны труда. Предложены направления их эффективного решения.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, право на труд, производительность труда, охрана труда, травматизм, профессиональные заболевания, несчастный случай, оплата больничных.*

Annotation. *The essence of labor protection is examined, its current state in domestic enterprises is investigated. The main problems of labor protection regulation are identified. The directions of their effective solution are proposed.*

© Русінова А. О., 2018

Keywords: *enterprise, organization, right to work, labor productivity, labor protection, injuries, occupational diseases, accident, sick pay.*

Сучасний стан охорони праці в Україні викликає серйозне занепокоєння. Для нього характерними є високий рівень травматизму і професійних захворювань, що є проблемою, розв'язання якої потребує запровадження заходів, спрямованих на зниження кількості нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Метою написання статті є аналіз сучасного стану охорони праці в Україні, з'ясування основних проблем, а також розробка напрямів їх ефективного розв'язання.

Дослідженням сучасного стану охорони праці займалися і займаються Романів Л. В., Бабух І. Б., Лесенко Г. В., Керб Л. П., Яремко З. М. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок у цій сфері, питання вдосконалення охорони праці в Україні є досить актуальним у зв'язку із постійною модернізацією виробничих процесів і розвитком технологій виробництва.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про охорону праці» охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я та працездатності людини у процесі трудової діяльності [1].

На думку Лесенко Г. В., управління охороною праці на підприємстві є сукупністю дій службових осіб, здійснюваних на підставі постійного аналізу інформації про стан охорони праці на всіх робочих місцях для поліпшення та підтримання його на певному рівні згідно із законодавчими та нормативними актами [2].

Охорону праці на підприємствах слід розглядати як важливий соціальний фактор, оскільки якими б вагомими не були виробничі результати, вони не можуть компенсувати людині втраченого здоров'я, а тим більше життя. З іншого боку, охорона праці відіграє не менш важливу економічну роль, оскільки саме вона забезпечує високу продуктивність праці, зниження витрат на оплату лікарняних і компенсацій за важкі та шкідливі умови праці [3].

Щороку зростає кількість підприємств різних форми власності, де переважають шкідливі та небезпечні умови праці, що, у свою чергу, завдає великих збитків підприємству. Недооцінка й ігнорування важливості створення належних умов для безпечної праці завдає непоправної та невиправданої шкоди здоров'ю працівників, негативно впливає на рівень продуктивності праці.

Останнім часом кількість працюючих за умов, що не відповідають установленим нормам з охорони праці, зросла з 15 % до 30 % від загальної чисельності працівників і становить майже 3 млн осіб. Зауважимо, що майже четверта частина працівників на роботах із такими умовами праці – жінки, що негативно впливає на стан здоров'я, викликає у вагітних порушення перебігу їх стану, вади розвитку плоду та патологію серед народжених, або спричиняє виникнення безплідності у жінок, що стає важкою психологічною травмою для жінки, а також спричиняє зниження демографічної активності в Україні [4].

За даними Державної служби статистики України, в останні роки понад 1,5 млн робітників працювали в антисанітарних умовах збільшеної забрудненості повітря хімічними речовинами, пилом, перевищення рівнів шуму та вібрації, важкості та напруженості праці. На деяких підприємствах кількість таких робітників сягає 2/3 загальної кількості працюючих. На підприємствах деяких видів економічної діяльності питома вага таких працівників становить 77,4 % (добування вугілля, лігніну і торфу), 55,9 % (виробництво коксу і нафтопереробки), 54,6 % (виробництво готових металевих виробів) [4].

До того ж Державна служба статистики України повідомляє, що понад 70 % вітчизняних підприємств не відповідають вимогам санітарних правил щодо функціонування на них систем опалення, вентиляції, освітлення та роботи санітарно-побутових приміщень. Заслуговує на увагу і те, що на підприємствах зі шкідливими умовами праці працює кожний третій робітник [4].

За офіційними даними 5,5 млн працівників сфери малого та середнього бізнесу в Україні перебувають «у тіні», тобто працюють без юридичного оформлення трудових відносин із роботодавцями. Це означає, що вони практично позбавлені права на цільове медичне обслуговування, страхування, пільги та компенсації за важкі та шкідливі умови праці, надання допомоги у разі нещасного випадку. До того ж нещасні випадки на таких підприємствах замовчуються та не підлягають обліку, що свідчить про ще більш невтішний рівень охорони праці в Україні [4].

Через погіршення умов праці, постійне зростання рівня професійних захворювань серед населення України працездатного віку спостерігаються руйнівні тенденції, які призводять до значного ослаблення трудового потенціалу й погіршення демографічної ситуації. Це проявляється зменшенням загальної чисельності працездатного населення, особливо зменшенням питомої ваги населення молодших вікових груп як резерву трудового потенціалу.

За таких темпів безповоротного погіршення професійного здоров'я в Україні вже у 2016–2020 рр. потреба у трудових ресурсах у провідних галузях промисловості може бути задоволена лише на 38–44 %, що загрожує колапсом кадрового забезпечення виробництва, особливо у таких галузях, як металургійна, хімічна та коксохімічна, вугільна, гірничо-збагачувальна та енергетична промисловість [2].

Незадовільний стан охорони праці на вітчизняних підприємствах обумовлений передусім складною соціально-економічною ситуацією та негативними явищами в суспільстві, що набули системного характеру; недостатньою роботою центральних і місцевих органів державної виконавчої влади, керівників підприємств, установ щодо його профілактики; заощадженням роботодавцями коштів, які необхідні для створення безпечних умов праці та реалізації політики соціального захисту на виробництві. Це, у свою чергу, призвело до недосконалості та недієвості регулювання охорони праці як на національному або галузевому рівні, так і на рівні виробництва [2; 3].

На сьогодні слід запроваджувати рішучі заходи задля усунення безвідповідальності посадових осіб і роботодавців за стан умов і охорони праці організацій різних форм власності та видів економічної діяльності. Щоб гарантувати безпечну працю на робочих місцях, необхідні кваліфіковані кадри й відповідальне ставлення до реалізації конституційних прав працівників з боку як працедавців, так і керівників всіх рівнів управління. Ситуація на ринку праці вимагає підготовки інженерів і фахівців, які володіють науковими знаннями та спроможні реалізовувати цілі охорони праці на різних рівнях.

Розв'язання цих проблем можливе шляхом проведення активної роботи держави, керівництва та працівників вітчизняних підприємств задля:

– упровадження економічного стимулювання власників підприємств за створення безпечних і здорових умов праці;

– розробки програми з інформування, методичного забезпечення та навчання фахівців з охорони праці та безпосередньо власників і керівників підприємств;

– міжнародного співробітництва для поширення інформації про досвід зарубіжних країн у сфері охорони праці;

– удосконалення системи запобігання нещасним випадкам на виробництві та професійним захворюванням;

– упровадження обов'язкового страхування працівників та налагодження системи відшкодування потерпілим.

Таким чином, розглянуто сучасний стан охорони праці в Україні, сформульовано основні проблеми, наведено напрями ефективного їх розв'язання. Слід зауважити, що міжнародний досвід регулювання охорони праці в Україні є важливим і необхідним як у нормативній, правовій діяльності, так і на практиці. Розв'язання проблем охорони праці можливе за підвищення соціальної відповідальності роботодавців, поліпшення взаємодії державних і місцевих органів влади, підвищення загального рівня керованості в країні. Також у нашій країні важливо звернути увагу на спрощення доступу до інформації з питань охорони праці.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Аграмакова Н. В.

Література: 1. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12/ed19921014. **2.** Лесенко Г. В. Методика контролю стану умов та безпеки праці. *Охорона праці*. 2014. № 9. С. 35–39. **3.** Керб Л. П. Основи охорони праці : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2001. 252 с. **4.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ

УДК 636:631.1

Слобода А. С.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сучасний стан та основні проблеми розвитку скотарства в Україні. Визначено, що обсяги виробництва продукції скотарства останнім часом суттєво зменшилися. Обґрунтовано, що основною причиною є скорочення чисельності поголів'я тварин, оскільки показники продуктивності демонстрували тенденцію до підвищення.*

Ключові слова: *сільське господарство, обсяги виробництва, скотарство, молоко, яловичина, поголів'я тварин, показники продуктивності.*

Аннотация. *Проанализировано современное состояние и основные проблемы развития скотоводства в Украине. Определено, что объемы производства продукции скотоводства в последнее время существенно уменьшились. Обосновано, что основной причиной является сокращение численности поголовья животных, поскольку показатели производительности демонстрировали тенденцию к повышению.*

Ключевые слова: *сельское хозяйство, объемы производства, скотоводство, молоко, говядина, поголовье животных, показатели производительности.*

Annotation. *Analyzed the current state and the main problems of the development of cattle breeding in Ukraine. It was determined that the volume of livestock production in recent times has significantly decreased. It is substantiated that the main reason is the reduction in the number of livestock animals, since the performance indicators showed a tendency to increase.*

Keywords: *agriculture, production volumes, cattle breeding, milk, beef, livestock of animals, productivity indicators.*

Сучасний стан скотарства значно відстає від його потреб для харчування населення, що є пов'язаним з організаційною формою господарювання товаровиробників тваринницької галузі. Скотарство є однією зі складових забезпечення сталого розвитку, що дозволяє комплексно вирішувати цілу низку економічних, екологічних і соціальних проблем. Відмінною рисою в організації галузі тваринництва протягом останніх двадцяти років стало істотне зменшення кількості поголів'я тварин у виробництві та реалізації сільськогосподарської продукції. Незважаючи на важливість галузі, щороку її стан погіршується, зменшується кількість підприємств, що займаються її розвитком.

Проблеми розвитку скотарства відображено в наукових дослідженнях та публікаціях Ляліної Н. С., Азізова С. П., Шиян Н. І., Мартинюк Г. П. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, питання щодо комплексного розвитку скотарства потребують подальшого поглибленого дослідження.

Метою написання статті є аналіз сучасного стану й основних тенденцій розвитку скотарства в Україні.

На сьогодні галузь скотарства опинилася в глибокій економічній кризі. Основними причинами негативного впливу на розвиток галузі є низька її ефективність; демографічна ситуація, що обумовлює швидке скорочення поголів'я тварин у господарствах населення; низький рівень оновлення основних засобів виробництва галузі; перехід на інноваційні технології [2].

За даними Державної служби статистики України, упродовж 1990–2016 рр. суттєво зменшилося поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах. Так, у 2016 р. їх нараховувалося 484,6 тис. голів, що на 92,2 %, менше, ніж у 1990 р., тобто цей показник зменшився більше ніж удесятеро (табл. 1) [3]. Унаслідок цього частка сільськогосподарських підприємств у валовій структурі поголів'я корів в Україні зменшилася з 73,9 до 23,0 %. Ще істотнішим є скорочення поголів'я молодняку та дорослих тварин на вирощуванні й відгодівлі.

На відміну від поголів'я, показники продуктивності тварин у скотарстві продемонстрували зворотну тенденцію (рис. 1) [3]. Середньорічний удій молока від однієї корови у вітчизняних сільськогосподарських підприємствах з 1990 р. зріс майже вдвічі й у 2015 р. становив 4644 кг. Аналогічна тенденція притаманна і показнику середньодобового приросту великої рогатої худоби на вирощуванні, відгодівлі та нагулі (у 2015 р. – 536 г) [3].

© Слобода А. С., 2018

Таблиця 1

Поголів'я великої рогатої худоби в Україні за категоріями господарств, тис. голів

Роки	Усі категорії господарств		У тому числі			
			сільсько-господарські підприємства		господарства населення	
	ВРХ	у тому числі корови	ВРХ	у тому числі корови	ВРХ	у тому числі корови
1990	24623,4	8378,2	21083,3	6191,6	3540,1	2186,6
1995	17557,3	7531,3	13701,4	4595,1	3855,9	2936,2
2000	9423,7	4958,3	5037,3	2476,2	4386,4	3107,3
2005	6514,1	3635,1	2491,8	866,2	4022,3	2768,9
2010	4494,4	2631,2	1526,4	589,1	2968	2042,1
2011	4425,8	2582,2	1510,6	583,7	2915,2	1998,5
2012	4645,9	2554,3	1506,5	575,2	3139,4	1979,1
2013	4534,0	2508,8	1437,5	565,4	3096,5	1943,4
2014	3884,0	2262,7	1310,2	529,2	2573,8	1733,5
2015	3750,3	2166,6	1270,5	505,1	2479,8	1661,5
2016	3682,3	2108,9	1213,9	484,6	2468,4	1624,3
2016 р. у % до 1990 р.	15,0	25,2	5,8	7,8	69,7	74,3

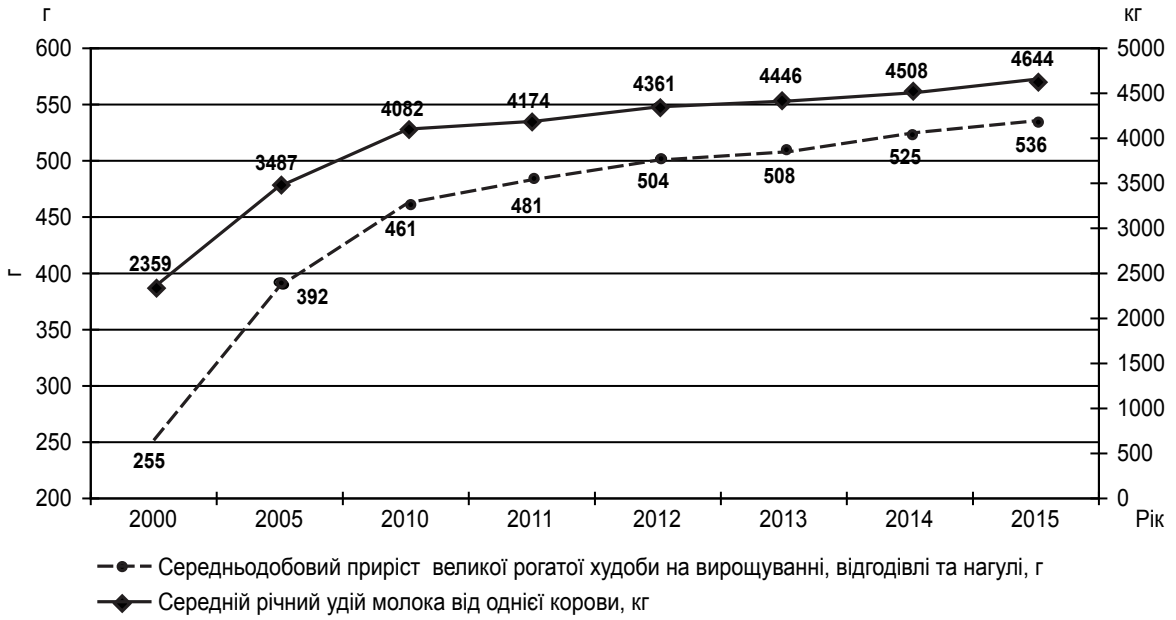

Рис. 1. **Динаміка зміни показників продуктивності скотарства у вітчизняних сільськогосподарських підприємствах**

Однак, існують країни, у яких у середньому на рік від однієї корови отримують понад 7 тис. кг молока: Ізраїль (11000 кг), США (9219 кг), Данія (8288 кг), Швеція (8162 кг), Канада (7962 кг), Фінляндія (7706 кг) та Нідерланди (7450 кг). Тому необхідно докладати всіх можливих зусиль, щоб наблизити вітчизняні позиції до світових показників. Для цього слід поліпшити систему відгодівлі тварин, їх утримання, доїння, удосконалити організацію виробництва, упроваджувати у виробництво інноваційні технології.

Незважаючи на суттєве підвищення рівня продуктивності тварин у скотарстві, обсяги виробництва продукції галузі суттєво зменшилися, що є наслідком доволі різкого зменшення поголів'я великої рогатої худоби. Так, обсяги виробництва молока в усіх категоріях господарств скоротилися більш ніж удвічі, а виробництво яловичини – більш ніж уп'ятеро. У 2016 р. відповідні показники становили 10381,5 тис. т та 375,6 тис. т [3].

Привертає увагу той факт, що впродовж досліджуваного періоду суттєво змінилася структура виробництва продукції скотарства за категоріями господарств: якщо у 1990 р. переважали сільськогосподарські підприємства, у яких виробляли відповідно 76 % і 91,1 % яловичини та молока, то у 2016 р. у сільськогосподарських підприємствах вироблено лише 26,4 % яловичини та 26,1 % молока.

Переважна частина продукції надходить з господарств населення, що з урахуванням вимог Європейського Союзу зумовлює виникнення питань щодо якості виробленої молочної сировини. Господарства населення не можуть конкурувати з товарним виробництвом, тому необхідно орієнтуватися на розвиток високотоварного виробництва продукції галузі. Ресурсний потенціал особистих селянських господарствах не забезпечує достатні темпи зростання обсягів виробництва продукції навіть для задоволення внутрішніх продовольчих потреб. При цьому переробні підприємства втрачають експортний ринок, оскільки дрібнотоварне виробництво унеможливлює технологічне забезпечення якості молока й виробництво конкурентоспроможної продукції. Щодо якості реалізованого молока сільськогосподарськими підприємствами переробним, вона залишається низькою, хоча й спостерігаються деякі позитивні зміни [4].

Окрім натуральних показників, економічна ефективність виробництва молока розкривається й низкою фінансових показників. Зауважимо, що прибутковість галузі залишається нестабільною (рис. 2) [3].

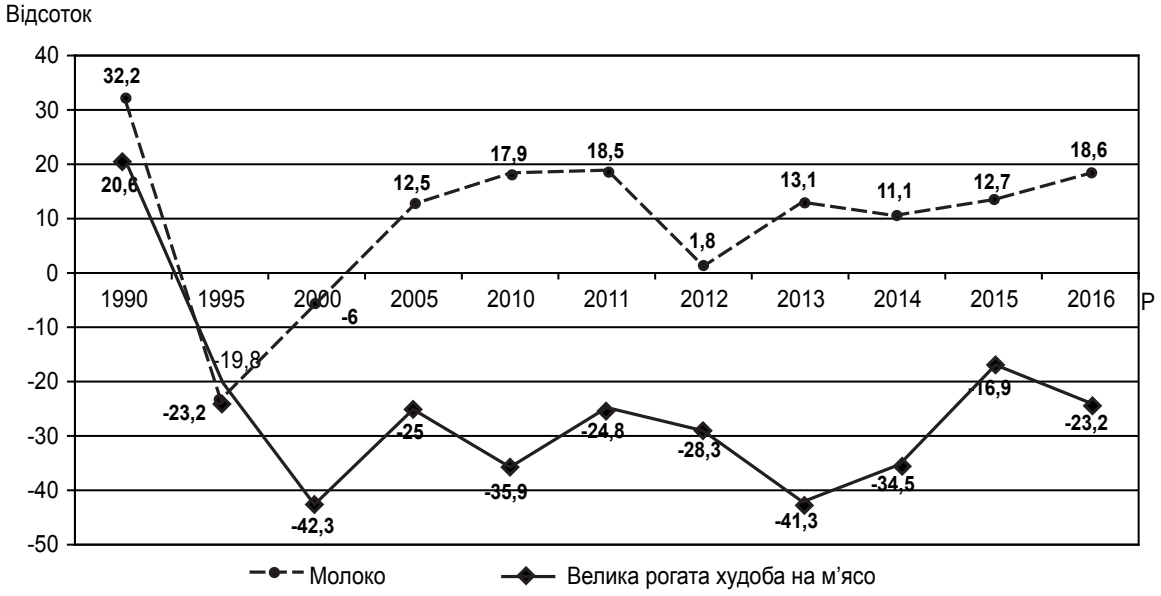

Рис. 2. **Рентабельність виробництва продукції скотарства у вітчизняних сільськогосподарських підприємствах**

Виробництво продукції скотарства в Україні цілком реально можна зробити одним із прибуткових і конкурентоспроможних видів агробізнесу. Зрозуміло. що це тривалий процес, який потребує великих капіталовкладень і інвестицій, передусім у реконструкцію приміщень, покращення породного складу стада великої рогатої худоби, дотримання всіх вимог технології утримання, оновлення доїльної апаратури та придбання сучасного устаткування для забезпечення збалансованої годівлі тварин.

Динамічний розвиток галузі скотарства на основі комплексної його модернізації може гарантувати продовольчу безпеку країни, наситити внутрішній ринок високоякісними молоком і яловичиною, нарощувати присутність вітчизняної продукції скотарства на світових ринках та підвищити ефективність використання наявного природно-ресурсного потенціалу.

Важливість реалізації цих заходів підтверджується стратегічними напрямами розвитку сільського господарства України на період до 2020 р. [4; 5].

Таким чином, проаналізовано сучасний стан та основні тенденції розвитку скотарства в Україні за період 1990–2016 рр. Предметом подальших досліджень має стати аналіз теоретико-методичних основ діагностики конкурентоспроможності продукції скотарства, а також визначення основних напрямів підвищення її рівня

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Ляліна Н. С.

Література: 1. Ляліна Н. С. Роль скотарства в контексті сталого розвитку сільського господарства // Удосконалення управління ресурсами підприємств АПК в умовах глобалізації економіки : матеріали міжнародної науково-

практичної конференції. Полтава : ПД ПДАА, 2008. С. 42–46. **2.** Азізов С. П. Деякі питання організації та підвищення ефективності тваринництва. *Економіка АПК.* 2011. № 4. С. 12–15. **3.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **4.** Шиян Н. І. Розвиток скотарства в Україні. *Економіка АПК.* 2016. № 9. С. 38–43. **5.** Мартинюк Г. П. Інноваційно-інвестиційне забезпечення як шлях відродження скотарства. *Молодий вчений.* 2015. № 9. С. 91–94.

ПРАВА Й ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ

УДК 342.7

Соловйова Г. А.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність понять прав та обов'язків людини в Україні, а також особливості їх реалізації згідно із сучасним вітчизняним законодавством. Конкретизовано причини порушення прав та обов'язків людини на законодавчому рівні. Запропоновано напрями ефективного розв'язання наявних проблем.*

Ключові слова: *держава, законодавство, нормативно-правові акти, права людини, обов'язки людини, верховенство права.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность понятий прав и обязанностей человека в Украине, а также особенности их реализации в соответствии с современным отечественным законодательством. Конкретизированы причины нарушения прав и обязанностей человека на законодательном уровне. Предложены направления эффективного решения имеющихся проблем.*

Ключевые слова: *государство, законодательство, нормативно-правовые акты, права человека, обязанности человека, верховенство права.*

Annotation. *The essence of the concepts of rights and obligations of a person in Ukraine, as well as the peculiarities of their implementation in accordance with modern domestic legislation are considered. The reasons for the violation of rights and obligations of a person at the legislative level are specified. The directions of the effective solution of the existing problems are proposed.*

Keywords: *state, legislation, regulations, human rights, human duties, rule of law.*

Згідно зі ст. 47 Конституції України держава має забезпечити кожній людині гідні умови проживання. Тому задля реалізації цього положення в Конституції України закріплено основні права та свободи людини, які має забезпечити держава, та обов'язки, що покладено на людину, яка мешкає або тимчасово перебуває в Україні. Тільки за виконання людиною своїх обов'язків і забезпечення державою захисту основних прав та свобод людини можливим є будівництво правової незалежної держави. Для забезпечення належного знання своїх прав та свобод в Україні має в обов'язковому порядку, як це в багатьох країнах Європейського Союзу, викладатися спеціальний курс конституційного права, що надає змогу не лише забезпечити контроль за виконанням державою своїх обов'язків, але і підготовувати людину, яка усвідомлює свої права та обов'язки [3].

Проблемні питання щодо забезпечення основних прав та свобод людини і громадянина набувають глобального характеру в аспекті не тільки їх регламентації, а і практичній реалізації. Реалізація прав людини є складним процесом, що охоплює механізм та форми реалізації права, на підставі яких формується мета дослідження, що полягає у виявленні проблемних питань реалізації прав людини крізь призму верховенства права. Запропоновано напрями розв'язання проблем у контексті формування правової та соціальної держави й розвитку демократії в Україні.

У правовій теорії та практиці особисті права розглядають як свободу людини самостійно приймати рішення незалежно від впливу інших осіб. Оскільки Україна є правовою демократичною державою, особисті права є по-

© Соловйова Г. А., 2018

казником рівня забезпечення свободи людини від впливу держави та демократичності держави. Особисті права та свободи людини є її невід'ємною складовою, тому згідно зі ст. 64 Конституції України обмеження деяких прав можливе лише на законних підставах [1].

Зауважимо, що в Україні, незважаючи на наявність норми прямої дії в ст. 24 Конституції, що перед законом всі єдині, постає питання свобод людини крізь призму верховенства права. Це є пов'язаним із тим, що в Україні, на відміну від більшості демократичних правових держав світу, існують безліч законів, що прямо суперечать положенням Конституції щодо верховенства права. Так, у Законах України «Про статус народного депутата», «Про статус судів» закріплено певні права судів та депутатів, що виходять за межі конституційної держави [1].

У Загальній декларації прав людини (п. 1 ст. 29) визначено, що кожна людина має обов'язки перед таким суспільством, у якому лише можливий вільний і повний розвиток її особистості. Саме для того, щоб зміцнити свої права, громадяни у демократичному суспільстві беруть на себе зобов'язання й виконують свої обов'язки [2].

Зв'язок прав і обов'язків створює врівноважений суспільний стан чи сприятливий режим для повсякденної діяльності людей. Таке поєднання виражає баланс інтересів усіх членів і складових суспільства, сприяє досягненню згоди, взаєморозуміння та соціального компромісу між ними. Це засіб, що створює гармонізацію інтересів держави й особи, а також інтересів громадян у їх взаєминах один із одним. Складно досягти бажаного соціального ефекту будь-яким іншим шляхом [1; 2].

Сучасна правова наука визначає юридичний обов'язок як ступінь необхідної поведінки у правовідносинах, реалізація якої є забезпеченою можливістю державного примусу. Тобто права людини передають ступінь можливої, а обов'язок – необхідної поведінки індивіда [3].

За 27 років незалежності держави принципи прав людини, закладених у законодавстві, міжнародних забов'язаннях і Конституції України так і залишилися проектами і не стали основами цивільного суспільства. Тому для аналізу дотримання основних прав та свобод в Україні, ефективності реалізації прав в Україні слід розглянути і фактори, що негативно впливають на їх реалізацію, для чого можна згрупувати їх за критеріями ефективності:

– якість правового акта, який формує право людини;

– рівень правової культури учасників правотворчих процесів;

– правова культура й правове виховання носіїв прав людини та їх захисників [5].

Нині одним з основних факторів негативного впливу є зловживання законом і низький рівень правової культури як самих носіїв прав людини, так і захисників цих прав.

Доктрина сучасної юриспруденції має ґрунтуватися на ідеї інструментальної функції законодавства – системи норм, що регулюють поведінку людини або учасників цих правовідносин та потребують конкретного застосування. Різний порядок його тлумачення та застосування породжує певні проблеми та зловживання. Особливістю цього явища є те, що надзвичайно поширеними є зловживання з боку державних органів і посадових осіб [5].

Щодо рівня правової культури та правового виховання носіїв прав людини і захисників цих прав, слід зауважити, що майже 93 % усіх звернень до Європейського суду з прав людини, у яких вказують на порушення прав людини в Україні, були відхилені. Головною причиною цього є незнання положень Європейської конвенції прав людини і їх свобод.

Нині в нашій країні немає жодного права людини, яке б не порушувалося. При цьому йдеться не про вчинення злочинів проти громадян з боку криміналу, а саме державну політику щодо забезпечення цих прав.

Основними факторами порушень основних прав та свобод людини в Україні є:

– несформованість цивільного суспільства та поставторитарні елементи в державному управлінні;

– бездіяльність органів державного управління;

– розбещеність різних соціально-культурних груп у суспільстві;

– поширення дискримінації, расизму;

– відсутність ефективної взаємодії державних органів;

– відсутність необхідної експертизи законотворчості та нормотворчості з дотримання прав і свобод людини і громадянина [5].

Наша країна є лідером за кількістю звернень до Європейського суду з прав людини: фактично кожна десята скарга надходить від українця. Україна також є лідером у рейтингу з кількості засуджених на тисячу осіб і за тривалістю досудового ув'язнення.

Під загрозою залишаються права національних меншин і мовних меншин України, що неприпустимо у демократичному суспільству.

За сучасних економічних умов жорсткою є позиція держави щодо припинення чи скорочення соціальних виплат чорнобильцям, афганцям, на утримання та виховання дітей. Усупереч рішенню Конституційного суду, згідно

із яким права не можна призупиняти в дії, призупинено реалізацію соціальних і економічних прав у законі про бюджет, пенсії без урахування судових постанов, що спричинило протести серед різних груп населення.

Суб'єктивні права та свободи людини є конкретними можливостями особи й громадянина діяти конкретним способом або утримуватися від конкретних дій, щоб забезпечувати власне нормальне існування, свій розвиток, задоволення потреб. Юридичний обов'язок є гарантованим законодавством ступенем соціально необхідної та доцільної поведінки особистості, що є об'єктивно зумовленим потребами існування та розвитку інших осіб, соціальних груп, націй людей. Механізм реалізації прав та свобод людини та громадянина має містити гарантії здійснення прав людини, юридичні елементи механізму реалізації (норми, факти, правовідносини), визначення процесу фактичного втілення можливості та необхідності у дійсність, умови і фактори такого процесу. Складовими цього процесу є правовий статус, правові відносини та користування конкретними благами [5].

Реалізація прав, свобод, інтересів людини та гарантій є пріоритетним завданням держави, що є можливою лише через повне виконання конституційного принципу верховенства права всіма категоріями громадян, незалежно від соціального статусу та посади.

У теорії права, політичному житті та юриспруденції існують два погляди на природу прав і свобод людини та громадянина, що певною мірою отримало відображення і у назві міжнародно-правових актів щодо захисту прав людини. Прихильники першої теорії стверджують, що існують основні права та свободи людини.

Нині в Україні низький рівень правової культури та правової свідомості, зовнішнього виховного впливу на людину суспільства і самовиховання; дуже низький рівень дотримання законності у суспільстві; існує нерівноправність гілок та органів державної влади; низький рівень державних фахівців, що прямо впливає на функціонування органів місцевого самоврядування; низький рівень професіоналізму у політичній сфері, що зменшує рівень довіри до держави як гаранта захисту прав і свобод людини; високий рівень корупції на державному рівні, що породжує безкарність та неможливість реалізації основних прав і свобод.

На сьогодні важливо застосовувати правило верховенства права в абсолютно всіх галузях соціального життя. Складовими цього є принципи правильності, необхідності правового регулювання, відповідності, справедливої аргументованості. Дотримання законності за таких умов є дотримання законів, які гарантують захищеність абсолютно всіх типів взаємовідносин. Важливо гарантувати верховенство закону, а ніяк не особистості залежно від займаної посади.

Нині в Україні важко подолати такі перешкоди, незважаючи на те, що це є порушенням законодавства. Сучасні науковці невипадково наголошують на важливості дотримання прав людини, коли йдеться про принцип верховенства права. Права людини є невід'ємною складовою права, їх існування поза правом і без права неможливе, так само, як і право не існує без прав людини, вони не можуть існувати нарізно, є явищами однієї сутності. Система норм не може претендувати на статус права, якщо вона не гарантує свободу і рівність прав людини та громадянина. За інших обставин говорити про верховенство права безглуздо через відсутність самого права [3].

Науковці у своїх роботах досліджують практику Європейського суду з прав людини, доведено існування нерозривного зв'язку між принципом верховенства права та принципом прав людини. Європейська конвенція з прав людини та практика Європейського суду з прав людини переконливо доводять необхідність сприймати як аксіому ідею невіддільності прав людини від верховенства права: без захищених прав людини не існує верховенства права, а без верховенства права неможливо досягти захищеності прав та основоположних свобод людини. Так само без верховенства права не можна не тільки уявити, а й досягти справжньої демократії [3].

Саме верховенство права, так само, як і багатофункціональне явище розвитку відповідної збалансованості соціальних, індивідуальних і муніципальних взаємин, надає змогу кожній людині реалізувати в абсолютному розмірі власні права і свободи. Щодо цього питання світове співтовариство накопичило необхідний досвід упровадження верховенства повноваження у країнах зі сформованими законними концепціями та демократичними конфігураціями, способами урядового апарату й управління; існує і слов'янський досвід, хоч і незначний [5].

У нашій країні важливо спрямувати зусилля, щоб пристосувати всесвітні державні закони до реалій нашого соціального та загальнодержавного існування, висловити суспільно-політичну, колективну й особисту свободу і стійкість щодо їх запровадження, залучити до цієї діяльності системи загальнодержавного уряду та цивільного суспільства України.

Таким чином, реалізація прав та свобод людини і громадянина є можливою лише в контексті реалізації основного конституційного принципу – верховенства права, що, у свою чергу, є основоположним у правовій державі. Закон має вищу юридичну силу, і саме він має панувати у правовій соціальній демократичній і незалежній державі та громадянському суспільстві.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, професор Сергієнко В. В.

Література: 1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80. **2.** Загальна декларація прав людини : Міжнародний документ від 10.12.1948 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015. **3.** Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні : підручник. Київ : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 350 с. **4**. Всеобщая декларация прав человека : Международный документ от 10.12.1948. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU48001D.html. **5.** Пильгун Н. В., Рощук М. В. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина в контексті функціонування принципу верховенства права в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2014. № 26. С. 40–43.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ТРАСТОВОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ И США

УДК 347.23(477)

Степанов Д. О.

Студент 3 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Проведен сравнительный анализ трастового законодательства Украины и его аналогов в США, выявлены их достоинства и недостатки. Проанализированы проблемы, связанные с отечественным законодательством, регулирующим доверительную собственность.*

Ключевые слова: *законодательство, нормативно-правовые акты, траст, доверительная собственность, учредитель, доверенное лицо, бенефициарий.*

Анотація. *Проведено порівняльний аналіз трастового законодавства України та його аналогів у США, виявлено їх переваги та недоліки. Проаналізовано проблеми, які є пов'язаними з вітчизняним законодавством, що регулює довірчу власність.*

Ключові слова: *законодавство, нормативно-правові акти, траст, довірча власність, засновник, довірена особа, бенефіціарій.*

Annotation. *A comparative analysis of the trust legislation of Ukraine and its counterparts in the United States has been carried out, their strengths and weaknesses have been identified. Analyzed the problems associated with domestic legislation governing trust property.*

Keywords: *legislation, regulations, trust, founder, trustee, beneficiary.*

Актуальность вопроса обусловлена сложившейся ситуацией разделения между политической и предпринимательской сферой. В соответствии со ст. 42 Конституции Украины каждый имеет право на предпринимательскую деятельность, равно как и, согласно ряду законов, право занимать государственные должности [1]. Но на сегодня сложилась ситуация, при которой на высокоранговые должности в государственном аппарате Украины в большинстве случаев претендует определенная категория людей, которые на момент выдвижения зачастую уже имеют свой бизнес. В результате наблюдается высокая степень коррумпированности государственного аппарата, случаи нарушения законодательства, связанные со злоупотреблением полномочиями высшими государственными служащими с целью личного обогащения. В таких условиях важно исключение личной экономической заинтересованности должностных лиц. Одним из возможных путей решения проблемы является передача собственности и бизнеса, принадлежащих лицам, претендующим на занятие государственной должности, в управление сторонним агентам. Механизмом выполнения такой задачи являются трасты. В современном понимании траст – это способ управления активами (деньгами, инвестициями, землей или строениями) или фидуциарные отношения между

© Степанов Д. О., 2018

тремя участниками, в которых происходит передача имущества одному из участников в управление. Структура траста включает три обязательных субъекта:

– учредитель («settlor») – лицо, учреждающее траст и помещающее в него активы;

– доверенное лицо («trustee») или попечитель – лицо, управляющее активами, находящимися в трасте;

– бенефициарий («beneficiary») или выгодоприобретатель – лицо, получающее выгоду от активов, находящихся в трасте.

Эта проблема не является уникальной особенностью украинской политики. Предпринимателям в целом свойственно стремиться расширить сферу влияния, приобрести как можно больше гарантий успешности своего дела. Этот слой населения проявляет изобретательность, стремясь как можно сильнее контролировать рынок с использованием политической деятельности на ключевой государственной должности, что дает возможность изменять конъюнктуру рынка в соответствии с целями отдельных предпринимателей. Перемены, направленные на достижение целей отдельных групп лиц, негативно влияют на общий экономический фон, приводя к истощению государственных ресурсов, оттоку капитала за границу, обеднению населения. Поэтому в ряде стран эта проблема привлекает внимание экономистов, политиков, общественных деятелей, изучается и регулируется на государственном уровне с помощью анализа законодательной базы.

Целью написания статьи является изучение трастового законодательства в Соединенных Штатах Америки, а также его сравнительный анализ с украинским законодательством. Выбор государства связан с тем, что в США законодательство строится на базе англосаксонской правовой традиции, а институт траста зарождался и развивался именно в Великобритании. Также представляет интерес существенное различие правовых систем в рассматриваемых странах: законодательство в Украине основано на римском (или гражданском) праве, а в США – на общем праве (или англосаксонской традиции).

Прежде всего нужно четко обозначить определение траста в англосаксонской традиции и в украинском законодательстве. В англосаксонской традиции права не существует единого общепринятого определения траста, они разнятся от акта к акту и касаются различных типов трастов. Наиболее подходящим в качестве основного представляется определение, данное в Законе об индийских трастах от 1882 г.: «Траст – это обязательство, прилагаемое к владению имуществом, и вытекающее из доверия, которое было установлено и принято носителем» [2]. В украинском законодательстве не существует непосредственно института траста, а ближайшим аналогом является договор управления имуществом. В соответствии со ст. 1029 Гражданского кодекса Украины по договору управления имуществом одна сторона (установитель управления) передает другой стороне (управителю) на определенный срок имущество в управление, а другая сторона обязывается за плату совершать от своего имени управление этим имуществом в интересах установителя управления или указанного им лица (выгодоприобретателя) [6].

Существующее законодательство предоставляет вариативность, позволяющую комбинировать характерные особенности различных групп трастов, поэтому в США существует огромное количество типов трастов разного предназначения. Для иллюстрации этой ситуации приведем различные типы трастов, различающиеся особенностями передачи прав собственности и по-разному облагающиеся налогами.

1. Простые трасты (bare trusts) – форма траста, в которой бенефициарий имеет право не только на получение дохода от капитала, но и на сам капитал.

2. Трасты с интересом во владении активами (Interest in possessions trusts) – форма траста, подразумевающая владение только правом на доход от собственности как минимум для одного бенефициария или право на пользование активом.

3. Дискреционные трасты (Discretionary trusts) – тип траста, в котором доверенное лицо имеет больше полномочий касательно использования дохода траста и иногда капитала.

4. Аккумуляционные трасты (Accumulation trusts) – форма траста, при которой доверенное лицо наделено полномочиями накапливать доход и присовокуплять его к капиталу траста; при этом также предусмотрены выплаты дохода бенефициарию.

5. Смешанные трасты (mixed trusts) – комбинация более чем одного траста; различные части траста регулируются в соответствии с законодательством, применимым к данному типу.

6. Слепой траст – форма траста, при которой бенефициарии не могут контролировать процесс управления трастом и получать информацию об оперативной деятельности траста, в том числе сведения о стоимости активов, переданных в траст. За бенефициарием сохраняется право только на получение дохода от имущества, находящегося в трасте, один раз в определенный промежуток времени [3].

В контексте рассматриваемой проблемы особый интерес представляют слепые трасты, так как именно этот тип траста используется в мировой практике для разрешения описываемой проблемы. В США первая половина 70-х гг. ознаменовалась Уотергейтским скандалом 1972–1974 гг., в результате которого в США был принят Закон

о правительственной этике (1978 г.), регулирующий принцип избегания конфликта интересов и устанавливающий понятие квалифицированного слепого траста [4].

Согласно Закону о правительственной этике, основными методами регулирования конфликта интересов в США является дисквалификация и раскрытие информации. Дисквалификация предусматривает обязанность государственного служащего исполнительной власти, за исключением президента или вице-президента, заявить самоотвод или дисквалифицировать себя от участия в любом правительственном вопросе, в котором он имеет финансовую заинтересованность или в которых его жена (муж, дети, партнеры или другие заинтересованные лица) имеют финансовый интерес. Раскрытие информации, в свою очередь, предусматривает обязанность должностных лиц высокого ранга публично раскрыть информацию относительно собственных финансовых активов при вступлении на государственную службу. Такая обязанность остается в течение всего периода занятия государственной должности (ежегодная отчетность). Важно отметить, что финансовая информация, которая раскрывается должностным лицом, является достаточно широкой и включает информацию относительно происхождения всех активов и владений должностных лиц, таких как акции, облигации, проценты от недвижимости, опционы на акции, фьючерсы, доли участия в уставном капитале. Более того, детальному раскрытию подлежат даже те активы, которые были переданы в траст и управляются независимым доверенным лицом в пользу должностного лица [4].

Положения Кодекса федеральных нормативных активов устанавливают основополагающей целью слепых трастов перевод на независимого доверительного владельца обязанности осуществлять контроль и управление активами траста с одновременной потерей права участия в управлении активами его основателя, бенефициаров или других заинтересованных лиц [5].

«Квалифицированный слепой траст» должен отвечать определенным требованиям.

1. Предварительное утверждение: чтобы траст считался «квалифицированным слепым трастом», целью которого является избегание конфликта интересов, государственный служащий должен получить предварительное одобрение целевого инструмента (а именно слепого траста) и доверенного лица у соответствующего наблюдательного органа по вопросам этики.

2. Первичная отчетность. После того, как траст был создан, должностное лицо в течение 30 дней должно подать в Бюро по вопросам этики трастовое соглашение и список всех активов, впервые переданных в траст, с указанием их стоимости.

3. Независимый доверительный владелец. Доверительным владельцем траста может быть финансовый институт, С.Р.А. (сертифицированный аудитор), адвокат, брокер или инвестиционный консультант. Доверительный владелец траста и его сотрудники должны быть независимы от заинтересованных сторон траста.

4. Безусловная передача. Обязательным условием траста является наделение доверительного владельца слепого траста свободой относительно распоряжения активами по своему личному усмотрению.

5. Запрещенные активы. Происхождение активов, которые были переданы в траст впервые, будет оставаться известным должностному лицу, поэтому такие активы, как и раньше, будут считаться финансовыми интересами государственного должностного лица. Так будет до тех пор, пока доверительный владелец траста не сообщит государственному служащему, что такой актив был продан или его стоимость уменьшилась до размера, составляющего не менее 1000 долл.

6. Никаких сообщений. Доверительному владельцу траста запрещается консультировать или общаться с бенефициарами или другими заинтересованными лицами траста относительно происхождения любого актива, который находится в трасте.

7. Отчетность. Налоговая декларация по трасту подается доверительным владельцем траста, ни одно заинтересованное лицо не может получить отчет об активах траста и источниках их происхождения, кроме особых случаев.

8. Выполнение. Нарушения, связанные с конфликтом интересов должностных лиц, подпадают под регулирование федеральным уголовным правом. Ежегодно Управление по правительственной этике формирует список чиновников, которые нарушили нормы уголовного права [5].

Таким образом, в законодательстве США существует и регулируется институт слепого траста, указаны требования, которым слепой траст должен соответствовать. Существует Закон о правительственной этике, которой в обязательном порядке устанавливает необходимость устранения конфликта государственных интересов и личной заинтересованности государственного служащего путем передачи собственности, являющейся потенциальным источником конфликтных ситуаций, в слепые трасты. Также предусмотрены инструменты для наказания правонарушителей, пользующихся полномочиями для достижения личных интересов [5].

В Украине ближайшим аналогом траста является договор управления имуществом. Согласно ст. 1029 Гражданского кодекса Украины по договору управления имуществом одна сторона (установитель управления) передает другой стороне (управителю) на определенный срок имущество в управление, а другая сторона обязывается за

плату совершать от своего имени управление этим имуществом в интересах установителя управления или указанного им лица (выгодоприобретателя) [6]. Определение практически идентично американскому, за исключением одного нюанса: в англо-саксонском традиционном трастовом праве происходит передача прав собственности на имущество, доверенное лицо становится непосредственным владельцем имущества на оговоренный срок. В случае с договором на доверительное управление происходит передача имущества в управление. В соответствии с ч. 2 ст. 1029 Гражданского кодекса Украины договор управления имуществом может засвидетельствовать появление у управителя права доверительной собственности на полученное в управление имущества, но о передаче прав собственности речь не идет [6].

Рассматривая тему слепых трастов, следует отметить не только отсутствие соответствующего понятия в украинском законодательстве, но и принципиальную невозможность его существования. В ст. 1037 Гражданского кодекса Украины утверждается, что управитель может отчуждать имущество, переданное в управление, составлять относительно него договор залога только при согласии установителя управления. При этом нет упоминаний о возможности другого положения вещей в случаях, предусмотренных Законом, следовательно, других случаев Закон не предусматривает. Одним из основополагающих принципов слепого траста является полная свобода действий доверенного лица в отношении активов траста. В условиях украинского законодательства о договоре управления имуществом институт слепого траста просто не может существовать [6].

Сопутствующей проблемой является отсутствие украинского аналога Закона о правительственной этике. 11 февраля 2016 г. имело место постановление Кабинета Министров Украины «Об утверждении Правил этического поведения государственных служащих» [7], в котором речь шла о недопустимости использования государственного имущества в личных целях, недопустимости наличия конфликта между публичными и личными интересами. Однако, 22 марта 2017 г. в соответствии с еще одним постановлением Кабинета Министров Украины оно утратило силу [8].

Одним из методов регулирования конфликта интересов в США является дисквалификация, которая предусматривает обязанность государственного служащего исполнительной власти заявить самоотвод или дисквалифицировать себя от участия в любом правительственном вопросе, в котором он имеет финансовую заинтересованность. В случае с нарушениями, связанными с конфликтом интересов должностных лиц, они подпадают под регулирование федеральным уголовным правом, и лица, совершившие правонарушение, несут уголовную ответственность. В украинском законодательстве в соответствии с п. 9 ч. 2 ст. 65 Закона Украины «О государственной службе» использование полномочий в личных интересах трактуется как дисциплинарное нарушение, за которое предусмотрена такая мера наказания, как увольнение [9]. При этом государственный служащий не может быть привлечен к дисциплинарной ответственности, если прошло шесть месяцев с дня, когда руководитель государственной службы узнал или должен был узнать о совершении дисциплинарного проступка, или если прошел год с момента совершения такого дисциплинарного нарушения. Также в ст. 67 Закона приведен список обстоятельств, смягчающих ответственность, что вместе с трактовкой использования полномочий в личных интересах как дисциплинарного нарушения наводит на размышления о мягкости и чрезвычайной либеральности украинского законодательства в этом вопросе [9].

Наблюдается практически полное отсутствие регуляции в этом вопросе: принципиально невозможен институт слепого траста без изменения существующего законодательства, отсутствуют законодательные акты об устранении потенциальной личной заинтересованности служащего, ответственность за использование полномочий в личных интересах трактуется всего лишь как дисциплинарная.

Слепые трасты представляют собой довольно эффективный инструмент борьбы с личной заинтересованностью государственных служащих высших рангов в принимаемых решениях. Существующий аналог траста в общем понимании – договор управления имуществом – не может считаться подобным инструментом. Очевидна необходимость усовершенствования существующей системы путем реформирования действующего законодательства. Необходимы преобразования существующей формы договора об управлении в особую форму взаимоотношений, именуемую трастом, с сохранением характерных особенностей понятия: фактом передачи собственности; наличием более широкой возможности варьирования функций, которые траст призван выполнять, его форм и разновидностей. Важно расширение полномочий доверенных лиц в отдельных случаях, а именно при создании траста, характеризуемого в договоре как слепой. Прямым препятствием введения института слепого траста в украинское законодательство является ст. 1037 Гражданского кодекса Украины, которой ограничены полномочия доверенного лица и не предусмотрены возможности иного. Следовательно, в эту статью нужно внести поправки: указать, что она верна, если другое не предусмотрено законом. Параллельно необходимо на законодательном уровне ввести и описать институт слепого договора управления имуществом отдельным законопроектом либо дополнить уже существующее законодательство [6].

Важным шагом является запрет на передачу имущества лица, претендующего на государственную должность, в траст, находящийся в какой-либо стране, кроме Украины. Эта мера вместе с созданием специального органа или инструмента для контроля за слепыми трастами, зарегистрированными в Украине, позволит предотвратить фиктивную передачу имущества в управление подставного траста, зарегистрированного в другом государстве, лицом, передающим имущество, или его ставленниками.

Что же касается специального органа, контролирующего слепые трасты и взаимоотношения с ними государственных лиц, его деятельность должна включать выдачу лицензий трастам, желающим функционировать на территории Украины; создание и проведение комиссий, изучающих траст, выбранный лицом, претендующим на государственную должность, на предмет дружественных, родственных или каких-либо других взаимоотношений между этим лицом и держателями траста или доверительными лицами [5].

Следующим шагом является создание адекватного законопроекта об этике государственных служащих, в котором необходимо ввести понятия дисквалификации и раскрытия информации подобно американскому законодательству. Не факт, что подобная мера полностью исправит ситуацию (даже в американской модели существуют недостатки, о которых продолжаются дискуссии), но начало будет положено. В американском законодательстве в отношении передачи государственными служащими имущества и бизнеса в управление сторонним лицам и организациям речь идет о передаче имущества и бизнеса в случае потенциального конфликта интересов. Обоснованно считать конфликт интересов не потенциальным, а непременно возникающим, поскольку предприниматели вполне логично стремятся занять именно те места, где будет возможность влиять на рыночную конъюнктуру. Следовательно, они изначально претендуют на должности в государственном аппарате, исходя из личных интересов. Продолжая цепочку рассуждений, конфликт интересов между личными и публичными потребностями также присутствует изначально. Основываясь на этом предположении, необходима обязательная и полная передача имущества как основного критерия отбора на государственную должность высшего ранга.

В современных условиях необходимо ужесточение ответственности за злоупотребления полномочиями ради достижения личных интересов. Такое правонарушение никак не может рассматриваться как дисциплинарное, а мерой наказания не может быть всего лишь отстранение от должности.

Таким образом, в украинском законодательстве нет адекватного аналога траста, и, что важнее, принципиально невозможно существование «слепого» траста. Поэтому необходимо создать такой инструмент законодательного принуждения использования его лицами, претендующими на государственные должности.

Научный руководитель – канд. юрид. наук, профессор Сергиенко В. В.

Литература: 1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80. **2.** Indian Trusts Act, 1882. URL: http://www.advocatekhoj.com/library/bareacts/indiantrusts/index.php. **3.** General description of trusts. URL: https://www.law.cornell.edu/cfr/text/5/2634.403. **4.** Ethics in Government Act. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Ethics_in_Government_Act. **5.** Uniform Trust Code. URL: http://www.uniformlaws.org/shared/docs/trust_code/utc_final_rev2010.pdf. **6.** Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15. **7.** Про затвердження Правил етичної поведінки державних службовців : Закон України від 11.02.2016 № 65 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65-2016-%D0%BF. **8.** Про визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України : Закон України від 23.03.17 № 163-2017-п // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/163-2017-%D0%BF. **9.** Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19/ed20151210.

ПРИЧИНИ ТРУДОВИХ КОНФЛІКТІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ І ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

УДК 331.109

Стрєльцова А. В.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність поняття трудового конфлікту. На підставі систематизації точок зору різних науковців подано його узагальнене визначення. Систематизовано види трудових конфліктів, а також причини їх виникнення. Запропоновано напрями запобігання, а також шляхи ефективного розв'язання трудових конфліктів.*

Ключові слова: *підприємство, організація, колектив, співробітник, соціально-психологічний клімат, конфлікт, трудовий конфлікт, види трудових конфліктів, причини виникнення трудових конфліктів.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность понятия трудового конфликта. На основании систематизации точек зрения разных ученых приведено его обобщенное определение. Систематизированы виды трудовых конфликтов, а также причины их возникновения. Предложены направления предотвращения, а также пути эффективного решения трудовых конфликтов.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, коллектив, сотрудник, социально-психологический климат, конфликт, трудовой конфликт, виды трудовых конфликтов, причины возникновения трудовых конфликтов.*

Annotation. *The essence of the concept of labor conflict is considered. Based on the systematization of points of view of different scientists, its generalized definition is given. Systematized types of labor conflicts, as well as their causes. Proposed areas for prevention, as well as ways to effectively resolve labor disputes.*

Keywords: *enterprise, organization, team, employee, socio-psychological climate, conflict, labor conflict, types of labor conflicts, causes of labor conflicts..*

Конфлікт є реальним і об'єктивним проявом протиріч, що постійно існують у житті людей, оскільки без них неможливий розвиток ні окремої людини, ні груп людей, ні суспільства в цілому. Якщо людині довелося пережити серйозний конфлікт, вона, безсумнівно, пам'ятає, як це було неприємно, наскільки непокоїтися, а часом і страждати змусила її така ситуація. Емоційні переживання конфлікту можуть бути настільки сильними, що і чимало років потому, згадуючи ті події, людина відчуватиме негативні емоції такого самого напруження, якими вони були на момент конфлікту.

Конфлікт як соціальне явище вперше розглянув А. Сміт у роботі «Дослідження про природу і причини багатства народів». На думку вченого, у основі конфлікту лежить розподіл суспільства на класи і економічне суперництво між ними [1].

Здравомислов А. Г. став одним із перших науковців, хто почав поглиблено освоювати конфліктологічну проблематику. Він стверджує, що будь-яка організація має пройти у своєму розвитку через серію внутрішніх конфліктів, оскільки вона не може існувати без внутрішньої напруженості та без сутичок між певними позиціями у ній [2].

Трудові конфлікти є різновидом соціальних конфліктів, об'єктом яких є трудові відносини й умови їх забезпечення.

Чимало науковців-економістів зводять сутність поняття трудового конфлікту до загальнішого поняття конфлікту або соціального конфлікту, чим спричинено втрату специфіки власне трудових конфліктів щодо інших конфліктів.

За радянських часів наука ігнорувала існування гострих масових трудових конфліктів, концентруючи увагу на організаційних або міжособистісних конфліктах на виробництві [4].

Сучасні погляди на проблему конфліктів можна сформулювати в кількох тезах:

– конфлікт – це поширена риса соціальних систем, він неминучий і невідворотний, а тому його слід розглядати як природний фрагмент людського життя;

– конфлікт не завжди і не обов'язково спричиняє руйнування, навпаки, за певних умов навіть відкриті конфлікти можуть сприяти збереженню життєздатності та стійкості соціального цілого;

© Стрєльцова А. В., 2018

– конфлікт містить у собі потенційні позитивні можливості. Загальна ідея позитивного ефекту конфліктів зводиться до такого: якщо перестати сприймати конфлікт як загрозу і почати ставитися до нього як до сигналу про те, що треба щось змінити, людина може ставитися до нього конструктивніше. Цінність конфліктів у тому, що вони запобігають застою системи, відкривають дорогу інноваціям. Конфлікт є стимулом до змін, викликом, що вимагає творчої реакції;

– у китайській ієрогліф «конфлікт» утворений поєднанням двох ієрогліфів: один з яких означає «ризик», «небезпека», а інший – «сприятлива можливість». У конфлікті, безперечно, є ризик руйнування відносин, небезпека неподолання кризи, але існує і сприятлива можливість виходу на новий рівень відносин; у ньому потенційно закладено потужний конструктивний початок;

– конфлікт може бути керованим, причому керованим у такий спосіб, що його негативні, деструктивні наслідки можуть бути мінімізовані, а конструктивні можливості посилені [5].

Щоб управляти конфліктом, потрібно передусім визначити причини його виникнення. Ключовими причинами виникнення конфліктів на підприємстві є:

– нестача ресурсів, необхідних для здійснення діяльності підприємства;

– розбіжності в інтересах та цілях керівництва і працівників підприємства;

– незаконні норми оплати праці;

– розбіжності в інтересах між працівниками підприємства;

– низький рівень компетентності та кваліфікаційної підготовки працівників;

– незаконні норми реєстрації та ведення трудових книжок;

– низький рівень комунікаційного зв'язку;

– недосконала організаційна структура та система управління підприємством;

– невизначеність функціональних прав та обов'язків працівників підприємства;

– виникнення суперечностей між функціями та видами трудової діяльності працівників;

– невпевненість у професійному зростанні;

– незаконні умови праці;

– відсутність взаєморозуміння між керівником та працівниками;

– соціально-психологічний клімат на підприємстві [6].

Нині йдеться про створення системи управління, зумовленої об'єктивною необхідністю та закономірностями ринкових відносин, що є пов'язаними з орієнтацією організації на попит і потреби ринку, а також запити індивідуальних споживачів.

Одним із пріоритетних напрямків у створенні ефективної системи управління є вивчення причин, які породжують конфлікти на підприємствах, та способів їх успішного розв'язання.

Кризові явища на підприємствах відображаються на морально-психологічному кліматі як у підрозділах, так і організації в цілому. При цьому спостерігаються депресивні стани у рядових працівників і керівників різних рівнів, зростає ступінь конфліктності у трудових колективах [7].

Форми конфліктної поведінки можуть мати як прихований, так і відкритий характер. Прихований включає в себе невиходи на роботу, роботу із заниженою продуктивністю. У відкритій формі це колективні протести, збори, мітинги, демонстрації, страйки [8].

Аналіз економічної літератури дає підстави виділити основні шляхи попередження та розв'язання трудових конфліктів на підприємстві:

– механічний спосіб – об'єкт конфлікту може бути вилучений з обігу або замінений іншим;

– зміна ставлення опонентів до об'єкта через зміни характеристик опонентів та об'єкта;

– ділові переговори сприяють збереженню стану мирної взаємодії між протиборчими сторонами;

– укладення колективного трудового договору;

– звернення працівника до комісії з трудових спорів або до суду;

– прийняття відомчих і міжвідомчих конвенцій між представниками державних органів, роботодавцями і профспілками;

– посередництво – надання опонентам чи договірним сторонам права вирішувати проблему й вироблення шляхів її розв'язання третій стороні [5–8].

Існують і позитивні функції трудових конфліктів: вони є способом примусового формування вигідніших умов розв'язання трудових конфліктів. При цьому виникнення, розвиток і руйнування конфліктів, як правило, не

передбачають порушення вимог жодної із задіяних у конфлікті сторін. Не менш важливою функцією конфліктів є захист працівників від порушень з боку роботодавців трудового законодавства або трудових угод [3].

Негативними наслідками конфліктної ситуації є:

– посилення настроїв ворожості;
– зниження мотивації до праці;
– згортання ділових контактів;
– погіршення взаєморозуміння;
– умисна та цілеспрямована деструктивна поведінка;
– руйнування позитивної соціальної ідентичності;
– фактичні втрати часу, відволікання від роботи;
– заплутування проблем [5].

Таким чином, аналіз різних підходів до розгляду трудових конфліктів дає підстави стверджувати, що науковці визначають конфлікт як неминучий, необхідний і вирішальний фактор розвитку трудових відносин. Він відкриває дорогу інноваціям, сприяє формуванню нового рівня взаєморозуміння та співробітництва. Одночасно конфлікт може бути фактором руйнування соціально-трудових відносин. Негативним наслідком трудового конфлікту може стати зниження якості продукту, продуктивності праці, підвищення рівня плинності кадрів, зростання кількості випадків травматизму та захворюваності. Тому важливо навчитися запобігати конфліктам, за необхідності грамотно управляти ними, уміти розв'язувати та направляти їх у потрібне русло.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Малюкіна А. О.

Література: 1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. М. : Эксмо, 2007. 960 с. **2.** Здравомыслов А. Г. Социология конфликта : учебное пособие. М. : Аспект Пресс, 1996. 316 с. **3.** Козина И. М. Социология труда : теоретико-прикладной толковый словарь / отв. ред. В. А. Ядов. СПб. : Наука, 2006. 426 с. **4.** Пуригіна О. Г. Міжнародні економічні конфлікти : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2008. 280 с. **5.** Шаравара Р. І. Сучасні підходи до управління організаційними конфліктами. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства.* 2010. № 104. С. 398–404. **6.** Конопацька О. М. Конфлікти в трудових колективах і шляхи їх подолання. *Юридична психологія та педагогіка.* 2014. № 1. С. 100–105. **7.** Мостенська Т. Л. Основні причини виникнення конфліктів у організаціях та шляхи їх подолання. *Теоретичні та прикладні питання економіки.* 2010. № 2. С. 188–192. **8.** Назаров Н. К. Конфлікти на підприємстві: визначення, причини, типи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 5. С. 198–201.

АНАЛІЗ ТЕОРІЇ ПСИХОАНАЛІЗУ ЗИГМУНДА ФРЕЙДА

УДК 159.964.26

Супрун А. О.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано, що створена Фрейдом З. теорія класичного психоаналізу є безперечним проривом у пізнанні психіки. Розглянуто основні теоретичні уявлення про феномен несвідомого. Проаналізовано особливості фрейдизму як першого та одного з найвпливовіших напрямків у психоаналізі. Конкретизовано основні тезиси фрейдизму, а також через що вчення місцями є досить вразливим для критики.*

© Супрун А. О., 2018

Ключові слова: *психіка, психологія, психоаналіз, теорія класичного психоаналізу, фрейдизм, працездатна модель психіки, взаємини, емоційні конфлікти.*

Аннотация. *Обосновано, что созданная Фрейдом З. теория классического психоанализа является бесспорным прорывом в познании психики. Рассмотрены основные теоретические представления о феномене бессознательного. Проанализированы особенности фрейдизма как первого и одного из самых влиятельных направлений в психоанализе. Конкретизированы основные тезисы фрейдизма, а также из-за чего учение местами довольно уязвимо для критики.*

Ключевые слова: *психика, психология, психоанализ, теория классического психоанализа, фрейдизм, работоспособная модель психики, взаимоотношения, эмоциональные конфликты.*

Annotation. *It is substantiated that the theory of classical psychoanalysis created by Freud S. is an indisputable breakthrough in the knowledge of the psyche. The main theoretical ideas about the phenomenon of the unconscious are considered. The features of freudianism as the first and one of the most influential trends in psychoanalysis are analyzed. The main points of freudianism were specified, and also because of this, the teaching in places is quite vulnerable to criticism.*

Keywords: *psyche, psychology, psychoanalysis, theory of classical psychoanalysis, freudianism, workable model of the psyche, relationships, emotional conflicts.*

Психоаналітична модель Фрейда З. є недосконалою, місцями вкрай вразливою для критики, але будь-яку нову психоаналітичну теорію з необхідністю порівнюватимуть у понятійному просторі, створеному Фрейдом З., оскільки насправді існують відкриті ним статичне несвідоме, динамічне несвідоме, простір підсвідомості та свідомості.

Фрейдизм – це течія у глибинній психології, названа ім'ям австрійського психолога З. Фрейда. Фрейдизм є першим та одним із найвпливовіших напрямків у психоаналізі; тривалий час фрейдизм і був психоаналізом. На початку 10-х років XIX ст., коли у Віденському психоаналітичному співтоваристві стався розкол і його залишили Отто Ранк, Вильгельм Райх, Альфред Адлер, Карл Густав Юнг та їх послідовники, уперше розпочався процес відділення фрейдизму від інших психоаналітичних концепцій, таких як індивідуальна психологія Адлера А. та аналітична психологія Юнга К.

У розширеному розумінні психоаналіз у точному значенні слова істотно відрізняється від фрейдизму. Чимало дослідників стверджують, що фрейдизм є різновидом психодинамічного підходу, але психодинамічний підхід є ширшим за фрейдизм і до нього не зводиться.

На підставі аналізу літературних джерел виділимо основні тезиси фрейдизму.

1. Людина за своєю природою є егоїстичною, основою всіх вчинків людини та її проблем у кінцевому рахунку є подавлені сексуальні бажання (лібідо). Невроз виникає як зіткнення сексуальних бажань із неможливістю їх задоволення.

2. Усі діти проходять через Едіпов комплекс. Дівчата починають бажати свого батька та ненавидіти мати як суперницю, хлопчики аналогічно спрямовують свої бажання на батька.

3. Психосексуальний розвиток проходить класичні п'ять фаз [1; 2].

Мета психотерапії у класичному психоаналізі – зрозуміти та розв'язати внутрішні емоційні конфлікти, що виникли у стосунках, які були раніше, оскільки вони визначають суб'єктивне значення подальшого досвіду, відіграють у майбутньому житті провідну роль. Основним методом є аналіз вільних асоціацій.

Фрейд З. стверджував, що зміг пояснити всі витоки переживань людей, водночас сама його теорія підбурювала людей на ще більш небезпечні кризи та переживання. Вчення, яке намагалося розглядати людину як представника тваринного виду, який живе лише заради задоволення своїх егоїстичних пристрастей, повністю руйнувало всі моральні цінності людської душі, прирікаючи людей на самотність, страхи та депресії [2].

Перше, що можна помітити у процесі аналізу праць Фрейда, – це те, що ігнорується поняття суб'єкта, що при побудові моделі психіки людини спричиняє противоріччя всередині теорії. Відсутність у структурі психіки, створеної Фрейдом З., постійного та єдиного центра, отже, відсутність простору для поняття суб'єкта, позбавляє можливості появи такого поняття, є нагромадженням взаємовиключних стверджень, які протистоять простому повсякденному життю.

Розглядаючи «Я», у першому наближенні можна погодитися з Фрейдом З. у тому, що воно змінюється залежно від тієї об'єктивної ситуації, у яку людина потрапляє. Обіймаючи дружину, він є чоловіком, звертаючись до тещі, є зятем, у спілкуванні з дитиною – батьком, з клієнтом – психоаналітиком, із психоаналітиком – клієнтом. Але при цьому у потоці мінливого «Я», безумовно, існує константа. Саме наявність константи дозволяє стверджувати, що і чоловіком, і зятем, і психоаналітиком є одна і та сама людина. Для розуміння обговорюваної проблеми

слід сказати, що структура, яка залишається незмінною в потоці мінливого «Я», коректно передається поняттям суб'єкта, яке в теорії Фрейда відсутнє. Найголовніше, що в теорії Фрейда З. немає навіть місця для поняття суб'єкта; уявлення Фрейда З. про людину – уявлення принципово децентрованого світу [1; 2].

Очевидно, що суб'єктом не можна назвати «Я» людини, суб'єктом не можна назвати Воно, оскільки суб'єкт наділений самосвідомістю, тобто певною онтологічною рефлексією власної присутності, а Воно Фрейда З. не наділене самосвідомістю. Крім того, якщо про суб'єкта можна говорити як про центр людської істоти, що не має внутрішнього потягу, то Воно у Фрейда є децентрованим світом. Фрейд залишає для Воно принципову можливість центруватися для реалізації пристрастей у об'єктивній реальності або у відповідь на зовнішню небезпеку, але лише у вигляді «Я», яке є таким собі перманентним потоком змін. «Я» уособлює те, що можна назвати розумом і розважливістю на противагу Воно, що містить пристрасті [1].

Завдяки потягам Воно наповнюється енергією, але не має організації, що не виявляє загальної волі, а тільки прагнення задовольнити інстинктивні потреби за збереження принципу задоволення. Для процесів у Воно не існує логічних законів мислення, передусім тези про протиріччя. Протилежні імпульси існують один поблизу одного, не скасовуючи один одного і не віддаляючись один від одного, у кращому випадку для розрядки енергії, під тиском економічного примусу об'єднуючись ц компромісні світи [2].

У структурі Фрейда З. існує поняття індивіда, але ним Фрейд З. називає саме Воно. Надіям знайти місце для постійного центру у структурі Фрейда З. і тут не судилося збутися.

Відповідно до пропонованої теорії індивідуальне непізнане і несвідоме Воно, яке поверхово охоплює «Я», виникли як ядро з системи сприйняття [1].

Відсутність місця для поняття суб'єкта в структурі Фрейда З. не є випадковим. Розробляючи основні положення своєї теорії, Фрейд З. намагається провести ідею, згідно із якою лібідозна енергія Воно є основою людської істоти, а реалізація цієї енергії – справжньою метою психічної динаміки. За наявності суб'єкта у духовному житті теза про лібідозну енергію як безумовний визначальний фактор психічної динаміки втрачає значення [4].

Логіка ідей Фрейда висуває тезу про пасивну природу «Я», яке є лише диференційованим поверхневим шаром Воно, таким собі наслідком взаємодії Воно з об'єктивною реальністю. Але втриматися у межах цієї ідеї і не вступити в очевидне протиріччя як із соціальними реаліями, так і з простою рефлексією власного духовного життя, неможливо.

Не можна не помітити, що Фрейд З. має внутрішні суперечки щодо «Я». Але перш ніж визначити внутрішні суперечності теорії Фрейда, зауважимо, що Фрейд і не претендує на логічну стрункість і послідовність своєї теорії. Так, у лекції «Припущення і техніка тлумачення» вчений зазначає: « ... саме тому, що ви є початківцями, я хочу показати вам нашу науку як вона є, із її шорсткостями та труднощами, претензіями і сумнівами. Я знаю, що у жодній науці не може бути інакше, особливо спочатку. Я знаю також, що при викладанні спочатку намагаються приховати від учнів ці труднощі й недосконалості, але у психоаналізі це недоречно. Я дійсно зробив два припущення, одне в межах іншого, і кому все це здається занадто важким і невизначеним, хто звик до більшої достовірності й витонченості висновків, тому не слід йти з нами далі. Я лише думаю, що йому краще було б взагалі залишити психологічні проблеми, тому що, боюся, точних і достовірних шляхів, якими він готовий йти, тут швидше за все не віднайде [4].

За таким роз'ясненням можна було б очікувати від Фрейда З. лояльного ставлення до альтернативних точок зору на сутність психічних процесів. Однак, такого роду очікуванням не судилося отримати реальну підтримку. Припущення, зроблені Фрейдом на початку формування своєї моделі психіки, згодом перетворюються на догми, незважаючи на те, що сама доказова база залишається на рівні припущень.

У своїй теорії Фрейд З. постає скоріш месією, який виголошує істину народу, ніж науковцем, який досліджує природу.

Якщо перейти до критики за соціальним аспектом, можна звинуватити Фрейда З. за психологічну теорію, яка заперечувала існування душі як метафізичного поняття і пояснювала весь духовний світ людини сексуальними мотивами. Найсильніша агресія Фрейда була спрямована на віру в Бога. В опублікованій 1927 р. книзі «Майбутнє однієї ілюзії» він оголосив віру в Бога одним із різновидів психічних розладів. Безглузді релігійні вірування, згідно із його вченням, із розвитком людства мають повністю зникнути [4; 5].

Однак, не лише Фрейд З., а й багато відомих психологів і психіатрів XX ст. були переконаними атеїстами: Скіннер Б., засновник школи біхевіоризму, тобто вивчення мотивів поведінки, а також засновник вчення раціонально-чуттєвої терапії Елліс А. були, мабуть, найвідомішими з них. Як наслідок світ психології став ніби зворотним боком атеїзму. Згідно з опитуванням, проведеним у 1972 р. серед членів Американського товариства психологів, лише 1 % усіх психологів визнали себе людьми віруючими. Але найбільшу помилку, якої припускалися чимало психологів, було спростовано результатами їх досліджень. Спочатку стала очевидною практично повна наукова необґрунтованість теорії Фрейда. Більш того, психологи дійшли висновку, що віра, всупереч твердженням Фрейда З. та інших теоретиків психології, є важливим фактором розумового здоров'я та повноцінності людини [5].

Ігноруванням у своїй структурі психіки людини поняття суб'єкта Фрейд намагається залишитися на позиції послідовного дарвініста. Препарувавши моральність людини та виявивши всередині тваринні інстинкти, по суті Фрейд З. довів еволюційну теорію Дарвіна до логічного кінця, і, здається, такого кінця ніхто не очікував. Модель людини за Фрейдом настільки суперечила дійсності, що навіть сперечатися з нею практично неможливо. Усі аргументи Фрейда ніби з іншої реальності, створюється враження, що він описує якусь інопланетну істоту. І хоча самого Фрейда З. це анітрохи не бентежило, він навіть розглядав суперечливість своєї теорії як власну заслугу, але, очевидно, що так не повинно бути.

Остання чверть XX ст. була непримиренною до психоаналітичного бачення Фрейда З. Найпримітнішим стало те, що всі висловлювання науковця про віру виявилися абсолютно неправильними. Дослідження, проведені у сфері психології за останні 25 років, довели, що віра в Бога не тільки не була свого роду неврозом, як стверджували Фрейд З. і його прибічники, навпаки, віра є найгармонійнішою складовою розумового здоров'я та щастя людини. Безліч досліджень, послідовно проведених одне за одним, засвідчили, що існує прямий зв'язок між здоровою поведінкою людини, яка виконує всі релігійні приписи, й алкогольною та наркотичною залежностями, депресіями, значною кількістю розлучень і самогубств серед богопротивників.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мартиненко І. О.

Література: 1. Фрейд З. Я и Оно. М. : Азбука-классика, 2006. 288 с. **2.** Фрейд З. Введение в психоанализ. СПб. : Алетейя, 1999. 280 с. **3.** Козлов Н. Психологос. Энциклопедия практической психологии. М. : Эксмо, 2014. 753 с. **4.** Фрейдизм, классический психоанализ // Психологос. URL: https://www.psychologos.ru/articles/view/freydizmzpt-klassicheskiy-psihoanaliz. **5.** Хайгл-Эверс А., Хайгл Ф., Отт Ю., Рюгер У. Базисное руководство по психотерапии. СПб. : Речь ; Восточно-Европейский институт психоанализа, 2001. 784 с.

ПРОБЛЕМЫ ВЛАСТИ В УКРАИНЕ

УДК 316.462

Татаренко Ю. А.

Студент 2 курса

факультета консалтинга и международного бизнеса ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Исследованы основные проблемы власти в Украине, проведен социологический опрос. Проанализированы результаты опроса с точки зрения сложившейся ситуации и отношения жителей Украины к властям. Предложены пути решения существующих проблем.*

Ключевые слова: *государство, правительство, власть, государственная власть, социологический опрос.*

Анотація. *Досліджено основні проблеми влади в Україні, проведено соціологічне опитування. Проаналізовано результати опитування з точки зору ситуації, що склалася, і ставлення жителів України до влади. Запропоновано шляхи розв'язання існуючих проблем.*

Ключові слова: *держава, уряд, влада, державна влада, соціологічне опитування.*

Annotation. *The main problems of power in Ukraine are investigated, a sociological survey is conducted Analyzed the results of the survey in terms of the current situation and the attitude of the people of Ukraine to the authorities. Proposed solutions to existing problems.*

Keywords: *state, government, power, state power, sociological survey.*

© Татаренко Ю. А., 2018

Прежде всего, власть – это право и возможность распоряжаться чем-либо, оказывать влияние на определенные явления, происходящие в жизни общества. Власть наделяет человека могуществом, привилегиями по сравнению с другими группами людей, что часто является причиной появления проблем во взаимоотношениях. Тема власти относится к тем группам вопросов, которые во все времена будут важными, требующими обсуждения и пересмотра взглядов. Для современной Украины проблема власти стоит особенно остро в связи с политической и экономической нестабильностью, ростом недоверия людей к общностям, способным влиять на происходящие в стране события. Тема отношения жителей Украины к проблемам власти собственного государства нуждается в детальном изучении, поскольку именно люди, имеющие власть, определяют жизнь всего социума внутри государства. Для достижения стабильности в стране, повышения уровня доверия граждан к этой прослойке населения, налаживания в перспективе благоприятных, доверительных взаимоотношений между власть имеющими и не имеющими необходимо проанализировать современное состояние проблемы и ее роль в украинском обществе.

Проблемы власти изучали философы и социологи, среди них Н. Макиавелли, Т. Гоббс, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Г. Спенсер, Э. Дюркгейм, К. Маркс, М. Вебер и др.

Николло Макиавелли, итальянский философ, был одним из первых исследователей, затронувших тему власти в своем фундаментальном труде «Государь». Он утверждал, что каждый человек, независимо от своей нравственности, осознанно или неосознанно, стремится к славе и богатству, то есть к тому, что можно получить, сосредоточив в своих руках власть. Все люди разные и стремятся к власти разными путями – кто робко и медленно, а кто нагло и решительно.

Наиболее яркой из представленных концепций власти является теория общественного договора, авторами которой были философы XVII–XVIII вв. Т. Гоббс, Д. Локк и Ж.-Ж. Руссо. Теория общественного договора – это концепция происхождения общества, государства и политической власти как результата соглашения между людьми. Смысл теории заключается в том, что все действия осуществляются по взаимному согласию людей. Схема теории по Т. Гоббсу выглядит так: гражданин А отказывается от права причинения вреда гражданину Б, если гражданин Б также отказывается от своего права причинения вреда гражданину А [1]. То есть общественный договор – это взаимное соглашение людей как отказ от какого-либо из их прав. Руссо Ж.-Ж. считал, что граждане должны иметь возможность в некоторых ситуациях вместе избирать основные нормы и правила, по которым они будут жить, и пересматривать эти правила в дальнейшем, если в этом возникнет необходимость [2]. Локк Д. не во всем соглашался с Гоббсом Т., говоря, что человек имеет гораздо меньше моральных ограничений в своих действиях, признавая, что люди в таком свободном от морали состоянии будут жить в страхе друг перед другом [3].

Интерес при исследовании проблемы власти также представляют идеи Спенсера Г. – английского социолога. Он считал, что пока жители определенной страны не воспитали в себе верований, т. е. идеологий, соответствующих социальной организации или же типу государственного устройства, эта организация не может существовать. Всякий раз, когда недостаточно гармонии между характером людей и социальными учреждениями, везде, где эти учреждения внедрены насильственно, будь то путем революции или преждевременными реформами, результатом является неорганизованность общества, его распад. То есть внутри государства необходимо сформировать стабильное общество с устойчивыми взглядами, участники которого осознавали бы свою принадлежность к социальной организации и четко представляли цели и интересы всего общества, способствовали их достижению [3].

Дюркгейм Э., представитель классической социологии, рассматривает понятие власти с точки зрения иерархического взаимодействия. Главным проявлением таких взаимодействий является возможность одного из участников иерархии оказывать воздействие на другого, то есть иметь влияние на этого человека, иметь власть над ним. Основной формой проявления власти, по мнению Дюркгейма Э., является уступка: человек входит в повиновение для получения какой-либо жизненно важной услуги. Например, мы получаем определенные услуги от государства, но должны соблюдать его законы и нормы [4].

Одним из социологов, внесших весомый вклад в исследование проблем власти, является Вебер М. Большое внимание он уделял проблемам бюрократии. Ученый высказал предположение, что будущее общество будет диктатурой бюрократии, а не рабочего класса, в чем отчасти оказался прав. Вебер М. считал, что в современном ему обществе главный конфликт связан с борьбой государственного бюрократического аппарата и политических партий. Большое внимание он уделял проблемам власти, государства и общества, благодаря чему сейчас у интересующихся этой проблемой есть большая теоретическая база для проведения детальных исследований [5].

Изучение теорий этих философов и социологов позволило в рамках курса «Социология» провести социологическое исследование на тему: «Проблемы власти в Украине». Гипотеза исследования звучала так: причиной недоверия к власть имеющим является дефицит знаний граждан Украины о структуре и работе органов государственной власти, нежелание разбираться в существующих проблемах и предлагать помощь для их решения. Результаты проведенного социологического опроса в основном подтвердили такое предположение. Опрос был проведен среди 20 респондентов, из них 12 работников в возрасте от 26 до 56 лет, 8 студентов ХНЭУ им. С. Кузнеца по специальности «Международный бизнес» и НАУ «ХАИ» им. Н. Жуковского в возрасте от 17 до 19 лет; 6 женщин и 14 мужчин; 13 жителей Харькова, 4 жителя Харьковской области, 1 житель Донецкой области, 1 житель Днепро-

петровской области, 1 житель Запорожской области. Предлагаем рассмотреть выводы по результатам проведенного социологического опроса.

1. 80 % опрошенных считают, что с получением власти человек может измениться в худшую сторону.

2. 13 респондентов из 20 считают, что власть в Украине находится в руках олигархов и только один считает, что власть принадлежит народу.

3. 55 % респондентов считают, что митинги, забастовки и другие демократические формы проявления свободы не смогут повлиять на решения имеющих власть. Тем не менее, отрыв от тех, кто считает, что подобные акции помогут изменить ситуацию, незначителен (5 %).

4. 75 % респондентов не доверяют выборам, считают, что их результаты подвергаются фальсификации или же победитель известен еще до их проведения.

5. Большая часть респондентов сообщили, что они не доверяют органам власти. Особенно этот показатель критичен для исполнительной, судебной и законодательной властей: только 10 % высказали доверие судебной власти, исполнительной и законодательной и вовсе не доверяют.

6. 95 % респондентов не знают, куда обратиться при возникновении проблемы, которая находится в компетенции органов городской власти; это очень серьезный критический показатель. 75 % людей также не знают, какими методами органы городской власти будут решать их проблему.

7. 55 % опрошенных сообщили, что ничего не знают о работе органов городского управления, а 75 % хотели бы знать больше. Такие показатели свидетельствуют о необходимости участия в разного рода мероприятиях, которые помогли бы гражданам Украины узнать больше о работе органов управления и проникнуться к власти большим доверием. 100 % респондентов считают, что такие мероприятия необходимо проводить, а 40 % хотели бы их посетить.

Таким образом, уровень доверия украинцев к власти крайне низкий. Жители практически ничего не знают о работе представителей власти, однако, есть люди, которые интересуются работой органов власти. Решением проблем может быть проведение рассмотренных мероприятий, что позволило бы представителям власти стать ближе к народу, установить близкие длительные контакты с людьми, тем самым повысить уровень доверия граждан Украины и решить многие современные проблемы. Результаты опроса могут послужить базой для дальнейших исследований проблем власти в Украине и решения существующих проблем.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Сасина Л. А.

Литература: 1. Гоббс Т. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского. В 2 т. Т. 2. М. : Мысль, 1991. **2.** Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре, или принципы политического права. М. : Канон-Пресс, 1998. 416 с. **3.** Барулин В. Социальная философия : учебное пособие. М. : Фаир-Пресс, 2000. 560 с. **4.** Осипова Е. В. Социология Эмиля Дюркгейма. СПб. : Алетейя, 2001. 332 с. **5.** Bendix R. Max Weber. An Intellectual Portrait. University of California Press, 1977. 522 с.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИХ МЕТОДІВ ПЛАНУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ І МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

УДК 332.024.2

Теличко Б. І.

Магістрант 2 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність понять прогнозування та планування. Узагальнено способи впровадження програмно-цільового планування задля підвищення управлінської гнучкості та забезпечення автономії державних організацій в Україні.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, бюджет, планування, прогнозування, бюджетне прогнозування, постатейне (нормативне) бюджетування, індексний метод, програмно-цільовий метод, контрактна модель управління фінансами, адміністративна модель управління фінансами.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность понятий прогнозирования и планирования. Обобщены способы внедрения программно-целевого планирования для повышения управленческой гибкости и обеспечения автономии государственных организаций в Украине.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, бюджет, планирование, прогнозирование, бюджетное прогнозирование, постатейное (нормативное) бюджетирование, индексный метод, программно-целевой метод, контрактная модель управления финансами, административная модель управления финансами.*

Annotation. *The essence of the concepts of forecasting and planning. The ways of introducing target-oriented program planning to increase managerial flexibility and ensure the autonomy of state organizations in Ukraine are summarized.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, budget, planning, forecasting, budget forecasting, item-by-item (normative) budgeting, index method, program-target method, contractual model of financial management, administrative model of financial management.*

Прогнозування та планування є одними з основних робочих інструментів формування економічних показників, що дають змогу виявити найефективніші макроекономічні методи регулювання соціально-економічних процесів у суспільстві й одночасно є методологічною основою при розгляді питань прогнозування й планування базових галузей економіки.

Бюджетне планування є здійснюваним у кілька етапів: складання проектів бюджетів фінансовими органами різних рівнів, розгляд проектів бюджетів у виконавчих органах влади, розгляд проектів і затвердження бюджетів у законодавчих і представницьких органах державної влади різних рівнів і в органах місцевого самоврядування, поквартальний розподіл фінансовими органами державних, регіональних і місцевих рівнів доходів і витрат, а також складання зведених бюджетних розписів.

Бюджетне прогнозування (budgetary forecasting) є припущенням про напрямки розвитку бюджету, можливий стан його доходів і витрат у майбутньому, шляхи і терміни досягнення цих станів. Це є невід'ємною складовою бюджетного процесу, базою бюджетного планування. Прогноз будують на ретельному вивченні інформації про поточний стан бюджету, визначенні відповідно до виявлених закономірностей різних варіантів досягнення бюджетних показників, виявленні в результаті аналізу найкращого варіанта розвитку.

Прогнозування бюджету орієнтує на пошук оптимального розв'язання завдань, а також на вибір найкращого з можливих варіантів. У процесі бюджетного прогнозування розглядають різні варіанти бюджетної політики держави, різні концепції розвитку бюджету з урахуванням безлічі економічних і соціальних завдань, впливу об'єктивних і суб'єктивних факторів, що діють на державному, регіональному та місцевому рівнях. При цьому безперервність прогнозування бюджету обумовлює систематичне уточнення бюджетних показників і формування даних [6].

Найпоширенішими методами бюджетного планування та прогнозування є:

– індексний (від досягнутого);

– нормативний;

© Теличко Б. І., 2018

– балансовий;

– бюджетування, орієнтоване на результат;

– програмно-цільовий;

– експертного прогнозування;

– екстраполяції;

– моделювання;

– економічного аналізу [2].

Традиційним методом бюджетного планування та прогнозування є постатейне (нормативне) бюджетування, коли згідно із затвердженою бюджетною класифікацією відомства детально обґрунтовують статті витрат. За застосування цього методу основний акцент роблять на аналізі витрат і цільовому використанні коштів. Отримувачі бюджету складають кошториси своїх планованих витрат, які аналізуються і коригуються розпорядниками бюджетних коштів, а потім передаються на узгодження до уряду. Якщо загальна сума кошторисних заявок перевищує величину запланованих бюджетних доходів, виявляють пріоритетні витрати, а за іншими здійснюють скорочення.

Нормативний метод планування витрат і виплат використовують переважно при плануванні коштів на фінансування бюджетних заходів і складанні кошторисів бюджетних установ. Норми встановлюються законодавчими або підзаконними актами. Серйозним недоліком нормативного методу бюджетування є те, що не аналізується ефективність, отже, необхідність фінансування того чи іншого відомства в цілому.

Використання балансового методу дає змогу пов'язати фінансові ресурси органів державної влади із потребами в них, що випливають із прогнозу соціально-економічного розвитку, а також пов'язати витрати бюджетів з доходами, встановити пропорції розподілу коштів між бюджетами різного рівня, розподілити за кварталами доходи та витрати [4].

Програмно-цільовий метод є системним плануванням, виділенням бюджетних коштів на реалізацію встановлених законом або іншим правовим актом цільових програм. Цільова програма є комплексним документом, метою якого є вирішення пріоритетного на певний момент завдання. Програмно-цільовий метод витрат сприяє дотриманню єдиного підходу до раціонального використання коштів для розв'язання найгостріших завдань, є інструментом вирівнювання економічного стану окремих територій.

Порівняно з іншими методами програмно-цільовий метод (ПЦМ) є відносно новим, він отримав поширення лише останнім часом, хоча був відомий давно і вперше його було використано ще при розробці плану Державної комісії з електрифікації Росії (ГОЕЛРО). ПЦМ є тісно пов'язаним із нормативним, балансовим та економіко-математичними методами і передбачає розробку плану, починаючи з оцінки кінцевих потреб із урахуванням цілей розвитку економіки за подальшого пошуку й визначення ефективних шляхів і засобів їх досягнення та ресурсного забезпечення. За застосування цього методу реалізується принцип пріоритетності планування. Сутністю ПЦМ є відбір основних цілей розвитку, розробка взаємопов'язаних заходів у намічені терміни за збалансованого забезпечення ресурсами та їх використання [6].

Метод експертних оцінок розроблено на підставі оцінок, визначених і обґрунтованих компетентними фахівцями-експертами за своїми галузями знань народного господарства, соціальної сфери, оподаткування, фінансів, бюджетів тощо. Основною ідеєю прогнозування на підставі експертних оцінок є побудова раціональної процедури інтуїтивно-логічного мислення людини у поєднанні з кількісними методами оцінки й обробки отриманих результатів [7].

Залежно від термінів проведення перетворень, що є пов'язаними з упровадженням програмно-цільового планування, країни можна умовно розділити на дві групи.

1. Країни з форсованою стратегією впровадження методів програмно-цільового планування: Нова Зеландія, Велика Британія і Австралія.

2. Країни, що використовують стратегію активної трансформації, яка передбачає здійснення широкомасштабної бюджетної реформи, однак, із відставанням за темпами її реалізації. В основі цієї стратегії – крокова етапна трансформація, заснована на реформуванні способу бюджетування, бюджетного обліку та державного аудиту. До цієї групи належать США, Канада і Данія [4].

У найзагальнішому вигляді інтегрування елементів програмно-цільового планування до бюджетного процесу у міжнародній практиці відбувалося:

– у складі глибинних реформ державного сектора: Австралія, Велика Британія, Нова Зеландія;

– у межах окремих програм з точкової або часткової модернізації системи управління державними фінансами, що не зачіпають фундаментальних основ системи управління: Данія, Ірландія;

– за обмежених ініціатив щодо вдосконалення системи управління державними фінансами: Німеччина, Норвегія, Швеція [4].

Із точки зору традиції впровадження програмно-цільового планування виділяють дві основні моделі управління фінансами. Одну з моделей можна умовно назвати контрактною: система фінансування є побудованою на контрактних відносинах. Так, міністерство фінансує підвідомчі агентства на підставі контракту про надання послуг. У такій моделі значна частка послуг надається різними організаціями, відібраними на конкурсній основі; державні організації за таких умов не мають особливих переваг порівняно з приватним сектором і конкурують із ним у процесі надання суспільних послуг. До країн із контрактною моделлю належать Велика Британія, Австралія, Нова Зеландія, Канада. У цій моделі система формування бюджету являє собою формулювання цілей розвитку, передбачуваних напрямів видатків на їх досягнення, а також оцінку витрат. Друга модель носить умовну назву адміністративної: тут вищий рівень фінансує нижчий на підставі специфічних цільових показників і завдань (США, Франція).

Франція розпочала перехід до системи програмно-цільового планування у 2001 р. Після прийняття закону про державні фінанси в країні розпочався перехід від традиційної бюджетної системи до системи, сфокусованої на результатах. Бюджетні витрати мають вигляд трирівневої структури. На першому рівні нині представлені 34 місії, що відображають основні напрямки державної політики на середньострокову та довгострокову перспективу. Парламент схвалює бюджет на рівні цих місій. Місії висуваються урядом, водночас парламент може внести зміни у розподіл витрат серед програм службовців єдиної місії. Другий рівень являє собою близько 140 програм, кожна з яких охоплює пов'язаний комплекс заходів. Третій рівень – 500 підпрограм і видів діяльності, що уточнюють програмні цілі та використання ресурсів [4; 5].

Упровадження програмно-цільового планування неминуче супроводжується підвищенням управлінської гнучкості й автономії державних організацій. У низці країн фінансування поточних витрат бюджетних організацій є здійснюваним за допомогою одного асигнування на всі статті витрат. Виділення одного напрямку бюджетного асигнування не означає, що міністерства й відомства отримують повну свободу дій і звільняються від зовнішнього контролю над використанням виділених їм фінансових ресурсів. Водночас наявність кількох напрямків бюджетних асигнувань на поточні витрати не обов'язково означає відсутність серйозних обмежень управлінської гнучкості міністерств і відомств: справа в тому, що бюджетне законодавство може передбачати переміщення коштів між окремими напрямками асигнувань. Крім того, слід звернути увагу на ще один елемент підвищення фінансової гнучкості в органах влади, що використовується в багатьох країнах, – перенесення бюджетних асигнувань із поточного фінансового року на наступний, що обмежується певним відсотком від загальної суми асигнувань.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Назарова Г. В.

Література: 1. Поспелов Г. С., Ириков В. А. Программно-целевое планирование и управление : учебное пособие. М. : Эксмо, 2006. 440 с. **2.** Руднева Е. В. Целевые комплексные программы: организационно-экономический механизм : учебное пособие. М. : Наука, 2007. 124 с. **3.** Лавров А. М. Руководство по управлению общественными финансами на региональном и муниципальном уровне. М. : Дашков и К°, 2009. 286 с. **4.** Кухтин П. В., Моттаева А. Б. Государственное и муниципальное управление собственностью : монография. М. : Мир науки, 2014. 144 с. **5.** Маркова Н. С. Застосування європейського досвіду при формуванні сталого розвитку в Україні. *Інвестиції: практика та досвід.* 2013. № 1. С. 25–29. **6.** Моттаева А. Б. Методология пространственного распределения предпринимательских структур региона на основе развития транспортной инфраструктуры : автореф. … д-ра экон. наук : 08.00.05. СПб., 2012. 24 с. **7.** Моттаева А. Б. Региональная практика стимулирования инвестиционной активности и инноваций. *Мир экономики и права.* 2012. № 3. С. 48–56.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

УДК 657.411

Тишкевич С. С.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто різні підходи до визначення сутності поняття власного капіталу. Проведено порівняльний аналіз обліку його основних складових і ключових характеристик згідно із національними та міжнародними стандартами. Деталізовано процес наближення національних стандартів до стандартів міжнародного рівня.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, бухгалтерський облік, фінансова звітність, власний капітал, вкладений капітал, накопичений капітал, зароблений капітал, статутний капітал, резервний капітал, додатковий капітал, нерозподілений прибуток, міжнародні стандарти складання фінансової звітності, національні стандарти складання фінансової звітності.*

Аннотация. *Рассмотрены различные подходы к определению сущности понятия собственного капитала. Проведен сравнительный анализ учета его основных составляющих и ключевых характеристик в соответствии с национальными и международными стандартами. Детализирован процесс сближения национальных стандартов со стандартами международного уровня.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, собственный капитал, вложенный капитал, накопленный капитал, заработанный капитал, уставный капитал, резервный капитал, добавочный капитал, нераспределенная прибыль, международные стандарты составления финансовой отчетности, национальные стандарты составления финансовой отчетности.*

Annotation. *Different approaches to the definition of the essence of the concept of equity capital are considered. A comparative analysis of the accounting of its main components and key characteristics in accordance with national and international standards. Detailed process of approximation of national standards to international standards.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, financial statements, equity, invested capital, accumulated capital, earned capital, authorized capital, reserve capital, additional capital, retained earnings, international financial reporting standards, national accounting standards.*

За сучасних умов існують чимало факторів, що заважають вітчизняним підприємствам стабільно функціонувати та співпрацювати. З огляду на це однією з найважливіших складових, на яку звертають увагу акціонери та інвестори, є власний капітал – ключовий показник, який відображає фінансовий стан підприємства, характеризує успішність його діяльності та потенціал для подальшого розвитку.

Управління власним капіталом є здійснюваним на підставі інформації, що збирається системою бухгалтерського обліку та відображається у фінансовій звітності. Із урахуванням отриманих даних щодо власного капіталу керівництво приймає управлінські рішення задля покращення фінансового стану підприємства.

Останнім часом задля наближення національних стандартів до міжнародного рівня до національного законодавства внесено певні зміни, що визначають порядок відображення власного капіталу в обліку та звітності. Однак, це питання потребує подальшого аналізу й оцінки отриманих результатів, пошуку проблем і розробки заходів удосконалення обліку власного капіталу підприємства, чим і зумовлено актуальність цієї теми.

Дослідженням проблем обліку власного капіталу займалися і займаються Бутинець Ф. Ф., Кірейцев Г. Г., Голов С. Ф., Пушкар М. С., Коваль Л. В., Горбатюк В. В., Сопко В. В. та ін.

Метою написання статті є порівняльний аналіз сутності поняття власного капіталу, його складових та ключових характеристик за національними та міжнародними стандартами, а також окреслення напрямів подальшого вдосконалення національних стандартів бухгалтерського обліку.

Нині в Україні для стимулювання та покращення умов співпраці між національними та зарубіжними підприємствами триває процес наближення національної системи бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів. З огляду на це останнім часом Міністерством фінансів України розроблено та реалізовано законопроекти щодо

© Тишкевич С. С., 2018

реформування національних стандартів та їх наближення до міжнародного рівня. Однак, на сьогодні процес реформування стандартів не можна вважати завершеним, адже на стадії розробки перебувають чимало проектів, які в перспективі повинні максимально нівелювати розбіжності між українською та європейською системами обліку. Важливою складовою, що продовжує зазнавати суттєвих змін згідно із процесом реформування є питання обліку власного капіталу [3].

Згідно із затвердженим Міністерством фінансів України 07.02.2013 р. національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» власним капіталом є частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань [1]. У міжнародних стандартах бухгалтерського обліку (МСБО) чіткого визначення сутності поняття власного капіталу не існує, його аналогами можна вважати поняття чистих активів або капіталу. У таблиці розглянуто особливості процесу обліку капіталу за міжнародними стандартами фінансової звітності та його подальшого відображення у звітності (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Облік капіталу за МСФЗ та його подальше відображення у звітності

Поняття, що тлумачиться	Стандарт	Назва стандарту
Визначення капіталу	Концептуальна основа фінансової звітності (Framework)	Принципи підготовки фінансової звітності
Характеристика капіталу та його відмінності від зобов'язань	МСФЗ (IFRS) 7	Фінансові інструменти: розкриття інформації
	Інтерпретації МСФЗ (IFRIC) 2	Частки участі в кооперативах і подібних фінансових інструментах
Відображення у складі капіталу зміни вартості окремих видів активів, а також відстрочені податки, пов'язані із цим	МСБО (IAS) 12	Податки на прибуток
	МСБО (IAS) 16	Основні засоби
	МСБО (IAS) 38	Нематеріальні активи
	МСБО (IAS) 39	Фінансові інструменти: визнання й оцінка
Відображення у складі капіталу результатів змін облікової політики та виправлення помилок	МСФО (IAS) 8	Облікові політики, зміни в облікових оцінках і помилки
Відображення у складі капіталу результатів змін курсової різниці	МСФО (IAS) 21	Вплив змін валютних курсів
Розкриття інформації щодо власного капіталу у фінансовій звітності підприємства	МСБО (IAS) 1	Подання фінансових звітів
	МСФЗ (IFRS) 7	Фінансові інструменти: розкриття інформації
	Інтерпретації МСФЗ (IFRIC) 2	Частки членів кооперативних суб'єктів господарювання та подібні інструменти

Порівняльний аналіз положень НП(С)БО та МСБО щодо обліку власного капіталу дає підстави стверджувати, що міжнародні стандарти є більш орієнтованими на розкриття інформації про капітал, необхідної потенційним інвесторам, адже регламентують чіткіші та конкретніші умови щодо обліку емісії акцій, власних викуплених акцій та інших операцій, що є пов'язаними з капіталом. Отримати інформацію щодо власного капіталу інвестори можуть у звіті про зміни у власному капіталі (Statement of changes in shareholders' equity). Також у міжнародній практиці виділяють вкладений капітал і зароблений капітал як основні складові капіталу підприємства [2; 3].

Вкладений (інвестований) капітал є величиною коштів, створюваною майбутніми власниками підприємства на момент його організації. Вона може змінюватися лише в разі вилучення коштів власником або залучення додаткових інвестицій. У свою чергу, вкладений капітал акціонерної компанії зазвичай має дві складові:

– номінальний випущений капітал – загальна номінальна вартість випущених акцій;

– додатковий капітал від випуску акцій – кошти, які акціонери інвестували понад номінальну вартість акцій [3].

Зароблений капітал – це величина коштів, що були реінвестовані власниками у підприємство за рахунок отриманого прибутку. Тобто зароблений капітал відображає збільшення чистих активів підприємства за рахунок власної діяльності протягом усього періоду існування та має три складові:

– доходи та витрати, що відносяться безпосередньо на капітал;

– накопичений нерозподілений чистий прибуток;

– резерви, створені з чистого прибутку [3].

За вітчизняною практикою власний капітал розподіляють на вкладений (інвестиційний) капітал та накопичений капітал.

Вкладений (інвестиційний) капітал створюється завдяки вкладам власників та отриманню акцій чи паїв як погашення зобов'язань покупцями. Його складовими є зареєстрований капітал (статутний та пайовий капітал) і додатково вкладений капітал (дохід від емісії акцій; внески акціонерів, що перевищують статутний фонд).

Накопичений капітал – це капітал, що акумулюється підприємством за рахунок успішної господарської діяльності. Складовими накопиченого капіталу є:

– нерозподілений прибуток (непокритий збиток);

– резервний капітал;

– інший додатковий капітал [1; 3].

Порівняльний аналіз положень за міжнародними та національними стандартами щодо тлумачення та складових власного капіталу дає підстави стверджувати, що істотної різниці між ними немає. Національні стандарти є наближеними до міжнародних завдяки реформуванню системи бухгалтерського обліку, згідно із чим до НП(С)БО 1 внесено зміни щодо структури та назви форм звітності. Відповідно до цих змін у балансі з'явилися такі статті, як «зареєстрований капітал» і «капітал у дооцінках», а у Звіті про фінансові результати тепер слід відображати сукупний дохід підприємства. Інформацію щодо змін у статутному та пайовому капіталі, а також ту, що характеризує внески до оголошеного статутного капіталу, відображають на рахунку 40 «Зареєстрований капітал». тоді як рахунок 41 «Капітал у дооцінках» створено задля обліку дооцінки чи уцінки необоротних активів і фінансових інструментів, які згідно із національними стандартами належать до власного капіталу та відображаються у Звіті про фінансові результати [4].

Незважаючи на ці зміни, національні стандарти, що регулюють облік власного капіталу, мають певні розбіжності із міжнародними. Найголовніші відмінності, що потребують якшвидшого розв'язання, стосуються реформування стандартів відображення у звітності податкових і соціальних відрахувань та формування жорсткіших умов створення різних видів резервів, що належать до власного капіталу. Проблемним питанням також є процес формування доходів майбутнього періоду за рахунок відсотків і дивідендів [6].

Таким чином, на підставі порівняльного аналізу основних принципів обліку власного капіталу за національними та міжнародними стандартами можна стверджувати, що на сьогодні між ними залишаються певні розбіжності. Головною причиною відмінностей можна вважати орієнтованість міжнародних стандартів на розкриття передусім інформації про капітал акціонерних компаній, що є необхідною інвесторам як ключовий фактор під час прийняття рішення щодо придбання акцій певного підприємства. В Україні триває процес наближення національних стандартів до міжнародного рівня шляхом їх реформування, на сьогодні досягнуто певних позитивних результатів. Однак, цей процес, незважаючи на велику кількість перешкод, потребує подальшого розвитку, адже більша відкритість інформації про власний капітал, яку забезпечують міжнародні стандарти, підвищить довіру зарубіжних інвесторів до українських підприємств, що дозволить збільшити обсяги залучення іноземного капіталу, сприятиме розвитку співпраці між національними та зарубіжними підприємствами.

Науковий керівник – старший викладач Горяєва М. С.

Література: 1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до [...] : Закон України від 07.02.2013 № 73 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13. **2.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1). Подання фінансової звітності : Міжнародний документ від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_013. **3.** Коваль Л. В., Горбатюк В. В. Власний капітал: облік та представлення у звітності в контексті національних та міжнародних стандартів. *Облік і фінанси.* 2013. № 10. С. 310–318. **4.** Тюннікова К. В., Квачан О. С. Порівняльна характеристика категорії «власний капітал» за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/62852/7/Tiunnikova_Kvachan.pdf. **5.** Нововведения в бухгалтерском учете // Вісник. Офіційно про податки. URL: http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/6476. **6.** Петришина Н. С., Греснюк О. О. Порівняльна характеристика категорії «власний капітал» за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. *Облік і аудит.* 2013. № 1. С. 74–79.

ПСИХОЛОГІЯ UX: ЯК ПРАЦЮЄ УВАГА

УДК 004.23

Тищенко В. І.

Магістрант 1 року навчання
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано, що для проектування інтерфейсів UX-дизайнеру важливо розуміти поведінку, звички та потреби користувачів. Проаналізовано, чому розуміння механізмів пізнання є необхідним для свідомого використання дизайнером патернів, характерних для всіх людей. Конкретизовано концепцію, функції та типи візуальної уваги задля застосування набутих знань у повсякденній роботі.*

Ключові слова: *психіка, психологія, типи поведінки, користувач, дизайнер, мислення, досвід, дизайн-мислення, досвід користувача, інтерфейс, патерн, увага, типи уваги, візуальна увага, концепція.*

Аннотация. *Обосновано, что для проектирования интерфейсов UX-дизайнеру важно понимать поведение, привычки и потребности пользователей. Проанализировано, почему понимание механизмов познания необходимо для сознательного использования дизайнером паттернов, характерных для всех людей. Конкретизированы концепция, функции и типы визуального внимания.*

Ключевые слова: *психика, психология, типы поведения, пользователь, дизайнер, мышление, опыт, дизайн-мышление, опыт пользователя, интерфейс, паттерн, внимание, типы внимания, визуальное внимание, концепция.*

Annotation. *It is substantiated that in order to design interfaces, it is important for a UX-designer to understand the behavior, habits and needs of users. Analyzed why an understanding of the mechanisms of cognition is necessary for the designer to consciously use patterns that are common to all people. Concretized the concept, functions and types of visual attention for the application of acquired knowledge in daily work.*

Keywords: *psyche, psychology, types of behavior, user, designer, thinking, experience, design thinking, user experience, interface, pattern, attention, attention types, visual attention, concept.*

На що ми звертаємо увагу? Увага – це здатність, що допомагає людині вибирати інформацію з різних стимулів і процесів. Саме завдяки увазі вирішуємо, чи хочемо мати справу зі стимулом, чи ні. Іноді цей процес відбувається автоматично, а іноді особа концентрується на проблемі, яку слід розв'язати.

Психологія уваги є пов'язаною з механізмами сприйняття, які формують поведінку, її сталість. Дослідники, які займаються вивченням уваги, концентруються передусім на слуху та зорі.

Просторова та функціональна увага. Існують два типи візуальної уваги – просторова та функціональна. За просторової уваги людина звертає увагу на конкретну область, за функціональної – на певну ознаку, наприклад колір [3].

Обробка інформації. Щоб створювати продукти, що привертають увагу, важливо розуміти, як відбувається процес обробки інформації, хоча це є спірним питанням. Як тільки завершується один період, розпочинається наступний, при цьому кожний наступний період містить усе складніші ознаки оброблюваного стимулу. Інші стверджують, що цей процес є безперервним, тобто кожний стимул передається миттєво.

Типи уваги. Існують різні типи уваги, що є визначуваними ситуацією та інтенсивністю стимулу. Виборча увага є автоматичним процесом, який залежно від ситуації вибирає між менш і більш важливим стимулом. Оскільки ми можемо одночасно стежити тільки за чимось одним, такий процес допомагає вибрати найважливіший стимул у певній ситуації. UX-дизайнеру слід пам'ятати про постійні зміни: інтенсивні зміни навколишнього середовища привертають увагу користувача. Із урахуванням цього можна свідомо створювати користувальницький досвід, який дійсно підходить користувачу [2].

Розподіл уваги: якщо процес є автоматичним, то одночасно може відбуватися кілька процесів. Доречним прикладом є ситуація, коли людина одночасно керує автомобілем і розмовляє. Але оскільки одночасно особа здатна приділяти увагу лише одному процесу, якщо щось непередбачене на дорозі, водієві доведеться припинити спілкування та сконцентруватися саме на керуванні. За таких умов відбувається фокусування уваги, тобто вона обмежується одним об'єктом, дією чи стимулом [2].

Сфокусована увага – здатність мозку протягом певного періоду часу концентруватися на одному стимулі. Стійкість уваги є визначуваною її тривалістю та інтенсивністю навіть за несприятливих умов дії різних подразників. UX-дизайнеру важливо розуміти, що стійка увага діє, якщо користувач працює або навчається, і все в інтерфейсі має бути підпорядковане цій меті [1].

© Тищенко В. І., 2018

Увага є обмеженим когнітивним ресурсом, UX-дизайнер має прагнути скоротити когнітивне навантаження. Модальність кожного почуття використовує окремі ресурси уваги [1]. Аудіальне завдання менше заважатиме виконанню візуального завдання, ніж вторинне візуальне завдання. Так, людині простіше стежити за дорогою і телефонувати, ніж стежити за дорогою і дивитися на GPS-навігатор. Одночасно ми здатні виявляти п'ять-дев'ять об'єктів, отже, область просторового уваги є непостійною, може як збільшуватися, так і зменшуватися [3].

Ефект вечірки. Ефект вечірки – це здатність налаштовуватися на один голос у натовпі інших. Подібне може відбуватися й у цифровому середовищі. Як пояснює у своїй статті д-р Сьюзан Вайншенк, для залучення уваги можна використовувати колір, контраст, шрифти, білий простір і звукові сигнали [3].

Занадто великий вибір (Закон Хіка): чим більшим є вибір, тим більшим є когнітивне навантаження. Цей закон описує те, скільки часу потрібно людині на прийняття рішення залежно від кількості варіантів: збільшення кількості варіантів збільшує кількість часу на прийняття рішення [1].

Сліпота до змін. Залежно від рівня концентрації уваги наш мозок може абсолютно не помічати зміни, що відбуваються навколо. UX-дизайнер має створювати продукти згідно із основними цілями і завданнями користувача. UX – це скринька зі скарбами, повна корисних методів і технік. Створення карти подорожі користувача або проведення аналізу завдання дає змогу уникнути ефекту «сліпоти до змін».

Науковий керівник – канд. техн. наук, доцент, професор Браткевич В. В.

Література: 1. Гибкая методология разработки. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki. **2.** Выбор стилистики сайта. URL: http://www.fotokomok.ru/vybor-stilistiki-sajta. **3.** Влад В. Головач. Дизайн пользовательского интерфейса. Искусство мыть слона. М., 2009. 98 с.

УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНОЮ КУЛЬТУРОЮ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 658.114.8.0.012.46

Томіна А. І.

Магістрант 1 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні фактори впливу на розвиток корпоративної культури. Обґрунтовано важливість створення адекватних умов для підвищення рівня корпоративної культури та трудової поведінки співробітників.*

Ключові слова: *підприємство, організація, підприємництво, компанія, культура, корпоративна культура, трудова поведінка, менеджмент.*

Аннотация. *Рассмотрены основные факторы влияния на развитие корпоративной культуры. Обоснована важность создания адекватных условий для повышения уровня корпоративной культуры и трудового поведения сотрудников.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, предпринимательство, компания, культура, корпоративная культура, трудовое поведение, менеджмент.*

Annotation. *The main factors influencing the development of corporate culture are considered. The importance of creating adequate conditions for raising the level of corporate culture and labor behavior of employees is substantiated.*

© Томіна А. І., 2018

Keywords: *enterprise, organization, entrepreneurship, company, culture, corporate culture, labor behavior, management.*

Актуальність теми дослідження є зумовленою важливістю підвищення рівня корпоративної культури сучасного вітчизняного підприємства. Нині зростає рівень конкуренції, а тому організації шукають нові шляхи для покращення внутрішньої структури та досягнення вищих ринкових позицій. Одним із вагомих елементів є розвиток корпоративного сектора.

Дослідженням корпоративної культури займалися і займаються Томпсон А., Хает Г., Харріс Ф., Моран Р., Благова Ю., Богатирьова М., Євтушевський В., Клейнер Г. та ін.

Метою написання статті є аналіз сутності корпоративної культури, її ролі у стратегічному розвитку підприємства та забезпеченні стабільного фінансового стану організації.

Існують чимало підходів до формування корпоративної культури. Так, Харріс Ф. і Моран Р. запропонували розглядати корпоративну культуру із урахуванням десяти характеристик:

– усвідомлення себе та свого місця в організації;

– комунікаційної системи та мови спілкування;

– зовнішнього вигляду, одягу та презентації себе на роботі;

– що і як їдять люди, звички та традиції у цій галузі;

– усвідомлення часу, ставлення до нього та його використання;

– взаємини між людьми;

– цінності та норми;

– віра у щось і ставлення чи прихильність до чогось;

– процес розвитку працівника і навчання;

– трудова етика та мотивація.

Корпоративна культура складається з різних елементів, що проявляють такі цінності, як поведінка, філософські переконання, знаково-символічна система (міфи, ритуали, обряди, вірування). Корпоративна культура є способом визначення, ведення та реалізації справ. Це цілісна система цінностей, ідей та філософських переконань організації, основа її культури, те, чим зумовлено подальший напрям роботи. Такі цінності слід передавати витонченими методами, за застосування розповідей, історій і міфів.

Церемонії та ритуали – символічні заходи, що наявні у повсякденному житті організації. Організації, що приділяють увагу корпоративній культурі, розроблять власні ритуали, намагаються їх дотримувалися. Це головна риса унікальності культури кожної організації та управління всередині фірми. Методи, що є дієвими в одній організації, можуть бути неефективними в іншій [8].

Корпоративній культурі притаманні:

– загальність – їй підпорядковані всі види стосунків як усередині організації, так і взаємини із зовнішнім середовищем;

– неформальність існує паралельно організаційній структурі управління;

– стійкість ґрунтується на традиціях [6].

Зовнішнє середовище істотно впливає на організацію, що позначається на її культурі. Однак, як свідчить практика, дві організації, що функціонують у одному і тому самому оточенні, можуть мати дуже різні культури, оскільки, маючи спільний досвід, члени різних організацій по-різному розв'язують дві дуже важливі проблеми.

1 Зовнішня адаптація: що має бути зроблено організацією для того, щоб вижити за умов жорсткої зовнішньої конкуренції.

2. Внутрішня інтеграція: як внутрішньоорганізаційні процеси і відносини сприяють її зовнішній адаптації [5].

Факторами, що впливають на корпоративну культуру, є:

– індивідуальна автономність – ступінь відповідальності, самостійності та можливості для прояву ініціативи в організації;

– структура – взаємодія органів та осіб, правил, керівництва та контролю;

– напрям – постановка цілей і діяльність організації;

– інтеграція – наскільки суб'єкти за потреби користуються підтримкою в організації;

– управлінське забезпечення – наскільки менеджери допомагають своїм підлеглим, комунікаційні зв'язки в організації;

– підтримка – чи допомагають керівники своїм підлеглим;

– стимулювання – ступінь винагороди за виконану роботу;

– ідентифікація – ступінь ототожнення працівників із організацією в цілому;

– управління конфліктами – кількість розв'язаних конфліктів;

– управління ризиками – чи беруть працівники на себе ризик під час роботи з інноваціями [6].

Ці характеристики передбачають як структурні, так і поведінкові вимірювання. Організацію можно детально проаналізувати та описати на підставі перерахованих параметрів і властивостей.

Ще одна група питань належить до встановлення цілей і вибору засобів їх досягнення. В одних організаціях працівники беруть участь у формуванні цілей, отже, беруть на себе відповідальність за їх досягнення. В інших організаціях працівники беруть участь тільки у виборі методів і засобів досягнення цілей, а у третіх нічого з названого не спостерігається.

У будь-якій організації працівники мають брати участь у:

– виборі значущої для організації інформації;

– визначенні нових напрямів досягнення запланованих результатів;

– аналізі успіхів та невдач у процесі виконання поставлених задач.

Важливо вести постійний пошук найефективніших засобів спільної роботи в організації для швидкого досягнення цілей [2].

Проблемами внутрішньої інтеграції є:

– спільна мова та концептуальні категорії: вибір методів комунікації, розуміння значення використовуваної мови та концепцій);

– межі організації та критерії входження і виходу з неї: критерії членства в організації та її групах;

– влада і статус: визначення правил придбання, підтримки та втрати влади; визначення й розподіл статусів у організації;

– особистісні стосунки: установлення формальних і неформальних правил щодо характеру організаційних стосунків між працівниками із урахуванням їх віку, статі, освіти, досвіду;

– визначення допустимого рівня відкритості на роботі;

– нагородження та покарання: визначення базових критеріїв бажаної та небажаної поведінки та відповідних її наслідків;

– ідеологія та релігія: окреслення значення та ролі цих феноменів у житті організації [2].

Корпоративна культура формується під впливом багатьох факторів зовнішнього та внутрішнього оточення. Велике значення має особиста культура керівника (виховання, поведінка, віра та цінності), оскільки вона впливає на культуру організації. Особливо сильним цей вплив є, якщо організація перебуває на стадії становлення, а її керівник має видатні особистісні та професійні якості [4].

В основі такого управління корпоративною культурою має бути розуміння культури корпорації як важливої інтелектуальної активності. У такому контексті управління корпоративною культурою можна охарактеризувати як сукупність дій і заходів, що є спрямованими на забезпечення ефективного планування, організації та контролю процесів формування та розвитку культури організації, а також мотивацію процесів її постійного вдосконалення задля досягнення максимального результату від використання культурних факторів у процесі функціонування організації за мінімізації витрат на їх формування та розвиток

Поняття інтелектуальних активів як важливих факторів діяльності економічного суб'єкта обумовлює необхідність формування у корпоративній структурі відповідного підрозділу або відділу, що здійснює процес накопичення та використання інтелектуальних корпоративних активів. Застосування нових підходів до процесу управління корпоративною культурою у межах діяльності такого структурного підрозділу сприятиме досягненню максимального результату від використання потенціалу корпоративної культури.

Формування навчальної культури надає корпоративним культурним процесам та явищам характеру безперервного навчання й застосування інновацій. В основі цього процесу – набір стабільних цінностей, уявлень, ментальних моделей.

Вартовий підхід до формування корпоративної культури дає змогу мобілізувати її потенціал у напрямку збільшення вартості, створеної економічним суб'єктом. В основі такого підходу – вартісна думка, корпоративний оптимізм, орієнтація на клієнта, надання виконавцям повноважень, внутрішнє підприємництво, розгляд управління як процесу надання послуг кінцевим виконавцям, визначальна роль корпоративних знань [8].

Щоб корпоративна культура ефективно реалізовувала свої завдання щодо підвищення результативності функціонування фірми, необхідною є формалізація елементів корпоративної культури в корпоративному середо-

вищі. Це досягається за розробки й упровадження до корпоративної практики корпоративних кодексів поведінки, що закріплюють основні принципи діяльності корпорації, орієнтують повсякденні дій керівництва та персоналу, а також взаємодію корпорації із зовнішніми суб'єктами. Упровадження подібних кодексів сприяє посиленню позитивного впливу корпоративної культури на процес формування стійких та взаємовигідних соціальних зв'язків організації з різними соціальними силами суспільства, активізації соціальної спрямованості сучасного бізнесу, підвищення конкурентоспроможності, механізму зниження транзакційних витрат економічного суб'єкта, а також інших процесів у межах економічної діяльності організації [6].

Таким чином, корпоративна культура впливає на управління в організації, формує відповідну мотивацію. Це система матеріальних і духовних цінностей, які виявляються у поведінці, взаємодії та спілкуванні працівників між собою, а також із зовнішнім середовищем. Культурними цінностями організації є довіра, креативність, схильність до ризику, інноваційність. Важливим критерієм упровадження корпоративної культури є певний рівень інтелектуальної зрілості персоналу. Позитивний вплив особистості лідера діє як мотивація, надихає колектив на здійснення поставлених цілей. Для прийняття рішення щодо вдосконалення методів управління поведінкою персоналу за допомогою корпоративної культури дієвим є аналіз персоналу підприємства, пошук нових найефективніших напрямів спільної роботи в організації задля швидкого досягнення поставлених цілей.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Гонтарева І. В.

Література: 1. Грейсон Д., О'Делл К. Американский менеджмент на пороге XXI в. М. : Экономика, 1991. 320 с. **2.** Благов Ю. Е. Генезис концепции корпоративной социальной ответственности. *Вестник Санкт-Петербургского университета.* 2006. № 2. С. 3–24. **3.** Богатырев М. Р. Организационная культура: сущность и роль в системе управления : дис. … канд. экон. наук : 08.00.05. М., 2005. 160 с. **4.** Євтушевський В. А. Корпоративне управління : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 406 с. **5.** Клейнер Г. Б. Развитие теории экономических систем и ее применение в корпоративном и стратегическом управлении. М. : ЦЭМИ РАН, 2010. 59 с. **6.** Томпсон А. А., Стрикленд А. Д. Стратегический менеджмент. Концепции и ситуации для анализа. М. : Вильямс, 2004. 928 с. **6.** Хаєт Г. Л., Єськов О. Л., Ковалевський С. В., Медведєва О. А. Корпоративна культура : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2003. 404 с. **7.** Дем'янишин С. А. Вдосконалення системи морального і матеріального стимулювання в ТОВ «ПК «Зоря Поділля»» Гайсинського району Вінницької області. URL: http://lib.udau.edu.ua/bitstream/123456789/2043.pdf. **8.** Дмитренко М. Й. Корпоративна культура: біхевіоральний і праксеологічний аспекти. *Вісник Житомирського державного університету.* 2014. № 5. С. 3–7. **9.** Ефремов В. С. Классические модели стратегического анализа и планирования: модель ADL/LC. URL: https://www.cfin.ru/press/management/1998-1/09.shtml.

ПЕРЕВАГИ Й НЕДОЛІКИ ПЕРЕХОДУ НА СПРОЩЕНУ СИСТЕМУ ОПОДАТКУВАННЯ

УДК 336.221

Тройнікова О. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність спрощеної системи оподаткування. Згідно із Податковим кодексом України конкретизовано особливості цієї системи для кожної групи платників податку. Проаналізовано переваги та недоліки застосування спрощеної системи оподаткування.*

Ключові слова: *підприємство, організація, підприємництво, приватний підприємець, фінанси, податок, оподаткування, єдиний податок, спрощена система оподаткування.*

© Тройнікова О. В., 2018

Аннотация. *Рассмотрена сущность упрощенной системы налогообложения. В соответствии с Налоговым кодексом Украины конкретизированы особенности этой системы для каждой группы налогоплательщиков. Проанализированы преимущества и недостатки применения упрощенной системы налогообложения.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, предпринимательство, частный предприниматель, финансы, налог, налогообложение, единый налог, упрощенная система налогообложения.*

Annotation. *The essence of the simplified taxation system is considered. In accordance with the Tax Code of Ukraine, the specifics of this system for each group of taxpayers are specified. The advantages and disadvantages of using the simplified taxation system are analyzed.*

Keywords: *enterprise, organization, business, private entrepreneur, finance, tax, taxation, single tax, simplified taxation system.*

Питання спрощеної системи оподаткування є одним із важливих для суб'єктів малого підприємництва. Воно є також важливим і для держави, оскільки у зовнішньоекономічному просторі їй необхідно забезпечити стабільний економічний розвиток малого підприємництва як одного з важливих елементів ринкової системи. Саме цим зумовлено актуальність питання переходу на спрощену систему оподаткування. Нині ця система оподаткування, обліку та звітності є сплатою підприємцями єдиного податку.

Дослідженням проблемних питань спрощеної системи оподаткування займалися і займаються Солошенко Л., Рудий Є., Василенко А., Ткаченко О., Сук Л., Орлюк О., Панасюк В., Ковальчук Є. та ін.

Ставки визначено у підпункті 293.2 Податкового кодексу України.

1. Перша група єдиного податку – 10 % від суми прожиткового мінімуму працездатної особи, тобто 168,40 грн.

2. Друга група єдиного податку – 20 % мінімальної заробітної плати, тобто 640,00 грн.

3. Ставку єдиного податку-2017 для третьої групи платників встановлено у відсотках від отриманого доходу: 3 % – третя група (застосовують платники ПДВ); 5 % – третя група (застосовують неплатники ПДВ).

4. Починаючи з 2015 р., четверту групу єдиного податку сформовано з колишніх платників фіксованого сільськогосподарського податку. Платників, які до 2015 р. належали до четвертої групи, тепер віднесено до третьої. Починаючи з 2015 р., для платників четвертої групи єдиного податку збережено майже всі умови їх оподаткування, які раніше було передбачено для платників ФСП. На цю групу не поширюються обмеження щодо обсягів доходу або кількості найнятих працівників, як це передбачено для платників першої та другої груп [4].

Якщо підприємець вирішив перейти на спрощену систему оподаткування, йому слід ознайомитися з усіма перевагами та недоліками цієї системи. Зауважимо, що в жодній країні не один податок, тим паче не одна система оподаткування, не є досконалою.

Найголовнішою перевагою спрощеної системи оподаткування є те, що податковий тиск на представників малого та середнього бізнесу зменшується. Але спрощена система не повністю вирішила питання щодо усунення тіньової економіки в малому та середньому бізнесі. Незважаючи на те, що підприємство не отримує великих прибутків, своїм переходом на спрощену систему оподаткування воно застраховує себе від численних перевірок, непорозумінь та штрафів, які, на жаль, так часто трапляються на практиці.

Також спрощена система оподаткування обліку та звітності дозволяє невеликому підприємству зменшити чисельність штату бухгалтерії, а завдяки цьому підняти свою рентабельність через зменшення витрат на оплату праці [2].

Основною перевагою застосування спрощеної системи оподаткування для платників податків є звільнення їх від сплати багатьох податків і зборів.

Перевагами цієї системи є те, що:

– значно полегшується облік (документальний) господарської діяльності платників податків;

– не потрібно додаткових знань щодо оподаткування, немає потреби відстежувати всі зміни у законодавстві про податки та збори;

– полегшено складання податкової звітності;

– фізичним особам надано право не застосовувати при розрахунках зі споживачами РРО;

– надано право вибору реєстрації як платника ПДВ [3].

Головним недоліком спрощеної системи оподаткування є те, що суб'єкти господарювання, які перебувають у першій та другій групах платників єдиного податку, сплачують податок незалежно від результатів господарської діяльності, тобто навіть якщо у них за податковий період дохід дорівнює нулю.

Іншими недоліками цієї системи оподаткування є:

– обмеження за обсягом діяльності (розмір виручки) таких суб'єктів;

– сума єдиного податку фізичної особи – платника податків сплачується авансом за звітний період (квартал), при цьому не враховується, чи буде фактично отримано дохід від здійснення такої діяльності за звітний період;

– існує перелік заборонених видів діяльності для перебування на спрощеній системі оподаткування: не можуть бути єдинниками брокери, банки, страхові компанії та інші фінансові установи;

– якщо підприємство зазнає великих збитків, то йому менш вигідно використовувати спрощену систему, ніж загальну;

– обмеження за способом розрахунків [3].

Ця інформація ілюструє лише деякі переваги та мінуси перебування на спрощеній системі оподаткування. Для визначення, яку систему оподаткування доцільніше вибрати конкретному суб'єкту підприємницької діяльності, потрібно володіти сукупністю інформації про перелік господарських операцій, здійснюваних підприємством; кількість осіб, які перебувають у трудових відносинах; обсяг доходу, рентабельність платника податків та інші відомості, на підставі яких можна надати правову консультацію щодо вибору системи оподаткування.

Таким чином, приймаючи рішення про перехід на спрощену систему оподаткування, підприємець не звільняється автоматично від податкового тягаря. Важливо враховувати безліч факторів, серед яких найважливіше місце посідає рентабельність здійснення тих чи інших видів підприємницької діяльності. Чимало економістів погодяться, що єдиний податок для приватних підприємців необхідний, щоб вивести частину економіки України з «тіні», а також привчити приватних підприємців сплачувати податки. Однак, упровадження єдиного податку також спричинило ухилення від сплати інших податків.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Волошан І. Г.

Література: 1. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва : Закон України від 03.07.98 №727/98 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/727/98/ed19980703. **2.** Василенко А. Вигоди та переваги єдиного податку. *Все про бухгалтерський облік.* 2008. № 70. С. 56–63. **3.** Солошенко Л., Хмелевський І. Чи такий уже єдиний цей єдиний податок, або які податки (не) сплачує єдиноподатник. *Податки та бухгалтерський облік.* 2009. № 98. С. 23–27. **4.** Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **5.** Собецький А. Бути чи не бути єдинником – обираємо систему оподаткування. *Все про бухгалтерський облік.* 2007. № 49. С. 63–65. **6.** Крисоватий А. І., Десятнюк О. М. Податкова система : навч. посіб. Тернопіль : Карт-бланш, 2006. 332 с.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОБУДОВИ СИСТЕМ КАЛЬКУЛЮВАННЯ Й УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ЗА ЦІЛЬОВИМ ПІДХОДОМ

УДК 657.474.57

Тройнікова О. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено проблему оптимізації витрат на підприємствах. Наведено класифікацію основних систем обліку витрат. Проаналізовано методи розподілу витрат, їх особливості, переваги та недоліки впровадження. Стисло охарактеризовано системи калькулювання витрат за цільовим підходом.*

© Тройнікова О. В., 2018

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, витрати, класифікація, методи обліку витрат, методи розподілу витрат, калькулювання, оптимізація витрат, цільовий підхід.*

Аннотация. *Исследована проблема оптимизации затрат на предприятиях. Приведена классификация основных систем учета затрат. Проанализированы методы распределения затрат, их особенности, преимущества и недостатки внедрения. Кратко охарактеризованы системы калькулирования затрат в соответствии с целевым подходом.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, расходы, классификация, методы учета затрат, методы распределения затрат, калькулирование, оптимизация затрат, целевой подход.*

Annotation. *The problem of cost optimization in enterprises is investigated. The classification of the main cost accounting systems is given. The methods of cost allocation, their features, advantages and disadvantages of implementation are analyzed. The cost calculation systems are briefly characterized according to the target approach.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, expenses, classification, cost accounting methods, cost allocation methods, calculation, cost optimization, target approach.*

За сучасних ринкових умов основною метою будь-якого бізнесу є отримання прибутку, тобто збільшення ринкової вартості підприємства. Підприємству доводиться пристосовуватися до жорстокої конкуренції, тому важливо правильно обрати політику обліку витрат, оскільки існують чимало систем калькулювання витрат, кожна з яких має свої особливості та переваги, чим і зумовлено актуальність цього питання.

Метою написання статті є обґрунтування підходів до обрання системи управління витратами на підставі цільового підходу, що враховує стратегічне й оперативне спрямування системи менеджменту.

Дослідженням питань обліку витрат займалися Баллоу Р., Друрі К., Керімов В., Вахрушина М. та ін.

Згідно із дослідженнями деяких науковців, фірма завжди обирає з двох варіантів: конкуренція, у основі якої витрати, або в основі якої оптимізація портфеля замовлень. Вважаємо, що підприємству слід дотримуватися обох стратегій, балансуючи між зниженням витрат на виробництво та диференціюванням продукції без втрати корисності останньої. Низький рівень витрат дає переваги на ринку, створюючи при цьому відмінну конкуренцію подібним товарам, до того ж приваблюючи споживачів. Задля оптимізації витрат і підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства важливо правильно обрати систему калькулювання витрат. Класифікувати дані системи можна за кількома ознаками (рис. 1) [5; 6]. Яку саме систему обрати, керівництво підприємства вирішує на власний розсуд, керуючись при цьому певними факторами: до якої галузі належить підприємство, його розміром, асортиментом виготовлюваної продукції.

Рис. 1. **Класифікаційні ознаки**

Систему калькулювання, що ґрунтується на попроцесному підході, найчастіше застосовують на підприємствах, для яких характерним є масовий тип виробництва продукції, обмежений асортимент, єдина одиниця вимірювання та калькулювання; це можуть бути промислові підприємства. У такому разі собівартість одиниці про-

дукції визначається як відношення суми виробничих витрат конкретного підрозділу за певний проміжок часу до кількості продукції, виготовленої за цей період.

Попередільний облік застосовують у галузях із серійним виробництвом. Об'єктом калькулювання в цьому випадку є продукт певного завершеного етапу, а об'єктом обліку – закінчена частина виробничого процесу, тобто сам етап. Тут прямі витрати відображають у обліку не за видами продукції, а за стадіями виробництва, незважаючи на те, що на одному етапі можуть виготовлятися різні види продукції.

Підприємства, для яких характерним є виробництво унікальної продукції чи виконання замовлення, використовують систему калькулювання на базі позамовного підходу; це може бути будівництво чи сфера послуг. Прямі витрати враховують у окремих статтях і за окремими замовленнями. Інші витрати залучають до собівартості замовлення згідно із установленою базою розподілу.

Побудова системи обліку задля спрямування управлінського впливу на об'єкт калькуляційної одиниці передбачає визначення саме цих об'єктів і різниці в їх оцінці. У таких системах основними об'єктами калькулювання можуть бути загальні змінні або постійні витрати на одиницю [8].

Для методу обліку повних витрат, що використовує система Absorption-Cost, характерним є те, що прямі витрати відносять на одиницю продукції згідно із установленими на підприємстві нормами. Непрямі витрати розподіляють пропорційно за допомогою коефіцієнтів накладних витрат.

Існує система калькулювання витрат, що використовує метод розрахунку неповної собівартості, до якої можуть бути віднесені прямі, непрямі або виробничі витрати. Особливістю методу є те, що певна частина витрат не калькулюється, а покривається за рахунок маржинального прибутку. Такий облік лежить в основі системи «директ-костинг», у якому постійні витрати збираються на окремому рахунку і списуються на загальні фінансові результати того звітного періоду, у якому вони виникли. Необхідно правильно поділити витрати на постійні та змінні.

Система із застосуванням нормативного методу обліку витрат передбачає визначення нормативних витрат за процесами чи об'єктами, а також відхилень фактичних витрат від нормативних. Розподіл відхилень на матеріальні, трудові та загальногосподарські витрати допомагає підвищити рівень фактичних результатів, оскільки керівництво підприємства намагається усунути причину відхилень від стандартів. Цей метод покладено в основу системи «Standart-Cost», тобто формування контролю за витратами за допомогою бюджетування [8].

Системи калькулювання витрат, що класифікуються за цільовим підходом, допомагають краще оптимізувати рівень витрат на підприємстві, підвищити рівень його конкурентоспроможності (табл. 1) [4–9].

Іншим напрямом побудови інформаційних систем для обґрунтування прийняття управлінських рішень є використання функціонального підходу, який дозволяє в межах означених вище систем сформулювати їх стратегічну спрямованість залежно від задач, що стоять перед менеджментом підприємства [5].

Таблиця 1

Особливості систем калькулювання витрат

Системи калькулювання витрат	Особливості
Функціональна	Застосування функціонального методу обліку витрат допомагає усунути спотворення собівартості шляхом об'єднання витрат у статті відповідно до виду господарської операції. Найважчим етапом застосування функціонального методу є вибір бази розподілу. Це пояснюється складністю збору інформації, яка характеризує ту чи іншу базу
Target Costing	Система здійснює контроль витрат із застосуванням маркетингових, конструкторських і виробничих підрозділів. Основним завданням функціонально-виробничого методу є визначення функцій продукту та їх значущості для споживачів. Така методологія управління витратами дозволяє виключити зі складу собівартості нормативні витрати, які збільшують величину собівартості продукції, знижуючи при цьому рівень конкурентоспроможності підприємства
Kaizer Costing	В основі системи – пошук та реалізація шляхів усунення різниці між розрахунковою та цільовою собівартістю продукту. Особливістю є постійне вдосконалення якості процесів на всьому підприємстві за участю всіх його працівників
Benchmarking	Систематичний пошук і впровадження практики найуспішніших підприємств. Результати досліджень допомагають підвищити потенціал та результати діяльності цього підприємства
Система, що використовує АВС-метод	Досліджує основні носії витрат для певних видів діяльності. Теоретичною основою системи із застосуванням методу АВС є спостереження за ресурсами в розпорядженні організації. Ці ресурси використовуються у виробничому процесі та дозволяють здійснювати виробничі функції підприємства. Розподіл витрат засновано на причинно-наслідковому зв'язку останніх із факторами, що обумовлюють їх виникнення в результаті функціональної діяльності підприємства

Для обрання найкращого методу чи системи управління витратами підприємство проводить глибокі дослідження з усіх питань його функціонування. Основною перевагою обліку та калькулювання витрат за цільовим

підходом є точніше порівняно з традиційними методами розподілу витрат обчислення собівартості продукту, чим зумовлено обгрунтованіші рішення щодо ціноутворення. Для ефективного управління витратами використовують сукупність систем і методів. Так, взаємодія систем таргет-костингу та кайзен-костингу дає змогу ефективно управляти собівартістю.

Таким чином, із урахуванням обгрунтування підходів до обрання системи управління витратами на підставі цільового підходу можна стверджувати, що вдале поєднання систем обліку витрат на підприємстві дає змогу отримати повну реальну картину витрат для майбутнього планування та прийняття стратегічних рішень. Керівництво кожного підприємства має звертати увагу на вибір системи калькулювання витрат та їх розподілу, адже від цього залежить майбутня діяльність підприємства, рівень отриманого ним прибутку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Лабунська С. В.

Література: 1. Ballou R. Business Logistics. Supply Chain Management. *Pearson Prentice Hall,* 2004. P. 34–38. **2.** Вахрушина М. А. Бухгалтерский управленческий учет. М. : Омега-Л, 2010. 570 с. **3.** Друри К. Управленческий и производственный учет. М. : Юнити, 2002. 1412 с. **4.** Керимов В. Э. Бухгалтерский управленческий учет. М. : Дашков и К°, 2012. 432 с. **5.** Гавриловська С. П., Лева О. В. Основні аспекти методики розподілу комплексних витрат. URL: http://old.khntusg.com.ua/files/2015/vesnik_161.pdf. **6.** Ковтун С., Ткачук Н., Савлук С. Управление затратами : учебное пособие. Харьков : Фактор, 2007. 272 с. **7.** Добровський В. М., Гнилицька Л. В., Коршикова Р. С. Управлінський облік : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 206 с. **8.** Маренич Т. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2006. № 12. С. 19–25. **9.** Білоусова І. Методи обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2006. № 9. С. 3–5.

МЕТОДЫ ПОВЫШЕНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ И ЭФФЕКТИВНОСТИ ТРУДА СОТРУДНИКОВ, ВЗАИМОДЕЙСТВУЮЩИХ С ДРУГИМИ ЛЮДЬМИ

УДК 331.445

Федорова В. А.

Студент 3 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрены проблемы производительности и эффективности труда сотрудников, взаимодействующих с другими людьми. Проанализированы результаты анкетирования 30 респондентов зарубежной компании, чья деятельность непосредственно связана с взаимодействием с другими людьми. На основании результатов анкетирования предложены методы по повышению производительности и эффективности труда.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, компания, право на труд, коллектив, коллега, сотрудник, взаимодействие с другими людьми, производительность труда, эффективность труда, анкетирование, респондент.*

Анотація. *Розглянуто проблеми продуктивності та ефективності праці співробітників, які взаємодіють з іншими людьми. Проаналізовано результати анкетування 30 респондентів зарубіжної компанії, чия діяльність є безпосередньо пов'язаною із взаємодією з іншими людьми. На підставі результатів анкетування запропоновано методи щодо підвищення продуктивності та ефективності праці.*

Ключові слова: *підприємство, організація, компанія, право на працю, колектив, колега, співробітник, взаємодія з іншими людьми, продуктивність праці, ефективність праці, анкетування, респондент.*

© Федорова В. А., 2018

Annotation. *The problems of productivity and labor efficiency of employees interacting with other people are considered. The results of a survey of 30 respondents of a foreign company whose activity is directly related to interaction with other people are analyzed. Based on the results of the survey, methods for improving productivity and labor efficiency have been proposed.*

Keywords: *enterprise, organization, company, right to work, team, colleague, employee, interaction with other people, labor productivity, labor efficiency, questioning, respondent.*

Ежедневно компании всего мира стараются раскрыть секрет повышения эффективности деятельности менеджеров, продавцов, научных сотрудников, чья работа состоит во взаимодействии с другими людьми (клиентами, поставщиками) и комплексным принятием решения, основанного на знаниях и суждениях. В развитых экономиках с каждым днем увеличивается количество работников умственного труда. Поэтому рост их эффективности откроет новые возможности для компаний, а также даст надежду на сохранение объемов валового внутреннего продукта в условиях снижения рождаемости.

Целью написания статьи является анализ препятствий, с которыми сталкиваются сотрудники в повседневном взаимодействии с людьми, определение критериев и путей повышения эффективности их труда.

Важным этапом развития управленческой мысли стало движение за человеческие отношения на производстве (1930–1950). Американских ученых Фоллета М. и Мэйо Э. считают самыми большими авторитетами в этом направлении исследований. Дальнейшие исследования Маслоу А., Арджириса К., Лайкерта Р., МакГрегора Д., МакКленда Д., Грецберга Ф., Портера Л., Лоуера Е. были посвящены различным аспектам социально-трудового взаимодействия людей, мотивации, характеру власти и авторитета, коммуникации в организациях, лидерству. Экономическую сущность и природу роста производительности труда, ее влияние на экономическое развитие государства исследовали и украинские ученые: Акулов М., Гончаров В., Данюк В., Драбанич А., Завиновская Г., Калина А., Колот А., Лукьянченко Н. и др.

С ускорением темпов жизни и непрерывным развитием новых технологий, изменениями, которые происходят в нашей жизни, все сложнее работать с персоналом. Необходимо уметь оперативно реагировать на изменения, придумывать новые способы мотивации, когда старые уже не действуют, и постоянно стимулировать сотрудников к достижению определенных целей организации. Высокий уровень производительности работы персонала является залогом успеха любой компании [3].

Начнем с определений, что такое производительность и эффективность труда и чем эти два понятия отличаются друг от друга. Производительность труда – показатель эффективности использования ресурсов труда, измеряется количеством продукции в натуральном или денежном выражении, произведенной одним работником за определенное фиксированное время (час, день, месяц, год) [4].

Основными факторами роста производительности труда являются:

– повышение технического уровня производства;

– улучшение организации производства и труда;

– изменение объема и структуры производства продукции;

– прочие факторы [5].

Эффективность – это относительный эффект, результативность процесса, операции, проекта, определяемый как отношение эффекта, результата к затратам, расходам, которые обеспечили его получение [4].

В отличие от производительности труда, эффективность труда выражает не только количественные, но и качественные результаты труда (степень результативности при наименьших трудовых затратах), а также в этом показателе отражается экономия трудовых ресурсов. Однако, эти два термина непосредственно связаны друг с другом, т. к. эффективность труда тем выше, чем выше производительность труда и чем меньше затраты труда при необходимом качестве работы. Для предпринимателя важно не только то, каким был уровень выработки работника в единицу времени, но и то, какими трудовыми затратами это обеспечено [6].

Тем не менее, многие руководители до сих пор не могут определить, как помочь работникам умственного труда повысить свою производительность. В большинстве случаев их непонимание заключается в том, что умственная работа в большей степени предполагает разнообразные и бесформенные задачи – нерегулярный менеджмент, в отличие от работы производства и конторских служащих, где есть сравнительно четкие предсказуемые задачи (регулярный менеджмент), которые можно относительно легко автоматизировать и оптимизировать. Отметим, что трудно объективно оценить эффективность умственной работы, из-за чего контроль улучшений требует дополнительных усилий [6].

Исследования и опыт многих зарубежных компаний свидетельствуют, что, поскольку работники умственного труда тратят половину своего времени на взаимодействие между собой, компаниям, в первую очередь, необходимо изучить причины, которые препятствуют этим взаимодействиям. Вооруженные пониманием этих огра-

ничений руководители смогут получить преимущества для своего бизнеса, определив, какие усилия приведут к повышению эффективности и результативности взаимодействия между сотрудниками [6].

Исходя из этого, мы провели собственное исследование в рамках одной компании, опросив тридцать респондентов на предмет оценки производительности и эффективности сотрудников, взаимодействующих с другими людьми.

В ходе исследования респондентов разделили на три группы: подчиненные (низшее звено), инструкторы (среднее звено) и менеджеры (высшее звено).

В состав подчиненных входят 11 человек (7 мужчин и 4 женщины), возрастная категория от 18 до 26 лет. В составе инструкторов – 10 человек (2 мужчины и 8 женщин), возрастная категория от 19 до 45 лет. В составе менеджеров (руководителей) – 9 человек (3 мужчины и 6 женщин), возрастная категория от 26 до 41 года.

Анкетирование на тему «Оценка производительности и эффективности сотрудников, взаимодействующих с другими людьми» предполагает семь вопросов. Первые 5 вопросов были на выбор варианта ответа, 6-й – на определение личных приоритетов: 1 – престиж компании; 2 – моральная атмосфера в коллективе; 3 – уровень заработной платы; 4 – личный и профессиональный рост; 5 – график работы; 6 – интересные и нестандартные рабочие задачи; 7 – официальное трудоустройство; 8 – страхование здоровья; 9 – мотивационная система материальных и нематериальных поощрений за достижение определенных целей в пределах компании; 10 – корпоративные привилегии. Седьмой вопрос – открытый: «Если бы Вы были руководителем-собственников предприятия, какие методы мотивации и стимулирования применяли бы по отношению к своим сотрудникам?». Исходя из ответов на открытый вопрос, можно сделать вывод о работе в целом и предложить свои варианты повышения эффективности работы сотрудников.

Перейдем непосредственно к анализу основных вопросов анкеты. Вопросы на выбор варианта ответа оценивались на основании ответов всех респондентов, вне зависимости от возраста и положения в компании. Для обработки ответов на открытые вопросы мы решили разделить всех респондентов на три группы по их роли в управленческом процессе именно потому, что, по нашему мнению, отношение каждого сотрудника к процессу общей производительности компании зависит от его роли в ней.

Результаты по итогам первого вопроса «Согласны ли Вы с утверждением, что все результаты, достигаемые организацией, являются отражением эффективности труда сотрудников?» представлены на рис. 1 [3].

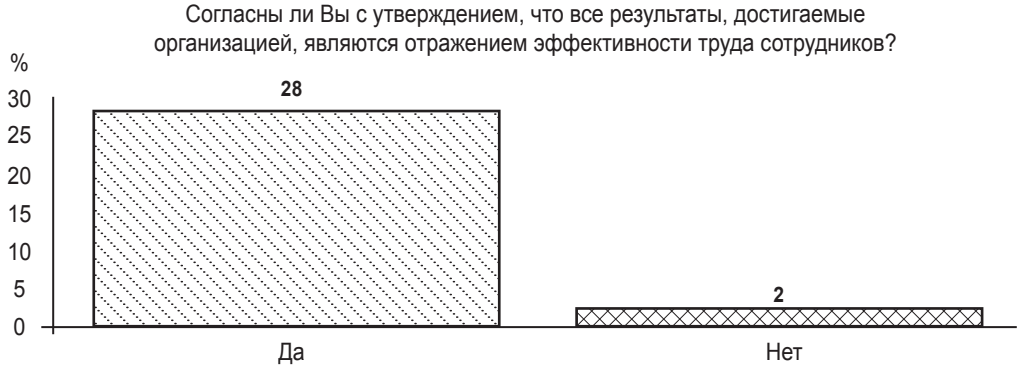

Рис. 1. **Результаты, достигаемые организацией, являются отражением эффективности труда сотрудников**

Так, большинство респондентов (93 %) согласны с утверждением, что все результаты, достигаемые организацией, являются отражением именно труда персонала, поэтому, по мнению некоторых участников исследования, необходима диагностика и коррекция эмоциональной атмосферы в коллективе в целом и конкретно каждого работника, а также комплексная автоматизация HR-процессов.

Ответы на вопрос «Что необходимо для повышения эффективности работы персонала?» (1) качественное управление и учет результатов за выполненную работу каждого сотрудника; (2) совершенствование формы мотивации труда; (3) развитие компетенций каждого работника представлены на рис. 2 [3].

Результаты анкетирования о том, какие методы повышения эффективности персонала являются наиболее действенными: (1) внедрение эффективной системы мотивации; 2) внедрение системы управления знаниями; 3) внедрение системы оценки по целям и KPI) представлены на рис. 3 [3].

По мнению респондентов, комфортная атмосфера в коллективе является наиболее действенным методом мотивации и стимулирования персонала среди таких вариантов: 1) стабильный рост заработной платы; 2) комфортная атмосфера в коллективе; 3) интересные и нестандартные рабочие задачи (рис. 4) [3].

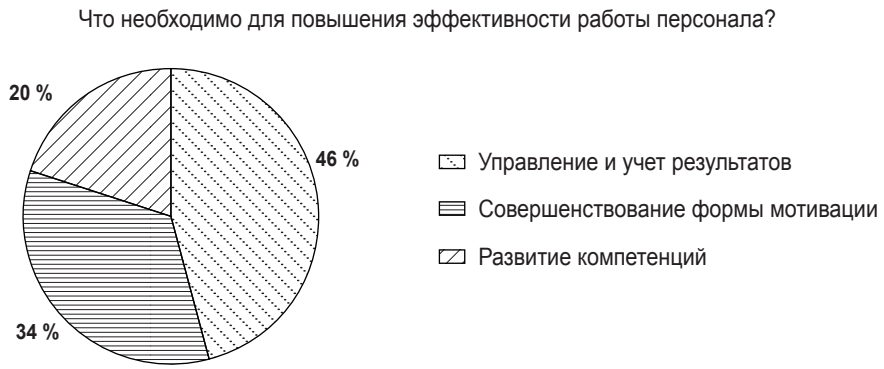

Рис. 2. **Меры, которые необходимо предпринять для повышения эффективности работы персонала**

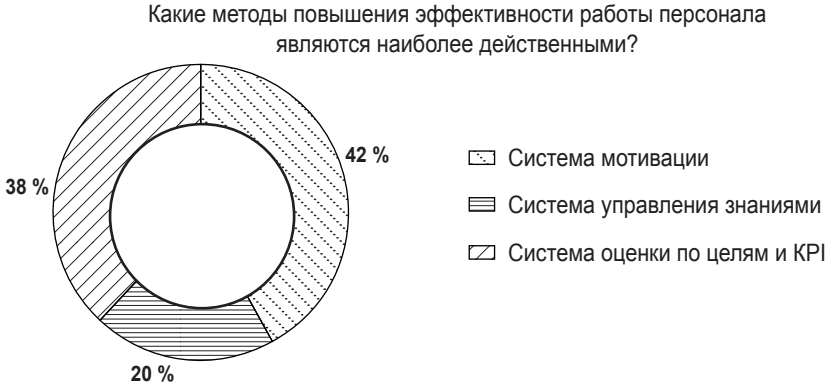

Рис. 3. **Методы повышения уровня эффективности персонала**

Рис. 4. **Наиболее действенные методы мотивации и стимулирования**

Наиболее демотивирующим фактором является длительное неповышение заработной платы (рис. 5).

Для обработки информации на приоритетность для каждой группы вывели среднее арифметическое по ответам и получили следующие результаты:

1) для всех категорий сотрудников самый приоритетный пункт – уровень заработной платы;

2) самый неприоритетный – корпоративные привилегии, но промежуточные имеют отличия (рис. 6–8).

Проведенные исследования и опыт свидетельствуют, что, поскольку работники умственного труда тратят половину своего времени на взаимодействие между собой, компаниям, в первую очередь, необходимо изучить причины, которые препятствуют этим взаимодействиям. Вооруженные пониманием этих ограничений руководители смогут получить преимущества для своего бизнеса, определив, какие усилия приведут к повышению эффективности и результативности взаимодействия между сотрудниками [6].

На основании проведенного анкетирования разработан перечень методов мотивации и стимулирования, которые, по мнению респондентов, могут оказать действенное влияние на сотрудников:

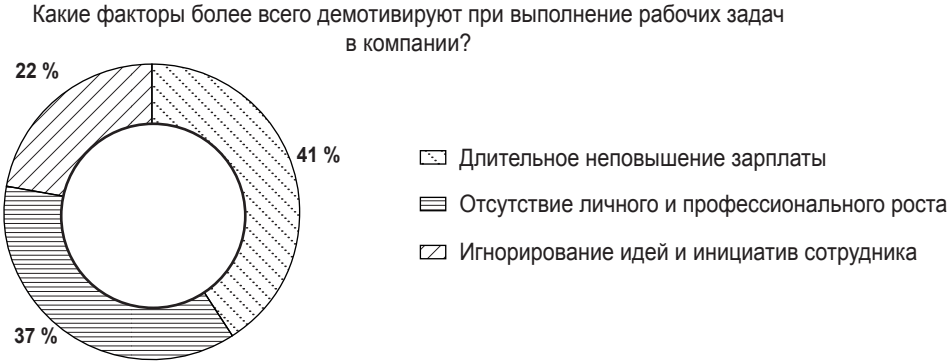

Рис. 5. **Демотивирующие факторы при выполнении рабочих задач**

Рис. 6. **Усредненная приоритетность менеджеров**

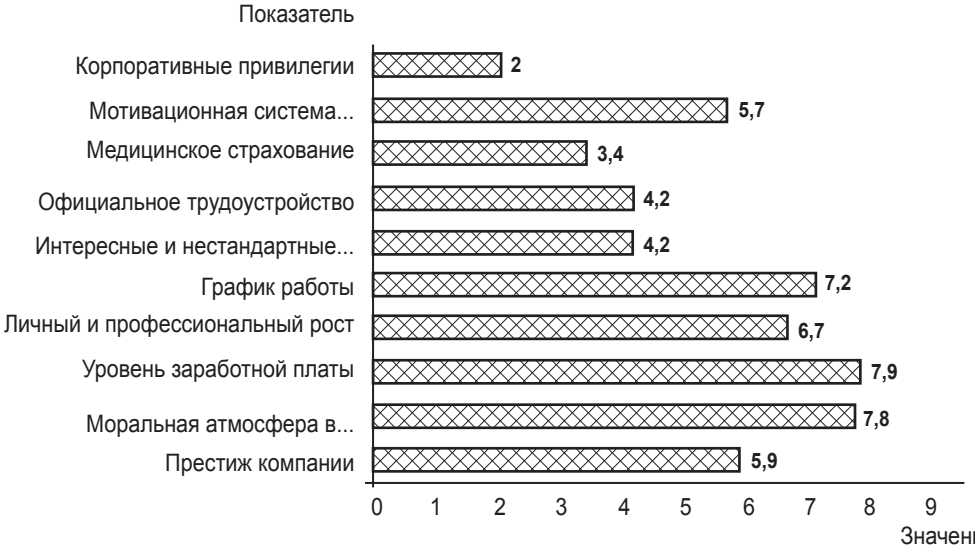

Рис. 7. **Усредненная приоритетность инструкторов**

Рис. 8. **Усредненная приоритетность подчиненных**

– разработка бонусной программы за достижение определенных целей или выполнение задач;

– внедрение стратегии соперничества, проведение баттлов внутри рабочей группы;

– нематериальные поощрения в виде признания лучшим работником или наделения определенными полномочиями, в связи с тем, что материальные поощрения рано или поздно исчерпывают себя (чем выше уровень доходов, тем выше уровень потребностей);

– обратная связь с руководством, признание значимости отдельного сотрудника в компании;

– принцип моментальных поощрений, здесь и сейчас, а не в дальнейшем, как основа взаимодействия;

– создание благоприятной рабочей атмосферы, проведение мероприятий по командообразованию и сплочению коллектива;

– принятие во внимание личных интересов сотрудников при составлении графика работы, а также при поручении каких-либо дополнительных заданий;

– профессиональное развитие сотрудников, вклад компании в каждого из ее членов (языковые курсы, тренинги, семинары);

– выплата предпраздничных премий;

– поощрение за инициативность;

– создание на территории предприятия комфортных зон для отдыха во внерабочее время (перерыв) [7].

Исследование учеными классификации факторов роста производительности труда убеждает, что все они тесно связаны между собой и оказывают комплексное воздействие на изменение производительности труда. Кроме того, факторы носят долговременный, перспективный характер и служат основой для выработки стратегии повышения производительности труда, т. е. определения потенциальных возможностей отрасли, предприятия, цеха, участка. Превратить потенциальные возможности в реальность можно с помощью тактических мероприятий на основе выявленных резервов повышения производительности труда [7].

Таким образом, в результате анализа анкет респондентов определен и представлен перечень методов нематериального стимулирования для повышения производительности труда сотрудников, взаимодействующих с другими людьми. Моральная атмосфера в коллективе, а также личный и профессиональный рост каждого сотрудника являются одними из важнейших составляющих эффективности деятельности. Несмотря на то, что в настоящее время основными стимулами к повышению производительности труда остаются материальные потребности, нематериальное стимулирование также играет важную роль.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Аграмакова Н. В.

Литература: 1. Лясников Н. В., Дудин М. Н., Чеканов Е. В. Экономика и социология труда : учебное пособие. М. : Кнорус, 2014. 280 с. **2.** Ярчук А. В. Производительность труда как показатель эффективности производственной деятельности. *Сборник научных трудов Таврийского государственного агротехнологического университета.* 2014. № 4. С. 222–226. **3.** Итоги исследования производительности труда. Эффективность важна, эффективность нужна. URL: http://www.hr-portal.ru/article/itogi-issledovaniya-proizvoditelnosti-truda-effektivnost-vazhna-effektivnost-nuzhna. **4.** Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Современный экономический словарь. М. : Инфра, 2011. 488 с. **5.** Факторы роста производительности труда. URL: http://venec.ulstu.ru/lib/disk/2012/ep/content/file40.htm. **6.** Повышение производительности сотрудников умственного труда (McKinsey&Company). URL: https://habr.com/post/118596. **7.** Бабенко И. В. Развитие персонала как фактор повышения производительности труда. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-personala-kak-faktor-povysheniya-proizvoditelnosti-truda.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ ТА В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. ПРОГРЕСИВНЕ ОПОДАТКУВАННЯ

УДК 336.221(477+4)

Фірсова О. О.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено порівняльний аналіз податкових систем України та країн Європейського Союзу щодо податку на доходи фізичних осіб, визначено спільні та відмінні положення. Розглянуто динаміку зміни ставки податку на доходи фізичних осіб в Україні. На прикладі розвинених країн досліджено прогресивну ставку оподаткування.*

Ключові слова: *підприємство, організація, підприємництво, фізичні особи, фінанси, податок, оподаткування, податок на доходи фізичних осіб, фіскальна функція, прогресивна ставка оподаткування.*

Аннотация. *Проведен сравнительный анализ налоговых систем Украины и стран Европейского Союза касательно налога на доходы физических лиц, определены общие и отличительные положения. Рассмотрена динамика изменения ставки налога на доходы физических лиц в Украине. На примере развитых стран исследована прогрессивная ставка налогообложения.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, предпринимательство, физические лица, финансы, налог, налогообложение, налог на доходы физических лиц, фискальная функция, прогрессивная ставка налогообложения.*

Annotation. *A comparative analysis of the tax systems of Ukraine and the countries of the European Union regarding the personal income tax has been carried out, and general and distinctive provisions have been determined. The dynamics of changes in the tax rate on personal income in Ukraine is considered. For example developed countries investigated the progressive tax rate.*

Keywords: *enterprise, organization, entrepreneurship, individuals, finance, tax, taxation, personal income tax, fiscal function, progressive tax rate.*

На сучасному етапі розвитку, коли економічна, політична і соціальна сфери потребують значних змін, Україна дотримується курсу європейської інтеграції, який потребує особливого підходу до реформування податкової системи, має вивести її на рівень розвитку стабільних країн Європи. Податки є основним джерелом формування бюджету країни, а світовий досвід оподаткування доходів засвідчує, що саме вони посідають важливе місце у забезпеченні фінансової стабільності, соціальної справедливості та сталого економічного розвитку у більшості розвинених країн світу. Саме у цих країнах громадяни із невисокими зарплатами звільняються від прибуткового податку.

© Фірсова О. О., 2018

Натомість основний тягар наповнення бюджету лягає на заможні верстви населення, для яких встановлено прогресивну шкалу оподаткування. Однак, нині в Україні податок на доходи фізичних осіб для громадян є одним із найістотніших відрахувань із заробітної плати. На відміну від високорозвинених країн, де переважає прогресивна ставка оподаткування доходів, для вітчизняних громадян чим нижчим є рівень їх доходу, тим суттєвішою є сума податку.

Дослідженням податкових систем України й інших зарубіжних країн і податку на доходи фізичних осіб зокрема займалися і займаються Петик М. І., Абрамченко Н. А., Біла Л. М., Швець Ю. О., Єфименко Т. І., Бахметова Я. Ю., Крівцов О. О. та ін.

Згідно із п. 1 ст. 8 та п. 1 ст. 9 Податкового кодексу України встановлено загальнодержавні та місцеві податки та збори [7]. Загальнодержавними податками та зборами є податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, рентна плата – прямі податки; податок на додану вартість, акцизний податок, мито, які є непрямими податками. Але у таких європейських країнах, як Болгарія, Кіпр, Естонія, Норвегія, Румунія, Латвія, прибутковий податок належить до місцевих податків. У Бельгії, Данії, Фінляндії, Швеції та Швейцарії органи місцевого самоврядування самостійно визначають ставки, за якими оподатковуватимуться доходи громадян [2].

Податок на доходи фізичний осіб (ПДФО) має важливе значення не тільки для громадян особисто, але й у цілому для національних бюджетно-податкових систем усіх країн світу. У загальній системі доходів держави ПДФО входить до групи бюджетоутворюючих податків. Його частка за останні роки становить близько 46 % у наповненні доходів місцевих бюджетів України, це другий важливий податок після податку на додану вартість [1].

Податкова система будь-якої країни відображає особливості організації та функціонування її господарства. Порівняння структури податкової системи України із податковими системами розвинених європейських країн засвідчує, що принципові відмінності відсутні. Але різниця існує: якщо країни Європейського Союзу традиційно покладаються на непрямі податки, то в Україні перевагу надано прямому оподаткуванню [3].

Статистичні дані країн Європейського Союзу засвідчують, що частка ПДФО у податкових надходженнях у різних країнах є різною. Найнижчою вона є в країнах Східної та Центральної Європи: у Словаччині – 9,7 %, Угорщині – 13 %, Польщі – 14,3 %, Естонії – 17,5 %. В інших європейських країнах, таких як Німеччина, Італія, Велика Британія, Швеція, частка індивідуального прибуткового податку є вищою (від 23,45 % до 35,8 %), за винятком Франції (19,2 %) та Нідерландів (18,7 %). Найвищий рівень податкових надходжень у Данії – 58,9 % [4].

Нині ставка ПДФО становить 18 %, однак, можна простежити динаміку зміни цього податку. Згідно із даними з офіційного сайту Державної фіскальної служби України, до 2004 р. діяла прогресуюча ставка податку з граничними розмірами 10–40 %, з 2004 р. було введено єдину ставку – 13 %, у 2007 р. вона зросла до 15 %. У 2011–2015 рр. знов мав місце прогресивний податок – 15–20 % залежно від бази оподаткування. З 2016 р. і донині ПДФО має єдину фіксовану ставку – 18 % [9]. У європейських країнах максимальна ставка податку з доходів громадян у 2017 р. становила – 75 % у Франції, 55,6 % – у Данії та 50 % – у Бельгії. Мінімальна ставка з доходів громадян – 13% у Росії та Білорусі, та 10 % – у Болгарії. Простежується пряма залежність податкового рівня від рівня розвиненості країни: чим більш розвиненою є економіка країні, тим вищими є проценти податків, які сплачують громадяни, що, у свою чергу, сприяє зростанню добробуту країни та підвищенню рівня життя [4].

У більшості країн Європейського Союзу податок на доходи фізичних осіб є податком із прогресивною шкалою, що дозволяє реалізувати принципи платоспроможності й соціальної справедливості та виконувати роль макроекономічного вбудованого стабілізатора [6].

В українському оподаткуванні відсутність прогресивного оподаткування доходів фізичних осіб є дуже суттєвим фактором для зауваження щодо соціальної несправедливості. Громадяни із доходом значно вищим за середній, а це менша частина українців, сплачують той самий процент податку, що й інша значно більша частина, які потерпають від економічного тиску у вигляді мінімальних заробітних плат та кризових умов. Чим більшою є база оподаткування, тим більшою є сума податку. Однак, за мінімальних доходів набагато важче та суттєвіше відділити 18 % від суми, ніж, наприклад, маючи щомісяця кілька млн грн. Досвід розвинених країн задля дотримання принципів оподаткування, спрямованих на регулювання соціально-економічних процесів, а не тільки для виконання фіскальних цілей, переконує, що саме прогресивні ставки оподаткування доходів фізичних осіб є одним зі шляхів стимулювання процесів соціально-економічного розвитку. Однак, високі ставки податку для заможних верст населення можуть негативно вплинути на їх ділову активність, унаслідок чого зменшиться загальна сума податкових надходжень, яку держава могла б розподілити між бідними. Тому за відсутності єдиної ставки граничні межі податку не повинні мати значних розбіжностей задля мінімізації негативних наслідків [4].

Таким чином, нині в Україні податок на доходи фізичних осіб в основному виконує лише свою фіскальну функцію. Але задля розвитку вітчизняної економіки, підвищення рівня життя громадян оподаткування має орієнтуватися на дотримання соціально-економічних принципів. Прикладом є прогресивна ставка оподаткування, яка зростає залежно від рівня доходів. Однак, щоб не викликати негативну реакцію заможних українців у вигляді приховування доходів, тіньової діяльності, у межах мінімальної та максимальної ставок податку на доходи фізичних осіб має існувати баланс, тобто небажаною є велика різниця у розмірі податку. Саме прогресивна ставка

оподаткування є відмінною рисою більшості податкових систем розвинених європейських країн. До того ж у цих країнах основну роль відіграють непрямі податки, а ставка податку на доходи фізичних осіб є значно вищою, ніж в Україні.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Волошан І. Г.

Література: 1. Петик М. І., Саварін Л. А. Перспективи модернізації податкової системи України в контексті європейської інтеграції. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2013. № 4. С. 271–278. **2.** Абрамченко Н. А. Зарубіжний досвід оподаткування фізичних осіб: минуле та сучасність. *Держава та регіони.* 2015. № 5. С. 63–68. **3.** Біла Л. М. Спільні і відмінні риси податкових систем країн Європейського Союзу та України. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2015. № 6. С. 656–661. **4.** Швець Ю. О., Бахметова Я. Ю. Оподаткування доходів фізичних осіб: проблеми та перспективи в Україні та країнах Європейського Союзу. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2017. № 8. С. 771–775. **5.** Єфименко Т. І., Соколовська А. М. Динаміка податкового навантаження в Україні в контексті реалізації податкової реформи / за ред. Т. І. Єфименко, А. М. Соколовської. Київ : ДННУ «Академія фінансового управління», 2013. 494 с. **6.** Крівцов О. О. Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб. *Наукові праці НДФІ.* 2010. № 3. С. 18–28. **7.** Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **8.** Сибірянська Ю., Пірникоза П. Тренди в динаміці податку на доходи фізичних осіб у 2011–2016 рр. / за ред. В. М. Мазярчука. Київ, 2017. 26 с. **9.** Державна фіскальна служба України // Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. http://sfs.gov.ua/podatki-ta-zbori/zagalnoderjavni-podatki/podatok-na-dohodi-fizichnih.

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ РИНКУ ОПЕРАЦІЙ РЕПО В УКРАЇНІ

УДК 336.71

Хажиєв А. А.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Доведено, що за сучасних економічних умов одним із пріоритетних напрямків роботи Національного банку України на фінансовому ринку є забезпечення ліквідності вітчизняних банків. Конкретизовано особливості застосування методів реалізації політики рефінансування. Проаналізовано сучасний стан ринку операцій РЕПО в Україні.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, банківська система, Національний банк України, фінансовий ринок, ринок цінних паперів, операції РЕПО, облігації, ліквідність.*

Аннотация. *Доказано, что в современных экономических условиях одним из приоритетных направлений работы Национального банка Украины на финансовом рынке является обеспечение ликвидности украинских банков. Конкретизированы особенности применения методов реализации политики рефинансирования. Проанализировано современное состояние рынка операций РЕПО в Украине.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, банковская система, Национальный банк Украины, финансовый рынок, рынок ценных бумаг, операции РЕПО, облигации, ликвидность.*

Annotation. *It is proved that in modern economic conditions one of the priorities of the National Bank of Ukraine in the financial market is to ensure the liquidity of Ukrainian banks. Specific features of the application of the methods of refinancing policy implementation are specified. Analyzed the current state of the repo operations market in Ukraine.*

Keywords: *bank, banking institution, banking system, National Bank of Ukraine, financial market, securities market, repurchase transactions, bonds, liquidity.*

© Хажиєв А. А., 2018

Операції РЕПО розпочали застосовувати в Україні у 1997 р., відсоткова ставка за ними тоді становила 21,8 %. Такі операції у нашій державі здійснюються на термін, що не перевищує 30 календарних днів. Для їх проведення створено спеціальний програмно-технічний комплекс «АРМ репо-тендер».

На сучасному етапі операції РЕПО є одним із найзручніших інструментів в арсеналі Національного банку України. Це пов'язано із тим, що він дозволяє впливати в короткостроковому періоді на відсоткові ставки і за необхідності відновлювати попередній стан ринку. До того ж для операцій РЕПО характерною є висока точність здійснення і прогнозованість можливого впливу на основні параметри грошової маси в країні. Такі властивості цього інструменту є пов'язаними з можливістю за потреби негайно розпочати операції зворотної дії.

Операції РЕПО можна розглядати як забезпечений облігаціями внутрішньодержавної позики кредит. Незважаючи на це, в Україні відсоткові ставки за ними у 2017 р. були на 1–2 % вищими, ніж на міжбанківському ринку кредитних ресурсів, що пов'язано насамперед із сформованою практикою.

Укладення договорів РЕПО є більш трудомісткою процедурою, ніж видача міжбанківського кредиту. Це зумовлено тим, що кожна операція вимагає підписання кількох договорів: висновку договорів купівлі-продажу паперів, перекладу їх з рахунку на рахунок, установлення ліміту на облігацію [2].

Зазвичай операції РЕПО фондовики розглядають як особливу форму кредиту, що передбачає короткострокове фінансування під заставу цінних паперів або надання їх у позику. Водночас регулятор банківського ринку – єдиний, хто легалізував і докладно регламентував в Україні операції РЕПО, – трактує цей інструмент як один із найефективніших форматів підтримки ліквідності [3].

Саме наявність достатньої ліквідності цінних паперів є основною умовою активізації операцій РЕПО. Висока ліквідність цінних паперів, що є предметом РЕПО, забезпечує виконання двох пов'язаних завдань: захисту інвестора від ризику, що надані у забезпечення папери не будуть викуплені, а також збереження достатньої ліквідності брокера.

Якщо банківська система потребує підвищення ліквідності, Національний банк України через комерційні банки здійснює операції прямого РЕПО: на підставі генеральної угоди купує у комерційного банку (або банків) державні цінні папери на відповідний період з умовою зворотного їх викупу комерційним банком у встановлений термін. За здійснення цієї операції Національний банк України випускає до обігу додатковий обсяг платіжних засобів і в такий спосіб підтримує ліквідність банківської системи.

За накопичення надлишкової банківської ліквідності Національний банк України може продати комерційним банкам через механізм зворотного РЕПО державні цінні папери, які перебувають у його портфелі, на відповідний період за умови викупу їх у комерційного банку в установлений термін. За здійснення цієї операції Національний банк України вилучає з обігу надлишкову грошову масу через регулювання ліквідності банківської системи.

Хоча процедура отримання міжбанківського кредиту для банку є значно простішою, ніж операція РЕПО, остання має суттєві переваги, завдяки яким цей інструмент рефінансування є широко використовуваним в Україні у поточному році. До таких переваг належить насамперед вигідна комбінація «термін–обсяг». Для міжбанківського кредиту характерним є переважно прямий зв'язок між цими параметрами. Однак, при операціях РЕПО в Україні термін не може перевищувати 30 днів, а суми угод є досить значними [3].

Операції РЕПО та прямі операції купівлі-продажу цінних паперів в Україні, на відміну від тендера кредитів рефінансування та інших постійно діючих механізмів (емісія власних боргових зобов'язань та надання кредитів овернайт), є здійснюваними Національним банком України шляхом укладання двосторонніх договорів без застосування процедур тендера за необхідності та нерегулярно.

Аналіз статистичних даних дозволяє пересвідчитися, що впродовж останніх трьох років частка й обсяги операцій під забезпечення (кредитів овернайт під забезпечення, операцій РЕПО і тендерів з надання кредитів рефінансування) мають постійну тенденцію до зростання (рис. 1) [4].

Попри значні темпи зростання обсягу зворотних операцій (операцій прямого (зворотного) РЕПО і тендерів кредитів рефінансування) Національного банку України, питома вага прямих операцій купівлі-продажу цінних паперів України ще залишається на значному рівні (рис. 2) [3].

Такі показники засвідчують, що ліквідність банківської системи потребує постійного структурного коригування у зв'язку із потребою розширення грошової пропозиції та зниження ставок задля активізації кредитування економіки. Додаткова перевага операцій РЕПО центробанку полягає у їх зворотності [3].

За сучасних умов, коли частка Національного банку в структурі власників ДОУ становить близько 50 %, такі операції центробанку дають змогу регулювати ліквідність банківської системи, впливаючи на загальний обсяг ДОУ, який перебуває у вільному обігу на ринку лише тимчасово, на час здійснення ним таких операцій.

Завдяки своїм перевагам операції РЕПО відносно активно здійснювалися в Україні у 2017 р. порівняно з іншими операціями рефінансування, це стосується зокрема кінця другого та початку третього кварталу року. Найактивніше процес рефінансування відбувався у червні 2017 р. Загальна сума наданих коштів становила 1 750,11 млн грн.

Ця сума в повному обсязі була надана одному банку шляхом операції прямого РЕПО, тобто купівлі цінних паперів Національного банку України у цього банку. Відсоткова ставка за операцією становила 9,3 %. Аналогічною відсоткова ставка була і в липні, однак, обсяг операції прямого РЕПО в цьому місяці був меншим – 382, 54 млн грн. Протягом першого півріччя 2017 р. Національним банком України мобілізовано 1,6 млрд грн шляхом проведення операцій зворотного РЕПО [3].

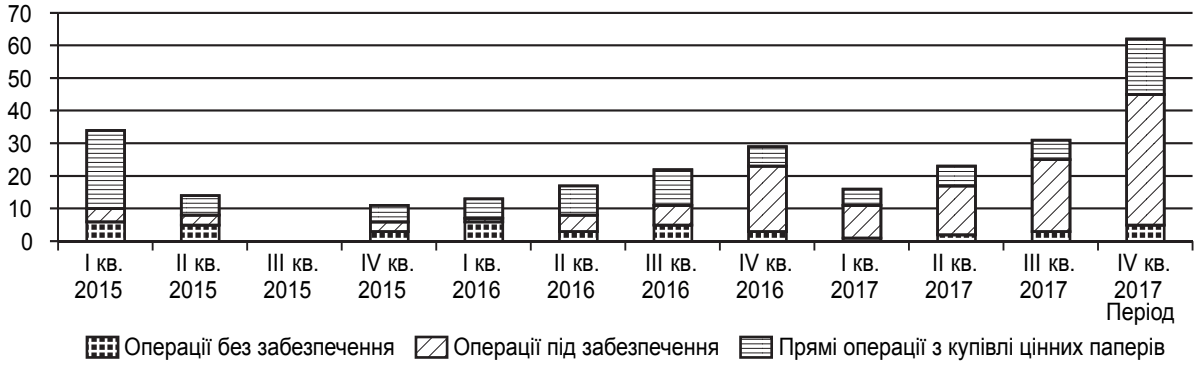

Рис. 1. **Обсяги здійснення НБУ операцій із надання ліквідності банкам (щоквартальні дані), 2015–2017 рр.**

Рис. 2. **Річні обсяги здійснення НБУ зворотних операцій із цінними паперами України, 2015–2017 рр.**

Отже, можемо констатувати, що операції РЕПО Національного банку України є гнучким сучасним інструментом операційної діяльності. Їх застосування дає змогу центральному банку поліпшити механізми здійснення ним грошово-кредитної політики та знизити ризики, які виникають за таких операцій. До того ж такий інструмент спроможний бути дуже доречним доповненням до існуючих міжнародних угод валютного свопу Національного банку України, адже наразі в операційному інструментарії немає дієвого інструменту постачання валютної ліквідності, отриманої відповідно до таких угод, на фінансовий ринок України [3].

Збільшення частки операцій РЕПО центробанку в його операційному інструментарії потребує поліпшення як процедур їх укладення, так і автоматизації операційних процесів. Це можна здійснити шляхом:

– надання Розрахунковому центру з обслуговування договорів на фінансових ринках права посередництва в операціях РЕПО та здійснення ним щоденного розрахунку ринкової вартості забезпечення за операціями РЕПО центрального банку для визначення необхідності його підтримки (виставлення маржинальної вимоги);

– розробки спеціального програмного забезпечення, що має збільшити оперативність здійснення таких операцій, мінімізувавши деякі операційні ризики, спростити процедури укладення договорів РЕПО.

Така автоматизація процедур сприяє мінімізації операційних ризиків, підвищенню оперативності укладення угод і, як результат, налагодженню ефективного регулювання грошово-кредитного ринку.

Це питання вимагає чіткого державного регулювання та законодавчої регламентації. У цьому напрямку вже зроблено перший крок – розпочато розробку Генеральної угоди щодо РЕПО, метою якої є правове регулювання здійснення операцій РЕПО. Для досягнення ефективності цей документ має відповідати кращим світовім практи-

кам проведення операцій, забезпечувати дієвий механізм управління ризиками, окреслювати порядок дій у разі виникнення форс-мажорних обставин.

Наступним пріоритетним напрямком має стати вдосконалення чинної системи ризик-менеджменту та процесу обліку операцій РЕПО. Ці операції є складним фінансовим інструментом, тому підхід до моніторингу й управління ризиками за таких умов має бути відповідним.

Важливо приділити увагу також розподілу ліквідності у процесі рефінансування. Для цього потрібно проводити детальний аналіз ліквідності банків задля визначення тих, які мають масштабну надлишкову ліквідність, і тих, які мають реальні проблеми з ліквідністю та загрозу неплатоспроможності. Це дасть змогу встановити найоптимальніше співвідношення між операціями прямого та зворотного РЕПО.

Таким чином, у 2017 р. ринок РЕПО функціонував досить активно. Незважаючи на проблеми в проведенні таких операцій, частка у рефінансуванні банків з їх допомогою була досить значною. Такий вид рефінансування є одним із найбільш застосовуваних інструментів Національного банку України, отже, потребує подальшого розвитку, удосконалення та уваги з боку органів виконавчої та законодавчої влади.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Внукова Н. М.

Література: 1. Про затвердження Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України : Постанова Правління Національного банку України від 30.04.2009 № 259 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0410-09/ed20090430. **2.** Міщенко В. І., Сомик А. В. Ліквідність банківської системи України : науково-аналітичні матеріали. Вип. 12. Київ : Національний банк України ; Центр наукових досліджень, 2008. 180 с. **3.** Основні тенденції грошово-кредитного ринку // Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=14716152. **4.** Ненахова Е., Барщевский А. Стратегические кредитование. *Вестник Национальной ассоциации участников фондового рынка.* 2005. № 5. С. 39–50.

СООТНОШЕНИЕ МЕЖДУ АФФИЛИРОВАННЫМИ И ДОЧЕРНИМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ

УДК 347.191.1

Харитонова М. С.

Студент 3 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Проведен сравнительный анализ сущности понятий аффилированных и дочерних предприятий. Конкретизированы особенности определения понятий «аффилированные лица» и «дочерние предприятия» в отечественном законодательстве.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, аффилированное предприятие, дочернее предприятие, аффилированное лицо, гражданское законодательство, хозяйственное законодательство.*

Анотація. *Проведено порівняльний аналіз сутності понять афілійованих і дочірніх підприємств. Конкретизовано особливості визначення понять «афілійовані особи» та «дочірні підприємства» у вітчизняному законодавстві.*

Ключові слова: *підприємство, організація, афілійоване підприємство, дочірне підприємство, афілійована особа, цивільне законодавство, господарське законодавство.*

© Харитонова М. С., 2018

Annotation. *A comparative analysis of the essence of the concepts of affiliates and subsidiaries has been carried out. Specific features of the definition of the concepts «affiliated persons» and «subsidiaries» in the domestic legislation are specified.*

Keywords: *enterprise, organization, affiliated enterprise, subsidiary, affiliate, civil law, business law.*

Современные гражданское и хозяйственное законодательства Украины приводят различные определения понятия «аффилированные лица», но вкладывают в них похожее содержание. Так, гражданское законодательство использует понятия «зависимое хозяйственное общество» и «главное хозяйственное общество», хозяйственное же законодательство оперирует такими понятиями, как «ассоциированные предприятия», «контрольное предприятие» и «зависимое (дочернее) предприятие». В связи с определением сущности понятий «аффилированные лица» и «дочерние предприятия» возникают в том числе многочисленные проблемы в плане правового применения этих понятий.

Целью написания статьи являются выявление и теоретическое обоснование соотношений между аффилированными и дочерними предприятиями.

Преобладающие позиции в экономике Украины занимают крупные объединения юридических лиц, которые функционируют как совокупность главного (контролирующего) и зависимых (подконтрольных) субъектов хозяйствования. Финансово-промышленные группы как наиболее организованные объединения субъектов хозяйствования играют важную роль в процессе развития государства, поскольку обладают рычагами управления как в политической, так и в экономической сферах, в значительной степени способны влиять на процессы трансформации и ход экономических реформ.

Анализ проблем и тенденций развития отечественного и зарубежного законодательства и правоприменительной практики в сфере правового регулирования объединенных организованных групп субъектов хозяйствования позволил сделать вывод о том, что, несмотря на постепенное сближение отечественного законодательства и зарубежного, многие проблемы остаются нерешенными.

Проблема надлежащего законодательного регулирования отношений хозяйствования с участием аффилированных (связанных) лиц возникла в период перехода экономики Украины на рыночные условия хозяйствования. Именно в переходный период у руководства субъектов хозяйствования государственной формы собственности как заинтересованных лиц появилась реальная возможность определять условия деятельности возглавляемых ими предприятий без учета интересов собственника – государства, следовательно, неконтролируемая свобода решений.

Современное правовое регулирование хозяйственной деятельности в Украине позволяет сформировать такую структуру аффилированных (связанных) лиц, по которой настоящих владельцев или характер осуществляемых ими операций определить практически невозможно, что также свидетельствует о наличии дополнительной проблемы. Лишь в редких случаях настоящими владельцами контрольных пакетов акций (паев) являются главные официальные акционеры холдинговых компаний.

В настоящее время гражданское и хозяйственное законодательства Украины приводят различные определения понятия «аффилированные лица», но вкладывают в них похожее содержание. Так, гражданское законодательство использует понятия «зависимое хозяйственное общество» и «главное хозяйственное общество». Хозяйственное законодательство оперирует такими понятиями, как «ассоциированные предприятия», «контрольное предприятие» и «зависимое (дочернее) предприятие». В то же время наиболее полным и содержательным по определению признаков является понятие, которое используют конкурентное и корпоративное законодательства Украины – «аффилированные лица». При этом категория «аффилированные лица» используется различными подотраслями законодательства Украины, что создает многочисленные проблемы в ее правовом применении.

Часто определения «аффилированные предприятия» и «дочерние предприятия» отождествляют. Согласно ст. 117-1 Закона Украины «О внесении изменений и дополнений в Хозяйственный кодекс Украины относительно статуса дочерних предприятий» дочерним предприятием признано предприятие, зависящее от другого предприятия, которое обладает в отношении его правом решающего влияния (контроля), возникшего независимо от его воли. Иными словами, дочернее предприятие – это субъект хозяйствования, контрольным пакетом акций которого владеет материнская компания [1].

Переверзева Л. О. утверждает, что возникновение этой организационно-правовой формы в современной экономике связано с необходимостью законодательного урегулирования отношений зависимости между предприятиями, которые на современном этапе развития общественного производства в связи с процессами концентрации капитала приобрели чрезвычайное распространение [2].

Согласно ст. 1 Закона Украины «Об осуществлении государственных закупок» аффилированные предприятия – это подразделения заказчика, имущество и операции которых указаны в консолидированном балансе заказчика, или субъекты хозяйствования, в отношении которых заказчик осуществляет контроль, или которые вместе

с заказчиком находятся под контролем другого субъекта хозяйствования. То есть это подразделения, присоединенные к более крупной (материнской) компании в виде одного из филиалов [3].

В Законе Украины «О финансовых услугах и государственном регулировании рынков финансовых услуг» аффилированное лицо определено как юридическое лицо, в уставном капитале которого финансовое учреждение имеет существенное участие или которое имеет существенное участие в уставном капитале финансового учреждения [4].

Более полное определение представлено в Проекте Закона Украины «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины (относительно статуса аффилированных лиц)» [5]. Согласно ст. 126-1 аффилированное лицо – это физическое или юридическое лицо, включая ассоциированные предприятия, которое имеет возможность осуществлять прямой (косвенный) контроль, или имеет существенное влияние на предприятие (подконтрольное лицо), или контролируется (находится под существенным влиянием) субъекта хозяйствования (контролирующее лицо), или находится под общим контролем с субъектами хозяйствования, реализующее совместный экономический интерес с другими субъектами хозяйствования, которое позволяет определять решения лица, находящегося под контролем или испытывает существенное влияние, а также совместно совершает действия, отличные от обычных действий других субъектов хозяйствования на рынке [5].

Проект Закона Украины «О внесении изменений в некоторые законодательные акты (относительно статуса аффилированных лиц)» разработан с целью приведения в соответствие с мировыми стандартами правового регулирования статуса аффилированных лиц (главного и зависимых субъектов хозяйствования), а также регламентации средств защиты интересов зависимых (дочерних) субъектов хозяйствования, их кредиторов и миноритарных акционеров или участников, урегулирования вопроса взаимного участия субъектов хозяйствования.

Хозяйственный кодекс Украины ассоциированные предприятия определяет как группу субъектов хозяйствования – юридических лиц, связанных между собой отношениями экономической и (или) организационной зависимости в форме участия в уставном фонде и (или) управлении, однако, не определяет механизм применения этих норм.

Существуют особенности, определяющие дочерние и аффилированные предприятия. Организационно-правовая форма дочернего предприятия является сложной формой, предполагающей в качестве одной из составляющих другую организационно-правовую форму частного предприятия, одного из видов хозяйственного общества, одного из видов предприятий коллективной собственности. Дочернее предприятие может использовать любую базовую организационно-правовую форму предприятия, предусмотренную законодательством. Наименование дочернего предприятия должно содержать указание на использованную в его организационно-правовой форме организационно-правовую форму другого предприятия (дочернее частное предприятие, дочернее общество с ограниченной ответственностью и др.) и подчиненность определенному контролирующему предприятию. Также дочернее предприятие не имеет права быть участником контролирующего предприятия. Отдельные аспекты этого вопроса исследовали Окунев А., Песков В. [6; 7].

Зозуля Р. относит к аффилированным:

– лица, осуществляющие полномочия единоличного исполнительного органа управления;

– лица, имеющие существенное участие в уставном капитале юридического лица;

– лица, в соответствии с договором или на основании обязательных к исполнению приказов, распоряжений или иным способом имеющие возможность определять решения органов управления предприятия. При наличии установленных этой статьей признаков аффилированности к аффилированным лицам физического лица относятся также юридические лица, в которых данное физическое лицо прямо или косвенно, самостоятельно или совместно с другими аффилированными лицами в силу существенного участия в уставном капитале либо иным образом имеет возможность определять решения органов управления [4].

Под существенным участием в уставном капитале следует понимать право прямо или косвенно, самостоятельно или совместно с другим аффилированным лицом (лицами) распоряжаться, в том числе и на основании полномочий представителя, большинством от общего количества голосов, приходящихся на голосующие акции, доли, паи.

В украинском праве сущность понятия «аффилированная компания» рассматривается несколько иначе, чем в зарубежном. За рубежом аффилированными компаниями называют только подконтрольные фирмы, а в отечественной практике этот термин применим и к доминирующим организациям. Карчевский К. в своей работе подробно проанализировал трактование сущности понятия «аффилированные лица» в отечественных и зарубежных нормативно-правовых актах [8].

Дочерняя компания хоть и осуществляет экономическую деятельность, но является зависимой от материнской в плане определения экономической политики. Как правило, аффилированные предприятия – это следствие развития основной организации. Целями создания аффилированных предприятий могут быть расширение территориального представительства и оптимизация налоговой базы.

Таким образом, с позиций рассмотренных нормативно-правовых актов и научных трудов можно утверждать, что аффилированная компания – это дочерняя компания. И аффилированная, и дочерняя компании подконтрольны более крупной материнской организации. Понятие «аффилированная компания» является синонимом таких понятий, как «филиал» и «дочерняя компания». Следует учитывать, что понятие «аффилированная компания» заимствовано из зарубежного права, а содержание его аналогично содержанию понятия «дочерняя компания».

Научный руководитель – канд. юрид. наук, доцент Коршакова О. Н.

Литература: 1. Про внесення змін і доповнень до Господарського кодексу України щодо статусу дочірніх підприємств : Закон України від 22.03.2017. № 6223. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH4SV00A.html. **2.** Переверзєва Л. О. Порядок управління дочірніми підприємствами. *Вісник Донецького національного університету.* 2014. № 1. С. 49–51. **3.** Про здійснення державних закупівель : Закон України від 09.05.2014 № 1197-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1197-18/ed20140509. **4.** Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 01.01.2017 р № 2664-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/ed20170101. **5.** Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо статусу афілійованих осіб) : Проект Закону України від 10.05.2012 № 10444. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF82400A.html. **6.** Окунєв А. Дочірні підприємства в Україні: проблеми та перспективи. *Підприємництво, господарство і право.* 2001. № 2. С. 49–53. **7.** Пєсков В. Правові аспекти організації дочірніх підприємств. *Право України.* 1999. № 10. С. 22–24. **8.** Карчевський К. А. Порівняльно-правова характеристика поняття «афілійовані особи». *Вісник ХНУВС.* 2013. № 1. С. 30–37.

ПОРЯДОК ВИПЛАТИ ПРЕМІЇ ЗА ПІДСУМКАМИ РОБОТИ ТА 13 ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ ТА В ІНШИХ КРАЇНАХ

УДК 657.1

Хлипенко І. В.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено системи матеріального заохочування працівників. Визначено порядок виплати премій за різні періоди часу. Проведено порівняльний аналіз застосування системи матеріального заохочування в Україні та в інших країнах. Запропоновано напрями вдосконалення систем матеріального стимулювання персоналу сучасних вітчизняних підприємств.*

Ключові слова: *підприємство, організація, компанія, право на працю, колектив, колега, працівник, співробітник, системи матеріального заохочування, матеріальне стимулювання, заробітна плата, премія, тарифна ставка, мотивація.*

Аннотация. *Исследованы системы материального поощрения работников. Определен порядок выплаты премий за разные периоды времени. Проведен сравнительный анализ применения системы материального поощрения в Украине и в других странах. Предложены направления совершенствования систем материального стимулирования персонала современных отечественных предприятий.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, компания, право на труд, коллектив, коллега, работник, сотрудник, системы материального поощрения, материальное стимулирование, заработная плата, премия, тарифная ставка, мотивация.*

© Хлипенко І. В., 2018

Annotation. *Investigated the system of material incentives for workers. The procedure for the payment of pre-miums for different periods of time. A comparative analysis of the application of the system of material incentives in Ukraine and in other countries. The directions of improving the systems of material incentives for the staff of modern domestic enterprises are proposed.*

Keywords: *enterprise, organization, company, right to work, team, colleague, employee, employee, material incentive systems, material incentives, wages, bonus, tariff rate, motivation.*

У країнах із розвиненою ринковою економікою широко застосовують найрізноманітніші системи матеріального заохочення та стимулювання працівників задля підвищення результативності праці. Тим, хто працює в колективі, корисно усвідомлювати свою індивідуальність і неповторність, правильно оцінювати свій внесок в успіх підприємства, отримувати заслужену винагороду за активну участь у його діяльності. Окрім усвідомлення свого індивідуального внеску, працівнику важливо вміти діяти разом з іншими. Одним із основних механізмів стимулюючого та заохочувального впливу на працівників тривалий час залишається система мотивації праці, застосування спеціальних премій, доплат і надбавок.

Метою написання статті є аналіз нарахування та виплати премій в Україні та за її межами.

Теоретичною основою дослідження є закони України, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких Лахтіонова Л. А., Білуха М. Т., Грабова Н. Н., Крамаровський Л. М., Криницький Р. І., Пономарьов В. Д., Носова С. С., Савицька Г. П., Шеремет А. Д., Сайфулін Р. С. та ін.

Премія є найефективнішим видом додаткової заробітної плати, виплачуваної понад основну, задля стимулювання виробничої, підприємницької, торговельної або комерційної діяльності. Її працівники отримують за поліпшення основних показників колективної та індивідуальної праці, а також кінцевих загальних результатів виробничої, підприємницької, торговельної або комерційної діяльності [1; 2].

Законодавством України підприємствам надано право самостійно визначати умови та розміри преміювання, що може бути передбачено в трудовому договорі [4].

Винагорода за результатами роботи за поточний рік, так звана тринадцята зарплата, має заохочувальний характер. Її виплачують у порядку й розмірах, визначених трудовим договором. Щоб нарахувати та виплатити премію, слід оцінити працю та виконання показників, що є передбаченими положенням про преміювання [3].

Премії залучають до заробітку того місяця, на який вони припадають згідно із розрахунковою відомістю. Премії, які виплачують за квартал і триваліший період, ураховують у заробіток у частині, що відповідає кількості місяців розрахункового періоду. Премії враховують пропорційно до відпрацьованого часу в місяці розрахункового періоду. За основу розрахунків, як правило, беруть посадовий оклад або показник середньомісячної зарплати, до якого застосовують коригувальні коефіцієнти чи відсотки. Положенням про преміювання зазвичай передбачено: якщо протягом періоду, за який виплачується премія, працівник виконав показники і повністю відпрацював робочий час, премія йому має виплачуватися повністю. Якщо працівник частину періоду не працював, премія виплачується пропорційно до відпрацьованого часу.

Рекомендації, затверджені Наказом Міністерства праці та соціальної політики, пропонують брати до уваги низку показників. Для визначення розміру річної винагороди найчастіше враховують час, відпрацьований протягом календарного місяця, року, урахувавши відпустки без збереження зарплати, періоди непрацездатності тощо; стаж роботи працівника на підприємстві, досвід та освіту [4].

Під час розрахунку розміру річної винагороди слід зважати ще й на показник, який ураховує результати господарської діяльності підприємства. Однак, не виключений випадок, коли підприємство в положенні про виплату річної винагороди передбачає виплату відповідним категоріям або всім працівникам однакових сум річної винагороди, адже це заохочувальна виплата. Тоді її розмір залежатиме насамперед від результатів господарської діяльності підприємства [3].

Система матеріального стимулювання США побудована у такий спосіб, що фіксована заробітна плата може тільки зростати і ніколи не зменшуватиметься. В американських компаніях система матеріального стимулювання втілюється у нові форми, поступово відмовляється від чинної системи оплати праці у вигляді погодинної заробітної плати, річного жалування службовців і одноразової винагороди керівників. Керівники компаній постійно шукають нові системи оплати праці задля підвищення стимулюючого ефекту щодо продуктивності праці та зниження виробничих витрат [6].

На підприємствах Німеччини застосовують погодинну, відрядну, акордну та преміальну системи оплати праці, при цьому переважає погодинна. Зауважимо, що на металургійних заводах тарифні ставки ремонтного персоналу є на 25–30 % вищими за тарифні ставки технічного персоналу, однак, середня заробітна плата є однаковою за рахунок доплат технологам за змінність робіт. Погодинна оплата розділена на 9 тарифів, від 10,8 до 16,3 євро / год. Фактична оплата праці, як правило, є вищою за тарифну ставку за рахунок надбавок, оплати роботи вночі. Премія виплачується раз на рік у розмірі до 2,5 окладів до різдвяних свят чи перед відпусткою. Преміювання

керівників за підсумками року коливається в межах від 0,6 до 3 окладів і залежить від результатів виконання запланованого за рік прибутку. Отже, особливість системи – це єдині тарифні сітки, застосування яких в Україні поки що є недоцільним у зв'язку із різними умовами праці на промислових підприємствах різних галузей [6].

Методика оцінки праці у Франції має багатофакторний характер. На думку багатьох французьких фахівців, поряд зі стимулюванням продуктивності праці, індивідуалізація оплати праці призводить до збільшення конфліктних ситуацій щодо справедливості в одержанні надбавок. Найбільший інтерес викликає бальна оцінка ефективності праці працівника (0–120 балів) на основі 6 показників: професійні знання, продуктивність праці, якість роботи, дотримання правил техніки безпеки, ініціативність, етика виробництва. При цьому персонал підприємства поділяють на п'ять категорій [6].

Структура заробітної плати на італійських підприємствах відрізняється значною роздрібненістю, яка полягає у тому, що, крім галузевої тарифної ставки, на підприємствах діють понад п'ятдесят компонентів надбавок і премій: персональні і колективні надбавки до ставки, надбавки у зв'язку зі зростанням вартості життя і за стаж, регулярні та нерегулярні премії. Значна роздрібненість системи матеріального стимулювання має спільні риси із системою матеріального стимулювання підприємств України, яка теж характеризується наявністю галузевих угод, восьмирозрядних тарифних сіток, не містить нового підходу до управління матеріальним стимулюванням персоналу. Але наявність понад п'ятдесяти видів надбавок і доплат призведе не до покращання результатів праці, а до плутанини при їх встановлені, може виявитися незрозумілою для багатьох працівників українських промислових підприємств.

Шведська модель матеріального стимулювання персоналу полягає в так званій солідарності оплати праці, що виражена в рівній заробітній платі за однакову працю, скороченні розриву між розмірами мінімальної та максимальної заробітної плати. На підприємствах Швеції діє близько тисячі систем матеріального заохочення. Найбільшого поширення набуло матеріальне стимулювання працівників за допомогою залучення їх до участі в прибутках. Таке положення передбачає два засоби преміювання: щорічно виплачувані кошти, які розглядаються як частина доходів і обкладаються податком, і перекладні – на банківський рахунок не раніше, ніж через п'ять років, які утворять кредитний фонд. Більшість шведських компаній віддають перевагу другій системі, оскільки порівняно зі щорічними преміями в цьому випадку відбувається зниження податку на 10 % [6].

Значні зміни в системі матеріального стимулювання персоналу відбулися у Великій Британії. У зв'язку із погіршенням економічного стану в країні урядом ухвалено низку заходів, серед яких закон, що одержав назву «Грінпейпа». На підставі цього закону упроваджено систему заохочень, згідно із якою змінна частина оплати праці працівників ставиться у залежність від величини прибутку, що зробило систему оплати праці гнучкішою і сприяло підвищенню рівня ефективності виробництва. У Великій Британії існують дві модифіковані системи матеріального стимулювання, що залежать від прибутку: грошова й акціонерна, що припускає часткову оплату праці у вигляді акцій [6].

Таким чином, аналіз систем матеріального стимулювання персоналу розвинених країн засвідчив, що деякі з них мають спільні риси з українськими, але більшості властиві індивідуальні риси, які доцільно застосовувати в Україні. Так, доцільними є встановлення розміру додаткового стимулювання з прибутку пропорційно його розміру (США), індексація заробітної плати, що відображає вартість життя (Франція), створення кредитного фонду на підприємстві (Швеція). До того ж зарубіжні системи матеріального стимулювання постійно переглядаються та вдосконал.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Тютлікова В. В.

Література: 1. Грабова Н. М., Кривоносов Ю. Г. Облік основних господарських операцій в бухгалтерських проводках : навч. посіб. Київ : А.С.К., 2002. 416 с. **2.** Маринець О. Премії, надбавки та доплати // Вісник. Офіційно про податки. URL: http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/9153. **3.** Основні аспекти виплати премій на підприємстві. URL: https://www.buh24.com.ua/osnovni-aspekt-pidpriyemstvi. **4.** Лістрова С. 13-та зарплата: порядок виплати й оподаткування. URL: http://www.dt-kt.com/13-ta-zarplata-poryadok-vyplaty-j-opodatkuvannya. **5.** Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **6.** Особливості оплати праці на зарубіжних підприємствах. URL: https://pidruchniki.com/16850303/ekonomika/osoblivosti_oplati_pratsi_zarubizhnih_pidpriyemstvah.

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ

УДК 657.412.7(477)

Чепченко Я. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано стан і динаміку загальних показників, що характеризують систему недержавного пенсійного забезпечення. Визначено проблемні аспекти розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні. Розглянуто перспективи розвитку вітчизняних недержавних пенсійних фондів.*

Ключові слова: *пенсія, пенсійне забезпечення, пенсійні рахунки, пенсійна система накопичення, недержавний пенсійний фонд.*

Аннотация. *Проанализированы состояние и динамика общих показателей, характеризующих систему негосударственного пенсионного обеспечения. Определены проблемные аспекты развития негосударственных пенсионных фондов в Украине. Рассмотрены перспективы развития отечественных негосударственных пенсионных фондов.*

Ключевые слова: *пенсия, пенсионное обеспечение, пенсионные счета, пенсионная система накопления, негосударственный пенсионный фонд.*

Annotation. *The state and dynamics of general indicators characterizing the system of non-state pension provision are analyzed. Identified the problematic aspects of the development of non-state pension funds in Ukraine. The prospects for the development of domestic non-state pension funds.*

Keywords: *pension, pension provision, pension accounts, pension accumulation system, non-state pension fund.*

Нині питання пенсійного забезпечення є однією з найгостріших проблем у світі. Ефективна діяльність ринку недержавного пенсійного забезпечення позитивно впливає на економіку країни в цілому, оскільки формуються довгострокові заощадження, що можуть бути використані як інвестиційні вливання в економіку. Розвиток недержавного пенсійного забезпечення є одним із пріоритетних напрямів державної політики.

Питанням фінансового забезпечення недержавних пенсійних фондів (НПФ) в Україні та подальшого проведення пенсійної реформи приділяють увагу Внукова Н. М., Андрійченко Ж.О., Понікаров В. Д. та ін.

Щоб оцінити можливості системи недержавного пенсійного забезпечення, перспективи та напрямки її подальшого розвитку, проаналізовано стан і динаміку загальних показників, які характеризують систему недержавного пенсійного забезпечення. Динаміку кількості НПФ та адміністраторів НПФ у 2013–2017 рр. подано в табл. 1 [4].

Таблиця 1

Динаміка зміни кількості недержавних пенсійних фондів та адміністраторів недержавних пенсійних фондів

Показник	Значення показника на дату					Відхилення 2013 р. до 2017 р.	
	30.06.2013	30.06.2014	30.06.2015	30.06.2016	30.06.2017	од.	%
Кількість НПФ	89	80	72	66	64	-25	71,91
Кількість адміністраторів НПФ	34	27	23	22	22	-12	64,71

Згідно із табл. 1, станом на 30.06.2017 р. в Державному реєстрі фінансових установ кількість недержавних пенсійних фондів становила 64 од. При цьому значну питому вагу становили відкриті недержавні пенсійні фонди (приблизно 80 %), що пояснюється вигодою від свободи вступу до них нових учасників без обмеження галузі, у якій вони працюють.

Кількість НПФ в Україні з 2013 р. до 2017 р. зменшується, що спричинено несприятливими умовами функціонування всього фінансового ринку в Україні та економічною нестабільністю в країні у цілому; аналогічна ситуація в Україні простежується з кількістю фінансових інститутів на фінансовому ринку. Однак, ситуація, що є пов'язаною зі скороченням кількості НПФ в Україні, не вплинула на кількість пенсійних внесків (рис. 1) [4].

© Чепченко Я. С., 2018

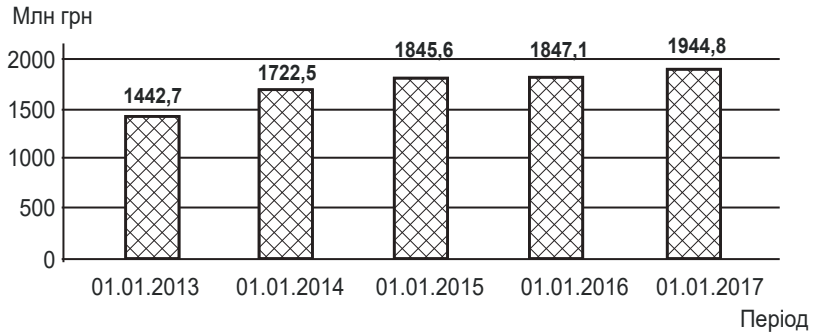

Рис. 1. **Динаміка зміни кількості внесків у недержавні пенсійні фонди**

Згідно із рис. 1, незважаючи на тенденцію зниження кількості НПФ в Україні, тенденція кількості внесків населення у 2013–2015 рр. та 2016–2017 рр. є позитивною, тобто в аналізованому періоді зростає довіра до НПФ з боку населення, що відображається у поступовому збільшенні внесених на пенсійні рахунки коштів. Позитивна тенденція зростання прослідкується і в діяльності НПФ щодо пенсійних виплат (рис. 2) [4].

За даними рис. 2 можна зробити висновок, що НПФ не має проблем із розрахунками за своїми зобов'язаннями, тобто пенсійними виплатами. Пенсійні виплати станом на 30.06.2017 р. порівняно з 30.06.2013 р. становили 685,2 млн грн, збільшившись на 149,8 %, або на 410,9 млн грн [4].

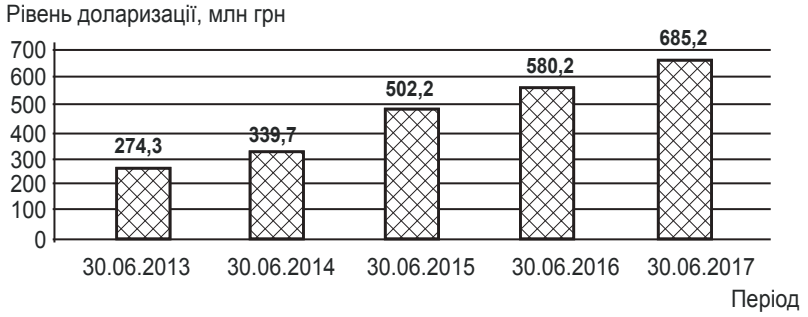

Рис. 2. **Динаміка виплати пенсій НПФ**

Важливою складовою діяльності НПФ є інвестиційна діяльність, оскільки вона дозволяє створити ефективний механізм для розвитку ринку цінних паперів, розподілу капіталу між галузями економіки, сприяє стабільності функціонування фондового ринку. Прибуток від інвестування активів НПФ щороку змінюється (рис. 3) [4].

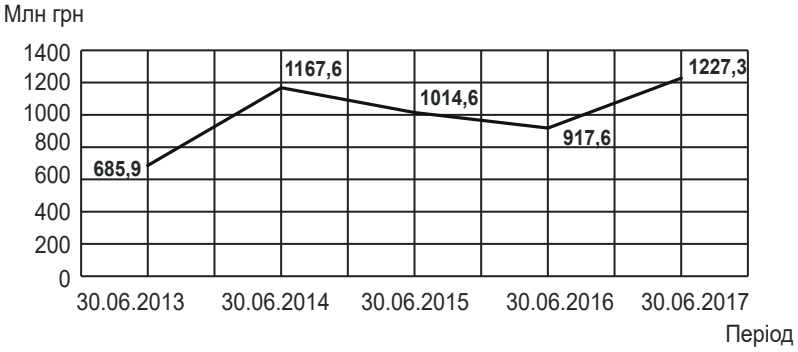

Рис. 3. **Динаміка зміни прибутку від інвестування**

Згідно із рис. 3, динаміка зміни прибутку від інвестування за аналізований період має неоднозначний характер. Показниками, що вплинули на результат інвестиційної діяльності НПФ, є зміни на ринку цінних паперів і перерозподіл інвестиційних портфелів НПФ [2].

Аналіз кількісних показників діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні свідчить про поступовий розвиток цього сегмента, однак, кількісне зростання на цьому етапі розвитку НПФ не супроводжується суттєвими якісними змінами у сфері пенсійного забезпечення населення [1; 2].

Зміни у Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» роблять жорсткішими умови отримання пенсії за солідарною системою, а розвиток НПФ за рахунок цього стимулюється [3].

Проблемними залишаються питаннями розвитку НПФ у сфері інвестиційної діяльності, а саме вибір оптимального інвестиційного портфеля, який формується під впливом розвитку економіки країни та фондового ринку.

Таким чином, доцільним напрямом розв'язання проблем є вдосконалення механізму побудови інвестиційних портфелів НПФ за рахунок частішого моніторингу змін, що відбуваються на фондовому ринку та в банківській діяльності країни, а саме рівня відсоткових ставок за депозитом. Удосконалення механізму розробки інвестиційних портфелів НПФ згідно із теорією ефективного ринку, а саме в ситуації, де негайно і вповні зміни на фондовому ринку та у банківській сфері відображалися б на інвестиційному портфелі кожного НПФ, є запорукою розвитку НПФ в країні.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Остапенко В. М.

Література: 1. Андрійченко Ж. О., Протиняк О. І. Аналіз сучасного стану недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Економічний аналіз.* 2011. № 8. С. 240–243. **2.** Внукова Н. М., Кузьминчук Н. В. Соціальне страхування: кредитно-модульний курс : навч. посіб. Київ : Кондор, 2009. 412 с. **3.** Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15/ed20030709. **4.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ДІТЕЙ

УДК 159.922:366.636

Чефранова К. Р.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано, що за сучасних умов доступність значної кількості інформації стає все більш травмуючою для дитячої психіки. Проаналізовано згубний вплив інформації на розвиток особистості. Конкретизовано методи контролю та фільтрування інформації задля уникнення негативного впливу телекомунікацій на дитячу психіку.*

Ключові слова: *психіка, психологія, емоції, психоемоційний стан, інформаційний потік, засоби масової інформації, мобільні пристрої, віртуальність, реальне спілкування, спілкування з батьками.*

Аннотация. *Обосновано, что в современных условиях доступность большого количества информации становится все более травмирующей для детской психики. Проанализировано пагубное влияние информации на развитие личности. Конкретизированы методы контроля и фильтрации информации во избежание негативного влияния телекоммуникаций на детскую психику.*

Ключевые слова: *психика, психология, эмоции, психоэмоциональное состояние, информационный поток, средства массовой информации, мобильные устройства, виртуальность, реальное общение, общение с родителями.*

Annotation. *It has been substantiated that in modern conditions the availability of a large amount of information is becoming increasingly traumatic for the child's psyche. Analyzed the detrimental effect of information on personal*

© Чефранова К. Р., 2018

development. Methods for monitoring and filtering information have been specified to avoid the negative impact of telecommunications on the child's psyche.

Keywords: *psyche, psychology, emotions, psycho-emotional state, information flow, mass media, mobile devices, virtuality, real communication, communication with parents.*

Із розвитком науково-технічного прогресу людина отримує більше вільного часу та все сильніше прагне пізнати себе, розкрити свою індивідуальність. Концепція американського психолога Еріка Еріксона розкриває етапи розвитку особистості, засвідчує, що людина розвивається від народження до смерті і проходить вісім рівнів, а точніше, переживає вісім криз у формуванні особистості. За даними досліджень психологів, у дитинстві формуються найважливіші якості для подальшого життя людини. Перший етап є обумовленим лише спілкуванням дитини з дорослими, потім актульною стає навчальна діяльність, коли дитині необхідно отримати безліч як теоретичних, так і практичних навичок, формувати уявлення про цінності, традиції та культуру.

За сучасних умов доводиться говорити про те, що сім'я перестає бути найпершою цінністю для людей, зникають мотиви, які спонукають одружуватися, народжувати й виховувати дітей. Спостерігається зростання негативних тенденцій щодо шлюбу і сім'ї: зростання кількості розлучень, невиконання сім'єю своїх функцій. Так, кількість розлучень за 2016 р. зросла на 1,2 тис. порівняно із 2015 р. (35,46 тис. у 2016 р. і 34,2 тис. – у 2015 р.). Експерти переконані, що такі результати є пов'язаними із кризовою економічною ситуацією в країні [2].

На сьогодні у зв'язку із високим технічним розвитком і швидкістю життя люди прагнуть досягати більших висот, виявляють такі прагнення в кар'єрі та особистих досягненнях переважно задля отримання вищого заробітку. Тому дорослі не мають часу, фізичних і моральних сил для приділення належної уваги дітям. Втрачену можливість проведення часу зі своїми батьками діти часто компенсують тривалим переглядом телепрограм. Саме у віці від трьох до одинадцяти років у дитини формується уявлення про навколишній світ [1].

У деформації дитячого світогляду величезну роль відіграють ЗМІ. Інтенсивний інформаційний потік руйнівно впливає на ще не сформовану психіку дитини, через що дитина стає залежною від телевізійних програм, а мислення з індивідуального перетворюється на групове, особистий розвиток і самостійне мислення притупляються. Діти за своєю природою дуже гостро реагують на будь-який візуалізований вплив засобів масової інформації. Це може стати причиною розвитку неадекватної самооцінки, нерішучості, зацикленості на ситуації, дратівливості, вразливості, плаксивості, і, що найважливіше, проблем у спілкуванні з оточуючими [1].

Майже 20 % дітей віком від 9 місяців сповільнюються у розвитку, якщо їх батьки замінюють живе спілкування телевізором. Якщо дитина продовжує дивитися телевізор, то до трьох років вона відстає від однолітків вже на рік. За статистичними даними, хлопчики та дівчата віком від 4 до 10 років дивляться телевізор близько двох із половиною годин на день; від 11 до 14 років – дві години на день. Діти віком від 15 років – чотири години на день, причому дівчата витрачають на перегляд телевізора на півгодини більше хлопчиків [3]. Американські психологи вирахували, що підлітки до дванадцяти років стають свідками 100 тисяч сцен насильства і вбивств по телебаченню або відтворення на будь-якому електронному носії. Якщо розглядати цю проблему масштабніше, за даними ЮНЕСКО, близько 93 % дітей шкільного та дошкільного віку в усьому світі дивляться телевізор протягом 28 годин на тиждень.

Ерік Еріксон у теорії психосоціального розвитку розглядає як складову дитячої свідомості базальну довіру, тобто довіру до свого оточення. Якщо поруч із дитиною в період формування цієї якості є надійна і любляча її людина, то з часом у неї формується відчуття надії, захищеності та довіри до зовнішнього середовища [4].

Але якщо накласти цю довіру на той інформаційний потік, що ще називають інформаційним фантомом, – поєднання достовірної, недостовірної та завідомо неповної інформації, свідомість людини формуватиметься так, як це необхідно володарю інформації. Отже, засоби масової інформації істотно впливають на психоемоційний стан людини, а у дітей і зовсім можуть сформувати байдужість до проявів зла, оскільки навіть у багатьох мультфільмах проблемну ситуацію вирішують силовими, насильницькими, агресивними методами. Дитина після трьох років починає усвідомлювати, що навколо неї такі самі люди, як і вона. Дитина починає вибудовувати особистісні відносини з іншими людьми, у неї виникають такі почуття, як дружба, любов, ревнощі. Звичайно, вона наслідує або копіює всі звички ідеального, як на її думку, героя [1; 3].

Голова Національної експертної комісії з питань захисту суспільної моралі Василь Костицький зазначив, що інформаційний простір поєднаний із ризиками і небезпеками. Комісія з моралі сповістила про те, що в Україні переважає пропаганда алкоголю та насильства, причому кількість такої інформації дедалі зростає. Кількість злочинів, скоєних підлітками та молоддю на насильницькому ґрунті, є стабільною, а кількість затримань дітей до 14 років зростає. Із січня до березня 2017 р. затримано 439 підлітків 16–17 років, 162 підлітка 14–15 років і 29 віком до 14 років. У 2016 р. за відповідний період затримано 440 підлітків 16–17 років, 191 підлітка 14–15 років і 22 особи віком до 14 років (рис. 1) [5].

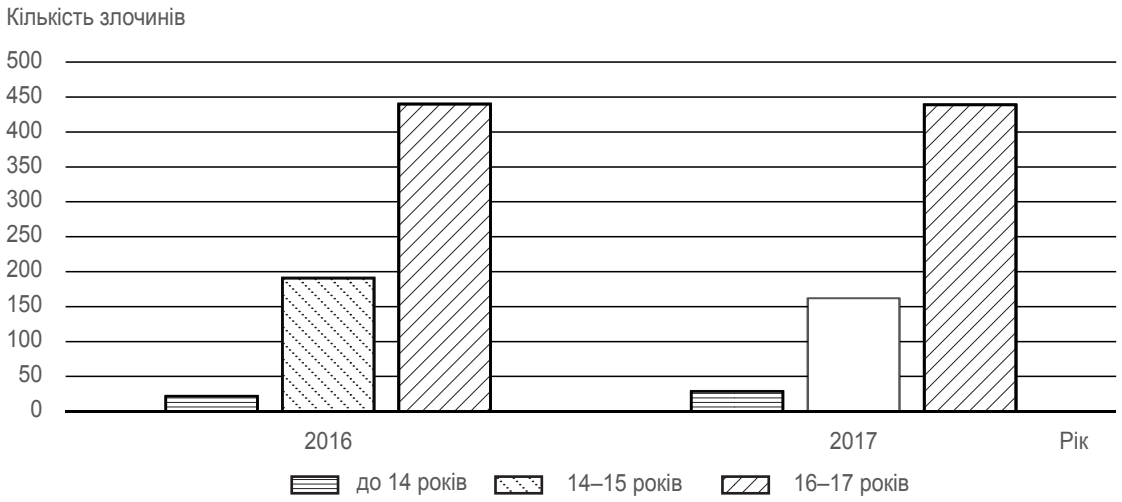

Рис. 1. **Динаміка зміни кількості підліткових злочинів, 2016–2017 рр.**

Національна експертна комісія з питань захисту суспільної моралі вважає, що поширення дитячого насильства, яке стає предметом відтворення на електронних носіях і передається через мобільний контент, є однією з основних причин стабільності та зростання підліткової злочинності [5].

Таким чином, мислення дитини зазнає істотного впливу ЗМІ, що робить її залежною від загальної думки та притупляє прагнення до самовираження. Важливо контролювати кількість часу, який діти проводять біля телевізора, за комп'ютером, щоб уникнути негативного впливу телекомунікацій і пасивності як в інтелектуальному, так і у фізичному планах, витісняючи це батьківською турботою, уважним ставленням і розвитком позитивних схильностей. Щоб відучити дитину від звички проводити час за мобільними пристроями або перед телевізором, доцільно розробити певний режим дня, де чітко визначено кількість годин біля телевізора, більше часу приділяти прогулянкам, спортивним тренуванням і творчій діяльності.

Науковий керівник – д-р екон. наук, доцент Наумік-Гладка К. Г.

Література: 1. Хайруллина Э. И. Влияние детских передач на развитие ребенка. URL: https://kpfu.ru/conf/docs/F1230291198. **2.** Статистика разводов. URL: https://lovewhy.ru/statistika-razvodov-v-ukraine. **3.** Пархомчук Г. Дети и телевизор: пути решения проблемы. М., 2009. 64 с. **4.** Национальная психологическая энциклопедия. URL: https://vocabulary.ru/termin/vazovoe-doverie.html. **5.** Украинским детям хотят запретить просмотр новостей и разрешить только «белые сайты». URL: https://ru.tsn.ua/ukrayina/ukrainskim-detyam-hotyat-zapretit-prosmotr-novostey-i-pozvolit-tolko-belye-sayty-295913.html.

ОБЛІК РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 657:658.14/.17-027.563

Чечоткіна Г. О.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості формування результатів діяльності торговельних підприємств. Визначено особливості обліку операційного прибутку та витрат. Конкретизовано особливості організації обліку результатів діяльності сучасних торговельних підприємств.*

Ключові слова: *підприємство, організація, торговельне підприємство, фінанси, облік, звітність, фінансовий результат, прибуток, витрати.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности формирования результатов деятельности торговых предприятий. Определены особенности учета операционной прибыли и расходов. Конкретизированы особенности организации учета результатов деятельности современных торговых предприятий.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, торговое предприятие, финансы, учет, отчетность, финансовый результат, прибыль, расходы.*

Annotation. *The features of the formation of the results of the activities of trade enterprises. Identified features of the accounting of operating profits and expenses. The specifics of organizing the accounting of the results of the activities of modern trading enterprises are specified.*

Keywords: *enterprise, organization, commercial enterprise, finance, accounting, reporting, financial result, profit, expenses.*

За сучасних ринкових умов економіка України потребує підвищення ефективності діяльності підприємств. Фінансовий результат (прибуток або збиток) є основною характеристикою господарської діяльності торговельних підприємств. Важливість вивчення фінансових результатів є зумовленою тим, що від отриманого підприємством прибутку залежить динаміка надходження коштів до бюджетів різних рівнів, рівень оплати праці та співвідношення на ринку попиту та пропозиції певної продукції. Вагомим передусім є їх облік, оскільки він формує дані щодо доходів і витрат підприємства. Основою достовірного визначення фінансового результату є правильна, обґрунтована організація обліку. У цьому і полягає актуальність дослідження особливостей організації обліку фінансових результатів діяльності торговельних підприємств.

Тлумачення змісту доходів, витрат і фінансових результатів є однією із найважливіших проблем наукової галузі. Саме ці категорії тривалий час залишаються у центрі уваги науковців у сферах фінансів, менеджменту, філософії, економічної теорії, макроекономіки, мікроекономіки, бухгалтерського обліку, оскільки містять чимало питань, які є суперечливими, чим і зумовлено актуальність їх дослідження.

Дослідженням проблем обліку фінансових результатів займалися і займаються Бутинець Ф. Ф., Верига Ю. А., Голов С. Ф., Білуха М. Т., Загородній А. Г., Вороніна О. О. та ін. Питання бухгалтерського обліку саме в торговельній галузі України розглядали Власова Н. О., Осадчий Ю. І., Круглова О. А., Семерунь Л. В., Котенко Л. М., Андросова Т. В. та ін.

Метою написання статті є дослідження характерних ознак формування фінансових результатів торговельних підприємств, особливостей обліку прибутку та витрат, а також визначення особливостей організації обліку фінансових результатів торговельної діяльності підприємств.

В економічній літературі поняття «фінансовий результат підприємства» трактують по-різному та досить часто порівнюють із прибутком. Така ситуація є зумовленою різними методами дослідження, змістовним наповненням понять «доходи» та «витрати», а також особливостями їх визначення за різних завдань управління та систем обліку.

Податкове законодавство розглядає поняття «фінансові результати» та «прибуток» як подібні. У ст. 134 Податкового кодексу України передбачено, що прибуток визначають зменшенням суми доходів звітного періоду на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг і суму інших витрат звітного податкового періоду [1].

© Чечоткіна Г. О., 2018

Існує важливий аспект, на який слід звернути увагу за здійснення діяльності торговельних підприємств, – чітка організація обліку фінансових результатів, завданнями якої є гарантування правильного визначення, достовірності результатів торговельної діяльності й оцінки доходів; спостереження за достовірним визначенням фінансового результату від звичайної діяльності для оподаткування; своєчасний облік у регістрах, правильне та повне документальне оформлення; вчасне одержання вірогідної інформації про фінансові результати торговельного підприємства; підсумок даних про рух і наявність нерозподіленого прибутку підприємства. Розпізнані доходи класифікують у бухгалтерському обліку згідно із вимогами Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», а нормами Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» визначено порядок формування витрат [3; 4].

Задля зведення даних про доходи від реалізації товарів і утримання з них використовують рахунки класу 7 «Доходи і результати діяльності». Синтетичний облік доходу від реалізації товарів проводять на відокремленому рахунку 70 «Доходи від реалізації», який призначений для пооб'єктного обліку за окремими групами. Для цього відкривають такі субрахунки: 702 «Дохід від реалізації товарів», 704 «Вирахування з доходу». За кредитом субрахунку 702 відображають суму непрямих податків і загальну суму доходів. За дебетом – списання у порядку закриття рахунку суми чистого доходу на рахунок 79 «Фінансові результати» належної до перерахування суми непрямих податків (акцизного збору, ПДВ та інших відрахувань при продажу) [5].

Щодо обліку витрат у торгівлі, Планом рахунків бухгалтерського обліку визначено клас 9 «Витрати діяльності», який охоплює рахунки першого порядку: 90 «Собівартість реалізації», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності». Витрати, прираховані до управління діяльністю, адміністративних витрати, зберігання та реалізації товарів (витрати на збут, інші витрати операційної діяльності), належать до витрат операційної діяльності торговельних підприємств. Ці витрати не належать до собівартості товарів, а списуються на фінансові результати за дебетом рахунка 791 «Результат операційної діяльності» [5].

Потенціал подальшого розвитку підприємства визначає величина фінансового результату, що створює запас фінансової стійкості, який дає змогу підприємству оперативно реагувати на зміни у ринковій кон'юнктурі.

Важливо визначити фінансовий результ не тільки в розрізі видів, передбачених чинною формою фінансової звітності («Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід))», але й результату основної діяльності структурного підрозділу підприємства, що зумовляє диверсифікацію діяльності цього підприємства задля пошуку допоміжних джерел отримання прибутку. Чітке розмежування результатів за видами діяльності має важливе значення для оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства. У цьому розумінні для торговельних підприємств важливим є розподіл результатів їх операційної діяльності з окресленням результатів основної діяльності та результатів іншої операційної діяльності, бо саме реалізація товарів народного споживання є основним джерелом отримання прибутку підприємства [4].

Згідно з основною моделлю створювання та формування фінансових результатів постає необхідність у розмежованому відзеркаленні фінансових результатів у обліку. Для цього доцільним є введення відповідних аналітичних рахунків до рахунку 791 «Результат операційної діяльності»: 791.1 «Результат операційної (основної) діяльності»; 791.2 «Результат іншої операційної діяльності». Використання такого відображення операцій у господарюванні дасть змогу без додаткових часових і трудових затрат отримати дані щодо результатів основної й іншої операційної діяльності, а також для забезпечення потреб плідного управління динамікою їх показників.

Трактування інформації з формування фінансових результатів основної діяльності є спрямованим на задоволення потреб користувачів облікової інформації різних рівнів управління, яким необхідно визначати та обліковувати собівартість, а також доходи від реалізації за місцями виникнення доходу (наприклад підрозділи), асортиментом товарів, групами та категоріями покупців.

Судячи з цього, аналітичну деталізацію інформації з приводу продажу товарів для визначення фінансових результатів на торговельних підприємствах з урахуванням специфіки їх діяльності доцільно здійснювати за такими критеріями:

– аналітичні рахунки за формою торгівлі – реалізація товарів у оптовій та роздрібній торгівлі;

– за категоріями покупців – реалізація товарів вітчизняним покупцям та іноземним покупцям для підприємств оптової торгівлі;

– за групами товарів – реалізація продовольчих і непродовольчих товарів;

– за методами активізації продажу товарів – реалізація товарів за дисконтними картками, зі знижками й у період розпродажу для підприємств роздрібної торгівлі [4; 5].

Отже, щоб здійснювати свою господарську діяльність плідно, торговельним підприємствам необхідно правильно організувати облік, у тому числі облік фінансових результатів діяльності. Доцільно розмежовувати їх за напрямками діяльності, чим зумовлено необхідність змін у організації та методиці їх обліку.

Таким чином, проведене дослідження дає підстави стверджувати, що для організації бухгалтерського обліку фінансових результатів діяльності торговельних підприємств важливим є формування плідного та раціонального

облікового процесу. Організація обліку доходів і витрат потребує покращення, передусім запровадження єдиних класифікаційних ознак та їх більшої конкретизації. Предметом подальших досліджень має стати аналіз аспектів облікового відображення доходів і витрат підприємств різних видів діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пасенко Н. С.

Література: 1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **2.** Власова Н. О., Мелушова І. Ю. Ефективність формування фінансових результатів підприємств роздрібної торгівлі : монографія. Харків : ХДУХТ, 2008. 280 с. **3.** Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Закон України від 29.11.1999 № 290 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99/ed19991129. **4.** Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Закон України від 31.12.1999 № 318 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00/ed19991231. **5.** Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Закон України від 30.11.1999 № 291 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99/ed19991130.

АНАЛІЗ ДЕПОЗИТНИХ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ

УДК 336.71

Шевченко Є. А.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто депозитні операції як джерело формування ресурсної бази банків. Проаналізовано динаміку депозитних операцій вітчизняних банків. Запропоновано напрями підвищення ефективності проведення депозитних операцій вітчизняними банками за сучасних умов.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, банківська система, грошові кошти, депозит, депозитні операції, термінові депозити, поточні депозити, депозитна політика.*

Аннотация. *Рассмотрены депозитные операции как источник формирования ресурсной базы банков. Проанализирована динамика депозитных операций отечественных банков. Предложены направления повышения эффективности проведения депозитных операций отечественными банками в современных условиях.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, банковская система, денежные средства, депозит, депозитные операции, срочные депозиты, текущие депозиты, депозитная политика.*

Annotation. *Considered deposit operations as a source of formation of the resource base of banks. The dynamics of deposit operations of Ukrainian banks is analyzed. The main directions of increasing the efficiency of conducting deposit operations by banks are proposed.*

Keywords: *bank, banking institution, banking system, cash, deposit, deposit operations, time deposits, current deposits, deposit policy.*

Ефективність діяльності банків та масштаби їх операцій залежать від обсягу ресурсів, якими вони володіють. Більшість ресурсів банку формуються завдяки залученню коштів, серед яких кошти клієнтів, більшу частину

© Шевченко Є. А., 2018

яких становлять депозити, і пасиви в управлінні – отримані банком кредити, виставлені на грошовий ринок довгострокові зобов'язання. Саме депозитні вклади відіграють важливу роль у формуванні ресурсної бази банку, є мірилом довіри та визнання діяльності банку вкладниками. Тому здійснення аналізу депозитних операцій банків є актуальним, особливо в період, коли в країні спостерігаються фінансово-економічні проблеми, пов'язані з наслідками світової кризи, що сприяла виникненню негараздів як соціального (підвищення рівня безробіття), так і економічного характеру (скорочення виробничих потужностей).

Проблематиці ресурсної бази банку й окремих аспектів її формування присвячено чимало наукових праць. Концептуальні засади, що є пов'язаними з мобілізацією банківських ресурсів, досліджували у своїх працях Мороз А., Савлук М., Довгань Ж., Алексеєнко М., Васюренко О., Луців Б., Заславська О. та ін. Окремі аспекти залучення ресурсів банку з депозитних джерел розглядали Епіфанов Є. та Фролов С. Аналізом сутності поняття депозиту та дослідженням депозитної діяльності банку займалися Дзюблюк О., Васюренко О., Коцовська Р., Петрук О., Герасимович А., Савлук М. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, існує необхідність поглибленого розгляду цього питання.

Метою написання статті є аналіз депозитних банківських операцій.

За 2017 р. порівняно з 2015–2016 рр. вітчизняні банки збільшили депозитний портфель. Зростання зафіксоване за вкладами і в гривні, і в іноземній валюті, про що свідчать попередні дані Національного банку України [16]. Так, залишки за депозитами у гривні зросли на 1,1 %. Передусім на зростання показника вплинуло збільшення депозитних вкладів населення – на 1,6 %. Юридичні особи збільшили вклади в національній валюті меншою мірою – на 0,7 % [16].

Приріст вкладів у іноземній валюті у 2017 р. становив 0,8 %, що на 0,2 % більше, ніж у 2016 р. Тут істотнішим є вплив корпоративного сектора – юридичні особи збільшили валютні вклади на 1,9 %. При цьому ставки за депозитами знижуються і для фізичних, і для юридичних осіб. Так, ставка за вкладами громадян у національній валюті впала на 0,8 п.п. – до 10,6 %, а за вкладами юридичних осіб в іноземній валюті – на 0,7 п. п., до 1,9 %.

За строковим характером у клієнтському портфелі переважають короткострокові депозитні вклади строком до двох років (рис. 1) [15; 16].

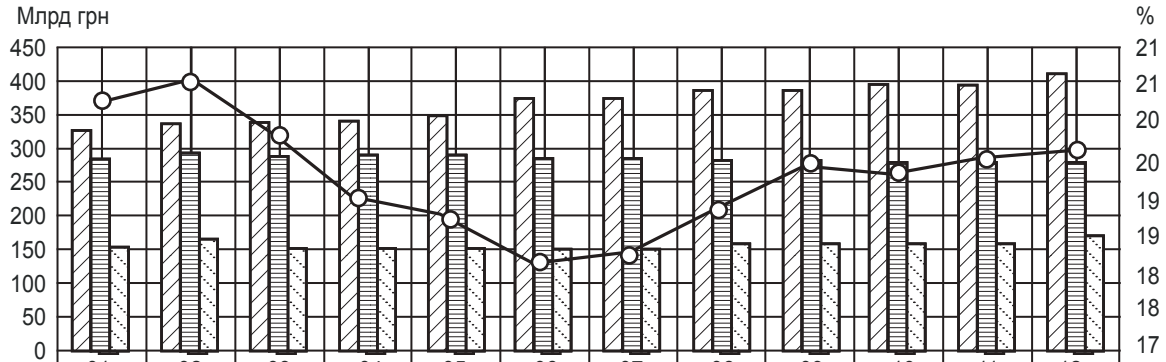

01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
					2015–2017						
324	336	339	341	348	374	374	383	385	393	393	412
283	292	289	292	289	285	285	282	280	278	274	274
155	162	155	148	147	147	148	155	160	161	161	167
20,3 %	20,5 %	19,8 %	19,0 %	18,7 %	18,2 %	18,4 %	18,9 %	19,4 %	19,3 %	19,5 %	19,6 %

Рис. 1. **Динаміка зміни клієнтського портфеля за строковістю, 2015–2017 рр.**

Ураховуючи, що зростання клієнтського портфеля відбувається переважно за цією складовою, наразі немає підстав говорити про відновлення довіри до банківської системи.

Частка довгострокових депозитів протягом 2016 р. скоротилася до 19,6 % (20,3 % на початку року).

У депозитному портфелі юридичних осіб гривневі вклади випереджають обсяг валютних, що є пов'язаним із відсутністю валютних доходів у більшості юридичних осіб – вкладників і високою часткою поточних депозитів [15; 16].

Депозитний ринок переживає повільне відродження після банківської паніки, спричиненої воєнно-політичною невизначеністю, дефолтами банків та девальвацією національної валюти. Нині чимало банків пропонують високі ставки за вкладами, що часто свідчить про нестачу фінансових ресурсів у банку, однак, не завжди це є причиною. Банк може залучати депозити за високою ціною, якщо потім ці кошти є використовуваними для дорогого кредитування.

Рівень доларизації клієнтського портфеля подано на рис. 2 [16].

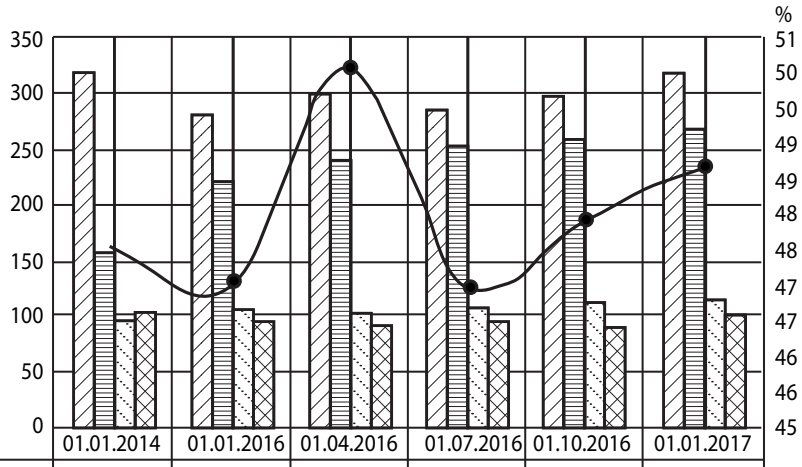

	01.01.2014	01.01.2016	01.04.2016	01.07.2016	01.10.2016	01.01.2017
Строкові кошти фізичних осіб, млрд грн	319	281	301	285	298	320
Кошти СГД на поточних рахунках, млрд грн	159	221	241	253	258	267
Кошти фізичних осіб на поточних рахунках, млрд грн	97	108	103	110	112	118
Строкові кошти СГД, млрд грн	103	96	92	95	91	102
Рівень доларизації депозитного портфеля, %	47 %	47 %	50 %	47 %	48 %	49 %

Рис. 2. **Рівень доларизації клієнтського портфеля, 2015–2017 рр.**, млрд грн, %

Бачимо (рис. 2), що частка коштів, залучених в іноземній валюті, у клієнтському портфелі є значною та коливається поблизу позначки у 50 %.

У регіональному розрізі депозитний портфель подано на рис. 3 [16].

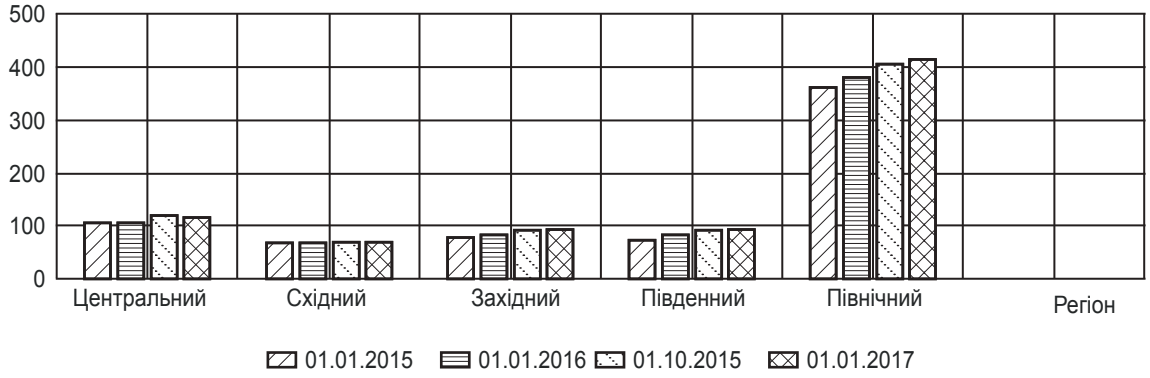

Рис. 3. **Депозитний портфель у регіональному розрізі, 2015–2017 рр.**, млрд грн

Бачимо (рис. 2), що для депозитного портфеля характерним є переважання частки північного регіону, передусім завдяки м. Київ, через який проходить значна частина фінансових потоків країни.

Зауважимо, що депозитні операції банків класифікують за різними ознаками, при цьому будь-який банк формує власну структуру депозитів, яка є для нього найприйнятнішою. З огляду на це аналіз структури залучених клієнтських коштів банку за умов конкуренції за грошові ресурси має першочергове значення для ефективного управління банком [18].

Якість залучених ресурсів виявляється у їх стабільності: чим більшою є частка стабільних ресурсів, тим вищою є ліквідність.

Структура залучених клієнтських коштів не тільки відображає ступінь стійкості ресурсної бази банку, але й дає змогу прогнозувати потребу у ліквідних коштах для погашення зобов'язань за депозитами, отриманими

кредитами. Клієнтські кошти, на обсяг яких припадає основна частина залучених ресурсів, є базисом для підтримки надійності банку [8; 11].

Депозити є основним джерелом нагромадження ресурсів банку, тому банкам слід постійно пропонувати нові депозитні продукти й умови вкладання коштів, підтримувати високу якість надання послуг, щоб утримувати та розширювати існуючу клієнтську базу.

Задля вдосконалення депозитної політики та підвищення довіри до банківської системи необхідно стабілізувати та поліпшити економічну й політичну ситуацію в країні, підсилити стимулювання стабільного та тривалого зберігання заощаджень. Банкам важливо брати до уваги диференціацію доходів населення, підвищувати якість обслуговування клієнтів, виходити на ринок із гнучкішими депозитними продуктами.

Таким чином, ефективна реалізація депозитної політики є вкрай важливою для банківських установ, оскільки сприяє вдосконаленню банківської діяльності у процесі залучення грошових коштів та збереженню їх конкурентних переваг. Аналіз тенденцій, що спостерігаються у практиці залучення тимчасово вільних коштів клієнтів банку на депозитні рахунки, дає змогу визначити напрями підвищення ефективності проведення депозитних банківських операцій.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Гонтар Д. Д.

Література: 1. Мороз А. М., Савлук М. І., Пуховкіна М. Ф. Банківські операції : підручник / за ред. А. М. Мороза. Київ : КНЕУ, 2000. 384 с. **2.** Мороз А. М., Савлук М. І., Пуховкіна М. Ф. Гроші та кредит : підручник / за ред. М. І. Савлука. Київ : КНЕУ, 2002. 598 с. **3.** Довгань Ж. М. Ресурси комерційного банку: формування та управління : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.04.01. Київ, 2000. 19 с. **4.** Алексеєнко М. Д. Капітал банку: питання теорії і практики : монографія. Київ : КНЕУ, 2002. 278 с. **5.** Васюренко О. В. Банківські операції : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 408 с. **6.** Луців Б. Л., Тимків А. О. Інвестиційна політика банків : навч. посіб. Тернопіль : Економічна думка, 2010. 266 с. **7.** Заславська О. І. Залучені ресурси як вагоме джерело ресурсного забезпечення кредитно-інвестиційної діяльності банків. *Економіка та держава.* 2012. № 7. С. 66–69. **8.** Єпіфанов А. О., Маслак Н. П., Сало І. В. Операції комерційних банків : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2007. 524 с. **9.** Фролов С. М. Банківська справа і основи митного регулювання в Україні: теорія та практика : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2004. 368 с. **10.** Дзюблюк О. В. Банківські операції : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 694 с. **11.** Васюренко О. В., Федосік І. М. Ресурсний потенціал комерційного банку. *Банківська справа.* 2002. № 1. С. 58–64. **12.** Коцовська Р. Р., Павлишин О. П., Хміль Л. М. Банківські операції : навч. посіб. Київ : УБС НБУ ; Знання, 2010. 390 с. **13.** Петрук О. М. Банківська справа : навч. посіб. / за ред. Ф. Ф. Бутинця. Київ : Кондор, 2004. 462 с. **14.** Герасимович А. М., Алексєєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності : підручник. Київ : КНЕУ, 2004. 598 с. **15.** Грошово-кредитна та фінансова статистика. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category. **16.** Національний банк України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua. **17.** Національне рейтингове агентство «Рюрік». URL: http://rurik.com.ua/our-research/branch-reviews.html. **18.** Депозитні операції банків. URL: https://pidruchniki.com/15800119/bankivska_sprava/depozitni_operatsiyi_bankiv. **19.** Версаль Н. І. Особливості формування депозитних ресурсів банками України. *Фінанси України.* 2009. № 12. С. 89–95.

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

УДК 378.026

Шевченко Є. О.

Студент 3 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність поняття мотивації. Деталізовано особливості мотивації студентів до навчання, їх провідні навчальні мотиви. Проаналізовано помилки викладачів щодо мотивування студентів до навчання.*

Ключові слова: *навчання, навчальна діяльність, мотив, мотивація, стимули, стимулювання, типи мотивації, спонукальні мотиви.*

Аннотация. *Определена сущность понятия мотивации. Детализированы особенности мотивации студентов к обучению, их основные учебные мотивы. Проанализированы ошибки преподавателей касательно мотивации студентов к обучению.*

Ключевые слова: *обучение, учебная деятельность, мотив, мотивация, стимулы, стимулирование, типы мотивации, побудительные мотивы.*

Annotation. *The essence of the concept of motivation is defined. Specific features of students' motivation to learn, their main educational motives are detailed. Analyzed the mistakes of teachers regarding the motivation of students to learn.*

Keywords: *training, learning activities, motive, motivation, incentives, stimulation, types of motivation, incentive motives.*

У сучасному світі питання підготовки висококваліфікованих фахівців набуває все більшої значущості. За сучасних умов процес удосконалення підготовки майбутніх фахівців є складним і зумовленим впливом кількох важливих факторів, одним із яких є відповідність мотивації навчальної діяльності студентів цілям і завданням освітньої системи у закладі вищої освіти. Питання формування мотивів до навчання є невід'ємною складовою майбутнього професійного розвитку. Нині воно набуває актуальності через те, що сучасні студенти поступово втрачають стимули до навчальної діяльності.

Дослідженням мотивації особистості у процесі навчання займалися зарубіжні та вітчизняні науковці, серед них Д. Макклелланд, Д. Аткінсон, Г. Хекхаузен, Г. Келлі, Ю. Роттер, К. Роджерс, Р. Мей, А. Леонтьєв. Мотиваційному аспекту навчання порівняно давно приділяли велику увагу С. Рубінштейн, Л. Божович, О. Ковальов, Г. Костюк, В. Мерлін, М. Алексеєва та ін.

Аналіз теоретичних джерел дає підстави зробити висновок, що мотивацію до навчання розглядають як передумову й умову навчання, а також як результат навчальної діяльності. Ефективність навчального процесу безпосередньо залежить від того, які мотиви у тих, хто навчається, є домінуючими. Найкраще, якщо такими мотивами є пізнавальні.

Основними мотивами вступу до вузу є бажання перебувати у колі студентської молоді, велике суспільне значення професії та широка сфера її застосування, відповідність професії інтересам і схильностям, а також творчі можливості. Існують відмінності у значущості мотивів у дівчат і юнаків. Дівчата частіше вказують на велику суспільну значущість професії, широку сферу її застосування, можливість працювати у великих містах і наукових центрах, бажання брати участь у студентській художній самодіяльності, добру матеріальну забезпеченість професії. Хлопці ж частіше відзначають, що обрана професія відповідає інтересам і схильностям, посилаються вони і на сімейні традиції.

Мотиви є однією з мобільних систем, на яку можна впливати. Навіть якщо вибір майбутньої професії студентом зроблено не цілком самостійно й недостатньо усвідомлено, цілеспрямовано формуючи стійку систему мотивів діяльності, можна допомогти майбутньому фахівцю у професійній адаптації та професійному становленні. Ретельне вивчення мотивів вибору майбутньої професії дасть змогу коригувати мотиви навчання і впливати на професійне становлення студентів. Ефективність навчального процесу є безпосередньо пов'язаною з тим, наскільки висока мотивація і високий стимул оволодіння майбутньою професією. Навчальний процес є складним видом діяльності, мотивів для навчання чимало. Вони можуть не тільки виявлятися окремо в кожній людині, а і зливатися в єдине ціле, формуючи складні мотиваційні системи [1].

© Шевченко Є. О., 2018

Розглянемо класифікацію навчальної мотивації студентів:

– пізнавальні мотиви: прагнення набути нових знань, стати ерудованішим;

– широкі соціальні мотиви: прагнення ствердитися в суспільстві;

– прагматичні мотиви: отримувати гідну винагороду за свою працю; – професійно-ціннісні мотиви: розширення можливостей влаштуватися на перспективну й цікаву роботу;

– естетичні мотиви: отримання задоволення від навчання, розкриття своїх прихованих здібностей і талантів;

– статусно-позиційні мотиви: прагнення утвердитися в суспільстві через навчання чи громадську діяльність, отримати визнання оточуючих, посісти певну посаду;

– комунікативні мотиви: розширення кола спілкування завдяки підвищення свого інтелектуального рівня та нових знайомств;

– традиційно-історичні мотиви: стереотипи, що виникли в суспільстві й зміцнили із плином часу;

– утилітарно-практичні мотиви: прагнення до самоосвіти;

– навчально-пізнавальні мотиви: орієнтація на способи добування знань, засвоєння конкретних навчальних предметів;

– мотиви соціального й особистісного престижу: орієнтація на певне положення в суспільстві;

– неусвідомлені мотиви: отримання освіти не за власним бажанням, а через сторонній вплив, у основі якого нерозуміння значення отримуваної інформації, повна відсутність інтересу до пізнавального процесу [4].

Отже, сутність підготовки студентів, що є орієнтованою на формування системних знань, сприяє оволодінню майбутніми фахівцями системою теоретичних знань і практичних навичок, які дозволять їм адаптуватися до мінливих умов, приймати та реалізовувати зважені рішення на практиці.

Провідними навчальними мотивами у студентів є професійні та щодо особистого престижу, менш значущими є прагматичні (отримати диплом про вищу освіту) та пізнавальні. Однак, на різних курсах значущість домінуючих мотивів змінюється. На першому курсі провідним мотивом є професійний, на другому – особистого престижу, на третьому і четвертому – обидва ці мотиви, а на четвертому ще і прагматичний [3].

Гебос А. І. розрізняє такі фактори (умови), що сприяють формуванню у студентів позитивного мотиву до навчання:

– усвідомлення найближчих і кінцевих цілей навчання;

– усвідомлення теоретичної та практичної значущості засвоюваних знань;

– емоційна форма викладу навчального матеріалу;

– показ перспективних ліній у розвитку наукових понять;

– професійна спрямованість навчальної діяльності;

– вибір завдань, що створюють проблемні ситуації в структурі навчальної діяльності;

– наявність допитливості та пізнавального психологічного клімату у навчальній групі [3].

Розглянемо помилки, яких припускаються викладачі щодо мотивування студентів.

1. «Голі знання». Викладачі прагнуть дати якомога більше «голих знань», часто без обґрунтування потреби в них. Однак, студенту слід пояснити, за яких обставин ці знання йому знадобляться в майбутньому, інакше той, хто навчається, за зрозумілих причин втрачає інтерес до предмета вивчення. Студент приходить до навчального закладу не лише за знаннями, а і щоб стати гарним спеціалістом. Викладач зобов'язаний уміти довести студентам, що пропоновані ним відомості дійсно статуть студентам у пригоді у їх майбутньої діяльності.

2. Відсутність зв'язку «студент–викладач». Якщо між студентом і викладачем немає ніякого контакту, то ні про яку мотивацію говорити не доводиться. Студенту дуже важливо, щоб викладач був його наставником.

3. Відсутність поваги до студентів. Цим грішать викладачі, які вважають своїх студентів ледащими, хоча найчастіше студент просто не спроможний розібратися в предметі.

Отже, мотиви стають умовою формування навчальної діяльності студентів, коли вони відповідають таким вимогам:

– у структурі мотивів переважає внутрішня мотивація, що є змістовно пов'язаною з навчальною діяльністю;

– навчальні мотиви є глибоко усвідомленими та стійкими (сила мотиву);

– навчальні мотиви реально діють, актуалізуються у поведінці, навчальних діях [2; 4].

Майже все, що викладач робить у аудиторії під час практичного заняття, мотиваційно впливає на студентів. Мотивація навчання студентів істотно визначається розвитком їх навчальної діяльності у процесі професійної підготовки. Позитивні емоційні стани через виникнення у процесі спільної діяльності зв'язку «студент–викладач» свідчать про сприятливе протікання процесу задоволення потреб [4].

Таким чином, видатні педагоги всіх часів наголошували, що справжній викладач має насамперед досконало володіти предметом, якому навчає, любити дітей, знати їх вікові особливості, ураховувати їх у своїй роботі, навчати так, щоб пробуджувати у студентів прагнення до знань. Викладач, зацікавлений своїм предметом, із творчим підходом до викладання, широкою обізнаністю та ерудицією, власним прикладом впливає на студентів. Формування повноцінних мотивів навчальної діяльності багато в чому залежить від взаємин між викладачем і студентом, які регулюються педагогічним тактом викладача. Ніщо в роботі викладача не повинно викликати у студента сумніву й упередження. Справжній викладач кожним своїм словом і дією має переконувати у своїй щирості, доброзичливості та справедливості. У свою чергу, коли студентів запитують про те, що їм подобається в улюблених викладачах, крім умінь і знань, студенти підкреслюють такі риси особистості, як чуйність, сердечність, уважність до запитів та їх власних інтересів. Лише за таких умов можна сформувати позитивні мотиви до навчання як до відповідальної та цікавої співпраці. Поведінка викладача, його світогляд і моральність є важливими факторами позитивного мотивування сучасних студентів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лугова В. М.

Література: 1. Гриценок Л. І. Мотивація навчання студентів-правознавців. *Науковий вісник КНУВС*. 2010. № 4. С. 179–188. **2.** Подласый И. П. Педагогика: 100 вопросов – 100 ответов : учебное пособие. М. : Владос-Пресс, 2006. 366 с. **3.** Развитие мотивации у студентов в процессе обучения. URL: https://scienceforum.ru/2017/article/2017038886. **4.** Мотивация студентов к обучению в высших учебных заведениях. URL: https://scienceforum.ru/2018/article/2018001478.

НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕРЕВАГ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

УДК 657

Шкрябіль Л. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано вплив інформаційних технологій на ведення бухгалтерського обліку в Україні. Визначено переваги ведення обліку із застосуванням інформаційних технологій. Обґрунтовано, що застосування інформаційних технологій дає змогу убезпечити зберігання інформації, підвищити швидкість і точність обчислень, а також ефективність діяльності підприємства в цілому.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, фінансова звітність, бухгалтерський облік, інформаційні технології.*

Аннотация. *Проанализировано влияние информационных технологий на ведение бухгалтерского учета в Украине. Определены преимущества ведения учета с применением информационных технологий. Обосновано, что применение информационных технологий дает возможность обезопасить хранение информации, повысить скорость и точность вычислений, а также эффективность деятельности предприятия в целом.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, финансовая отчетность, бухгалтерский учет, информационные технологии.*

Annotation. *Analyzed the impact of information technology on accounting in Ukraine. The advantages of accounting with the use of information technologies are defined. It is proved that the use of information technology provides an opportunity to secure the storage of information, improve the speed and accuracy of calculations, as well as the efficiency of the enterprise as a whole.*

© Шкрябіль Л. В., 2018

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, financial reporting, information technology.*

За сучасних умов однією зі сфер людської діяльності, що розвивається найбільш інтенсивно та динамічно, є інформатизація. Завдяки розвитку ІТ відбувається динамічна глобалізація, що є пов'язаною зі змінами в соціальній та економічній сферах. Інформаційні технології вже зараз активно впливають на суспільство, у тому числі і на державну владу. Технології є інструментом впливу на величезні маси людей; особливо вразливим є молоде покоління.

Якщо раніше економічний розвиток країни залежав від таких факторів виробництва, як людський капітал, земля (природні ресурси), тепер характеристиками цього процесу є конкурентоспроможність, інноваційність і продуктивність. Головною ідеєю впровадження інформатизації є зростання ролі інформації у процесах управління. У розвинених країнах інформація стає головним фактором виробництва.

За умов стрімкого розвитку ринкових відносин в Україні підприємства повинні відповідати сучасним стандартам інформаційного забезпечення своєї діяльності. Тому досить актуальною є проблема ефективного інформаційного забезпечення управлінської діяльності підприємства із використанням автоматизованих систем.

Теоретичним і практичним дослідженням та обґрунтуванням проблем інформаційного забезпечення системи бухгалтерського обліку, аудиту та внутрішнього контролю займаються Бенько М. М., Гаркуша С. А., Голячук Н. В., Левицька С. О. та ін. Науковці-економісти Бутинець Ф. Ф., Євдокимов В. В., Клименко О. В. розглядали питання впровадження до практики обліку підприємств інформаційних технологій.

Метою написання статті є вивчення й аналіз упровадження інформаційних технологій до практики бухгалтерського обліку на сучасних вітчизняних підприємствах.

Існування сучасного бізнесу залежить від ефективних інформаційних систем. Застосування таких систем є підґрунтям для проактивних підприємств, дає змогу автоматизувати чимало функцій, зменшити витрати часу на їх виконання.

Інформаційні технології на підприємствах застосовують для:

– обробки запитів і оперативного отримання результатів;

– підготовки квартальних і річних звітів про діяльність фірми;

– отримання даних про компанію із подальшим їх аналізом;

– оперативного контролю [1].

Найголовнішим завданням інформаційних технологій для підприємств є створення коректних баз даних. Технології завжди відігравали та продовжують відігравати важливу роль у веденні бізнесу в цілому і в бухгалтерському обліку зокрема. Із розвитком комп'ютерної системи змінилися алгоритми, які розпочали використовувати для обробки великих обсягів інформації, що дозволило використовувати комп'ютерні програми для виконання окремих облікових функцій. Сутність заміни простого алгоритму на складний і розгалуженіший полягає в тому, що за застосування першого можна було лише реєструвати інформацію, а за другого – окрім реєстрації можливою стає обробка великих обсягів інформації, виконання окремих облікових функцій, а надалі, із удосконаленням комп'ютерних програм і розширенням їх функціональності, і виконання функції управління підприємством.

Із підвищенням рівня механізації та автоматизації виконання технічних операцій, виникненням нових засобів уведення та виведення облікових даних і збільшенням обсягу пам'яті комп'ютера відбувалися зміни і в інформаційних технологіях бухгалтерського обліку [1]. Досить чітко такі зміни охарактеризовані в кожному етапі, що проходили ІТ бухгалтерського обліку. У таблиці подано еволюцію становлення та розвитку інформаційних технологій; залежно від засобів зберігання інформації сформовано чотири етапи (табл. 1) [3].

Ймовірно, що наступний етап розвитку інформаційних технологій носитиме назву «ефірні технології», хоча наразі теорію Н. Тесли чимало науковців заперечують. Однак, до цього етапу доведеться пройти етап роботів, який вже розпочався [2; 3].

Інформаційні технології в Україні є нерозривно пов'язаними із виникненням інформаційного суспільства, що зародилося наприкінці 50-х – на початку 60-х рр. XX ст. Основоположником ІТ в Україні став Глушков В. М. – засновник всесвітньо відомого Інституту кібернетики НАН України [3]. Однак, за такий короткий час у цьому напрямку економіки та зокрема у бухгалтерському обліку відбулися масштабні революційні зміни. Інформаційні системи стали змінювати звичну структуру управління.

На основі системи бухгалтерського обліку XX ст. сформувалася методика бухгалтерського обліку в Україні. Основними методологічними особливостями бухгалтерського обліку минулого століття була передусім орієнтація на формування даних про виконання планових показників. Така особливість була обумовленою діючою на той час адміністративно-плановою економічною системою. Паралельно зі змінами як у економічній системі, так і зі змінами інформаційних технологій удосконалювалося і ведення бухгалтерії на підприємствах. Однак, закладені основи так і залишилися.

Використання сучасної електронно-обчислювальної техніки в старій системі обліку, що ґрунтується на паперовому методі обробки інформації, не дає ефективності, необхідної за сучасних умов.

Сучасна система бухгалтерського обліку має складну ієрархічну структуру. Підприємства, які успішно використовують інформаційні системи, доводять, що завдяки їх упровадженню скорочуються складські запаси підприємства (у середньому на 21,5 %), зростає продуктивність праці (на 17,5 %), збільшується кількість своєчасно виконаних замовлень (на 14,5 %) [5].

Нині найпоширенішими в Україні є програми «1С: Підприємство» та «1С: Бухгалтерія для України». Система програм «1С: Підприємство 8» є призначеною для вирішення широкого спектра задач автоматизації обліку й управління, які постають перед сучасними підприємствами, що динамічно розвиваються. «1С: Підприємство 8» є системою прикладних рішень, побудованих на єдиних принципах та єдиній технологічній платформі [6].

Гнучкість платформи дозволяє застосовувати «1С: Підприємство» для:

– автоматизації виробничих і торговельних підприємств, бюджетних і фінансових організацій, підприємств сфери обслуговування тощо;

– підтримки оперативного управління підприємством;

– автоматизації організаційної та господарської діяльності;

– ведення бухгалтерського обліку з кількома планами рахунків і довільними вимірами обліку, регламентованої звітності;

– управлінського обліку та побудови аналітичної звітності, підтримки багатовалютного обліку;

– розв'язання завдань планування, бюджетування та фінансового аналізу;

– розрахунку зарплати й управління персоналом [6].

Складовою щодо автоматизації обліку загальної системи «1С: Підприємство» є програма «1С: Бухгалтерія», яка може використовуватись як самостійно, так і в комплексі з іншими складовими.

Перевагами програми 1С є:

– безкоштовне оновлення конфігурації серед зареєстрованих користувачів за зміни законодавства та методології обліку;

– можливість ведення обліку за кількома підприємствами;

– урахування специфіки діяльності конкретної організації, що дає змогу створювати та доопрацьовувати індивідуальні проекти;

– наявність значної кількості потенційних працівників, які мають навички роботи в програмі [6].

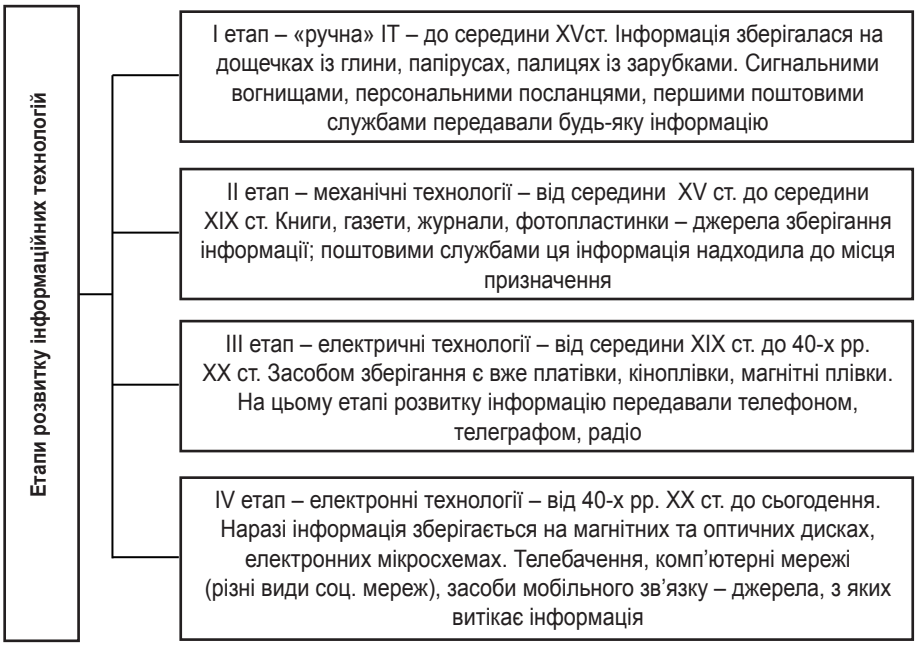

Рис. 1. **Етапи розвитку інформаційних технологій**

Таким чином, розглянуто та проаналізовано особливості застосування інформаційних технологій у бухгалтерському обліку на сучасних вітчизняних підприємствах. Дослідження розвитку інформаційних технологій за-

свідчили, що науково-технічний прогрес вплинув на розвиток автоматизації в усіх сферах життя. Безперечно, автоматизація бухгалтерського обліку дає змогу полегшити працю бухгалтера, підвищує оперативність і точність облікової інформації, дозволяє більше зосередитися на проведенні економічного та фінансового аналізу роботи підприємства. Наразі головним завданням підприємств є вибір програмного забезпечення, яке задовольнятиме всі потреби обліку підприємства й одночасно буде досить економним і не потребуватиме великих витрат на придбання. Застосування програмного забезпечення на підприємстві сприятиме подальшій ефективній діяльності суб'єкта господарювання, зростанню прибутку, задоволенню потреб споживачів, тобто позитивний ефект від використання інформаційних технологій є безперечним і багатоплановим.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Литвиненко А. О.

Література: 1. Шапаренко О. В. Вплив інформаційних технологій на бухгалтерський облік. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право.* 2014. № 2. С. 129–134. **2.** Изобретения и научные работы Николы Тесла. URL: http://bourabai.kz/tesla. **3.** Історія розвитку інформаційних технологій в Україні. URL: http://www.icfcst.kiev.ua/MUSEUM/museum-map_u.html. **4.** История развития информационных технологий. URL: http://ya-znau.ru/znaniya/zn/222. **5.** Синявіна Ю. В. Аналіз українського ринку інформаційних систем бухгалтерського обліку. Тернопіль : Економічна думка, 2015. С. 305–308. **6.** Програмний продукт «1С: Підприємство 8». URL: http://1c.ua/ua/training/products-for-education/set_UZ.php.

ОСОБЛИВОСТІ ТА РЕАЛІЇ ПРОПИСАНИХ У ЗАКОНОДАВСТВІ ПРАВ І ПРИВІЛЕЇВ ГРОМАДЯН НА ПРИКЛАДІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 657.412.7

Щепілова О. І.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено особливості пенсійного забезпечення українських громадян. Проаналізовано джерела надходжень, що формують Пенсійний фонд України. Визначено протиріччя у законодавстві щодо закріплення прав громадян пенсійного віку. Запропоновано напрями розв'язання наявних проблем.*

Ключові слова: *держава, права громадян, право на працю, пенсія, пенсійне забезпечення, Пенсійний фонд, прожитковий мінімум, договір купівлі-продажу, обов'язковий збір на державне пенсійне забезпечення.*

Аннотация. *Исследованы особенности пенсионного обеспечения украинских граждан. Проанализированы источники поступлений, формирующих Пенсионный фонд Украины. Определены противоречия в законодательстве касательно закрепления прав граждан пенсионного возраста. Предложены направления решения имеющихся проблем.*

Ключевые слова: *государство, права граждан, право на труд, пенсия, пенсионное обеспечение, Пенсионный фонд, прожиточный минимум, договор купли-продажи, обязательный сбор на государственное пенсионное обеспечение.*

Annotation. *The features of pensions of Ukrainian citizens are investigated. Analyzed the sources of income that form the Pension Fund of Ukraine. There are contradictions in the legislation regarding the enshrining of the rights of citizens of retirement age. Suggested directions for solving existing problems.*

Keywords: *state, rights of citizens, right to work, pension, pension fund, subsistence minimum, contract of sale, mandatory fee for state pension.*

© Щепілова О. І., 2018

Згідно зі ст.46 Конституції України держава має забезпечити людині пенсійного віку рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, установленого законодавством [1]. Нині пенсійне забезпечення українських громадян нагадує ніщо інше, як забезпечення людини у старості виключно найнеобхіднішим заради лише підтримання її життєздатності. Тому задля реалізації конституційних обов'язків уряду держави необхідно не лише ухвалити відповідні нормативно-правові акти, але й забезпечити їх виконання за рахунок джерел, які існують і закріплені в системі законодавства.

Основним джерелом надходжень, що безпосередньо формують Пенсійний фонд України, є загальновстановлені платежі юридичних і фізичних осіб, одним з яких є обов'язковий збір у разі здійснення купівлі-продажу нерухомого майна, що сплачується до Пенсійного фонду суб'єктом (покупцем) у розмірі 1 % від вартості майна, що купується. У п. 9 ст. 1 Закону України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» визначено, що платниками збору на обов'язкове державне пенсійне страхування є фізичні особи, які придбали нерухоме майно, за винятком громадян, які придбавають житло вперше [2]. Вважаємо цей Закон суперечливим, адже умови, що є необхідними для його правильного законодавчого дотримання, не знайшли свого відображення у діяльності нашої країни. Як бачимо, від сплати цього збору звільнені особи, які вперше купують нерухомість. Постає питання про те, хто саме і яким чином має підтвердити факт купівлі особою нерухомості вперше [2].

За відсутності чітко прописаного у законодавстві механізму підтвердження факту придбання громадяном нерухомого майна вперше, а саме відсутності переліку документів, що доводили б відсутність попереднього укладання суб'єктом договору купівлі-продажу, нотаріуси Харкова у свій час спростили громадянам міста процес засвідчення кількості попередньо укладених угод. Особі, яка є спеціально уповноваженою на вчинення нотаріальних дій, достатньо було прийняти заяву від покупця, що він уперше купує нерухомість на території України. Уся відповідальність за достовірність наданої інформації за таких умов лягає саме на покупця, адже згідно зі ст. 27 Закону України «Про нотаріат» нотаріус не несе відповідальності, якщо особа, яка звернулася до нотаріуса за вчиненням нотаріальної дії, подала неправдиву інформацію щодо будь-якого питання, що є пов'язаним із вчиненням нотаріальної дії [3].

За часів здобуття Україною незалежності всі операції з нерухомістю реєструвалися комунальним підприємством – міським бюро технічної інвентаризації ставленням печатки на договорі купівлі-продажу і внесенням інформації про нерухоме майно та власника до реєстраційної книги на місцях. І донині всі ті відомості залишаються невідцифрованими. Відповідно до наказу Міністерства юстиції України від 07.02.2002 р. «Про затвердження Тимчасового положення про порядок державної реєстрації права власності та інших речових прав на нерухоме майно» здійснення заходів з розробки та встановлення програмного забезпечення БТІ для ведення електронного Реєстру прав власності на нерухоме майно має тривати до 30 серпня 2002 р. [4]. Отже, з 01.10.2002 р. (у Харкові – з 1 грудня) розпочинається надання витягів з Реєстру прав власності на нерухоме майно й оформлення свідоцтв про право власності на нерухоме майно на спеціальних бланках. Зі створенням Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (01.01.2013) БТІ передає державному реєстру інформацію про проведені операції з нерухомістю за попередні десять років. Зміни шляхів реєстрації операцій із нерухомістю подано в табл. 1 [4].

Таблиця 1

Особливості реєстрації операцій з нерухомістю

Місце реєстрації	Період	Реєстрація операцій з нерухомістю	Недоліки
1. Комунальне підприємство «Бюро технічної інвентаризації»	Післявоєнний час – 2002 р.	Ставлення печатки на договорі купівлі-про-дажу і внесення інформації про нерухоме майно та власника до реєстраційної книги на місцях	Великий обсяг інформації у письмовому вигляді. Подальша відцифровка даних не проводилася
	01.10.2002 – 01.01.2013 рр.	Уведення електронного Реєстру прав влас-ності на нерухоме майно. Видання витягів та оформлення свідоцтв про право власності на нерухоме майно на спеціальних бланках	Перевірити перелік попередньо укладених угод можна лише за даними своєї області
2. Единий державний реєстр речових прав на нерухоме майно	01.01.2013 – сучасність	Створення єдиної державної інформаційної системи, яка містить відомості про речові права на нерухоме майно, їх обмеження, а також технічні дані про об'єкти нерухомого майна, суб'єктів речових прав, правочини, вчинені щодо таких об'єктів нерухомого майна	У повному обсязі не володіє інформацією з реєстру прав власності на нерухоме майно

З 2013 р. договір купівлі-продажу завіряється підписом і печаткою нотаріуса, а інформацію про перехід права власності за законодавством України вносять до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» Державний реєстр речових прав на нерухоме майно – єдина державна інформаційна система, що забезпечує обробку, збереження та надання відомостей про зареєстровані речові права на нерухоме майно та їх обтяження, про об'єкти та суб'єкти

таких прав [5]. Інформація з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно на запит Пенсійного фонду України та його територіальних органів, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, судів, органів внутрішніх справ, органів прокуратури, органів Служби безпеки України, нотаріусів, адвокатів надається у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України [2].

Указ Президента України від 03.10.2017 р. п. 9 ч. 1 ст. 1 доповнено абзацом про те, що нотаріальне посвідчення договорів купівлі-продажу нерухомого майна здійснюється за наявності документального підтвердження сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з операцій купівлі-продажу нерухомого майна [2]. Тепер власноруч підписана покупцем заява, що всі ці роки була достатнім підтвердженням факту купівлі особою нерухомості на території України вперше, і що так припала до душі, особливо «порядним» громадянам, для нотаріуса є не більше ніж фількиною грамотою. Справа в тому, що нотаріуси щокварталу, до 20 числа місяця, що настає за звітним кварталом, подають до органів Пенсійного фонду України за місцем розташування державної нотаріальної контори або робочого місця приватного нотаріуса звіт про укладені договори купівлі-продажу нерухомого майна, у тому числі інформацію про вартість такого майна та суму сплаченого збору на обов'язкове державне пенсійне страхування в порядку та за формою, визначеними Кабінетом Міністрів України [2].

Отже, на момент укладання угоди покупець має надати документальне підтвердження сплати збору, де суми збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з операцій купівлі-продажу нерухомого майна сплачуються платниками цього збору за місцем розташування державної нотаріальної контори або робочого місця приватного нотаріуса. За сплати покупцем 1 % збору нотаріус власноруч підписує заяву встановленого зразка, тим самим підтверджуючи факт сплати коштів до державної скарбниці ні гривнею більше, ні копійкою менше. Тепер саме юридична особа несе відповідальність перед державою за правомірність отриманого покупцем документа [2].

Несвідомі громадяни за небажання сплачувати податки приховують факт наявності попереднього придбання нерухомості і, порушуючи у такий спосіб закон, обкрадають державну скарбницю на мільйони гривень. За даними СтройОбзор.ua, у травні 2017 р. на первинному ринку житлової нерухомості Харкова реалізовано понад 415 квартир, що становило приблизно 35 тис. м² житла, де середня ціна у доларовому еквіваленті становила 665 дол. / м² [6]. За нескладними математичними розрахунками, загальна середня вартість квартир у новобудовах Харкова, проданих у травні, становила приблизно 2 3275 000 дол. За найкращим сценарієм, 50 % громадян Харкова є свідомими, отже, до бюджету надійшло 116 тис. дол. На ринку вторинного житла ситуація є ще гіршою. У кишенях харків'ян щомісяця залишаються майже 170 тис. дол. несплачених зборів.

На сьогодні жоден український орган не може надати «всім підтвердженням підтвердження» про те, чи вперше особа купує нерухомість, чи ні. Як було зазначено, з жовтня цього року нотаріуси звітують перед Пенсійним фондом про укладені договори купівлі-продажу нерухомого майна, вартість такого майна та суму сплаченого збору на обов'язкове державне пенсійне страхування. Тому всім громадянам у обов'язковому порядку потрібно сплачувати збір на державне пенсійне страхування, що суперечить правам громадян, які купують житло вперше, інакше нотаріус відмовить у реєстрації [2; 5].

Таким чином, обійти сплату збору на обов'язкове державне пенсійне страхування при купівлі нерухомого майна нині неможливо. Однак, існує єдиний, але непростий спосіб повернути свої сплачені кошти: подати позов до суду щодо правомірності відмови Пенсійного фонду у поверненні помилково сплаченого збору громадянином, який купує нерухомість уперше. Тут виникає питання: чому громадяни України, які бажають користуватися пільгами, надання яких передбачено чинним законодавством, мають доводити свої права в суді через те, що це саме законодавство складено неграмотно і суперечливо.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, професор Сергієнко В. В.

Література: 1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80. **2.** Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 26.06.1997 № 400/97-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400/97-%D0%B2%D1%80/ed19970626. **3.** Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12/ed19930902. **4.** Про затвердження Тимчасового положення про порядок державної реєстрації права власності та інших речових прав на нерухоме майно : Наказ Міністерства юстиції України від 07.02.2002 № 7/5 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0157-02. **5.** Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15/ed20040701. **6.** СтройОбзор. Портал новостроек. URL: https://stroyobzor.ua/news.

ПРОБЛЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

УДК 657.432

Щепілова О. І.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено особливості та порядок обліку дебіторської заборгованості на вітчизняних підприємствах. Проаналізовано основні проблеми, що виникають при бухгалтерському обліку такої заборгованості за її вчасного або невчасного погашення. Запропоновано напрями розв'язання наявних проблем.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, заборгованість, бухгалтерський облік, податковий облік, дебітор, дебіторська заборгованість, оборотний капітал.*

Аннотация. *Исследованы особенности и порядок учета дебиторской задолженности на отечественных предприятиях. Проанализированы основные проблемы, возникающие при бухгалтерском учете такой задолженности в случаях ее своевременного или несвоевременного погашения. Предложены направления решения имеющихся проблем.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, задолженность, бухгалтерский учет, налоговый учет, дебитор, дебиторская задолженность, оборотный капитал.*

Annotation. *The features and accounting for receivables in domestic enterprises are investigated. The main problems arising from the accounting of such debt in cases of its timely or late repayment are analyzed. Suggested directions for solving existing problems.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, debt, tax accounting, debtor, receivables, working capital.*

У сучасній Україні за умов активних соціальних і економічних перетворень зазнає змін і підприємницька діяльність, отже, виникає необхідність удосконалення системи контролю над цією самою діяльністю. Нині облік дебіторської заборгованості регулюється виключно законодавчими актами, але під час обліку розрахунків за дебіторською заборгованістю виникають проблеми, що є пов'язаними з несвоєчасним її погашенням покупцями та замовниками.

Для адекватного функціонування будь-якого без винятку підприємства необхідною є достовірна й актуальна інформація про фінансовий стан, у тому числі про стан дебіторської заборгованості, а також підтвердження господарських операцій, у результаті яких вона виникла.

Дослідженням проблем обліку дебіторської заборгованості займалися і займаються зарубіжні та вітчизняні науковці, серед них А. Апчерч, Д. Хенсен, Д. Нортон, Р. Каплан, Я. Соколов, А. Бутко, С. Голов, В. Городянський, Р. Костирко, Л. Лігоненко, А. Шаповалов, В. Шевчук та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, система обліку розрахунків із покупцями та замовниками і донині має чимало недоліків. Тому виникає потреба у розробці певних заходів щодо вдосконалення обліку розрахунків із покупцями, а також власне дебіторської заборгованості.

Метою написання статті є аналіз особливостей бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, визначення проблем, що виникають через її несвоєчасне погашення, а також розробка шляхів ефективного їх розв'язання.

Облік розрахунків із покупцями й замовниками є визначуваним П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [1].

Проблемами бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості є:

– узагальненість методичних підходів до класифікації й оцінювання дебіторської заборгованості;

– неможливість отримання повної та достовірної інформації про дебіторську заборгованість;

– низька ефективність методів розрахунку резерву сумнівних боргів відповідно до П(С)БО 10;

– недостатнє опрацювання плану рахунків бухгалтерського обліку та інструкцій щодо його застосування з обліку розрахунків із покупцями і замовниками;

– відсутність чіткої систематизації контролю над внутрішньою та зовнішньою дебіторською заборгованістю на малих і великих підприємствах;

© Щепілова О. І., 2018

– низький розвиток методів рефінансування, що є необхідними для оперативного управління дебіторською заборгованістю [2].

Основна проблема обліку розрахунків із покупцями та замовниками виникає у процесі списання простроченої дебіторської заборгованості, оскільки існує залежність між списанням такої заборгованості та формуванням суми сплати податку на прибуток. Правильне та своєчасне списання дебіторської заборгованості відіграє найважливішу роль при формуванні фінансових результатів діяльності підприємства. Тому існує гостра потреба в удосконаленні методичного підходу до обліку й аналізу дебіторської заборгованості як інструменту покращення фінансового стану підприємства. Для цього слід:

– упровадити метод нарахування резерву сумнівних боргів за строками непогашення залежно від природи об'єкта заборгованості (товари, роботи, послуги) (до трьох місяців, до шести місяців, до дванадцяти місяців);

– використовувати систему заохочення за зустрічні дії покупців (передоплату, оплату доставки та ін.);

– створювати резерв сумнівних боргів згідно із результатами інвентаризації дебіторської заборгованості перед складанням звітності, а використовувати протягом усього звітного року;

– диверсифікувати продукцію підприємства, за рахунок чого зростатиме загальна кількість дебіторів і покупців, що знизить відчутність шкоди від непогашення конкретних грошових заборгованостей;

– упровадити обмеження дебіторської заборгованості у загальному розрахунку й у розрахунку на одного дебітора;

– установлювати граничні суми залежно від обсягу виробництва, рентабельності або інших економічних показників підприємства;

– удосконалити контроль за станом розрахунків із дебіторами, зокрема за простроченими заборгованостями, своєчасно виявляти такі види дебіторської заборгованості, які є неприпустимими для підприємства;

– контролювати співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей, запобігати перевищенню дебіторської заборгованості кредиторської;

– проводити моніторинг можливих дебіторів для потенційного залучення клієнтів;

– внести правки у П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», які б чітко розділяли поняття короткострокової та довгострокової дебіторської заборгованості [3].

За сучасних умов їх облік ведеться на різних рахунках бухгалтерського обліку. Необхідно також вказати, що поточна дебіторська заборгованість є оборотним активом, а довгострокова – необоротним, і вони обліковуються на різних рахунках [3].

Надзвичайно важливою умовою є детальна класифікація видів дебіторської заборгованості за цілями, завданнями, об'єктами, предметами, дебіторами та іншим критеріями, що дозволить набагато краще розробити систему бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості та запобігти простроченню її погашення [3].

Проведений аналіз дає підстави зробити висновок, що на сьогодні існує певна недосконалість обліку дебіторської заборгованості. Найважливішими завданнями щодо поліпшення стану у цьому напрямі є внесення змін до П(С)БО 10 через суперечливість сутності та невизначеність класифікації дебіторської заборгованості, а також узагальненість методів формування резерву сумнівної заборгованості [2; 3].

Таким чином, необхідно створити системну класифікацію із застосуванням ознак, принципів та мети дебіторської заборгованості, якісної характеристики ознак, дебіторів і самої заборгованості. Найшвидше впровадження таких змін сприятиме розв'язанню багатьох проблем, що виникають на підприємствах у процесі здійснення операційної та фінансової діяльності. Оперативне постачання представникам управлінського апарату інформації про зміни розміру та складу дебіторської заборгованості стануть підгрунтям для своєчасного прийняття зважених рішень щодо управління нею.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Безкоровайна Л. В.

Література: 1. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Закон України від 08.10.1999 № z0725-99 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99/ed19991008. **2.** Гангал Л. С., Кудлаєва Н. В. Основні проблеми та шляхи вдосконалення обліку дебіторської заборгованості. URL: http://www.rusnauka.com/18_EN_2009/Economics/48184.doc.htm. **3.** Терещенко В. С., Сударікова К. Г. Облік дебіторської заборгованості: проблеми та шляхи вирішення. URL: http://www.rusnauka.com/17_AND_2010/Economics/68987.doc.htm.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ТРУДОВУ МІГРАЦІЮ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

УДК 331.55(477)

Щепілова О. І.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто соціальні та економічні фактори впливу на трудову міграцію населення України. Проаналізовано значущі фактори, що найістотніше впливають на кількість емігрантів в Україні.*

Ключові слова: *економіка, політика, міграція, право на працю, ринок праці, міграційні процеси, міграційна політика, трудова еміграція, соціальні фактори, економічні фактори.*

Аннотация. *Рассмотрены социальные и экономические факторы влияния на трудовую миграцию населения Украины. Проанализированы значимые факторы, наиболее существенно влияющие на количество эмигрантов в Украине.*

Ключевые слова: *экономика, политика, миграция, право на труд, рынок труда, миграционные процессы, миграционная политика, трудовая эмиграция, социальные факторы, экономические факторы.*

Annotation. *The social and economic factors influencing the labor migration of the population of Ukraine are considered. Analyzed significant factors that most significantly affect the number of immigrants in Ukraine.*

Keywords: *economics, politics, migration, right to work, labor market, migration processes, migration policy, labor emigration, social factors, economic factors.*

Одним із важливих соціально-демографічних процесів та вагомим індикатором соціально-економічного розвитку регіонів є міграція населення. Міграційні процеси, якщо вони мають добровільний характер, формуються під впливом економічного фактора і сприяють переміщенню населення та робочої сили із країн (регіонів) із гіршою соціально-економічною ситуацією до країн (регіонів), у яких рівень життя, зайнятості та заробітку є вищими.

Необхідність вивчення факторів формування численної трудової міграції українського населення існувала з першого дня незалежності нашої держави, адже Україна є однією з найбільших країн-донорів робочої сили в Європі. За сучасних умов зовнішня трудова міграція стала об'єктивною реальністю.

Метою написання статті є аналіз соціально-економічних факторів впливу на трудову міграцію населення України.

Дослідженням причин і впливу на трудову міграцію займалися чимало відомих науковців, зокрема радянський вчений Плєтньов Е., російські вчені Іонцев В., Рибаковський Л., Переведенцев В. Цю проблему розглядали і українські науковці Лібанова Е., Хомра А., Малиновська Т., Позняк О., Чехович С., Жуков А., Іванісов О., Агавердієва Х. та ін.

Формування потоків заробітчанства відбувається за умов нестабільності економічної та політичної ситуації у країні, низької заробітної плати в зареєстрованому секторі економіки, стрімкого підвищеного рівня безробіття та вимушеної неповної зайнятості, поширення бідності та високого рівня майнового розшарування населення, значного розриву у рівнях оплати праці в Україні та зарубіжних країнах. На підвищення територіальної рухомості населення безпосередньо впливають процеси роздержавлення власності та приватизації.

Правовою підставою для розширення міграційних зв'язків є Конституція України, закони України «Про громадянство», «Про зайнятість населення», «Про порядок виїзду з України і в'їзд в Україну громадян України», «Про біженців», «Про правовий статус іноземців» та інші акти, згідно із якими громадяни України здобули право самостійно та без будь-яких обмежень вибирати країну мешкання та працевлаштування, а іноземці – з різних причин в'їжджати в Україну [4–8].

Проведенням активних бойових дій на Сході країни зумовлено нову хвилю міграції. Нині до традиційних мігрантів приєдналися біженці та середній клас. Зростання кількості виїздів українців експерти пов'язують також із кількома хвилями мобілізації. Серед країн, до яких вирушають найбільше трудових мігрантів з України, на першому місці Росія, далі Польща і Чехія, Італія, Франція, США і Канада [9].

Трудова міграція українців сягнула таких масштабів, що кількість заробітчан уже становить майже третину працездатного населення країни. Сума грошових переказів від працюючих за кордоном українців майже втричі перевищує прямі іноземні інвестиції в Україну. За офіційними даними Міністерства закордонних справ України,

© Щепілова О. І., 2018

за кордоном працюють приблизно 5 млн осіб, але, за оцінками експертів з огляду на нелегальне працевлаштування реальна кількість працівників-мігрантів у десятки разів перевищує офіційні зведення. За інформацією Національного банку України, лише за п'ять останніх років і лише за офіційними каналами трудові мігранти перевели в Україну приблизно 35 млрд дол. Для порівняння: у 2015–2016 рр. Міжнародний валютний фонд виділив Україні 6,7 млрд дол. [10].

Незважаючи на різноманітність оцінок масштабів трудової міграції, усі вони доводять, що поїздки на заробітки за кордон набули відчутного поширення, стали типовим для багатьох українців джерелом доходів, отже, це явище має вагоме суспільно-політичне та соціальне значення.

На сьогодні з країни масово виїжджає кваліфікований персонал: інженери, науковці, ІТ-фахівці, працівники бюджетної сфери. Для громадян України, які мають високий рівень кваліфікації, можливість працевлаштування за кордоном часто є шансом забезпечити ширші можливості професійної самореалізації, мати вищий рівень матеріального достатку. Значні масштаби міграції українських громадян обумовлюють великі втрати робочої сили, які матимуть у майбутньому серйозні негативні наслідки для економічного розвитку України [3].

Понад 80 % наших емігрантів становлять громадяни, які працюють за кордоном на підставі трудового договору (контракту) із зарубіжним роботодавцем. На другому місці – громадяни, які працюють за договорами підряду. До них належать особи, відряджені українським роботодавцем на роботу за кордон для виконання певного обсягу робіт або надання послуг згідно із договорами, укладеними між українськими та зарубіжними суб'єктами господарської діяльності. На третьому місці – сезонні працівники (особи, які працевлаштовуються за кордоном на певний сезон). На четвертому місці – стажисти, які працюють за наймом у зарубіжного роботодавця за отриманою професією задля підвищення свого професійного чи кваліфікаційного рівня.

Основна частина українських трудових мігрантів влаштовуються за кордоном на робочі місця, які не потребують спеціальної підготовки та професійного навчання, незважаючи на те, що це люди із достатньо високим рівнем освіти: до 50 % мають вищу освіту, а понад 30 % – професійно-технічну підготовку. Еміграція для багатьох людей та їхніх сімей є способом виживання, оскільки вони не можуть знайти роботу у своєму регіоні чи в межах країни не тільки за фахом, але і будь-яку. Має значення і той факт, що навіть на найбільш низькокваліфікованих і непрестижних роботах за кордоном трудові мігранти отримують у кілька разів вищу зарплату, ніж вони могли б мати вдома. У Чехії, наприклад, протягом року працюють приблизно 0,5 млн громадян України, які зайняті переважно у будівництві, легкій промисловості, сільському та домашньому господарстві. Потреба в робочій силі з України тут зумовлена ще й тим, що дуже значним є відплив чеських громадян на роботу до Німеччини [2].

Проведений аналіз дає підстави виділити соціально-економічні фактори, що впливають на розмір трудової міграції населення України (рис. 1) [1–3].

Рис. 1. **Соціальні та економічні фактори, що змушують українців до трудової міграції**

Немає жодних сумнівів, що з усіх соціально-економічних факторів найвпливовішими є фактичний рівень безробіття та середньорічна заробітна плата українців. За недавніми підрахунками, зростання кількості безробітних на одну тисячу осіб призведе до зростання кількості мігрантів України на 34 особи за інших рівних умов; збіль-

шення середньорічної заробітної плати на 1 грн зменшить кількість емігрантів на 0,81 особи. Зростання заробітної плати сприятиме уповільненню відтоку трудових емігрантів до Європи, а збільшення кількості робочих місць здатне призупинити це явище.

Аналіз динаміки зміни кожного економічного показника дає підстави говорити про щорічне зниження їх значень. Тому важливими є подальші спостереження та дослідження задля того, щоб контролювати таке явище, як зовнішня трудова міграція [3].

Таким чином, аналіз факторів соціального та економічного впливу на трудову міграцію населення України дає підстави говорити про недосконалість проведення урядом нашої країни міграційної політики. Усі міжнародні міграційні процеси потребують регулювання з боку держав, що беруть участь у обміні трудовими ресурсами. Важливо здійснювати систематичний моніторинг і контроль соціального, вікового та професійного складу мігрантів, а також рівня в'їзду та виїзду працівників.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Аграмакова Н. В.

Література: 1. Аксьонова І. В. Молодіжна міграція та її вплив на формування ринку праці за рахунок випускників ВНЗ // Проблеми розвитку фінансових послуг : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Харків, 19 листопада 2014 р.). Харків : ХНУБА, 2014. № 3. С. 13–17. **2.** Жуков А. В. Демографічна ситуація в України. Окремі аспекти і напрями її розв'язання. *Бізнес Інформ.* 2017. № 2. С. 60–65. **3.** Іванісов О. В., Агавердієва Х. Ф. Особливості формування та розвитку людського капіталу в Україні // Економічний розвиток і спадщина С. Кузнеця : матеріали Міжнародної щорічної наукової конференції (Харків, 1–2 червня 2017 р.). Харків : ХНЕУ, 2017. № 5. С. 58–65. **4.** Про громадянство України : Закон України від 19.02.2016 № 2235-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2235-14. **5.** Про зайнятість населення : Закон України від 27.09.2017 № 5067-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17. **6.** Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України : Закон України від 01.10.2016 № 3857-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12/ed20161001. **7.** Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 03.03.2016 № 3671-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17. **8.** Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства України : Закон України від 27.09.2017 № 3773-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3773-17. **9.** Козак Ю. Г., Лук'яненко Д. Г., Макогон Ю. В. Міжнародна економіка : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2004. 672 с. **10.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.

ПРОЦЕС САМОПІЗНАННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

УДК 159.923.2

Щербина Д. І.

Студент 3 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано, що пізнання людиною себе та своїх індивідуальних особливостей є важливою умовою самовизначення, організації міжособистісних стосунків, успішності життєдіяльності. Проаналізовано процес самопізнання та його роль у становленні особистості студента.*

Ключові слова: *психологія, емоції, пізнання, самопізнання, самовизначення, міжособистісні стосунки, становлення особистості.*

© Щербина Д. І., 2018

Аннотация. *Обосновано, что познание человеком себя и своих индивидуальных особенностей является важным условием самоопределения, организации межличностных отношений, успешности жизнедеятельности. Проанализированы процесс самопознания и его роль в становлении личности студента.*

Ключевые слова: *психология, эмоции, познание, самопознание, самоопределение, межличностные отношения, становления личности.*

Annotation. *It is grounded that the knowledge of a man himself and his individual characteristics is an important condition for self-determination, the organization of interpersonal relations, and success in life activity. The process of self-knowledge and its role in the development of the student's personality are analyzed.*

Keywords: *psychology, emotions, cognition, self-knowledge, self-determination, interpersonal relations, personality formation.*

Для кожної людини на різних етапах життя стають актуальними питання щодо уявлення про себе, своє призначення та правильність обраного шляху. Як зазначають дослідники цього явища, потреба в самопізнанні та саморозвитку є однією з фундаментальних людських потреб. Особливого значення процес самопізнання набуває у юнацькому віці. Саме на цьому етапі розвитку відбувається становлення суб'єктності й відносно стійкого уявлення про себе, формується Я-концепція, що впливає на розвиток прагнення до самореалізації. Тому обрана тема є актуальною та потребує подальших поглиблених досліджень.

Дослідженням питань розвитку особистості в освітньому середовищі сучасного вузу займалися і займаються Асмолов О. Г., Берулава Г. А., Мітіна Л. М., Орлов А. Б., Фонарьов А. Р. та ін. Їх аналіз засвідчив, що самопізнання та особистісний розвиток є важливими складовими організації освітнього процесу.

Самопізнання є своєрідним механізмом пізнавальної діяльності людини, у основі якого лежить процес рефлексії. Рефлективність мислення та пізнання людини – це здатність активного перетворюючого та пізнавального впливу на себе. Це специфічна для людського способу існування форма пізнавально-орієнтуючої діяльності у світі. Іноді рефлексію визначають як процес розмірковування індивіда над тим, що відбувається у його свідомості [1; 2].

Самопізнання є початковою ланкою й підставою для існування та прояву самосвідомості. Через самопізнання людина здобуває певні знання про себе, що стають ядром самосвідомості. У процесі взаємодії із зовнішнім світом людина пізнає його, а разом із тим пізнає і себе. Самопізнання як процес виявляється у безперервному русі від одного знання про себе до іншого, є процесом, що самовдосконалюється [2].

Здатність до самосвідомості та самопізнання є винятковим надбанням людини, що у самосвідомості усвідомлює себе як суб'єкта свідомості, спілкування та дії, перебуваючи у безпосередньому відношенні до самої себе.

У самопізнанні поєднуються суб'єкт (сама людина) і об'єкт діяльності (те, що людина пізнає). Об'єктом пізнання є окремі властивості та якості особистості. Забезпечення оптимальних умов для успішного функціонування особистості є неможливим без знання її структури та закономірностей становлення [2].

Процес самопізнання відіграє важливу роль у становленні особистості студента. Від результатів інтегративної роботи у сфері самопізнання і самого ставлення залежить самооцінка, вона є необхідною внутрішньою умовою регуляції поведінки й діяльності. Через залучення самооцінки до структури мотивації діяльності особистість безупинно співвідносить свої можливості, внутрішні психологічні резерви із цілями та засобами діяльності. Як зауважує Азимова Р., самооцінка є постійно діючою системою, що визначає позитивний і негативний бік намірів і вчинків особистості. Вищою формою саморегулювання на підставі самооцінки є своєрідне творче ставлення до власної особистості, прагнення змінити себе заради поліпшення, а також реалізація цього прагнення. Зауважимо, що самопізнання є важливою передумовою успішності студента, його самореалізації та становлення як спеціаліста у певній сфері діяльності [4].

Лише на основі самопізнання можливою є самореалізація особистості студента в навчанні, що проявлятиметься у:

– особистісній залученості студента до процесу навчання: зацікавленості у навчанні, бажанні навчатися в обраному вузі, задоволеності навчанням, цінності навчання, заглибленості у навчальний процес, прагненні ідентифікуватися з викладачами та представниками професії, спрямованості на цілісний прояв у навчанні;

– реалізації здібностей у процесі навчання: розвитку потенціалу студентів, можливості кращого самопізнання у процесі навчання, корисності навчання, сприйнятті навчання як засобу розкриття здібностей і талантів, втілення мрії, шляху до успіху та професійного зростання, різнобічного самовиявлення та повноцінного самовираження, стимулювання зусиль у навчанні;

– соціальній інтегрованості у процесі вузівської підготовки: увазі до особистості студента, допомозі закладу вищої освіти у розв'язанні особистих проблем, організації дозвілля студентів, почутті спільності, взаємовиручки та взаємопідтримки у студентському середовищі, значущості та міцності дружніх зв'язків, атмосфері довіри та поваги [3].

У контексті самопізнання та самореалізації навчальна діяльність у закладі вищої освіти має бути спрямована на оволодіння студентами досвідом бути особистістю в усьому, різноманітні форми проявів і глибину внутрішніх змін. У зв'язку із цим виникає необхідність персоналізації системи освіти, що полягає у створенні умов для самопроектування свого суб'єктивно значущого образу «Я», створення умов для забезпечення руху до цього образу за допомогою розгортання у процесі навчання сутнісних сил і життєвих планів [3].

Емпіричні дослідження Гущиної Є. В. засвідчили, що найефективнішими психологічними умовами самореалізації студентів є побудова суб'єктних відносин у освітньому середовищі закладу вищої освіти між педагогами, психологами, адміністративним апаратом, представниками студентського самоврядування та студентами різних курсів [4].

Психологічний супровід самореалізації студентів передбачає здійснення діагностики особистісного й інтелектуального розвитку, надання допомоги в науковому, особистісному та професійному самовизначенні, підтримки у розв'язанні проблем у стосунках із однолітками та педагогами. Підгрунтям теоретичної моделі супроводу самореалізації студентів за умов освітнього середовища закладу вищої освіти є індивідуальне консультування, психологічна діагностика, коучинг, групова робота, сімейне консультування та ін. [4].

Таким чином, без самопізнання неможливе формування у студентів позитивного самоставлення, готовності до змін і здатності проектувати альтернативні сценарії самореалізації, брати на себе відповідальність за свій вибір і своє професійне майбутнє.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лугова В. М.

Література: 1. Борейко Н. Ю. Принцип гуманізації як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти.* 2003. № 1. С. 246–253. **2.** Основи психології. Самопізнання. URL: https://pidruchniki.com/17481012/psihologiya/samopiznannya. **3.** Шелкунова Т. В., Колотило А. В. Психологическое сопровождение самореализации студентов в образовательной среде вуза. URL: http://conf.sfu-kras.ru/sites/mn2013/section089.html. **4.** Гущина Е. В. Влияние развивающей образовательной среды вуза на динамику самореализации студента. *Прикладная психология и психоанализ.* 2010. №3. С. 7–12.

АДАПТАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

УДК 336:657.37:006.32(477)

Юрченко А. В.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано особливості адаптації вітчизняних підприємств до міжнародних стандартів складання фінансової звітності. Досліджено відмінності національних стандартів бухгалтерського обліку та міжнародних стандартів складання фінансової звітності.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, бухгалтерський облік, фінансова звітність, баланс, міжнародні стандарти складання фінансової звітності, національні стандарти бухгалтерського обліку.*

Аннотация. *Проанализированы особенности адаптации отечественных предприятий к международным стандартам составления финансовой отчетности. Исследованы различия национальных стандартов бухгалтерского учета и международных стандартов составления финансовой отчетности.*

© Юрченко А. В., 2018

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, баланс, международные стандарты составления финансовой отчетности, национальные стандарты бухгалтерского учета.*

Annotation. *The features of the adaptation of domestic enterprises to international standards for the preparation of financial statements are analyzed. The differences in national accounting standards and international financial reporting standards are investigated.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, financial reporting, balance sheet, international financial reporting standards, national accounting standards.*

Процес вступу України до Європейського Союзу супроводжується процесами, які передбачають перегляд чинного законодавства й системи обліку та звітності. У зв'язку із цим нині у нашій країні відбувається процес пристосування фінансової звітності вітчизняних підприємств до міжнародних стандартів, чим зумовлено актуальність і своєчасність дослідження.

Метою написання статті є дослідження умов, за яких відбувається процес переходу вітчизняних підприємств від національних до міжнародних стандартів складання фінансової звітності.

На сьогодні питанням, що є пов'язаними з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, зарубіжні та вітчизняні автори приділяють чимало уваги. Проблемами застосування міжнародних стандартів фінансової звітності займалися Д. Александр, Д. Арнольд, А. Бриттон, С. Грей та ін. Дослідженням питання застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні займалися вітчизняні науковці С. Зубілевич, В. Костюченко, І.Чалий, С. Голов та ін. Так, С. Голов провів порівняльний аналіз національних і міжнародних стандартів фінансової звітності, визначив відмінності у положеннях національних і міжнародних стандартів щодо викладу інформації в балансі й у звіті про фінансовий результат [4; 5].

У Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» фінансову звітність охарактеризовано як єдність форм звітності, що містить інформацію про стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства [6].

Головною метою складання фінансової звітності є надання достовірної інформації про фінансовий стан, результати діяльності, рух грошових потоків, зміни у капіталі організації або консолідованої групи організацій, необхідної користувачам для прийняття економічних рішень [6].

Загальні вимоги стосовно складання фінансової звітності в Україні викладено у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [9].

Міжнародні стандарти фінансової звітності – це стандарти, пояснення, прийняті Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Нині 140 держав світу визнають міжнародні стандарти фінансової звітності у різних формах. Форми визнання мають деякі відмінності, від обов'язкового надання звітності згідно із міжнародними стандартами окремими категоріями компанії до повного заміщення національних стандартів міжнародними.

Одним із факторів, що стримують налагодження взаємовідносин українських і зарубіжних суб'єктів господарювання, а також залучення іноземного капіталу у розвиток економіки країни, є якість та правильність наданої фінансової інформації, її повнота і прозорість. У зарубіжних суб'єктів виникають труднощі під час розгляду фінансової звітності, складеної за національними стандартами. Тому від 1998 р. в Україні взято курс на реформування фінансової звітності згідно із міжнародними стандартами. Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV визначено зобов'язати публічні акціонерні товариства, банківські установи та страхові компанії складати та публіковувати фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності, а решта підприємств можуть самостійно приймати рішення щодо застосування міжнародних стандартів складання фінансової звітності [6].

Однак, виникли проблеми, що є пов'язаними із упровадженням міжнародних стандартів складання фінансової звітності.

1. Недостатня кваліфікація бухгалтерського персоналу. Нині в Україні не так багато спеціалістів зі складання звітності за міжнародними стандартами, тому більшість підприємств змушені звертатися до різноманітних компаній, які займаються консалтингом та аудитом.

2. Необхідність ураховувати національну специфіку діяльності підприємств.

3. Формування звітності та вибір необхідного програмного забезпечення.

4. Проблеми зі складанням облікової політики за міжнародними стандартами фінансової звітності.

5. Значні витрати. Так, заробітна плата фахівця, який може вести звітність за міжнародними стандартами та має сертифікат, що це підтверджує, є набагато вищою, ніж заробітна плата простого спеціаліста з бухгалтерського обліку [2; 3].

Упровадження МСФЗ в Україні не є достатньо висвітленим, деякі положення цих стандартів потребують додаткового пояснення. Це є однією з причин виникнення розбіжностей між національними положеннями та міжнародними стандартами. Так, МСФЗ мають рекомендаційний характер, тобто дозволяють підприємствам відступати від вимог міжнародних стандартів, якщо деякі з них керівництво підприємства вважає недоречними у використанні. Тобто кожне підприємство може встановлювати ці норми самостійно, із урахуванням специфіки діяльності. На противагу НП(С)БО є обов'язковими до виконання. МСФЗ не окреслюють чіткого порядку, за яким слід подавати статті у фінансовій звітності. НП(С)БО та Міністерство фінансів України встановлюють для вітчизняних підприємств неухильні форми фінансових звітів [9; 10].

Зауважимо, що з 1 січня 2017 р. запроваджено 42 положення міжнародних стандартів та 26 Пояснень до них. В Україні на сьогодні існує лише 31 положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Окрім цього, існують деякі відхилення у складанні балансу підприємства, наприклад, у НП(С)БО та у формі Звіту про фінансові результати не відображається інший сукупний прибуток, на відміну від МСФЗ. Ще однією відмінністю міжнародних стандартів від національних є увага до деталей: МСФЗ передбачають велику кількість різноманітних приміток і роз'яснень, що детально розкривають сутність операції. Але, незважаючи на деякі відмінності, слід сказати, що НП(С)БО в Україні складалися на підставі вже існуючих МСФЗ [7].

Таким чином, на сьогодні національні стандарти не відповідають усім вимогам міжнародних. Хоча МСФЗ мають рекомендаційний характер, відповідність саме міжнародним стандартам сприятиме спрощенню проведення інтернаціональних операцій, особливо для компаній світового рівня. Якщо вітчизняні підприємства бажають вийти на світовий рівень і співпрацювати з іноземними об'єктами господарювання, державна влада має провести роботу щодо вдосконалення національних стандартів бухгалтерського обліку: розробити систему підготовки кваліфікованих спеціалістів, тобто запровадити програму підвищення кваліфікації існуючих кадрів, залучити знання з міжнародних стандартів фінансової звітності до атестаційних вимог, щоб ці спеціалісти могли і надалі займатися адаптацією процесу складання фінансової звітності вітчизняних підприємств до міжнародних стандартів. Окрім цього, можливо, слід переглянути чинну законодавчу та правову базу, підвищити доступність повного пакета фінансової звітності підприємств для зовнішніх користувачів, спростити вимоги до фінансової звітності підприємств. Державній владі слід проаналізувати досвід упровадження національних стандартів бухгалтерського обліку, визначити способи вдосконалення практики їх упровадження, на державному рівні важливо підтримувати професійні організації бухгалтерів та аудиторів України. Повний перехід вітчизняних підприємств на міжнародні стандарти фінансової звітності в майбутньому відкриє нові можливості для дієвого функціонування інформаційної системи не лише в Україні, але й за її межами, сприятиме вступу нашої країни до європейського простору, зростанню довіри іноземних інвесторів і конкурентоспроможності вітчизняних ринків капіталу за кордоном. Безперечно, для цього доведеться докласти чимало зусиль.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Фартушняк О. В.

Література: 1. Зубілевич С. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку: наскільки далеко від положень та близько до стандартів? *Бухгалтерський облік і аудит.* 1999. № 7. 8. С. 10–27. **2.** Пархоменко В. М. Реформування бухгалтерського обліку в Україні: методологічне та нормативне забезпечення : дис. ... канд. екон. наук : 08.06.04. Житомир, 2002. 234 с. **3.** Чалий І. БуХХХоблік для дорослих. МСФЗ-трансформація. Управління прибутком. Податки. Харків : Фактор, 2011. 400 с. **4.** Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія. Київ : Центр навч. літ., 2007. 522 с. **5.** Голов С. Ф., Костюченко В. Н. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами : підручник. Харків : Фактор, 2007. 576 с. **6.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **7.** Кузина Р. ПСБУ и МСФО: анализ конвергенции. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2015. № 7. С. 10–20. **8.** Про схвалення Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.11.2013 № 911-2007-р // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2007-%D1%80. **9.** Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до [...] : Закон України від 07.02.2013 № 73 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13. **10.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1). Подання фінансової звітності : Міжнародний документ від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_013.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

УДК 657

Юшкевич Р. А.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність дебіторської заборгованості за національними стандартами бухгалтерського обліку. Проаналізовано умови визнання та оцінку дебіторської заборгованості у національній та міжнародній системах бухгалтерського обліку. Деталізовано порядок відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, облік, звітність, бухгалтерський облік, фінансова звітність, заборгованість, дебіторська заборгованість, рахунки до сплати, національні стандарти складання фінансової звітності, міжнародні стандарти складання фінансової звітності.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность дебиторской задолженности в соответствии с национальными стандартами бухгалтерского учета. Проанализированы условия признания и оценки дебиторской задолженности в национальной и международной системах бухгалтерского учета. Детализирован порядок отражения дебиторской задолженности в финансовой отчетности.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, учет, отчетность, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, задолженность, дебиторская задолженность, счета к оплате, национальные стандарты составления финансовой отчетности, международные стандарты составления финансовой отчетности.*

Annotation. *Considered the essence of receivables in accordance with national accounting standards. The conditions for recognition and assessment of receivables in the national and international accounting systems are analyzed. The procedure for recording accounts receivable in financial statements is detailed.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, accounting, reporting, financial reporting, debt, receivables, accounts payable, national financial reporting standards, international financial reporting standards.*

В Україні із початком формування ринкових відносин актуальності набувають питання, що є пов'язаними з обліком дебіторської заборгованості. Питання дебіторської заборгованості є досить актуальними, адже фінансовий стан підприємства значною мірою залежить саме від наявності та ефективного управління цим видом заборгованості. Тому надзвичайно важливим є наукове дослідження організації обліку дебіторської заборгованості у зарубіжних країнах, що дозволить у майбутньому практично застосовувати цей досвід у нашій країні із урахуванням національного законодавства.

Дослідженням і розробкою питань теорії та методології обліку розрахунків і дебіторської заборгованості займалися і займаються Рішар Ж., Бутинець Ф., Бланк І., Кірейцев Г., Коцупатрий М., Петрук О., Соколов Я. та ін.

Метою написання статті є порівняння обліку дебіторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами задля визначення спільних і відмінних положень, а також пошук напрямів удосконалення вітчизняного обліку розрахунків із дебіторами.

Для здійснення будь-якої господарської операції підприємство має здійснювати розрахунки з іншим підприємством. Методологічні засади формування інформації про дебіторську заборгованість у бухгалтерському обліку відображено у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 10 (П(С)БО 10) «Дебіторська заборгованість» [8]. Згідно із П(С)БО 10 дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дебіторами можуть бути юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій винні підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [8].

Зауважимо, що не існує окремого міжнародного стандарту, який регламентує питання відображення в обліку дебіторської заборгованості. Облік дебіторської заборгованості здійснюють згідно із Міжнародним стандартом фінансової звітності 7 (МСФЗ 7) «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 32 (МСБО 32) «Фінансові інструменти: подання» та Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», тобто дебіторська заборгованість у міжнародній практиці належить до фінансових активів. При цьому у цих міжнародних стандартах

© Юшкевич Р. А., 2018

відсутнє чітке визначення поняття дебіторської заборгованості. У п. 9 Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 39 визначено, що позики та дебіторська заборгованість є непохідними фінансовими активами з фіксованими платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку [9]. Таке тлумачення поняття дебіторської заборгованості є ширшим порівняно із тлумаченнями, наведеними у національних стандартах.

Проаналізуємо умови визнання й оцінки дебіторської заборгованості згідно із національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (табл. 1) [9; 10].

Таблиця 1

Порівняльний аналіз П(С)БО та МСФЗ щодо визначення умов визнання й оцінки дебіторської заборгованості

Ознака	П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»	П(С)БО 13 «Фінансові інструменти»	МСФЗ 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»
Визнання дебіторської заборгованості	Визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід та може бути достовірно визначена її сума (п. 5)	Безумовні права вимоги визнаються фінансовими активами, якщо за умовами контракту підприємство має право на отримання грошових коштів (п. 11)	Підприємству слід визнавати дебіторську заборгованість у балансі, якщо воно стає стороною контрактних зобов'язань, унаслідок чого має юридичне право отримувати грошові або інші цінності (п. 29а)
Первісна оцінка дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги	Поточну дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визнають активом одночасно із визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та оцінюють за первісною вартістю (п. 6)	Фінансові інструменти первісно оцінюють і відображають за їх фактичною собівартістю, що складається із справедливої вартості активів, наданих або отриманих у обмін на відповідний фінансовий інструмент (п. 29)	За первісного визнання фінансового активу слід оцінювати його за собівартістю, яка є справедливою вартістю компенсації, наданої або отриманої за них (п. 66)
Оцінка дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги на дату балансу	Поточну дебіторську заборгованість, яка є фінансовим активом, залучають до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюють величину резерву сумнівних боргів (п. 7)	Балансову вартість фінансових активів, щодо яких не застосовується оцінка за справедливою вартістю, переглядають на предмет можливого зменшення корисності на кожну дату балансу на підставі аналізу очікуваних грошових потоків. Суму втрат від зменшення корисності фінансового активу визначають як різницю між його балансовою вартістю та поточною вартістю очікуваних грошових потоків, дисконтованих за поточною ринковою ставкою відсотка на подібний фінансовий актив, із визнанням цієї різниці іншими витратами звітного періоду (п. 33)	Після первісного визнання дебіторську заборгованість визнають за амортизованою собівартістю із застосуванням методу визначення за ефективною ставкою відсотка (п. 66)
Методи формування резерву сумнівних боргів	Величину резерву сумнівних боргів визначають за одним із методів – застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості або застосування коефіцієнта сумнівності (п. 8).	Не передбачено	Не передбачено

Аналіз чинних положень вітчизняних і міжнародних стандартів засвідчує, що між ними існують суттєві відмінності щодо визначення змісту, визнання та порядку оцінки на дату балансу певного виду дебіторської заборгованості. Підходи до її визнання та оцінки є різними, хоча це та сама дебіторська заборгованість, і вона є фінансовим інструментом [9; 10].

Слід звернути увагу і на те, як відображається дебіторська заборгованість у фінансовій звітності. Так, за національними стандартами бухгалтерського обліку (П(С)БО 10) дебіторську заборгованість відображають у формі 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан підприємства) за чистою вартістю реалізації та у Примітках до річної фінансової звітності.

У Примітках до фінансової звітності наводять:

– перелік дебіторів і суми довгострокової дебіторської заборгованості;

– перелік дебіторів і суми дебіторської заборгованості пов'язаних сторін із виділенням внутрішньогрупового сальдо дебіторської заборгованості;

– склад і суми статті балансу «Інша дебіторська заборгованість»;

– метод визначення величини резерву сумнівних боргів;

– суму поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги у розрізі класифікації заборгованості за строками непогашення;

– залишок резерву сумнівних боргів за кожною статтею поточної дебіторської заборгованості, його утворення та використання у звітному періоді [8].

У міжнародних стандартах прямо не вимагається відображення дебіторської заборгованості в балансі, винятком є лише резерв сумнівної заборгованості. Але щоб визначити величину дебіторської заборгованості, яка відображається в балансі, необхідно провести її тестування на предмет знецінення, тобто списати однозначно безнадійну заборгованість [10].

Таким чином, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку було розроблено на підставі міжнародних стандартів, тому існують як спільні характеристики, так і відмінні. Удосконалення чинної вітчизняної системи обліку зобов'язань можливе лише за умови її уніфікації із міжнародною, але водночас за врахування національних особливостей. Це дозволить повністю розкрити облікову інформацію, у тому числі про дебіторську та кредиторську заборгованість, для ефективного управління господарською діяльністю сучасних вітчизняних підприємств.

Науковий керівник – старший викладач Горяєва М. С.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник. Житомир : Рута, 2005. 756 с. **2.** Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / за ред. Г. Г. Кірейцева. Київ : Центр навч. літ., 2002. 496 с. **3.** Бутинець Ф. Ф., Коцупатрий М. М. Бухгалтерський облік у сільському господарстві : навч. посіб. / за ред. Ф. Ф. Бутинця та М. М. Коцупатрого. Житомир : Рута, 2003. 512 с. **4.** Петрук О. М. Облік і аналіз договірних відносин: проблеми теорії та практики. Житомир : ЖІТІ, 1999. 332 с. **5.** Бутинець Ф. Ф., Горецька Л. Л. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : навч. посіб. Житомир : Рута, 2002. 572 с. **6.** Соколов Я. В. Основы теории бухгалтерского учета : монография. М. : Финансы и статистика, 2000. 496 с. **7.** Ришар Ж. Бухгалтерский учет: теория и практика / пер. с фр. под ред. Я. В. Соколова. М. : Финансы и статистика, 2000. 260 с. **8.** Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Закон України від 09.08.2013 № z0725-99 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99. **9.** Цал-Цалко Ю. С., Кірєйцев Г. Г., Луканьов І. В. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності : навч. посіб. Житомир : Рута, 2011. 708 с. **10.** Нашкерська Г. Особливості визнання й оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2009. № 11. С. 31–37.

ДИНАМІКА ПОКАЗНИКІВ ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ У ВУГІЛЬНІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

УДК 614.8.067

Янієва Д. Д.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено рівні виробничого травматизму та професійної захворюваності як основні показники стану охорони праці, який на сьогодні в Україні оцінюють як критичний. Доведено, що найвищі показники виробничого травматизму нині спостерігаються у вугільній промисловості. Запропоновано напрями зниження показників травматизму на виробництвах сучасної вітчизняної вугільної галузі.*

© Янієва Д. Д., 2018

Ключові слова: *промисловість, підприємство, організація, виробництво, вугільна галузь, вугільна промисловість, вугільне виробництво, промислова безпека, право на працю, охорона праці, травматизм, виробничий травматизм, професійні захворювання.*

Аннотация. *Исследованы уровни производственного травматизма и профессиональной заболеваемости как основные показатели состояния охраны труда, который сегодня в Украине оценивают как критический. Доказано, что высокие показатели производственного травматизма в настоящее время наблюдаются именно в угольной промышленности. Предложены направления снижения показателей травматизма на производствах современной отечественной угольной отрасли.*

Ключевые слова: *промышленность, предприятие, организация, производство, угольная отрасль, угольная промышленность, угольное производство, промышленная безопасность, право на труд, охрана труда, травматизм, производственный травматизм, профессиональные заболевания.*

Annotation. *The levels of occupational injuries and occupational morbidity were studied as the main indicators of the state of labor protection, which today in Ukraine is rated as critical. It is proved that high rates of industrial injuries are currently observed in the coal industry. Proposed areas for reducing injury rates in the production of modern domestic coal industry.*

Keywords: *industry, enterprise, organization, production, coal industry, coal industry, coal production, industrial safety, right to work, labor protection, injuries, industrial injuries, occupational diseases.*

Згідно із Законом України «Про охорону праці» роботодавець зобов'язаний гарантувати безпечні умови праці кожному зі своїх працівників. Але і працівники у процесі здійснення трудової діяльності зобов'язані піклуватися не лише про особисту безпеку та здоров'я, а й про безпеку і здоров'я оточуючих, а також знати та виконувати вимоги нормативно-правових актів з охорони праці, правила поводження із засобами виробництва.

Охорона праці на підприємстві та пов'язані із нею відносини регулюються численними національними законодавчо-правовими актами, основними із яких, безумовно, є Конституція України, Кодекс законів про працю і Закон України «Про охорону праці», дія якого згідно зі ст. 2 поширюється на всіх юридичних і фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, і на всіх працюючих, а також рекомендаціями Міжнародної організації праці з безпеки та гігієни праці, учасницею яких є Україна [1–4].

Право кожної людини на належні, безпечні та здорові умови праці є конституційним правом, визначеним ст. 43 Конституції України. Окрім цього, у Конституції закріплено право людини на охорону здоров'я (ст. 49) [4].

У широкому значенні під охороною праці розуміють сукупність правових норм, що охоплюють увесь комплекс питань застосування праці й належних до різних інститутів трудового права: трудового договору, робочого часу, часу відпочинку та ін. До них належать норми, які забороняють необгрунтовану відмову у прийнятті на роботу, обмежують переведення та звільнення працівників, установлюють граничну тривалість робочого часу, регламентують час відпочинку та чимало інших, що є спрямованими на створення сприятливих загальних умов трудової діяльності. У вузькому значенні термін «охорона праці» традиційно застосовують для позначення системи заходів щодо гарантування працівникам здорових і безпечних умов праці на виробництві. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про охорону праці» охорона праці є системою правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів і засобів, що є спрямованими на збереження життя, здоров'я та працездатності людини у процесі трудової діяльності [2].

Рівні виробничого травматизму та професійної захворюваності є основними показниками стану охорони праці у тій чи іншій сфері економічної діяльності, регіоні й у цілому в державі. Сучасний стан охорони праці в Україні профспілки оцінюють як критичний.

Згідно із даними Державної служби України з питань праці стан виробничого травматизму погіршується катастрофічними темпами. За 9 місяців (січень-вересень) 2017 р. сталося 3135 випадків виробничого травматизму, 257 (8,19 %) з яких призвели до смертельних наслідків. У 2016 р. сталося 4428 випадків виробничого травматизму, 400 (9,03 %) з яких призвели до смертельних наслідків; у 2015 р. – 4260, з яких 375 (8,8 %) призвели до смертельних наслідків [5].

Найвищі показники виробничого травматизму зареєстровані у Дніпропетровській (приблизно 15,5 % щорічно) та Донецькій (приблизно 15,4 % щорічно) областях. Це є пов'язаним передусім із наявністю великої кількості промислових підприємств у цих областях. Найвищі показники виробничого травматизму за галузями спостерігаються у вугільній промисловості. Якщо у 1976 р. на кожний видобутий мільйон тонн вугілля було травмовано 105 шахтарів, із них 2 смертельно, то в 2016 р. потерпілих 864 осіб, у тому числі 20 загинули, тобто рівень травматизму за 30 років зріс: зі смертельними наслідками – у 10 разів, а загальний – у 8,2 рази [5].

Зауважимо, що халатне ставлення до подібної динаміки сприяє швидкому підвищенню рівня небезпеки у вугільній промисловості. Непослідовність реформ, нестача інвестицій зумовили глибоку кризу у вугільній галу-

зі, створилася вкрай негативна ситуація у сфері охорони праці, зростає аварійність, знижується вуглевидобуток, різко погіршуються умови праці.

Надзвичайно важливо сприяти зменшенню показників травматизму на виробництвах вугільної галузі, адже в Україні зосереджено приблизно 4 % світових запасів вугілля. Запаси кам'яного вугілля в Україні становлять приблизно 33 873 млн т, або 3,9 % світових запасів. За останнє десятиліття щорічно видобувалося від 72,2 до 85,9 млн т вугілля, і за цим показником Україна посідає 12 місце у світі. Нині в Україні видобуток ведеться у 160 шахтах. Отже, на 1 млн т видобутого вугілля припадає майже 11 травмованих шахтарів. Це жахливий показник, який робить цю професію непривабливою та вкрай небезпечною [5].

Зазначимо, що в США професія шахтаря давно не вважається найнебезпечнішою. За кількістю смертельних випадків її набагато випереджають рибалки, лісоруби, пілоти та бортінженери цивільної авіації, сталевари, сміттярі, фермери, електрики та ін. Роботу шахтаря не вважають і найбільш травмонебезпечною: тут поза конкуренцією заводські та фабричні робітники, а також медики. В Україні статистика є зворотною [5].

Слід також звернути увагу на те, що в Україні тим не менш діють підприємства вугільної промисловості, які можуть бути зразком дотримання високого рівня промислової безпеки. Одним із таких підприємств є ТОВ «ДТЕК (Донбаська топливно-енергетична компанія)» – найбільший енергетичний холдинг України з активами у видобутку вугілля, генерації та дистрибуції електроенергії, альтернативної енергетики та видобутку природного газу. Пріоритетні напрями інвестицій ДТЕК у галузі охорони праці та промислової безпеки залишаються незмінними: створення безпечних умов праці, забезпечення працівників ефективними засобами індивідуального захисту, навчання та підвищення рівня знань персоналу про промислову безпеку, медичне забезпечення персоналу, забезпечення захисту працівників від небезпечних і шкідливих виробничих факторів впливу, узгодження основних фондів із вимогами нормативно-правових актів з охорони праці. Для підвищення відповідальності працівників підприємств у галузі безпеки праці на шахтоуправлінні та теплових електростанціях діють кардинальні правила: порушники несуть обов'язкову відповідальність аж до звільнення [6].

Спеціально створені робочі групи аналізують і класифікують психологічні фактори порушень, заплановано впровадити контроль за психофізіологічним станом працівників. Після цього працівників навчають самостійно оцінювати ризики на робочому місці та наслідки, до яких можуть призвести необдумані дії. Робота над підвищенням безпеки праці на виробництві, з одного боку, є спрямованою на те, щоб убезпечити працівників, з іншого – не допустити виникнення надзвичайної ситуації. І тут використовуються всі можливості, від упровадження нових стандартів із техніки безпеки до заохочення за дотримання правил [6].

Отже, в Україні на сьогодні критичний рівень виробничого травматизму, кількісні показники якого щороку зростають. Найвищі показники виробничого травматизму за галузями спостерігаються у вугільній промисловості. Водночас в Україні діють підприємства, які відповідально ставляться до охорони праці: упроваджують новітні технології задля зниження рівня травматизму, залучають робітників до оцінювання ризиків на робочому місці й оцінювання можливих наслідків, а також мотивують дотримуватися правил безпеки [6].

Проведений аналіз статистики рівня травматизму на вітчизняних підприємствах вугільної промисловості дає підстави зробити такі висновки:

– у вугільній галузі створилася вкрай негативна ситуація у сфері охорони праці;

– реформи щодо покращення поточної ситуації у найбільш травмонебезпечній галузі відсутні, що сприяє зростанню показників травматизму в цілому, а також почастішанню випадків виробничого травматизму, які призводять до смертельних наслідків;

– підприємствам вугільної промисловості слід брати приклад з діючих в Україні підприємств, які є успішними в організації охорони праці: аналізувати заходи щодо підвищення безпеки праці на виробництві, упроваджувати новітні стандарти та заохочувати робітників до активнішої участі в організації безпечних умов праці на робочому місці, а також стимулювати до дотримання правил безпеки [6].

Таким чином, упровадження нових реформ щодо підвищення безпеки праці на виробництві й аналіз досвіду інших країн дозволять знизити ризики та небезпеку, що є пов'язаними з роботою у вугільній галузі промисловості. Це допоможе знизити критичні показники травматизму на виробництві, а також кількість смертельних випадків, пов'язаних із виробничим травматизмом. Слід якнайкраще використовувати ресурси на території держави, але надзвичайно важливо пам'ятати і про здоров'я громадян та піклуватися про дотримання безпечних умов праці для робітників сучасних вітчизняних підприємств.

Науковий керівник – канд. техн. наук, старший викладач Борисенко О. М.

Література: 1. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08. **2.** Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12/ed19921014. **3.** Рекомендація щодо безпеки та гігієни праці і виробничого середовища № 164 : Закон України від 22.06.1981 № 993_075 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_075. **4.** Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80. **5**. Державна служба України з питань праці // Офіційний сайт Державної служби України з питань праці. URL: http://dsp.gov.ua/category/diyalnist/travmatyzm-na-vyrobnytstvi. **6.** ТОВ «ДТЕК». URL: https://dtek.com/ua.